

WiMBP
Opole

199 st

Alc VI $\frac{284}{23}$ 65 C

DOCTRINÆ
DE COENÆ
DOMINI ORTHODOXA
EXPOSITIO.

Comprehensa Homilijs quatuor, &
in loco Confessionis edita.

Autore

LEONHARTO KRENTZHEIM,
Ippofiano Franco, Pastore Ecclesie Lignicen-
sis ad D. Petrum, &c. eiusdemq; Duca-
tus Superattendente.

Sanctifica nos in veritate tua, sermo
tuus est veritas.

M. D. LXXIIII.

†

REVERENDIS

VIRIS, PIETATE, DOCTRINA ET VIRTUTE PRAESTANTIBUS, Dominis Decanis, Senioribus, Pastoribus, & Ecclesiarum in Ducatu Lignicensi, &c.

ministris fidelissimis, Dominis & fratribus suis officiosè colendis.

S. D.

*Q*ffero vobis, Reuerendi viri, Domini & fratres in Christo dilecti ^{ἀγαπῶμεν} ^{ἡμεῖς} ^{καὶ} ^{ὑμεῖς}, conciones quatuor ^{τέρας} ^{τῶν} ^{ἐν} ^{πνεύματι} ^{καὶ} ^{ἀληθείᾳ}, quas anno superiore habui, & vernacula lingua eodē ordine & sensu pronunciaui in publico cœtu Ecclesiæ meæ, hoc vero anno solenni sacra Cœna die breuiter repetiui. Non quod his pagellis vel vobis vel alijs doctioribus opus esse existimem, sed ut aperta & ingenua confessione semel me liberem omni suspitione, qua me onerant homines non candidi.

A ij Verum

Verum quidem est, quod dicitur,
contra Sycophantæ morsum non est
remediū, possemq; ego, si mea tantum
persona impeteretur, illas *Βλαμίας δια*
βολας magno & excelso animo despi-
cere, contentus conscientia rectitudi-
nis & innocentia mea, & testimonio
Ecclesie Lignicensis, quæ me annos
ferme 21. audiuit docentem, & quot-
annis repetentem eam de Cæna sa-
cra doctrinam, quæ defendit & *ἐν τοῖς*
verborum Filij DEI, veracis &
omnipotentis, habet perspicua testi-
monia pie & orthodoxæ antiquitatis,
repetitur in articulis Augustanæ con-
fessionis, & in Apologia, explicatur
copiose in scriptis Reuerendi patris
Domini D. Martini Lutheri, bea-
tissimæ memoriæ, indeq; à prima Eu-
angelij, doctrinæq; instauratione so-
nuit incorruptè in his & alijs Eccle-
sijs,

sijs, Augustanam confessionem & A-
pologiam sincerè amplectentibus, &
expresse Cingliano dogmati contradi-
cit. Sed cum manifestum sit non me
tantū deformari, verumetiam om-
nes inclyti huius ducatus Ecclesiarum
doctores, meæ inspectioni commenda-
tos, ijsdem calumnijs obrui, & pas-
sim traduci, ac si essent Cingliani, &
Caluiniani dogmatis vel applauso-
res, vel defensores: non debui Con-
fessionem nostrarum Ecclesiarū, de ea
cælestis doctrine parte, propter quam
traducimur, dissimulare. Verè ita
sentio & doceo, sicut pagellæ quas edo-
testantur, nihil noui adfero, sed repe-
to eam doctrinam de cæna Domini,
quam didici à teneris ex libellis Ca-
techeticis Dn. D. Lutheri & Philip-
pi, in Schola Kittingensi, Norimber-
gensi & Wittebergenſi: eandem ha-
A iij Etenus

Etenus professus sum, & profitebor post
hac, Deo adiuuante, usq; ad extre-
mum halitum, neq; dubito de huius
doctrinae certitudine & veritate, &
improbo secus docentes. Eandem do-
ctrinam vos quoq; hactenus sonuistis
in vestris Ecclesijs, estq; sicut in totius
doctrinae caelestis fundamento, ita etiā
in hac parte, maximus & pulcherri-
mus consensus omniū, qui docent Eu-
angelium in hoc ducatu.

Intelligunt itaq; omnes p̄ij & can-
didi, me hunc libellum edere, non am-
bitionis, aut contendendi studio, vel
ut ὁ τῆς ἐρίδος μῆλον obijciam alijs, at-
trahamq; nostris Ecclesijs certamina,
multo minus ut verborū asperitate
nigrum aliorum existimationi asper-
gam salem, sed ut meam & fratrum
meorum, docentium Euangelium Chri-
sti incorrupte in hoc ducatu illustri,
famam

famam bonam, quam oculis chario-
rem habemus, muniā atq; defendam
contra Sycophantarum morsus viru-
lentos, & ut à nobis omnem sinistrae
opinionis suspicionem amoueam, &
oro omnes lecturos has pagellas, ut in
iudicando adhibeant candorem & τὴν
ἐπιεικειαν, neq; nostris obrectatoribus fi-
dem habeant. Arrepta est enim le-
uissima occasio, qua Diabolus concor-
diam, ac animorum coniunctionem
illam, quae totius Ducatus huius pres-
byteriū sacrosanctum ornavit ac ce-
lebre reddidit, rumpere, & dissecando
quasi mutilare voluit.

Vobis autem, viris reuerendis, pie-
tate, doctrina, autoritate, experien-
tia, canicie atq; annis venerabilibus
offero meas homilias, ut extet evi-
dens testimonium mutuae inter nos be-
neuolentiae, & veri consensus in caele-

stis doctrina fundamento, videlicet,
in doctrina Euangelij incorrupta, &
usu Sacramentorum legitimo, iuxta
^{ἐκκλησιαστικῇ} Propheticam & Apostoli-
cam, & Augustana confessionis, &
Apologiae normam, &c. Subjicio
etiā has pagellas vestro, immò totius
Ecclesiae Catholicae iudicio. Oro Fi-
lium Dei Dominum nostrum Iesum
Christum, crucifixum pro nobis & re-
suscitatum, qui sibi verè in genere hu-
mano eternam Ecclesiam colligit, ut
nos doceat, & gubernet, & efficiat,
ut quàm plurimi in IP SO vnum si-
mus, Amen. B.V. Data Lignicij,
9. Calend. Maij, quo die celebratur
memoria Georgij Cappadocis, tribuni
militum, & martyris sub Diocletia-
no, &c. quem affirmat Lombardica
historia ad ciuitatem Lybia Silenam
pugnasse pro filia regis eius provinciae
aduersus

aduersus immanissimum Draconem,
cui deuoranda erat exposita, victa-
q; & occisa belua, puellam liberasse. Et
si autem haec narratio in nullis fide di-
gnis historijs extat, Imago tamen ve-
nusta est, si accommodetur typus ad
Christum & Ecclesiam, pro qua per-
petuò pugnat aduersus Draconem Sa-
tanam, sepè mirabiliter eam liberat
tandemq; liberabit perfectè, abiecto
Dracone in stagnum ignis & sulphu-
ris Apocalip. 20. Anno Christi
nati 1574. qui per omnes fer-
mè circumstantias cli-
ma^{tericus} est.

V. R. D.

officiose colens

Leonhartus Krentzheim.

HOMILIA

PRIMA DE COENA
DOMINI.

Dominica Palmarum,
Anno salut. 1573.

HOC die, charissimi in Christo, ce- Summa
lebramus memoriam historia de re-Euangelii
gio ingressu Domini & Seruatoris celestio-
nostri Iesu Christi in urbem Hiero- nis.
solymam, quem populus honorificè
excepit, obuiam egressus illi Palmarum frondibus,
& acclamatione fausta, vnde hac Dominica no-
men accepit. Nam hoc ipso die anno mundi 4004
ineunte, ætatis Christi 34. ante annos 1539. die
decimo mensis primi, qui tunc incidit in primam
Sabbatorum, quam nos diem Dominicam appel-
lamus, seu primam feriam (qua hoc anno incidit
in feriam 6. Martij 13.) accidit hac historia. In-
gressusq; est Seruator tali pompa Hierosolymam, ingressus
Primum vt testaretur, se esse verū Mesiam, olim
promissum patribus, nunc verò missum & exhibi-
tum: illumq; ipsum regem Israël, quem Zacharias
Propheta cap. 9. describit: taliq; specie, forma &
apparatu sese exhibiturū Hierosolymis, qualis in-
gressus hodiernus Domini nostri IESV CHRI-
STI, ab Euangelistis describitur: palam & per-
spicue longè antea prædixit, & his notis, occurren-
tibus

Causse
ingressus
1.

ribus in oculos & sensus externos, Messia presentiam populo suo commendare voluit, ne negligetur propter humilitatem. II. Voluit hoc ipso ingressu Servator non solum Zacharia prophetiam implere, atque ita manifesto testimonio probare, se esse verum Messiam, nunc presentem iuxta promissiones: verum etiam typo Mosaico satisfacere de agno Paschali, quod hoc ipso die decimo primi mensis iuxta legem Exod. 12. a reliquo grege segregari oportebat, & assevari usque ad vesperam decimi-quarti diei, quo mactandus erat: & docere, se esse verum illum agnum Paschalem sine defectu & macula, agnum tollentem peccata mundi, & Phasem mactandum pro genere humano, Esai. 53. Ioan. 1. 1. Corinth. 15.

III. Voluit & hoc docere, quod sponte adueniat, & se sistat offeratque iuxta consilium aeterni patris, ad perficiendum opus redemptionis, idque summa cum promptitudine animi, subiiciens se voluntati aeterni patris, eius obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: sicut ipse dicit Psal. 40. Ioan. 10. Et S. Paulus in hodierna Epistola lectione Philipp. 2. testatur.

Scopus
historiae.

Et pertinet historia hac ad secundum articulum symboli de redemptione: Credo in IESUM CHRISTUM, &c. Testatur enim de persona & officio CHRISTI, & congruit ad praesentis temporis rationem. Nam circa hoc tempus accidit, & simul ex dicto Zacharia concionatur de redemptione, quam hic Rex suo sanguine praestitit, quem

quem patiens & moriens largissime effudit pro nobis, &c.

Cum autem hac historia in festo Aduentus à me Digressio copiose sit explicata, deinde eodem argumento hactenus, DEI gratia adiuuante, in explicatione Passionis aliquoties dictum sit, omittam hac hora illius repetitionem: Incipiam verò DEO adiuuante, explicationem doctrinae de Cæna Domini mystica, quae admodum necessaria est, cum omnibus temporibus, tum in primis his diebus.

Primum enim res ipsa, & thesaurus testamenti DOMINI Ecclesiae legatus immensus omnino & incomparabilis est, qui est Corpus & Sanguis Domini nostri IESU CHRISTI, hoc est, totus CHRISTVS DEVS & Homo, cum omnibus beneficijs, quae homo factus, passus, mortuus, resuscitatus, &c. generi humano acquisiuit: ad cuius commendationem & enarrationem nullum tempus, nullum ingenium, nulla vox, aut lingua Angelica, ne dum humana, sufficit.

Deinde huius doctrina copiosa explicatio, & crebra repetitio propterea necessaria est, ut pii recte erudiantur & confirmantur in vera sententia, contra horribiles Diabolorum furores & blasphemias: & confutentur opinionones veritati diuinae de hoc mysterio repugnantes: id quod ad officium pii & fidelis Episcopi & Doctoris pertinere D. Paulus ad Titum primo capite ostendit. Constat praeterea hoc tempore multitudo maior ad usum Sacramenti Eucharistiae, quam alijs temporibus, quorum plarig,

1. Neceſſitas doctrinae de cœna

2.

3.

plariq; rudes prorsus sunt & ignari totius negotij quod agunt, quidam verò securi, tantumq; ex mera consuetudine ad tanti mysterij participationem sese ingerunt: quos doceri prius & erudiri necesse est, ne sibi iudicium indigna communicatione accersant. Quapropter vt meo officio satisfaciam, vosq; de hac doctrina cœlestis parte rectè erudiam, & ne quis possit ignorantia prætextu errorem suū excusare: inchoabo hac hora DEO adiuuante, articuli de Cœna Domini explicationem, quam ad sequentem diem Mercurij & Cœnæ continuabo & absoluam, si Dominus vires & vitam concefferit. Vosq; hortor vt ad audiendam hanc explicationem frequentes & cum veris gemitibus ad DEVM conueniatis.

Non autem expectabitis à me noua quadam & paradoxa, sed simplicem & perspicuam repetitionem doctrinae & confessionis de Cœna Domini, quæ in Ecclesia vera & Catholica sonuit inde ab institutione, per annos plus mille quingentos, & quam Ecclesia, Augustanam confessionem amplexa, retinuerunt constanter, vosq; post explosos Suenckfeldij Enthusiasmos, sonuisse in hoc cœtu, nouistis ad hoc vsq; tempus. Hac repetitio eorundem de ijsdem, vt mihi docenti non est molesta, ita vobis turba est, imò necessaria & utilis, Philip. 3.

Vt igitur tota hæc explicatio magis sit perspicua, & rectius à me proponi, à vobis autem intelligi queat, accommodabo eam ad ipsa verba institutionis Sacramenti Eucharistiae, iuxta trium Euangelistarum,

gelistarum, & D. Pauli 1. Corinth. 11. descriptionem, idq; hoc ordine, DEO adiuuante.

- I. Primū definitionem Cœnæ Dominicae tractabo, & ostendam quid sit, & quid in ea distribuatur accedentibus, &c.
- II. Sēcūndō dicemus de autore & institutione, veraq; & legitima administratione & vsu huius Sacramenti.
- III. Tertiō de vtilitate & efficacia, seu de finibus, cur instituta sit hæc cœna mystica.
- IIII. Quarto de digna & indigna manducatione.

Doce tu nos Fili DEI, Verbum & Imago æterni Patris, Spiritu sancto tuo, vt tibi grata & nobis salutaria dicamus & faciamus, Amen.

DE PRIMO.

Primum definitionem Sacramenti Cœnæ Dominicae explicabimus, siue vt quibusdam libet loqui, de substantia huius sacrosancti mysterij, breuiter, simpliciter & perspicue, DEO adiuuante, dicemus. Et vitabimus omnes non necessarias disputationes, accommodantes nos ad captum simplicium puerorum & laicorū: & ostendemus quid exhibeatur in Cœna Domini legitima administratione, & quid accipiat ab accedentibus, & legitime ea videntibus.

Hæc pars diligenter explicanda & consideranda est. Satan enim acerbissime hoc mysterium odit, quapropter conatus est semper inde ab initio, Satanæ
machinae.
vel

vel deformare hoc Sacramentum, vel corrumpere
veram de illo sententiam, immò conatur totum mi-
nisterium Euangelij & Sacramentorum euertere,
idq; omnibus machinis, artibus & viribus oppugna-
uit, & oppugnat hodie. Vide quid fecerit in prima
institutione: Iudam ita dementauit, vt ausus fue-
rit sciens & volens, indigna huius mysterij parti-
cipatione, iudicium sibi accersere. Interfuisse
enim illum Cœnâ huic, hæc verba Christi apud D.
Lucam, mox Cœnæ descriptionem sequentia, per-
spicue testantur: Verumtamen ecce manus prodito-
ris mei, mecum est in mensa. Apostolos ita cri-
brauit Luca 22. vt magno scandalo, post sumptionem
huius Sacramenti, Christum desererent, Pe-
trus verò ter, etiam cum periurio & sui execratio-
ne, Dominum & Magistrum suum abnegaret.

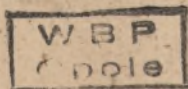
Corinthij. Apud Corinthios multipliciter, eiusdem hostie te-
chnis, praphanabatur Cœna Domini, vt 1. Cor. 11.
ostenditur. alij excitabant occasione illius schisma-
ta, cum sit vinculum concordie. alij ex communi
cœna priuatam faciebant, & seorsim hoc myste-
rium celebrabant, exclusis alijs, præcipue paupe-
ribus, qui nihil attulerant symboli, sicut tum mo-
ris erat. alij transformabant sacramentum in pro-
phanum conuiuium, quo belluabantur & crapu-
labantur.

**Crimina-
tiones gē-
tilium.** Post tempora Apostolorū Satan occasione huius
Sacramenti fingeat & publicè spargebat in Chri-
stianos horribiles calumnias & criminationes, pro-
pter quas etiam torquebantur p̃j: quòd scilicet in
suis

suis conuentibus infantes mactarent, & humanis
carnibus & sanguine vescerentur: vt eos tanquam
Cyclopes & Thyestes, &c. execrabiles omnibus red-
deret, sicut testatur Euseb. Eccles. historie lib. 4.
cap. 8. Item lib. 5. cap. 1.

Quàm horribiliter polluit, praphanauit & con-
culcauit etiam hoc Sacramentum Satan per An-
tichristum Romanum, qui transformauit illud in
Missam theatricam, in pompam Perficam per cir-
cumgestationē, in horribilem idolatriam per ado-
rationem & sacrificium pro mortuis, ad quastuo-
sam nondinationem & antidotū contra omnes ad-
uersitates, quam praphanationē propheta Daniel
descripsit cap. 12. sub nomine Maozim, ipsam ser-
mē Missam Papisticam nomine exprimens. Item
quod Anno Christi 1414 Laicis calicem eripuit.
Quot agmina Sacramentatorum hoc nostro secu-
lo, sub initiū repurgationis doctrine immissa sunt
ab hoste generis humani ad huius arcis impugna-
tionem? quàm perniciofa mota sunt certamina per
Cingulum, Oecolampadium, Carlostadium, Craut-
uualdium, Suenckfeldium, & ipsorum discipulos,
quorum furor ne hodie quidem quiescit?

Quapropter necessarium est, vt p̃j contra hos fu-
rores Diabolorum pramuniantur: quod fieri aliter
non potest, quàm per rectam explicationem huius
mysterij, petitam ex verbis institutionis, sicut D.
Paulus facit, 1. Corinth. 11. Neg, odisse p̃j hoc Sa-
cramentum debent, aut abijcere omnem cogitationem
& studium inquirendæ veritatis de hoc nego-
tio pro- 10.

no propter tot impugnaciones Diabolorum, & tot, tamq. diuersas de definitione seu substantia Cæna Dominica opiniones: Sed potius tanto diligentius veros fontes inquirere, & maiori studio, veræ sententiæ confirmatione sese munire. Et imitari hoc in casu eos, qui aduerso vento iter faciunt. quod enim vehementius ventus illis incumbit, & pallium & tunicâ distrabit, eò accuratius idem vestem colligunt, & maioribus contrâ nituntur viribus.

Sed omnis Prolegomenis ad rem ipsam accedemus, & primum aduersæ partis opiniones recitabo: postea illis opponam nostram & veram sententiam de substantia Cæna Dominicæ, eamq. explicabo & confirmabo perspicuè, D E O adiuvante, adiecta simul in fine breui & modesta confutatione.

Dicam autem de notis tantum erroribus, sine tamen personarum acerbiori insectatione. Multa & periculosa certamina de questione, quid exhibeatur & accipiat in legitima Sacramenti huius administratione, mota sunt inde à repurgatione doctrinæ Euangelij nostro seculo instituta, quorum semina non sunt recentia, sed antiqua. Sunt & hodie variæ & diuersæ opiniones de eadem questione.

Evangelicorum
Soll.

Suenckfeldt, Crautwald, Anabaptistæ, & ipsorum similes, affirmant, in Cæna exhiberi tantum nuda symbola, panem & vinum simpliciter, quæ tamen sint sacra, propter significationem, cum sint signa sacræ rei, corporis videlicet, & sanguinis CHRISTI, eiusq. passionis, crucis, mortisq. tessera

særa & figura, & instituta ideo, ut sint representationes memoria beneficiorum Christi, iuxta illud: Hoc facite in mei commemorationem. Et interpretatur Suenckfeldt verba Christi: Hoc est corpus meum: ita, corpus meum hoc est, quod panis fractus & manducatus, cibis nimirum animæ, sicut corporalia hæc symbola corporis sunt nutrimenta. Idem de calice. Addit & hoc, nisi quis adferat Christum in corde antea per fidem habitantem, ad externorum symbolorum usum, illum nihil in Cæna mystica plus reperire, ac in prophano quodam conuiuio.

Cingliani & eorum discipuli veteres & recentiores, etiam si plus velint videri tribuere externis symbolis, re ipsa tamen superioribus non sunt multum dissimiles. Negant quidem vacua & nuda symbola panis & vini tantum exhiberi in Cæna sacra, sed talia quæ rem ipsam, quam nobis pollicentur, representent, hoc est, quæ sint corporis & sanguinis CHRISTI figura & significationes tales, quæ rem ipsam nobis exhibeant, quam pollicentur tunc certo, quâ in Testamento legitime confirmato bona legata heredibus, Id est, per hæc symbola nos vniri Christo per fidem, accipere ius corporis & sanguinis Christi, participes fieri, quasi per ob signationem certissimam omnium beneficiorum Christi. Sæpe igitur vtuntur his verbis: In Cæna exhibentur non nuda Symbola panis & vini, sed ipsum corpus & sanguis CHRISTI: quæ tamen aliter intelligunt.

Cingliani.

B ij

gunt. Adacti enim ad explicationem, ex rebus faciunt mēras speculationes, ablegant & remouent corpus Christi & eius humanitatem tam longē à Cæna Dominica administratione in terrā, quō ad illius substantiam, quā longē supremum cælum, quod Empyreum, Scholasticorum vocabulo nominant, à terra distat. Et cum Dominus visibiliter cum sua humanitate ascenderit in cælum, eamq; eò translatam collocarit ad dexterā aeterni patris, vnde denuo visibiliter reuersurus sit ad iudicium extremum, iuxta sacrarum litterarū, & Symboli Apostolici testimonia: colligunt inde Christum humanitate sua in certo loco & regione cæli contineri, vt ibi tantum localiter sit, & maneat vsq; ad finem mundi, & quod non possit, neq; velit alibi esse interea suo vero corpore substantialiter præsens quocunq; modo. Hinc porro colligunt, corpus & sanguinem Domini nostri IESV CHRISTI, non verē & substantialiter adesse, exhiberi & distribui cum externis symbolis pane & vino, cum corpus verum & physicum non possit esse simul in multis siue diuersis locis: sed per verbum & symbola externa, tanquam geminis alis, erigi & euehimentem in cælum, vt fide eousq; pertingat, atq; ita vniatur Christo, &c. Adesse tamen ipsum verē, substantialiter & personaliter in Cæna, per communicationem Idiomatum, hoc est, secundum diuinam naturam.

Pontificij.

Pontificij affirmant quidem, exhiberi in Cæna corpus & sanguinem CHRISTI verē & substantia-

stantialiter præsens, sed tantum sub speciebus panis & vini: Fingunt enim post pronunciationem verborum: Hoc est corpus meū, Hic est sanguis meus: sic transire panem & vinum in naturam & substantiam corporis & sanguinis CHRISTI, vt nihil de substantia Elementorum reliquum maneat, nisi nuda species & accidentia panis & vini, sicut vxor Loth conuersa est in statuam salis, Gen. 19. & fingunt durabilem vñionem panis & corporis Christi, etiam extra actionem in ciborio, in circumgestatione & pompa theatra.

Hic iam opus est simplicibus vera & perspicua explicatione huius questionis. Ablego autem vos laicos & simplices simpliciter ad vestram Catechesin, vbi D. Martinus Lutherus talem ponit definitionem. Quid est Sacramentum altaris? Est verum corpus, & verus sanguis Domini nostri IESV CHRISTI, sub pane & vino, nobis Christianis ad manducandum & bibendum, ab ipso Christo institutum.

Lutherus

Sic etiam loquitur Augustana Confessio, Articulo 10. De cæna Domini docent, quod corpus & sanguis CHRISTI verē adsint, & distribuuntur vescentibus in Cæna Domini, & improbant secus docentes.

Augustana Confessio.

Et in Apologia in loco de Ecclesia: Decimus articulus approbatus est, in quo confitemur, nos sentire, quod in Cæna Domini verē & substantialiter adsint corpus & sanguis CHRISTI, & verē exhibeantur cum illis rebus, quæ videntur, pane & vi-

no, his qui Sacramentum accipiunt. Hanc sententiam constanter defenderunt nostri concionatores. Et comperimus non tantum Romanam Ecclesiam affirmare corporalem presentiam CHRISTI, sed idem & nunc sentire, & olim sensisse Græcam Ecclesiam, ut testatur canon Missæ apud Græcos. Hæc Augustana confessio. Et additur in Apologia etiam Cyrilli illustre testimonium, de quo nos postea suo loco dicemus. Post dictum Cyrilli, hæc quoque addit Apologia, planè cum superioribus congruentia: Hæc recitauimus, ut clarius etiam perspicerent, quicunque ista legent, nos defendere receptam in tota Ecclesia sententiam, quod in Cœna Domini verè & substantialiter adsint corpus & sanguis Christi, & verè exhibeantur, cum his rebus quæ videntur, panem & vino, Et loquimur de præsentia vini Christi: Scimus enim quod mors ei ultra non dominabitur.

Ex hac recitatione intelligitis, quæ sit Confessio vostrarum Ecclesiarum, quæ Augustanam confessionem sincerè amplectuntur, de hac questione: Quid exhibeatur & sumatur in Cœna Domini legitime administrata? Distribui videlicet duas res distinctas, verè tamen præsentés simul, & sine confusione, aut absorptione, aut transmutatione alterius in aliam, Cœlestem, corpus & sanguinem Christi: terrenam, panem & vinum, sicut Irenæus loquitur lib. 4. cap. 34. Eucharistia constat duabus rebus, terrena & cœlesti.

Primum

Primum igitur contra Pontificiorum commentum affirmamus & confitemur, exhiberi in Cœna Pontificiorum rem terrenam, elementa externa, de ter-
re fructibus sumpta, panem & vinum verè & substantialiter, & non tantum species illarum rerum, aut accidentia sine substantia.

Neg, enim verum est, quod Papistæ & Scholastici Doctores de elementorū transmutatione tradiderunt, contra aperta Euangelistarum verba, & Apostoli Pauli testimonium. Euangelista scribunt, Christum accepisse panem & vinum, discipulisq; dedisse: Et Dominus post calicem propinatum dicit Matth. 26. Dico vobis, non bibam posthac ex fructu vitis, &c. Et S. Paulus 1. Corinib. 10. & 11. toties panis & poculi meminit, nominans panem, poculumq; benedictionis etiam prioribus vocabulis, naturam & substantiam ipsorum minime transmutatam esse significantibus.

Et quidem Sacramenti definitio iuxta Augustinum in Ioannem, tractatu 80. satis conuincit, in Sacramento non mutari elementum. Accedat verbum, inquit, ad elementum, & fit Sacramentum. Ergo in Sacramento utraq; adesse oportet. Idem ad Bonifacium Epist. 23. scribit: Nisi Sacramenta quandam similitudinem earum rerum haberent, quarū sunt Sacramenta, omnino Sacramenta non essent. Et planè recens commentum est Antichristi, opinio de Transsubstantiatione, confirmata ante annos 358. ab Innocentio III. Pont. anno 1215. in Concilio Lateranensi.

B 4

Quam

Gelasius.

Quamuis enim Patres interdum dicunt, Panem transire in corpus, & vinum in sanguinem Christi, vt D. Ambrosius saepe loquitur: nunquam tamen protentosam illam transubstantiationem, & nudas accidentium reliquias in elementis somniant, sed intellexerunt de vnione Sacramentali: vt ex testimonio Gelasij Episcopi Romani, scribentis contra Eutychen & Nestorium, perspicuum est. Sacramenta, inquit, quæ sumimus, corporis & sanguinis CHRISTI, diuina res sunt, propter quod & per eadem diuinæ naturæ efficiuntur consortes: & tamen esse non desinit substantia vel natura panis & vini. Et certè imago & similitudo corporis & sanguinis Christi in actione mysteriorum celebrantur. Satis ergo nobis euidenter ostenditur, hoc nobis in ipso Christo Domino sentiendum, quod in eius imagine profitemur, celebramus & sumus: vt sicut in hanc, scilicet, in diuinā transeunt, Spiritu sancto perficiente, substantiam, permanent tamen in suæ proprietate naturæ: Sic illud ipsum Mysterium principale, cuius nobis efficientiam, virtutemq; veraciter representant, ex ijs quibus constat propriè permanentibus, vnum Christum, integrum verumq; permanere, demonstrat. Hæc Gelasius, qui vixit circa annum Christi 494.

Verum igitur est manere in huius Sacramenti legitima administratione & vsu, externorum elementorum naturam & substantias integras, sine transmutatione aliqua.

Alterum

Alterum quod in Cæna mystica legitimè administrata exhibetur, docemus & credimus, esse rem Sacramentalem, quam & ipsam præsentem hic in terris tarios. exhiberi fatemur: nimirum verum corpus, & verum sanguinem Domini nostri IESU CHRISTI: & quidem illud corpus, quod de Spiritu sancto conceptum est, & natum ex Maria virgine, in quo conuersatus est in terris annis 33. quod pro nobis obtulit in cruce: & illum sanguinem, qui effusus est ex eius corpore pro nobis in remissionem peccatorum, & fluxit ex latere eius, sicut Theophylactus loquitur, 1. Cor. 10.

Et exhiberi hæc cælestia dona verè, substantialiterq; præsentia in sacra Cæna vsu, cum terrenis elementis quæ videntur pane & vino, non permixtatis, sed manentibus ipsorum substantijs, omnibus vrentibus in Cæna, in legitima eius administratione & vsu, dignis & indignis, sicut Græca & Latina Ecclesia semper docuit. Sumunt boni, sumunt mali, sorte tamen inæquali, vitæ vel interitus.

Et si igitur libenter concedimus, imò semper constanter confessi sumus, non fieri transubstantiationem in hoc Sacramento. Item panem & vinum esse figuras, imagines, similitudines, signa, symbola ζωτικῆς corporis & sanguinis CHRISTI, sicut S. Patres, & ipse Tertullianus, libenter & saepe loquuntur. Neg, hoc negamus quod Schuenckfeldius & alij toties inculcant: sicut panis & vinum sunt alimentum corporis, ita corpus & sanguis CHRISTI cibus & potus est anima, iuxta di-

B 5

etum

Etum Ioan. 6. Caro mea est verus cibus, & sanguis meus est verè potus, &c. id quod B. Cyprianus & alij Patres quoq; docent. Item fatemur & hoc, in Cæna Domini exhiberi ius ad corpus & sanguinem Christi, vñri credentes Christo, tanquam membra corpori, palnites viti: offerri vtentibus & applicari credentibus omnia beneficia Christi, qua tradito suo corpore in mortem, & sanguine profuso, nobis promeruit: Negamus tamen, hoc solummodo, & nihil præterea exhiberi: Sed affirmamus, cum pane manducato ipsum corpus, & cum vino hausto ipsum sanguinem Christi exhiberi reuera præsentia, non tantum vacua symbola. Intelligimus autem vacua symbola talia, cum quibus ipsa res, cuius figuram gerit non coniuncta est, vtcunq; aliàs, quæ ad dignitatem, & spiritualementem vsum & efficaciam attinet, illis tribuatur appellatio rei.

Sicut enim Papiſticam transelementationem, & durabilem vnionem panis & corporis, &c. extra vsum & legitimam actionem reijcimus: Ita tam longè remotam distantiam corporis & sanguinis CHRISTI à symbolis, panis & vini, qualis est inter cælum Empyream & terram (vt illi fingunt qui ascensionem Christi in cælum huic doctrine opponunt) explodimus. Et sicut localem inclusionem carnis & sanguinis Christi non admittimus: Ita localem absentis Christi in cælum inclusionem talem, qua ibi, vbi se adfuturum, expresse promissit, corpore suo adesse non possit, vt in Cæna, merito reijcimus. Addimus & hanc declarationē, vtrung; panem

panem & vinum corpus & sanguinem Christi accipi, quando ore accipitur Sacramentum, sed dissimili modo. Res terrena, panis & vinum, accipitur visibiliter, sentitur, conteritur, digeritur, assumitur naturali modo, vt alius cibus. Cælestis vero res, corpus & sanguis Christi, inuisibiliter, insensibiliter, & modo imperuestigabili rationi, in mysterio, sine sui alteratione, pollutione aut corruptione, verè tamen & præsens, fitq; applicatio non tantum fide, verum etiam ore. Hæc explicandæ gratiæ copiosius dicere volui.

Confirmatio.

N VNC audiemus etiam, DEO adiuvante, huius adseuerationis & confessionis nostræ de Cæna Domini, vera, certa & perspicua testimonia & asseuerationes petitas, non ex rationis & philosophiæ officina, nõ ex Geometricæ & Physicæ speculationibus, neq; ex Eutyriana & Schuenckfeldica confusione naturarum in Christo, sed ex certo & perspicuo verbo DEI, & ex voluntate, veritate & potentia instituentis Domini & Seruatoris nostri IESU CHRISTI. Nam verbum DEI veritas est, & Spiritus & vita, quod fallere & mentiri non potest, Matth. 5. 24. Ioan. 17. Et vera fides solo nititur verbo DEI, imò est ex auditu, qui est per verbum, Rom. 10. ex quo edocta, tribuit gloriam DEO, certa persuasionem concepta, quod is qui promissit, idem potens sit & præstare, Rom. 4.

Imò

Imò soli verbo DEI credendum est, etiam si id quod dicit, sensui & rationi nostra absurdum esse videatur, & superet sensum & rationem nostram sermo ipsius, sicut D. Chrysostomus docet, Homil. 83. in Matthæum, & B. Hilarius sæpe monet: debet præterea ratio nostra subijci verbo DEI, non præponi, 2. Corinth. 10. Denique ratio non potest assequi cœlestia, 1. Corinth. 2. quapropter sacra scriptura in articulis cœlestis doctrinæ deducit nos ad verbum, Esaia 8. Ad legem & testimonia, si non dixerint secundum verbum hoc, non erit eis matutina lux. Item Psal. 119. Lucerna pedibus meis verbum tuum, &c. 2. Pet. 1. Habemus firmissimum propheticum sermonem. & Hilarius lib. 4. de Trinitate grauitèr dicit. Nemini dubium esse oportet, ad diuinarum rerum cognitionem diuinis vtendum esse verbis. Contra verò abducit nos à rationis & philosophiæ argutijs, Esaia 8. Et Coloss. 2. Videte ne quis vos depradetur per inanem philosophiam, &c.

Voluntas testatoris. Quod autem est illud verbum? Vbi Dominus & Seruator noster IESVS CHRISTVS, sumens in vltima Cœna panem, frangens eum, & distribuens discipulis discumbentibus dixit: Accipite, comedite, hoc est corpus meum. Non dixit, hæc est figura corporis mei, non dixit, hoc significat corpus meum, hoc est efficacia corporis mei, hoc est ius corporis mei, vel hoc medio vos sursum eueham in cælum, vt ibi per fidem quasi

μαρτύρομαι vniamini corpori meo. Neque in uersione Suenfeldiaca vsus est, dicens, Corpus meum hoc est anima, quod fractus panis corpori: ita vt corpus meum, esset subiectum: hoc est vero predicatum. multo minus verò iuxta Carolo stadium, corpus suum demonstrauit tantum: Sed simpliciter dixit, Hoc, quod vobis dedi, vos accepistis & editis iuxta meum verbum, est corpus meum. Theophylactus in Matth. cap. 26. Porro dicens, Hoc est corpus meum, ostendit quod ipsum corpus Domini est panis, qui sanctificatur in altari, & non respondens figura: non enim dixit, hoc est figura, sed reuera est corpus meum. Idem dicit Ioan. 6.

Sic de poculo. Hic, inquit, est sanguis meus, qui est noui Testamenti, Matth. 26. Marci 14. vel, hoc poculum nouum Testamentum est in meo sanguine, Lucæ 22. 1. Corinth. 11. quod idem est. Non dixit, hoc significat sanguinem meum, hoc est figura sanguinis mei, vel sanguis meus est hoc quod vinum, verus nimirum potus animæ, sicut vinum corporis: Sed simpliciter dixit, Hic est sanguis meus, vel, hoc poculum est nouum Testamentum in sanguine meo, ostendens se dare & exhibere bibentibus ex hoc calice suum verum sanguinem. Hæc verba perspicua sunt & clara.

Interpretatio.

NE autem vagaremur animis, & ipsi necesse haberemus quærere concinnas interpretationes,

nes, quibus absurditatem à verbis Domini amou-
remus, ipse prauent nos, prauident sequutias
verborum suorum ac prauationes, & se clarissime
explicauit, de quo corpore loqueretur, addiditq;
determinationem, inquit: Hoc est corpus
meum, quod pro vobis traditur, Ergo verum &
substantiale corpus CHRISTI datur & sumi-
tur in Cæna, quando benedictionis panis sumitur:
quia CHRISTVS verum suum corpus pro no-
bis tradidit, id scilicet, quod accepit ex virgine,
quod pendit in cruce, quod etiam visibiliter in
cælum assumptum est, & consedit ad dexteram
patris, quo inde rediturus est ad iudicandum vi-
uos & mortuos.

Et de poculo inquit: Hic est sanguis meus, qui
est noui Testamenti, qui pro vobis effunditur
in remissionem peccatorum: Vel, Hoc pocu-
lum nouum Testamentum est in meo sangui-
ne, &c. Ergo in poculo nobis exhibetur non tan-
tum vinum, sed etiam sanguis CHRISTI, &
quidem ille, qui est Noui Testamenti, seu, quod
nouum Testamentum sancitum & confirmatum
est, & quidem tali ratione, quod effusus est in con-
stitutione noui Testamenti, &c.

Est autem ille sanguis non typicus, sed verus,
non animalium, sed ipsius Domini & Seruatoris
nostri IESU CHRISTI, qui effusus est pro no-
bis, de quo dicitur 1. Ioan. 1. Sanguis Iesu Christi
emundat nos ab omni iniquitate. 1. Petri 1. Re-
dempti estis sanguine precioso Christi agni immac-
culati.

culati. Zachar. 9. Tu in sanguine Testamenti tui
educes vinctos tuos de lacu, vbi non est aqua. Et
qui, vt Theophylactus loquitur in 1. Corinth. 10.
effluxit ex latere & vulneribus Christi. Ergo ille
ipse & non alius sanguis exhibetur in poculo sa-
cræ Cæna, & noui Testamenti, verè & non tan-
tum in figura, aut significatione.

Hæc verba Christi sunt perspicua & consen-
tientia nostræ confessioni: Et quidem Dominum
non aliter locutum esse, neg. aliam addidisse inter-
pretationem, manifestum est, ex trium Euangeli-
starum & S. Pauli consensu, qui institutionem
ijsdem verbis descripserunt.

Quod si Dominus per corporis & sanguinis sui
vocabula voluisset aliud quiddam intelligi, certè
ipse aliter se explicasset, sicut aliàs consuevit, quan-
do per similitudines, aut figuratè, aut obscure ali-
quid dixit, idem postea explicare suis discipulis per-
spicue, vt exempla docent, Matth. 13. Luca 8. de
quadruplici semine, & Zizanijs. Idem fecit Do-
minus Matth. 16. de fermento. Item Ioan. 11. de
somno Lazari. Sic Euangelista se mutuo expli-
cant, Matth. 12. & Marci 3. de peccato in Spi-
ritum sanctum.

Scribuntur præterea Testamenta nudis, simpli-
cibus & apertis verbis, quia sunt certa declaratio-
nes extrema voluntatis testatoris. Minime igitur
eas ambiguitatibus & obscuritatibus inuolui de-
cet. Et mandata diuina preponi solent proprijs &
apertis verbis, sine ambagibus & figuris, etiam si
aliàs

alias in docendo sacra scriptura vtatur problematibus & figuris. Non igitur hoc loco voluntas testatoris Christi, & certa actionis institutio, & promissionis promulgatio, patitur figuras & allegorias.

Persona.

Explicata & certo cognita mente & voluntate Christi & ipsius verbis, institutione & promissione, quid velit dare per hoc Sacramentum, videlicet, verum corpus & sanguinem suum: accedat secundo consideratio ipsius persone. Est autem autor huius Sacramenti, non Angelus, Propheta, aut alius quispiam homo sanctus, sed Dominus & Seruator noster IESVS CHRISTVS, promissus & exhibitus Messias, qui est orator & doctor ille, de quo dicitur Ioan. 1. Deum nemo vidit vnquam, Filius vnigenitus qui est in sinu Patris, is enarrauit, de quo mandatum seuerissimum proposuit, Deut. 18. & Matth. 17. inquiens: Hunc audite. Qui est non tantum ὁ ὢν θεός, verum etiam aternus & omnipotens DEVS, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, genitus non factus, consubstantialis Patri, per quem omnia facta sunt. Veracissimus, imò ipsa veritas, qui mentiri, errare & fallere non potest. Sapientissimus, qui scit & nouit quid dicat. Potentissimus, imò omnipotens, qui non deficit, aut virtute faciendi destituitur in eo quod dicit & pollicetur, cui non est impossibile omne verbum. Num. 11. Luca 1. qui dixit & facta sunt, qui mandauit & creata sunt, Psal. 33. qui omnia quacumque voluit fecit in caelo & in terra, in mari & in omnibus abyssis, Psal. 135. qui vocat ea quae non sunt vt sint, Rom.

Rom. 4. Qui non tantum ea potest, quae nostra ratio assequitur, aut quae iuxta causarum secundarum & naturae vsitatum ordinem posibilia videntur, sed quacumque ipse voluerit, extra & supra omnem causarum secundarum & naturae ordinem: qui condidit omnia ex nihilo, dicendo, fecit anus steriles fecundas, Saram Genes. 19. & Elizabetham Luca 1. Aquas cohibuit contra naturam ne fluerent, sed instar scopuli consisterent, Exod. 14. Iosua 4. Solem vt staret per integri ferme diei spacium, neque occideret, contra naturam, verbo & iussione sua detinuit, Iosua 10. eundemque retraxit, Esa. 37. Ignem moderatus est ita, vt simul vreret et non vreret admotà corpora Dan. 3. Paucis panibus paut ingentem multitudinem, Matth. 14. 15. Ioan. 6. Ipse Filius Dei fit homo: Concipitur & nascitur ex virgine matre prater rerum seriem. Luc. 1. & 2. ambulat in mari, Matth. 14. Transiit per obsignatum lapidem, per fores clausas sine loco, corporeus tamen, vt D. Hilarius, Augustinus, Theophylactus et alij de his miraculis loquuntur. Sursum vehitur vero suo corpore: operatur quotidie inter nos ingentia miracula, quae nulla ratio assequi potest, aut veras eorum causas edere. Cum igitur de voluntate Domini nostri Iesu Christi certi simus, non dubitare licet de eius potentia, nisi velimus Christum prorsus abnegare.

Consideretur & hoc. Dominum instituisse hoc **Tempus** Sacramentum in ea nocte qua traditus est, quando singulari amore & desiderio redemptionis nostrae
C flagra-

Consen-
sus Eccle-
siae Catho-
licae.

flagranit, ut postea dicitur: quando serio id egit, quod nostra saluti necessarium esse iudicauit. Non igitur luisse eum ambiguitatibus cogitandum est, quod sine contumelia Seruatoris nostri fieri non potest.

Tertio consideretur etiam consensus totius Ecclesiae Catholicae, ab ipsa hora institutionis, vsq; ad hoc tempus: primumq; audiamus ipsos Apostolos, qui cum Cœna vltima interessent, audirentq; Dominum distribuendo panem, & calicem porrigendo adstantibus discipulis dicere, illa esse corpus & sanguinem suum, etiamsi viderent eundem sano & integro corpore localiter mensæ accumbere: Tamen cum serio hac ab illo dici, et perspicue pronunciari, sine vlla ambiguitate verba illa intelligerent, nihil disputantes aut hesitantes dicenti assensi, posteaq; suis scriptis testati sunt, nullā se aliam interpretationē verbis Christi assignere, quam illa simpliciter accepta proponunt: id quod vnanimis & consentiens descriptio Euangelistarum testatur.

S. Paulus apostolus non quidem vltimæ Cœna interfuit, sed in tertium cælum raptus, Euangelium ab ipso Christo ipse quoq; accepit: quapropter tanta asseueratione affirmat, à Domino se accepisse, quod de hoc sacrosancto mysterio Corinthiis tradidit, 1. Cor. 11. Repetit autem hoc ipso in loco eadem cum ceteris Euangelistis de iisdem. Et capite precedente addit interpretationem planè consentientem simplici & nativæ verborum Christi significationi, inquit: Poculum cui benedicimus,

an

an non est communicatio sanguinis Christi? Panis quem frangimus nonne communicatio (communicatio) corporis Christi est? Theophylactus in, 1. Cor. 10. cap. Non enim dixit μετοχή participatio, sed κοινωνία communicatio, ut plus aliquid exprimat, summam videlicet coniunctionem: Quod autem dixit, tale est. Sanguis enim iste qui calice continetur, ille est qui Christi è latere profluxit, hunc cum sumimus, participamus, hoc est, Christo coniungimur. Et 1. Cor. 11. de indignis dicit Apostolus, eos reos fieri corporis & sanguinis Christi. Ergo & indigni sumunt corpus & sanguinem Christi in Sacramento.

Sicut autem Christus Dominus noster, corporis & sanguinis sui veram & presentem participationem, communicationem & sumptionem in Sacramento instituit, verbis planis, simplicibus & perspicuis, Euangelistae tres descripserunt eandem institutionem, & D. Paulus interpretatus est, nosq; hactenus explicauimus: Ita etiam sensit & credidit de eodem mysterio sancta & catholica Ecclesia inde ab Apostolis, cuius consensus subijcio nunc aliquot perspicua & illustria testimonia ex ordine.

I.

Dionysius Areopagita libro de Ecclesiastica Hierarchia, Cap. 3.

parte 3.

Primum vero audiemus testimonium Dionysij, quem Areopagitam vocant, qui in libro anno-

C 2

tato

rato ita loquitur de Eucharistia. καὶ τὸ δὲ ἱερὸν
ἐν νόμῳ, ὡς ἐπιτεθέντων τῶν θείων θυσιῶν τῶν
σεβασμίων συμβόλων, δι' ὧν ὁ ἁγιστὸς σημεῖνε-
ται καὶ μετέχεται, &c. Sed illud quoque, sacratus
intuere, quod impositis sacrosancto altari venera-
bilibus signis, per quæ Christus signatur & sumi-
tur.

II.

Ignatius Episcopus Antiochiæ &
Martyr discipulus Ioannis Evan-
gelistæ, qui passus est anno
Christi 108, sub
Traiano.

Theodoritus Dialogo tertio sic scribit. San-
ctus Ignatius Episcopus Antiochiæ & martyr
in epistola ad Smyrneos: Eucharistias & oblatio-
nes non admittunt, quod non confiteantur Eucha-
ristiam esse carnem Seruatoris nostri Iesu Christi,
quæ pro peccatis nostris passa est, quam pater sua
benignitate suscitauit.

III.

Ecclesiæ Catholicæ doctrina & con-
fessio de Cœna Domini circa annum
Christi 109, hoc est, 12. Traiani Imp:
& 177, circa 17. annum M. An-
tonini Imp.

Fides

Fides & confessio de vera corporis & sanguinis
Christi præsentia, exhibitione & communica-
tione in Cœna mystica, tam certa, indubitata &
manifesta fuit in Ecclesia piorum circa annos à
Christo supra annotatos: vt Ethnicî inde occasio-
nem rapuerint accusandi & deferendi Christianos
apud magistratus, quod in suis conuentibus infan-
tes occiderent, & humane carnis esu, & sanguinis
potione sese obligarent mutuo, quæ rem seditionis
speciem habere dixerunt. Et hac calumnia non
solum magistratus, verum etiam vulgi incredibili-
lem odij acerbiterem & furorem in Christianos,
tquam sceleratissimos omnium mortalium, ex-
uscitarunt, sicut Eusebius Eccles: hist. lib. 4. cap.
5. & lib. 5. cap. 1. refert. Quæ calumnia non ha-
buisset locum, nisi Ecclesia tum temporis sensisset,
& docuisset, verum corpus & sanguinem Domini
nostri Iesu Christi exhiberi, & sumi in Cœna.

III.

Iustinus philosophus & martyr qui pas-
sus est anno Christi 149.

Idem manifestum est ex Iustino martyre, qui
eodem tempore vixit. Is enim in oratione pro
Christianis ad Antoninum pium Imp: de Eucha-
ristia sic scribit:

οὐ γὰρ ὡς κοινὸν ἄρτον, οὐδὲ κοινὸν πόμα ταῦτα
λαμβάνομεν, ἀλλ' ὅμ τε πόσον διὰ λόγον θεῶν

C 3

σας-

σάρκοποιηθεὶς ἰησοῦς χριστὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν καὶ σὰρκα καὶ αἷμα ὡς σωτηρίας ἡμῶν ἔχον· οὕτως καὶ τῷ δ' εὐχῆς λόγῳ τὸ παρ' αὐτοῦ εὐχαρισθεῖσαι τροφῶν, ἐξ ἧς αἷμα καὶ σάρκες κατὰ μεταβολὴν τρέφονται ἡμῶν, ἐκείνῳ τὸ σάρκοποιηθέντι ἰησοῦ καὶ σάρκα καὶ αἷμα ἐδιδάχθημεν εἶναι, &c.

Hoc est.

Non enim ut vulgarem panem, & vulgare poculum hac sumimus, sed quemadmodum per verbum D E I caro factus Iesus Christus Servator noster, carnem ac sanguinem pro salute nostra habuit: sic etiam per verbum precationis & gratiarum actionis, sacramentum ab ipso alimoniam, quibus sanguis & carnes nostra per transmutationem aluntur, illius incarnati Iesu carnem & sanguinem esse dicimus. Nam Apostoli in suis scriptis, quae vocantur Evangelia, ita tradiderunt, precepisse sibi Iesum, sumptum pane, postquam gratias egisset, dixisse, hoc facite in mei recordationem, Hoc est corpus meum. Et accepto similiter poculo, postquam gratias egisset, dixisse, Hic est sanguis meus, &c.

V.

Irenaeus qui floruit circa annum
Christi 174.

Irenaeus Episcopus Lugdunensis in Gallia sic scribit, lib. 4. cap. 34. Pag. 237. Quomodo au-

tem

tem constabit eis, eum panem in quo gratia acta sint, corpus esse Domini sui, & calicem sanguinis eius, si non ipsum fabricatoris mundi filium dicant, id est, verbum eius, per quod lignum fructificat, defluunt fontes, & dat primum quidem semini, post deinde spicam, deinde plenum triticeum in spica. Quomodo autem rursus dicunt carnem in corruptionem devenire, & non percipere vitam, quae à corpore Domini & sanguine alitur? Ergo aut mutant sententiam, aut abstineant offerendo quae praedicta sunt. Nostra autem consonans est sententia Eucharistia, & Eucharistia rursus confirmat sententiam nostram. Offerimus enim ei, quae sunt eius, congruenter predicantes communionem & unitatem carnis & spiritus. Quemadmodum enim qui est à terra panis, percipiens vocationem D E I, iam non communis panis est, sed Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena & caelesti: Sic & corpora nostra percipientia Eucharistiam, iam non sunt corruptibilia, spem resurrectionis habentia, &c.

Idem lib. 5. pag. 295. Vani omni modo, qui universam dispositionem D E I contemnunt, & carnis salutem negant, & regenerationem eius spernunt, dicentes, non eam capacem esse incorruptibilitatis. Sic autem secundum hac videlicet, nec Dominus sanguine suo redemit nos, neque calix Eucharistia communicatio sanguinis eius, neque panis quem frangimus communicatio corporis eius est. Sanguis enim non est nisi à venis & carnibus, & à reliqua

C 4

qua

qua est secundum hominem substantia, qua verè factum verbum DEI, sanguine suo nos redemit: quemadmodum & Apostolus eius ait: In quo habemus redemptionem per sanguinem eius & remissionem peccatorum. Et quoniam membra eius sumus, & per creaturam nutrimur, creaturam autem ipse nobis præstat, solem suum oriri faciens, & pluens quemadmodum vult: eum calicem qui est creatura, suum corpus confirmavit, ex quo nostra auget corpora. Quando ergo mixtus calix, & fractus panis percipit verbum DEI, fit Eucharistia corporis & sanguinis Christi, ex quibus augetur & consistit carnis nostra substantia, quomodo carnem negant capacem esse donationis DEI, quæ est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum eius, quemadmodum & Apostolus ait, in ea quæ est ad Ephesios epistola: quoniam membra sumus corporis eius, de carne eius & de ossibus eius: non de spiritali aliquo & inuisibili homine dicens hæc: Spiritus enim neq, ossa, neq, carnes habet: sed de ea dispositione quæ est secundum hominem, quæ ex carnibus & nervis & ossibus consistit, quæ de calice, qui est sanguis eius nutritur, & de pane qui est corpus eius augetur. Hac Irenæus.

VI.

Tertullianus qui floruit circa an. Chris-
ti 181. sub Commodi Imp. Lib. 1. aduersus
Iudæos sic scribit fol. 133.

De

DE hoc ligno (crucis) etiam Deus insinuat per Hieremiam quod essetis dicturi: Venite mittamus in panem eius lignum & conteramus eum à terra vinorum, & nomen illius non memorabitur amplius. Vtiq, in corpus eius lignum missum est. Sic enim Christus reuelavit, panem corpus suum appellans, cuius retro corpus in panem prophetes nuntiavit, &c.

Idem in libro aduersus Marcionem fol. 210, lib. 3. Hoc lignum & Hieremias tibi insinuat, dicturis prædicans Iudæis. Venite inijciamus lignum in panem eius, vtiq, in corpus. Sic enim Deus in Euangelio quoq, vestro reuelavit, panem corpus suum appellans, vt & hinc iam eum intelligas corporis sui figuram panem dedisse, cuius retro corpus in panem prophetes figuravit, ipso Domino hoc Sacramentum postea interpretaturo, &c.

Idem aduersus Marcionem lib. 4. fol. 291. Professus itaq, se concupiscentia concupisse edere Pascha, vt suum (indignum enim vt quid alienum concupisceret Deus) acceptum panem & distributum discipulis, corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo, id est, figura corporis mei. Figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus. Caterum vacua res, quod est phantasma, figuram capere non posset: Aut si propterea panem corpus sibi finxit, quia corporis carebat veritate, ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis, vt panis cruci figeretur. Cur autem panem corpus suum appellat, & non magis peponem, quem

C 5

quem

Eph. 5.

quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens veterem fuisse istam figuram corporis Christi per Hieremiam dicentis: Aduersus me cogitauerunt cogitatum dicentes: Venite coniciamus lignum in panem eius, scilicet crucem in corpus eius. Itaq; illuminator antiquitatum quid tum voluerit significasse panem, satis declarauit, corpus suum vocans panem. Sic & calicis mentione testamentum constituens, sanguine suo obsignatum, substantiā corporis confirmavit, &c.

Probat his verbis Tertullianus aduersus Marcionem, Christum Dominum habuisse verum corpus & non phantasma corporis, idq; ex Cæna institutione & vsu. Deinde etiam si dictum Hieremie per catachresin detorquet ad verba Cæna, & nominat panem figuram corporis, non tamen nudam figuram sine veritate presente ponit, sed potius vtriusq; presentiam, panis scilicet qui est figura corporis Christi, & ipsius veritatis cum figura, non obscure confirmat.

Hanc vero esse mentem Tertulliani, non illam quam Cingliani ex vnius vocabuli occasione grauissimo auctori affingunt, manifestum est ex his ipsis verbis, quæ extant in libro eiusdem de resurrectione carnis, pagina 40. & 41. Videamus nunc de propria etiam Christiani nominis forma, quanta huic substantiæ friuola ac sordida apud Deum prerogatiua sit: etsi sufficeret illi, quod nulla omnino anima salutem possit adipisci, nisi dum est in carne, crediderit: adeo caro salutis est cardo.

De

De qua cum anima Deo alligitur, ipsa est quæ efficit, vt anima alligi possit. Sed & caro abluatur vt anima emaculetur. Caro vngitur, vt anima consecretur. Caro signatur, vt & anima nuniatur, Caro manus impositione adumbratur, vt & anima spiritu illuminetur. Caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo faginetur. Non possunt ergo separari in mercede, quas opera coniungit. Hæc Tertullianus.

VII.

Origenes qui natus est anno Christi
187. Obijt vero anno 254.

Eius dictum tale extat in hystoria de centurione Capernaitico, Matth. 8. explicatione, Homil. secunda. Intrat DOMINVS & nunc sub tectū credentium duplici modo. Nunc enim quando sacer vel religiosi & Deo acceptabiles Ecclesiarum antistites sub tectū tuum intrant, tunc ibidem Dominus per eos ingreditur, & sic tu existimes tanquam Dominum suscipiens: Et quando sanctum sumis cibum, quando illud incorruptū accipis epulum, quando vita pane & poculo fruieris, quando manducas carnē & bibis sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectū tuum ingreditur: Et tu ergo humilians te ipsum, imitare hunc Centurionem, & dicito: Domine, non sum dignus, vt intres sub tectū meum. Vbi enim indignè ingreditur; ibi ad iudiciū ingreditur illi accipienti. Hæc Origenes. Et si

autem

autem aliàs valde ambiguus est propter allegorias, hoc tamen dicto satis perspicuè ostendit quæ fuerit Ecclesiæ doctrina, fides & confessio de sacra Cæna : videlicet, non nuda ibi exhiberi & sumi symbola & figuras inanes, sed ipsum quoque corpus & sanguinem Domini, tam dignis ad salutem, quàm indignis ad iudicium. Hæc manifesta sunt.

VIII.

Cyprianus Episcopus Carthagenensis in Africa, qui floruit circa annum Christi 251. Martyr factus 256. Sic scribit.

Lib. 1. Epistola 2. Quomodo docemus; aut proluocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militaturis, sanguinem Christi denegamus?

Item lib. 3. Epist. 15. Illi contra Evangelij legem, vestram quoque honorificam petitionem, ante actam poenitentiam, ante exhomologesin gravissimam, atque extremi delicti factam, ante manum ab Episcopo & clero in poenitentiam impositam, offerre pro illis, & eucharistiam dare, id est, sanctum Domini corpus prophanare audeant, cum scriptum sit: Qui ederit panem aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.

Item sermone de lapsis: Mortiferos & dolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam in
scelus

scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini corpus inuadunt, cum occurrat divina scriptura, & clamet & dicat. Omnis mundus manducabit carnem, &c. Et paulo post: Spretis his omnibus, atque contemptis, vis infertur corpori eius & sanguini eius, plus modo in Dominum manibus atque ore delinquant, quam cum Dominum negauerunt.

Item postea sermone eodem: Tumens animus & superbus, nec quia victus est, fractus est, iacens stantibus & integris, vulneratus minatur, & quod non statim Domini corpus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto Domini sanguinem bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur.

Videatur eiusdem Epistola ad Cecilium lib. 2. Epistola 3. Item sermo de Cæna Domini.

IX.

Dionysius Alexandrinus Episcopus, qui successit Heraclæ in Episcopatu An: Christi 247. Imperij Philippi 3.

Eusebius historia Ecclesiastica lib. 7. allegat epistolam Dionysij Alexandrini, in qua sunt hæc Verba:

καὶ ὁ ἀπὸ τῆς πίστεως ἡμῶν, ὁ Χριστὸς εἰς ὑποδοχὴν τῆς ἁγίας ἑορτῆς προτείναντα, ὁ πάντων ἡμῶν δεξιῶν, καὶ τὸ σῶμα, καὶ τὸ αἷμα, τὸ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταχόντα
ἰνα-

ἱκανῶς ῥέοντα, οὐκ ἂν ἐξ ἀρχῆς ἀνασκησάμεν ἐπὶ
τολμῇ ἡμεῖς, &c.

Id est.

Mensa adstantem, & manus ad susceptionem
sancti cibi extendentem & eundem accipi-
entem, & non exiguo tempore corporis et sanguinis
Domini nostri Iesu Christi participem factum, de
novo baptismo initiari non ausim.

Loquitur Dionysius de quodam qui susceperat
baptismum ab Hæreticis, & longo tempore pro fide-
li habitus, aliquoties etiam sacra Cæna usus erat,
tandem vero agnito suo periculo, ab ipso baptisari
denuo petierat. Hunc tamen affirmat corporis &
sanguinis Domini, ante confessionem, participem
factum esse, &c. Vnde facile, quæ fuerint ea etate
Ecclesia de hoc Sacramento doctrina & confessio
intelligitur.

X.

Ex Concilio Niceno quod celebratum
est Anno Christi 325. Constantinensi
Magni Imperij 19. Canon.

Περὶ τῆς θείας ἑαπέτης, καὶ τῶ ἐπ' αὐτῶν μυσ-
τηρῶν τιμὴ σώματος καὶ αἵματος
Χριστοῦ.

Ἐπὶ τῆς θείας ἑαπέτης πάλιν ἡ αὐταῦθα, μὴ
ὅτι προκρίνω ἄγγω, & ὅτι ποτὲ τὰ
πρῶτα

πρῶτα προσέχωμεν, ἀλλ' ὅτι ὄντες τὴν δια-
νοίαν, τῶν νοήσωμεν καθὼς ὑπὸ τῆς ἱερέας ἐκεί-
νης ἑαπέτης τὸν αἶνον τῶ θεοῦ τὸν ὄντον
τὴν ἁμαρτίαν τὴν κόσμον, ἀθύτως ἐπὶ τῶν ἱε-
ρέων διδόμενον, καὶ τὴν τιμὴν αὐτῶ σώματος καὶ
αἵματος ἀληθῶς λαμβάνοντας ἡμᾶς ποιεῖν. Ταῦ-
τα εἶναι τὰ τῆς ἡμετέρας ἀνασάσεως σύμβου-
λα. διὰ τὸτο γὰρ οὕτε πολλοὶ λαμβάνομεν,
ἐλλ' ὀλίγοι, ἵνα γινώσκωμεν, ὅτι οὐκ εἰς πλεονισμό-
ν, ἀλλ' εἰς ἁγιασμόν, &c.

Id est.

De diuina mensa, & de Sacramento
preciosi corporis & sanguinis Christi,
super illam.

Rursum & hic in diuina mensa, non ad propo-
situm panem & poculum humiliter intenti si-
mus, sed exaltantes mentem, fide consideremus, ia-
cere in sacra illa mensa Agnum DEI tollentē pec-
cata mundi, qui non victimarum more à Sacerdo-
tibus sacrificatur: & preciosum eius corpus et san-
guinem verè accipientes credimus nos, hæc esse no-
stra resurrectionis symbola. Quapropter neq;
multum accipimus, sed parum, ut sciamus, quod non
ad satietatem, sed sanctificationem (sumantur.)
Hic Canon planè ad nostrā confessionem congruit.

X I.

Hilarius

Hilarius Pictauorum Galliae Episcopus
floruit tempore filiorum Constantini Magni circa annum
Christi 340.

Huius vnicum tantum, grauissimumq; adscribemus testimonium planè adstipulans nostrae sententiae ex lib. 8. de Trin: pag: 140. Eos qui nunc inter Patrem & Filium voluntatis ingerunt vnitatem interrogo, vtrumne per naturae veritatē hodie Christus in nobis sit, an per concordiam voluntatis? Si enim verè Verbum Caro factum est, & nos verè Verbum carnem cibo dominico sumimus: quomodo non naturaliter in nobis manere existimandus est, qui & naturam carnis nostrae iam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suae ad naturam aeternitatis sub Sacramento nobis communicanda carnis admiscuit? Ita enim omnes vnum sumus, quia & in Christo Pater est, & Christus in nobis est. Quisquis ergo naturaliter patrem in Christo negabit, neget prius non naturaliter vel se in Christo, vel Christum sibi inesse, quia in Christo Pater, & Christus in nobis, vnum in his esse nos faciunt. Si verè igitur carnem corporis nostri Christus assumpsit, et verè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Christus est, nosq; verè sub mysterio carnem corporis sui sumimus, & per hoc vnum erimus, quia Pater in eo est, & ille in nobis: quomodo voluntatis vnitas asseritur, cum naturalis per Sacramentū proprietates, perfecta Sacramentum

tum sit vnitatis? Non est humano, aut seculi sensu in DEI rebus loquendum, neq; per violentiam, atq; impudentem praedicationem caelestium dictorum sanitati alienae, atq; impiae intelligentiae extorquenda peruersitas est. Quae scripta sunt legamus, & quae legerimus intelligamus & tum perfecta fidei officio fungemur. De naturali enim Christi in nobis veritate quae dicimus, nisi ab eo discimus, stultè atq; impiè dicimus. Ipse enim ait: Caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & sanguinis, non relictus est ambigendi locus: nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra verè caro est, & verè sanguis est. Et hac accepta atq; hausta id efficiunt, vt & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Anne hoc veritas non est? &c. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum secum hoc quod nos sumus, in DEO est. Quod autem in eo per Sacramentū communicatae carnis & sanguinis simus, ipse testatur dicens: & hic mundus iam me non videt, vos autem me videbitis, quoniam ego vivo, & vos viuētis, &c. Haec Hilarius.

XII.

Basiliius Magnus qui floruit circa annum
Christi 365. Sub Valentiniano &
Valente Augg:

AB hoc perpetuo & verè Catholico Ecclesie Christi consensu nō discedit Basilius Casarea in Cappadocia Episcopus: etsi enim de tanto mysterio parce & modeste loquitur, sicut pleriq; veterum: hoc tamen manifestè ostendit, se veram corporis & sanguinis Christi presentiam, & presentē eorundem exhibitionem & sumptionem in sacre Cœnæ actione legitima consiteri. Quod manifestum est ex ipsius Asceticis, quæstione tertia, ubi sic scribit:

Quæstio: Num sine periculo sit, ut quis non purgans se ab omni immundicia carnis & spiritus, edat corpus DOMINI & bibat eius sanguinem: Et respondet. Si tam atrox comminatio proposita est his, qui accedunt immunai ad ea quæ ab hominibus sanctificata sunt, quid de eo dicendum est, qui audeat tale ac tantum mysterium polluere? Quanto enim plus hic est templo, secundum Domini vocē, tanto grauius & terribilius est in immundicia anime existentem, audere attingere Corpus Christi, quàm arietis vel tauri sacrificium: ὅσω γὰρ πλεῖον τὸ ἱερὸν ὧδε, κατὰ πλὴν τὸ κυρίως φωνῶν, τοσούτω δὲ ἰσχυρότερον καὶ φοβερότερον τὸ ἐν μόλυσμῳ ψυχῆς τολμῆσαι ἁτάσασθαι τὸ σῶμα καὶ τὸ χρίσθαι, πρὸς δὲ ἁτάσασθαι κριῶν ἢ τάντων, &c.

Et paulo post: Si immundus iuxta legem, adeo terribile iudicium incurrit, quanto magis is, qui in peccato adhuc existens, audet inuadere Corpus Domini,

mini, grauiissimū sibi accerset iudicium, &c. Ita igitur accedamus ad Sacramenta, ut euadamus iudicium ac pœnam occidentium Dominum.

Idem de Baptismo sermone primo, Capite vltimo: Si quis propter cibum fratrem contristans, recessit à charitate, sine qua vel maxima donorum & iustificationum operationes nihil prosunt, quid dicemus de eo, qui ociose & absq; fructu ausus fuerit edere corpus, et bibere sanguinem Domini nostri Iesu Christi, &c. τὸ ἂν τις εἴποι πρὶ τῷ ἁγῶς, καὶ ἀνωφελῶς τολμῶντ' ἀφ' ἁγίου δὲ σώματος, καὶ πικρὸν δὲ αἶμα τὸ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, &c. Hæc Basilius.

XII.

Epiphanius Episcopus Salamini Cypri. Vixit hic & floruit circa annum Christi 370. Nam anno 375. scripsit librum suum contra hæreticos. Hic ἐν τῷ ἀγκυράτω sic scribit de Cœna Domini.

ὁρῶμεν ὅτι ἔλαβεν ὁ χριστὸς εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὡς ἔχει ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, ὅτι ἀνέσκειν τὸ δείπνον, καὶ ἔλαβε τὰς δ. ἐν χαρισίᾳ εἶπε, τοῦτό μεν ὅστις τὰς δ. καὶ ὁρῶμεν, ὅτι οὐκ ἴσον ὅστις, οὐδὲ ὁμοιον, οὐ τῇ ἐν σκεῇ εἰκόνι, οὐ τῇ ἀοράτῳ θεότητι, οὐ τοῖς χαρακτηρισί τῶν μελῶν

μελῶν. ὁ μὲν γὰρ ὅτι ἡ ἡμετέρα, ὁ ἀναίσ-
θητον, ὡς πρὸς τὴν δυνάμιν. καὶ ἡ ἡμετέρα
χάριτι ἐπέμ, τοῦτο μὲν ὅτι τόδε. ὁ οὐδὲ
ἀπιστῶν λόγῳ. ὁ γὰρ μὴ πιστεύων εἶναι
αὐτὸν ἀληθινόν, ὡς εἶπερ, ἐκτίπῃ τῆς χάριτος
καὶ τῆς σωτηρίας. ὅτι ὁ ἀκούσων καὶ πιστεύ-
σων, πιστεύων ὅτι ὅτι αὐτοῦ.

Videmus quod accepit Christus in manus suas,
velut Euangelium habet, quod surrexit in Cœna,
& accepit hac, & ubi gratias egisset dixit, Hoc
meum est hoc, Et videmus quod non est æquale,
neq; simile, non imagini in carne, non inuisibili
Deitati, non lineamenti membrorum. Hoc enim
rotundæ formæ est, & insensibile, quantum ad po-
tentiam. Et voluit per gratiam dicere, Hoc me-
um est hoc, & nemo nō fidem habet sermoni. Qui
enim non credit esse ipsum verum, sicut dixit, exci-
dit gratia & salute. Quod autem audiuius, id
credimus quod est ipse, &c.

Hæc est satis perspicua nostræ sententiæ con-
firmatio: Etsi enim non vitur vocabulis corporis
& sanguinis Christi propter reuerentiam tanti
mysterij, deducit tamen nos ad verbum, & iubet ei
fidem adhibere, nihilq; dubitare, id ipsum exhibe-
ri vescitibus in sacra Cœna, quod Filius D E I
expressis verbis se dare pronunciat, etiamsi sensu-
um externorum experientia repugnet, & addit
tristem comminationem contra incredulos, &c.

D. Ambrosius

XIII.

D. Ambrosius Episcopus Mediolanensis, qui successit Auxentio
Ariano Anno Chris-
sti 372.

Videmus etiam D. Ambrosij testimonia &
confessionem, de hac disputatione. Non au-
tem petemus testimonia ex lib. eius de Sacramen-
tis, cum illi non immerito quibusdam suspecti sint,
sed ex commentario eius in epistolam, 1. Corin-
thios 11. hæc verba, adscribo, diligenter conside-
randa lectori.

Deuoto animo, inquit Ambrosius, & cum ti-
more accedendum ad communionem, docet (Apo-
stolus) vt sciat mens reuerentiam se debere ei, ad
cuius corpus sumendum, accedit. Hoc enim
apud se debet iudicare, quia Dominus est, cuius in
mysterio sanguinem potat, qui testis est beneficij
D E I. Quem nos sicum disciplina accipiamus,
nō erimus indigni corpore et sanguine Domini, gra-
tias enim videbimur reddere redemptori. Ideo
multi in vobis inualidi, & agroti, & dormiunt
multi. Vt verum probaret, quia examen futurum
est accipientium corpus Domini, iam hic imagi-
nem iudicij ostendit in eos, qui inconsideratē cor-
pus Domini acceperant, dum febribus & infirmi-
tatibus corripiebantur, & multi moriebantur: vt
in his ceteri discerent, & paucorum exemplo ter-

riti, emendarentur: non multum scientes Corpus Domini negligenter accipere, &c: Iudicet hic æquus & pius lector, sepositis affectibus, utri sententia subscribat Ambrosius, nostra ne an Cingliano- rum? Sed ut manifestius fiat, plane illum nostrum esse, adscribam D. Ambrosij verba, quibus Theodosium Imperatorem ab ingressu Ecclesiæ reiecit, anno Christi 389. teste Theodorito in Ecclesiastica historia lib. 5. Cap. 18.

Quibus oculis (inquit Ambrosius ad Imperato- rem) intueberis communis Domini adem, aut qui- bus sacrum pavementum calcabis pedibus? Istas ne adhuc stillantes iniusta cædis cruore manus exten- des, & ijs sanctissimum Domini corpus præhendes? Vel tu preciosum istum sanguinem admovebis ori tuo, qui tantum effuderit sanguinis dictato furem- tis animi? &c. Quid potest in hac controuersia dilucidius adferri, si veteris Ecclesiæ autoritas in- quiratur?

XIIII.

D. Hieronymus Stridonensis, qui
floruit circa annum Christi 380.

& obiit anno 420.

IN Epistola ad Hedibiam, questione secunda, To- mo 4. Operum Hieronymi sic ab eodem scriptum legimus.

Nos audiamus panem quem fregit Dominus, deditq; discipulis suis, esse Corpus Domini Salua- toris,

toris, ipso dicente ad eos: Accipite & comedite, hoc est corpus meum: & calicem illum esse, de quo iterum locutus est: Bibite ex hoc omnes: hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effun- detur, &c. Si ergo panis qui de Cælo descendit, Corpus est Domini: & vinum quod discipulis de- dit sanguis illius est novi testamenti, qui pro mul- tis effusus est in remissionem peccatorum: Iudaicas fabulas repellamus, & ascendamus cum Domino cœnaculum magnum, stratum atque mundatum, & accipiamus ab eo sursum calicem novi testa- menti, ibiq; cum eo pascha celebrantes, inebriemur ab eo vino sobrietatis, &c. Vtrumq; ex hoc loco Hieronymi manifestum est, veram ipsam præsen- tiam corporis & sanguinis Christi Seruatoris sta- tuere, & simul requirere veram & spiritualem manducationem, quæ est fidei, in accedentibus, quæ per ascensionem in cœleste cœnaculum significat, neq; illam spiritualem ascensionem mentis oppone- re veræ præsentia & exhibitioni corporis & san- guinis Christi in Cœna sacra, sed tantum securi- tati, & crasis carnalibusq; Capernaitarum opi- nionibus.

XV.

D. Augustinus, qui Hipponæ in Africâ
Episcopus factus est anno Chris- ti 395. Obiit vero 430.

D 4

Cingliani

Cingliani dogmatis de cœna Domini assertores affirmant D. Augustinum planè esse suarum partium. Nos quidem fatemur hunc Doctorem, sæpe multumq; allegorijs & catachresibus in tempestiuè uti, ijsq; indulgentem multa in commode & periculose dicta proferre. Sæpe, quando de veritate corporis, seu humane nature Christi, eiusq; proprietatibus disputat contra Manicheorū & Eutychianorum errores: Item cum Capernaïticas opiniones & imaginationes crassas ab huius Sacramenti usu remouere conatur, aut cum de salutari huius mysterij participatione loquitur: similes eum loquendi formas cum Cinglianis, vsurpare. Assertorem vero illum esse eiusdem dogmatis de Sacramento Cœna cum iisdem, concedere minime possumus, idq; ex his rationibus:

1. Quod frequentissimè nobiscum loquitur, & sæpe affirmat, Ore accipi etiam corpus & sanguinem Christi.
2. Quod sapissime assenerat verè cum externis Symbolis exhiberi & sumi corpus & sanguinē Christi.
3. Quod expresse duplicem tradit manducationem, non symbolorum tantum externorū in Sacramento, verum etiam corporis & sanguinis Christi, quarum alteram vocat Sacramentalem, quæ dignis & indignis sit communis: Alteram spiritualem, quæ est fidei & veræ cum Christo coniunctionis, id quod ex sequentibus, & multis alijs D. Augustini dictis manifestum est. In sermone ad Neophytos inquit. Hoc accipite in pane, quod pendit in cruce, & hoc accipite

accipite in calice, quod est effusum de Christi latere.

Idem ad Inquisitiones Ianuarij cap. 6. Liquido apparet, quando primum acceperunt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos, non quid tamen propterea calumniandum est vniuersæ Ecclesie, quod à ieiunis semper accipitur. Ex hoc enim placuit spiritui sancto, ut in honorem tanti Sacramenti, in OS Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam cæteri cibi, &c.

Insignis vero locus, qui nulla sophistica eludi potest extat in sermone 11. de verbis Domini de duplici blasphemia Matth. 12. Vbi sic loquitur.

Illud etiam quod ait, Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in illo, quomodo intellecturi sumus? Nunquid etiam illos hic poterimus accipere de quibus dicit Apostolus, quod iudiciū sibi manducent & bibant, cum ipsam carnem manducent, & ipsum sanguinem bibant? Nunquid & Iudas Magistri venditor & traditor ipsius, quamuis primum ipsum manibus eius confectum Sacramentum carnis & sanguinis eius cum ceteris discipulis, sicut apertius Lucas Euangelista declarat, manducaret & biberet: mansit in Christo, & Christus in eo? Multi deniq; qui vel corde ficto carnem illam manducant & sanguinem bibunt, vel cum manducauerint & biberint, apostatae fiunt, nunquid manent in Christo, & Christus in eis? Sed profecto est quidam

modus manducandi illam carnem & bibendi illum sanguinem, quo modo qui manducauerit & biberit, in Christo manet, & Christus in eo. Non ergo quocumq; modo quisquā manducauerit carnem Christi, & biberit eius sanguinem, manet in Christo, & in illo Christus, sed certo modo, quem modū utiq; ipse videbat, quando ista dicebat.

Lib. 5. Contra Donatistas de Baptismo. Sicut Iudas cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed male accipiendo, locum in se Diabolo praeiuit: Sic indignē quisquis sumens Dominicum Sacramentum, non efficit, ut quia ipse malus est, malum sit, aut quia non ad salutem accepit, nihil acceperit. Corpus enim Domini & sanguis Domini nihilominus erat illis, quibus dicebat Apostolus: qui manducat indigne, iudicium sibi manducat & bibit, &c.

Item in Ioan: Tractatu 27. Hoc ergo totum ad hoc nobis valeat dilectissimi, ut carnem Christi & sanguinem Christi non edamus tantum in Sacramento, quod & multi mali, sed vsq; ad spiritus participationem manducemus & bibamus, ut in Domini corpore tanquam membra maneamus, ut eius spiritu vegetemur, & non scandalizemur, etiamsi multi modo nobiscum manducant, & bibunt temporaliter Sacramenta, qui habebunt in fine aeterna tormenta, &c. Nolo plura addere ex Augustino, cum ex his dictis de eius sententia satis perspicue indicari possit.

D. Chry

XVI.

D. Chrysostomus Episcopus Constantinopolitanus, qui successit Nectario anno Christi 397. Sub Arcadio & Honorio Impp. Obijt anno 407.

Homilia 51. in Matthaeum: Tangamus ergo etiam nos simbriam vestimenti illius, immo verò totum. Ipsum enim, si volumus, non vestis solum, sed corpus ipsius propositum est, non ut tangamus modo, sed ut comedamus & saturemur. Adeamus igitur Christum singuli egrotantes magna cum fide, Nam si qui simbriam vestimenti eius nunc tetigerunt, recte omnes conualuerunt, quanto magis corroborabimur, si totum in nobis habebimus? Cum fide autem accedere, non est, ut tantummodo propositum corpus recipias, verum etiam multò magis ut mundo corde tangas, ut sic adeas, quemadmodum ad ipsum Christum. Quid enim si vocem eius non audis, nonne vides iacentem, imò verò & loquentem per Euangelistam ipsam audis. Credite igitur omnes, quia etiam nunc illa Cæna celebratur, in qua Christus ipse recubebat, nihil quippe interest inter illam & hanc: Non enim hac ab homine, illa ab ipso conficitur. Quando igitur sacerdotem corpus tibi praebere videris, noli sacerdotis, sed Christi manum ad te porrigi arbitrari.

Idem

Idem Homilia 83. in Mattheum. Credamus igitur ubique Deo, & non contradicamus ei, etiamsi contrarium videatur nostris rationibus & oculis, quod dicitur: sed sit rationibus & visu magis ratus sermo eius (ἀλλ' ἔσω ἢ λογισμῶν ἢ ὀφθαλμοῦ κυριώτερος ὁ λόγος αὐτοῦ.) sic & in ipso Sacramento faciamus, non illa quæ ante nos iacent solummodo aspicientes, sed verba eius retineamus. Sermo enim eius decipere nequit, sensus verò noster deceptu facilis est, ille nunquam ex- cidit, hic sæpissime labitur (τὰ πλεονεκτήματα.) Quoniam ergo sermo dicit, Hoc est corpus meum, & persuadeamur & credamus, & oculis intellectus ipsum aspiciamus. Nihil enim sensibile tradidit Christus, sed res quidē sensibiles, omnia intelligibilia sunt, &c.

Et paulo post: Ipsum ergo vides, ipsum tangis, ipsum comedis. Tu quidem vestimenta uidere desideras, ipse vero seipsum tibi tradit, non ut videas solum, verum etiam ut comedas, ut tangas, & in- trorsum sumas.

Idem eodem loco. Non enim sufficit ipsi hominem fieri, flagellis interim cedi, sed nos secum in vnam, ut ita dicam, massam reducit: neq; id fide solum, sed re ipsa nos suum corpus efficit. Quæ igitur re mundiorum esse non oportet eum, qui hoc sacrificio participaturus est? quos radios solares non debet excedere manus illa, quæ hanc carnem pertractat, os quod igne impletur spiritali, lingua quæ cruentatur hoc admirabili sanguine? &c.

Et

Et circa finem de arcendis indignis post multa alia hæc subiicit verba Chrysostomus. Quod si non pellere audes, mihi dicas, non permittam ista fieri: animam prius meam tradam, quam Domini cum alicui corpus indignè: sanguinemq; meum effundi potius patiar, quam sacratissimum illum sanguinē præterquam digno concedam, &c. Con- sulatur tota homilia 83. Eadem repetuntur To: 4. Ho: 60. ad populum De sumentibus indignè diuina & sancta mysteria.

Idem Homilia 61. ad populum. Parentes quidem alijs sæpe tradunt filios alendos: Ego au- tem, inquit, nō ita: sed carnibus meis alo, meipsum vobis appono, vos omnes generosos esse volens, & bonas vobis prætendens de futuris expectationes, quippe qui vobis hic meipsum trado, multo magis in futuro. Volui frater vester esse, carnem prop- ter vos & sanguinem assumpsi: vobis vicissim ip- sam carnem & sanguinem, per quæ cognatus vester factus sum, trado, &c.

Idem eadem Homilia. Si cum puritate ac- cesseris, ad salutem accessisti, si vero cum mala conscientia, ad penam & ultionem. qui n. mandu- cat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Nam si regiam contaminantes purpuram, similiter puniuntur, sicut & discindentes: non est vero dissimile, Domini corpus impura mente suscipientes, eandem subire vindictam cum his, qui clauis ipsum disciderunt. Et postea: Quo- quot igitur huius participes corporis efficiuntur, quot-

quotquot sanguinem degustamus, cogitemus, quod illum sursum sedentem, qui ab Angelis adoratur, incorruptibili vicinus virtuti, hunc degustamus, &c.

Desino plura ex Chrysostomo adscribere testimonia, quem totum nostrum esse, ex iam recitatis testimonijs, luce meridiana manifestius est.

XVII.

Cyrillus Episcopus Alexandrinus qui
suscepit Episcopatum anno Chris-
sti 412. obiit autem

445.

Hic in Ioannem lib. 4. cap. 14. sic scribit. Nō verbo solum semper, vt diximus, verum etiam tactu mortuos excitabat, vt ostenderet, corpus quoque suum viuificare posse. Quod si solo tactu suo corrupta redintegrantur, quomodo non viuemus, qui carnem illam & gustamus & manducamus? reformabit enim omnino ad immortalitatem participes sui. Nec velis Iudice, quomodo? querere: sed recordare, quamuis naturaliter aqua frigidior sit, aduentu tamen ignis, frigiditatis suae oblita, aestuat: hoc sane modo etiam nos, quamuis propter naturam carnis corruptibiles simus, participatione tamen vitæ ab imbecillitate vitæ reuocati, ad proprietatem illius ad vitam reformamur. Oportuit enim certe, vt non solum anima per spiritum sanctum

sanctum in beatam vitam ascenderet: verū etiam vt rude atq; terrestre hoc corpus, cognato sibi gustu, tactu, & cibo ad immortalitatem reduceretur.

Idem lib. 10. cap. 13. in Ioann: Verum quoniam nulla nos ratione humanitati Christi, posse ista attribuire arbitratur: quoniam fide atq; dilectione, non carne illi coniugimur, age pauca de hoc dicamus, ac peruerse ab eo sacrarum literarū sensum exponi ostendamus. Non tamen negamus recta nos fide charitateq; sincera Christo spiritualiter coniungi: sed nullam nobis coniunctionis rationem secundū carnem cum illo esse, id profecto pernegamus, idq; à diuinis scripturis omnino alienum dicimus. Quis enim dubitauit Christum etiam sic vitam esse, nos verò palmites, qui vitam inde nobis acquirimus. Audi Paulum dicentem: Quia omnes vnum corpus sumus in Christo, &c. An fortassis putat ignotam nobis mystica benedictionis virtutem esse? Quæ quum in nobis fiat, nonne corporaliter quoq; facit communicatione carnis Christi, Christum in nobis habitare? &c. Vnde considerandum est, non habitudine solum, quæ per charitatem intelligitur, Christum in nobis esse, verum etiam participatione naturali. Nam quemadmodum si quis igne liquefactam ceram, alij ceræ similiter liquefactæ ita miscuerit, vt vnū quid ex vtriusq; factum videatur, sic communicatione corporis & sanguinis Christi ipse in nobis est, & nos in ipso. Non poterat enim aliter corruptibilis hac natura corporis, ad incorruptibilitatem & vi-

& vitam traduci, nisi naturalis vita corpus ei coniungeretur.

Idem in Ioannem lib. 11. cap. 27. Corporaliter filius per benedictionem mysticam nobis ut homo unitur, spiritualiter autem ut Deus, sui spiritus gratia, nostrum, ad nouam vitam & diuinæ naturæ participationem, spiritum redintegrans.

Possẽ recensere multa alia dicta Cyrilli, sed hæc sufficiant, ex quibus constat, hunc excellentem Doctorem nobis suffragari: Affirmat n. credentes uniri Christo spiritualiter, fide, charitate, gratia spiritus, &c. Sed non solum, verum etiam naturali participatione, corporaliter, & quidem per benedictionem mysticam.

XVIII.

LEO Magnus Episcopus Romanus,
qui successit Sixto Anno
Christi 440.

Adiciemus etiam Leonis testimonium. Is in sermone sexto de Ieiunio septimi mensis ita scribit.

Dicente Domino, nisi manducaueritis carnẽ Filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, sic sacra mense communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis Christi & sanguinis ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur. Et frustra ab illis
Amen

Amen respondetur, à quibus contra id quod accipitur, disputatur.

Idem Ser. 4. de quadragesima inter alia sic loquitur de Manicheis. Cumq; ad tegendam infidelitatem suam nostris audeant interesse mysteriorum, ita in Sacramentorum communione se temperant interdum, ut tutius lateant: Ore indigno corpus CHRISTI accipiunt: Sanguinem autem redemptionis nostrę haurire omnino declinant. Hæc Leo.

XIX.

Gelasij Episcopi Romani (qui sedit anno Christi 494.) sententia supra allegata est, in confutatione Transsubstantiationis, quæ hoc loco repetenda est.

XX.

Theophylactus, qui & Bulgarius,
Archiepiscopus Bulgaricæ.

IN Matthæum Cap. 26. Porro dicens, Hoc est corpus meum, ostendit quod ipsum corpus Domini est panis, qui sanctificatur in altari & non respondens figura. Non enim dixit, Hoc est figura, sed hoc est corpus meum, &c. Idem repetit in Mar. 14. cap. & in enarratione capituli 6. S. 10.

E

annis

annis Euangeliste: inquit. Attende autem quod panis, qui in mysterijs à nobis manducatur, non est tantum figuratio quedam carnis Domini, sed ipsa caro DOMINI. Non enim dixit, panis quem ego dabo, est figura carnis, sed Caro mea est, &c.

Allegauì supra eiusdem sententiam ex enarratione prioris Epistolæ ad Corinthios cap. 10. quā hoc loco repetere potest pius lector.

Nolo plura adscribere testimonia, debet enim esse modus allegationū, ne obruantur potius, quàm doceantur auditores: Et veritas opus habet tribus verbis, suisq; subnixis viribus & fundamentis per se subsistit. Deinde fides præcipuè nititur Verbo DEI, & testimonijs reuelationum diuinarum, quæ recitantur in libris Prophetis & Apostolicis. Plurimum vero inuatur & confirmatur Ecclesiæ veræ testimonijs, quæ est custos cælestis doctrine, & testis fide dignissima de vero consensu. Et sanè per quā periculosum est amplecti dogma aliquod, cuius non extant testimonia antiquitatis, aut quod ignotum fuit veteri Ecclesiæ.

Satis autem manifestum est ex supra allegatis testimonijs vetustissimorum & præcipuorum scriptorum & doctorum Ecclesiæ, qui inde ab Apostolorū tempore continua serie floruerunt: Vtranzq; opinionem, Papistarum signum de Transubstantiatione panis & vini in substantiam corporis & sanguinis Christi, manentibus tantum exter-

nis ac-

nis accidentibus forma, &c. & alteram, panem tantum esse symbolum, signum aut figuram corporis Christi absens, quod sola fide Christum ad dexteram Patris in cælo intuentem accipi possit & debeat: recens humane rationis commentū esse, primæq; & veteri Ecclesiæ inde ab Apostolis planè ignotum fuisse. Hanc vero doctrinam, de veræ & substantiali præsentia corporis & sanguinis Christi in legitima Cæna sacra actione, quam nos quoq; in hac confessione proponimus, amplectimur et propugnamus, veram, Apostolicam, Orthodoxam & Catholicam esse, nitig; certis & firmissimis fundamentis, Verbo scilicet DEI & Catholica Ecclesiæ fidei consensu.

Denig; hoc quoq; obseruandum est. Veteres Doctores ferè omnes accommodasse ad Sacramentum Cæna, concionem Domini & seruatoris nostri IESV CHRISTI, quæ extat Ioan. 6. Nō quidem eo consilio, vt euerterent doctrinam de veræ & præsentis exhibitione corporis & sanguinis Christi, quod nunc plurimi faciunt: sed vt eam potius confirmarent, & de salutari vsu huius Sacramenti erudirent auditores. Etsi enim Filius DEI eo in loco non loquitur de Sacramenti huius institutione: sed tantum de spiritali participatione & fruitione carnis & sanguinis sui, necessaria omnibus ad salutem consequendam, quæ fit sola fide amplectente promissionem Euangelij tam in Sacramento, quam extra illius actionem, & semper est salutaris: manifestum tamen & hoc est,

concionari Dominū vtroq; in loco de vera sua carne, hoc est, humanitate, eiusdemq; vera & presentē exhibitione & participatione. Sicut enim in Cœna sacra institutione inquit: Accipite comedite, hoc est corpus meū, quod pro vobis traditur: Ita Ioan. 6. dicit: Panis quem ego dabo vobis, Caro mea est, quam dabo pro mundi vita: nisi quod in ipsa manducatione discrimen est: Sacramentalis fit etiam ab indignis ad iudicium, 1. Cor. 11. Spiritualis vero, de qua Ioannis 6. à solis credentibus, tantum ad salutem & vitam.

Præterea Filius DEI fidei naturam Ioan. 6. per manducationem describit, vt ostendat, fide vera amplectenti Euangelium, suam carnem & sanguinem, hoc est, se totum Deum & hominem, tam presentem esse, ac cibum corporalem manducanti, seq; credentibus vniri & communicari non tantum spiritu & habitudine, verum etiam naturali participatione, &c. Sicut D. Cyrillus loquitur. Atq; ita credentem in vnā massā secum reduci, nosq; suum corpus effici non fide solum, Verum etiam re ipsa: iuxta D. Chrysostomi interpretationem.

Cur igitur Cinglianis tam impossibilis videtur presentis corporis & sanguinis Christi communicatio in Sacramento? cumq; fidem verā id cōsequi posse affirmant ascendendo per verbum in summum cœlum, vt capiti Christo vniatur, cur non idem posset Seruator noster iuxta promissionem, sese nobis communicando hic in terris?

Ita

Ita intelligis quibus rationibus nitatur nostra asseueratio, & quæ habeat fundamenta, videlicet, 1. Expressam voluntatem Christi propositam & explicatam perspicua promissione & certo verbo. 2. Veritatem & potentiā eius qui promisit & mentiri nescit. 3. Ecclesia totius inde à Christi institutione consensum.

Confutatio breuis.

AT quas habent Cingliani rationes, quibus coguntur negare veram & presentem exhibitionē corporis & sanguinis Christi in Cœna? Habent iudicium rationis, philosophicas, physicas & Mathematicas demonstrationes, petitas ex officina prudentiæ & ingenij humani, quas deinde ornant πρὸς ἄνθρωπον verbi DEI, & articulorum fidei. Primumq; & principale argumentum ab articulo Ascensionis Christi in cœlū visibilis & localis: Alterum à veritate corporis Christi, quod finitum & locale esse necesse sit, vbicunq; sit, iuxta veri corporis modum, vt ipsi loquuntur, neq; possit simul & semel esse in diuersis locis, quocunq; modo.

Hic nos fatemur, secundum rationem, & ordinem causarum secundarum hæc omnia vera esse, sicut credimus articulum de Ascensione Christi verissimum esse, & simpliciter intelligendum secundum historie narrationē, sine Allegoria. Statuimus & hoc certissimū esse, Christum nunc neq; descendere de cœlo, neq; ascendere visibiliter aut

E 3

locali-

localiter, vt adsit in sacra Cæna. Imo sicut Dominus visibiliter, corporaliter & localiter ascendit in cælum, ita non dubitamus eum vera sua humanitate alicubi esse in cælo, & se ibi verè conspiciendum præbere S. Angelis & beatis. Credimus & hoc, tali forma, quali ascendit, eum non prius descensurum de cælo, quàm in fine mundi ad iudicium. Sed hinc sequi necessario corpus & sanguinem eius, hoc est, humanitatē, tam procul abesse à sacra Cæna, quàm longe distat summū cælum à terra, & seruatore nostrum secundū humanitatem ita certo loco & regione cæli contineri et circūclum sum esse, vt alibi esse non possit, vbi se affuturū, verbo expresso promisit: constanter negamus. Et opponimus his imaginationibus certam & perspicuam promissionē præsentis exhibitionis corporis & sanguinis Christi in Sacramento, propositam ab eo qui mentiri nescit, & cui non est impossibile omne verbum. Hac vnica responsione soluimus omnia illa rationis argumenta, sicut Alexander nodū Gordium,

Quod si reuera hæc assueatio de substantiali præsentia, corporis et sanguinis Christi in Cæna sacra, euertit articulū fidei de vera humanitate quā assumpsit λόγος in vnitatem personæ: et propterea ne incidamus in scyllam Eutychianam, charybdis hæc fugienda est: eadem consequentia sequitur, nec Christum de spiritu sancto conceptum, neq. ex virgine matre natum esse, neq. transisse per sepulchrum, & fores clausas vero suo corpore, imò nec Filium DEI hominem factum esse: cum hæc om-

nia

nia alienissima sint à veri corporis natura, & proprietatibus physicis. Nolo hæc exaggerare illorū exemplo, ne cumule blasphemias. Non me latet quid de his miraculis quidam pronunciare audent, quibus nos opponimus sacre scripturæ auctoritatem, quæ reuera hæc miracula sic accidisse testatur, & S. Patrum consensum, qui de his ipsis non aliter pronunciant, quam ab Euangelistis referuntur: Vnde manifestè sequitur sanctis illis & Orthodoxis viris ne per somnium quidem vnquam in mentem venisse: propter veritatem humane naturæ in Christo, veracissima eius promissioni contradicendum esse: aut mox abnegari articulum de incarnatione τῷ λόγῳ, & Manichæos, Eutychianosq. furores stabiliri, quando Filio DEI, & sacre scripturæ asseueranti aliquid de assumpta ab ipso carne, quod corporis physici dimensionibus & proprietatibus repugnare videtur, simpliciter credimus, Deumq. plus posse facere, quam nostra ratio capere, statuimus. Sed adijciam vnā atq. alteram veterum Doctorem sententiam.

Hilarius de Trinitate lib. 3. Quæro ergo per quas clausæ domus partes sese corporeus intulerit? diligenter enim Euangelista expressit dicens: Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio discipulorum suorum. An constructa parietum penetrans, & solidam lignorum naturam impenetrabilem transcurrit? stetit namq. corporeus, non simulatus aut fallax. Sequantur ergo oculi mentis tuæ penetrantis ingressum, & cum eo clausam domum,

E 4

intelligen-

intelligentia tua visus introëat. Integra sunt omnia & obserata : sed ecce assistit medius, cui per virtutem suam vniuersa sunt peruia. Nihil cedit ex solido, neq; per naturam suam aliquid tanquam lapsu insensibili ligna & lapides admittunt. Corpus Domini a sese non deficit, vt sese resumat ex nihilo, & vnde qui assistit in medio est? Cedit ad hæc & sensus & sermo, & extra rationem humanam est veritas facti. Idcirco ergo vt de Natiuitate Domini fallimur, ita & de ingressu Domini mentiamur. Dicamus factum non fuisse, quia intelligentiam facti non apprehendimus, & cessante sensu nostro, facti ipsius fides cesset. Sed mendacium nostrum facti ipsius vincit fides. Assistit Dominus clausa domo in medio discipulorum, & filius est natus ex Patre: noli negare quod steterit, quia per intelligentia infirmitatem, consistentis non consequaris introitum, &c. Eadem repetit postea in libro ad Constantium Augustum.

Inter quaestiones quæ Iustino phylosopho & martyri adscribuntur, ad eam quæ numero est 117. talis responsio legitur. Quemadmodum non mutatione corporis in spiritum, Dominus super mari deambulauit: verum diuina potentia sua, mare quod pedibus calcari nequiret ad inambulandum commodum & peruium reddidit, non suo ipsius tantum corpori, sed & Petri: Ita & suapte potentia, è monumento, cui lapis impositus fuit, egressus est, & ad discipulos ianua clausa ingressus. Non enim

enim excitationis ipsius gratia, saxi de monumento facta est deuolutio, sed eorum causa, qui id conspecturi erant, vt ipsis resurrectioni ostenderetur, &c. Et postea. Et fieri non potest, vt eorum quæ in natura supra naturā diuina potentia fiunt, ratione naturali astruatur assertio, &c. Videantur sequentia.

Prætereo D. Ambrosij, Epiphaniij & Chrysostomi de iisdem miraculis consentientia testimonia, tantum addam vnam atq; alteram sententiā D. Augustini, quem sibi totum Cingliani vendicant. Is in Epistola ad Volusianum 3. sic scribit: Ipsa virtus per inuiolata matris virginea viscera, membra infantis eduxit, quæ postea per clausa ostia, iuuenis membra introduxit. Hic si ratio queritur, non erit mirabile, si exemplum poscitur, non erit singulare. Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur inuestigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.

Idem in Ioann: Tractatu 121. Moli corporis vbi diuinitas erat, ostia clausa non obstitērunt. Ille quippe non eis apertis intrare potuit, quo nascente Virginitas Matris inuiolata permansit.

Idem de resurrectione Christi Ser. 3. Quomodo de sepulchro exire non posset, qui ex incorruptis Matris visceribus salua virginitate processit? fefellit custodes, exiuit de sepulchro, apparuit discipulis, ianuis non apertis. Inde clausus exijt, huc exclusus intrauit. Immensa Maiestatis arca-

num. Idem de Tempore Ser: 159. Miraculum est, quod Dominus noster Iesus Christus in Carne vera intrauerit ad discipulos per ostia clausa. Requiritis à me forsitan rationem, & argumentum requiritis. Si vera inquit caro fuerat quæ resurrexit, quomodo ipsa clausis ianuis ad discipulos introiuit? Itane vero, inquit, cuiuspiam capiet auditus, quod non obseruat opus, & intrare quisquam limen in corpore potuit? O homo si rationem à me poscis, non erit mirabile. Exemplum queritur, non erit singulare. Credis nempe Dominum Christum super aquas maris firmis gressibus ambulasse? Credis utiq;. Dicis igitur mihi, si per ostia Christus intrauit, ubi est corporis pondus? Recedant paulisper modus & pondus: Ille hæc facit cui nihil est impossibile. Christus qui carnem suam potuit de sepulchro producere, non potuit clausis ianuis ad discipulos introire? Quando audis miraculum, serua fidem, non inquirat animus rationem.

Cyrillus in Ioan: lib. 12. Cap. 53. Clausis ergo foribus, repente Dominus omnipotentia sua rerum natura superata, ingressus ad discipulos est, Nullus igitur quærat, quomodo clausis ianuis corpus Domini penetrauit, cum intelligat non de homine nudo, ut modo nos sumus, sed de omnipotente Filio D E I hæc ab Euangelista conscribi. Nam cum Deus verus sit, rerum natura non subiacet, quod in cæteris quoq; miraculis patuit, &c.

Hæc

Hæc propterea commemoravi & allegavi, non quod sentirem Cinglianos negare ista simpliciter & manifeste: sed ut data instantia ostenderem, non euertere articulum de vera Christi carne, nec patrocinium parari Manycheis & Eutychianis erroribus, si Filio D E I promittenti, & sacra scriptura narranti de Seruatoris nostri vero corpore, ea quæ sunt præter & supra naturam corporis physici, fides habetur: & hæc σοφὰ φάσμα, pia & erudita antiquitati ignota fuisse.

At Ecclesia, accepto more à primis patribus, actione Cæna semper premisit hanc adhortationem, Sursum corda: plebe vel choro respondente, Habemus ad Dominum: Ergo docuit erectis in Cælum animis vera fide ibi querere spirituales cibum, Non in pane & vino præsentem opinari? Respon: Plus est in consequente, quam in antecedente. Nam veteris Ecclesia Doctores, non opposuerunt hanc commonesactionem certæ promissioni Domini nostri Iesu Christi, de vera & præsentis exhibitione corporis & sanguinis ipsius in Sacramento, sed primum auocare animos fidelium voluerunt a carnalium rerum cura & studio, ad Cælestium contemplationem & desiderium, & ostendere, adferri debere à pijs ad huius Sacramenti usum veræ pœnitentiæ exercitia, sicut D. Paulus simili adhortatione vtitur ad Col. 3. Si cum Christo vnâ resurrexistis, superna querite, &c.

Deinde commonesfacere cœtum Ecclesia hac voce, Sursum corda, voluere, mysteria hæc non carnali

Sursum
corda.

uali opinione & ratiocinatione prophananda, & iuxta presentis sæculi cursum de illis iudicandum esse, neq; tantum in externa illa Elementa animū intendendum, sed per verbum ad ea quæ promittuntur, cœlestia dona eleuandum, & non nisi cœlestes & D E O dignas cogitationes in tanta rei meditationem & contemplationem admittendas: sicut Cyprianus monet sermone de Cœna Domini, inquit. Inter Dominica mensa conuiuatur animas, homo non admittitur, quicquid Caro & sanguis dicat, ab hoc cœtu excluditur, nihil sapit, nihil prodest, quicquid humani sensus molitur subtilitas, &c. Sic Canon Synodi Nicenæ, quem supra adscripsi, loquitur. Eodem modo Chrysostomus quoq; Homilia in Matth. 83. de quo supra.

Cyprianus in enarratione Orationis Dominica, sermone videlicet 6. adhortationem illam ad precationem accommodat, sic inquit. Quando stamus ad orationem fratres dilectissimi, inuigilare & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio hominis carnalis & secularis abscedat, neq; quicquam tunc animus, quam solum id cogitet, quod precatur. Ideo autem sacerdos ante orationem præmissa præfatione parat fratrum mentes dicendo: Sursum corda: ut dum respondet plebs: Habeamus ad Dominum: admoneatur nihil aliud, quam Dominum cogitare debere.

Manifestum igitur est admonitionem illam non opponi presentia corporis & sanguinis Christi

in

in Cœna, iuxta ipsius promissionem, nihilq; patrocinari ablegantibus à Sacramento τῆς εὐχαριστίας Christi humanitatem, &c.

Deniq; ita sentio: Sicut in prima Cœna, Christi presentia, & quod visibiliter & localiter vero suo corpore asideret mensa, non obstitit fidei discipulorum, quo minus statuerent vera esse verba Magistri sui, & verè sibi exhiberi à Domino distribuentem illis panem & poculum, quod verba eius pollicebantur: Ita nunc quoq; nihil impedire Christi ascensionem in cælum & corporalem absentiam, quod minus verè nobis exhibeat corpus & sanguinem suum presentia in Cœna sacra, quocumq; in loco mundi legitime celebrata. Neq; hac simplici asseruacione iuxta ipsius promissionem, abnegari veritatem humanitatis Christi, aut confirmari Manicheorum & Eutychianorum errores. Indico & has propositiones veras esse, Sacramenta non destruere articulos fidei, cum sint σφραγίδες τῆς δίκαιου σῶσεως τῆς πίστεως, sigilla iustitie fidei, Rom. 4. Neq; impedire articulos fidei, quo minus assentiantur credentes omni verbo D E I nobis tradito: Cum tam articuli fidei, quam ipsa fides solo D E I verbo nitantur, & ad illius normam & ἐναρμόνιστον congruere debeant. Rom. 10. 12. Cauendum & hoc est, ne dum articulorum fidei assertores perhiberi volumus, ipsa fidei fundamenta vel labefactemus, vel conuellamus.

Hæc sufficiant ad confutationem, quam sobriam & modestam esse oportet. Neq; operosa om-

nium

Summa
assertio-
nis.

nium obiectionum confutatione opus est, cum confirmatio sit perspicua. Et regula Theologica tanquam axioma firmiter retinenda est: Cum extent testimonia de voluntate DEI, non esse ambigendum de potestate, Quia omnia quaecumq; voluit Dominus fecit in Caelo & in terra, in mari & in omnibus abyssis. Psal. 135. Etiam si ratio id neq; intelligat neq; assequatur. Verissimumq; est Tertulliani illud dictum in libro de carne CHRISTI, DEO nihil est impossibile, nisi quod non vult, pag: 14.

HOMILIA SECVNDA.

Feria quarta post Dominicam Palmarum, Anno 1573, die 18.
Martij.

De secundo loco.

Secundo loco, de Autore & institutione Cene Dominica DEO adiuuante dicemus. De hac parte erudiunt nos sancti Euangelista & Paulus Apostolus in priore ad Corinthios vndecimo capite, copiose & perspicue. Dominus noster IESVS CHRISTVS in ea nocte, &c. Item, Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis.

Hic

His verbis S. Euangelista & Apostolus Paulus autorem describunt huius Sacramenti. Non enim haec Caremonia similis est vel pharisaicis traditionibus, aut decretis Pontificum Romanorum, non ordinibus & institutis Monasticis, alijsq; hypocritarum ἐθελοθεσκείαις. Nec autor illius est tantum Monarcha quispiam, Imperator aut Rex potentissimus, quales erant Iulius Caesar, Augustus, Herodes, &c. Non etiam ab Apostolo aut Propheta quodam, aut alio homine, sapientia, auctoritate & dignitate praestante, non ab Angelo, multo minus à Pontifice Romano instituta est. Nam veri & necessarij cultus, quibus DEVS colitur & honore afficitur, solius DEI ordinatio sunt, & tantum verbo & mandato illius reguntur, Ezech. 20. In praeceptis meis ambulate. Syrach 3. Quae tibi DEVS praecepit, sanctè custodias. Caremonia vero ab hominibus instituta, ex propria deuotione, non sunt veri & necessarij cultus, imo reijciuntur & damnantur à DEO. Esaie 29. Matth. 15. Frustra colunt me mandatis hominum, &c. Et credentibus interdicitur illarum observatio cū opinione cultus & necessitatis. Coloss. 2. Nemo vos iudicet in cibo & potu, &c. Chrysostomus Tomo 4. Homilia 60. ad populum recte docet: Honorato, inquit, iucundissimus honor est, quem ipse vult, non quem nos putamus.

Nulli etiam creatura licet instituere Sacramenta. Cum. n. illa sint sigilla iustitiae fidei. Rom. 4. & organa per quae Deus fidem excitat & confirmat,

Autor

firmat, vel ut Augustinus loquitur, sint visibilia verba, manifestum est eorum institutionem ad eum solum pertinere, cuius proprium opus & donum est ipsa fides, eiusdemq; confirmatio, qui honos soli D E O debetur, sicut Ioan. 6. dicitur. Hoc est opus D E I, ut credatis in eum quem misit ille. Est enim fides opus D E I, quia illam operatur, eandem ab omnibus requirit, & hac ipsa tantum recte colitur. Sic Coloss. 2. Cum Christo resurrexistis per fidem, quam Deus operatur. Idem docet Apostolus Paulus Rom. 10. & Ephes. 4. quod scilicet fidem Deus accendat in cordibus per Euangelij ministerium.

Est & confirmatio fidei solius D E I opus & gratuitum donum: hinc Apostoli Dominum orant Luc. 17. Adauge nobis fidem. Et Philip. 1. inquit S. Paulus. Certus sum quod is qui capit in vobis bonum opus, is perficiet, &c. Neg, alligatur Deus ad humanas ἐθελοβουλεύσεις & traditiones, sed omnes homines alligat ad suum verbum. Esaie 8. Ad legem & testimonia, si non dixerint secundum verbū hoc, non erit eis matutina lux, &c. 2. Pet. 1. Habemus firmiorem sermonem Propheticum, cui dum attenditis, ceu lucerna apparenti in obscuro loco, recte facitis, donec dies illucescat, & lucifer exoriatur in cordibus vestris, &c.

Quare si Cæna Domini esset tantum traditio humana, etiamsi ab Apostolis inde esset propagata, non tamen posset esse cultus D E I, multo minus Sacramentum, aut sigillum iustitiæ fidei: sicut Pa-

pistika

pistika confirmatio & vnctio non sunt Sacramenta, cum sint simpliciter humane traditiones.

Autorem verò longè præstantiorem habet Cæna Domini, & augustiorem omnibus creaturis. Eum Euangelista Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. & D. Paulus, 1. Cor. 11. perspicuè exprimunt & nominant, dicentes.

Vescentibus eis accepit I E S V S panē &c. Item. Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quod Dominus I E S V S in ea nocte, &c.

Vnde etiam Cæna Dominica ab Apostolo Paulo nominatur. Est igitur autor & institutor huius Sacramenti Dominus & Servator noster Iesus Christus, qui est verus & promissus Messias, redemptor, saluator, iustificator & mediator noster: Angelus fœderis, conciliator noui Testamenti, Malach. 3. Zach. 9. ad cuius officium pertinet instituire nouum fœdus, impleto & antiquato veteri. Ierem. 31. De quo æternus pater omnibus præcipit serio, Hunc audire, addita seuerissima comminatione, qui eum non audierit, ab hoc reposcā, Deutero. 18. Matth. 17. Vnde ipse Saluator inquit, Luc. 10. Qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit, qui me contemnit, contemnit eum qui me misit. Cui Deus pater dedit linguam disertam, ut possit afflictis loqui tempore opportuno. Esaie 50.

Est præterea iustus, sanctus, innocens, impolutus, segregatus à peccatoribus, &c. Heb. 7. Er-

F

go nihil

go nihil nisi sanctum, purum, impollutum, & ad salutem nostram necessarium ab ipso expectandum est: quia propter nos homines & propter nostram salutem descendit de cœlis, &c.

Est omnium sapientissimus, imò ipsa sapientia dei. Prou. 8. ergo nihil temerè aut inconsultò, nihil etiam superuacuum & non necessarium ordinat, & commendat Ecclesiæ suæ obseruandum.

Veracissimus. Est veracissimus, serid ea vult, quæ ordinat & instituit, loquitur apertè, præstat promissa fideliter, non fallit, non ludit ambiguitatibus, non vult suas ordinationes negligi, & cuius verbis defraudari non possumus, ut Chrysostomus loquitur.

Omnipotens. Est præterea omnipotens & æternus Deus, Filius DEI vnigenitus, Deus de Deo, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero, genitus non factus, consubstantialis Patri, per quem omnia facta sunt. Qui dicit & facta sunt, qui mandauit & creata sunt, Psal. 33. Qui omnia quæcunq; voluit fecit in cælo & in terra, in mari & in omnibus abyssis, Psal. 135. Cui non est impossibile omne verbum, Numer. 11. Luc. 1. Cuius propositum consistit, & cuius verbum in æternum manet, Esa. 40. Et prius cælum & terram transire necesse est, quàm ut vnus apex de verbo eius pereat, Matth. 5. 24. Qui etiam si se exinanivit forma serui assumpta, tentatus per omnia, factusq; Patri obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis, non tamen in hac humilitate diuinitatem deposuit, neq; mansit in morte, sed tertia die resurgens à mortuis, destructoq; regno

Diaboli

Diaboli, victor tandem in cælum ascendit, sedens ad dexteram æterni Patris, exaltatus super omnia in hac & futura vita. Ephes. 1. & 4. cui data est omnis potestas, Matth. 28. & qui accepit nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine eius omne genu se flectat, cœlestium, terrestrium & inferorum. Phil. 2.

Neq; dubium est, eadem velle & approbare æternum Patrem & spiritum sanctum, eademq; placere illis, quæ vult, ordinat, instituit & probat Filius: nam de illo dicit æternus Pater. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est, Esa. 42. Matth. 3. & 17. Et ipse Dominus inquit, Ioan. 5. Veni non ut facerem meam voluntatem, sed eius qui misit me, quicquid enim videt Filius Patrem facientem, eadem & ipse facit. De spiritu sancto loquitur Saluator, Ioan. 16. De meo accipiet. Item, Ipse me glorificabit, &c.

Hæc circumstantia diligenter obseruanda est, ut magnificamus hoc Sacramentum propter autorem. Psal. 111. Magna opera Domini, inquirenda propter omnia desiderabilia eius, neq; offendamur externa illius tenuitate, aut referamus, exemplo Suenckfeldij, Cœnam Domini in ordinem rerum & ceremoniarum simpliciter externarum. Discernendum enim est inter ceremonias externas, quas Deus instituit, & inter illas quæ sunt traditiones humane: has abrogare & intermittere potest Ecclesia sine peccato & offensione Dei, & cum sunt optima, sinus ipsarum est simpliciter pe-

dagogia & εὐταξία in externo cœtu Ecclesia iuxta dictum, 1. Cor. 14. Omnia decenter & ordine fiant: Non autem sunt necessarij cultus, Coloss. 2. Imo si habent adiunctam superstitionem vel Idolatriam, planè abrogandæ sunt. Sacramentorum vero Ceremoniæ magnificiendæ, reuerenter tractandæ & vsurpandæ sunt, nullog modo eas intromittere aut abrogare vlli hominū licet, cū habeant autorem Deum, cui tanquam Domino omnes creaturæ debent obœdientiam. Cuius nec minimū præceptum negligendum est, aut sine periculo negligitur, imo si nos iuberet vel pilum aliquem attollere de terra, cum summa reuerentia obtemperandum illi esset.

In hunc scopum præcipuè oculos & animum intendere debemus, quoties de ordinationibus diuinis cogitamus, aut loquimur, & ex hoc fundamento de rebus diuinis iudicandum est, etiamsi nobis illæ ordinationes & Ceremonia absurda & stulta videantur. Sicut D. Chrysostomus docet, Hom. 83. in Mattheum: Credamus vbiq; Deo, nec repugnemus ei, etiamsi rationibus & oculis nostris absurdum esse videatur, quod dicit, sed sit magis ratus ratione & visu nostro ipsius sermo, sic & in ipsius mysterijs faciamus, non illa quæ ante nos iacent solummodo aspicientes, sed verbum quoq; eius retineamus. Et Hilarius lib. 1. de Trinitate. De rebus diuinis cum sermo erit concedamus cognitionem sui D E O, dictisq; eius pia veneratione famulemur

mulemur: Idoneus enim sibi testis est, qui nisi per se cognitus non est.

Sicut autem omnes humana traditiones vtcunq; sunt splendida, & oculos & sensus hominum perstringunt & occupant, cum D E O obtruduntur opinione cultus & necessitatis: coram Deo & in piorum oculis & cordibus nihil sunt, immò meræ abominationes, Esaia 29. Matth. 15. Coloss. 2. Ita omnis ordinatio D E I, vtcunq; contempta coram ratione, coram D E O tamen magna est & sancta, & nunquam sine periculo contemnitur, iuxta dictū, 1. Reg. 2. Qui contemnunt me erunt ignobiles, & exempla in eo, qui ligna tantum collegerat in Sabbatho, Num. 16. Et in Saule, negligente præceptum D E I & abiecto, 1. Reg. 14. 15. idem confirmant.

Deinde auctoris consideratio eò prodest, ne quid mutemus in hoc Sacramento: nihil enim addendū, nihil etiam adimendum est verbo & mandatis diuinis, Deutero. 4. & 12. Apocalyp. 22. Imo in tota huius Sacramenti administratione, actione & vsu ad ipsum autorem & verbum eius respiciendum est, & id sequendum quod ipse vult, verbo expressit, mandato instituit & commendauit, iuxta dicta, Psal. 119. Lucerna pedibus meis verbum tuum. Ezech. 20. In præceptis meis ambulate. Et grauius scribit Cyprianus, lib. 2. Epistola 3. ad Cæciliū. Non est ergo frater charissime quod aliquis existimet, sequendam esse quorundam consuetudinem, &c. Quærendum est enim ipsi quem

secuti sint: Nam si in sacrificio, quod Christus est, non nisi Christus sequendus est, utiq; nos id obaudire & facere oportet, quod Christus fecit, & quod faciendum esse mandauit, cum ipse in Euangelio suo dicat: Si feceritis quod mando vobis, iam non dico vos seruos, sed amicos. Et quod Christus debeat solus audiri, Pater etiam de cælo contestatur dicens, Hic est filius meus dilectissimus, in quo bene sensi, Ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid aliquis ante nos faciendum putauerit, sed qui ante omnes est Christus prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinē sequi oportet, sed DEI veritatem, &c. Hæc Cyprianus. Et ex hoc fundamento extructa est regula verissima: Nihil habet rationem Sacramenti extra vsum qui institutus est à DEO.

Tempus
institu-
tionis.

Non autem tantum autorem huius Sacramenti commendant nobis S. Euangelista & Apostolus Paulus: Verum etiam ex temporis circumstantia affectum Christi erga discipulos & Ecclesiam suā vsq; ad finem mundi, atq; ita causas impulsivas describunt, dicentes. In ea nocte qua traditus est Iesus, &c. 1. Cor. 11.

Testantur igitur, hanc sacrosantam Cenam institutam, eaq; verba de quibus nunc controuertitur, pronunciata esse à DOMINO & seruatore nostro Iesu Christo, illo ipso postremo & mortis tempore, paulo antequam ad supplicium traderetur, quando iam valediceret discipulis suis, vt breui moriturus, cum immensa & ineffabili a-

more

more & dilectione erga suos, & desiderio ardenti perficiendi opus redemptionis flagraret: Sicut testantur ipsius verba, Luc. 22. Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequā patiar. Et Ioan. 13. exprimit Euangelista hunc Christi affectum verbis admodum significantibus & patheticis, inquit: Ante festum Pascha, sciens Iesus quod venisset hora ipsius, vt transiret ex hoc mundo ad patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, vsq; ad finem dilexit eos, &c. Cum iam acerbissimos cruciatus & mortem ante oculos suos cerneret, & cum ira Dei aduersus peccata generis humani, cum maledicto iustæ & immortæ legis Dei, & damnatione ad æternam mortem & abiectionē, & cum principe huius mundi luctaretur, eiusq; immanissimum furorem & implacabilis odij acerbiter non solum erga se, verū etiam erga discipulos & totam Ecclesiam vsq; ad finem mundi coram intueretur, & experiretur, sicut ipse dicit, Luc. 22. Simon Simon, ecce Sathanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum, &c. Cum proditorem suum audentem mensa eidem cum discipulis, eiusq; perfidiam & securitatem, neq; agnoscen-
tis scelus illud, neq; locum dantis pijsimis admonitionibus, sed corde & auribus à Diabolo obturatis, in sceleratissimo proposito perseuerantis, in conspectu haberet: Cum immanem rabiem & sauitiam excacati miserè populi sui, & secuturas horribiles pœnas, & exitium eiusdem animo volueret. Cum discipulis suis toties suum discessum ad Pa-

F 4

trem

trem per ignominiosam mortē fermē quarto quoq;
 verbo ingeminans pronunciaret : cum eorundem
 imbecillitatem, secuturam fugam, dispersionem &
 tristes lapsus præsentsceret & palam prädiceret:
 cum Ecclesia recens tot concionibus collecta, & mi-
 raculorum testimonijs confirmata, futuram con-
 sternationem, offensionem & multorum in illa tri-
 stem defectionem prauideret. Deniq; cum inter
 has tristissimas cogitationes & spectacula, suarum
 quasi erumnarum oblitus, hoc in primis ageret, di-
 ceret, susciperet, quo saluti perpetua discipulorum
 & Ecclesia sua consuleret, suam eis dilectionem te-
 stimonijs euidentissimis commendaret, eos ceu con-
 dito testamento confirmaret de sua perpetua apud
 Ecclesiam, singulosq; credentes Euangelio præsenti-
 tia & defensione, firmaq; consolatione & antido-
 to præsentsissimo aduersus propriam infirmitatem,
 Diabolorum mundique furores, omnesq; secuturas
 calamitates premuniret. Vbi haud dubie omnes
 ipsius voces, gestus, actiones & sanctiones ex ani-
 mo profecta vel commoto, vel singulariter affecto,
 serium aliquid præ se ferre etiam Apostolis tum
 præsentsibus visa sunt, quapropter Euangelista &
 S. Paulus postea tanta diligentia & consensu iisdē
 fermē non solum verbis, verum etiam syllabis, to-
 tam illam actionem, & singula verba & gestus
 Christi seruatoris nostri annotarunt.

Ex hac temporis annotatione manifestum est,
 verē & rectē Cānam Domini dici $\alpha\gamma\alpha\pi\eta\nu$, non so-
 lum propter finalem causam, quod est vinculum
 summa

summa coniunctionis Christi & Ecclesiae, singulo-
 rumq; credentium inter sese: verum etiam propter
 efficientem, quod ex immenso dilectionis incendio
 erga Ecclesiam & quasi ex aperto Christi latere
 promanauit. Verē enim tum cor pijsimi seruato-
 ris maiori amoris incendio flagrauit, misericor-
 diaq; vberiori erga suos exundauit, cum & Diabo-
 lorum immanissimos furores erga Ecclesiam, suo-
 rumq; ingentem imbecillitatem, in conspectu ha-
 beret. Magni igitur hoc $\kappa\epsilon\mu\kappa\lambda\iota\omicron\upsilon$ estimandum
 est, tam propter autorem, quam causas impulsivas
 summa illius dilectionis & misericordia, qua tum
 cor eius exundauit, cū illud institueret, erga disci-
 pulos & Ecclesiam. Et excitare nos debet hac con-
 sideratio ad frequentem eiusdem Sacramenti vsur-
 pationem, cum nostra infirmitati sit accommoda-
 tum, & oppositum furoribus Diabolorum conan-
 tium extinguere fidem, & auellere credentes à
 Christo, nobisq; contra vtrunq; periculum hac vir-
 ga & baculo, quibus nos armemus & sustentemus,
 valde opus est.

Qui vero hac circumstantia non mouetur, sed
 pergit negligere & contemnere hoc Sacramentum,
 eum certum est, aut cecum esse, & non intellige-
 re propriam infirmitatem & extremam necessita-
 tem: aut esse hostem Christi, & perseuerare velle
 in peccatis contra conscientiam: Aut esse fanati-
 cum & Sacramentarium, neq; villo pretextu suam
 negligentiam excusare poterit. Et dolendum est

zalem impietatem & contemptum Christi in cor hominis Christiani penetrare posse.

Porro hoc quoque, considerandum est, quod S. Paulus inquit. 1. Cor. 11. Accepi à Domino, quod & tradidi vobis. Docet enim non semel tantum caeremoniam à Christo usurpatam, postea in usu esse desisse: sed idem faciendum Apostolis & discipulis ac toti Ecclesie Dominum praecepisse, & commendasse, sicut in fine inquit, Hoc facite in mei commemorationem. Et Apostolus: Mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Et Matth. 10. Quae vobis dico, inquit Christus ad discipulos, in tenebris, vos predicate in luce, & quod in aurem auditis, predicate in testis. Item, Quae vobis dico, omnibus dico. Item, Matth. 28. Docete eos servare omnia quae praecepi vobis.

Hac consideratio etiam utilis & necessaria est propter fanaticos, qui dicunt, cur non etiam miracula Christi & Apostolorum imitamini? Responsio: Discernendum est inter Christi facta & doctrinam seu mandata. Quae Christus fecit, ea imitari sine expresso mandato non debemus, neque etiam possumus, sed quae facienda praecepit, ea facere, & non omittere oportet. Syrach 3. & Matth. 28. Docete eos servare omnia quae praecepi vobis. Hac responsio vera est & facile satisfacit querentibus veritatem.

Observandum & hoc est in praesenti loco. Cenam sacram à Domino & servatore nostro Iesu Christo non ita institutam esse & commendatam disci-

discipulis & Ecclesiae, ut nunc quidem celebretur ex ipsius instituta, sed à solis hominibus, ipso Christo absente: sed sciendum filium DEI, Deum & hominem personaliter & substantialiter, verè & semper adesse praesentem suae ordinationi, & toti ministerio Evangelij, & per illud efficacem esse in credentibus, Matth. 18. & 28. Exod. 20. Quocumque in loco instituerò memoriam nominis mei, veniam ad te & benedicam tibi. Et simul punire prophanatores, 1. Cor. 11. Cum iudicamur, à Domino corripimur. Rectè igitur Chrysostomus, Homil. 60. ad populum. Et in Matth. 51. Credite omnes, quia etiam nunc illa Cæna celebratur, in qua Christus ipse recumbebat. Nihil quippe interest inter hanc & illam, non enim hac ab homine, illa ab ipso conficitur. Quando igitur sacerdotem corpus tibi præbere videris, noli sacerdotis, sed Christi manum ad te porrigi arbitrari, &c.

Emphasin igitur habent haec verba Apostoli: Accepi à Domino, quod & tradidi vobis, non enim de autore nos tantum docent, verum etiam perpetuam eius praesentiam nobis commendant, apud legitimam sacrae Cænae actionem & usum.

Hanc ob causam repetimus verba institutionis in singulis actionibus, ut Ecclesia de utroque commone fiat, quis sit autor huius Sacramenti, & quod huic caeremonia legitime administrata perpetuò adsit Christus, iuxta promissionem, & per eam sit efficax in credentibus, & quae sit legitima eius administratio. Estque hac vera consecratio, repetitio

Conf.
scilicet cratio.

scilicet institutionis, quam S. Paulus etiam benedictionis vocabulo complectitur, 1. Cor. 10. Calix cui benedicimus. Sic loquitur Irenaeus lib. 5. pag. 295. Quando ergo & mixtus calix, & fractus panis percipit verbum D E I, fit eucharistia corporis & sanguinis Christi, &c. Non enim consecrationis vocabulū magico more intelligimus, quasi concepta certorum verborum formula, aliqua peculiaris virtus & *ἐνέργεια* insit, qua elementa mutantur, & Corpus Christi conficiatur, ut Pontificij crasse & superstitiose loquuntur: His, n. praestigijs olim Marcionem fuisse usum testatur Irenaeus lib. 1. Cap. 9. Sed simpliciter de repetitione institutionis Christi, quae fit clara voce, & lingua vernacula in cœtu Ecclesiae. Fitq; haec repetitio praecipue propter auditores praesentes, non ad vim magicam exercendam in elementis. Et Christus adest in Sacramento, volens, ex pacto promissionis, non ex necessitate consecrationis tanquam vi magica: & adest propter hominē, non propter panem principaliter. Totaq; ratio praesentiae Christi in Sacramento ex verbo discenda est, per quod reuera praesens est & efficax Dominus iuxta promissionem, neq; alius est querendus praesentiae modus, sicut nec actionis, praeter eum quem verbum D E I tradit. Hac diligenter observanda sunt, ut discamus quae sit vera consecratio Sacramenti huius, & cur fiat repetitio institutionis in illius actione: & ut excitetur in videntibus reuerentia propter Christi, imò totius S. Trinitatis, praesentiam.

De

De ipsa actione & usu legitimo Sacrae Coenae.

HActenus de autore, & causis institutae Eucharistiae differuimus: nunc de vera & legitima actione & usu eiusdem erudiendi mihi estis. Nihil enim, ut supra diximus, habet rationem Sacramenti extra usum ab ipso D E O institutum. quapropter & haec circumstantia attente consideranda est.

Nota bene.

Primum observandum est, quod S. Paulus inquit, 1. Cor. 11. Cum conueneritis, & quod contrareprehendit priuatas Coenas, in huius Mysteriorum celebratione. Docet igitur huius Sacramenti administrationem & usum debere esse publicam communionem, unde etiam nomen accepit, non priuatas gesticulationes, oblationes, murmurationes, &c. Propterea addit postea S. Paulus: Mortem DOMINI annunciabitis. Et Filius D E I, Hoc facite in mei recordationem. Et de calice: Bibite ex hoc omnes. Requiritur igitur ad Coenam Dominicam veram actionem in primis ut sit publica communio in cœtu Ecclesiae, non priuata Coena, qualis erat Corinthiorum, de qua hoc loco S. Paulus loquitur, & hodie est Missa Pontificia: aliis non celebratur Coena Domini, ut D. Paulus pronunciat. Et rectè Chrysostomus in Homelia vnica, ex 1. Cor. 11. colligit, inquit. Animaduerte quæso, quomodo eos semetipsos confundere ostendit, namq; quod Dominicum est, priuatum efficiunt,

quo

quo fit ut ipsi in primis hi sint, qui iniuria à seipsis afficiantur, quum mensam suam tanta dignitate defraudent. Sed quo nam pacto, dicet quispiam? Quia Cœnam Dominicam, hoc est, herilem communem conseruis esse debere certissimum est. Quæ enim sunt Domini, non huius illiusve serui sunt, non priuatim singulorum, sed in commune cunctorum. Quod igitur Dominicum est, commune est: Si enim Domini tui est, quemadmodum certe est, non debes id diuellere & velut in priuata conferre, sed tanquam rem Domini, conseruis tuis in commune proponere, id enim vere dominicum est. Atqui dum solus comedis, id non finis esse Dominicum, non finis esse commune, atq; ideo subdit dicens: Vnusquisq; suam Cœnam assumit, &c. Probat igitur Chrysostomus ex verbis Apostoli, Cœnæ Dominicæ actionem debere esse publicam, non priuatam, qua fruatur solus sacrificulus, cæteris verò nihil relinquat, nisi spectaculum quorundam externorum gestuum, obscuriue murmuris, aut vocis non intellectæ susurrum vel boatum: sed ut sit mensa communis toti presenti ceterui, non solum quo ad spectaculum, verum etiam quo ad liberum vsum, vel iuxta Chrysostomi phrasin, ut in commune omnibus conseruis, tanquam res dominica proponatur. Neg, vllam aliam τῆς εὐχαριστίας administrationem nouit Ecclesia vera, aut in vsum habuit inde ab Apostolorum tempore per multa sæcula: imò planè ignorauit, & hodie ignorat vera & Catholica Ecclesia Christi priuatas Cœnas, id quod ex D. Pauli

Pauli repetitione in 1. ad Corinth. 10. & 11. capp. perspicuum est, & ex consensu veterum & orthodoxorum patrum euidenter demonstrari potest.

Inter Canones qui Apostolorum nomine circumferuntur, hic quoq; reperitur Numero. 9. πάντας τοὺς ἐισιόντας πισοὺς, ἢ τῶν ὑσαφώμενων, μὴ παραιμένοντας δὲ τῇ προσευχῇ, ἢ τῇ ἁγίᾳ μετὰ λήψης, ὡς ἀτάξιον ἐμπορεύσας τῇ ἐκκλησίᾳ ἀφορίζεσθαι χρεῖ. Idem Canon in libro decretorum de consecratione distinct: 1. recitatur: Omnes fideles, qui conueniunt in solennitatibus sacris ad Ecclesiam, ut scripturas Apostolorum & Euangelium audiant, qui autem non perseuerant in oratione, vsq; dum Missa peragatur, atque sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesiæ commouentes communionem priuari conuenit Ibidem distinct. 2. Peracta consecratione omnes communice, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus, sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia. Calixtus Papa.

Hinc manifestum est ad Cœnæ Dominicæ actionem pertinere, ut sit publica communio, non priuatum sacrificium.

Descripserunt Dionysius, quæ Arcopagitam nominant, & Iustinus philosophus ritum & ceremonias Eucharistiae suo sæculo vsitatas, quorum narrationes postea adscribam. Extant etiam formulæ λατρεῖας quibus vsos esse Chrysostomum & Basilium affirmant. Sed ex his descriptionibus nemo, vtcunq;

utrumq; laborando se defagitauerit, exculpet missae Pontificiae, siue priuata, siue solennis idolum, de qua re plura scire & legere cupientes ablego ad eruditum & neruositimum scriptum Reuerendi senis Doctoris Georgij Maioris quo refutat horrendam profanationem Cænae Domini.

Erat in primitiua Ecclesia mos, ut quotidie Sacramento corporis & sanguinis Christi, in publico conuentu, omnes p̃ij, qui isti sacro interessent, vterentur, & pars etiam Eucharistiae ad absentes siue decumbentes domi, deferretur, sicut ex Iustini Martyris oratione ad Imp. Antoninum manifestum est: vnde Sacramentum Cænae Dominicae nomina accepit, quod *κοινωνία* Latine communio à publica congregatione & sumptione. Item, *ἀετοῦργια* à publico ministerio seu administratione publici boni dicebatur. Meminit quotidiana communionis seu perceptionis Eucharistiae etiam B. Augustinus de Eccles: dogmatibus, Cap. 53. Et Hieronymus ad Lucinium. Et Chrysostomus vehementer reprehendit negligentiam in usu quotidianae communionis, inquiens, Homilia 61. ad populum: O consuetudinem, O praesumptionem, sacrificiū frustra quotidianum, incassum assistimus altari, nullus est qui communicetur. Sed abrumpo disputationem hanc breuitatis causa.

2.
Quomodo celebranda.
Quomodo autem celebranda est Cæna Domini? Dominus Iesus Christus accepit panem, &c. Item, calicem seu poculum vini: Requiritur igitur ad legitimam huius Sacramenti actionem panis & vi-

& vinum, neq; licet hæc elementa omittere, mutare, aut alterū subtrahere, sicut D. Cyprianus grauius disputat Epistola 3. lib. 2. contra eos, qui vini loco aqua, aut alio liquore utebantur. Et in decretis de consecratione distinct: 2. similes sunt canones, reprehendentes temeritatem quorundam in permutatione elementorum.

Benedixit, pani scilicet, & vino Dominus, & gratias egit aeterno Patri: Idem nos quoq; facere oportet in huius Sacramenti actione, ut scilicet panem & poculū accipientes, agamus gratias Deo, pro summa hac bonitate, segregemus & sanctificemus illa per verbum Dei & gratiarum actionem ad sacrum usum, ut scilicet sint *κοινωνία* corporis & sanguinis Christi, & à prophano usu separemus. Sic S. Paulus 1. Cor. 10. poculum vocat *τὴν εὐλογίαν*. Veteres verò, & in primis Græca Ecclesia vocauit sacram Cænam, Eucharistiam, sicut ex ipsorum scriptis manifestum est. Et hæc est vera consecratio, de qua supra dictum est.

Fregit panem, deditq; discipulis suis: Item, distribuit poculum. Idem & nos obseruare debemus in administratione Eucharistiae, ut videlicet distribuamus elementa, panem & vinum in cætu publico. Nam frangere phrasi Hebraica est idem quod distribuere, Esa. 58. Frange esurienti panem tuū, &c. Item, 1. Cor. 10. Panis quem frangimus, hoc est, quem distribuimus ad usum & sumptionem. Item, S. Paulus 1. Cor. 11. in repetitione institutionis Cænae inquit, Hoc est corpus me-

G um

in quod pro vobis frangitur, &c. Non sacrificauit Dominus panem & vinum, aut seipsum hoc in loco, nam postea in cruce illud fecit; non in pompa theatra circumtulit panem inclusum & ornatu crystallo, auro, argento, aut gemmis. Ita enim Antichristum culturum Deum suum Maosim, Daniel prophetauit. Cap. 12. non adorandum proposuit, neq; solus vsurpauit illum, sed fregit & distribuit discipulis vt diximus. panem & vinum, idemq; faciendum iisdem precepit. Non igitur sacerdos sacrificans panem & vinu aut in pompa theatra circumferens, aut ciborio includens, adorandumue proponens, aut Missam Papisticam celebrans, administrat Cœnam Dominicam, sed idola Maosim, atq; ita Antichristi, cultum exercet.

J. Dedit discipulis suis. Obseruanda & hac est circumstantia quibus distribuerit seruator Sacramentum corporis & sanguinis sui: Discipulis scilicet suis: Discipuli autem Christi dicuntur & sunt omnes credentes Euangelio, & baptizati in nomine eius, idemq; Christiani dicuntur, Actor. 11. Iustinus Martyr in oratione ad Antoninu pium. Porro alimentum hoc apud nos appellatur *Εὐχαριστία*, quod nulli alij participare licitum est, quam veram esse doctrinam nostrâ credenti, & lauacro propter remissionem peccatorum & regenerationem abluto, & ita vt Christus tradidit viuenti.

Hac circumstantia multa monet. Docet primum hoc Sacramentum ad viuos tantum pertinere, sicut totum ministeriu Euangelij, non ad mor-

tuos:

tuos: nam discipuli tum viuentes ad mensam sedebant, quibus distribuit Dominus Cœnam sacram, & loquebatur cum viuis, & verba hæc: Accipite, comedite, bibite: Hoc facite in mei commemorationem, Item, 1. Cor. 11. Quoties panem hunc comederitis, & de poculo hoc biberitis, mortem Domini annunciate, donec veniat: ad viuentes pertinent, non ad defunctos, neq; mortui hæc facere possunt, iuxta dictum: Non mortui laudabunt te Domine, &c. Sed nos qui viuimus benedicimus Domino, &c. Psal. 115. Errant igitur Pontificij transferentes eam ad mortuos.

Deinde docet ad quos pertineat inter viuentes, & qui sint admittendi. Pertinet non ad omnes viuentes, sed ad eos tantu qui sunt discipuli Christi, hoc est, vera & visibilis Ecclesia membra, & qui in nomine Christi baptizati in eum credunt & pie viuunt: non ad eos qui sunt extra cœtum Ecclesie, aut qui in manifesto scandalo doctrine aut morum perseverant sine penitentia, sicut veteres arcebant a communione Catechumenos & pollutos notorijs sceleribus antequam agerent penitentiam, aut Ecclesia manifestis signis vera conuersionis satisfacerent: Neq; nos ad sacræ Cœnæ participationem tales admittere debemus. Chrysostomus, Homilia 83. in Matthæum: Nullus crudelis accedat, nullus immisericors, nullus impurus quouis modo: hæc tam ad vos qui communicatis, quam ad vos qui ministratis dicta esse volo, &c. Et postea: Omnes simpliciter pellamus, quos indignè accedere

G 2

videmus,

videmus, nullus communicet nisi ex discipulis sit, nullus impuro animo nisi Iudas panem assumat, ne similia patiat: Et paulo post: Quod si ipse pel-
lere non audes, mihi dicas, nō permittam ista fieri, animam prius tradam meam, quam Dominicum corpus alicui indigne: sanguinemq; meum effundi potius patiar, quam sacratissimum illum sangui-
nem, praterquam digno concedam. Hæc Chry-
sostomus.

Apparet etiam quàm stultum sit disputare de mure, quid rodat in ciborio, aut de ijs qui planè sunt alieni à cœtu Ecclesiæ, cum ad illos hoc Sacra-
mentum non pertineat.

Deniq; monet hæc circumstantia, non exclu-
di à Cœnæ usu peccatores simpliciter, sed tantum impenitentes qui non sunt discipuli Christi: qui non obtemperant Euangelio: Nemo enim homi-
num etiam sanctissimorum est sine peccatis, sicut hoc loco in discipulis videmus, qui & multiplicibus peccatis & imbecillitatibus obnoxij erant, & postea Christum deserebant: Petrus ter Magistrum suū etiam cum periurio negabat, quæ & Dominus cog-
nouit, & benignè in suis tolerauit, non autem probauit, sed paterne reprehendit, neq; eos exclusit à sua Cœnâ, sed hac ipsa institutione ipsorum infir-
mitati succurrit, sicut dicit: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est sanguis meus, qui est noui Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum, de qua re postea in tercio & quarto loca plura. Nemo igitur propter sua
peccata

peccata & infirmitates abstineat, sed multò potius accurrat ad vsum huius Sacramenti, agens serio pœnitentiam, & consolationem propositam pecca-
toribus resipiscantibus hoc loco, vera fide apprehen-
dat. Tolerauit Dominus & Iudam inter com-
municantes, quia scelus eius nondum in publicum eruperat, sed soli seruatori cognitum erat, vt doce-
ret non hoc requiri à ministris administrantibus hoc Sacramentum, vt nullos omnino indignos ad-
mittant, quia homini præstare hoc impossibile est, cum non sit καὶ ὁ ἴδιος: sed ne manifestè in-
digni & publico scandalo obnoxij sine pœnitentiâ admittantur. Et rectè Chrysostomus loco supra citato inquit: Non de ignotis, sed de notis hæc dis-
puto: & verum est dictum dextrè intellectum: De occultis nō iudicat Ecclesiâ. Item, D. Augustinus, Homil. 50. de vtilitate & necessitate pœnitentiæ inquit: Multi corriguntur vt Petrus, multi tole-
rantur vt Iudas, multi nesciuntur, donec veniat Dominus qui & illuminabit abscondita tenebra-
rum, &c. Et mox postea: Nos verò à commu-
nitione prohibere quenuquam non possumus, quamuis hæc prohibitio nondum sit mortalis, sed medica-
lis, nisi aut spontè confessum, aut in aliquo siue se-
culari, siue Ecclesiastico iudicio nominatum atque coniunctum. Nemo etiam ab usu sacra Cœnæ ab-
stinere, aut eam tanquam inutilem contemnere vel negligere debet propterea, quod videt ea vti multos malos: neq; offendi lapsibus sequētib; par-
ticipationem mysteriorum: Videmus enim idem ac-
cidisse

cidisse primæ Cœnæ, quam ipse saluator instituit, neq, eam propterea neglectam esse vel à Christo vel Apostolis. Et obseruandum est dictum Augustini in Ioannem Tract. 50. qui sic scribit: Ad ipsam Cœnam Dominicam pariter accessit Iudas: conuersari cum eis potuit, eos inquinare non potuit. De vno pane Petrus & Iudas accepit, & tamen quæ pars fideli cum infidele? Petrus enim accepit ad vitam, Iudas ad mortem: quomodo enim ille odor bonus, sic ille cibus bonus. Sicut ergo odor bonus, ita & cibus bonus, bonos viuificat, malos mortificat: qui enim manducauerit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Iudicium sibi non tibi. Si iudicium sibi non tibi, tolera malum bonus, vt ventas ad premia bonorum, ne mittaris in pœnam malorum. Exemplum Domini accipe conuersantis in terra. Hæc Augustinus.

6. Dicens: Accipite comedite. Item, Accipite Bibite. His verbis docet Dominus quomodo vsurpandum sit hoc Sacramentum? Videlicet panem fractum sumendum & comedendum, & de poculo benedictionis vinum distributum hauriendum ore, naturali modo: requiritur igitur ad legitimam actionem & vsum huius Sacramenti iuxta Christi institutionem, minister qui non solus accipiat, frangat, edat & bibat panem & poculum benedictionis: verum etiam qui eadem distribuat alijs, sitq, Eucharistiæ celebratio non solum publica, qualis est Missæ Iheatriæ, verum etiam communio, perceptio & vsurpatio. Sic enim Christus instituit & S.

Paulus

Paulus Corinthijs tradidit, & Euangelista descriperunt, & vera Ecclesia hoc Sacramentum ab Apostolis & eorum discipulis acceptum, vsurpauit, vt mox ostendimus. Hic proprius est Cœnæ Dominiæ vsus, ad quem à Filio D E I instituta est: non vt sacrificetur pro viujs & mortuis, solo sacerdote rescente symbolis, populo verò spectanda & adoranda ea proponente, non vt includantur, & ornata auro, argento & gemmis in pompa plus quàm Persica circumferantur sicut Paschasius quoq, monet lib. 1. de corpore & sanguine Christi. quem allegat Gabriel Biel, de Canone Missæ lectione 36.

Ostenditur & hoc presenti verborum Christi circumstantia, non sufficere spiritualem manducationem, cū contemptu Sacramentalis. Nam & hanc et illam præcepit Dominus: hæc, sine illa nihil prodest, illa sine hac (cum haberi potest & tamen negligitur) non existit. Verissimum est etiam de hoc Sacramento, quod D. Augustinus scribit de Baptismo, in libro de vnico baptismo: Quantum fides valeat sine visibilis Baptismi Sacramento, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur inuisibiliter, cum mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et baptismus quidem potest esse, vbi conuersio cordis defuerit: Conuersio autem cordis potest quidem inesse non percepto baptismo, sed contempto baptismo non potest. Nec vllò modo dicenda est conuersio cordis ad D E V M, cum D E I Sacramentum contemnitur. Decret. distinct. 4.

G 4

Frustra

Frustra igitur clamitant fanatici, sufficit mihi spiritualis manducatio, crede & manducasti, cum interea contemnunt Sacramentalem, quam ipsam quoque Filius dei instituit & usurpari vult.

7.

Bibite ex hoc omnes.

Neg³ huius vocis emphasis pratercunda est, quod Filius Dei non tantum usum huius Sacramenti vult esse communem, verumetiam in poculi distributione, & institutione expresse addit: Bibite ex hoc omnes: manifeste ostendens, vtriusque Symboli, panis scilicet & poculi usum à se institui, neque alterius partis usurpatione sua voluntati satisfieri. Omnibus igitur utentibus in huius Sacramenti administratione pane Domini etiam poculum benedictionis offert: dicens: Bibite ex hoc omnes, quotquot scilicet de pane, quem dixi corpus meum esse, participastis, de poculo noui Testamenti in meo sanguine quoque bibere debetis. Hoc, inquit, non aliud quiddam, sed quod ego feci, vos quoque facite. Administrantes hoc Sacramentum distribuunt integrum, panem & poculum, accipientes integro utantur.

Et hanc fuisse mentem Domini D. Paulus interpretes fide dignissimus testatur, qui Euangelium suum didicit raptus in tertium caelum ab ipso Christo. Is igitur Corinthios de hoc Sacramento erudiens affirmat, se tradidisse illis quod acceperit à DOMINO, 1. Cor. 11. Deinde toti Ecclesiae illius satui institutionem integram Cæna Dominica proponit,

ponit, omnesque, uti pane & poculo Domini reuerenter & secundum institutionem illius iubet, nullum faciens discrimen inter sacerdotum & Laicam communionem, & seuerè reprehendit secus facientes. Hac adeo perspicua sunt & manifesta ut, nulla sophistica eludi possint. Idem postea docuerunt & obseruauerunt omnes patres & Catholici doctores: & retinuit Ecclesia per multa secula, tam Græca quam Latina integrum usum Eucharistiae, & non solum ignorauit mutilationem illam Sacramenti, quam Pontifex Romanus ausus est introducere, decretisque confirmare: verumetiam tanquam sacrilegos damnauit eos, qui neglecto calice, alteram tantum partem usurparunt. Ignatius Epistola ad Philadelphenses ita scribit: Vna Eucharistia utamini, vna enim est caro Domini nostri Iesu Christi, & vnus illius sanguis, qui pro nobis effusus est, & vnus calix qui pro Omnibus distributus est, vnus panis qui omnibus fractus est, vnum altare omni Ecclesiae, &c. Idem ceteri doctores, quorum testimonia loco primo recitavi, testantur. Adiciam vero vnum atque alterum maxime perspicuum. LEO papa primus eius nominis, Ser. 4. quadrages: vehementer accusat Manichæos, inquiens, inter cætera. Cumque ad tegendam suam infidelitatem nostris audeant interesse mysterijs, ita in Sacramenti communione se temperant interdum, ut tutius lateant. Ore indigno corpus Christi accipiunt. Sanguinem autem redemptionis nostra haurire declinant.

G 5

Libri

Liber decretorum de consecr: distinct: 2. recitat Gelasij Papa Epistolam ad Maioricum & Iohannem Episcopos his verbis. Comperimus, quod quidam, sumpta tantummodo corporis sacri portione, a calice sacra-^{ti} cruoris abstineant, qui procul dubio, quoniam nescio qua superstitione docentur astricti, aut integra Sacramenta percipiant aut ab integris arceantur, quia diuisio vnius eiusdemque mysterij sine grandi sacrilegio non potest peruenire, &c.

Bulgarius, qui & Theophylactus, 1. Cor. 11. dicit: tremendus hic calix pari conditione cunctis traditus est. Cyprianus, lib. 1. Epistola 2. dicit: Poculum Domini bibendum in Ecclesia iure communicationis ad omnes aggressuros Martyrj certamen pertinere.

Desino plura recensere testimonia, cum manifestissimum sit ex omnium Doctorum Ecclesie scriptis, qui ab Apostolorum tempore vsq; ad concilium Constantiense vixerunt, quod celebratum est, anno Christi 1415. & continua Ecclesia historia, integri Sacramenti vsum, tam ad Laicos, quam sacerdotes pertinere, & subtractionem calicis repugnare institutioni Christi.

Deinde & hoc manifestissimum est: Si nemini licet hominis testamentum, postquam comprobatum est, rescindere, aut aliquid addere, multo minus vlli creaturae id licet in DEI Testamentu, Gal. 3. Neq; vera Ecclesia seruatori suo contradicit, aut eius verbum & ordinationem mutat, sed reueren-

ter ipsius voci obtemperat, Ioan. 10. Oves meae vocem meam audiunt & sequuntur. Item, Ioan. 14. Vos amici mei estis, si feceritis quaecunq; ego precipio vobis. Imo si angelus de caelo praedicauerit aliud Euangelium, quam Apostoli a Christo acceptum, tradiderunt Ecclesiae. Anathema sit. Certissimum igitur est, decreta illa, quae de communione Laicorum sub vna specie (vt loquuntur pontificij) in concilio Constantiensi, anno Christi 1415. contra Filij DEI testamentum facta, haecenus vi & armis, ferro & igni defensa sunt, non esse vera Ecclesiae, sed malignantium, neq; a spiritu Christi, de quo Filius DEI dicit: De meo accipiet & annuntiabit vobis. Ioan. 16. Sed a spiritu Antichristi, qui est mendax & homicida, & Deo aduersarius profecta, nec a vera Ecclesia recipi debere.

Hoc vnicum argumentu, quasi vno ictu, euer-
tit omnia illa *σοφισμα* *σοφισματα*, quibus Gerson sacrilegium illud defendere conatur, Tomo suorum operum primo fol. 17. titulo de communione laica.

Et sane ridiculum est, quod Papista vocabulum Omnes, tantum ad Christi Apostolos & sacerdotes, tanquam eorum successores, restringunt: Nam si hac interpretatio vera est, prorsus nihil ad laicos pertinet huius Sacramenti institutio, isdem enim poculum offert Christus, quibus panem distribuit manducandum. Si vero ad Laicos pars aliqua Sacramenti pertinet, certo sequitur & totum ad eosdem pertinere, non tantum quo ad spectaculum,

lum, verum etiam, quo ad vsum panis & poculi, iuxta verba Christi: Accipite, comedite, Item, Bibite ex hoc omnes,

Hoc facite quotiescunq; biberitis, &c. Item, S. Paulus: Quotiescunq; enim comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis.

8.

Docet hac circumstantia vsum sacrae Cœnae debere esse creberrimum, & quidem semper exercendum, quoties in publico Ecclesiae cœtu p̄i conveniunt, sicut in prima Ecclesia quotidianus fuit Eucharistia vsum.

Augustinus ad inquisitiones Ianuarij Cap. 3. sic scribit. Ceterum si peccata tanta non sunt, ut excommunicandus quisq; homo iudicetur, non debet se a quotidiana medicina corporis Dominici separare. Idem de Ecclesiast: dogmatibus Cap. 53. Quotidie Eucharistia communionē percipere, nec laudo, nec reprehendo, omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo & hortor, si tamen mens sine affectu peccandi sit.

Epiphanius circa finem lib. 3. Tom. 2. Communiones autē siue synaxes fieri ordinatae sunt ab Apostolis, quarta & prosabatō, & Dominica, &c.

Hinc palam est in veteri Ecclesia vsum sacrae Cœnae fuisse frequentem, & quidem congruunt hac testimonia ad verba & ordinationem Filij DEI: Cum .n. dicit hoc loco, hoc facite quotiescunq; biberitis, omnino vult, ut non tantum semel in anno, aut tota vita vsurpemus hoc Sacramentum, sed saepe

saepē & frequenter, tanquam panem quotidianum. Baptismo quidem semel utimur, neq; illum iteramus, quia est lauacrum regenerationis. Sicut enim infans semel natus, & in lucem editus, non denuo nasci potest, sed tantum diligenti nutritione & alimentis opus habet: Ita Baptismus iterari non potest: At Cœna Dominica, cum sit alimentum spirituale renatorum, quo nutrantur & confirmantur, saepe utendum est, idq; iuxta mandatum servatoris. Errant igitur non solum perniciose, verum etiam graviter peccant illi, qui Cœna sacra aut rarissime utuntur, aut eius vsum planē negligunt. Non enim ἐν δόξῳ quiddam est huius Sacramenti vsurpatio, sed res certī mādati, quod nemo sine gravissima Dei offensione, & praesentissimo vitae & salutis aeternae periculo negligit aut contemnit.

Postremo inquit Dominus: Hoc facite in mei commemorationē: Idemq; bis inculcat: quod D. Paulus ita interpretatur, 1. Cor. 11. Quotiescunq; comederitis panem hunc, & de poculo Domini biberitis, mortem DOMINI annunciate; donec venerit. Docet autem hac circumstantia: primum in vsu huius Sacramenti, semper totam institutionem repeti oportere. Cum enim dicit Dominus: Hoc facite: ad totam actionem a se institutam respicit: quod vero addit: in mei commemorationem sancit eiusdem institutionis memoriā, quae sit, cum & ipsa repetitur, & simul de causis, & finibus eius docetur Ecclesia, atq; tam verbis quā Ceremonijs annunciaturs mors Domini. Errant igitur

9.

igitur, qui existimant repetitionem institutionis omitti posse.

Deinde monet in actione Cæna sacra non nudum spectaculum exhibendum, non Eleusinia sacra celebranda esse, quæ vel occultari, vel cum silentio peragi necesse sit, sed institutam esse commemorationem seu annunciationem beneficiorum, Christi mortui & resuscitati, solennem & publicam, qua fides excitetur in auditoribus, intelligens beneficia redemptionis, eaq; apprehendens: & accendatur vera inuocatio & gratiarum actio erga Deum pro misso Filio.

Hinc porro sequitur, hanc ipsam commemorationem fieri debere, non minus in huius ceremonie usurpatione, ac in concionibus publicis, voce ministerij publici, & lingua vernacula, quam Ecclesia cuiusq; loci intelligat, non obscuro murmure, aut lingua ignota & peregrina. Non .n. recordatio Christi, aut mortis eius annuntiatio fieri potest, si non audiat & intelligat Ecclesia cætus, quid loquatur aut faciat ille qui ceremoniam administrat. Veteres Doctores testantur populum ad preces τῆς εὐχαριστίας respondisse, Amen, quod fieri non potuisset, si non & audiuisset, & intellexisset, quid pronunciaretur à Ministro. Sicut etiam D. Paulus loquitur, 1. Cor. 14. Cum donum linguarum & prophetiæ seu docendi in Ecclesia munus inter se confert. Si benedixeris spiritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus est Amen, ad tuam gra-

gratiarum actionem? quandoquidem quid dicas, nescit.

Laudatissimus Imperator Iustinianus serid mandauit Episcopis: Curent recitari preces in administratione baptismi et Cæna, adeo clara & perspicua pronuntiatione, ut à singulis audiri & intelligi possint.

Cum Cyrillus & Methodius fratres circa annos Christi 860. Slauos & Morauos ad fidem Christi suscipiendum sua predicatione fluxissent, sacra illis quoq; lingua vernacula celebranda tradiderunt. Ea de re cum vocati Romani, à Papa interrogarentur, & cur non latina lingua in sacris uti Slauos docuissent, ab ijs quæreretur: Responderunt, Quia scriptum est, omnis spiritus laudet Dominum, & omnis lingua constiteatur ei. Ac cum multis rationibus pro & contra utrinque disceptatum esset, & consutari sanctorum virorum responsio non posset, Pontifex Romanus, ne victus cessasse videretur, prætextu dispensationis permisit Slauis, lingua vernacula sacra facere. Hunc morem Poloni Cracouia in Ecclesia S. Crucis in suburbio Clepardia, ad annum Christi 1500. vsq; retinuerunt, &c.

Vse sunt & Græcæ Ecclesiæ lingua vernacula in sacrorum administratione, sicut Hebræi Hebræa. Et Filius Dei Apostolis contulit omnium linguarum donum, ut ex omnibus nationibus per Euangelij predicationem Ecclesiam vnā colligerent, & ostenderet velle se omnium gentium linguis celebrari.

brari, neq; vllam linguam per se prophanam, aut à sacris, & à celebratione nominis sui arcendam esse. Hæc obseruanda sunt contra Romani Pontificis audaciam & temeritatem, qui tantum latinam linguam sacris dignam iudicat.

Hactenus de institutione, & legitima actionis Cœnæ Dominicæ circumstantijs: Erudiunt .n. nos de vera administratione illius, iuxta Domini & seruatoris nostri IESV CHRISTI institutionem; deducunt nos ad auctoris voluntatem, & confutant prophanationes papisticas.

Neq; fuit alia actio Eucharistia in veteri Ecclesia, quæ Apostolorum seculo vicinior fuit & plus lucis habuit. Et vt manifestius fiat congruere primæ

Dionysius. Ecclesiæ synaxin ad nostram, adscribam vnam atq; alteram actionis illius descriptionem. **Dionysius** qui Areopagita nomine circumfertur, Ecclesiæ Hierarchia, Cap. 3. parte 2. sic scribit de mysterio synaxis siue communionis. Itaq; Pontifex quidem, vbi orationem sanctam supra diuinum altare petegit, ex ipso incensum adolere inchoans, omnem phani ambitum circumit, demum ad sanctum altare iterum rediens, psalmodum incipit melos, continentibus secum sacra carmina omnibus Ecclesiastici ordinis gradibus. Deinde ministrorum officio sanctarum scripturarum lectio suo ordine recitatur: posthac extra delubrum catechumeni sunt, & cum ipsis energumeni, & ij quoq; qui in pœnitentia sunt. Manent autem intus soli, qui diuina spectare merentur, atq; percipere. Porro ministro-

ministrorum alij quidem pro clausis templi foribus adstant, alij proprium aliquid muneris agunt. Qui vero ipsius ordinis præcipui sunt: vna cum sacerdotibus sanctum panem, & benedictionis calicem sacrosanctis altaribus imponunt, cum antè præcesserit ab omni clero vniuersalis laus atq; confessio. Adhuc venerandus Antistes orationem sanctissimam peragens, pacem sanctam omnibus nunciat, & cum se omnes salutauerint, mystica sanctorum recitatio fit. Vbi vero manus tum Antistes tum sacerdotes aqua lauerunt, Pontifex ad medium diuini altaris astitit, circumstant autem soli cum sacerdotibus electi quicq; ex ministrorum numero. At vero Pontifex cum diuina munera laude profectus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conficit, & quæ ante laudauerat, venerandis operata atq; abdita signis in conspectum agit, diuinæq; munera reuerenter ostendens, ad sacram illorum communionem & ipse conuertitur, & reliquos vt communicent, hortatur. Sumpta demum, atq; omnibus tradita communionem diuinam, gratias referens finem mysterijs imponit, &c. Hæc Dionysius.

Iustinus Martyr in Apologia 2. ad Antoninum Pium Imp: sic describit actionem Eucharistiæ.

A precibus finitis, mutuis nos inuicem osculis salutamus. Deinde ei qui fratribus præest offertur panis & poculum aqua & vini, quibus ille accipit.

5. Proferuntur panis & vinum.
6. Symboli creatio.
7. St. Martiri memoria.
8. Cōsecratio.
9. Ostensio Symbolorum.
10. Communio.
11. Gratiarum actio.
Iustinus.

ceptis, laudem & gloriam rerum vniuersarum patri, per nomen Filij & spiritus sancti offert (ἀνα-
 πνεύματι) & Eucharistiam siue gratiarum actionem, pro eo quod nos hisce donis suis dignatus sit, prolixè exequitur. Atq; vbi ille preces, & gratiarum actionem absoluit, populus qui adest omnis fausta approbatione acclamat, dicens, Amen. Amen autem voce Ebraea, fiat, significat. Presidens vero postquam gratiarum actionem perfecit, & populus vniuersus approbatione læta eam comprobauit, qui apud nos vocantur Diaconi, atq; ministri distribuunt vnicuiq; presentium, vi participet eum, in quo gratiæ actæ sunt panem, vinum & aquam, & ad absentes, perferunt. Porro aliquid hoc apud nos appellatur Eucharistia, &c.

Hæ descriptiones Eucharistiæ plane congruunt ad actionem eiusdem Sacramenti in nostris Ecclesijs, quæ sunt Augustinæ confessionis, hætenus vsurpatam, imo ad ipsius Filij D E I primam institutionem, vt in præcedentibus explicata est: Nihil verò ad theatra speculaculo Missæ Pontificiæ, quæ toto genere diuersum quiddam est, neq; congruens ad Christi institutionem, neq; ad exemplar veteris & purioris Ecclesiæ, quapropter nec Sacramentum, aut Cæna Domini appellari potest aut debet: sed potius cultus Mæosim D E I Antichristi, quem Daniel describit, Cap. 12. Nihil enim habet rationem Sacramenti extra vsum à D E O institutum. Desinant igitur Papiste nos accusare,
 nouita=

nouitatis, & discessionis à Catholica Ecclesiâ, sibi vero arrogare antiquæ & Catholicæ religionis defensionem, contrarium enim verum esse, ex his quæ diximus, constat. Et rectè facimus nos, quod explorato cultu Mæosim, genuinam & legitimam Cænae Dominicæ actionem & vsum restituimus, iuxta normam institutionis Christi, & veteris Ecclesiæ exemplum.

Hactenus de secundo loco,

G 2

CON

CONCIO III.

Habita in die Cœnæ, Mane, die 19.
Martij. Anno 1573.

De tertio loco.

Tertio etiam de vtilitate, effectibus seu finibus Sacramentalis manducationis dicendum est, & cur sit instituta Cœna Domini. De hac parte Filius DEI concionatur his verbis: Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur. Hic est calix novi Testamenti in meo sanguine, qui pro vobis & multis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite in mei commemorationem. Ex his verbis petenda est doctrina de vtilitate seu finibus institutæ Cœnæ, & Sacramentalis manducationis.

Præocupatio.

Vtrumque autem hoc loco diligenter considerandum est, cum de effectibus Cœnæ Dominicæ loquimur, nullo modo eam orationem intelligendam esse physico modo, de energia aliqua peculiari, hærente in ipsis elementis propter usum Sacramentalem, sicut Medici loquuntur de viribus, efficacia & energia herbarum & medicamentorum: aut de vi magica, quam externa symbola accipiant virtute consecrationis, sicut Papista panem consecratum

tum circumferunt circa agros, item igni opponunt in magnis incendijs. Aut sicut audaculi Monachi panem consecratum ad se recipientes, prouocant aduersam partem ad ignis probationem, cui se immittentes virtute illius incolumitatem in media flamma sibi pollicentur, conuicturi aduersarium miraculo, quem argumentis non possunt. Item, cum ad obessos adferunt consecratum panem, quasi habeat latentem virtutem pellendi demonia. Hoc intellectu non vtimur vocabulis illis, neque adferimus tam absurdam opinionem ad doctrinam de vtilitate seu effectibus Cœnæ Dominicæ, sed loquimur tantum de beneficijs DEI & seruatoris nostri, Iesu Christi, quæ ipse nobis exhibet per hoc Sacramentum tanquam per organum suæ gratiæ liberrimè, iuxta suas promissiones.

Deinde nec de opere operato intelligi vtilitas seu efficacia huius Sacramenti debet, quod sacerdotes administrans illud, ipso opere aliquid cœlestium charismatum mereatur sibi & alijs, sicut Papista docent, Missam esse sacrificium meritorium seu propiciatorium, quo sacerdos vnctus & rasus, mereatur sibi & alijs etiam non vtentibus Sacramento, & non tantum viujs, verum etiam mortuis, gratiam dei, remissionem peccatorum, liberationem ex purgatorio, ingressum paradisi, & alijs multa beneficia corporalia, felicem profectionem, prosperam venationem, corporis sanitatem & alia

H 3

multa

multa quibus opus habent homines etiam ad hanc corporalem vitam. Vnde versus:

Pars intincta mero pro viuus sacrificatur,
Altera pro sanctis, & tertia pro redimendis.

Ita docent Sacramenta conferre gratiam ex opere operato si quis non ponat obicem, etiam sine bono motu utentis. Hæc opinio falsa est & blasphemia in Deum & meritum Christi.

Nec ita intelligi debet, quod accedens & utens Sacramento, illo opere aliquid mereatur coram DEO. Hæc profana & blasphemia opinio explodenda est. Et sciendum, effectus sacra Cœnæ intelligendos esse, primum, de legitima actione à Deo instituta, & de instrumento seu media, per quod Filius Dei efficax est & operatur in credentibus. 2. De vera applicatione, quæ sit fide, qua quisq; bona Filij dei per hoc Sacramentum sibi oblata apprehendit, quia Sacramenta sine fide nihil prosunt. Qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur, *Matth. 16.*

Et obseruandum est discrimen inter Christi officium & ministerium Euangelij seu Sacramentum. Christus est saluator & redemptor, qui sua passione & obædientia integerrima soluit nos pro nobis, reconcilians nos Deo patri & promerens remissionem peccatorum, iusticiam imputationem,

donum

donum spiritus sancti & vitæ æternæ, & liberat nos à potestate Diaboli mortis & inferni. Estq; liberator & saluator noster vnicus merito & efficacia, 1. Cor. 1. Christus factus est nobis à DEO sapientia, iusticia, sanctificatio & redemptio, &c. Hic honos soli Christo debetur. Ipse vnica oblatione in æternum consumauit sanctos, perfecta liberatione parta. Hebr. 9. 10. Ideo dixit in passione: consumatum est.

Per ministerium autem Euangelij & Sacramenta, offeruntur singulis illa beneficia Christi, idq; ex ipsius ordinatione & promissione, & quidem Gratis ex misericordia, Luc. 24. Oportet predicari penitentiam, &c. Item, Hoc facite in mei commemorationem. Fides oblata beneficia apprehendit, & vt apprehendat, excitatur & confirmatur verbo & Sacramentis, Ioan. 3. Sic DEVS dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Ita, D. Lutherus in parua Catechesi piè & eruditè docet duabus questionibus. Quid prodest corporalis hæc manducatio? Respon: Hoc indicant verba hæc, quod pro vobis traditur, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum, videlicet, quod in hoc Sacramento remissio peccatorum, vita & salus per verba ista offerantur, vbi enim est remissio peccatorum, ibi est vita & salus quoq;. Hæc responsione expresse docet Lutherus, remissionem peccatorum, vitam &

H 4

salutem

salutem dari per verba promissionis in Sacramen-
to, cuius sigilla sunt Sacramenta.

Et postea in altera questione dilucidius expli-
cat hoc, inquit : Quomodo potest tanta operari
corporalis manducatio ? Respon : Manducare &
bibere per se uerè non hac efficit, sed verba qua ad-
sunt: quod pro vobis traditur, & qui pro vobis ef-
funditur in remissionem peccatorum: qua verba
simul cum corporali manducatione sunt principa-
le caput Sacramenti, & quisquis illis credit, acci-
pit id quod pollicentur, videlicet, remissionem pec-
catorum.

Hac principio monere volui de vera sententia
doctrinae de effectibus Sacramenti, ne quis aliter
quam decet nostra verba intelligat. Sunt autem
beneficia & utilitates magna & ingentes, ad quo-
rum communicationem Filius DEI hoc Sacra-
mentum instituit, de quibus ipse concionatur his
verbis, Accipite, comedite, hoc est corpus meum, &c.
Hic est sanguis meus, &c. Hoc facite in mei com-
morationem.

Primum .n. voluit hoc Sacramento Filius
DEI sancire perpetuam suae passionis & redem-
ptionis memoriam in Ecclesia, ne tantum benefi-
cium obliuioni traderetur. Ideo non solum insti-
tuit ministerium verbi, quo fieret perpetuum pra-
conium suorum beneficiorum, verumetiam addi-
dit ritus incurrentes in oculos & sensus, qui idem
oculis,

oculis & sensibus alijs ingererent & inculcarent,
quod verbum auribus. Ideo D. Augustinus nomi-
nat Sacramentum visibile verbum, quod enim
est doctrina auribus, id Sacramentum est oculis, &c.
Et DEVS semper inde ab initio hunc morem ha-
buit, vt suorum beneficiorum memoriam sanciret
& institueret, non solum verbo, verumetiam riti-
bus externis, incurrentibus in oculos, sicut libera-
tionis ex Aegypto memoriam non solum per Moy-
sen literis mandari & in populo celebrari publicè
voluit, verumetiam instituit festi Paschatis, & ip-
sius agni paschalis celebrationem quotannis circa
illud tempus anniuersarium, vt memoria illius in-
gentis beneficii conseruaretur, & excitarentur pñ
ad celebrationem tanta bonitatis diuina, & simul
esset typus futurae & spiritualis liberationis per
verum agnum paschalem Mesiam. Exod. 12.
Psal. 111. Memoriam fecit mirabilium suorum, &c.
Ita etiam fecit in nouo Testamento, cum vellet im-
plere illum typum, & nouam & spiritualem libe-
rationem efficere per mortem & passionem suam,
& nouum fœdus & testamentum confirmare suo
sanguine: voluit etiam huius beneficii perpetuam
memoriã sancire & constituere in Ecclesia. Qua-
propter non tantum praecepit suis discipulis prae-
dicare hac sua beneficia publice: Verumetiam addi-
dit ritus, Sacramenta, & in primis Cœnam suam,
qua caremonia incurrente in oculos, suae passionis
& redemptionis per illam partem memoria refrica-
retur quotidie. Id quod verba eius expresse docent.

Hoc facite in mei commemorationē. Et 1. Cor. 11. addit Apostolus interpretationem, quoties de pane hoc comederitis & mortem Domini annuntiabitis donec veniat. Et hac institutione non quasi suam gloriam: quia ipse manet verus Deus benedictus in sacula, & celebratur in omnem eternitatem ab omnibus Angelis sanctis, etiamsi nos homines ipsius bonitatis obliuiscamur: Sed propter nostram necessitatem hoc fecit: ne cum obliuione beneficiorum ipsius, etiam ipsa beneficia amitteremus, quod vnicum Sathan querit: Sicut videmus illum hoc agere, vt deleat Euangelium & ministerium, & obliuionem Christi introducat: sicut apud Turcas & Iudeos, & precipuam partem generis humani effecit. Possetq; id facile accidere per nostram negligentiam & infirmitatem, qui natura sumus obliuiosi, & nihil citius senescit quam gratia.

Et quidem propter hanc causam & hunc finem, libenter debemus vti Cæna Domini, & frequenter ad illam accedere, nostros adducere, aut si non accedimus ipsi, tamen manere in cœtu Ecclesiæ apud illius actionem, vt sic celebremus memoriam beneficiorum & redemptionis Christi, 1. Quia Filius DEI hunc cultum in hoc Sacramento requirit. Hoc facite in mei commemorationem. 2. Et hic benefactor eo honore & gratitudine dignus est. 3. Et nostra necessitas, nostrorumq; liberorum hac commemoratione opus habet: præcipue autem te-

nera

nera iuuentus, quæ facilius obliuisceretur Christum, Imò tenera ætas quæ educatur, nihil sciret de Christo & eius passione, nisi illi tali commemoratione docerentur ea de re. Cogitent igitur contemtores huius Sacramenti, & illi qui mox post concionem ex templo properant, quam graui sceleris, ingratitude erga Christum scilicet, se obstringant, Et quantum & quam necessarium & salutarem cultum negligant.

Secunda vtilitas & efficacia Cæna Dominica est, quod hac caremonia & Sacramento, verbisq; visibili, etiam vera fides excitatur & exercetur. Nam commemoratio illa non inanis & inutilis est, iuxta dictum, Esa. 55. Verbum meum non reuertetur vacuum. Item, Rom. 1. Euangelium est potentia DEI, &c. Rom 10. Fides est ex auditu. Cum enim in administratione huius Sacramenti tam verbis quam caremoniis fiat commemoratio passionis, mortis & beneficiorum Christi, & Sacramenta ipsa sint visibilia verba vt D. August: loquitur, non dubium est hanc ipsam commemorationem non carere illo effectu qui tribuitur Euangelio, Rom. 1. & 10. Eph. 4. Imò ipse Dominus hoc loco idem docet inquit: Hoc facite in mei commemorationem. Item, S. Paulus: Mortem Domini annuntiabitis: quæ verba simul veræ fidei descriptionem proponunt, quæ excitatur hac actione. Exod. 20. Quocunq; in loco instrueris memoriam nominis mei, ventiam ad te & benedicam

II.

tibi

tibi. Ergo non inanis est commemoratio. Ita docet Psalmus 111. Confitebor tibi Domine, in toto corde meo, in concilio & congregatione iustorum. Magna opera Domini, inquirenda propter omnia desiderabilia sua, Gloriosum & magnificū opus eius. Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator Dominus. Quid hac coniectio psalmi de agno paschali aliud vult, quam quod docet illam commemorationem institutam esse à Deo, ut fiduciam erga misericordiam & bonitatem DEI accendat, excitet & conseruet? Et ex hoc sine intelligitur etiam necessitas huius Sacramenti & utilitas, & proponitur testimonium ineffabilis misericordiae DEI erga nos. Nos sumus valde infirmi, facile labuntur etiam sancti, & excutunt fidem, 1. Cor. 10. exempla in sanctis. Saepe euanesceat fides in tentationibus, cum illarū fluctibus obruimur, sicut videmus in Moyse ad petram: In discipulis, Matth. 8. In Petro, Matth. 14. Huic nostrae infirmitati ex infinita & ineffabili misericordia succurrit misericors & miserator Dominus, Dat nobis filium, mittit spiritum sanctum, qui accendat in nobis fidem, dat verbum quo excitet fidem, dat etiam Sacramenta, ut omnes sensus nostros ad se trahat, atq; ita fidem in nobis accendat. Quis igitur non libenter accederet ad sacrosanctam Cenam, conscius sibi suae infirmitatis? Nemo nisi homo prophanus & ignorans aut contemnens Christum, aut non agnoscens suam infirmitatem, negligit hoc salutare Sacramentum.

Tertium

II I.
Tertius finis effectus huius Sacramenti est confirmatio fidei, quae fit per applicationem ad singulos promissionis, & illius ob signationis seu ratificationis in cordibus illorum. Nam Christus est vniuersalis redemptor ad omnes pertinens, Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, &c. Esa. 49. Eris salus mea usq; ad fines terrae. Euangelij promissio omnibus in genere offert Christum & beneficia per ipsum parta, Matth. 11. Venite ad me omnes, &c. Luc. 24. Oportet predicari inter omnes gentes. Quia autem infirmiores sumus, quam ut semper singuli nos queamus includere in illas generales promissiones: saepe angimur tentatione particularitatis, saepe in dignitatis. Igitur ut & hac in parte nostra infirmitati & imbecillitati subueniret misericors & liberator Dominus, habitans in corde contrito & humiliato, & humiles spiritu saluans, ordinauit non solum ministerium Euangelij: Verumetiam Sacramenta, quae singulis applicarent promissionem, ita quoq; hanc ipsam escam dedit timentibus se, & ordinauit hoc Sacramentum, quo singulis pro sua persona offert, & quasi in sinum illis ingerit, promissionem Euangelij, suaq; beneficia: Accipe, comede, hoc est corpus meum, quod pro te traditur. Bibe, hic est calix novi Testamenti, qui pro te effunditur. Ita testatur hanc Euangelij vocem de remissione peccatorum & reconciliatione cum DEO, parta per merita & passionem suam ad te pertinere pro tua persona. Sicut ad Paralyticum dicit, Matth. 9. Confide fili, remit-

remittuntur tibi peccata tua. Et ad peccatricem Luc. 7. Fides tua te saluam fecit. Item, ad latronem: Hodie mecum eris in Paradiso. Et ad Thomam: Infer manum tuam & ne sis incredulus. Et ut certior fias de hac promissione, non solum tibi ipsas literas in manus tuas tradit, & diserte affirmat ad te pertinere illam stipulationem: Verum etiam addit sigillum, quo confirmat literas, preciosissimum, non ex plumbo ut Papa, non ex adamante, ferro aut auro: sed suum ipsius corpus quod pro te tradidit, & suum sanguinem quem pro te effudit, ipsum $\chi\rho\iota\varsigma$ & precium redemptionis tuæ, ut nulla tibi dubitandi occasio relinquatur: Imo toties sigillum hoc renouat, quoties tibi ex infirmitate, aut etiam atroci lapsu excidit, modo redeas ad hunc seruatorem, & eius archiuum, ad ministerium scilicet, & serio petas renouationem confirmationis priuilegij tui.

In summa hoc ipso Sacramento introducit te in ipsius hereditatis, & bonorum, quæ tibi ipse testamento suo legauit, possessionem realem & presentem, tradens tibi ea ipsa bona de quibus literæ Testamenti loquuntur, per suos testamentarios, hoc ipso Sacramento. Hinc S. Paul. Rom. 4. Sacramenta vocat sigilla iusticie fidei, hoc est, certa pignora & ratificationes promissionis Euangelij, applicata singulis credentibus, quibus ipsorum fides confirmatur & corroboratur. Cogitet piæmens quanta sit hac consolatio, Nos quotidie la-
bimur.

bimur, sæpe excidimus ex gratia etiam post Baptismum, sæpe humi prosternimur conscientia peccatorum nostrorum, ut non audeamus oculos ad cælum attollere. His offert hoc loco Christus presentem medicinam, eamque tam prope admolet & applicat singulis, ut non necesse sit eos dicere, quis ascendit in cælum, &c. Sed prope habent verbum in corde & in ore suo, Rom. 10. Christus non solum ad te venit assumens tuam carnem, verum etiam ad te venit per Sacramentum, ut te secum eleuet tuque, per ipsum ascendas in cælum, qui impeditus pondere carnis & imbecillitate tua, non audebas oculos eo eleuare, multo minus mente ascendere & penetrare in arcanam lucem DEI & ibi apprehendere Christum, Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum, &c. Cogita quanta hac sit consolatio afflictis conscientijs, cum audiunt Medicum ad decumbentes in grabbato, & assurgere non valentes venire, & adferre illis presentem medicinam. Das heist Filius DEI $\sigma\omega\mu\alpha\tau\alpha\beta\alpha\lambda\epsilon\iota$ infirmitatibus nostris. Hanc consolationem eripiunt nobis Sacramentarij, qui abducentes homines a Sacramento presenti, iubent eos ascendere fide in cælum, & ibi tanquam longa manu apprehendere Christum.

Quartus finis, Est vnio cum Christo, non solum spiritu verum etiam carne. Ideo enim dat nobis corpus & sanguinem suum accipiendum, non solum fide, verum etiam in Sacramento ore, ut nos
sibi

sibi totos vniat corpore & spiritu, & secum in vna quasi massam redigat, vt nos simus in ipso, & ille in nobis, tanquam membra in corpore, & caput in corpore & membris, naturali & corporali participatione, atq; ita in ipso viuamus, Iohan. 6. Qui edit carnem meam & bibit sanguinem meum manet in me, & ego in illo, & habebit vitam aternam. Theophil. in Ioann. 6. Qui edit & bibit carnem & sanguinem DOMINI in ipso manet Domino, & DOMINVS in ipso, contemplatio .n. fit noua, super rationem, ita vt sit DEVS in nobis & nos in DEO. Cyrillus in Ioan. lib. 4. Cap. 14. Non verbo solum semper, vt diximus, verumetiam tactu mortuos excitabat, vt ostenderet corpus suum quodq; viuificare posse, quod si solo tactu corrupta redintegrantur: quomodo non viuemus, qui carnem illā gustamus & manducamus? Et postea: Oportuit eum certè, vt non solum anima per spiritum sanctum in beatam vitam ascenderet: verumetiam vt rude atq; terrestre hoc corpus cognato sibi gustu & tactu, & cibo ad immortalitatem reduceretur. Idem lib. 10. Cap. 13. in Caput 15. Ioan: Non tamen negamus recta nos fide charitateq; sincera Christo spiritualiter coniungi, &c. Adhibe eundem lib. 11. Cap. 26. in Ioannem. Item, Hilarius de Trinitate lib. 8. qui perspicue inquit: nos vniri Christo, non tantum per concordiam voluntatis, verumetiam per naturæ veritatem, ita vt simus verè caro de carne eius. Vide supra loco primo.

Chryso-

Chryso: Homil. 83. in Matth. Item Irenæum lib. 4. Cap. 34. Item, lib. 5. fol. 295. quas sententias supra asseripisti loco primo. Vbi Irenæus vtrunq; docet: Nos per $\epsilon\upsilon\chi\alpha\rho\iota\sigma\iota\varsigma$ Christo vniri & copulari, & carnem nostram ad immortalitatem redigi: & ex vsu Sacramenti, huius resurrectionem probat. Ita Iustinus inquit: Per hoc alimentum, sanguinem & carnem nostram per immutationem ali.

Vfus & consolatio.

Consideretur quanta hæc sit consolatio: vni-mur Christo, vt simus verè membra corporis Christi, quos ipse gestat in corpore suo, atq; ita vnum sumus cum Christo, sicut ipse cum Patre: cui sicut ille vnitur diuinitate, ita nos eidem, perq; eundem patri per carnem, sicut Hilarius & Cyrillus suauissimè loquuntur de dicto Ioannis 17. Sint vnum, sicut nos vnum sumus, atq; ita effici-mur participes diuinæ naturæ, vt 1. Pet. 1. dicitur, Sequitur etiam consolatio hæc, quod non despicere aut deserere nos potest Christus, quia nemo carnem suam vnquam despexit, sed alit & defendit eam sicut etiam Christus Ecclesiam. Sequitur & hæc consolatio, quod nulla tribulatio, nulla potentia, nec mors ipsa potest nos separare à Christo, cui tam arctè coniuncti sumus, Rom. 8. Imò certi sumus nos etiam si morimur, denuo cum carne nostra ad vitam resurrectionis, quia per carnem Christi accepimus anti-

I

dotum

dotum contra mortem: Ita Cœna Domini etiam
est antidotum aduersus mortem, &c.

V. Quinta utilitas est *εὐχαριστία*, vnde hoc Sa-
cramentum etiam in veteri Ecclesia nomen acce-
pit, quod dicitur *εὐχαριστία*, sicut Irenæus, Iusti-
nus: item sacrificium, sicut Cyprianus & alij pa-
tres loquuntur, non propiciatorium, vt Papista de-
prauarunt, sed laudis & gratiarum actionis, quia
recordatio beneficiorum Christi simul accendit
gratiarum actionem. Quid retribuam Domino,
pro omnibus quæ retribuit mihi, Psal. 116. Pro-
dest igitur hoc Sacramentum ad accendendam gra-
tiarum actionem pro missione Filij, pro assumptio-
ne humane nature, pro passione ipsius, pro redem-
ptione, pro donatione Euangelij, pro viuificatione,
qua sit per Filium dato spiritu sancto, pro restitu-
tione vite eterna, pro collectione Ecclesia, deniq;
pro omnibus beneficijs. Hic vsus & finis compre-
henditur his verbis: Hoc facite in mei commemo-
rationem. Item, Mortem Domini annunciabi-
tis, &c. Sic semper fecit Ecclesia, vt ex Iustini
Apologia, & Dionysij descriptione *τῆς εὐχαριστίας*
manifestum est: Sit igitur nobis etiam hac consi-
deratio causa qua excitemur ad vsum sacre Cœ-
na, vt Deo sacrificium laudis pro beneficijs debi-
tum exhibeamus, neq; reperiatur ingrati D E O.

VI. Sexto est etiam neruus publica Congregatio-
nis, in qua Deus vult sonare, & conseruari vocem
ministe-

ministerij Euangelici, & prodest ad sanctificatio-
nem Sabbati. Ideo enim instituit D E V S mi-
nisterium Euangelij, & addidit publicos ritus, vt
doceret, velle se vt publicè conueniamus ad exer-
citia doctrina & cultuum, vt celebretur ipsius no-
men, & Ecclesia colligatur, & vera doctrina &
cultus propagentur, 1. Cor. 11. Cum conueneritis.
Item: Quotiescunq; hoc feceritis, mortem Domi-
ni annunciabitis, donec veniat. Psal. 102. In con-
ueniendo reges & populos in vnum, vnde græce
συνάγεις dicitur. Et de his congregationibus
publicis non solum promittit ipse Dominus, Matth.
18. & 28. se fore in medio illorum præsentem, sed
se etiam fruendum proponit suis tanquam in lauto
& iugi conuiuio. Utamur igitur libenter Cœna
sacra, vt inuenimus conseruationem publicorū con-
gressuum, & semper Christum habeamus præsen-
tem, & ipso fruamur.

Septimo: Est etiam vinculum & symbolum VII.
mutua dilectionis & consociationis: Vult enim
Deus Ecclesiam esse, eamq; vnitam non tantum
consensu doctrina, verum etiam vinculo dilectionis
colligatos quasi: Vnde non solū præcepta de dilectio-
ne proponit, Ioan. 13. In hoc cognoscent vos esse
meos discipulos, si vos mutuo dilexeritis. Item,
Ephes. 4. Verum etiam, dat vnum & idem verbum
omnibus, quo diuersos populos in fidei vnitatem
colligit, vt canit Ecclesia: Veni sancte spiritus, &c.
Dat præterea vnum Baptisma, quo omnes vno san-
guine

guine Christi lauamur, & vno spiritu initiamur, & in vnum fœdus cum D E O colligimur, 1. Pet. 3. Conuocat præterea nos ad vnā mensam, vt nos ad se trahat, & vinculo dilectionis & vnitatis arctius coniungat. Sicut ex hoc fundamento, S. Paul: Ephes. 4. Christianos ad dilectionem & concordiam hortatur. Et quidem nullum maius vinculum consociationis est & mutæ dilectionis, quā vnus eiusdemq; mense societas, sicut olim in sacrificijs fiebant fœdera & pacta. Sicut etiam ab eo fine & ritu sacrificiorū. S. Paulus, 1. Cor. 10. pios ad dilectionem & concordiam hortatur, eaq; ad finem huius Sacramenti simili ratione accommodat. Quoniam vnus panis, multi sumus vnum corpus. Nam omnes ex eodem pane participamus. Vnde hoc Sacramentum & ὁ ἄρτος, item communio dictum est. Ἀγῶς propter dilectionis vinculum, Communio viroq; modo, quia Christo vnimur: & ipsius efficimur κοινωνοί: et quia mutuo amorem & dilectionem communicamus. Huius rei etiam symbolum nobis proponitur in præsentī Sacramento. Sicut .n. ex multis granis, vnus panis, & ex multis acinis vnum poculum conficitur, Ita nos multi vnum corpus sumus in Christo. Sicut Cyprianus lib. 1. Epistola 6. & lib. 2. Episto. 3. Item, August: in 6. Cap. Ioannis suauissimè philosophantur. Hic finis etiam necessarius & utilis est valde, quā propter libenter hoc Sacramento vti debemus, vt ita dilectio in nobis crescat.

Octauus

Octauus finis est, vt sit in publico congressu testimonium confessionis, quā quis se fatetur esse verā Ecclesiā & huius Communions membrum: aut si abstinet ab vsu Cœnæ, ostendat se alienum esse ab illius cœtu fide & confessione. Sicut, 1. Cor. 10. dicitur: Non potestis simul calicem Domini bibere, & calicem Daemoniorum. Ita veteres vsi sunt Cœnæ. Episcopi aduenientibus ad se hospitibus obtulerunt εὐχριστίας, in testimonium eiusdem fidei & confessionis. Hereticos vero repulerunt ab hac communione, in testimonium se ab illis dissentire, & eos ab Ecclesiæ Catholicæ communionē alienos esse, vnde excommunicati dicuntur, exclusi à cœtu veræ Ecclesiæ. Neq; enim quisquam, vt Iustinus testatur, admissus est ad vsū Cœnæ, quā iusti Euangelij doctrinam sincerè amplexus, baptisatusq; in nomine Christi, fidei confessione & moribus illi sese conformasset.

Deniq; possunt recenseri multi alij fines, quod scilicet est concio de cruce & ærumnis Ecclesiæ, quia Christi corpus in cruce pro nobis traditum & sanguinem eius sumimus, obligamur simul & commonefimus de subeunda cruce cum Christo. Eadem de re etiam symbola panis & vini docent: Sicut Ignatius inquit in Epistola sua ad Romanos: Frumentum D E I sum, dentibus ferarum molor, vt mundus panis D E I inueniar. Imò nos contra crucem munit hoc Sacramentum. Cyprianus, lib. 1. Epistola 2. Quomodo ad Marijrij poculum

I 3 lum

lum idoneos facimus, si non eos prius ad bibendum in Ecclesia poculum Domini, iure communicatio-
nis, admittimus.

X. Munit etiam nos contra peccata, estq; incita-
mentum ad pietatem & timorem D E I. Cum
n. tam preciosum thesaurum accipimus, danda
opera est, ne eundem rursus cum magno periculo
salutis nostræ amittamus, quod fit peccatis contra
conscientiam. Est igitur incitamentum ad pie-
tatem & timorem D O M I N I. Quapropter
etiam libenter sape hoc Sacramento uti debemus, ut
habeamus etiam incitamentum pietatis. Hac de uti-
litate & fructibus Cæna dominica, quas ex illius usu
percipimus. Observandum autem & hoc est, re-
quiri fidem ad percipiendam hanc utilitatem, qua
est spiritualis manducatio, sine qua corporalis ni-
hil prodest. Non n. Sacramentum, ut Augu-
stinus loquitur, sed fides Sacramenti iustificat. Ita
Ioan. 6. Qui edidit carnem meam, &c. Vbi loquitur
tantum de spirituali, & sola necessaria ad sa-
lutem manducatione, &c. Quapropter utrumq;
meminerimus, ut sciamus, quid & quomodo proficit
manducatio. Et ut eam opponamus Suenkfeldij
blasphemie, qui negat Deum spiritualia beneficia
per externa Elementa distribuere, & refert finem
ministerij & Sacramentorum tantum ad homi-
nem animale, &c. quod falsum est & blasphemum,
cui contra dicit ipse Christus in hoc Sacra-
mento. Hoc est corpus meum quod pro vobis tra-
ditur

ditur, &c. Hoc facite. Et S. Paulus Rom. 4.
vōcans Sacramenta sigilla iusticiæ fidei. Deinde
ut demus operam ne tantum ore corporis, sed etiam
ore cordis, hoc est, fide manducemus & bibamus
hoc Sacramentum, si volumus illo frui utiliter &
salubriter, sicut & D. Luth. monet. Et D. Au-
gustinus graniter docet in Ioan. Tract. 27. Hoc
ergo totum ad hoc nobis valeat dilectissimi, ut car-
nem Christi & sanguinem Christi, non edamus
tantum in Sacramento, quod & multi mali, sed
vsq; ad spiritus participationem manducemus &
bibamus, ut in Domini corpore tanquam membra
eius maneamus, ut eius spiritu vegetemur &c. qua
sola digna est manducatio, de qua re in quarto lo-
co copiosius. Confutantur etiam hac explicatio-
ne Papistæ, qui docent, Sacramenta conferre
gratiam, ex opere operato, sine bono
motu utentis, &c. Hac de tertio
loco, videlicet de sinibus
sacra Cæna, &c.

I 4

CON

CONCIO III.

Die Cœnæ à prandio 19. Maro

1573.

De quarto loco.

Varto etiam de digna & indigna manducatione dicendum est. De hac parte concionatur hoc loco D. Paulus iniquens, 1. Cor. 11. Quisquis ederit panem hunc, & biberit de poculo Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem homo seipsum & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat. Nam qui edit & bibit indigne, iudicium sibi edit & bibit, non dijudicans corpus Domini.

Diximus de effectibus & utilitate Cœnæ Dominica, nunc de digna sumptione etiam, D E O adiuuante, dicemus, & qui sint illi qui Cœna Domini salubriter vruntur. Non autem longis & multis ambagibus utemur, sed accedemus ad presentem textum, & illum breuiter explicabimus, qui breuiter & explicatè docet hac de re.

Papista
rum præ
paratio.
Primum autem falsa huius textus interpre-
ratio confutanda est, tam Papistarum, quam sana-
torum. Papista de sumptione seu preparatione
ad

ad sumptionem ita loquuntur, vt dicant ad dignam preparationem requiri: 1. Vt discernas corpus Christi à prophano cibo, hoc est, certò credendum, ita adesse corpus & sanguinem Christi in Cœna, vt vi verborum consecrationis transmutentur elementorum panis & vini substantia, in corpus & sanguinem Christi, reliquis tantum ipsorum accidentibus. 2. Vt prius reconcileris proximo. 3. Vt purges conscientiam à peccatis mortalibus per penitentiam, hoc est contritionem & puram confessionem: & ordinasse Tridentinum concilium, neminem admittendum ad vsum huius Sacramenti, quàm sibi sit conscius alicuius peccati mortalis, vtcumq; doleat & conteratur, nisi prius conscientiam purgauerit ab illo, per Sacramentum confessionis. 4. Vt te iudices indignum hac tanta gratia. 5. His addunt postea alia, vt scilicet ieiunio à media nocte diei præcedentis vsq; ad horam communionis se purget accessurus ad Cœnam. Item, vt coniuges per aliquot dies præcedentes abstineant à complexibus, &c. Item, vt per eleemosynas, orationes, & alia bona opera sese præparent communicaturi.

Esti autem non dubium est, requiri veram penitentiam ad dignam sumptionem, & orationes aliq; opera charitatis non negligenda esse, imò certum est veram fidem hac omnia sua sponte comitari & sequi: tamen in hac doctrina Papistarum triplex est error. 1. Quod dignam sumptionem falsa detorquent ad personæ dignitatem, &

I 5 has

has phrasas, dignum esse his mysterijs, & q̃s dignè
viri, eodem modo interpretantur, cum tamen mul-
tum inter se differant. 2. Deinde quod dignam
preparationem collocant in fidem qualemcunq; hi-
storicam de singulari illo miraculo transelementa-
tionis, & in opera quadam, quæ etsi per se sunt bo-
na, non tamen personam purgare, & dignam fa-
cere possunt tanto mysterio, cum à nemine perfectè
prestari queant. 3. Quod inter opera, quæ ad
dignam preparationem requiri dicunt, quadam
collocant, quæ neq; mandata sunt à DEO, neq; ne-
cessarij sunt cultus: qualia sunt, abstinentia à ci-
bo & potu, per integrum fermè diem præcedentem,
item, ut non nisi ieiuno stomacho percipiatur Eu-
charistia. Item de coniugum abstinentia. Etsi
enim nos illam externam disciplinam & reueren-
tiam apud eos qui Sacramento vti volunt, non reij-
cimus, imò laudamus eam: tamen conscientie ad
illam tanquam necessariam ad dignam sumptio-
nem, non sunt alligandæ: iuxta dictum Coloss. 2.
Nemo iudicet vos in cibo, &c.

Deinde & Suenckfeldista falso interpretan-
tur hanc phrasin Pauli, retinentes eandem inter-
pretationem cum Pontificijs. Sed cum ex nostra
doctrina didicerint, non purgari conscientiam pro-
priorum operum meritis, neminemq; mortaliū
tanto thesauro dignum esse, sepiusq; labi & hallu-
cinari homines: deterrent suos ab usu Cænæ, &
iubent eos expectare, donec se satis dignos, hoc est,
puros

puros à peccatis sentiant. Ita rarissime illi acco-
dant ad sacram & ὡς ἔστιν, & cum ea, tanquam cæ-
remonia externa & ad salutem non necessaria, ut
ipsis videtur, benè carere se posse existiment, fer-
me omnes illam per totam vitam negligunt.

His erroribus opponenda est primum ipsa phra-
sis Apostoli, qui non dicit: Quisquis indignus fue-
rit hoc pane & poculo Domini, reus erit corporis &
sanguinis eius, sed ita loquitur: Quisquis ediderit
panem hunc, & de poculo Domini biberit indignè,
reus erit &c. idem iudiciū sibi manducat & bibit,
non dijudicans corpus Domini. Nemo certè dignus
est vel hoc thesauro, uel vllis alijs beneficijs diui-
nis, sed omnibus his planè indigni sumus: neq; quis-
quam reus sit corporis & sanguinis Domini, aut
manducat sibi iudiciū, propterea quod per se in-
dignus est tanta gratia: sed quando Sacramento
indignè vtitur. Quapropter non disputandum est
in hoc casu de nostra indignitate vel dignitate, sed
mandato diuino obtemperandum est, & beneficia
DEI gratuita, pectoribus gratis agnoscenda sunt,
& danda opera, ut illis dignè vtamur. Idemq; sig-
nificant Apostolo hæ phrasas indignè edere & bibe-
re: non se probare: non dijudicare corpus Domi-
ni: non dijudicare seipsum. Et contra dignè ede-
re & bibere, probare seipsum, dijudicare corpus
Domini, seipsum iudicare. Tota igitur vis ad-
hortationis posita est in hoc, ut caueamus indig-
nam

nam usurpationem & demus operam ut dignè
utamur Cæna Domini.

Deinde considerandum quoque est, quomodo
hoc fiat? Hoc docet exemplum Corinthiorum, quos
reprehendit, & quidem hanc admonitionem ex-
truxit Apostolus ex superiori reprehensione, de pro-
phanatione multiplici Cæna Dominica apud Co-
rinthios, cuius consideratio hunc quoque locum illu-
strat: Ostendit enim quomodo illi indignè usi sine
hoc Sacramento. 1. Quod excitarunt schismata
& dissensiones in usu Cæna. 2. Quod quisque pri-
uatam Cænam ceperit. 3. Quod transforma-
runt hoc Sacramentum in computationes & hel-
luationes. 4. Quod contemserint & neglexerint
pauperes, hoc est (ut duobus capitibus summam
rei breuiter complectar) 1. quod securè & sine
vera conuersione & fructibus vere conuersionis,
imò in manifestis scandalis & peccatis perseveran-
tes usi fuerint sacra Cæna. 2. Et quod non re-
ctè, & iuxta Christi institutionem eam administra-
runt & usurparint. Nam hac duo reprehendit
Apostolus in Corinthiis: & hoc ipsum est non di-
iudicare corpus Domini, non probare aut iudicare
seipsum. Ita etiam D. Ambrosius hanc phrasin
Apostoli interpretatur inquit: Indignum dicit
esse Domino, qui aliter Mysterium celebrat, quàm
ab eo traditum est. Non enim potest deuotus esse,
qui aliter præsumit, quàm datum est ab autore.
Ideo præmonet ut secundum ordinem traditum de-

uota

uota mens sit accedentis ad Eucharistiam. Idem
paulo post: Qui sine disciplina traditionis & con-
uersationis accedunt, rei sunt corporis & sangui-
nis Domini.

Hinc manifestum est indignè edere hunc pa-
nem, & bibere de poculo Domini eos. 1. Qui si-
ne vera penitentia vel conuersione accedunt: hoc
est, qui sunt sine vera agnitione propria infirmi-
tatis & peccatorum, non dolent serio, quod offen-
derint Deum, non metuunt iram & iudicium Dei,
non detestantur peccata, in quorum cordibus non
accensa est & lucet vera fides rectè agnoscens De-
um, intelligens & amplectens Euangelij promif-
sionem & confugiens ad mediatorem. Et qui sunt
securi, siue serio & vero proposito emendandi de-
inceps vitam, & vitandi pro viribus peccata &
scandala, imò sunt ἀπειθήνοτες, perseverant in
peccatis contra conscientiam, retinent animum vin-
dictæ cupiditate flagrantem & implacabilem erga
proximum, defendunt manifestos errores contra
fundamentum, perseverant in contemptu D E I,
& ministerij, polluant se blasphemijs, libidinibus,
adulterijs, &c. indulgent crapula, ebrietati, aua-
ritia & exercent vsuras, aliæque opera carnis ver-
bo D E I prohibita, de quibus dicitur, 1. Cor. 6.
Gal. 5. Ephes. 4. &c. Talia qui faciunt regnum
D E I non possidebunt.

2. Indignè accedunt etiam illi, qui vel sine
vero intellectu & cogitatione tanti mysterij teme-
rè &

re & ex mera consuetudine irruunt in mensam Domini, hos enim sine fide esse, (quæ sola dignè usurpat hoc Sacramentum) & non diiudicare corpus Domini, neq; seipsos probare, manifestum est, cum fides sit ex auditu, & sit notitia & lux in mente. Rom. 10. Verissimumq; est dictum illud Augustini, credens scit se credere: Item, indignè videntur sacra Cæna, qui hærent in errore aliquo, & non legitime, & iuxta Filij D E I institutionem eam vel administrant vel usurpant, sicut Corinthij faciebant ex Dominica priuatam Cænam, &c. Item sicut Papiste eam multipliciter prophanant, Et homines fanatici, qui violant ordinationem Domini, non rectè sentiunt de hoc Sacramento, plus rationi quam promissioni seruatoris nostri tribuentes. Sic Leo Pontifex Romanus pronunciat de Manicheis: Cumq; ad tegendum suam infidelitatem nostris audeant interesse mysterijs, ita in Sacramentorum communione se temperant interdum, vt tutius lateant, Ore indigno Christi corpus accipiunt, sanguinem autem redemptionis nostræ haurire omnino declinant, &c. Vbi duplicem indignitatem Leo recenset: Prior quoad ad dissimulandum errorem & infidelitatem suam, atq; ita sine vera conuersione accessisse Manicheos affirmat: Altera quod non integro vsi sint Sacramento, atq; ita Christi institutionem violauerint. Ita Gelasius expresse eos accusat sacrilegij non vulgaris, qui Sacramentum diuidentes ex superstitione aliqua sumpta tantum corporis sacri

sacri portione, à calice sacrati cruoris abstinebant, eosq; iubet aut integra Sacramenta percipere, aut ab integris arceri. Testatur igitur indignè vti Cæna Domini eos, qui ordinationem Christi in vsu violant. Hac explicatio plana est, simplex & perspicua, congruens ad analogiam fidei.

Iam ex Antithesi manifestum est, quæ sit digna sumptio Sacramenti. Dignè edunt de pane, & bibunt de poculo Domini. 1. Qui accedunt cum vera conuersione, & intelligatur conuersio de integra definitione, & omnibus partibus penitentia, in qua precipuè lucere debet fides, quæ promissionem Euangelij propositam in verbis institutionis intelligit & amplectitur: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur, Hic est sanguis meus, qui pro vobis & multis effunditur in remissionem peccatorum, &c. & ea se in doloribus veris ortis ex agnitione peccatorum & ira D E I immensa aduersus peccata, sustentat, erigit, & consolationem accendit in cordibus. Et simul militat bonam militiam, retinens bonam conscientiam, 1. Tim. 1.

Deinde qui videntur Cæna iuxta Filij D E I institutionem sicut hoc loco D. Paulus Corinthios ad illam renocat, cui subijcit hanc communefactionem, ostendens ad dignam usurpationem huius Sacramenti, talem quoq; requiri fidem, quæ in actione & vsu non discedat ab auctoris voluntate, certo verbo expressa: Sic etiam D. Ambrosius loquitur

in huius loci explicatione. Deuoto animo & cum timore accedendum ad communionem docet vt sci- at mens reuerentiam se debere ei, ad cuius corpus sumendum accedit. Hoc enim apud se debet iudicare, quia Dominus est cuius in mysterio sanguinem potat, qui testis est beneficij DEI: quem nos si cum disciplina accipiamus, non erimus indigni corpore & sanguine Domini, gratias enim videbi- mur reddere redemptori. Et supra. Ideo prae- monet vt secundum ordinem traditum, deuota mens sit accedentis ad Eucharistiam. Idem docet Graecus Canon, qui Diaconum aduocantem communi- cantes, iubet proclamare, Accedite cum timore & fide.

Huc etiam congruit D. Basilij illustris & me- morabilis responsio ad hanc questionem, quae extat in eiusdem ἑκκλῆστικῆς questionē 172. fol: 517. & repetitur in Decretis de consecr. distinct. 2. his verbis. Quæstio: Quanto timore & quali fi- ducia & affectione participandum est de corpore & sanguine Domini? Responsio. Timorem qui- dem docet nos Apostolus dicens: Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit. Fi- dem verò nos edocet sermo Domini dicentis: Hoc est corpus meum, quod pro multis datur. Hoc fa- cite in meam commemorationem. Et iterum sermo Ioannis dicentis: Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, & vidimus gloriam eius qua- si vnigeniti à Patre, plenum gratia & veritate.

Sed

Sed & Apostolus scribens: Qui cum in forma DEI esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem DEO, sed semetipsum exinaniuit, for- mam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, habitu inuentus vt homo, humiliavit semet- ipsum, factus obediens vsq; ad mortem, mortem au- tem crucis. Cum ergo anima fidem habet his di- ctis, & considerat magnificentiam gloria ipsius, & admiratur nimietatem habentis, quomodo tantus & talis obediens fuit vsq; ad mortem pro nostra vita: puto quod possit prouocari ad affectum & di- lectionem DEI patris, qui vnico filio suo non pe- percit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, Et ad amorem vnigeniti eius eò amplius prouocabitur, quò eum videat mortem turpissimam pro nostra redemptione tollerasse, sicut & Apostolus de eo di- cebat, quod charitas Christi constringat nos, iudi- cantes hoc, quod si Dominus pro omnibus mortuus est, Ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mor- tuus est, vt & ij qui viuunt, sibi non viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Talem ergo affectum & fidem preparare debet in animo, qui de pane & calice hoc participat. τοιαύτην διάθεσιν ἢ ἐτοιμασίαν ὀφίλῃ ἔχειν ὁ μετα- λαμβάνων τὸ ἄγιο ἢ τὸ ποτιϋδίο, &c. Af- scripsi latinū textum ex Decretis. Sed græca ver- ba Basilij sunt significantiora, vt ex vltimo com- mate quod adieci, apparet. Recte autem & pie Basilus respondet ad propositam questionem & vere de digna manducatione seu vsu huius Sacra-

K

menti

menti loquitur, neg^o opus esse arbitror alia copio-
siorē dicta questionis explicatione. Requirit enim
hæc duo in accessuris ad Cœnam, Timorem verum
D E I, deinde fidem, siue vt Basilius loquitur ὡς
ἐκ πίστεως nitentem promissione Euangelij de Chri-
sto, propoſita tam in verbis Cœna quàm alijs scrip-
tura locis. Deniq; vult accedere dilectionem Chri-
sti, & veram erga Christum obædientiam. Hæc
qui adfert, dignè procul dubio vtitur hoc Sa-
cramento.

Sicut autem Apostolus supra reprehendit Co-
rinthios propter Cœna Dominica prophanationē:
Ita nunc in fine adiicit seueram comminationem
in eos, qui tantum mysterium indignè tractant.
Itaq; quisquis ederit panem hunc, inquit, aut bi-
berit de poculo Domini indignè, reus erit corporis
& sanguinis Domini: Item iudicium sibi mandu-
cat & bibit, non dijudicans corpus Domini, &c.
Quid autem est reum esse, nisi pœnas dare mortis
Domini: Occisus enim est pro his, qui beneficium
eius irritum ducunt, sicut D. Ambrosius loquitur.
Polluunt igitur, indignè vsurpantes sacram Eu-
charistiam, se parricidio Christi & similes fiunt
proditori Iudæ, Iudæis, & ceteris crucifixoribus
ipsius, idemq; iudicium ac pœnas cum illis sibi ac-
cersunt, sicut Basilius & alij veterum pronuncian-
t: quæ quante sint, testantur exempla Iudæ,
Pilati, Herodis, populi Iudaici, omniumq; blaspe-
morum & hostium Christi: & exaggerantur hoc
loco

loco exempla calamitatum, quæ vagabantur inter
Corinthios. Propter hoc inter vos multi sunt im-
becilles & inualidi, & dormiunt multi.

Hæc diligenter consideranda sunt vt caueamus
nobis accessuri ab eiusmodi prophanatione Cœna
Dominica. Et ministri Euangelij circumſpecti
esse debent in administratione illius, & non admit-
tere eos, quos norunt viuere sine pœnitentia in ma-
nifestis scandalis doctrina aut vite, vel ignorare
veram doctrinam Ecclesia, sicut D. Chrysostomus
hortatur ministros Homilia 83. in Matth. Et 60.
ad populum. Ad vos etiam sermonem conuerte-
re necessariū est, vt multo cum studio hæc dona dis-
tribuatis: non parua vobis imminet ultio, si quem
cuiuspiam consciū nequitia, huius mensæ parti-
cipem concedatis, sanguis eius de manibus vestris ex-
quiretur, siue quis dux militia sit, siue pfectus,
siue princeps diademate coronatus, indignè autem
accedat, prohibe, maiorem illo potestatem habes.
Et vnde, inquis, noui illum? Non de ignotis, sed
de notis loquor. Et postea: Quod si ipse pellere
non audes, mihi dicas, non permittam ista fieri,
animam prius tradam meam, quàm dominicum
alicui corpus indignè, sanguinemq; meum effundi
potius patiar, quàm sacratissimum illius sangui-
nem, præterquam digno concedam. Quod si quis
venerit cum sordibus ignoranter, nulla vestra cul-
pa est. Hæc Chrysostomus. Ita se gessit D. Am-
brosius

brofius erga Theodofium Magnū Imp: ficut Theo-
doretus, Eccl. hift. lib. 5. Cap. 18. refert.

Cum autem femper mali, & multi hypocrita
bonis immixti fint, neq; omnes poffint agnofci &
discerni a ministris vicinjs, oculatis & diligenti-
bus: ne exiftiment illi hypocrita qui miniftri cen-
furam latuerunt aut euaserunt, se DEI quoque
iudicium euafiffe, qua propter ad fingulos oratio-
nem conuertit Apoftolus inquitens:

Probet autem homo feipfum, & fic
de pane illo edat, & de pocu-
lo illo bibat, &c.

Hortaturq; ne ab alieno tantum pendeant iu-
dicio, accelfuri ad facram $\sigma\omega\omega\epsilon\pi$, fed fuam
quifq; confcientiam diligenter exploret & exami-
net, num recte de hoc myfterio fentiat? num ha-
beat illius veram cognitionem? num serio agat pœ-
nitentiam, expaufcat iram DEI aduerfus pec-
cata, & vere credat remitti fibi peccata propter
Chriftum? num habeat ferium propositum emen-
dandi vitam & vitandi peccata? num redierit cū
proximo in gratiam? &c. Sua n. quenq; confci-
entia accuratè examinata de his circumftantijs
docebit, vt non opus fit illi censura alia. Qua-
propter fi confcientia teftè te rectè affectum cogno-
ueris, fuerintq; in te vera conuerfionis initia & ex-
ercitia,

accede cum fiducia ad hoc facrum conui-
uium, neq; patiaris te impediri reliquijs infirmi-
tatum tuarum: & quamuis post fumptionem ex
imbecillitate hallucinatus fueris, ne defpera, fed
iterum surge, age serio pœnitentiam, vtere hac me-
dicina, & fidem erige his verbis Chrifti alloquen-
tis te in actione Sacramenti, Hoc est corpus meum
quod pro te traditur: Hic est fanguis noui Testa-
menti, qui pro te & multis effunditur in remiffio-
nem peccatorum, &c. Sicut enim Filius DEI in
mundum venit homo factus, non propter iustos, fed
vt peccatores vocaret ad pœnitentiam, & faluos fa-
ceret, Matth. 9. Ita hac facra Cœna inftituta est,
vt effet virga & baculus, quo se erigerent peccato-
res agentes pœnitentiam, non propter iustos & fan-
ctos, qui fibi remiffione peccatorum & confortatio-
ne non opus effe exiftimant.

Si vero te fecurum, incredulum, indulgen-
tem carni, vel habentem propositum perfeuerandi
in peccatis, aut pollutum manifestis scandalis, vel
occultis delictis contra confcientiam, aut errore
aliquo fascinatam, quem tamen abijcere nondum
velis, deprehenderis. Non quidem cum tali con-
fscientia accedendum tibi est, Habebis enim iudi-
cem & vindicem, ficut D. Paulus hoc loco docet:
qui edit & bibit indignè, iudicium fibi edit & bi-
bit, &c. Sed neq; fecuritati indulgendum est,
atq; vt impune tibi fit, à facra Cœna abftinendum:
hac enim ratione cumulabis tibi pœnas, dupliciq;
K 3 peccato

peccato & ira te onerabis, securitate videlicet & contemptu Sacramenti. Non enim Apostolus ita loquitur: Probet homo seipsum, & cum se minus idoneum cognouerit, abstineat ab usu sacræ Cænæ, ne iudicium sibi accersat, sed sic inquit: Probet homo seipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat, docens: probationis hunc finem esse debere, ut dignè usurpes Sacramentum, non ut abstineas ab illius usu.

Hoc igitur faciendum ut quamprimum agas pœnitentiam, agnoscas, detesteris & deplores tua peccata & securitatem, expauescas iram DEI aduersus peccata, audias & amplectaris fide promissionem Euangelij de gratuita remissione peccatorum propter Christum, abijcias peccandi propositum, & ores cum Dauide: Cor mundum crea in me Deus, & spiritum certum innoua in pectore meo. Ne proicias me a facie tua & spiritum sanctum tuum ne auferas à me. Erige me letitia salutis tue, & spiritu spontaneo confirma me. Et hoc ipsum est quod requirit Apostolus, cum inquit: Probet homo seipsum, estq; intelligenda probatio de exercitijs veræ pœnitentiæ, quæ existere necesse est in ijs, qui volunt vii Sacramento dignè. Neg; disputandum hic est de tuis viribus, sed audiendum verbum DEI, quo te quotidie trahit & vocat DEVS ad pœnitentiam, iuxta illud, Esa. 65. Extendi manus meas per totum diem. Item, Psal. 95. Hodie si vocem eius audieritis nolite obdura-

obdurare corda vestra. Apocalip. 3. Aemulare & respisce, ecce sto ad ostium & pulso: Si quis audierit vocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum & cœnabo cum illo, & ille mecum, &c. Hac ratione DEI gratia adiuvante euades vtrunq; periculum, tam indignè communicantium, quam per securitatem negligentium sacram communionem. Quapropter hac Apostoli admonitio diligenter consideranda est, & ad quotidiana veræ conuersionis exercitijs transferenda.

Hic fortassis quæres, vtrum etiam confessio sit necessaria ad dignam preparationem seu ad probationem? Respon: Si de Papistica confessione quæris, respondeo, quod non solum non sit necessaria, verumetiam impedimento & perniciosâ, quia à Christo ad propria merita & opera abducat, contra fidem & huius Sacramenti rationem. Si vero de confessione talis, qualis in nostris Ecclesijs est vsitata sciscitaris, respondeo, quod quidem non simpliciter sit necessaria, sit tamen utilis, & non temerè contemnenda: 1. Propter absolutionem, qua excitatur fides, & preparatur homo ad dignam manducationem huius Cænæ. 2. Propter occasionem petendi consilij, consolationis & instructionis de ijs quæ ignoras. 3. Propter explorationem, & examen de tua confessione & fide, item de vita & moribus. Quod si igitur habes aliquem conscientia scrupulum, aut indiges pr-

nata absolutione aut instructione, merito accedis
ad confessionem. Sin minus, non necessario ad
priuatam illam confessionem alligaris, quò ad con-
scientiam, in primis si ministris de tua fide & con-
fessione alias constat. Stultè igitur & impiè fa-
ciunt, qui propter confessionem vsitatam in nostris
Ecclesijs, abstinent à Cæna Domini.

Quid de externa preparatione sentiendum est.
Als das einer fastet/sich fein nûchtern helt/ Al-
mosen gibt/sich fein reinlich anzeucht/weschet/
Trem/ mit feiner Zucht vnd Erbarkeit vnd ge-
bârllicher Reuerenz zum Altar/ vnd dauon ge-
het/ Mit gebogenen Knyen/ oder sonst andech-
tigen Geberdē/ einen feinen schein von sich gibt/
biß zum ende außwartet? Respondeo. hi gestus
externi sunt pulchra & laudabilis disciplina, &
tenera etas est ad reuerentiam sacrae Cæna omni-
bus modis, sine tamen superstitione, adsuesacien-
da. Et vbi in cordibus vera lucet fides, procul du-
bio etiam externa reuerentia sequitur. Sed ad
conscientiam nihil faciunt coram DEO, tantum
restantur de fide & deuotione exhibentis ea, &
alios ad reuerentiam tanti Sacramenti excitant.
Abijcienda autem est opinio cultus, necessitatis &
meriti. Nam regnum DEI non venit cum tali
observatione, nec conscientia ad tales gestus alliganda est, neq; hominem DEO acceptiorem, aut
ad vsum sacrae Cæna digniorem efficiunt, sicut Pa-
pista docent. Talis enim opinio omnino corrup-
pit

pit, & in abominationem conuertit talia adia-
phora, sugienda igitur est planè.

Neq; tamen probanda est, sed acriter repræ-
hendenda, cyclopica illa prophanitas & irreueren-
tia, quam multi inuadunt quasi hoc mysterium, cum
sit manifestum testimonium mentis prophanae &
vacua vera fide.

Deniq; vt ad dignam manducationem sacrae
Cæna, veramq; probationem & reuerentiam ex-
citemur magis, & deterreamur ab omni prophana-
tate, consideranda sunt accessuris ad sacram
Synaxin hæ circumstantiæ:

1. Ingens thesaurus, corpus & sanguis Christi, ipsiusq; totius sanctæ Trinitatis præsentia in hoc ipso Sacramento, cui seruiendum est cum timore, & exultandum cum tremore.
2. Mandatum: Probet homo seipsum.
3. Necessitas, propter nostram securitatem, quæ opus habet diligenti examinatione, probatione, dijudicatione. Consideretur maxime partis securitas. Item publici scandali. Nam hæc Cæna est publica actio. Debent igitur omnia decen-ter & ordine fieri. 1. Cor. 14. Et vitandum est scandalum, & mali etiam species, 1. Thess. 5. Consideretur obiurgatio Pauli: Num sane do-mos non habetis? an Ecclesiam DEI contemnitis?

4. Finis institutionis, qui est non pretextus peccatorum, non belluatio, sed ut mors Domini annuncietur, ut prædicentur beneficia Christi, ut ipsi gratiæ agantur.

5. Pœna. Indignè edentes sumunt sibi iudicium, rei sunt corporis & sanguinis Domini, hoc est, sunt Christi Crucifixores & similes Iudæ, Pilato, Iudæis: Considerentur etiam exempla pœnarum in Corinthiis. Neq; dubium est hodie quoq; vagari horrendas pœnas in genere humano propter eandem causam, & successus Turcicos & aliorum hostium Euangelij, esse pœnas multiplicis prophanationis huius Sacramenti.

Deniq; hæc ipsa admonitio S. Pauli docet hoc Sacramentum propriè pertinere ad adultos, non ad infantes, quia requiritur probatio, dijudicatio sui ipsius, & dijudicatio corporis Domini: quod sine maturo iudicio rationis fieri non potest. Errant igitur, qui infantibus necessariū contendunt esse hoc Sacramentum.

Hæc de Sacramento Eucharistiæ eiusq; institutione, veraq; & propria singulariū circumstantiarū sententia, & πατὴρ σοφ quidem, & πατὴρ σοφ tamen vobis proponere volui, quæ iudico congruere ad fidei ἀπολογία, & ad consensum Ecclesiæ Catholicæ. Nisi enim hæc explicatio perspicuis & apertis Filij D E I, qui instituit, verbis, consentit cum Euange-

Euangelistarum descriptione, & D. Pauli repetitione & explicatione, habet testimonia pia, erudita & Orthodoxæ antiquitatis, & exat eadem sententia explicata & comprobata in articulis Augustinæ confessionis & Apologia, in scriptis Lutheri, Corpore doctrina, repetita est in libro D. Pauli Eberi, approbata in libro Theologorum VVitebergensium, qui Fundamentum dicitur. Manifeste enim sol: 3. fatentur, se in loco de vera presentia corporis & sanguinis Christi in Cœna, non dissentire à Domino Brentio. Confirmata deniq; scripto illo, quod anno 1572. in conuentu Theologorum Dresdæ compositum & excusum est. In hac vera, pia & simplici sententia, & perpetuo Ecclesiæ Christi consensu acquiesco, neq; video causas satis graues & sufficientes, cur ab illo discedendū mihi sit, & in castra Cinglij transeundum.

Oro autem cum omnibus pjs & amantibus ac magnificientibus verbum diuinitus patefactum, in toto terrarum orbe coniunctis & ardentibus precibus, æternum Filium D E I, vnicum & potentissimum saluatorem ac protectorem nostrum, autorem huius admirandi & saluberrimi Mysterij, Dominum nostrum Iesum Christum, vna cum æterno Patre, & coeterno spiritu sancto, vnum, verum & viuum Deum, ut afflictissime Ecclesiæ huius temporis, & tristissimis modis laceratæ & perturbatæ, paternæ σοφῆς misereatur, & vulnera eius sanet, & corda docentium in illa certaminum vehementer

vehementia mirifice exulcerata & inflammata
 leniat, & ad concordiam ipsi placentem ac saluta-
 rem Ecclesia flectat & uniat. Erudiat etiam, ac
 in viam veritatis reducat eos, qui aliquam opinio-
 nem alienam ab ipsius verbo imbiberunt: Pertina-
 ces vero & insanabiles hostes, blasphemos & per-
 secutores sincere doctrina Euangelij potenter re-
 primat & compescat. Omnibus denique, cum do-
 ctoribus, tum auditoribus pijs, efficacia spiritus sui,
 sincerum verbi sui intellectum, incrementum fidei
 ac studium obedientie in pia concordia, largiri &
 augere dignetur, ut omnes simul in hac vita ipsius
 veritatem, omnipotentiam, Iusticiam, bonitatem
 ac misericordiam, in dies magis ac magis, ex verbo
 ac Sacramentis agnoscamus & fide amplectamur,
 & post hanc vitam in aeterna ipsius consuetudine,
 cum omnibus Angelis & beatis hominibus re-
 ipsa percipiamus, & aeterna gratitu-
 dine ac predicatione cele-
 bremus, Amen.

Μὲν τῶ θεῷ δόξα

GORLICII

Excudebat Ambrosius
 Fritsch.

Anno

M. D. LXXIIII.

1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

AD THEODO-
RI BEZAE TERGIVERSA-
TIONEM ET CRIMINA-
TIONEM TER-
TIAM

RESPON-
sio, & Apologia ter-
TIA NICOLAI SELNE-
CERI D. ostendens quis sit verus contro-
uersæ status, ad quem BEZA responde-
re debeat.

GENES. 3.
SEMEN MULIERIS CONTE-
ret caput Serpentis.

Princeps mundi superbiat,
Ringatur, ac infaniat,
Nocere nescit nebulo,
Cum fractus sit vel VERBULO.

HENRICOPOLI

M. D. LXXIII

Illustrissimis Principi-

PIBUS ET DOMINIS, DOMI-
nis, D. Ernesto, D. Christiano, & D. Augusto,
Illustrissimi Principis ac Domini, Domini VVIL-
HELMII Ducis Brunouicensis & Luneburgen-
sis &c. Filijs, Dominis suis clemen-
tissimis.

I QVISQVAM
est alius, qui vitæ suæ discrimi-
nē, & proprii sanguinis
effusione dirimere periculo-
sam, & quodammodo cru-
entam controuersiam istam,
quæ de Cœna Domini orta
est, ex animo velit, me eum esse, Deo teste, quem
nemo fallere potest, affirmo. Nullum enim certa-
men noui, quod in ipsius Ecclesiæ gremio maiores
turbas dederit hactenus, & daturum sit deinceps,
nisi illud ipsum, ignorantibus in tanta hominum
pertinacia, & vulgi securitate, optimis quibusq;
Principibus, si qui supersunt pij, & Theologis,
si qui restant sinceri, ut supersunt sanè, & re-
stant, Dei gratiâ, quid faciendum sit, ut malo
pestimo medicina inueniri possit. Aureum secu-
lum nostrum abiit, quod vel vno Luthero viuo flo-

ruit, quo ē terris sublato paulatim neutralitas
 κούφότης, securitas ἡ ἀπορία καὶ δ' ὑπελπισία,
 κακοπισία, πανουργία καὶ ἔσφοβη, καὶ τὸ ἄλλο
 πρὸς ἄλλο, inualuit, ita, vt in doctrina de myste-
 rijs sacris, num pleriq; sint ψυχροὶ ἢ ἡσσοὶ ἢ
 ἡλιαγοὶ, difficulter intelligi possit. Commende-
 mus autem difficultates temporis huius, in quod mi-
 seri reseruati sumus, Deo, & eum precemur, ne
 nos etiam in senecta mundi deferat, sicut scriptum
 est, Psal. 71. Ne proijcias me in tempore senectus
 tis, cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.

Certē non tantum Ecclesias adorta est fex ista
 Sacramentarium, sed etiam in Rebuspub. turbas
 dedit maximas, excitauit seditiones, & bellorum
 cruentorum fax fuit hactenus, in quibus multi in-
 nocentes miserē trucidati sunt, & eō tandem res
 redacta est, vt Principes ipsi & ciues passim, no-
 biles, atq; alij sibi inuicem, non tam ob alias cau-
 sas, quā potissimum ob disensionem doctrinæ in-
 troductam à Sacramentarijs, diffidant, dum non-
 nulli veræ confessionis, & agnitæ veritatis, quā
 Lutherus fideliter ex verbo Dei reliquit, custodes
 sunt, & quos non socios fidei esse norunt, eos quoq;
 nec mense, nec consiliorum socios habere volunt:
 alij verò miscellanea admittunt, vtpote ἡλιαγοὶ
 & mundana diuinis præferunt: alij deniq; palāna
 in castra Semiarianorum transeunt.

Et si

Et si autem ex politicis multi clamitant, prore-
 sus tacendum esse, & turbare Ecclesiam responsio-
 nibus necessarijs: tamen, vt taceamus, non in com-
 modum Ecclesiarum nostrarum, multò minus in
 gloriam Christi, & veritatis propagationem, sed
 in gratiam Sacramentarium, requiritur, vt hi
 scilicet inualecant, nos vero cum Christo pereā-
 mus.

Faciant Principes & Respublicæ, quod sui est
 officij, & verè sint custodes veritatis, nec Sacra-
 mentarios, & collusores cum his, aut alios, qui
 manifestè à veritate agnita recedunt, sua deliria
 disseminare patiantur. Hoc si fecerint, habebunt
 Dei benedictionem. Si verò negligentes fuerint,
 videbunt & experientur Christi vindicem oculum
 et manum, ut in multis regnis & rebuspublicis ex-
 perientia testatur.

Nullā violentia aut crudelitate opus est, quā
 exercere Tyrannorum proprium est. De officio lo-
 quimur, quod est magistratus, & quod hactenus
 nostri Principes & Senatores executi fuerunt fide-
 liter, viuo præserim Luthero, absq; vlla crudeli-
 tate.

Dignus memoriā sermo est Principis cuiusdam
 Inlyti, dicentis, nolle se habere consiliarium, sue
 A 3 mense

13
a Calv. in
placito
testamentum
potiorib.
mense & consiliorum socium, quem non haberet
fidei suae socium, cum sciret eum esse Sacramenta-
rium. Et alius similiter Illustrissimae familiae Prin-
ceps, cum à medico Sacramentario potio ordinata
esset, quaesivit, Quid mihi, ut faciam, consulitis?
decumbo quidem, & periculose, sed num benedi-
ctio diuina è manu medici istius Sacramentarij pro-
ficisci possit, dubito. Maledictio potius est in phar-
macis paratis ab ijs, qui Christo meo non benedi-
cunt. Medicamentum à pio viro exhibitum, manus
Christi est: idem verò à blasphemo exhibitum, ve-
nenum est.

Pium animum sermones illi referunt, & uti-
nam exemplum sequantur alij quoque, praesertim in
tanta hominum, non tam vulgi, quam Theologo-
rum delicata securitate, & doctorum petulantia.
Committamus autem, ut alia, ita etiam haec, Deo
iusto iudici, requisituro tandem ab unoquoque talen-
tum concreditum.

Verè autem dolendum est, controuersiam
istam de Cæna, deduci ad questionem de ipsius
Christi persona, & maiestate Filij hominis. Et quòd
non tantum de praesentia corporis & sanguinis Chri-
sti in Cæna Dominica agatur, quam corporalem
praesentiam plane negant Sacramentarij, sed etiam
de CHRISTI Emanuelis persona, & gloria,
testatur

testatur meus plagiarius, Beza Vezelius, Sacra-
mentariorum Anistes impudentissimus, qui non
veretur has blasphemias spurcissimas euomere:

Christum tam remotum esse à nobis, quam coeli
sunt à terra.

Humanae naturae Christi nihil esse datum à Chri-
sto.

3 Diuinum aliquid non esse datum humanae Chri-
sti naturae.

4 Carnem Christi, etiam in ipso λόγῳ, non esse
adorabilem.

5 Humanam naturam Christi tam esse aliquid ex-
tra deitatem, quam sunt res aliae omnes.

6 Christum hominem non esse in coelis caelorum,
& non habere gloriam & maiestatem diuinam.

7 Manducationem veri corporis Christi in Cæna,
esse ἀνθερωποφάγιον, & diabolicum figmentum.

Tonitru, & fulmen metuerem, si talia cogita-
rem, & profecto horresco & trepido referens istas
blasphemias, ad quas tamen aliquid nunc fuit re-
spondendum, quod iudicio Illustrissimi Principis,
ac Domini, Domini V. Vilhelmi Ducis Brunsvicē-
sis & Lunaburgensis, &c: Domini mei clementis-
simi, Patris vestrarum Celsitudinum, optimi Prin-
ces, subijcio, cuius Celsitatem Illustrissimam scio
veritatis CHRISTI custodem esse fidelissi-
mum, & istas blasphemias voces execrari.

A 4 Cumq;

Cumq; proditi & aui uestrarum Celsitatum, illu-
strissimi Principes, in primis D. D. Ernestus &
Franciscus, pientissimæ memoriæ, Confessioni Au-
gustanæ, quam plagiarius iste meus conuellere co-
natur, nec absq; certis conditionibus illi se sub-
scripturum esse ait, quod populus curat scilicet,
nomina sua inclita aperte ad omnem posteritatem
adiecerint, iisdemq; vestigijs D. D. Pater Celsitatum
uestrarum, maxima cum laude insistat, idemq; se-
cerint, & faciant susceptores & testes baptisimi
vestri, & diligenter idem in priuata educatione
vestris Celsitatibus quotidie instilletur et inculcetur,
oro Filium DEI Dominum nostrum Iesum Chri-
stum, sedentem ad dexteram Patris omnipotentis, vt
vestras Celsitates sanctificet & conseruet in verita-
te sua, id est, in verbo suo.

Non dici potest, quibus, quot & quantis ca-
lumnijs & blasphemijs clancularij Sacramentarij
passim oberrantes, & hypocrisi versipelle & astu-
tia vulpina tetrum virus suum tegentes, turgant.
De Cæna DOMINI se disceptare dicunt, & rem
non esse tanti momenti somniant, vt propter eam
dissentiant Ecclesiæ. Ad hanc verò versutiam cum
tacemus, mox incipiunt Christi personam adoriri,
eius maiestatem conuellere, omnipotentiam negare,
& tandem ad Arianismum prolabi, quemadmo-
dum hodie nullus cætus est, ex quo tot Ariani &

Anti

Antitrinitarij nati sint, ac ex Schola Sacramenta-
riorum. Et verum me dicere, veritas ipsa testa-
tur. Non dicam de clandestinis multorum machi-
nationibus, qualis hæc est: Fuit nuper medicus qui-
dam celeberrimus Sacramentarius in aula Principis cu-
iusdam, obseruans commodam occasionem, qua
ministrum Ecclesiæ Sacramentarijs resistentem pos-
set remouere. Arrepta occasione, cum videret
Principem alio esse animo, accessit, & dixit, eun-
dem ministrum factum esse Sacramentarium, &
colludere cum ijs, qui deliria ista spargerent, quan-
doquidem excusaret multos, de quibus tamen con-
staret, quod essent Sacramentarij, & iam quoq;
cessisse Beza, ideoq; a purioribus Ecclesijs repræ-
hendi & odio haberi vehementer. Hac cum non
succederet mendacium, aliud assumfit, & viros bo-
nos illi ministro succensere sinxit, quod Sacramen-
tarijs solus se opponeret, proferens exemplar lite-
rarum scriptarum à quodam eiusdem amico Sacra-
mentario, vt ex illis Princeps, quid exteri, & qui-
dem populares de homuncione isto iudicarent, cog-
nosceret. At quid fit? Malum consilium consul-
tori pessimum: quia de re plura non addam, cum
etiam lacrymis deprecatus sit ille tandem culpam,
& suæ suorumq; famæ rationem haberi petierit,
id quod vt fiat, omnino iustum esse censeo. Exempla
verò alia, perfidiæ, & serpentinæ malitiæ Sacra-
mentariorum, quorum pars maxima planè secura,

A 5

superba,

superba, & doctrina ac fidei vere ignara est, in
aulis, rebus publicis, & alibi non desunt, de qui-
bus fortassis aliàs.

Quod ad Antagonistam blasphemum meum at-
tinet, respondi breuiter. Iudicium volo esse penes
pios & candidos, qui sine præiudicio rem ipsam
considerant. Mouebo, si Deo visum fuerit, Ger-
manicè quoq; pios, vt blasphemias istas vitare dis-
cant, ne tantum de Cœna DOMINI controuersiam
esse putent. Expectabo verò plagiarij mei respon-
sam, priusquàm progrediar, quod vt fit mihi,
& Christiana mente dignum, ex animo opto.

Precor DEVM æternum patrem DOMINI no-
stri Iesu Christi, vt nostri misereatur, & afflicte
& multis modis vulnerata sue Ecclesie in hac de-
lira & inconstanti mundi senectâ clementer consu-
lat, & medeatur, & coniungat animos nostros,
vt vnum simus in ipso: seruet etiam, luceatur, &
regat politias, quæ sunt hospitia Ecclesie Christi,
& Inclitum Patrem, ac Illustrissimam Reginam
matrem Vestrarum Celsitatum, totumq; stemma
Regium & Augustum, & Vestras Celsitates, har-
umq; sorores Principes Illustrissimas, defendat ipse
gubernet, custodiat, & seruet ad gloriam & lau-
dem diuini sui nominis, & ad Ecclesie purioris &
muli

multorum piorum incrementum & vtilitatem. A-
men.

Scriptum in Oldenburgico Comitatu,
die 19. Iunij 1573.

Vestrarum Celsita-
tum

seruus

NICOLAUS SELNEC-
CERVS D.

NICOLAI Selnecceri Apolo-

GIA TERTIA, AD THEO-
DORI BEZAE

ΚΟΚΥΣ ΜΟΥ,

ET V S PROVER-
bium locum haberet Beza, si
de tuo responso dici posset:
Sat citò, si sat benè. Bene ve-
nire te optârim, Beza, ho-
spes certè non bonus, qui siue
citò, siue tardè venias, bene
profectò non venis. Benedictus, qui venit in no-
mine Domini. Maledictus, qui venit studio contra-
dicendi veritati, in qua vult nos ipse Filius DEI
Spiritu sancto suo sanctificare, & quæ nihil est al-
liud, nisi verbum Dei, iuxta illud: Sanctifica eos
in veritate tua, sermo tuus est veritas. Hanc qui
oppugnat, ipsi Deo bellum infert, præcipitandus
in gehennam æterni ignis iusto iudicio Dei.

Primum igitur protestatione iustissima contra-
te, Beza, coram Deo, & vniuersa Angelorum &
hominum

hominum Ecclesia, de tua iniuria queror, & causam meam dico, qui accusas me in vestibulo tuarum horrendarum, impurissimarum, impiissimarum, & foedissimarum blasphemiarum, quasi oppug-
nandam veritatem susceperim. Propugnandam veritatem, DEO dante, & iuuante, suscipiam, quâd os & manus mouere potero. Tu me iuua, rege, & tege, ô Fili Dei Domine noster, Deus et frater omnipotens, Iesu Christe, & non recordare meorum peccatorum, quibus te offendi, sed fac me vas misericordie, & organum salutare animæ meæ, & tuæ Ecclesiæ, & rege me spiritu sancto tuo viuo, casto, & veraci, ut tibi verè credam, tibi obcediam, tibi seruiam, te timeam, te rectè inuocem, tibi gratias agam, te videam propitium Deum & fratrem meum in omni æternitate. Cogitationes, mentem, linguam, manum, vitam & actiones, tu ad gloriam, laudem, & sanctificationem tui nominis, & propagationem veritatis tuæ dirige & flecte, nec quidquam me cogitare, loqui aut facere sine, quod tibi displiceat. Tuus sum seruulus, tuum mancipium, tua massa, tuum plasma, vermiculus tuus, qui pro me vermis es factus. Ne sinas me duci per me: ne quid me facere sinas contra te. Habeo & video multos & magnos aduersarios, potentes, docentes, scribentes. At tu si faueas, ut faues mihi, sat est. Omnia prætereant, præter amare Deum. Orbis & Orcus insaniant, &

^{hys}
excitet puluerem ~~terram~~, cui nasum tetigi, & in saltum gantur bestie ceterae, tu expuas, & ignis extinguetur. Exurgat Deus, & dissipentur inimici, qui, cum sint rebelles, recipiunt se in caluiciem (vt habet sancta lingua) & habitant siccitatem, limpidam quidem, & rationi placentem, sed aridam nimis, & sine fructu.

Mihi tacendum esse, ais Beza, ne amentiam, quam vocas meam declararem magis ac magis. Tacerem & tacuisssem iamdudum animo lubentissimo. Et ratione non caret consilium tuum ex animo turgente & tumente sapientie & doctrine eximie persuasione profectum, qui se solum & verba dare & audiri vult, vt facilius deliria sua & blasphemias euomere & disseminare possit. Et tacentes consentire videntur, inquit vetus verbum. Resistentes autem veritate prolata, mendacijs, calumnijs & blasphemijs, tacere iubentur ab ijs, qui talia spargunt, & amentiae accusantur, sicut notum tibi est, opinor, 2. Reg. 9. (Quare venit insanus iste?) Et ipse Filius Dei alapam accipiens, tacere iubetur, quod summo Pontifici nimis liberè loquebatur. Paulus quoque audit, spermologus, & insans Paule. Certè si silentio componi, discordia & restingui incendium posset, salua veritate, vitam profundere paratissimus & promtissimus essem. Sed credidi, propter quod locutus sum, ego verò

verò humiliatus sum valde. Deprehendo autem verum esse id, quod verissimum est: Omnis homo mendax. Et: Omni die probris affecerunt me, insanientes in me. Item: Abducit consiliarios vt praedam, & iudices vertit in amentiam. Scias autem, Beza, nec Filium Dei semper ad tuam insaniam tacere posse, nec homines, praesertim in Ecclesia Christi Orthodoxos silentio praeterire illam velle, sed aliquando & iustissimam Nemesein, & iudicium tibi nimis fore acerbum & molestum. Quod differtur, non aufertur, sicut de Ario, & tui similibus, Carlstadio, Zuvinglio, Oecolampadio, Otchino, Rotmanno, Gentili, Franco, Serueto, Syluano, & alijs multis tibi constat. Durum certe tibi est contra stimulum calcitrare, & repugnante veritate et conscientia disputare pro mendacij assertionem. Habet Deus vindicem oculum, & adhuc iudex est in terris, & vindex & ultor, quem cum appelles, tibi non deerit suo iudicio, & decisua sententia inter te & me ostendet, quam facta & tecta, rata, & inuiolata velit esse verba Filij sui, fratris nostri.

Objeks iam tertio mihi lenitatem, inconstantiam, & a veritate defectionem. Respondi antea eodem modo, quo optimis quibusque satisfeci. Et cum nihil habeas, nisi plaustra ista conuiciorum & mendaciorum

eiorum (DEO sit gratia) meritò te talem esse iudicant optimi quique, quales alios esse, qui tuam malitiam detegunt, vociferaris.

Semper eandem doctrinam & fidem, quæ est sana & vera, didici, docui, professus sum, & profiteor, & nunquam mutavi, nec mutabo, Deo iuvante, quam diu vixero. Simplicitas, rectumque tuum me, CHTISTE, gubernent. Adde conuicia conuicijs: quid ad me? palmam tibi concedo in blasphemijs & mendacijs accumulandis. Nec est, ut rumparis. Habes mea pace potestatem exasperandi caninam linguam & manum, donec DEVS iubeat te tacere. Nosti enim illud: ἀρχαίως σομάτωρ; ἀνόμως ἀφροσύνας; τὸ τέλος δὲ βυχία

Scribis, me ipsa veritatis vi adactum fateri, Christi corpus in coelis esse secundum veri corporis modum. At tu ostende, quando aut ubi hoc unquam non dixerim, non senserim, aut quando negauerim. Finitum Christi & verum corpus esse, quando quaeso aut ubi non sensi sycophanta mendax? Indè verò, quòd magna temeritate, leuitate, & stultitia elicere conaris, non sequitur, me propterea tuam loci Act. 3. explicationem probare, ut paulò post ostendam, aut Christi corpori nihil amplius esse tribuendum, quam quod & quantum physicae conditiones admittunt.

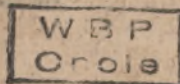
Quæ

QVIS SIT VERVS STATUS HV. ius controuersie, ad quem Beza, omnis criminatioribus & ambagibus, planè & perspicuè respondere debet.

Molestè te ferre ais, quòd rem vnā verbosissime semel atque iterum repetam, & eadem obrem Chorda, confusè, perturbatè, ineptè, (hie enim verborum tuorum flores sunt) & per auia discurrā, sine diuisionis Methodo. Credo, Beza, admodum tibi molestum esse, à me ea, quæ vera sunt, toties repeti & inculcari, & eadem de iisdem dici, & tua deliria semel atque iterum monstrari & refutari, nunc hac, nunc illa viā, quam opportunitas & occasio argumenti ostendit. Id quomodo præstiterim, sint iudices boni viri, quibus gloria & veritas Christi cordi & curæ est.

Tuæ diuisionis methodum me libenter & ex proposito ignorare sepe dixi, nec discere eam velle, nec abs te illam præscriptam vidisse. Sed quaeso quid hæc etiam ad rem? Vnum hoc dico, & præmitto, me statum causæ verbosissime semel atque iterum, ut tu loqueris, posuisse & monstrasse fideliter, ad quem tu ovis respondes, sed tanquam scopulum, qui vniuersam tuam nauigationem, carinam, prorā, puppēque, destruit fugis & præteris, & per auia discurrens in latum & veliuo-

B lum

tum mare tandem te conijcis, & conuasas hæc &
illa, quibus cartas opples, & fucum facis securis
animæ.

Status igitur hic est:

Cum fons & origo nostræ controuersie, pende-
at ex verbis Testamenti Filij DEI, quæ κατὰ τὸ
ἐκτόν, in simplici, propria & genuina significati-
one, veram & substantialem præsentiam corporis
Christi, in actione Cæne Dominicæ, ubicunq; ea,
iuxta institutionem Christi, in his terris in Ecclesia
peragitur, affirmant & astruunt, status inquam
controuersie nostræ hic est:

I. Sentias ne, Beza, Christum, cuius huma-
na natura hypostaticè vnita est diuinitati, & col-
locata ad dexteram diuinæ maiestatis & potentie,
posse corpore suo adesse præsentem, ubicunq; vult
esse.

II. Sentias ne, Beza, Christum velle suo cor-
pore esse ibi, vbi expressè verbo suo se velle esse di-
xit ipse, & promisit.

III. Sentias ne, Beza, Christum posse &
velle id, quod dixit & promisit, præstare, etiamsi
naturæ totius conditio, & omnium rerum series,
physica ratione hoc admittere non videatur, ac ra-
tio nostra modum, quo id fieri possit, ignoret, aut
etiamsi

etiamsi id, quod dixit & promisit, prorsus sit an-
tiphyficum, & impossibile toti naturæ, & omnium
creaturarum rationi videatur.

Hic responde, Beza, apertè, categoricè, can-
didè, simpliciter, sine effugijs, sine ambagibus, sine
inuolucris disputationum. Si enim hæc axiomata
negaueris, totus mundus, detracta tibi leonina,
intelliget & agnoscat, quo loco sis habendus. Si
verò, more vobis vsitato, ambagibus & tergiver-
sationibus, questionem eludere, & responsonem
inuoluere volueris, crede mihi, viuunt adhuc in
Germania homines, qui animaduertere possunt,
quid monstri alas. Si verò hæc axiomata concedis,
& ita tu etiam sentis, non est amplius, vt conui-
cijs me proscindas, in quibus coaceruandis palmam
tibi antea concessi, & tribui meritò, non est etiam,
vt deinceps turbes alios, sed controuersia nostræ
planè ad finem deducetur, & eueniet tibi, quod
Philosopho, vt nosti, garrulo isti, cuius memi-
nit Ruffinus. Et libet historiam pijs mentibus in
hac controuersia, quam monisti, considerandam
adscribere.

Cū pio studio Cōstantini Imperatoris ex omni terræ
sacerdotes conuenissent, opinione cōmoti Philosophi
quoq; valde nobiles & celeberrimi confluerunt.
B 2 in quibus

in quibus quidam insignis in arte dialectica, per dies singulos conflictus summi certaminis cum Episcopis viris aequè eruditis mouebat, ita tamen, ut nullo genere Philosophus concludi à quoquam aut constringi posset. Tanta enim dicendi arte obiectis questionibus occurrebat, ut ubi maxime putaretur adstrictus, velut anguis lubricus elaberetur. ~~Et~~ autem ostenderet DEVS, non in sermone regnum Dei, sed in virtute consistere, quidam ex Confessoribus simplicissime naturæ vir, et nihil aliud sciens, nisi IESVM CHRISTVM, et hunc crucifixum, inter ceteros auditores Episcopis aderat: qui cum videret Philosophum insulantem Orthodoxis, et callida se disputationis arte iactantem, poscit ab omnibus locum, velle se pauca cum Philosopho sermocinari. Tum reliqui, qui simplicitatem viri, et imperitiam de sermone duntaxat, nossent, pauere, et velut pudorem quendam pati, ne forte apud callidos homines risui exponeretur sancta simplicitas. Persistit tamen senior, et hinc mouit sermonis exordium: IN NOMINE IESV CHRISTI, Philosophhe, audi quæ vera sunt: Deus vnus est, qui fecit cælum et terram, quicquid homini, quem de terræ limo formauerat, spiritum dedit: Vniuersa, quæ videntur, et quæ non videntur, virtute verbi sui creauit, et spiritus sui sanctificatione firmavit. Hic λόγος et sapientia, quem nos Filium dicimus, humanos misera

miseratus errores ex virgine nascitur, et per passionem mortis à perpetua nos morte liberauit, et Resurrectione sua aeternam nobis contulit vitam: quem et expectamus iudicem omnium, quæ gerimus, esse venturum. Credis hoc ita esse Philosophhe? At ille, veluti si nunquam vllum sermonem contradicendi didicisset, ita obtusefactus virtute dictorum, mutus ad omnia, hoc solum potuit respondere, ita sibi videri, nec aliud verum esse, quàm quod dixisset. Tum senior, si hæc, inquit, ita esse credis, surge, sequere me, et huius fidei signaculum suscipe. Et Philosophus conuersus ad suos: Audite, inquit, eruditi viri: Donec verbis mecum gesta res est, verba verbis opposui, et quæ dicebantur, dicendi arte subuerii: Vbi verò pro verbis virtus processit ex ore dicentis, non potuerunt resistere verba virtuti, nec homo aduersari potuit Deo. Ita Philosophus Christianus effectus, tandem se gratulatus est victum.

Verè et rectè dicitur: Nimum altercando veritas amittitur. Et fit hoc facilius, quando gyri serpenti accedunt, κενώματα et effugia, peregrinarum disputationum extra verum controuersie statum miscuntur, et verba verbis, criminationes criminationibus opponuntur.

Redeundum igitur nobis est ad scopum rei, & ad veritatem verborum Testamenti Christi, quem tu *κοινωνος* vocas. Redeamus, inquam, ad statum, Beza, ne nostris vel Rhetoricationibus, vel criminationibus pias mentes oneremus & detineamus, vix repetam, quid velim, quero, Beza, primum: An credas, Christum posse corpore suo vere, & *σωματικῶν παρὸν* adesse presentem, ubicunq; & quandocunq; vult esse. Nos credimus certè, Dei gratia, posse Christum hoc prestare, quia non tantum homo, sed omnipotens DEVS est, apud quem non est impossibile vllum verbum. Et quia in Christo incarnato tota plenitudo deitatis inhabitat *σωματικῶς*, corpusq; ipsius collocatum est ad dexteram maiestatis et omnipotentie diuine, supra omne nomen, quod nominatur, non in hoc tantum, verumetiam in futuro seculo. Idem si nobiscum credis, Beza, vicinus, & porrigemus inuicem amicas manus, Deo, Angelis, & beatis ac pijs hominibus gratas. Si verò hoc non credis, ingenuè & aperte illud profiteri, vt qui sis, agnoscamus.

Secundò, quero: An credas, quòd, quæ Christus de humana sua natura dixit & promisit, ea etiam & possit & velit facere, & quòd corpore suo ibi esse velit, vbi se velle esse, ipse dato certo verbo dixit. Hoc certè nos credimus, Dei gratia,

et quæ CHRISTVS dixit, ea ipsum vel le affirmamus, ita, vt dixit, & promisit, & blasphemiam horrendam esse dicimus, opinari, Christum quidem ita dixisse, sed non ita siue posse, siue velle, adeò vt propterea verborum Christi, etiam in ultimo Testamento, vbi voluntatis & animi sensa intima, manifestissimis & apertissimis verbis explananda sunt, non debeat esse ea sententia, quam verba veritatis in simplici, proprio & nativo sensu pariunt, sed per tropos, nunc per hos, mox per alios, aliam illis esse assignandam sententiam, conuenientem rationi humane, & principijs Physicis, in quæ, quia impingant verba Testamenti Christi, commodius esse, veritatem verborum Christi ad Physica principia & axiomata flectere & aptare torquendo, quàm rerum ordinem Christi omnipotenti verbo subijcere. His blasphemijs sublati & damnati, confitemur, Christum ea quæ de corpore suo dixit, instituit, promisit, ordinauit, legauit, posse & velle sine omni exceptione facere, seruare, prestare, dare. Idem si nobiscum credis, Beza, vicinus, & porrigemus inuicem amicas manus, Deo, Angelis, beatis & pijs hominibus gratas. Si verò non credis, manifestè & disertè, nulla circuitione vsus, hoc profiteri.

Tertiò, quero: An credas, etiamsi institutio & promissio CHRISTI, sit & fiat præter &

contra rerum seriem, & videatur humane rationi absurda, contraria, & impossibilis, id est, sit plane antiphysica, & modus, quo impleri vel debeat vel possit, prorsus nequeat humane ratione comprehendi, quod tamen non minus verè fiat, id quod dixit & promissit Christus, quam si oculis nostris, illud ipsum quomodo fiat, videamus, ratione nostra assequamur, manibus palpemus, & cum totius nature ordine & cursu per omnia congrue re testemur. Nos certè, Dei gratia, ita credimus, & minimè Christianum esse eum statuimus, qui id neget, cum omnipotentia Christi, & veritas verbi eius hic concurrant, cui qui contradicit, Deo patri iubenti audiri Filium, & Deo Filio, iubenti sermonem suum audiri, & DEO spiritui sancto confirmanti omnia verba Christi: publicè, priuatim, internè, externè, contradicit. Idem si nobiscum sentis, credis, & confiteris, Beza, vicinus tu & ego, superantes totum pelagus obiectionum humane & philosophicæ rationis, & porrigemus inuicem amicas, paternas, & fraternas manus, Deo, Angelis, beatis, & pijs hominibus gratas, ut scriptum est: Maius gaudium erit in coelo super vno peccatore poenitentem agente, quam super nonaginta nouem iustis, qui non indigent poenitentia. Sin verò perrexeris nobis obijcere phisicas tuas & philosophicas imaginationes, Aristotelica principia, & similia, petita ex lacunis humane

manæ rationis, quæ vis verbis Christi anteferri, apage, & misas fac nostras Ecclesias, audiens hoc vnum Christi axioma: Cælum & terra peribunt, verba autem mea non peribunt. Quodq; Chrysostomus non minus verè quam eleganter dixit, & aliquoties repetiuit. Verba Christi infallibilia sunt, sensus verò, ratio & agitatio nostra ut plurimum errant.

Sed respondebis, scio. Tria mihi obstant, quominus possim sine exceptione categoricè respondere ad quæstiones maxime necessarias, videlicet, veritas corporis Phisici: Deinde absurditas & contradictio non ferenda, qua id quod natura est ἡγεμονία, dicatur etiam habere se ἑκτὸς ἡγεμονίας, ratione nobis ignota. Et postea, ratio Sacramentorum, quæ Beza iudicio, licet valde incepto, ubiq; & in omnibus debet esse vna & eadem, typica scilicet, & significatiua, vel certè rerum absentium symbolica traditio.

Respondebo breuissimè, antequam vterius ad tua deliria progrediar, Beza, pace tua.

Nequaquam in Christo veritatem corporis Phisici, id est, veri & proprietate naturali finiti

B v not

non negamus, sed dicimus tantum
hoc, quia habemus simplicia, plana, & manifesta
verba Testamenti Christi, quibus veram & substan-
tialem presentiam, exhibitionem & sumptionem
corporis sui in Cœna instituit, posse Christum om-
nipotentem Deum, suo corpore, omnem Physicam
superante & gubernante, & in unitatem personæ
ἀόψω assumptō & glorificato, facere, quicquid
vult facere, manente tamen veritate corporis, non
ducti, non expansi in infinitum, non diuisi, non
lacerati: quod quomodo possibile sit, cum videatur
omni rationi, et naturæ contrarium & absurdum,
conciliandum relinquimus ipsi Filio Dei, cuius ver-
bum, Testamentum, & promissionem preponimus
omni rationi, & Physisis principiis, axiomatis, et
regulis.

Qui enim ex nihilo potest facere omnia,
contra principium Physicum, ex nihilo nihil fit,
& omnia conseruat manu sua potenti, siue verbo
suo, cœlum, terram, mare, & omnia, quæ
in his continentur, sine fulcro, siue columnis,
contra & præter omnium hominum intellectum &
rationem: qui mare diuidit dextra sua, ut cœu sco-
pulus vringit stet, & sicco pede populus per mare,
tanquam per aridam transeat (siue id per dispensa-
tionem fieri dicatur, siue alio diuino modo) qui
Solem stare iubet, & quæcumque vult, verbo suo ef-
ficat:

ficit: qui cum æternus DEVS, & FILIVS
Dei sit, certo tempore factus est homo, præter re-
rum seriem, sine virili semine, ex MARIA
semperuirgine, passus, crucifixus, Sole obscurato
ἀντιστοιχῶς, mortuus, sepultus, & tertia die re-
surrexit à mortuis, sepulcro clauso & obsignato,
contra principium Physicum, quod nullam dimensio-
num penetrationem admittit, & ad discipulos per
ianuas clausas corpore suo ingressus est, & tandem
ascendit in cœlos, contra Physisas veri corporis
proprietas, quæ sunt: Omne graue deorsum ten-
dit: qui denique resuscitabit omnium hominum cor-
pora, contra omnem captum humanæ rationis, cum
dispersa sint ossa, lacerata caro, detrita membra,
dissecta, corrosa, consumpta à vermibus, piscibus,
volucris, combusta, in aërem aut alia elementa
sparsa, & mutata, deuorata, cocta, in aliam
substantiam propemodum versa: qui præterea iu-
dicabit præsens corpore suo visibili, siue in hu-
mana sua forma, omnes homines, quorum (ut Angelos
bonos et malos omittam, myriadas nimirum innume-
rabiles) numerus erit innumerus, simul & semel
comparentium & stantium coram filio hominis,
spacio immenso ad miliaria innumerabilia, et intu-
entium hunc iudicem fratrem, & audientium lo-
quentem, præsentem omnibus & singulis: Hæc,
inquam, qui facere potest, is etiam facere potest,
ut verum sit, & verè fiat, quod de corpore suo dicit:

Accipite.

Accipite, edite, hoc est corpus meum: etiamsi omnis ratio, & omnis creatura clamat id fieri non posse, & esse impossibile. Quod dicit, & affirmat ita esse, id verum esse credimus & confitemur, etiamsi quomodo possibile sit, nesciamus. Nec tamen propterea veritatem corporis & finitatem inficiamur. Verbum enim caro factum nunquam deponit, quod semel assumptum, & non habet corpus $\pi\lambda\acute{\upsilon}\mu\omicron\varsigma\phi\omicron\rho\ \eta\ \alpha\pi\lambda\epsilon\gamma$ sed verus homo frater noster verum corpus habet, & retinet, & tamen corpore suo deitati unito & glorificato potest esse, ubi vult esse, quia & Deus est omnipotens, & verax est, & seruans suae institutionis & promissionis, idque licet contra Physici corporis conditionem, tamen citra sui corporis violationem aut destructionem, quod quomodo fieri possit, nouit ipse, qui dixit, & ideo vult, quia dixit. Quare non sequitur: Christus est verus homo. Ergo corpore suo non est praesens in Cæna, alioqui desineret esse verus homo, & non amplius haberet corpus finitum & verum: (quod Physicè quidem loquendo verum esset, iuxta nostræ rationis, quæ in diuinis rebus verè est asinina, captum & consequentiam) sed hoc sequitur: Christus est verus homo, & simul æternus & omnipotens Deus. Ergo quia in verbis testamenti sui dixit, instituit & promisit, vult & potest nobis in cæna sua dare corpus & sanguinem suum, sicut promisit. Et quia in cæna Dominica

dat

dat nobis corpus & sanguinem suum, ut promisit, ideo verus est homo, & verum habet corpus. Ita enim vetustas pia locuta, & contra Marcionitas ratiocinata est. Modum, quo id absque corporis lesionem fieri possit, ipsius omnipotentiae & veritati committimus. Et si propterea vel abs te, Beza, vel à mundo vniuerso traducimur, & asini in rebus Diuinis nominamur, nihil refert. Nec enim quid tu censeas, & quomodo nos iudices, spectamus, sed ab ore Christi pendemus, & huius vocem audimus, & tuos ac totius mundi $\kappa\omicron\rho\rho\omicron\varsigma\ \mu\omicron\upsilon\epsilon$, ut vocem aliam abire in malam crucem iubemus. Atque hoc idem sit responsum ad obiectionem de contradictione, quam fingis.

Quod autem ad Sacramentorum rationem attinet, nobis non aduersum est dicere, esse vniionem Sacramentalem, & Sacramentaliter adesse & accipi corpus Christi in cæna, si rectè & dextrè accipiat. Est enim certè actio Cænae Dominicæ, Sacramentum & mysterium, longè supra vltra & extra omnem humanæ rationis conspectum & captum posita. Ita etiam rectè intelligi posset. Corpus Christi in Cæna spiritualiter adesse, accipi, & manducari, quia externis sensibus, visu, tactu, gustu, &c. non percipitur, & nullis passionibus subiacet. Sed notum iam est vestrum artificium, quomodo vocabulis

bulis illis (Sacramentaliter & spiritualiter) indatis, ut incautos & non pramonitos circumueniantis, dum ipsi aliud intelligunt, vos verò ad negandam & destruendam veram & substantialem præsentiam corporis & sanguinis Christi in Cœna, vocabula illa usurpatis & detorquetis. Ideo ad cauendas insidias, vocabula illa, sine perspicua, iusta & sufficienti declaratione, non temerè vel usurpamus, vel admittimus. Quod verò attinet ad tuum *ἡμῶν* de generali analogia Sacramentorum, ei nos opponimus *ἡμῶν*, quod tam certum, firmum & cuiusdens est, ut negari nullo modo possit. De Sacramentis scilicet, & horum substantia, non ex generalibus regulis, aut ex thesi tantum, seu analogia, sed ex propria vniuscuiusq; institutione iudicandū esse.

Non igitur disertæ Christi verba in institutione Cœnæ, peruertenda sunt, prætextu generalis illius, quam ex vestris imaginationibus constitutis, analogiæ. Sed quæcunq; inter Sacramenta intercedit generalis analogia, ea moderanda, explicanda, & intelligenda est, secundum simplicia, clara & manifesta verba institutionis. Et repetimus regulam antea positam: Verbis institutionis fidem habendam esse, etiamsi ratione nostra τὸ πᾶς ὅσῃ qui non possimus.

DE LOCO Act: cap. 3.

DIXI

DIXI de statu controuersie, ad quem ingenuè te respondere velim, Beza, si videri vis candide hoc negotium agere. Nunc, licet animo mihi esset nihil amplius ad tuas partim impurissimas blasphemias, partim fœdissimas criminationes, respondere, priusquàm respondisses ipse ad præcipuum statum rei, quem exposui: tamen percurrere libet tuum Apologum, necessarijs de causis. Cumq; redeas ad locum Act. 3. Oportet Christum capi (Sic enim habet tua editio, non sine omine, qui fortassis Christum denuò ad crucem, si penes te sit, abigere malis, quàm maiestatem & gloriam diuinam illi inuiolatam relinquere: Sed condonetur hoc sanè negligentie graphiæ.) omisissis vanis & putidis tuis enucleationibus & perplexitatibus, age tandem, inspicimus locum integrum, ut videant boni, quid potius doctrine & consolationis in illo sit querendum, quàm quomodo tua noua præclara scilicet ista versio sit canonizanda, seu potius mangoni zanda.

ACTOR III.

CONCIO PETRI

Apostoli.

Resipiscite, & conuertimini, ut deleantur peccata vestra, postq̃ venerint tēpora refrigerij (etis) a conspectu domini

mini, & miserit eum, qui prædicatus est vobis iam antea, Iesum Christum: quem oportet cælum quidem accipere, vsq; ad tempus restitutionis omnium, quæ dixit Deus per os omnium sanctorum suorum Prophetarum a seculo

Verba hæc spiritus sancti, sapientiæ & consolationis plena, iubent nos agere poenitentiam, & fide confugere ad Filium Dei, vt quasi inducto calamo, & rubricâ sanguinis Filij Dei, expugnantur, abstergantur & deleantur omnia peccata nostra, vt digni simus consistere coram Filio hominis, cum venerint tempora refrigerij in vltimo iudicio, siue Sabbatum æternum æternæ vitæ, salutis, & lætitiæ in Deo, post tot superatos labores & dolores, quibus in hac vita miserè conflictamur. Oportet enim Christum cælos occupare, hoc est, regnum cœleste accipere, possidere, & ad dexteram Dei sedere, omnia gubernare cœlesti modo, subiectis sibi angelis & potestatibus, vsq; ad tempus, quo non amplius ita regnabit, vt nunc regnat, sed electis omnibus plenè seruatis, perdomitisq; hostibus, contra quos iam pugnat, triumphabit, regnum patri tradet, adducturus videlicet Ecclesiam lætam,

& simul triumphantem ad æternum patrem, vt Deus sit omnia in omnibus, & plenè restituet nobis omnia, originalem iustitiam, paradisi cœlestis & æterni possessionem, vitam & lætitiæ æternam.

Horum verborum sententiam, propter Deum oro pios, vt considerent, & videant, quanta miseria, vel malitia potius sit, de ea disceptare, quomodo accipienda sit, aut ei phantasticum sensum de locali comprehensione aut inclusione corporis Christi, & humanæ naturæ Christi Physica detentione in aliquo cœli loco incerto, affingere. Quam peruersum, quàm insanum & bestiale hoc sit delirium, dignum Theologis minimè Theologis.

Dicas sanè, Beza, oportet Christum cœlis suscipi, cœlo recipi, in cœlis esse, in cœlis regnare, id quod nos etiam dicimus (Nam & Deum patrem in cœlis esse, in cœlis habitare, & de excelsu suo habitaculo respicere, cum Scriptura pleno ore confitemur) nunquam tamen hinc localitatem istam tuam, & inclusionem Physicam elicies. Aliàs enim eadem ratione cœli, etiam diuinæ naturæ, talis inclusio tribuenda esset, quod in cœlo Empyreo, & non alibi esset. Sed Petrus, ne per somnium quidem in concione illa, non Physica, non Philosophica, sed spirituali doctrinæ & consolationis plenissima tale quid intellexit. Sed idem & nihil aliud voluit

C dicere,

dicere, quam quod fidei nostræ articuli habent: Ascendit ad cœlos, ita ut sedeat ad dexteram DEI Patris omnipotentis. Et hic appello omnes pios, qui orationis Petri contextum et virtutem considerant, et non irruunt in lectionem scripturæ illotis manibus, porcorum et bestiarum more.

OEcumenius quoque tuæ non solum interpretationi, verum etiam versioni ambiguae, flexiloque, et ut repetam, iuxta tuam sententiam, impie et minime ferendæ, resistit et contradicit aperte manifestissimis verbis, quæ nullâ cerussa potes fucare. Affirmat enim, et verè, intelligi primum τὸ ἐκ νεκρῶν, καὶ τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι, id est, resurrectionem, et in cœlos ascensionem. Deinde tempus refrigerij nominat ἐμψυχὴν παρουσίαν, visibilem præsentiam Christi, quæ erit in mortuorum resurrectione. Postea illud, Cælum suscepit, explicat verbis ipsius Petri, 2. Pet. 1. Ἀχθὲν **pro** ἑλπίδι, πρὸς τοῦ πατρὸς ἡμεῶν καὶ δόξης. **huc** ἔξοισαν, ut OEcumenius honorem et gloriam interpretatur. Quod, inquit, oportuit Christum cælum accipere, idem est cum eo, quod Petrus explicat his verbis: Accepit potestatem à patre Deo. Vnde et δὲ δόξας exponit, per τοῦ τοῦ πατρὸς ἡμεῶν καὶ δόξας, oportebat ipsum accipere, **suscipere,**

suscipere, recipere, quid? Cælorum possessionem, et dominium: Quare? Quia, inquit, erat Filius ὁ σὺν αὐτῷ. **τῷ πατρί,** semel missus è cœlis, et nunc repetens cœlos, seu paternum focum, et hereditatem propriam, ex qua etiam rediturus est aliquando ἐν ἐμψυχῇ παρουσίᾳ, in visibili præsentia, tempore refrigerij et restitutionis omnium. Tandem hæc addit OEcumenius: Oportet cælum à CHRISTO accipi, quia DEVS est: Ideoq; non dixit Petrus εὐχαριστῶντες τῷ κυρίῳ, Cælum cepit CHRISTVM, aut cœli ceperunt CHRISTVM etc: Hæc OEcumenius.

Quid quaeso clarius dici potest contra te, Beza, hominum omnium in friuolis tuis phantasijis perti-
nacissime? Nazianzenum obycere minime potes. Et singulos, qui præiudicijs non seducuntur, appello, num quid unquam certi ex Nazianzeno, cuius verba tam sunt μεγαλὴν quam Sole meridiano dies clara est, colligere possis, licet rumpamini omnes, qui hoc vobis obijci videtis.

Et ipse Nazianzenus, illam Petri sententiam, non de locali inclusione, sed de regno et omni potestate super omnia, quam CHRISTVS in exaltatione accepit, interpretatur.

Syrum textum non improbo, vt paulo ante dixi. Dicas enim, CHRISTVM cœlis suscipi, quid inde ad subsidium tuæ localis affixionis emergit? Cœli susceperunt siue exceperunt Christum ascendentem, num vt caperent? num vt concluderent, continerent, deimerent, comprehenderent inclusum, circumscriberent, custodirent, & seruato-rem omnium, & Triumphatorem gloriosissimum, ea, quæ sunt caduca, & tandem peribunt, conseruarent? Hæc quanta est blasphemia, quanta impietas, & malitia? Rectius cum Cypriano dicimus: Eleuatis manibus hereditariam Apostolis benedictionem relinquens, non manufacto vehiculo, nec auxiliariis carpentis euectus est Christus, sed naturæ diuinæ propria vsus virtute carnem cœlo intulit, & corpus glorificatum patris conspectibus presentauit. Non indignit vectoribus Angelis (nedum cœlorum beneficio) qui offendicula tollentes e medio, ferrent eum in manibus, sed præcedentes & subsequentes applaudebant victori, & concinentes in iubilatione modulabantur canticum nouum, & implebat cœlos consonantiæ illius harmonia, thronis & dominationibus parantibus Filio iuxta Patrem confesum, Cherubin & Seraphim pedes pacificos ambientibus, radiantibus vndiq; diuinis claritatibus & splendoribus supercœlestibus, quos nec ardor perseverans consumit, nec turbinis alicuius afflatus extinguit, nec interpolatio caligina-

nis

nis vilius abscondit. Celebrat tanti triumphi magnificentiam letabundus cœlestis exercitus, & qui descendenti coram pastoribus Bethleëmitis decantauerunt in sublimi præconia, modò expressioribus conatibus & intensioribus iubilis reuertenti ad patrem solenniora obsequia impendebant, & festiuis affectibus venerabantur hominem supra se sublimatum, quem gloria & honore coronauerat pater, & ad dexteram suam collocatum, hoc dato ei priuilegio singulari, vt in nomine eius omne genu flecteretur, & super omne nomen eius nomen excellentius coleretur. Quanta in eius susceptione in cœlis iucunditas fuerit, nemo sufficit enarrare: rei huius magnificentia omnem superat intellectum. Et rursum: Inuisibilis DEVS visibilem Filium recepit ad dexteram suam, & humilitatem carnis nostræ throno iudiciario honoratam, paternæ complacuit altitudini, esse supra homines & Angelos. Hæc merces obœdientiæ Christi est, hæc crucis & mortis stipendia, hic passionis labor promeruit, vt etiam corpus humilitatis nostræ fieret corpori claritatis Christi conforme &c: Vtq; data occasione, hic quoq; tuum, Beza, animum explorem, quero, num mecum, imò cum Angelis & pijs hominibus omnibus & singulis sentias, Christum in corpore suo glorificato, esse potentior omnibus creaturis, & omnium corporum cœlestium & terrestrium virtutibus, & omnes creaturas subesse po-

C 3

tentia

tentie Christi hominis, aut, si mauis, potentie corporis Christi? Hoc si ita sentis, vt nondum planè dubito, cur maiorem virtutem cœlis creatis, qui tandem peribunt, ascribis, quàm corpori Christi, quod in omnem æternitatem gloriosum est & manet? An non CHRISTVS etiam humanâ suâ naturâ cœlos gubernat, continet, manu suâ comprehendit, concludit, & seruat? Hanc gloriam Christi hominis, fratris nostri, cur imminuis, surripis, extenuas, & mauis dicere, à cœlis creatis corpus Christi localiter capi, quàm fateri, à Christo homine cœlos occupari, regi, gubernari, & tandem delendos, vt nunc sunt, & denuò formandos esse? Quomodo enim hæc constant, fateri, Christum in humana sua natura esse omnibus creaturis, Angelis, & hominibus & diabolis, nedum, cœlis, aëre, terra & mari, & bestiis omnibus, potentio-rem, & tamen addere, Christum in humana sua natura non posse consistere, nisi cœlo materiali capiatur, & à cœlis creatis in loco alio quo cerio, nobis nimis incerto, foueatur, contineatur, includatur? Hoc ne est gloriam & potentiam CHRISTI Dei & fratris nostri prædicare, & ei omnes creaturas subijcere? Abrumpo autem hunc sermonem, & cogitandum relinquo pijs mentibus, procul dubio detestaturis blasphemias BEZÆ, & similibus Sy.ophantarum.

Vociferaberis,

Vociferaberis, Beza, euge, nouum certamen. Ne, Beza, vocifereris. Non enim negamus veritatem corporis Christi, & physicè loquendo, veri corporis conditiones, & essentielles proprietates, vt sæpe testati sumus. Et refutamus omnes, qui Christo corpus non verum, non humanum, & non naturale affingunt. Sed dicimus Christum hoc etiam naturali suo corpore, siue in natura sua humana esse DOMINVM omnium creaturarum, & nullis creaturis subiacere, comprehendì, aut contineri, verum omnibus physicis locis, medijs, & conditionibus esse sublimiorem, altio-rem, potentio-rem, augustiorem. Hoc si idem nobiscum, Beza, sentis, & fateris, bene est, & porrigemus, sepositis omnibus tuis calumnijs & criminationibus, amicas inuicem manus, pacemq; & concordiam seruabimus in posterum stabilem, quam facile posse recuperari existimo, nisi obstaret hoc vnum, quod ij, qui malè se fecisse sibi consciij sunt, verentur fateri, se malè fecisse, ideoq; etiam reclamante conscientia defendere & excusare malè factum maluit, quàm regredi in tempore, et seposito errore redire ad salutarem sententiam: quod quidem coram mūdo ad tempus aliquod fieri potest, sed tandem euentum nanciscitur nimis tragicum, vt historie testantur.

Et hoc est principale illud caput, quod vnicum & solum in hac responsione tibi opponere volui.

C 4

quia

quia enim video te rhetoricationibus tuis sursum deorsum cursitare, & affectare vndiq; literas & syllabas quas arrodas & exagites arripere, vt ita lectorem à consideratione veri status, eius quod in controuersia inter nos positum est, abducas, volui denuò totam disputationem ad verum statum reducere, ne altercationes nostræ, sine fructu lectoris, in infinitum excrescant. Quod si candidè hoc negotium agis, age, ad hæc capita planè & perspicue responde. Et omnino constitueram, nihil prorsus præterea addere, ne occasionem haberet $\pi\epsilon\gamma\tau\alpha\epsilon\sigma\kappa\alpha\mu\mu\delta\omega\alpha$ euagandi. Pauca tamen, quæ lectorem vtiliter de multis monere possunt, breuiter adiiciam.

DE VARIIS CALVMNIIS BEZÆ, in quarum recitatione hoc præcipuum est, quod ostenditur, quomodo Beza multa iam nobis largiatur, & concedat, quæ socij ipsius hæcenus magnis contentionibus negarunt.

NUNC igitur de quibusdam tuis calumnijs, simulq; quibus teipsum constringis, & confutas concessionibus, deinde de tuis blasphemijs aliquid est dicendum.

Ægrè

Ægrè fers, me collationem instituere Lutheranismi & Calvinismi. Christo meo me additum esse lator, & nulli hominum. Lutherum verò propugnantem verba Christi admiror, veneror, amo. Et Lutheranismum cum dico, Christianismum nomino: quod tibi si displicet, non curo. Non sumus Lutheri, imò nec Pauli, sed sumus Christi, & à Christo Christiani. Si verò quis Paulum seruum CHRISTI infestetur, nos Paulo assistere debemus, etiamsi ideo à mundo Paulini nominemur. Quod si placet tibi, vir acutissime, corrigam inscriptionem collationis meæ, Lutheranismi & Calvinismi: siq; in posterum inscriptio hæc: Christianismus & Bezaismus. Da veniam, Beza, qui cogis me, vt corrigendo plus dicam, quàm malis. Et coactus, vt ad hanc totam controuersiam, ita etiam ad hanc correctionem tuam venio. Vnum autem Lutherum, Dei virtute, in vinea Christi, plus effecisse, profuisse, laborasse, sudasse, quàm omnes Sacramentarios, & alios quoq; etiam potentissimos & doctissimos, constat omnibus, qui verum fateri volunt. Et cum inter cætera etiam Sacramentarios errores potenti spiritu detexerit, & prostrauerit, mirum non est, à te, Beza, tuiq; similibus, non facile ferri posse nomen viri, de quo tamen tecum cur disceptemus, non est.

Defuncto viuus faciat quid Beza Luthero? Consentiamus autem in eo, Christianismum pro Lu-

C 5 thea

etheranismo deinceps dicendum esse. Atq; ita hæc
tua agritudo finem habeat suum.

Falsitatem quod obijcis in ijs, quorum inscrip-
tio Calvinismum ostendit, quæso parumper mo-
ram exiguiam, Beza, admittas. Nam penè de vera
bo ad verbum tibi loca peculiari libello assignabo,
Deo iuvante, si volueris, in quibus vestra ea locu-
tio & sententia patebit omnibus. Quando enim
Sacramentariorum sententias & phrasas recito,
non solum Bezam intelligo, sed omnes qui veram
& substantialem præsentiam corporis & sanguinis
CHRISTI in cœna abnegant. Et dum ista,
quæ tua partim, partim tuorum sunt, refutare co-
naris, tibi gratiam habeo pro conatu, licet succe-
sus & dexteritas procul absint, ut aliàs ostende-
mus.

Vnum est, de quibus meritò gratulamur nobis,
& tibi quoq; Beza, quod te ultro concedere hy-
perphysica in natura humana assumpta à Christo as-
firmas, quibus antea gregales tui contentiosissime
contradixerunt.

Habent igitur suam utilitatem certamina Ec-
clesiastica, sæpe enim evidentia disputationum ab
adversarijs extorquetur, quod aliàs contentiosissi-
mè negatum fuerat. Accipimus igitur, quod à
multis hactenus negatum fuit, à Beza vero iam ul-
tro nobis datur & conceditur. In humana scilicet
natura

natura à filio Dei assumpta, non tantum agnoscen-
da esse physica siue essentialia idiomata, quæ con-
stitutionem & conditionem humane naturæ, ordi-
nario naturæ cursu, consequuntur, sed in ea pro-
pter hypostaticam cum diuinitate unionem, &
propter inenarrabilem exaltationem, agnoscenda
esse innumera & infinita proprietates, quæ pro-
prietates & conditiones physicas siue essentielles, in-
immensum excedant & superent. De Antiphysicis
verò, Beza, adhuc litem mouet, & intelligit ea
quæ veritatem humane naturæ prorsus tollunt
& evertunt. Et hoc discrimen ideo comminisci-
tur, ut postea suo arbitratu possit humane na-
ture in CHRISTO, quædam quæ viden-
tur concedere, alia quæ ipsi non videntur denega-
re, sed nos opponimus aliam regulam, quæ certa,
vera, firma, & omnium tutissima est, humane
scilicet naturæ in Christo, præter essentialia idio-
mata, & ultra naturales conditiones, ea rectè &
necessariò attribuenda esse, de quibus in scriptura
expressa & manifesta extant verbi DEI testimo-
nia, & talia quæ habent scripture testimonia,
quando scilicet verbum DEI aliquid prædicat de
corpore CHRISTI, nequaquam tollere aut ea
uertere veritatem humane naturæ. Hæc certè
axiomata negari nullo modo possunt. Quando
itaq; dicimus, credenda esse ea, quæ Scriptura
de humana in CHRISTO natura prædicat,
etiam si

etiamsi sint non tantum præter ultra & supra, verum etiam contra naturales proprietates, siue conditiones, hoc est, non tantum hyperphysica, verum etiam antiphysica. Nequaquam sentimus illis tolli aut everti naturam & veritatem corporis, siue humane nature assumptæ, sed tantum hoc volumus, quod supra diximus, Christum posse & velle id, quod dixit & promisit, præstare, etiamsi nature totius conditio, & omnium rerum series, modum, quo id fiat, minimè nouerit, imò etiamsi illud nobis planè sit antiphysicum, & impossibile nature & rationi videatur, ut sunt omnes articuli fidei nostræ. Hoc nisi concedas, Beza, actum erit de articulis fidei nostræ, & de resurrectione corporum nostrorum, & de iudicij nouissimi processu et forma. Et hoc intelligimus, quando nominamus Antiphysicon, quod scilicet sit contra ordinarium & consuetum nature ordinem & cursum, DEO ita volente, & moderante naturam verbo potentie sue, qui cum vult, potest omnia (Sap. 12.) hyperphysica, metaphysica, antiphysica, & quocumque modo appelles, & totam naturam, quam liberrimè condidit, liberrimè manu sua gubernat, prout vult. Tota enim natura cedit, & locum dat verbo Dei. Hoc si concedis, Beza, euge multum profecimus ambo, ad veritatis immotæ confirmationem. Quod si rem ipsam probas & concedis, de vocabulis verò tantum litigas, non morosè contendemus tecum,

eum, profer tu aliud vocabulum, si quod habes commodius, nos illud, quod iustimus, Hieronymus & Ambrosius dicunt, contra naturam corporum esse, & fieri in corpore Christi, quando super aquas ambulat, per iannas clausas transit, &c: existimamus vno vocabulo rectè appellari *ἐν ἑαυτῷ*

Quam verò Sycophanticè agis, Beza, in ijs, quæ à te tuique similibus sentiri & proferri dixi, Christum esse vel sedere corpore circumscriptum in aliquo loco, atque ita consequi, Christum in coelo sedere aliter ut Deum, aliter ut hominem, atque ita duas à vobis sessiones siue sellas diuersas fingi, & gloriam Christi diuidi, & in summa tandem duos Christos statui, quorum vnus sit ad dexteram patris, imò ipsa dextera patris ab æterno in æternum, alter sedeat in aliquo coeli loco extra maiestatis illius æternæ thronum, ut ipse postea blasphemò animo & ore affirmas, inquit: **Humana Christi natura in sese considerata est externū aliquid extra Deitatem, sicut & reliquæ res omnes.** Sed de tuis impijs blasphemijs paulò post. Gratiam tamen tibi rursus habemus, quod veritate tandem victus teipsum refellis, & affirmas, Christum ad dexteram patris propriè euentum dici seruilis formæ respectu. Hoc si vere sentis, & non es *ἡ ὁμοθυμαδὸν οὐκ ἀγνοῶν* *ἐν*

cur digladiaris? cur contra veritatem & tuam ipsius conscientiam blasphemias euomis horrendas? nisi velis dexteram patris definire physicum locum in coelis creatis, qui perituri sunt, atque ita vetus & nouum effugium querere. Si enim dexteram patris intelligis inenarrabilem, siue diuinam prorsus gloriam, & potentiam Deitatis, Maiestatem & summum imperium DEI, virtutem & magnificentiam DEI patris, age, quiesce, iam reliqua deliria tua, blasphemiarumque omnes concidunt sua sponte, non admoio arietis.

Quod ad partum Mariae attinet, heus bone vir, cur, Hieronymi auctoritate niteris? lapidatumne libellum, quem scis à Rufino reprehensum grauissimis de causis, allegas? Et caute legendum esse hoc ipso in loco, quem citare libenter velles, si auderes, lectori pio fucum faciens, nosti ab Erasmo in margine ascriptum esse. Locus extat in primo Tomo Hieronymi, ad Eustochium de custodia virginitatis. Verba haec sunt: Nouem mensibus in vtero, ut nascatur, CHRISTVS expectat, fastidia sustinet, cruentus egreditur, panis inuoluitur. Ascripsit Erasmus, caute legito. Et Hieronymus ipse scribit, libellum istum fuisse lapidatum, & multos eo offensos fuisse. Sed ut res sit, nihil hoc ad subsidium vestrarum blasphemiarum.

Delirium

Delirium quod vocas, dicere CHRISTVM inuocari per communicationem idiomatum, rectissime loqueris, & ex animo tibi gratulor, quod dictis, te totum CHRISTVM inuocare, licet postea serpentinum animum tuum, forex, rursus prodas, cum te inuocare ὁ ὅς ἐστιν in homine als, & negas carnem CHRISTI glorificatam, esse adorabilem. Illam autem vocem tuam, qua delirium istud improbas, ad socios tuos consultandos, qui passim oberrant, animo lubentissimo accipio, quos verè asinos in rebus diuinis dicere potes, cum dicant & scribant, Christum, etiam si addatur, totum, inuocari per idiomatum communicationem. Tu hoc, delirium vocas, & rectè. Tecum consensio, & mihi gratulor, tua voce tuos discipulos consultari, imò te ipsum. Si enim totus Christus inuocatur, idque non per idiomatum communicationem, certè non secludes assumptam humanam naturam, & à cultu inuocationis, qui toti Christo in utraq; natura, debetur, non abiges, non remouebis, id est, non spoliabis fratrem nostrum ea gloria, & cultu eo, qui datus est ipsi à patre, & quo Angeli & homines cum colere & adorare debent. Sed de his etiam postea.

Gratum etiam hoc est, Beza, (sit enim, ut etiam inter calumnias tuas, aliquando aliquid dicas, quo te ipsum consultas & confundis) quod non neges, assumptam carnem eo usque à Deitate assum-

mentis

mente prouectam, vt inenarrabiliter supra res omnes creatas emineat: neget etiam te docere, diuinam naturam nihil reipsa communicasse humanæ naturæ in Christo: (Nam de mutatione humanitatis in Diuitatem nihil est, quod exprobres aut verearis, Beza) neget insuper, nullum essentiale Idioma realiter, hoc est, per transfusionem communicari, affirmesq; Christum propriè dici glorificatum secundum carnem, cuius demum respectu dicendus sit nomen accepisse, quod est supra omne Nomen, & euectus supra omnia, solo illo excepto, qui ei subiecit omnia: & intelligas dictam Christi: (Data est mihi omnis potestas) non per Idiomatum communicationem, sed simpliciter & verè carnis respectu, non Deitatis: Posteriores quoq; Adamum, in quo plenitudo Deitatis habitat *ὁμοῦς* & qui nomen accepit, quod est supra omne nomen, à priore Adamo duntaxat ad imaginem Dei condito, innumeris modis differre, confitearis. Hæc omnia mihi & pijs omnibus lectu & auditu sunt gratissima, & testantur te in multis cautiùs et melius sentire & loqui, quàm tuos sectatores, qui vtinam & ipsi veritate victi, & tuo exemplo moti recantarent istas blasphemias suas phrasas, quæ profectò in vicinis regionibus, vbi Sacramentariorum secta, Caluino, & tibi, Beza, addicta, aliquo modo coepit emergere, sparguntur passim, audiuntur, leguntur, ne de atrocioribus & magis horrendis

rendis blasphemijs loquar. Spero autem in posterum istos, cum ipse eos refutes seriò, & de iniuriis queraris, confusos & pudefactos, sui præceptoris & Ducis exemplo modestiùs esse tantis de rebus locuturos, quod vt fiat, faxit Deus, ne opus sit noua disceptatione.

Mirum verò est, Beza, te astutè arte quadam vtì in excerpendis tantum nonnullis ex Caluinismi ordine, quæ ab alijs tuæ sectæ addictis perperam vsurpata rectè reijcis, & non respondere ad reliqua etiam, quòrum tibi conscius es, cum præsertim institueres Apologiam non ad vnum atq; alterum membrum accusationis, sed ad totam obiecti-
onis seriem, quam callidè præteris maxima ex parte, quasi vel non agnoscas, vel ita rem se habere, tacendo fatearis. De hac arte tua iudicent candidi & boni viri.

Magnam tibi iniuriam fieri vociferaris, ita, vt rabiosa & bestiali lingua oris impudentissimi, me mendacij accuses, quod scripserim, negari à vobis præsentiam, distributionem & sumptionem veri corporis in cœna, & statui *τοῦτο* corpus *τοῦτο*. Sed quæso, Beza, num falsum dixi? Qui sunt enim, qui hæcenus tropos in Cœna commenti fuerunt? Qui corpus *τοῦτο* in Cœna esse dixerunt? An non vestræ farinæ homines, & præcipui ex vobis

his Doctores? Obliviscemur autem promissimis &
 letissimis animis istius tropici delirij, si in posterū
 illud, ut videris spem facere, omittatis. Sed quid
 hoc monstri est, Bezæ, bone vir? planè, disertè,
 perspicuè ad raium usq; Deo teste, & coram An-
 gelis, et totâ Christiana Ecclesia, vociferari te ais,
 Corpus CHRISTI traditum pro nobis, & san-
 guinem CHRISTI pro nobis effusum, verè in
 Coena DOMINI adesse & communicari. Et quis
 non existimaret, auditis his verbis, Bezam tantum
 virum, quantus videri & haberi vult, illud in ani-
 mo sentire, quod verba, quæ loquitur sonant. Sed
 mox id quod vno quasi digitulo tradere ausus fuit,
 tota manu rursus tollit & aufert. Subiungit enim
 corporis & sanguinis nomina non nisi ~~metavocant~~
 nec panem & vino tribuuntur, & Christi caro non
 alibi nunc est, quam in cœlis, & corpus Christi
 tantum per fidem spiritualiter in Coena nobis com-
 municatur. Quid hi Cothurni? Qualis fucus?
 Quanta malitia & versutia, affirmare, negare,
 edificare, destruere, vna manu panem, altera la-
 pidem porrigere, dicere, & contradicere?

Ego certè spero, viros optimos quosq; qui modò
 veritati non volunt turpiter sese hostes opponere,
 ex hoc vno animaduersuros insidias tuas, de quibus
 dici potest: Os impudens, quando fallendi nos fi-
 nem

nem facies? Quando stultissimam tuam rationem
 verbo CHRISTI subijcies? Atq; idem esto iu-
 dicium de tuis Capernaitis, Thyestis, Creophagis,
 Deiuoris, quibus nominibus Christianos insignis.
 Christianos ne? Ita ais, bone vir. Cur non cla-
 mas etiam, quod olim clamaturnum est, referente
 Tertulliano, Christiani ad bestias. Christiani
 sese fratres ex dilectione appellant, tu verò quid
 dignos esse eos dicis istis nominibus, si veram esse o-
 ralem manducationem statuunt. At Christiani non
 sunt intelligendi, qui de Ecclesiæ grege errauerint,
 aut contra verba & præcepta CHRISTI con-
 tumaciter aliquid sine poenitentia patrârunt. Tibi
 autem ut minime Christiano, Christiani gratias a-
 gent aliquando realiter pro insigni honore tuo,
 quo afficis Apostolos, imò Christum ipsum auto-
 rem Cœnæ, & primitivæ Ecclesiæ Doctores &
 Scriptores omnes Orthodoxos. Vnum enim si
 ostenderis, qui neget oralem manducationem,
 Christo dicente, Accipite, edite, Hoc est corpus
 meum, bibite, hic est sanguis meus, vnum inquam
 si attuleris negantem hæc verba, ut sonant, id est,
 negantem oris manducationem, sanè tibi credam,
 sanè dicam te vicisse, quantumvis nunc vocifereris,
 omnes tecum sentire, sicut homines mente capti
 interdum se Reges esse clament, & omnia sua
 esse, cum omnium tamen sint miserrimi.

Forstan, BEZÆ, in Sententiam
 D 2 Auct.

Auerrois medici, secta Mahumetani, Philosophi clarissimi, ire statuisti, qui dixit, se se ferè totum terrarum orbem peragrasse, & nusquam populum in saniores offendisse, quàm Christianos, qui comedant Deum suum, & deuorent ipsius carnem, & sanguinem. Idem gentes & tyranni, de Christianis, teste Tertulliano, mentiti fuerunt, qui inquit: Dicimur sceleratissimi, de Sacramento infanticidij, & pabulo crudæ, id est, quasi in cœna interficiamus infan-tem, & crudæ CHRISTI carne vescamur & sanguine, & simus Thyestæ, Capernaitæ, Creophagi. Eadem hæc tua est, Beza, cantilena blasphæma, calumnia, sententia, & accusatio aduersus Christianos. Os autem impudens, & flagitiosum, quando calumniandi finem facies? quando veritati cedes? quando desines esse improbus non veritatis, sed mendaciorum concionator, & quidem contra conscientiam? Flosculus enim tuæ orationis ornandus es. Veniet tandem Dominus, qui inter nos & vos iudicabit, vindex & assertor suorum verborum, omnipotentia & veritatis.

Quòd contendis, ex aspectabili mundi contemplatione idolatras conuinci, & Physica & logica tradi in Scholis Christianorum, quæso cum quibus aut cur contendis? Inde certè non inferes, opinor, rationem nostram consulendam esse in mysterijs sacris, Ecclesiæ & Filiorum Dei proprijs. Absit hoc.

sit hoc. Philosophia, & omnis ratio ac sapientia humana, imò etiam Angelica, ad Christi genia sit posita fuerit, decus est, & ornamentum Ecclesiæ, & pedisequa Domine suæ, quæ est vox Filij Dei. Et quatenus literæ philosophicæ non pugnant cum verbo Dei, verè dici possunt coprimi, in quos reponuntur reliquæ. In articulis autè fidei Philosophia taceat, & sola hæc vox audiatur: H VNC AV-DITE. De his autem egimus alibi prolixè & satis. Cumq; hæc Beza moueat extra causam, apertè indicat, se turpi et blasphæmæ suæ sententiæ non posse fidere, & causam habere omnibus modis, maximè morbida.

Particulas, In, Sub, Cum, quòd usurpatas fuisse à veteribus nunc tandem nolens volens concedit, qui Sacramentalem coniunctionem per eas intellexerunt, Beza gratias habemus. Nunc restat vt dicas, Beza, quæ sit illa Sacramentalis coniunctio in cœna DOMINI. Nam generalem tuam de Sacramentis sententiam, vt sepe testati sumus, non accipimus, sed iuxta verba institutionis Sacramenti cuiuslibet, coniunctionem sacramentalem in vnoquoq; Sacramento definimus. Maioris enim nobis esse debent, pluriq; estimanda CHRISTI verba, quàm inanis tua speculatio, & verbalis disputatio, verè asinina in Mysterijs diuinis. Nobis, qui Christi verba immota retinemus, & maxime

D 2 facimus.

facimus meritò, Sacramentalis coniunctio in Coena Domini est, panis, & corpus Christi, vinum & sanguis Christi, iuxta verba institutionis: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, &c. Hæc coniunctio verè est sacramentalis, quia externis sensibus non patet, nec visui, nec tactui, nec gustui, nec alijs passionibus corporalibus subiacet, & non traiecitur in corpora nostra, vt rabioso & bestiali ore loqueris, Beza, nec dentibus & ventri ingeritur, & tamen verè præsens est, & quidem $\Sigma\omega\mu\alpha$ $\Upsilon\iota\chi\eta\ \pi\alpha\rho\sigma\sigma\iota\alpha$, verum corpus, & verus sanguis Christi, non tantum spiritualiter (alioqui corporis & sanguinis mentio esset planè verbalis, & nulla) sed vt iam dictum est, corporali præsentia, inuisibili, spiritali, mystico, & præternaturali modo, soli omnipotentiae & veritati Christi cognito. Ratio est, quia Christus hoc dixit, instituit, & promissit, qui mentiri & fallere nescit, & cui credendum est, nisi cum periculo salutis à testamenti verbis discessionem facere, in gratiam diabolorum, & tuæ blasphemæ, stultæ, insipidæ, & asininae rationis, Beza, velimus, quod ne fiat ab ijs, qui hæc altius & piè considerant, largiatur nobis ipse Filius Dei. Cur enim non credam Emanueli, etiam si omnis philosophia & ratio humana reclamet? Cur Beza, & huic similibus bestiis maiorem fidem habeam, cum sciam eos natura esse mendaces, quam Christo Filio Dei, qui est via, veritas, &

vita?

corporealem illi præsentiam repudiant. Repudient sanè, donec eam oculis suis contemplantur, indicantem viuos & mortuos, & dextrâ suâ detrudentem incredulos istos peruersores, & falsarios in gehennam æterni ignis, nisi in tempore conuertantur, & verba testamenti Filij Dei inuiolata relinquunt.

Ad tuas similitudines de corpore solari, & humani radijs, item de capite & pedibus, nihil aliud respondeo, nisi esse scilicet eas similitudines tantum, tibi tuisq; vsitatas, quæ nihil probant, nihil confirmant, cum ipse noueris similitudinibus res certas illustrari, nihil autem certi construi. Ostendunt autem hæ ipse, quibus temerariè vteris, similitudines, te humanam naturam in CHRISTO non aliter accipere, nec aliam esse velle, quàm parviculam aliquam agglutinatam Diuinitati Christi, ex parte aliqua, aut latere certo, sicut pedes sunt annexi reliquo corpori humano, sicut clauus vni certo parti rotæ adheret, sicut corpus planetæ vni certo spatio circuli sui affixum est, & sicut Venetiæ certæ portiunculae magni Oceani adiacent. Has enim nosti tuorum esse similitudines. Sed quàm frivolum sit de hypostatica vnione ita cogitare, piarum conscientijs expendendum relinquo.

Vociferaris glorioſe tibi Chriſtum eſſe ipſiſſimam
veritatem, & ſtatim tui oblitus, inquit blaſphe-
mam eſſe ſententiam verborum Chriſti, quam verba
ipſa pariunt. Si credis, Beza, Chriſto, cur eum
loco certo incerti cœli includis, cum affirmet ipſe,
ſe aſcendere ad patrem, ſupra omnes cœlos, &
excelliorem factum eſſe omnibus cœlis, datam ſibi
eſſe omnem poteſtatem, in cœlo & in terra, id eſt,
æternam, diuinam, & ineffabilem omnipotentiam?
cur verbis institutionis Cœnæ, (Hoc eſt corpus
meum, Hic eſt ſanguis meus, quæ veram & ſub-
ſtantialem præſentiam corporis Chriſti in Cœna,
docent) fidem non habes, ſed manû tuæ ſtultæ ra-
tioni, & phyſicis regulis inniti, quàm cedere
CHRISTO, qui eſt ipſa veritas? Nam quòd
veritatem corporis CHRISTI pretendis,
τοῦτο μὲν τοῦτο, tuus & tuorum eſt, nullius hac in re
momenti. Quando enim CHRISTVS de
ſuo corpore dicit, inſtituit, & promittit, quod
phyſicis ſiue eſſentialibus proprietatibus corporis
humani non videtur eſſe analogum, non iudicamus
illud propterea eſſe negandum & repudiandum,
ſed ſcimus & credimus, poſſe cum idem quoq; præ-
ſtare, quia & omnipotens DEVS, & verax eſt,
& id quidem eo modo, qui, licet noſtræ rationi vi-
deatur impoſſibilis & abſurdus, & omnino anti-
phyſicus, tamen omnipotentia & veritati diuinæ
ſcilimus, & ne arduus quidem eſt, Nec propterea
contra

contradictoria tribuimus CHRISTO, etiamſi
contradictio rationi noſtræ eſſe videatur, quemad-
modum in omnibus alijs, quæ DEVS omnipoten-
tia ſua præſtitit vnquam, & præſtabit deinceps,
contradictio rationi humane apparet, quæ in Deo
planè nulla eſt, qui & creator, & conſeruator
eſt rerum omnium, nec eſt alligatus cauſis & regu-
lis phyſicis, ſed quæ ſemel verbo ſuo promiſit, ea-
dem fideliter præſtat, quantumvis vniuerſa natu-
ra, ratio, & Philoſophia, & inferorum portæ
reclament & repugnent. Hæc, Beza, noſtra eſt
fides, & conſolatio, ad quam cum te conferre no-
lis, abeas ſanè, ad incredulorum & damnatorum
agmen, pace noſtra, & nobis eam integram relin-
que. Certò enim affirmo, omnia quæ vos affirmatis,
& docetis, de phyſicis & eſſentialibus idiomatis
humane naturæ, eadem à nobis quoq; affirmari &
doceri, & nihil vobis eripi. Quod autem non tan-
tùm in iſtis phyſicis veſtris limitibus, quos etiam ra-
tio humana intelligit, conſiſtamus, ſed inſuper ver-
bo Dei affirmanti ſubſtantialem præſentiam corpo-
ris & ſanguinis Chriſti in Cœna noſtram rationem
ſubijciamus, & omnipotentiam, & veritatem
CHRISTI potiorem eſſe dicamus, omnium cre-
aturarum ratione, & potentia, quæſumus ne tu,
homo natura mendax, hanc fidem immotam, &
conſolationem viuידam, qua te & tuos pie mentes
ſuperant, eripere nobis coneris, ne aliquando iuſto

Dei iudicio opprimaris. Tibi nihil auferimus, sed relinquimus tibi tua physica. Nobis si nostra hyperphysica & alia, quæ sacræ literæ de humana natura in Christo affirmant, non eripere conatus fueris, salua res est. Omnibus enim physicks, naturæ creatorem & conseruatorem, & huius verbum antefimus.

DE SENTENTIIS QVIBVS
dam Beze, quæ contumeliose & blasphemæ sunt in Christum hominem.

Dixi pauca de tuis calumnijs, non quidem omnibus, sed præcipuis. Ad quid enim opus est calumniarum tuarum molesta repetitione, quæ certâ sua sponte concidunt, & euanescent? Nunc nonnulla de blasphemijs tuis fœdissimis, & impurissimis, non quidem tibi, de cuius emendatione prope modum desperauimus, iuxta verissimam Doctoris Lutheri sententiam, affirmantis se nunquam vidisse, vllum ex Suuermeris conuersum, sed puriori Ecclesie Christi significanda sunt. Cohorresco autem toto pectore, istas blasphemias tuas legens, & non dubito, pias mentes iustissima indignatione commoueri, cogitantes, quæ, & quanta blasphemiarum plaustra, in Filium Dei, à te, homine impurissimo & impijssimo, horrenda temeritate conuehantur.

Repetis

I. Repetis *κονωσµόπ tuum*, & blasphemiam æterno supplicio dignam, inquit: Christum à nostris corporibus tam esse remotum, quàm cœli sunt à terra: et quidem audes nomen persone vsurpare. Hæc quanta sit audacia tua, fulmine digna, cogitabunt ij, quibus cordi est dulcissima vox Christi Emanuelis: Ero vobiscum vsque ad consummationem seculi. Item: Vbi duo, aut tres in nomine meo congregati fuerint, in medio eorum ero Item: Non relinquam vos orphanos. Item de Cœna: Accipite, edite, hoc est corpus meum, pro vobis traditum, &c. Et licet Cathurni tui de Christo, secundum diuinam naturam, nobis semper & vbique præfente, ignoti nobis non sint: tamen effugio hoc tuo nihil aliud effeceris, nisi ut piæ mentes tuam amenitiam magis magisque detestaturæ sint, cū neges, Christum etiam secundum humanam suam naturam nobiscum esse posse & velle, etiam si ipse hoc in testamento suo dixerit, & promiserit.

Secundum humanam enim naturam Christus est frater noster, nos de carne eius, & ossibus eius, secundum eam tentatus est, vt esset misericors pontifex, hæc est vinculum coniunctionis nostræ cum Deo, hanc nolumus diuelli à nobis caput à membris. Ideo enim CHRISTVS actionem sacræ suæ Cœnæ institui circa illud tempus, quando visibilem corporis sui conuersationem, per ascensionem ablaturus erat, vt hoc quasi pignore contestaretur, se Ecclesie suæ in terris affuturum, non tantum di-

uina

gina sua natura, verumetiam quatenus caro et sanguis est, de eo enim quod in coena Dominica, quæ in terris in Ecclesia celebratur, adest, quod ibi exhibetur, et ore sumitur, ipsa veritas inquit, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus.

II. Negas humanæ naturæ aliquid datum esse à Christo, et hoc dicere, merum et manifestum Nestorianismum nominas. Non autem tam hebes sum, ut insidias tuas non animadvertam: Quia enim cum tota antiquitate nos etiam docemus et cōcedimus, diuinitatem λόγος in vnione, non effusa disse extra se, essentialia sua idiomata, in assumptam naturam, ut à diuinitate quasi separata, formaliter inhereant humanæ naturæ, nec talem factam communicationem, sicut quando dicimus, patrem æternum filio quæ genuit communicasse, essentiam suam, et essentialia sua idiomata, item, quia Nestorius finxit et dixit, Christum DEVM tanquam primam personam communicasse aliquid Christo homini, ut alteri et peculiari personæ. Inde Beza insidiosè infert, Nestorianum esse dicere: Humanæ naturæ aliquid datum esse à Christo. Atqui, bone vir, cur spiritui sancto contradicis contumaciter? Quod si de nostra humana natura loquereris, et negares huic aliquid datum esse à CHRISTO, tibi certè pietissimi quique resisterent, et contradicerent merito, cum præsertim

him Petrus affirmet, nos diuinæ naturæ κοινωνοὶ siue participes et consortes fieri. Quid enim habemus, quod non acceperimus? Quæ nostræ naturæ incolumitas, et salus esse potest, nisi à Christo deur, qui nostram naturam assumpsit? Hæc cum de nostra natura consent, cur tu tam audax, temerarius, blasphemus, insanus, et furiosus dicis, ut neges aliquid humanæ naturæ, Filio Dei inseparabiliter et hypostaticè vnitæ, esse datum à Christo? A quo quæso habet humana natura, ut sit in vnitatem personæ Christi assumpta, ut sit viuifica, ut sit glorificata, et euecta supra omnes cælos ad dexteram Dei? Collige te parumper, et blasphemias tuas agnosces, et execraberis ipse, si modomica pietatis, et scintillula pudoris non planè prostituti, in te superest, præsertim cum tibi ipsi non constes, qui supra tibi iniuriam fieri affirmasti, in eo, quo nullum idioma ex vestra sententia communicari ostensum est, cui tuæ inficiationi nunc te ipsum, tui planè oblitus, opponis petulantissimè, affirmans humanæ naturæ nihil datum esse à Christo. Vide igitur, quæ tua sit leuitas, et inconstantia, aut si mauis, crassissima, et fœdissima inficitia. An non ipse affirmasti disertè, omnem potestatem, in cælo et in terra, Christo datam esse, non Deitatis, sed carnis respectu, siue quatenus, assumpta carne, factus est noster mediator, et allegasti ipse verba Caluini, de hoc dicto, Data est mihi omnis potestas

potestas, quæ sunt: Meminerimus, quod Christus iure suo semper apud patrem habuit, hoc illi datum esse in carne nostra, vel, ut clarius loquar, in persona mediatoris. Non enim eternam potentiam iactat, qua præditus fuit ante conditum mundum, sed quam nunc accepit, dum ordinatus fuit mundi iudex, &c. Hæc cum scripseris, & affirmaveris, cur nunc negas, & diris, aut qua de causa teipsum labyrinthis inextricabilibus involuis, nunc aiens, nunc negans, nunc confirmans, nunc confitans, nunc dans, nunc auferens, atq; ita in rebus fidei, non sine periculo, tuæ & aliorum salutis, nec, sine morsu, & trepitatione tuæ ipsius conscientie ludens, & oberrans hinc & inde, & nihil certi habens aut credens? Considera quæso, si vis, omnem plenitudinem diuinitatis habitare in Christo homine corporaliter. Hoc si consideras, num adhuc nihil à Christo datum esse humane naturæ dicere potes? Considera quæso orthodoxorum omnium unanimem sententiam & fidem, his dictis comprehensam:

Augustinus.

Quidquid non habet Christus homo in sua humana natura per naturam, habet per gratiam, & λόγῳ scilicet eam aſumentis.

Hilar.

Quod ex tempore est, gloriam eius, quæ sine tempore est, claritatis, accepit.

Leo:

Leo:

Quidquid in tempore accepit Christus, secundum hominem accepit, cui, quæ non habuit, conferuntur. Nam secundum potentiam verbi, indifferenter omnia, quæ habet pater, etiam Filius habet.

Athanas.

Quando scriptura loquitur de glorificatione Christi, de carne loquitur, quæ percepit gloriam.

Idem.

Excelsus non exaltatur, sed caro excelsi exaltatur.

Cyrill.

Accepisse gloriam, potestatem, & regnum super omnia, referendum est ad conditiones humanitatis.

Ambros.

Magnificentiam, quam Filius Dei habuit æternaliter per naturam, accepturus erat Filius virginis ex tempore per gratiam, & æternaliter habiturus.

Cyrill:

Ut homo per gratiam à Deitate accipit, quæ ut Deus naturaliter habet. Quando igitur inquit Filius Dei: Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra: Omnia mihi tradita sunt à patre. Item: Dominum & Christum ipsum Deus fecit: Omnia subiecit pedibus eius. Filio hominis dedit potestatem, honorem, regnum super omnes populos, tribus, & linguas: Ascendit ad cælos, ut sedeat ad dexteram Maiestatis DEI, in throno PATRIS sui, ut regnet in æternum super domum

Iacob:

Iacob: Deus vnxit eum oleo letitiæ præ confortibus
suis: Deus non ad mensuram dat spiritum Christo:
Deus dedit ei potestatem iudicandi, quia Filius ho-
minis est: Pater omnia dedit in manus eius: Deus
eum dextera sua exaltauit, & fecit sedere ad dex-
teram suam in cœlestibus super omnia: In summam
extulit sublimitatem: In ipso habitat omnis plenu-
do diuinitatis $\Theta\omega\mu\alpha\tau\iota\kappa\omicron\varsigma$, &c. quando inquam ita
vel ipse Filius Dei, vel sacræ literæ loquuntur, sem-
per intelligunt humanam in Christo naturam, quæ
tantam maiestatem & gloriam in Christo habet, nō
à seipsa, sed à Filio Dei communicatam sibi reali-
ter, non titulotenus, aut verbaliter, quia vnio non
est verbalis, non etiam per se aut seorsim extra per-
sonam Christi in abstracto, qualicunq; ratione aut
imaginatione vana, sed cum Deitate verbi in vna
persona inseparabiliter vnitæ, ita, vt regula hæc
sit vniuersalis & immota: Christo secundum huma-
nitatem omnia sunt tradita, omnis excellentia, om-
nis gloria, omnis potentia & operatio, nulla re
excepta, nisi tantum eo, qui subiecit ipsi omnia,
i. Cor. 15.

Objicis autem veterem tuum & tuorum
 $\kappa\omicron\tau\alpha\lambda\omicron\gamma\mu\omicron\varsigma$ de idiomatibus naturarum essentiali-
bus, item, quod negas æternum aliquid & diuinū
create naturæ tribui, ad quam obiectionem re-
spondi tibi in prima mea, ad calumnias tuas, apo-
logia,

logia, Litera D. 6. ad quam pium lectorem remita-
to. Quidquid enim inferas, & disputes, siue rim-
garis, siue insanias, tamen humana natura in
CHRISTO glorificata & exaltata, omni po-
tentiam diuinam in cœlo & in terra accepit, ha-
bet & retinet, siue confusione naturarum, & si-
ne alteratione, permixtione, diminutione, siue il-
lam dicas humane naturæ communicatam, siue da-
tam & donatam à Deo, non enim de vocabulis rix-
amur, modo rem ipsam non neges. Modum verò
quo id fiat, agnoscemus, admirabimur, & præ-
dicabimus, in Academia & patria cœlesti, in om-
nem æternitatem.

IIII. Negas humanam naturam aliter consi-
derari posse, quàm in abstracto, hoc est, non ali-
ter esse considerandam, quàm qualis per se est, in
suis naturalibus siue essentialibus idiomatibus, & in
donis habitualibus considerata, non autem qualis
est in vnione cum verbo, quæ fecit, vt sicut ignis in
ferro ignito, ita $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ in natura assumpta luceat,
& ipsa lumine gloriæ maiestatis & potentiæ ver-
bi quasi accensa, tota nunc deposita forma serui-
luceat. Hoc verò, Bezæ, quid monstri est? hoc
nē fundamentum tuarum blasphemiarum est? vt
certè est. Non negamus (audi bone vir) humanam
naturam CHRISTI posse considerari in abstra-
E do,

Ho, ratione scilicet aliqua, & consideratione propriatum, quas humana natura, physice loquendo, habet. Reuera autem humanam naturam Christi extra personam eius in abstracto poni, aut aliter considerari posse, quam sicut tota plenitudo diuinitatis in ea inhabitat $\sigma\omega\mu\alpha\tau\iota\varsigma$, impudens, & diabolica est blasphemia, & impiissimorum Quaternistarum figmentum, ex diametro pugnant cum vniuersa doctrina, de persona Filij Dei, Deo & homine, de quo scriptum est: Verbum caro factum est, & de quo vniuersis omnium Christianorum extat sententia: Quod semel $\delta\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ assumpsit, nunquam deponit, ideoque vnio naturarum hypostatica & inseparabilis est & nominatur, & in eternum, sine omni diuisione, manet, non confusis naturis, sed persona, quæ est Deus & homo, in utraq; sua natura regnante, & adoranda ab omnibus creaturis.

IIII. Dicis Christum hominem seipso esse minorem, & reliquis rebus creatis superiorem. Hanc formam loquendi, veteribus aliquando usitatam arripis, & sub illo pretextu conaris nobis obtrudere, tuam vel gregalium tuorum phantasiam, quod scilicet omnis illa potestas, quæ filio hominis data est in tempore, & vita illa qua caro ipsius est viuifica seu viuificatrix reddita, non sit potentia vel vita creata, nec etiam diuina, sed media quædam inter vtramque. Quis te autem, bone vir, ita nunquam iussit vel sentire vel loqui? quæ scriptura,

quæ

quæ patrum testimonia, quæ Ecclesiæ constituunt mediam potentiam, inter Dei omnipotentiam, & reliquas creaturas, quam mediam potentiam tu, nostro scilicet seculo omnium sanctissime Theo'oge, affingis humanæ nature in Christo? Scimus quidem, & faciemur humanam naturam Christi non esse æqualem Deo, cum Deus sit caput CHRISTI hominis, & humana natura semper sit sub Deo, etiam si super omnes creaturas sit euecta, sed inde non colliges gloriam, potestatem, maiestatem diuinam non datam esse Christo homini, aut Christum obtinere tantum mediam quandam potentiam, creatam, non eternam, non diuinam, inter Dei potentiam eternam, & inter creaturas reliquas. Hanc enim, quam tu fingis, mediam potentiam, nemo unquam in toto Christianismo nouit, aut admisit alius, nisi tu nouus iam, nouorum, blasphemorumque dogmatum disseminator. Hoc autem constat, cum fatearis CHRISTVM secundum humanam suam naturam, omnibus rebus creatis esse superiorem, te etiam nolentem, volentem, fateri oportere, habere eum gloriam, & potentiam diuinam, & eternam. Quid enim est aliud esse superiorem omnibus creaturis, Angelis, & hominibus, & habere omnem potestatem in cælo & in terra, viuificare, resuscitare mortuos, munerare à peccatis, omnia creata oculis suis habere præsentia, & iudicare viuos & mortuos; &

similia, quid, inquam, aliud hoc est, quàm habere verè diuinam & ineffabilem Maiestatem, gloriam & potentiam? Apage igitur ad infernum; Beza, cum tuis blasphemijs impijsimis, & Christi personam nobis integram relinque.

V. Carnem CHRISTI, quantumuis seorsim non consideratam, nec extra λόγον, sed in ipsa hypostasi λόγου sustentatam, negas vna λατρεία simul cum λόγῳ adorandam, atq; ita diuellis naturas à se inuicem, siue à persona Christi, & es, vt summatim dicam, impius Quaternista. Quare dico tibi, Beza, si valeat in Ecclesiis Dei veritas, futurum, vt vel hanc blasphemiam, quod sanè opato, corrigas, vel vt blasphemus ex piorum cœtu profligaris. Nōrunt enim piæ mentes, Christum vt Filium Dauid, (est autem Filius Dauid secundū carnem) in Euangelio adorari, & ipse eadem formā inuocationis vtuntur, & CHRISTVM hoc modo alloquuntur: IESV Christe, Fili Dei, Deus, & Dominus noster, Emanuel, qui frater noster es, qui caro nostra es, & sedes ad dexteram patris omnipotentis, & es καὶ ὁ ἰσχυρός, quem vnica λατρεία Deum & hominem adoramus, & ad quem, vt ad Deum & fratrem nostrum, accedimus supplices, exaudi nos, miserere nostri, & asere

sere causam tuam, & defende gloriam & maiestatem tuam, aduersus immanes bestias, & latrones, qui te honore tuo, quem tibi, fratri nostro, pater absq; mensura donauit, spoliare nefariè conantur.

Blasphemia tuæ, Beza, annúmero mendacium quoq; tuum, qui me fingis responso destitutum, ad incognitum modum refugisse. Adeo opples miseras chartas calumnijs, blasphemijs, & mendacijs, vt pudeat me lectionis deliriorum tuorum arrogantissimorum. Sint autem iudices de responso meo optimi quicq; quod, tibi cum libeat, repetendum esse existimo: Nos, insidijs tuis contemptis, dicimus, Christum secundum naturales siue essentielles corporis humani proprietates esse circumscriptum, & in vno loco, secundum veritatem corporis, sicut ita rediturus est è cœlis. Addimus autem, cum vnio hypostatica duarum naturarum, & sessio Christi ad dexteram Maiestatis Dei sint fidei nostræ fundamenta immota, posse Christum quando vult etiam alio hyperphysico, diuino & cœlesti, & rationi humanæ incognito modo adesse præsentem, ubicūq; vult esse. Et quod velit, habemus certum verbum: Accipite, edite, Hoc est corpus meum, Bibite, hic est sanguis meus. Item, Ero vobiscum vsq; ad consummationem seculi. Et: Vbi duo aut tres &c: Sed aliam nunc blasphemiam tuam audiemus, omis-

sis ineptissimis tuis ludibrijs, & mendacijs, quale est, quod CHRISTVM, in sua natura humana, esse secundam personam in diuinitate à me dictum, turpiter fingis, cum, quod verissimum est, te reclamante, blasphemè Beza, voluerim & velim hoc, Christum Filium Dei esse secundam personam in Trinitate, ἀἰῶνος videlicet ab æterno, & nunc in assumptâ humana subsistentem, Deum & hominem in æternum. Sed de his aliàs, Deo iuvante, cum redieris, uti spero. Audiant autem cæli & terra, angeli, & homines, & audiat ipse Christus, Deus & frater noster, & blasphemiam istam tuam, Beza, & vociferationem absurdam, falsam, sacrilegam, & impiam coercet tandem, & confundat.

VI. Humana natura Christi externum aliquid est, extra Deitatem siue Trinitatem, sicut & reliquæ res omnes. Possset hoc tuum paradoxon, prima facie hanc habere speciem, quasi contendas sine aduersario. Humanam naturam in Christo, non esse ὁμοῦς diuinitati, sicut iuxta Athanasii Symbolum, in Trinitate omnes tres personæ sunt coæquales & coeternæ. Item, in Trinitate nihil est maius aut minus. Sed tu hoc vis, humanam naturam in Christo non esse participem gloriæ maiestatis & potentie diuine, hoc est, non sedere in throno maiestatis gloriæ & potentie diuine, sed extraneum aliquid esse, sicut reliquæ res creatæ. Turcam verò esse, & omnium hominum securissimum

visissimum oportet, qui æquis auribus, & sine iustissima indignatione, Christiano pectore digna, legere, et audire blasphemam hanc tuam, diabolicam, & bestialem vocem possit, æternis nimirum ignibus dignam. Cumq; ista tua sit sententia, ἀπιστία & ἡ ἀκαταστασία, mirum non est, te tibi ipsi pœnas accersere, etiam in hac vita. Quid enim tetrius, quid immanius de Christo fratre nostro, sedente ad dexteram patris omnipotentis, & habente omnem potestatem in cælo & in terra, cogitari, & dici potest, quam humanam eius naturam, assumptam in unitatem personæ, & euectâ ad dexteram patris, supra omnes cælos, nunc rursus per sententiam Beza, degradatione extrema electam esse ex confessu, gloria, & maiestate Deitatis, & esse extra Trinitatem, sicut sunt aliæ res omnes, puta, fœnum, stramen, lutum, diaboli, & aliæ creaturæ. Valeas, & abeas, Beza, in pessimam crucem cum istis blasphemijs tuis. Nos cum Maxentio, contra Nestorianos, & contra te, tuiq; similes dicimus:

Si quis non acquiescit confiteri Christum vnum de Trinitate cum carne propria, anathema sit. Non quod ἀνθρώπος Christi sit conuersa in diuinitatem, vel ei exaquare, sed quia Christi, qui est vnus de Trinitate, vna est persona, constans duabus naturis, diuina & humana, inseparabilis

liter in omnem æternitatem vnitis,
quæ persona non sedet duabus sellis,
sed tota sedet in throno maiestatis.
Et Nazianzenus aliquoties inquit:
ἓς θεός ἀμφοτέρωθεν, vnus vtrinq; De-
us. Et Athanasij verba memoria dig-
na sunt, quæ extant lib. 5. ad Theoph:
DEVS verbum, totum suscipiens,
quod est hominis, homo est. Assum-
tus homo totum accipiendo, quod est
Dei, aliud quam Deus esse non pos-
test. Non humana natura est mixta
diuinæ naturæ. Caro profecit in ver-
bum, NON VERBUM PROFES-
CIT IN CARNEM, id est, vt ipse
Athanasius suam sententiam explicat
his verbis: Non in humanam muta-
tus est, carnem vel substantiam De-
us, sed in seipso, quam assumsit, glo-
rificauit naturam. Humana vero,
mortalis & infirma caro atq; natura,
diuinam profecit in gloriam, ipso Do-
mino dicente de assumpto a se Filio
hominis: Nunc clarificatus est Filius
hominis, & Deus clarificatus est in
eo, Deus clarificauit eum in semetip-
so,

so, Ioh. 13 Hæc Athanasius, qui idem
dicit, quod hodie dicimus: Finitum
Christi corpus, siue humana natura in
Christo est infinitæ potentiæ, & habet
gloriam diuinam, iam clarificata in
Christo. Nam etsi humana natura est
& manet ὁμοῦσι nobis, sine peccato:
tamen habet gloriam superantem om-
nium creaturarum potentiā, ma-
iestatem, & gloriam, hoc est, habet
gloriam, potentiā & maiestatem di-
uinā, id est, infinitā, & omni-
potentem, viuificā, & adorandā in
persona τοῦ λόγου, cui vnita est hypo-
statice & inseparabiliter. Nam media
maiestas & gloria, ac potentia inter
Dei potentiā & creaturarum po-
tentiā, siue Angelorum & homi-
num gloriam, nulla est, nisi Quater-
nistarum deliria probare velimus, &
quodcunq; omnipotentia laudem non
habet, adorandum non est, & viuifi-
cum esse nequit. Quidquid iam di-
spuretur de natura humana in Chri-
sto, manet infinita eius potentia, non

**secundum sese, sed in Christo, siue
in concreto, ut supra quoque ostendis-
mus.**

At clamas Beza, si humana natura Christi est
in Trinitate, est etiam in patre, & spiritu sancto,
& mutata est in essentiam diuinam. Hoc quam sit
ineptum, stultum, insanum, in Maxentio & alio-
rum vetustorum declarationibus legere poteris. Hu-
mana enim natura assumpta est in unitatem perso-
ne, non à patre nec à spiritu sancto, sed à Chri-
sto, & persona Christi, qui est vnus de Trinitate,
sicut Maxentius loquitur. Et Augustinus Tom. 7.
de bono perseuerantie scribit: Qui suscepit, &
quod suscepit, vna est in Trinitate persona. Neque
enim homine assumpto quaternitas facta est, sed Tri-
nitas mansit, assumptione illa ineffabiliter faciente,
personæ vnus in DEO & homine veritatem &c.
Non est absque humana natura, hinc à prima incarna-
tione τὸ ὅλον, in omnem usque eternitatem. Accu-
mulas autem, Beza, blasphemias blasphemias,
quarum vna etiam hæc est:

VII. Christus homo non est in cælis cælo-
rum sicut Deus, & non habet gloriam ac maiesta-
tem diuinam. Iterum latent insidiæ: Deus enim
est in cælis, ut natura eterna infinita creatrix, etc.
Et in æternum manet discrimen inter naturam di-
uinam

uinam assumptam, & humanam assumptam, hæc
vera sunt. Sed tu hac disputatione conaris Chri-
stum hominem à sede maiestatis gloriæ & poten-
tiæ diuinæ deturbare, ut nullam prorsus communi-
onem habeat cum maiestate & potentia diuina. Et
ipse mox, quid velis, explicas. Dicks enim te dam-
nare, si quis dicat, CHRISTVM esse in cæ-
lis cælorum, non tantum ea ratione, quæ DEVS
est, sed etiam qua homo est. Sed hanc tuam blasphe-
miam, falsam, impiam & modis omnibus execran-
dam vocem, quis quæso non impatientissimè ferat?
An non hic proximus accessus ad Mahometismum,
& Arianismum est? Si CHRISTVS homo
non est in cælis cælorum sicut Deus, etiam non est
ad dexteram patris. Ostende enim, vbi, quo in
loco, quo in cælo physico sit dextera Dei, aut vbi
fuerit & sit in omni eternitate. Huius locum si
dare poteris, credemus tuæ localitati, quam solam
affingis Christo homini. Si verò locum dextræ
Dei ostendere non poteris, ut in æternum non po-
teris, bestia æterno loco includenda, vanum est om-
ne, putidum, & putridum, quidquid hactenus
summo conatu, arrogantia tumidissima, effutiui-
sti miser, & commiseratione digne.

Ostende, si potes, vbi sit locus extra & supra
omnes cælos, circulator egregie. His autem nunc
omissis, & ad aliud tempus reseruatis, hoc dico
certè, BEZA, fore ut non tantum in hac vita,
nisi respicias, poenas des horrendas & tragicas,

& poenas reliquis vestra farina hominibus, regnis,
 & regionibus, in quibus istæ voces blasphemiae au-
 diuntur, attrahas, sicut hactenus factum est, non
 sine ingenti nostro dolore, & commiseratione sum-
 ma, verumetiam in futura vita, non de hac re am-
 pliù loquaris, sed blasphemie istius, quam alios do-
 ces, rationem reddas tuæ animæ in æternum exi-
 tiosam. Videor profectò me audire vocem Dei Pa-
 tris, ad te, Beza, dicentis: Filium meum, Filium
 hominis, qui vt DEVS ab æterno mihi est ὁμο-
 λογῶν, συναϊσῶν, καὶ ὁμότιμον, & quem
 hominem factum, & glorificatum, in consortio
 & confessum mee æternæ gloriæ, & maiestatis,
 accepi, libera, & paterna mea voluntate, καὶ
 ἐξουσίᾳ, & immenso amore erga genus humanum,
 cuius naturam & carnem, ille Filius meus, sibi hy-
 postatica vnione copulauit, vt sit διὰ θεωπίας,
 Deus & homo, in æternum, hunc, inquam, Fili-
 um meum ne coneris detrudere, è throno & folio
 Maiestatis, in quo volo ipsum residere, dans ei om-
 nne iudicium, & subiiciens eidem, Filio hominis,
 omnes creaturas in vniuersum, sine exceptione,
 sine limitatione, & sine fine. Hoc nisi, Beza,
 feceris, vt longanimis sum, ita etiam iustus, ultor,
 & vindex sum & ero, assertorq; mee voluntatis
 immove, quam in tuam, aut diabolorum gratiam,
 etiãsi ringamini & rumpamini, in æternum non
 mutabo, sed hanc carnem, quam assumpsit Filius

perhiberi vis Doctor, & propagator meae veritatis, meae glorie, & honoris mei? Quare enarras iustitiam meam, si talis es, fur, latro, & direptor meae Maiestatis, cuius etiam appellationem vix ferre potes, & vocem Maiestatis, quam tu homo, stercus, & lutum, hominibus, qui aequè sunt stercus & lutum, tribuere non vereris, aequo animo mihi hominini, omnem potestatem in caelo & in terra habenti, & supra omnes caelos, extra quos locus non est, hoc est, in caelis caelorum, ad dexteram patris mei sedenti, ut tribuatur, non concedis? Durum est tibi contra stimulum calcitrare, Beza, ac si perrexeris, opprimeris à gloria, cum ego Filius hominis venero, in gloria mea, & gloria patris, Luc. 9. Vide, ne includaris suo tempore certo loco tibi non accepto, ex quo te expedire in aeternum non poteris, bestia scilicet digna compedibus & vinculis infernalibus. Huic admonitioni Filij Dei & hominis, adiungentem spiritum sanctum audire mihi videor haec verba: Desine, Beza, Filium hominis è caelis caelorum eijcere, ne totus tandem, corpore & anima, spiritibus malis, siue Satanæ tradaris. Ego enim per te, tot, & tantas blasphemias euomentem in Filium Dei, qui frater generis humani factus est, & quem, ut fratrem generis humani, Deus pater Dominum & Christum fecit, & in thronum suae Maiestatis, ad dexteram suam, immenso & ineffabili decore & honore or-

natum

natum, collocavit, & potestate diuina, siue omnipotentia aeterna donavit, nequaquam loquor, sed merus & blasphemus Diabolus est, qui per te loquitur, & tua manu, ad scribendas istas blasphemias, abutuur, inuidens Filio hominis tantum honorem, & si penes ipsum staret, prorsus detrudere volens, non tantum hanc carnem, quam assumpsit Filius Dei, sed etiam ipsum λόγος, imò & patrem, & me quoque, de throno aeternae nostrae maiestatis, hostis scilicet & turbator omnium, quae ad gloriam diuini nominis spectant. Excusatione uti nulla potes, cum in sacris literis tibi & omnibus, maiestatem illam donatam Filio hominis patefecerim, affirmauerim, illustrarim, et eundem omnibus caelis superiorem esse ostenderim, cuius gloria & potestas est aeterna, Daniel. 7. & cuius nomen est super omne nomen, Philip. 2. Redi igitur, Beza, redi, nec te contra fidem & conscientiam praebeas organum Diabolo, nec indures cor tuum, nec te ipsum vas irae, auferendum & conterendum, facias. Pœnitentia etiam sera, si modò sit seria, vera est, & DEO grata. Et habes exemplum Pauli, nisi quod vereor discrimen in eo est, quod ille zelo quodam, ex ignorantia, patrauit ea, quae patrauit, tu verò furore, et insania, nescio cuius præcellenti persuasione, maius petulantiam tuam contumaciter prosequi, & continuare, reluctante & reclamante conscientia, quam cedere veritati, & Filio hominis Maiestatem, quam

quam Deus pater ei dedit, inuiolatam relinquere. Omisſis autem his, quæ vt corrigas, te per Filium Dei, & tuam salutem oro. Vemo ad aliam blasphemiam tuam ostendendam.

VIII. Sicut Selneceerus vna parte est intelligens, anima scilicet, altera autem sui parte non est intelligens, corpore scilicet: Ita habent sese duæ naturæ in Christo, & harum idiomata. Itane sentis, bone vir, impientissime Sycophanta, & scurra teterrime? an enim CHRISTVS homo tantum habet corpus, ac non etiam animam rationalem, vt Arius & Apollinaris finxerunt? Quia verò CHRISTVS homo, & animam & corpus habet, ad quid tua collatio? Cur humanam naturam CHRISTI confers solummodò cum corpore, eoq; non intelligente, nebulo impudentissime. Constat quidem, ex Athanasiano Symbolo, veteres vsurpasse hanc collationem, quod, sicut anima rationalis & caro, vnus est homo, ita DEVS & homo, vnus sit Christus, sed non aliter, à pia & erudita antiquitate, hanc vsurpatam fuisse, certum est, quàm vt ostenderetur personæ unitas, in duabus naturis consistens. Tu verò ad diuisionem CHRISTI Dei & hominis, vteris collatione ista, prorsus aduerso & contrario modo ei, quo vetustas similitudinem illam vsurpauit.

ES

Et, ni fallor, intra istud septennium, quo te omnes Græcos & latinos scriptores legisse iactitas, iustum quoq; martyrem inspexisse te arbitror, & in eo, nisi spes me fallat, obseruasse, similitudinē illam ΚΑΤΙ, ὁὐχ ἀπλῶς congruere, quod quomodo cunq; se habeat, certè nemo vnquam tam leuis, tam confidens, insolens, & insanus fuit, qui in tuam sententiam ista vteretur, præsertim cum scriptum sit: Omnis spiritus, qui soluit Christum, non est ex Deo. Videamus nunc aliam tuam blasphemiam.

IX. Non adoro, inquis, humanitatem in Deitate, sed τὸν λόγον adoro, carni unitum. Hoc verò emblemate voluisti, nisi fallor, Richeri tui blasphemiam exornare, qui publicè iactauit. Ego inquit, adoro Christum in Deo patre, non in humana carne, ne si coniunctum Christum incarnationē adorem, assumptæ naturæ tanquam creaturæ, diuinum honorem exhibeam.

Quando verò blasphemiarum & mendaciorum finem facies, os impudens? Quando cessabis contradicere spiritui sancto, qui locutus est per os miserorum peccatorum, confugientium ad Filium Dei, & clamantium: Miserere nostri, Fili David, Iesu fili David, miserere mei, Matth. 9. 15. 20. Lucæ 18. Totum enim Christum, Deum & hominem, agnoscimus, colimus & adoramus, non hominem seorsim, nec etiam diuisis substantijs, nec

F

sepo

seposita aut remota carne, quam semel assumptum
 ὁ λόγος, sed verbum unicum, hominem factum et
 incarnatum adoramus, hoc est, DEVM et homi-
 nem, in utraq; natura, Diuinā et humana substa-
 ntentem, DOMINUM et fratrem nostrum, non ex-
 clusā humanitate ipsius à Deitate, quam humanita-
 tem, tu Beza inhumanissime, et contumeliosissime
 in fratrem nostrum, (qui tandem te iudicabit, non
 ut fratrem, sed ut Nothum, et degenerem Apo-
 statam) vis remotam ab adoratione, qua totum
 CHRISTVM adorare debemus, non homi-
 nem seorsim, neq; etiam exclusa carne, ut sepius
 iam dictum est. Extant enim hac de re multa illu-
 stria vetustatis testimonia, alibi citata et explica-
 ta.

X. Veram manducationem corporis Christi
 in Cœna, secundum verba institutionis Christi ad-
 ministrata, audes temerario conatu, et lingua ca-
 nina, nominare Capernaiticam, et Cyclopica-
 ἀνδρωποφάγιστον. Velim autem te, Beza, desiste-
 re tandem à calumnijs et mendacijs, et Ecclesiarijs
 nostrarum criminationibus, à te turpiter fictis.
 Nullam, Dei gratia, nouimus ἀνδρωποφάγιστον,
 nullam admittimus κτενοφάγιστον, nec sumus Ca-
 pernaite aut Cyclopes, ut tu bestia foedissima, et
 calumniator turpissime, et manipularis Ethnico-
 rum, Auerrois, Turcarum, et similium, menda-
 citer fingis, sed omnibus istis imaginationibus, de
 Caperna-

Capernaitica comestione tua, bestiali scilicet
 tua mente et nomine digna, resistentes, diuinum et
 spiritualem modum, insensibilem, et incomprehen-
 sibilem manducationis veri et naturalis corporis
 Christi, esse dicimus, credentes verbis institutionis
 Christi, etiamsi quomodo illud fiat aut fieri possit,
 nostra ratione et sensibus nostris assequi, et como-
 prehendere non possumus. Maioris enim et plu-
 ris facimus verba Christi, in ultimo Testamento suo
 prolata, et verba Pauli, interpretis dexterrimi,
 quàm tuas et tuorum, imò omnium Diabolorum
 technas et versutias. Quis enim mihi aut alijs dicet,
 me non falli, si hominibus, præsertim nouis et ig-
 notis, et tantum secum sapientibus, et nescio quē
 applausum omnium sibi imaginantibus, Cinglio,
 Calumo, Beza, et similibus, fidem habeam,
 CHRISTI autem mei verba, quæ Paulus Apo-
 stolus, in tertium vsq; cœlum raptus, rursum sibi
 predicanda, demandari et iniungi explicanda,
 ijsdem firè syllabis audiuit, penitus seponam? Ma-
 iorē auctoritas Beza scilicet, hominis mendacissi-
 mi, quàm Christi, qui est ipsa veritas, et Pauli A-
 postoli esse potest? Maiorē auctoritas nostræ rati-
 onis, quæ mysterium hoc intelligere non potest, esse
 debet, quàm est auctoritas verborū et Testamenti
 Christi? Iudicent hic omnes Angeli, et omnes, quot
 quot sunt Christiani. Falli nos dico et repeto, si
 hominibus in re tanta applaudimus, qualescunq;
 quocunq;, et quancunq; sint. Non autem falli nos

certum est, si CHRISTO, & Paulo Aposto-
lo reuerenter & humiliter credimus. Neq; verò
disputatio est de eo, quo modo corpus suam proprie-
tatem retineat, quam retinere CHRISTVS
optimè potest, etiamsi nostram rationem non con-
sulat: neq; etiam questio est, num ori & dentibus,
& tandem ventri, vt tuis verbis, Beza blaspheme,
horrendis profectò, & bestialibus vtat, ingerat-
ur, id quod vt blasphemum, & purum putum mē-
dacium execramur, sed questio de eo est, an verum
sit, quod Christus dixit, instituit, & promisit, &
quod per Apostolum Paulum post ascensionem sua-
am repeti, & sue Ecclesie denuò inculcari, & tra-
di voluit: Accipite, manducate, Hoc est corpus me-
um, &c. Dicas sanè, Beza, spiritali modo id
totum fieri, hoc est, insensibili & incomprehensi-
bili: Idem nos dicimus, & contradicimus omnibus,
qui Capernaiticam tuam (DEVS tibi condonet
malitiam istam, & te conuertat) ὁρθόδοξοις
comminiscuntur. Propterea autem nullo vnquam
modo, tibi absentiam veri corporis & sanguinis
Christi concedimus, sed σωμάτιον παρθεῖον
reuera, siue realiter scimus esse, credimus, & as-
firmamus, etiamsi portæ inferorum, ne dum tu,
miselle vermīs, & bestiola contentissima, fidei &
confessionī nostræ, in verbis CHRISTI & Pau-
li fundatè contradicant.

Audi

Audi bone vir, quid Bucerus tuus, atq; noster
etiam, in Retractione sua (quam vtinam, si tue
saluti prodesse velles, sequereris & ipse) scribat,
inquiens: VOLO TESTATVM omnibus facere
Martinum Lutherum, & qui verè ab eo stant,
eiusq; doctrinam ritè sequuntur, in sacra cœna nul-
lam impanationem, nullam quoq; corporis Christi
in pane, sanguinis in vino localem inclusionem as-
firmare, nec ullam externis actionibus Sacramen-
torum ex se virtutem saluificam tribuere. Veram
autem substantialem ponunt corporis & sanguinis
DOMINI cum pane & vino in sacra Cœna præ-
sentiam & exhibitionem: quam nimirum & ipsa
verba DOMINI, & Testimonium Apostoli a-
peritè exprimant: quæ præsentia & exhibitio ver-
bo & institutione DOMINI constat. Vide igitur,
Beza, quæ conscientia nos accuses, & quantâ
malitia ὁρθόδοξοις nobis imputes. DEVS
compeſcet os tuum impudentissimum, idq; breui,
cum & ipsi CHRISTO, & huius Ecclesis ini-
uriam facias manifestissimam, & vt ipsam Chri-
stum deturbare è throno Maiestatis sue: Ita etiam
Ecclesias Orthodoxas deformare conaris.

Inter has blasphemias tuas non potes tibi tempe-
rare à conuiuijs in me congestis, dum me Simiolum
Lutheri nominas, idq; repetis aliquoties. Gratiam

F 3

tibi

tibi habeo, Beza, nec enim pudet me Euangelij, quod Lutherus ex ore Prophetarum & Apostolorum, & ipsius Christi, loquentis in scriptis Bibliis hausit & predicauit. Hanc doctrinam si sequor & retineo, etiam balbutiens, ut Deo dante & iuuante, sequar & retinebo, usque ad ultimum uitae meae statum, me rectè ire certò scio, & siue Siminolum, siue aliter me nomines, tantundem est. In tui gratiam nihil mutabo. Nec tantus mihi es, ut te ullo modo preferendum esse ducam Luthero, imò ne equiparandum quidem vlla ratione, cum omnia tua, paucissimis exceptis, ijs scilicet, quae sunt ipsa verba sacrae scripturae, neruis, vita, succo & virtute careant, & nihil sapiant, nisi neniae Philosophicas, quibus fucum facis securis admiratoriis voculae alicuius, ex Aristotele, Platone & similibus, ut arbitraris, depromptae scilicet. Illius autem viri, LUTHERI, inquam, scripta vigeant, vireant, viuant & plena sint doctrinae & consolationis, & referta spiritu sancto, testibus etiam inimicissimis, te & tui similibus, licet eam ob rem rumpamini. Transeant autem haec cum ceteris tuis blasphemijs & mendacijs, cum veritas ipsa te mendacem esse, tandem ostensura sit. Sed alia iam blasphemia tua emerget:

XI. Sicut fabula vetus fingit, Solem esse praeditum, oculis, vniuersum hemisphaerium despicientibus

tibus, & tamen ipse corpus non est simul in caelis & in terris: ita CHRISTVS homo omnia creata suis oculis habet quidem potentia, sed propterea corporali praesentia non est in cena.

Haec, Beza, quomodo congruunt? Igitur de re maxima, de verbis scilicet Testamenti Filij Dei, quae in simplici, propria & nativa significatione, affirmant & astruunt substantialem praesentiam corporis Christi in cena, tu verò illam praesentiam inde proturbaturus, veterem fabulam affers, fabulator & histrio perelegans, scurra à teneris ob scenissime, & minime idonee ad tantum mysteriū, quod mirantur & praedicant omnes exercitus caelestes & terrestres, quicunque Deo seruiunt?

Audi autem parumper Beza, cum hoc mihi largiaris, omnia creata oculis CHRISTI haeminis patere, quero an hoc non sit antiphysicum? Virtus enim oculorum, aut radij visui in vno homine, quomodo in omnia creata extendi possunt? Hoc vnum si largiris, ut largitus es, & largiri te, nolentem volentem oportet, cur non frenum inijs petulanti tuae rationi? Cum de substantiali praesentia corporis CHRISTI in cena, habeamus expressum ipsius verbum, in ultimo ministerij ipsius actu forma Testamenti traditum, cur de corpore CHRISTI illud, quod verba Testamenti ipsius, κατὰ τὸ ἔντολόν, docent, affirmant, & instituant, simpliciter credere tantopere recusas, cū

à figmento poëticarum Fabularum, de oculis Solis
 vniuersum Hemisphærium despicientibus. te non
 tantopere abhorrere ostendas? Aut cur Christum
 hominem loco physico includere conaris, qui tamen
 Christus non est aut viuit amplius in tempore, sed
 in eternitate, in qua cum tempus nullum sit, etiam
 de loco physico nihil certi dici aut disputari potest,
 sed referuanda sunt omnia ad iudicium, cum tem-
 pus esse desinet, & eternitas succedet, vt scriptum
 est: Oculis non vidit, nec auris audiuit, nec in
 cor hominis ascendit, quæ præparauit DEVS ijs,
 qui diligunt illum, &c:

Vsq; adeo paratus es, Beza, vel ad solas Poë-
 tarum fabulas, plus tribuere irrationali corpori
 Solis, quam Christo homini ad dexteram maiestatis
 & potentie diuine exaltato, de cuius corporis
 præsentia in cœna, expressum ipsius habemus ver-
 bum. Sol corpore suo toto peragrat & conficit
 spacio viginti quatuor horarum, totum mundi opi-
 ficium. Quæ, secundum regulas tuas physicas, illo
 modo id fieri potest, nulla præsertim requie acce-
 dente, & tamen corpore solari non diminuto, nec
 amittente vigorem, lucem, virtutem, & celerita-
 tem suam? Cumq; nostra corpora in vita æterna
 longè sint superatura corpus solare, claritate, im-
 passibilitate, incorruptibilitate, agilitate, inte-
 gritate

& subtilitate, quid quaeso de corpore
 CHRISTI, in vnitate τὸ ἅγιον euecto ad dex-
 teram patris omnipotentis, cogitandum est? De-
 mitte hic te, Beza, humiliter, & silentio reue-
 renter suscipe vnigeniti DEI corpus, quod iuxta
 Cyrilli sententiam omnia physica, humana, & an-
 gelica transcendit, & noli altum sapere, ne tan-
 dem opprimaris à gloria.

XII. Ists tuis calumnijs, blasphemijs, &
 mendacijs, appendicem agglutinas, de Augustiana
 Confessione, cui te, sine certis conditionibus, sub-
 scribere nec velle, nec posse, confiteris. Ea autem
 conditiones, quæ & quales sint, non indicas, quas
 si indicares, forsitan (pace tua loquar, Beza,)
 agi posset cum Electore & Ducibus Saxonie, Mar-
 chionibus Brandenburgicis, Ducibus Luneburgi-
 cis, Lantgrauijs Hessorum, Principibus Anhalti-
 nis, Ecclesia, & Republica Norinbergenfi, &
 Reutlingenfi, vt suam illam Confessionem & Sub-
 scriptionem, maxima animorum constantia, in
 summis periculis, coram omnibus totius imperij
 statibus, felicissimo processu & successu, à maio-
 ribus suis, proleis, & aulis, summa cum laude fa-
 ctam, & multorum etiam sanguine obsignatam et
 confirmatam, & Dei beneficio, in alia regna, vbi
 nunq; purior Euangelij doctrina sonat, allatam &
 pro-

propagatam, in tui scilicet gratiam, reuocarent & mutarent, quod etsi & Principes aliquot, & Respublica ad tuas & tuorum clancularias machinationes, nimis, superq; conuiuere videntur, idq; non absq; periculo veritatis, atq; metu cruentarum actionum: futurum tamen nunquam est, Deo regente animos piorum Principum & Senatorum, & conseruante suam Ecclesiam, ne tuæ farinæ homines, siue Theologi, siue Politici Iurisperiti, aut medici esse velint, ea quæ moliantur, hoc est, extremam securitatem, seditiones, & perturbationem omnium rerum, tam in Ecclesia, quàm in alijs vitæ generibus, vt experientia passim testatur, & exempla omnibus in conspectu sunt, efficere & exequi possint.

Habuit profectò Germania nostra hæcenus mediocrem, & quidem salutarem pacem, & vnianimem consensum in doctrina constanter & feliciter tutata est, fide salua, conscientijs pacatis, & inuocatione Filij Dei inuiolata.

Etsi autem agnoscimus & fatemur nos poenas dare, ob ingratitude & securitatem nostram, dissidij nunc his, nunc illis oborientibus & inualescentibus: tamen non videmus periculosius malum, & magis idoneum ad extremam Germaniæ, & aliorum regnorum perniciem, quàm est virus serpens Sacramentariorum, quo vno experimur distragi animos Principum inter sese, simplicitatem doctrinæ

doctrinæ conuelli, turbas dari, dissidia augeri, sanguinem innocentum peti & profundi, ita vt verendum sit, ne propter hoc vnum malum, quo Christi gloria impetitur & violatur, & omnipotentia eius extenuatur, & veritas prosternitur, Germania nostra conuiuentibus adeò ijs, qui debebant esse nutritij & custodes, semel agnitæ, & Dei beneficio propagatæ veritatis, vel suo ipsius sanguine, aliquando, & fortè breui (quod DEVS clementer auertat, & nostri propter FILIUM, quem supplices exosculamur, misereatur) poenas datura sit, nimis atroces & tragicas, sicut in alijs regnis, prohdolor, factum est, in quibus etiam innocentes, vt fieri solet, cum poenæ instant, miserè irucidati fuerunt.

Vtinam sanè Principes & Respublica Germaniæ principijs obstarent, & publicæ saluti consulerent, & fidem, conscientiam, & benedictionem Dei, pacemq; internam & externam, maiore cura & reuerentia custodirent, quòd cum fiat à nonnullis, piè, constanter & fideliter, DEO OPTIMO MAXIMO, Patri DOMINI nostri IESV CHRISTI, meritiò gratias agimus, & eum oramus, vt ad illorum exemplum & imitationem, cæterorum quoq; animos, studia, & curas, flectat & dirigat.

Cetera

Cetera, Beza, quæ habes, negligi optimo iure à me possunt, cum nihil habeant $\pi\sigma\omicron\varsigma$ $\epsilon\pi\theta$. Contumelias enim tuas, quibus me afficis, D E O commendo, dicenti: mihi vindictam, & ego retribuam. Particulas Grammaticas quas affers, suo loco relinquo, pessimè acturus, si de illis tecum disceptare, & interea rem ipsam, tam seriam, arduam, diuinam, omittere vellem, id quod abs te quæri animaduerto. Me quod ad Aristotelem ablegas, ex quo, tuo scilicet præclaro & pio iudicio, hoc est, stulto, & friuolo, & impio, totam hanc controuersiam planè ac perspicuè decidi posse affirmas, facis vt hominem vera pietate, & timore, & inuocatione Filij Dei, planè & perspicuè destitutum decet. Pudere te non debuit, ex verbis Christi & Apostoli Pauli melius discere, quomodo de diuinis mysterijs sentire & loqui deberes. Inde enim tota hæc controuersia, qua in re prorsus non fallor, planè ac perspicuè decidi posset.

D. Pauli Eberi præceptoris mei carissimi, piæ memoriæ, Libellum, & Confessionem de Cœna DOMINI, quod nominas ineptum librum, vanum & puerilem, fucatum fumis, dialogismis, & contemplationibus, & tantum tenuis iudicij hominibus placentem, de eo nunc operæprecium non est tibi vt respondeam, cum Confessio illa, & antea, &

nuper

perrimè etiam præsertim in his nouis turbis, VVitenbergæ sit edita, & nomine Ecclesiæ, & Academicæ VVitenbergensis aliquoties publicata. Horum igitur, videlicet Theologorum, & Professorum VVitenbergensium erit, tibi ad hanc criminationem tuam respondere.

Vnum verò tibi hoc loco subijcio, commune faciens te, vt consideres, quam teipsum & alios fallas, & mendacij arguas in eo, quod cum VVitenbergensibus prorsus ac penitus hac in re (de naturis scilicet, & harum proprietatibus) tibi conuenire coram Deo & hominibus testatus sis, nunc D. Eberi Libellum, Confessionis loco, & nomine Ecclesiæ, & Academicæ istius, & de eadem re, & de Cœna scriptum & editum, tam ridiculè & scabiosè flagellare & explodere non vereris. Satis autem sit de hac re bonos monuisse. Tibi verò vt surdo, & aspidi aures suas obstruente, ne audiat verba Christi, quantauis contumacia, in certaminibus tuis disseminandis perstes, fore denuncio, vt verè dictum esse experiaris: S E M E N mulieris conteret caput Serpentis, & consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet. Cælum & terra peribunt, Verba autem mea non peribunt. Item: Scrutator Maiestatis, opprimetur à gloria. Et quod tu allegas: $\pi\alpha\rho$ $\epsilon\varsigma$ $\sigma\alpha\pi\sigma\omicron\mu$ $\omicron$ $\pi\sigma$ $\alpha\rho$ $\mu\eta$ $\delta\iota$ $\kappa\alpha\iota$ $\sigma\epsilon$ $\pi\epsilon$ $\pi\sigma\alpha$ $\mu\omega\delta\omicron\mu$.

Bene

Bene vale, Beza, & ad rem, hoc est, ad quaestiones supra expositas, in quibus status controuersiae nostrae consistit, planè & categoricè respondeto. DEVS tibi det mentem saniores, & nobis constantiam in agnita veritate, & vitam ac salutem eternam, per & propter Filium Mediatorem, Deum & fratrem nostrum, sedentem ad dexteram Dei patris omnipotentis, cui cum patre & spiritu sancto sit honos, laus, gloria, in æternum, Amen.

Scriptum in Comitatu Oldenburgico Saxonum, Anno salutis humane M. D. LXXIII. die 15 Iunii, quo ante annos mille, ducentos, & quadraginta quinq; , Anno scilicet Christi 318 inchoatum fuit Concilium Nicenum, in quo 318. Episcopi impium dogma, & blasphemias Arii damnâvnt, qui & postea suarum blasphemiarum tragicas poenas dedit, quarum, BEZA, recordari debebas.

DE

DE DVOBVS Articulis Symboli,

ASCENDIT AD COELOS: SED
DET AD DEXTERAM DEI
PATRIS, breues quæ
stiones.

Ascendit ad cœlos.

Quid est ascendere in cœlum?

ASCENDERE in cœlum in Symbolo significat ex hac visibili conuersatione transire in vitam invisibilem.

Id quomodo factum sit, ostendit historia Actuum primo.

Quid significat Ascendere?

Significat visibilitè transire, ex hac visibili conuersatione, & exaltari dextera Dei supra omnes cœlos ad sublimitatem, & eminentiam, & gloriam diuinam, & omnia sibi habere subiecta & presentia, & seruientia.

Quis ita explicat vim vocabuli, ASCENDERE?

Ipsè

Ipse Filius Dei, inquit: Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum. Et, data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Et Apostoli hunc articulum interpretantur, his loquendi formis: Ascendit ad cœlos, sublatus in cœlum. Accepit cœlum. Ascendit super omnes cœlos. Ingressus est in gloriam patris sui. Excelsior cœlis factus est. Accepit potestatem in omnes potestates. Omnia subiecta sunt pedibus eius. Cœlos penetravit.

Quid significat cœlum in hoc Articulo?

Non significat aërem, Elementa, nubes, aut Firmamentum, Stellæ, Planetas, siue corporeos cœlos: quos omnes penetravit corpore suo, ascendens Christus, nec significat locum physicum in cœlo aliquo, ubi CHRISTVS suo corpore circumscriptus contineatur, sed significat cœlestem habitationem, & thronum Dei, habitantis lucem inaccessibleem, super omnes cœlos, & super omnia loca. Ascendit enim Christus super omnes cœlos, & intrauit in Gloriam Patris sui, profectus in cœlum, subiectis ipsi Angelis, & Potestatibus, & virtutibus, 1. Pet. 2.

CUR

Cur Christus corpore suo ascendit in cœlum?

1. Ut refutaret somnia Iudæorum, de politico regno Messie.
2. Ut testaretur se visibili & comprehensibili modo nobiscum ante diem nouissimum non esse conuersaturum.
3. Ut nobis locum pararet, & aditum ad cœlos, & ad consortium omnium Angelorum & piorum hominum.
4. Ut omnia subiceret sub pedibus suis, & ipse caput esset Ecclesiæ, merito, efficacia, dignitate, & perfectione.
5. Ut testificaretur de victoria aduersus regnum peccati & mortis.
6. Ut desuper regeret suam Ecclesiam, & ei adesset vsq; ad consummationem seculi, & omnia impleret. Ephes. 4. Ascendit super omnes cœlos, ut omnia impleret, dans dona hominibus, intrans in sanctum sanctorum, propitiator & Aduocatus noster.
7. Ut nostra corda ad se traheret, Philip. 3. Nostrum πολίτευμα in cœlis est. Colos. 3. Quæ sursum sunt sapite, ubi Christus sedet ad dexteram patris.
8. Ut sederet ad dexteram patris & gloriam, quam ab æterno ut Deus habuit apud patrem, donaret etiam in seipso suæ humanæ naturæ, iuxta illud

G lud

Iud, Iohā. 17. Pater glorifica me apud teipsum
ea gloria, quam habui apud te, antequam mundus
esset. De quibus verbis Cyrillus grauiſimē ita loqui-
tur: Gloriam suam, quam semper habuit ut Deus,
petijt vt homo. Nec quia gloriæ propriæ vnquam
expers fuit, hæc ab eo dicuntur, sed quia in glori-
am, quæ sibi semper adest vt Deo, proprium tem-
plum subducere volebat. Et: Non sibi à patre glo-
riam petebat, quæ sicut natura Deus non indige-
bat, sed paternam gloriam in hominem, quem as-
sumsit, petendo, vt homo, traducit. Item Augusti-
nus: Ascendit ad cœlos, id est, conditionem natu-
ræ nostræ, quam ex homine matre natus assumpsit,
supra cœlos in dextera Dei patris collocavit. Et
Cyprianus: Ascendit ad cœlos, non, vbi Verbum
Deus ante non fuerat, quippe qui erat semper in
cœlis, & manebat in patre, sed vbi Verbum caro
factum antea non sedebat. Et: sedere ad dexteram
patris, carnis assumptionis mysterium est: neq; enim ei
corporeæ illi naturæ conuenienter ista absq; assump-
tione carnis adduntur: neq; sedis cœlestis profectum
diuina natura, sed humana conquirat.

Ascenditne Christus in cœlum ita, vt ante nouissi-
mum diem suo corpore nusquam alibi esse possit,
quam in certo cœli loco?

Nullo

Nullo modo. Nam quia ascendit ad cœlum, vt
corpus suum ad dexteram Maiestatis & virtutis
Dei euberet, ideo etiam suo corpore potest esse
vbicunq; vult esse, sine læsione veritatis sui corporis,
etiamsi modus quo id fieri possit, ad regulas &
proprietas physicas non qua dret. Omnia enim
possibilia sunt Deo, qui de corpore suo facit, quida
quid vult, & tamen manet corpus, inquit Augu-
stinus.

An non oportet Christum cœlo capi, id est, conti-
neri, sicut scriptum est Act. 3. OPORTET
Christum cœlo capi, vsq; ad tempora re-
stitutionis omnium?

Nequaquam Christus cœlo continetur, vt ali-
bi in terris suo corpore & sanguine, videlicet in
ministerio & cœna esse non possit. Versio autem
loci, Act. 3. In illa sententia, quæ localitatem et
inclusionem physicam in æternitate fingit, planè
peruersa est. Christus enim cœlum accepit, pos-
sedit, occupauit, sibi subiecit, id est, vt Petrus se-
ipsum explicat, est ad dexteram Dei profectus in
cœlum, subiectis ipsi angelis, potestatibus, & vir-
tutibus. Cœli autem non aliter Christum ascen-
dentem exceperunt, nisi quod cum gaudio & tri-
umpho se ipsi subiecerunt humilime, & eum Domi-
num agnoscunt & saluant, & prædicant.

G 3

An

An non Christus corporali locatione in aliquo loco
cœli est, *ἡ δὲ πρὸς τὴν δεξιάν* ?

Liberrimè Christus potest esse, ubicunq; vult esse : Corporali quidem locatione, quo ad veri corporis modum, physice : absq; physica autem circumscriptione, hyperphysice & diuino modo, nobis incognito, quia non tantum habet corpus humanū, vt reliqui homines, sed illud ipsum corpus euexit ad dexteram patris sui omnipotentis supra omnes cœlos, super omnia loca, & super omnes ordines, solo eo excepto, qui ipsi omnia subiecit, quia non super hunc, sed ad dexteram eius sedet.

Quo igitur in loco CHRISTVS est cum corpore suo humano ?

Locus alius nominari non potest, nisi dextera Dei, si hæc docendi causa appellari locus potest. Querenti enim, vbi sit in cœlo, respondet scriptura : Ad dexteram Dei patris omnipotentis. Ascendit enim ad cœlos, vt sedeat ad dexteram patris.

SEDET AD DEXTERAM
Dei patris omnipotentis.

Quid significat dextera Dei ?

Augu.

Augustinus.

Dexteram intelligite potestatem, quam accepit homo ille, susceptus à Deo.

Cyrillus.

Ascendit cum carne in gloriam Deitatis, & Dominus omnium esse creditur etiam cum carne. Fleatur ei omne genu, & id non ad dolorem & contumeliam patris, sed magis ad gloriam. Gaudet enim & conglorificatur, dum ab omnibus Filius adoratur, licet sit factus similis nostri.

Dextera igitur Dei non est corporalis locus, sed est maiestas, potentia, & summum imperium Dei, virtus & magnificentia Dei.

Quid significat sedere ad dexteram
DEI ?

Significat consortem esse imperij, & iudicij summi, & regnare pari potentia cum DEO super omnes creaturas, & ab omnibus creaturis adorari & coli.

Ad quam naturam in Christo dictum est à patre : SEDE à dextris meis ?

Ad humanam naturam. Nam secundum diuinitatem suam æternam, Christus non tantum semper, cum patre & spiritu sancto pari potentia regnat, sed est, & dicitur ipse Dei dextera : Secundum hominem

minem autem coepit sedere certo tempore ad dexteram Dei, & regnat in aeternum DEVS & homo in ipsa Trinitate, super omnes creaturas, & à nobis inuocatur Deus & homo, vt quando Stephanus dicit: DOMINE Iesu suscipe spiritum meum.

Chrysostomus:

Cognoscamus, quæ natura sit, cui dixit: Sede à dextris meis, & esto meæ particeps sedis. illa nimirum, quæ audierat: Terra es, & in terram ibis.

Athanasius.

Hæc verba (Sede à dextris meis) de corpore Dominico dicta sunt. Si enim cælum & terram ego impleo, dicit Dominus, omnia continet Deus, nullo autem continetur, in qua non sede sedet? Corpus ergo est, cui dicit, sede à dextris meis, id est, Diuinitas Christi antea ubiq; est, & omnia replet, ideoq; dici ad eam non potest: Sede à dextris meis. Sed hæc verba ad humanam in Christo naturam diriguntur, siue ad Filium hominis, in quantum est homo, non deposito sancto corpore, sed cointo in vnus Deitatis perfectione ad honoris aequalitatem. Item Cyprianus: Inuisibilem Deum, visibilem Filium recepit ad dexteram suam manifestum est: & humilitatem carnis nostræ throno iudiciario honoratam, paternæ complacuisse altitudini.

Sedet

Sedetne Christus in sua humanitate eodem modo ad dexteram virtutis & maiestatis Dei, quo sedet ad eandem in sua æterna & diuina natura?

Duplex sessio ad dexteram Dei, aut duplex Thronus DEI, aut duplex maiestas non est: Sed Christus suam gloriam, maiestatem, dominationem, & potentiam, quam ab æterno in æternum habet, etiam assumptæ suæ naturæ certo tempore ita donauit, communicauit, & tribuit, vt illa gloria, virtus & maiestas tota luceat in humana natura, per illam se exerat, & cum illa exerceat suas actiones.

Cyrillus.

Diuina natura per seipsam viuificat, ad cuius virtutem caro per coniunctionem conscendit. Quomodo autem id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere possumus, sed silentio & firma fide illud suscipimus.

Dicitne humanam naturam in Christo esse æqualem Deo?

Non. Deus enim est caput Christi hominis, Ephes. 1. & humana natura semper est sub Deo, etiam si super omnes creaturas sit euectæ. Deus dat, illa accipit. Deus est creator, illa est creata. Filius

us Dei est ipsa dextera Dei: ille verò cuncta est ad
dexteram Dei. Filius Dei est Dominus, & habita-
tor: illa est templum & habitaculum, in qua ha-
bitat tota plenitudo diuinitatis *σωματικῶς*. Filius
Dei est assumens & glorificans, illa est assumpta &
glorificata in Christo. Filius Dei posset omnia, eti-
am sine ipsa: at illa sine Christo, & extra Chri-
stum nihil. Filius Dei per se, & in se habet omnia:
illa verò non secundum se, sed à Christo sibi datam
accipit, & in Christo habet, & retinet omnem
gloriam & potestatem. Et tamen est vnus & idem
Christus, creator, pater, DEVS, Dominus, &
frater noster, caro & sanguis noster ad dexteram
Dei, cui sit laus, honos, gloria, gratia,
cultus & celebratio in aeternum,
A M E N.

Henricopoli
EXCVDEBAT CVNRADVS
HORN.

THEODO-
RI BEZÆ
APOLOGIA
TERTIA,

AD NICOLAI SEL-
NECCERI ΚΟΚΚΥΣ-
ΜΟΥΣ.

GENEVÆ
Apud Eustachium Vignon,
M. D. LXXIII.

AD NICOLAI

SELNECCERI

ΚΟΚΚΥΣΜΟΥΣ

Apologia tertia.

AT CITO SI SAT
benè, inquit vetus prouer-
bium. At tu certè multò re-
ctius fecisses, si vel oppu-
gnandam veritatè nunquam
suscepisses, vel maturè pedem retulisses,
nedum vt tarditatem in respondendo tu-
am excusare te oportuerit. Quotum enim
quenque esse putas existimationis tuæ stu-
diosum, qui te tacere non multò malit q̃
tuam istam amentiam magis ac magis de-
clarare? Ad me quidem quod attinet, fal-
leris, si tantum mihi ocij esse putas, vt istis
quæ spontè ruunt euertendis operam ali-
quam mihi deinceps ponendam putem.
Itaq̃ hoc semel tibi nunc responsum habe-
to. Quereris de alterius apologiæ meæ vi-
rulentia & maledicètia. Id verò iure an in-
iuria facias, penes eos iudiciū esto, qui mea
cum tuis compārarint. Expostulas etiam
mecum, q̃ multa extra causam dixerim. pu-
tas enim quicquid in te dicitur, extra cau-
sam dici, in quo etiam magnoperè falleris,

A 2

quod

*Ed. 5. m.
apologia III
G. 1. 11*

quod ex re ipsa melius intelligetur. Interpretationem meam paucorum istorum Lucę verborum *ὅτι δὲ ὑπερῶν δ' ἑξάδρα*, Quem oportet celo capi, tum vt falsam, tum vt impiam reprehendisti. Ego verò vt illam & à falsitate & ab impietate vindicarem, quorum illud ad verba, istud ad sententiam propriè mihi visum est pertinere, cum alia non pauca, tum etiam quæ hac de re Vuittebergæ vnà cū alijs doctissimis viris & in schola disputasses, & vel scriptis ipse tradidisses, vel ab alijs scripta comprobasses in subsidium causę aduocaui, vt quum tuo ipsius testimonio tua *leuitas* & inconstantia, vel etiam à veritate *defectio* patefacta esset, reliquæ tuæ orationi *fides*, prorsus omnis detraheretur. Hócine verò est *extra oleas* vagari? At tu multa tuo more quasi *ἐν δόξῃ*, ac non potius *μαρτύρεσθαι* Deum precatus, qui sanè inter te & me iudex esto, perinde mecum agis, ac si in vitam moresq; tuos inquirere constituissem. Atqui de hac controuersia nec quidquam ampliùs dixi. Cætera quid ad me? Conciliare te igitur posteriora tua cum prioribus oportuit, & iniuste collegas tuos de tua defectione conqueutos demonstrare, quod quum ita facias, vt magis ac magis te ipsum redarguas, illis nempe notis aspersus maneat oportet, quas sola & vnica peccati agnitio coram

Deo

Deo & hominib. obliterabit. Quid enim? quum ipsa vi veritatis adactus nunc tandem fatearis Christi corpus in celis esse secundum veri corporis modum, & negare non possis, quod loci spacio circumscribitur, eo ipso loco capi siue contineri, an nō meam interpretationem admittis? nisi fortè uoculam istam CAPI, duriorē esse putas quàm circumscribi, contineri, detineri, *ὑπερῶν*: quum tamen illis omnibus & veteres omnes orthodoxos, ipsumq; aded Heshusiū concludēdi voce, vsos esse, prolati testimonijs ostenderim. Sed, inquis, *impie & blasphemè sententiam illam interpretaris, quum ex eo Christi corpus in cœna re ipsa quàm longissimè à nobis abesse colligis*. Ergo, bone vir, non ipsam interpretationem, sed eius duntaxat explicationem, vel potiùs quod inde elicio reprehensum oportuit. neque alio rursus teste nobis quàm te ipso est opus, vt tua non modò temeritas in accusando, verum etiam in loquendo leuitas & inconstantia, maxima denique in errore tuo defendendo stultitia deprehendatur. Quod autè defectionis crimen si crefutas, quod nullum in te scriptum Academia Vuittebergensis ediderit, quàm etiam ineptè abs te dicitur? Ad quos enim quasi conciliator venisti post illius Catechismi editionem? Quomodo ab illis discersisti? Quam illi

A 3

postea

postea expostulationem scripserunt? quibus purgatum te voluisti appendice alteri defensionis tuæ adiuncta? *alijs*, inquis, *nonnullis ut copiosè in ipsa apologia significauit*. Ergo, ut video, habes, Dei gratia, etiam plures quàm putaram, qui tua deliria minimè probent, quos etiam spero tua illa defensione mirificè in sua sententia confirmatos. Sed nisi tam animosus esses, cum illis sanè prius quàm cum istis transigendum fuit. Num enim, quæso, à priuato quopiam, ac non potiùs Academiae nomine hæc in te dicta factaq; sunt? & illa grammatica pererudita disceptatio quamuis ab illo quem nominas scripta sit, num tamen existimari potest inscijs & dissentientibus collegis edita? Tuum autem cuiusmodi tãdem refugium est, venerari te Academiam Vuitenbergensem, cuius tamen Rectores persequaris, luminaq; præcipua extinguere tanta contentione sis conatus? Sed hæc, inquires, nihil ad nostram causam. Imò verò maxime ad causam faciunt, ut quæ tibi sit in istis habenda fides, omnes perspiciant. Sed de his plus satis. Nec enim tuis antagonistis siue iure siue iniuria de te cõquerantur, patrocínio meo est opus, nec ego, ita me bene Deus amet, is sum qui dissidium vllum vel excitare vel excitatum fouere inter fratres studeam: paratus, paratus, inquam, Selne-

cere,

cere, quouis periculo, labore, dāno, vitæq; ipsius meæ dispendio, pacem concordiamq; in Ecclesia pro exiguis meis viribus, siue coram, siue scriptis conciliare. Prætermitto quæ tu extra causam planè nugaris, veluti quod *παρεργως*, & tamen non ab re de puerilibus illis plurimis verficulis, quibus integras paginas infarcis, quorum tamen auctores facis D. Philippum & alios nonnullos. Quàm autem verè hoc respondeas nescio. Hoc scio multa etiam maximis viris huiusmodi interdum excidere consueuisse, quæ si qui temerè postea in lucem edant, pessimè illorum existimationi consulunt. Si tamen in histantoperè tibi placeas, ut similes habeant labra lactucas, age tu tibi delicias istas habeto.

Conquestus sum inter cetera, quòd confusè & perturbatè respondeas, & optimo iure conquestum me fuisse, neminem fore existimo, qui perfectè saltem altera ista tua defensione, nò vltro fateatur. Exemplo sint illa de persona & ascensione Christi, de quibus certiorè factum dicis Illustrissimum Principem Electorem. Nunquam enim illa in tot capita diuideres, si diuisionis methodum nosset: nec tam ineptè, quæ sunt prorsus eadem, ut diuersa recenseret: nec toties eadem oberrans chorda idem molestissimè inculcasset: quum præsertim post-

eà summam eorum quæ à me oppugnari dicis, semel atq; iterum verbosissimè repetas. Itaq; quum satis sit mihi tecum ineptiuisse, dum te per auia discurrentem persequer, certum iter inire nunc constitui, ita tamen vt nullum ex tuis argumentis, quamuis illa sint iam millies à nobis & ab alijs ante me refutata, sciens prudens prætermittam. Primum igitur de illo loco, Oportet Christum capi, deinde de re ipsa, id est, de hypostatica vnione, de Christi ascensione & glorificatione, ac postremò de cœna domini disceptabo.

Dixi δ' ἐχέσθαι nunquam dici, nisi de eo quod ab alio tradatur recipiendum, & simul ostendi cur hac significatione commodè accipi illo Acto. 3. capitis loco non possit: ac proinde malè conuerti, Accipiendi verbo, quamuis & apud Latinos Accipere pro ab alio recipere, & apud Græcos λαμβάνειν pro δ' ἐχέσθαι passim ponatur. Quid tu verò? dicis ὑπολαμβάνειν & δ' ἐχέσθαι idem valere. At ego hoc ipsum tibi de ipso simplici λαμβάνειν concessi: nedum vt hoc negem de composito, quod propter adiunctam præpositionem idem prorsus declarat atque τὸ δ' ἐχέσθαι, vt vel ipsi pueri norunt. Neque est quod mihi obijcias illud κείναι οὐ κείναι. quum res non possint nisi ex verbis intelligi. Nego, inquam, Græcè quē-

quēquam dici δ' ἐχέσθαι, nisi qui ab alio traditum accipiat: nec tu vnquam contrarium probaris. Dicatur ergo, inquires, Christus suscepisse, siue in se recepit administrationem & domum cœli datam à patre, sicut apud Plutarchū dicitur Fabius αἰαδ' ἐχέσθαι τὴν πόλιν. Sed quānam conueniet illud ἄχρει, id est, vsq; ad tempora restitutionis omnium, quum tunc maximè sit illa dominatio patetefacienda? Itaque res ipsa ostendit non de dominatione ipsa, sed de commoratione in cœlis, siue de ipso dominationis throno illum Lucæ locum intelligi oportere, & qd nunquam refutabis, nihil aliud significare quàm quod ex Angelis Petrus intellexerat, & in quotidiana confessione profitemur, ascendisse videlicet Dominum in cœlos, & inde ad viuos & mortuos iudicandos, siue ad mundi instaurationem venturū, ac proinde illic ad eum vsq; diem permanfurum. Excipis tamen hanc ipsam particulam duobus locis poni, in quibus non de folio dominationis, sed de ipsa dominatione agatur, nempe, Psalm. 110. & 1. Corinth. cap. 15. Concedo vtrunq; & dico particulam ἄχρει, vtrobiq; ppria significatione accipi, ita videlicet, vt tunc nō quidē regnare, sed eo modo q nunc regnat, desiturus sit Christus regnare, vt q tunc nō sit pugnaturus, vt nunc facit contra hostiū reliqas, sed electis omni-

bus plenè seruatis, perdomitisq; hostibus cum patre triumphaturus, sicut Nazianzenus concione de Filio secunda declarat, & apertius etiam Augustinus lib. 1. De Trinitate capite 10. Quid si igitur, inquires, hoc ipsum dicat Petrus? Respondeo, nouam, inusitatam, peregrinam esse hanc loquendi formulam, qua dicatur Christus cœlum recipere, pro cœlorum imperium in se recipere. Et verò vt in omnes formas te conuertas, cur tibi religio est simplicissimam expositionem, & Syriacam interpretationem, veterumq; adeò auctoritatem sequuto, fateri rectè dici, cœlum capere Christum, siue Christum cœlo capi, quem etiam cœlo concludi tuus ille fraterculus Heshusius scribere non vereatur? Sed illud qua tandem fronte dicis, scribere me *τὸ δὲ χεῖρον* nihil aliud significare quàm certo spacio quidpiam comprehendere? Vbi enim hoc à me dictum comperies, sycophanta? Imò docui, non nisi à consequenti accipi pro *χρῆμα*, siue quidpiam quod sit receptum, in sese continere: quam significationem minimè dixi esse vnicam vel perpetuam, sed huic loco maximè tamen consentaneam esse demonstraui. De voce Kibbel, qua vsus est Syriacus interpres, non aliter mecum agis. Quum enim dixissem itidem nunquam vsurpari, nisi de eo quod aliunde sit obla-

oblatum, tu contrà respondisti, de eo dici quod per manus sit traditum siue alio modo apprehensum, id quod negaui & adhuc pernego. Tu verò locum profers ex capite Estheris 4. vbi dicatur, idem verbum de Mardochæo, qui vestes ab illa missas recipere noluerit. Itaq; Selneccere, planè præuaricaris, vt qui hoc ipsum cōfirmes, quod tibi subruendum fuit, nisi veritati assentiri malles. Imò, inquis, dixi *vocem istam dici nō tantum de eo quod manu, sed etiam quod alio modo sit apprehensum*. Egregiè verò, Selneccere, quasi de apprehensionis instrumento vllam prorsus mentionem vel tenuissimam fecerim, ac non potius illud dixerim quod dico, nec tu vnquam refutabis, nempe, nec Hebraicam vocem Kibbel, nec Græcam *δέχεσθαι*, aliter vsurpari, quàm de eiusdem rei receptione, quæ aliunde sit oblata. Et de hoc quidem hactenus. Nunc ad ipsam huius loci sententiam, siue ad id potius venio, quod ex hoc loco vt necessario consequens elicimus, Christum videlicet corpore nunc à nobis tam abesse, quàm tunc cœlo aberat quum in terris versaretur. ex quo & illud efficitur falsissimū esse, quod non minus vanè quàm pertinaciter defenditis, carnem Christi videlicet re ipsa esse in, vel sub, vel cum pane cenæ Domini ritè administratæ, & ore ipso accipi. Fortassis enim

enim vobis quoque non minus quam solidissimis Transsubstantiatoribus religio est panem illum vel frangere vel manibus accipiendum tradere. De hoc, inquam, videamus, quandoquidem translato abs te controuersia nostrae statu, eò delapsi sumus, Sequar autem hunc ordinem, ne quid tuo more sapius iterare cogar, vt priore loco illa, de quibus consentimus, posteriore, de quibus dissentimus, certis thesibus describam, & ita quidem vt quæ falsò nobis attribuis, minimè prætermittam. Deinde tua sigillatim argumenta nuda & in suos syllogismos redacta recensbo, & refellam. In his igitur consentire nos video.

DE PERSONA CHRISTI.

Pag. 108. 1 Persona Christi constat ex duabus naturis totis, nempe diuina æterni Filij Dei assumente, & humana ex substantia Virginis assumpta, idq; per hypostaticam vnionem.

2 Hypostatica vnio, id est, qua ex duabus illis naturis constituitur vnicum & singulare *ὑποστατικόν*, primum opponitur separationi, qua fit vt totidem sint personæ quot naturæ: tum confusio, qua vel ipsæ naturæ vel earum *ἰδιώματα* confunduntur.

3 Chri-

3 Christus homo etiam in gloria secundum naturales & essentielles proprietates est circumscriptus, & physicè loquendo, in vno loco, secundum veri corporis modum. *Pag. 31.*

4 Humana natura per hanc vnionem est supra omnes res creatas (solo Deo excepto) euecta, tum propter vnionis gratiam, tum propter inenarrabilia dona in ipsam effusa. *Pag. 30.*

5 Christi ascensio nihil prorsus detrahit illi potestati, quam accepit secundum carnem in coelo & in terra.

6 Christus suam carnem & suum sanguinem communicat in sua cœna spiritaliter, & cum fide accedentibus.

In his, inquam, consentimus, vt nihil tibi de illorum probatione fuerit laborandum, nisi consueuisses omisis de quibus controuertitur multa non necessaria inculcare. Hæc autem quæ subijciam, falsissimè nobis attribuis sub Caluinismi nomina, cui quum te nò pudet Lutheranismum opponere, quid tãdem agis, bone vir? Certè communibus aduersarijs gratum facis, quibus te auctore deinceps licebit sectarum nomina nobis exprobrare. Itaq; planè dignus es, quem illi ipsi, quorum ambitiosis testimonijs te ipsum ineptissimè commendas, penè cõspuant. Nam etiam si Lutherum vel Caluinum tibi concederem, non tanquam Verbi diuini interpretes, sed tanquam

tanquam ipsum Paulum ἀποστόλον Christi Apostolum audiendos, an propterea vox ista audienda esset in Ecclesia, Ego sum Lutheri, Ego sum Caluini? Sed de istis vt ne dealijs quidem plurimis cogitare tibi tam negocio suo licuit. Ego verò neque Calvinismum neq; Lutheranismum, sed Christianismum agnosco, ad cuius normam studeo cuiusuis, ac meum quidem in primis, spiritum pro viribus mihi à Deo concessis, exigere. Sed ad rem venio. Hæc, inquam, dico te falsissimè nobis tribuere, quorum sigillatim falsitatem refellam.

- Pagi. 67. 1 *Humana natura nihil in Christo assum-*
 Pagi. 78. *pfit, & nihil habet quod humanæ nature*
conditionem & proprietatem superet.
Humana natura Christi nihil accepit
quod superet conditionem & proprietatem humanam.

Primum admodum improprie & valde imperitè vteris Assumendi verbo, vt te omnino prius magistrum quàm bonum discipulum in hoc argumento euasisse appareat. Neque quum hæc dico, λεγὼ λόγον, sed dico quod res est: siquidem Ecclesiam docuerunt hæretici, tuiq; similes, necessarium esse, tum verba penè singula, tum loquendi formulas, non quidè superstitiosè, sed diligenter obseruare. Et sanè nisi discrimè inter δ' ἐχέου & λαμβάνειν neglexisses, non esses abusus

abusus Assumendi verbo, pro Accipere siue Recipere. Nam vt te hoc quoq; Grammaticum, sed ad id de quo agimus appositum doceam, Assumere ex Ad & Sumo componitur, eiq; competit qui quodam iure suo sibi aliunde quippiamumat. Itaq; non dicimus diuinam naturam ab humana, sed humanam à diuina assumptam: neque dici propriè potest, res creatas quicquam ab opifice Deo assumpsisse, sed Recepsisse vel Accipisse, quod ex Ab & Capio componitur. Deinde vt ad rem ipsam veniam, quo tandem pudore hæc in nos scripsisti? Num enim Verbum factū esse carnem negamus? Esse verò carnem Filij Dei, siue hypostaticè filio Dei vnitum esse, quis tale tantumq; esse negarit, quantum nihil aliud existit in rerum natura? Præterea quum Spiritum suum Pater huic vni homini non sit adensus, vbi nos ita insaniuisse comperies, vt eum inficiemur hac etiam ratione secundum carnem vno Deo minorem esse? Hinc ista quoq; turpissimæ calumniæ.

- 2 *Omnipotentia & veritas Christi nihil* Pagi. 68.
quod physicas proprietates superet, ad-
mittit. Corpus etiam vnigeniti Dei, ex- Pagi. 70.
cepto solo peccato, nihil habet quod supe-
ret naturam humanam. Hyperphysica
nulla admittitis. In carne Christi nihil Pagi. 75:
est

Th. Beza Apologia III.

*est diuinitatis, sed omnia physica sunt,
& physicis regulis obnoxia.*

Si in prima illa thesi nomine Christi per sonam, & physicas humanæ naturæ proprietates intelligis, insignis hæc est blasphemia, à qua Dei beneficio, immunes esse nos, quasi videlicet sentiamus Christo nullam potentiam maiorem tribuendam, quam quæ humanæ naturæ conueniat, id est, quasi Christi Deitatem aut dona ineffabilia negemus, verè testamur. Sin verò Christi nomen ad naturam humanam assumptam restringis, respondeo rursus calumniosè vel prorsus imperitè *ἀντιφυσικά*, quæ meritò negamus, cum *ὑπερφυσικοῖς*, quæ vltro, si- cuti par est, concedimus, abs te confundi.

Pagi. 69. 3 *Dona ipsa carni Christi à Deitate assum-
mente collata, nō sunt diuina, sed creata.*

Quid hoc verò rei est? Si diuina vocas dona quæ à Deo proficiuntur, & eius præstantiam testantur, qui sit vt creata opponas diuinis, quū de ijs loquens Petrus, nos fieri dicat naturæ diuinæ participes? Sin verò diuina voces, quæ sint Deitatis propria, vt æternum, infinitum, omnipotentem esse, & similia, tum sanè verè loquutus fueris, sed ambiguè, vt sycophantæ solent.

Pagi. 70. 4 *Christus sedet in caelo corpore circun-
scriptus in certo loco, aliter vt Deus,
aliter vt homo.*

Quid

Ad Nico. Selnecceri responsionem. 9

Quid hoc rursus est monstri? Quis enim vnquam dixit, Christum esse vel sedere corpore circumscriptionem duobus modis, vno vt Deum, altero vt hominē? quis, inquam, nostrum Deitati corpus vel circumscriptionē vnquam attribuit? Deinde, quis nostrum cum Nestorio gloriam Christi diuisit, etiam si tum in persona, tum in gloria quoque proprietates cuiusque naturæ seruandas aduersus Eutychetem docemus? Christum quoque ad dexteram patris propriè euectum dici seruilis formæ respectu, quis vnquam nostrum est inficiatus? Denique, si priorem partem istius aximatis negas, age teipso teste refellaris. Sic enim scribis pagi. 47. *Christum hominem dicimus, etiam in gloria, secundum naturales proprietates circumscriptionem, & physicè loquendo, in vno loco esse secundum veri corporis modum.*

5 *Mariam Christum peperisse cruentum Pagi. 70.
nixu naturali dicimus: & resurrexisse & 71.
corpore suo, nō clauso sepulchro, sed for-
tè per angelum aperto: & ingressum esse
ad discipulos, ianuis clausis, id est, quum
iam nox immineret, quo tempore ianue
claudi solent.*

Hæc quoque et si non penitus falsò, tamen calumniosè nobis obijcis. Quoniam enim ad abolendam corporis glorificati veritatem istis exemplis abuti consueuistis, nos

159 B

contrà

contrà docemus, præterquam, quòd ex ijs nihil eorum quæ vultis concluditur, posse etiam illa aliter quàm explicetis intelligi. Et ad Mariæ quidem partum quod attinet, non ignoras magnorum hominum, ipsiusq; adeò Hieronymi auctoritate niti, quod nobis tribuis. Neque id sanè quicquam integritati Mariæ derogat, vt quæ nihilominus à viro integra permanserit: quam etiam satis est ad salutem credere virginem. Spiritus sancti virtute grauidam peperisse. Quod enim de virginitate post partum traditur, piè quidem & probabiliter creditur, ad salutis autem nostræ mysterium non pertinet, neque ab Euangelistis narratur. Christum autem clauso monumento resurrexisse, non colligitur necessariò ex resurrectionis historia, neque etiam à veteribus affirmatur. Tertium verò inficiari non potes, varias admittere interpretationes. Quum autem hæc perinde nobis tribuis, ac si semel reiectis alijs expositionib; istas, vt simpliciter necessarias tueremur, nobis iniuriam facis.

Pagi. 72. *6 Inuocamus totum Christum, sed per communicationem idiomatum, seruat is triusq; naturæ proprietatibus.*

Ferre non potes, vt tibi inscitia obijciatur. Quid est autem asinum esse in rebus diuinis, si hoc non est? Quinam enim fuerit

Com.

Communicatio proprietatum, vbi totus Christus nominatur? Itaque hoc stultissimum delirium tibi totum relinquo. Vtriusque verò naturæ seruari proprietates oportere, tu ipse consentis.

7 *Diuinitas nihil communicauit realiter Pagi. 72. humanæ naturæ in Christo.*

Viden tuas ineptissimas ταυτολογίας? De hoc autem paulò antè diximus, turpissimum esse hoc mendacium. Quis enim nostrum vnquam negauit, hanc assumptam carnem, eousq; à Deitate assumente prouectam, vt non modò propter gratiam vnionis, sed etiam propter collata in eam dona inenarrabiliter supra res omnes creatas emineat? Sed age tuo ipsius testimonio rursum refellaris. Nam hunc quoque Caluini sum recensens pagi. 75. *Humanæ naturæ dona in Christo sunt tantum creatæ, quanta capere potest conditio humanæ naturæ, maiora tamen quàm aliarum creaturarum dona.*

Mendacium est igitur dicere, quòd doceamus, diuinam naturā nihil reipsa communicasse humanæ naturæ in Christo. Mutatam tamen fuisse in Deitatem (quod necessariò consequeretur, si idiomatibus naturæ diuinæ prædita esset) sanè aduersus tuum Eutychianismum manifestum pernegamus.

Pagi. 72.

8 Nullum idioma communicatur.

Pagi. 74.

Nulla fit communicatio idiomatum.

Deus te compescat, sycophanta. Num enim tollit communicationem idiomatum, qui de vera ipsius definitione contendit? Quæ hæc igitur est, vel teipso teste, impudentia? Sic enim scribis. *De duobus generibus communicationis idiomatum statuo inter nos & te, Beza, convenire.* Ergo teipso teste mentiris, Selneccere, quum dicis nullum idioma ex nostra sententia communicari. Quamvis illud etiam falsò dicas, nos tibi assentiri in eo, quod secundum genus communicationis statuis, *νοῖνο πὸν ὁμοῦ* cum *νοὶ νοῖν* id est *ἰσοῦς τῶν* imperitè confundens, ut suo loco dicam.

Pagi. 72.

9 Testimonia scripturæ, quæ de glorificatione loquuntur, intelligenda sunt de tota persona Christi, non de humana natura aut carne Christi, & accipienda per communicationem idiomatum.

Deus bone, quæ hæc confidentia est? qui, teipso teste, fatentur dona in ipsam carnem Christi collata inenarrabiliter illam euehere supra omnia, solo illo excepto, qui ei subiecit omnia, an nihil tribuunt ipsi carni in sese consideratæ? Imò, quis ignorat Christum propriè dici glorificatum secundum carnem, cuius demum respectu dicendus est nomen, quod est supra omne nomen, accepisse?

10 Di-

Ad Nico. Selnecceri responsonem. 11

10 Dicitur Christo reddita omnis potestas, Pagi. 73.

quia antea Verbo quiescente in statu humiliationis, eius potestas diuina sese non exeruerat.

Et hoc cuiusmodi tandem est mendacium? Sic enim in Matthæum Calvinus, *Meminerimus, quod Christus iure suo semper apud Patrem habuit, hoc illi datum esse in carne nostra, vel, ut clarius loquar, in persona mediatoris. Non enim æternam potentiam iacet, quæ præditus fuit ante conditum mundum, sed quam nunc accepit, dum ordinatus fuit mundi iudex. Imò notandum est imperium hoc non fuisse liquidò cognitum, donec à mortuis resurrexit, quia tunc demum summi Regis insignibus ornatus in sublime prodijt.* Hæc ille, duo declarans, nempe, hanc potestatem datam dici Christo non Deitatis, sed carnis respectu, siue quatenus assumpta carne factus est noster mediator, & hanc potestatem tum demum sese exeruisse, quum deposita infirmitate resurrexit. An non tu igitur manifestus sycophanta, Selneccere?

11 Qualis Adam fuit ante lapsum, talis est Christus in natura sua humana. Pagi. 77.

Scilicet posteriorem Adamum, in quo plenitudo Deitatis habitat *σὼματινῶς*, & qui nomē accepit, quod est supra omne nomen, negamus à priore Adamo duntaxat ad imaginem Dei condito differre. Saltem ve-

B 3

rò, Sel-

Th. Beza Apologia III.

rò, Selneccere, pudoris aliquid in menti-
endo retineres.

Pagi. 81. 12 *Christus in Cœna distinguit corpus su-
um, non verum, sed τροπικὸν ὑποτικὸν,
καὶ νοτικόν, imaginatiuum & metapho-
ricum spiritualiter.*

Os impudens, quando mentiendi finem
facies? Nos verò quoties planè, disertè, per-
spicuè ad rauim vsq; clamauius, quod &
ipso nunc Deo teste & Angelis ipsius, totaq;
Christiana Ecclesia, vociferari non defini-
mus, etsi corporis & sanguinis nomina non
nisi *μετὰ νοῦν* & pani & vino tribuuntur, &
Christi caro nō alibi nunc est quàm in cœ-
lis, tamē illud ipsum corpus traditum pro
nobis, & illum ipsum pro nobis effusum
sanguinem, verè nobis per fidem spiritua-
liter in cœna Domini communicari?

Pagi. 83. 13 *Qui dicit verbis Christi simpliciter cre-
dendum, est Capernaïta, Thyestes, Crea-
phagus, Deiuius, etc.*

Scilicet, bone vir, qui dicit, de verborum
Christi sensu constare in primis oportere,
idq; ex fidei analogia, ne fortè propter fal-
sam, aut etiam impiam interpretationem
mendacium pro veritate amplectamur, ne-
gat Christi verbis credendum. Christianos
autem futuros illis nominibus dignos, si
vera esset illa falsa, & flagitiosa vestra oralis
manducatio, sanè dixi & dico.

14 Sim-

Ad Nico. Selnecceri responsionem. 12

14. *Simplicitas nostra non debet esse ratio- Ibidem
ni contraria, & verbum Dei datum no-
bis est, ut nostra ratione illud pensite-
mus & examinemus.*

Sic imperito vulgo imponere vos im-
probi non veritatis, sed mendaciorum con-
cionatores, & quidem contra conscientia-
m consueuistis. Sed veniet tandem Domi-
nus, qui inter vos & nos iudicabit. Si vsq;
adeò putas, rationi nostræ repugnare quic-
quid de Deo credimus, cur idololatrias
conuincit Apostolus ex aspectabili mundi
contemplatione? cur physica & logica ex
Christianorum scholis non extruduntur?
cur Ioannes initio catholicæ suæ epistolæ,
visum, auditum, tactum aduocat exhibiti
in carne verbi testes? Hoc verò qui facit,
num propterea Verbum Dei ex ratione
metiri docet? Et quod ad Domini cœnam
attinet, vtrorum opinio absurdior est hu-
manæ rationi? vestræne, qui non putatis fie-
ri nos posse carnis Christi participes, nisi
ore ipso præsens percipiat: an nostra,
qui Christum licet à nostris corporibus
tam remotum, quàm cœli sunt à terra, ve-
rissimè tamen & efficacissimè nos sibi con-
iungere spirituali modo per fidem credi-
mus, quia tum verbo, tum adiunctis verbo
figillis hoc promisit Christus?

15 *Particulæ IN, SVB, CVM, reiiciendæ Pagi. 84.*

B 4 sunt.

Tb. Beza Apologia III.

*sunt. In, inclusionem: Sub, compressio-
nem: Cum, consubstantiationem signifi-
cant.*

Ne hoc quidem absq; calumnia dicitis. Nec enim veteres istis particulis vsos fuisse ignoramus, vt sacramentalem coniunctio- nem minimè vanam declararent. Illas ta- men vestra sententia acceptas, qui sacra- mentali coniunctione non contenti corpo- ralem etiam præsentiā cum Papistis de- fenditis, planè, fateor, repudiamus.

Pagi. 85.

*16 Indigni nihil, nisi panem & vinum acci-
piunt, & rei sunt corporis Christi, quia
respuunt oblatum & sum spiritualem &
beneficia Christi.*

Imò non ignoras indignorum nō vnum genus à nobis constitui, quod saltem ex D. Ebero cognitum dissimulare non debuisti. Deinde calumniosè dicis à nobis doceri in- dignos nihil sumere, nisi panem & vinum. Nos enim satis nosti panem illum & vinum illud, id est, Sacramenta, à pane & vino com- muni discernere: nec ignorare potes, quid de sacramentali mutatione ex Dei verbo doceamus. Sed & in parte postrema istius thesis mendax deprehenderis. Nec enim propter contemptum vsum spiritualem, sed propter ipsum corpus Domini spretum & sanguinem neglectum, ac per increduli- tatem

Ad Nico. Selnecceri responsionem. 13

tatem repudiatum dicimus illos fieri cor- poris & sanguinis Domini reos.

*17 Non sumus substantia corporis Christi par-
ticipes in cœna, quia corpus non adest, sed
accipimus virtutem, operationem, effi-
caciā siue beneficia absentiis Christi
per fidem.* Pagi. 86.

Imò vestrum est istud argumentum, Si Corpus non adest, ergo non sumitur. At nos sic colligimus, Corpus quidem in ter- ris corporibus nostris non adest, ideò ma- nu nec ore accipitur, sed fide verè adest, ideò fide verè percipitur.

Deinde, etsi nonnulli ex nostris refugi- unt Substantiæ nomen, idq; non immeri- tō, quoniam vos eo abuti ad illam falsam præsentiā corporis in terris, & mandu- cationem oris consueuistis: tamen Calui- num & Gallicas Ecclesias per omnia, tum in Cœna tum in tota confessione Christia- næ fidei, cum illis penitus consentientes, non ignoras, vt isti vestræ calumniæ occur- rent, illud non refugisse. Nec enim dixit Christus, Hic est fructus passionis meæ: sed, Hoc est corpus meum, &, Hoc est san- guis meus. Et Paulus dixit, hunc panem es- se communicationem corporis Domini, & hoc poculum communicationem sangui- nis Domini. Tota deniq; scriptura clamat, oportere nos cum ipsomet Christo vniri,

B 5 vt

vt vitam ex ipso hauriamus, sicut cibum corporalem prius comedi oportet, quàm ipso alamur. Verùm hoc adiicimus, spirituales ac mysticam prorsus esse istam vni-
tionem, nec eò spectare vt substantiæ inter se appropinquent, aut cohereant, aut copu-
lentur, nedum vt Christi caro in corpora nostra vel animas traiciatur (quorsu enim hæc portenta?) sed huc duntaxat, vt spiri-
tualiter & mysticè ipsi adiuncti, & eius Spi-
ritu acti in ipso viuamus, & ipse in nobis.
Itaque in hoc rursum putidè mentiris.

Pagi. 87. 18 *Huius doctrinæ fundamenta sunt, regula physica, absurditas doctrinæ de naturali participatione corporis & sanguinis, et articulis de ascensione Christi in cælos.*

Imò hæc sunt veritatis quam tuemur fundamenta,

1 Testimonia verbi Dei de veritate & ab-
sentia veri corporis Christi, inenarrabili
quidem gloria super res omnes cõditas or-
nati, sed cui tamen neq; corpoream substan-
tiam neq; essentielles proprietates ademit,
sed omni infirmitati exemit gloria.

2 Quòd mentiri, ac proinde contradi-
centia velle Deus non possit.

3 Sacramentorum natura & finis.

4 Analogia fidei.

Vide igitur (si potes) qua conscientia in
transformandis nostris vtaris, vt te coram
Deo

Deo & hominibus tot mendaciorum tan-
dem aliquando pudeat. Sed & istud quò
tandem iudicio scripsisti? Nihil frequen-
tius inculcas, ac præsertim pagin. 158. & 168.
quàm tuam hyperphysicam præsentiam,
cuius modus sit imperferutabilis. Cur tu
igitur participationem, cuius etiam myste-
rium ineffabilius est, naturalem vocas?

19 Nestoriani habuerunt eadem fundamen-
ta, quib. hodie nituntur Sacramentarij. Pagi. 116.

Simus sanè Sacramentarij, vt qui verè
quid de Sacramētis sentiendum sit, ex ver-
bo Dei doceamus. Ista verò voce quid men-
dacijs dici potuit? Num enim personam
diuidunt, qui naturarū proprietates ἀπο-
ρριπτως distinguunt: & humanæ naturæ o-
mnia Deitatis idiomata κατ' ἄλλο, nō κατ'
ἑαυτοὺς attribuant?

20 Christum statuunt Calvinistæ, quos vo-
cas, vno in loco Deum & hominem, alibi
tantummodò Deum. In cælis cælorum
Deum apud Patrem et Spiritum sanctū,
in aliquo autem cæli certo loco hominem
separatum à sede maiestatis Dei, item
nobis præsentem Deum, à nobis absen-
tem hominem. Pagi. 151.

Impure calumniator, hic demum te-
ipsum totum patefacis. Nunquàmne verò
inter abstractum & concretum distingues?
Sit tibi natura humana idem est atq; homo,
& Dei.

Th. Beza Apologia III.

& Deitas atq; Deus, cur istam propositio-
nem mecum admittis, Deus est homo, istā
verò mecum damnas, Deitas est humani-
tas? Quæ tua hæc igitur amentia, & quis
stupor est, arbitrari eum qui dicat, Huma-
nam Christi naturam à nobis, qui in terris
sumus, abesse in cœlos sublatam, hoc quo-
que sentire, hominem Christum à nobis
abesse? Quòd si separat naturas, quisquis v-
bicunq; est vna, negat esse alteram, dic quæ-
so, bone vir, audebisne negare fuisse sepa-
ratas, quum caro quidem exanimis tātū
in sepulchro, anima extra corpus, Deitas
verò vbique? Sed hoc absit, & tu potiùs ru-
dis & crassus asinus qualis es agnoscitor.
Res autem ita se habet, Hominem hyposta-
ticè semel vnitum Verbo assumenti, absit
vt diuidamus. Itaque quatenus Christus vt
vnica persona siue vt totum quiddam non
secundum naturarum distinctionē con-
sideratur, totum sanè vbique esse qui negat,
Deum esse negat.

Sin verò distinctè & figillatim naturæ
considerantur, vti faciendum est, quoties
de naturarum quamuis vnitis tamen in-
confusis proprietatibus agitur, tum sanè,
in cœlis quidem Christum & vt totum ac
vnum quiddam consideratum, & figilla-
tim secundum vtrāq; naturam esse ex Dei
verbo didicimus & credimus, in terris au-

tem

Ad Nico. Selnecceri responsionem. 15

tem duntaxat vt totum, figillatim verò se-
cundum Deitatem duntaxat: minimè ta-
men propterea diuiso Christo siue separa-
tis ipsius naturis, nisi fortè radiū solis ideò
existimas, à solis corpore separari, q; eius
radius terras contingat, ipsum autem solis
corpus è cœlis non discedat, aut quia non
sit caput vbi sunt pedes, idcirco caput & pe-
des ad vnum corpus constituendum non
cohærent. En Selnecceri in damnandis a-
lienis conscientiam, in suis confirmandis
scientiam.

21 *Quæstio est in nostris Ecclesijs, quid in Pag. 157.*
cæna Dominica exhibeatur & accipia-
tur.

Controuersia statum, Selneccere, seu
malitiosè seu per inscitiam peruertis. Con-
uenit enim dari externis quidem sensibus
non vulgarem panē nec commune vinum,
sed corporis & sanguinis Domini Sacra-
menta, menti verò & fidei corpus illud tra-
ditum, & illum sanguinē fustum, p nobis. In
eo igitur dissidemus, quòd & Sacramenta
& rem ipsam significatam doceris exteriùs
præberi, vnde nihil quidem accedit Sacra-
mentis aut eorum vtilitati (quid enim am-
plius potestis ponere in his mysterijs, quàm
signa & rem significatam?) sed illa plurima,
de quibus tam sæpè diximus, analogiæ fi-
dei ac Sacramentorum fini ex diametro re-
pugnan-

pugnantia cōsequuntur, nēpe, corpus Christi esse simul circumscriptū & nō circumscriptū, siue corpus & non corpus: abesse & adesse simul: tum à fidelib. tum ab infidelib. re ipsa accipi: ori & dentib. ingeri, qd spiritali vitæ destinātū est, vnum & idē corpus ascendisse in cœlos re ipsa, & permanfisse re ipsa in terris, denique vt semel dicam, infinita innumerabilia; *ἀσύντατα*.

Pag. 160. 22 *Christū mendacij turpiter accusat Beza.*

Imò scdissimè mentitur erroris spiritus. Christus enim est Beza ipsissima veritas, ideoq; credēs Beza Christū nō esse mendacem, vt blasphemam repudiat eam verborum Christi interpretationem, quæ veritatem corporis ipsius, analogiam fidei, & Sacramentorum finem euertens, contradictoria tribuit Christo.

Pag. 178. 23 *Volunt Christum tantum spiritali agglutinatione nobis coniungi.*

Si spiritualement vocares eam coniunctionem, cuius modus sit spiritalis per fidem, agnoscerem ita nos sentire, idque ex Dei verbo. Sed quum spiritualement intelligas, qua solus Spiritus Christi nobis communicatur, nobis iniuriam facis. Nec enim Spiritum Christi, id est, *ἐνσπύειον*, & vim viuificam, ab ipso subiecto vnde emanat, id est, ab ipsomet Christo vero Deo & homine separamus. Imò in causarum ordine statui-

statuimus priore loco ipsiusmet *κοινωνίας*, posteriore verò istius *κοινωνίας* effecta. Sed hoc vicissim verum est, omnem istam substantiæ seu personæ Christi cum nostra coherentiam & contactum corporum, de quibus tam pertinaciter contenditis, vt falsissimum & ineptissimum commentum repudiare.

Et de tuis quidem tum calumnijs tum mendacijs in nos coniectis hætenus dictum esto. Nunc ad ea venio, de quibus inter nos controuertitur.

SELNECCERVS.

- 1 *Triplex est communicatio ἰδωμάτων.* *Pag. 109.*
Vna quum proprietas vni naturæ conueniens, tribuitur personæ in concreto, 110. 113.
vt quum dicitur, Deus est conceptus, 124.
natus, passus, crucifixus, mortuus.

B E Z A.

Vnica est *κοινωνία ἰδωμάτων*, id est, illud tropi genus, quo proprietas vni naturæ conueniens, siue diuinæ, (vt æternum, infinitum, omnipotentem esse, & similia) siue humane, velut essentialis, vt ex nihilo factum, finitum, infra alterum esse, siue accidentalis, vt *παθὺν εἶναι*, & alia id genus, tribuntur personæ Christi à diuersa natura denominata-

Th. Bezæ Apologia III.

nominate in concreto, ut quum dicimus, Deus (Filius videlicet) est conceptus ex spiritu sancto, natus, passus, mortuus, sepultus, & aliud tale quippiam Deo, id est, Christo à Deitate sic nominato tribuitur. Item, ut si dicamus, Filius hic hominis est æternus, infinitus, omnipotens, adorabilis.

Illa igitur Selnecceri descriptio manca est, quamuis, ut opinor, de re ipsa idem atque nos sentiat.

SELNECCERVS.

Ibidem. 2 Altera est communicatio ἰδιωματῶν, quam Cyrillus κοινωποιήσιν vocat, quæ pertinet ad personæ officia, ut quum dicimus, Christus est Seruator, Redemptor, Mediator, Emanuel, et cætera id genus.

BEZÆ.

Ineptè & absque vlla vel ratione vel eruditè vetustatis autoritate κοινωποιήσιν pertinens ad actionum θεανδρικῶν ἀποτέλεσματι refertur ad κοινωνίαν ἰδιωματῶν, quæ hæc duo sint prorsus diuersa. Nam ἰδιώματα respiciunt naturas, & quamuis vna natura non agat, separatim absque altera, ne diuidatur persona, vnaquæque tamen singillatim ac distinctè secundum suam proprietatem ad personale ἀποτέλεσμα concurrat, ac proinde ne ista idiomatῶν distinctione

Ad Nico. Selnecceri responsionem. 17

atione scinderetur personæ unitas, vñs est Spiritus sanctus ea loquendi formula, quam κοινωνία ἰδιωματῶν vocant, ut quum Dominus gloriæ crucifixus vocatur, & homo loquens cum Nicodemo in cælo esse dicitur. At κοινωποιήσιν non singulas distinctè naturas, sed commune vtriusque naturæ ἀποτέλεσμα & personalia spectat, ut quum Christus Dominus, Mediator, Seruator, Redemptor, vocatur.

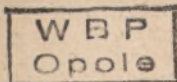
SELNECCERVS.

Tertium genus Communicationis idioma- Pag. 110.
tum illud est, de quo contendimus, quo huma- & 114.
na natura in Christo præter & ultra naturā- Pag. 117.
les siue physicas proprietates accepit, & habet Pag. 118.
in sese (non per sese aut ex sese, non in abstra- & 123.
cto seorsim, non extra Christum, sed in Christo) prerogatiuas infinitas, omnem videlicet potestatem, id est, diuinam planè & æternam (sibi datam à Christo & in Christo) potentiam sine vlla limitatione, ut omnia possit quæ vult, ac inde possit esse vbique, & sit ista humana natura ipsa in sese præsens vbicunque vult esse.

BEZÆ.

Hoc vno excepto, quod verissimum est, humanam naturam videlicet Verbo unitam, collatis in ipsam donis inenarrabilibus esse supra res omnes creatas euectam, quæ dona libenter cōcedo vocari posse hy-

C per-

*Philo. & unio
in E. d. d. d.
h. d. d.
n. d. d. d.
n. d. d. d.*

perphyfica, quia nimirum communem reliquarum omnium creaturarum naturarum captum incomprehensibiliter superant, cetera falsissimè & imperitissimè hic traduntur: quæ mihi visum est ordine disponere.

Idiomata ipsa essentialia naturarum, id est ea quæ omnem solamque naturam quampiam à reliquis discernunt, alteri naturæ communicari, tam falsò dicuntur, quam vnam naturam esse alteram, estque merus hic Eutychisinus.

Humanæ naturæ dicere aliquid datum à Christo, est merus ac manifestus Nestorianismus.

Æternum aliquid & Θεῶν vlli creaturæ tribuere in seipsa, est impurissima & impijssima blasphemia.

Κατ' ἄλλο interpretari Aliunde, siue ex alio, est crassissima inscitia.

Humanam naturam, quamuis Deitati Filij hypostaticè vnitam, dicere aliquid velle, nedum posse, quod vni Deitati sit proprium, cuiusmodi est, Esse vbiq, siue simul esse pluribus locis, siue Esse alicubi, nec tamen vt in loco, siue esse Θεῶν omnipotentem, horrenda est blasphemia, vt si quis dicat, creaturam velle aut posse fieri similè altissimo.

Humanam naturam dicere aliter considerari posse, quam in abstracto, & abstractū à con-

à concreto non distinguere, crassissima est ignorantia.

Communicationem vllam idiomatum statuere in naturis ipsis, & tamen fateri naturas sua idiomata inuiolata retinere, est ἀνύστατον, & foedissima inscitia. Pag. 116. & 117.

Hæc nostra an verò potius illa Selnecceri vera sint necne, ex ipsius argumentis agedi spiciamus.

SELNECCERVS.

4 Christus quatenus homo est, omnem potestatem accepit in cælo & in terra.

Ergo etiam in natura sua humana est omnipotens.

BEZA.

Christum hominem qua ratione Deus est etiam omnipotentem esse concedo: quatenus autem homo est, dico serui formam quamuis Verbo vnita præditum, & seipso minorem esse, quamuis sit reliquis rebus creatis superior. Humanam autem naturam in seipsa facere omnipotentem, non modò falsum, sed etiam impium esse respondeo: quod in libello Hesiandri accuratè ex Cyrillo præsertim pertractatur. Cohærent enim ista inseparabiliter, Deum esse naturam, & omnipotentem esse, ex quo consequitur, nec humanæ nec alij vlli naturæ in seipsa considerata magis id tribui, quam ipsamet Deitatem posse.

Deinde nego consequutionem. Excipitur enim Deus qui subiecit assumptæ carni omnia. Omnipotens autem est sola illa natura, quæ nihil habet æquale, nedum superius. Illa verò exceptio, quodd omnipotens sit Deitas ex sese, caro verò aliunde, falsa & ridicula est, vt declarat Cyrillus lib. in Io. an. 2. cap. 141. vbi hac ipsa de re disserit.

SE LNECCERV S.

Pag. 134.

Adoratur unica ἀειπαύτως Christus non tantum vt Deus, verum etiam vt homo. Ergo diuina potentia & maiestate prædita est caro Christi.

BEZA.

Adoratur quidem homo ille, vt qui sit etiam Deus: non igitur vt homo in seipso, sed κατ' ἀνάγκην id est. Verbi respectu cui vnitus est. Sicut ciuilitate adorari dicitur corona Regis, ea ipsa adoratione ciuili, quæ regi coronato tribuitur, quamuis adoratio in coronâ vel sceptrum non feratur. Nec enim ignoras Patres tū Græcos tum Latinos hac similitudine in hoc ipso argumento vsos esse, quamuis alioqui magna sit inter hypostaticam vnionem & coronæ gestationem differentia. Sed audiamus Cyrillum, lib. in Ioh. 2. cap. 92. in illa Christi verba, Nos adoramus quod scimus. Adorantibus se connumerat, qui cum Patre & Spiritu sancto, tam ab Angelis quàm à nobis adoratur. Quum enim

enim serui formam assumpsit, seruo conueniens ministerium suscepit. Et mox, Conuenit maximè hominibus tanquam debitam Deo adorationem offerre. Adorat igitur etiam Christus vt homo, postquam factus est homo: adoratur autem semper cum Patre & Spiritu, quoniam Deus verus secundum naturam est. Idem lib. Thes. 2. cap. 1. Christus modò vt homo, modò vt Deus meritò loquitur. Vos, inquit, adoratis quod nescitis, nos autem adoramus quod scimus, vt homo loquitur. Non enim ex adorantibus est λόγος, sed cum Patre & Spiritu sancto adoratur. Adorent, inquit, ipsum omnes Angeli Dei. Nemo autem ignorat NULLI PRORSVS NATURÆ, præterquam Dei adorationem à scriptura tribui. Scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, eiq; soli seruias. Itaque Filius quamuis verè adorabilis sit (Deus enim est natura) tamen vt homo adoratur. Viden?, Selneccere, euadere te non posse horrendæ idololatriæ crimen, si Carnem illam in se ipsa, quantumuis seorsim eam non consideres, nec extra λόγον, omnipotentem & adorandam dicere perrexeris? Propterea ex te non infidiosè, vt tu dicis, sed ingenuè & appositè quæsiui, num istam gloriam, quam vis creatam non esse, velles esse aliquid in subiecto inhærens. Tu verò responso destitutus, ad incognitum modum refugisti,

Pag. 116. sed alibi apertè aliquot locis scripsisti hu-
 117. 127. manam naturam in sese habere ex reali ef-
 133. 134. fusione gloriam & maiestatem Dei, nō tan-
 135. tūm vt creata dona, sed diuinam planè ac
 ipsius Dei. Responde igitur, Selneccere. Di-
 uina ista gloria quam non vis esse creatam,
 essentialis sit oportet. Si essentialis est, eaq̃
 quamuis non extra Christum, tamen in se-
 ipso præditus est homo iste assumptus, an
 non vides necessariò vel mutationem hu-
 manitatis in Deitatem, vel ista falsissima,
 impia & prorsus ἀνόσιτα consequi, nem-
 pe Deitatem non esse, cui tamen ipsa essen-
 tialis & naturalis potentia Dei inest? creatu-
 ram adorabilem esse in seipsa? vnā ean-
 demq̃ carnem esse & suis & Deitatis essen-
 tialibus proprietatibus in seipsa præditam?
 Itaque iam olim meritò hanc ipsius gloriæ
 diuinæ realem effusionem in carnem assun-
 ptam detestans. Cyrillus, *Nihil*, inquit, *fir-*
in Iob. 2. *miū ac stabile, nihil perpetuum Deo attribue*
cap. 14. 1. *tur, si creatura quoq̃ substantialiter et per natu-*
rā ea suscipere poterit, quæ in Deo substantiali-
ter sunt. Et quis non perhorrescet tantā verita-
tis dogmatum perturbationē audiens? Omnia
enim sursum ac deorsum euertuntur: Deitatis
natura ad creaturam deducitur: & creatura-
rum substantia per insaniam ad supremæ na-
turæ locum scandere creditur. Ne quid enim
ad tuam blasphemiam deesset, non conten-
tus idiomatica essentialia Deitatis in ipsam

carnem transfundere, quamuis alicubi af-
 firmes, & quidem rectè, nulli mutationi ne-
 que perpeſsioni obnoxiam esse Deitatem,
 tamen vestigia quorundam sequutus, vt fa-
 cere tui similes consueuerunt, in hæc etiam
 verba ausus es erumpere. *In his*, inquis, *for-*
mulis Deum esse natum, passum, quamuis pro-
prietates simpliciter retinentur, tamen natura
diuina non est otiosa, sed ita suo modo affecta,
vt omnia quæ suæ assumptæ carni accidunt,
sibi accidere statuatur, quæ de re perfectè in vita
æterna loquendum erit. Necte pudet istorum,
 mi homo? Ociosam fuisse patiente carne
 Deitatem, quæ ne mortuam quidem illam
 deseruit, quis vnquam docuit? Quod e-
 nim de requiescente Verbo dicitur, hæte-
 nus intelligi constat, vt iudiciij diuini
 rigorem seuerissimum caro sentiret, non
 autem vt penitus defereretur. λόγος enim
 is est, qui mortem in ipsa moriente carne
 vicit, qui sepultam eandem à corruptione
 asseruit, qui mortuam excitauit, nedum vt
 ociosa fuerit. Vllo autem modo affici pos-
 se Deitatem & tuum illud SVO MODO
 in qua tandem, nisi Eutychianorum siue
 Brentianorum schola edoctus es? Vocu-
 lam nimirum illam ex Cyrillo, non à te,
 opinor, qui sanè scriptorem illum vix vn-
 quam videris seridè inspexisse, sed à nostris
 aduersus Vbiquitarios obseruatam arri-
 puiſti,

puiſti, quòd Deitas ſua ducat quæ ſunt carnis ipſius propria? ſed quid hoc te iuuat? Neq; enim hoc declarat vllam prorsus affectionem, cui ne ſuo quidem vilo modo obnoxia eſt Deitas, ſed perſonalem duntaxat vnitionem. Itaq; hoc dico, Selneccere, fore vt in futura vita, niſi reſipiſcas, non de hac re loquaris, ſed huius blaſphemix, quam alios doces, rationem reddas.

SELNECCERVS.

pag. 47. Si in humanis rebus dicimus Imperatorem eſſe hominem præſtantiorem omnibus alijs: cur non multò magis diceremus Chriſtum, licet homo ſit omnibus hominibus maior, tamen poſſe quæ vult, nemine voluntatem ipſius impediēte.

BEZA.

Quid ſi dicerem Selneccerum eſſe omnium θεολογάντων inſcientiſſimum tam inepto argumento in re minimè controuerſa vtentem? Nam certè, ne viliſſimus quidem vllus eſt homo, qui nō poſſit qcquid velit, ſi nemo voluntatem ipſius impediāt. Sed dicere fortasſe voluiſti, Chriſtū ideo poſſe omnia, qā nihil ſit quò poſſit eius voluntas impediri. Et rurſum quis hoc negat, quum Chriſtus ſit verè & naturaliter Deus? Sed in quies, de Chriſto loquor, quatenus homo eſt. Eſto. Fateor enim illum etiā quatenus homo eſt, qcqd vult poſſe, primū quoniā quam-

quamuis duæ ſint in Chriſti perſona voluntates, quot & naturæ, optimè tamen inter ſe conſentiunt, vt vnum ſint *αἵρεσις*, non numero, quod Monothelitas ſefellit: deinde quia ſicut Deus (vt verè ac copioſè docet Theodoretus) poteſt quidè quicquid vult, ſed non vult niſi naturæ ſuæ apta & conuenientia, ita etiam de hominis aſſumpti voluntate exiſtimandum eſt, ita eſſe Deitatis voluntati penitus conſentaneam, vt quum non aliud velit, quàm quod vult illam velle Deitas, nolit autem Deitas illam velle amplius quàm velle debeat, nolit ſanè quicquam naturæ ſuæ non conueniens, & quicquid velit poſſit. Quòd ſi pergas quærere, quanam illa ſint naturæ humanæ glorificatæ conuenientia, & illa vobis peruulgata obieceris, nempe nihil ex hypſtatica vnione deceſſiſſe Deitati, ſed plurimum acceſſiſſe humanitati, & exaltationem illam carnis ineffabilem, concedam vtrunque. Sed negabo hypſtatica vnione humanitatem conuerſam in Deitatem. Hoc autem neceſſariò conſequetur, ſi quod idioma eſſentiale Deitatis ineſſe carni in ſeipſa dicatur, quum *ἰσθμεν ὁσιῶδες* id dicatur, quod proprium quarto modo vocatur, ac proinde transferri realiter & eſſentialiter in aliam naturam non poſſit, quin commune euadens definat eſſe vnus ſolius pro-

prium. Itaque vel duplici Deitate constaret Christus, quarum vna quidem sit ex se, altera verò per accidens siue *ὁυαδευ* Deitas: vel tertia quædam natura ex duarum confusione prodiret, portenta quis tandem ferat? Et tamen hi sunt vestri enthusiasmi, & hi clamores, quasi nisi hæc tam absurda, tam falsa, tam sacrilega, tam impia concedamus, ipsis Turcis & Iudeis simus deterriores.

SELNECCERV S.

Pagi. 51. *Christus vt Deus est prima causa: & vt homo, non est extra Trinitatem diuinam, sed Deus & homo est secunda persona in diuinitate, ac etiam in natura sua humana, quæ non est extra ipsius personam, sed est in unitatem personæ Christi assumpta. Itaque Christus Deus & homo omnes cōditiones physicas regit, prout vult, nec est eis alligatus.*

B E Z A.

Concedo Christum vt Deum esse primam rerum causam, quas non modò regere sed etiam mutare & abolere pro arbitrio possit: sed illum non nisi suæ naturæ conuenientia velle, respondeo cum Theodoro to aduersus Eutychem. Est autem naturæ diuinæ cōueniens, vt sit vnica & singularis. Itaq; in nullam rem creatam effundere vult aut potest essentialia suæ Deitatis idiomata, quia totidem essent Dij, quot res essent idiomatibus

tibus diuinis (id est, vt tu ipse interpretaris, non creatis sed naturaliter diuinis) prædita. Dico præterea mentiri ac proinde contradictoria velle Deum non posse, nec sic tamen quicquam de ipsius potentia detrahi, quoniam hoc posse non sit potentia, sed imbecillitatis. At contradictoria sunt, nō illa hyperphysica quæ nos minimè negamus, sed illa antiphysica, vt velle carnem assumptam infra Deū esse, & tamen in seipsa Omnipotentem esse, sine vlla limitatione, vt tu loqueris: item, circumscriptam esse in cœlis secundum veri corporis modum, quod tu iam concedis, & tamen terris vbicunq; vult, esse corporali præsentia incircumscriptæ, & citra vllum loci situm, quod tu manifestè tueris. Itaq; Selneccere, quid te iuuat cum Eutychem ad diuinæ omnipotentia latebras refugere, ex quibus te veritas ipsa detrudat? Quid enim turpius est quàm Deum esse mendacem (mendax enim est si contradictoria vult) ex ipsius omnipotentia colligere? Aut igitur proba contradictoria non esse, proprietatem & communiter, circumscriptum in cœlis vno loco esse & eodē tempore in terris incircumscriptum adesse: veris humanæ naturæ essentialibus proprietatibus præditum esse, & tamen in se ipso idiomata naturæ diuinæ habere: aut Deo da gloriam.

Pagi. 134.

Tb. Beza Apologia III.

Ad alteram partem respondeo, blasphemam, impiam, horrendam esse hanc tuam vocem, *Christum in sua natura humana esse secundam personam in diuinitate*. Etsi enim natura humana in persona *τῷ λόγῳ* sustentatur, est tamen non persona, sed natura, & quidem *ἐτερογενής*, ac proinde siue solam & per se, siue hypostaticè vnitam consideres, quum non sit in sese id quod est Deitas, relinquitur manere in sese humanam, ac proinde *τῷ λόγῳ*, quamuis non separatim ab illa, non tamen in illa, sed in seipsa vnius Deitatis esse secundam in Trinitate personam. Iterum igitur dico, Selneccere, si valeat in Ecclesijs Dei veritas, futurum vt vel hanc blasphemiam (quod sanè opto) corrigas, vel vt blasphemus ex piorum cœtu profligèris. Deinde quod dicis Christum vt hominem non esse extra Trinitatem, duplici explicatione indiget, & improprie sanè dicitur. Etsi enim Filius non est extra Patrem, sed in Patre, eiusdem ac totius Deitatis ratione, tamen nosti Filium non esse Patrem, sed hypostasim à Patre re ipsa distinctam. Itaque si extra Patrem esse accipiatur de essentia, rectè negatur aduersus Tritheitas: si de personæ distinctione reali intelligatur, negari non potest quin Sabellianismus inuehatur: Illa tamen locutio

Ad Nico. Selnecceri responsionem. 13

cutio dura fuerit, quoniam separationem notare potiùs quàm distinctionem simplicem videtur.

At de natura humana prorsus aliter nobis statuendū est, vtpote quæ à Verbo quidem non hypostasi, vt Filius à Patre, sed essentia distinguatur: à Patre verò & Spiritu sancto tum essentia, (est enim prorsus *ἐτερογενής*) tum hypostasi, (est enim à solo Verbo assumpta) discernatur. Itaque dici quidem Christianè non potest hic homo extra Verbum esse, quia sic diuideretur persona: sed non quicquid de concreto dicitur, in abstracto locum habet. Quum igitur humana natura sit *ἐτερογενής*, est sanè hoc respectu siue in sese considerata externum aliquid extra Deitatem, sicut & reliquæ res omnes, (Nam alioqui generatio, & spiratio, in diuinis confunderentur cum creationis opere.) quamuis *κατ' ἄλλο*, id est, quatenus in hypostasi Verbi sustentatur, non sit extra Verbum, id est aliquid à Verbo hypostaticè separatum. Ergo, inquires, humana natura est aliquid Verbo externum & internum. Erit sanè, sed diuerso, eoque non imaginario, sed verissimo respectu. Qualis enim est in sese (siue distinctè siue vt hypostaticè vnitam illam spectes) est res creata, ac proinde naturaliter Verbo

Verbo externa : considerata verò non in se-
se, sed sustentationis respectu, non est sanè
extra Verbum, in cuius hypostasi sustenta-
tur. At tu illam in abstracto & in sese quam
uis hypostaticè vnitam in hac disputatione
consideras, vt qui totidem verbis conten-
das Christum nō tantum qua Deus est, sed
etiam qua homo est, siue humanæ ipsius
naturæ respectu, in sese habere non creatā,
ergo ipsamet naturalem & essentialem Ver-
bigloriam & maiestatem, quod etiam ali-
bi non semel, vt antea citavi, ipsemet na-
turæ humanæ in abstracto tribuis. Itaque,
te auctore, natura ipsa humana in sese quod
ad Deitatis idiomata exæquabitur Verbo
(quod est Brentianum siue Iacobandrea-
nū dogma) sed eo vno fuerit inferior, quòd
illa erit propriè Deitas, nempe ex sese, ista
verò erit deificatio per accidens, siue aliun-
de & ἐπικτῆτως, quod tu falsò & impe-
ritè idem esse atq; κατ' ἄλλο existimas, aut
existimare te simulas, ne fateri quod res est
cogaris, id est naturæ humanæ quantumuis
vnita consideretur, nō in sese, sed in alia na-
tura, cum qua in vnum ὑπεστάμιον coa-
luit, diuina idiomata tribui, non minus ta-
men impropriè quàm si corpus hominis
vocares λογικόν, quoniam animæ λογικῇ
hypostaticè sit vnitum. Iam verò etiam vi-
deamus

deamus num verum sit quod dicis, nempe
humanam in Christo naturam extra Trini-
tatem non esse. Hoc autem quàm falsò abs-
te dicatur, ex multis perspicuis rationibus
liquet. Trinitatis enim nomen personas,
non essentiam respicit. Itaque si natura
humana assumpta idcirco extra Verbum
non esse rectè dicitur, quoniam in eo subsi-
stet, efficitur velis nolis extra Patrem &
Spiritus sanctum esse, quum neque in Pa-
tris neque in Spiritus sancti persona subsi-
stat. Deinde si essentiam ipsam Dei singula-
rissimam respicias, (cui propterea non Tri-
nitatis sed Vnitatis nomē competit) quum
hæc natura humana non sit absolute assu-
pta à Deitate, sed relatè à sola persona Fi-
lij, (nam alioqui tres personæ essent incar-
natæ) efficitur & illud necessariò, ne hoc
quidem respectu orthodoxum esse dicere,
humanam in Christo naturam extra Tri-
nitatem non esse. Sunt tamen, inquires,
tres istæ personæ vnica Deitas. Concedo.
Sed licet ista Deitas vna sit τῷ εἶναι, & ab
hypostasi non differat nisi ratione, tamen
tres numero hypostases modo subsistendi
realiter inter se distinctas admittit : neque
hæc assumpta natura subsistit in Deo, qua-
tenus est vnus, vel Pater, vel Spiritus san-
ctus, sed duntaxat quatenus est Filius.
Ex his autem vidēs illud etiam effici nihil
tibi

tibi prodesse Brentianum istud alterū effu-
gium, *Enter, praesenter Deus est & ubique*
potenter, quia deuenire eò non potes, quin
efficiatur hac ratione extta Deū nihil esse, vt
minimè tibi ad tuam istam fictitiā idio-
matum communicationem antiphyficam
tibi conscendendum fuerit. Hæc si intelli-
gis (sunt enim Theologiae fundamenta)
qua conscientia dissimulas, aut illis repu-
gnantia, id est, blasphema & impia seris in
Ecclesia Dei? sin verò non intelligis, quo
pudore de rebus tantis audes tam imperi-
tus differere?

Denique nego consequutionem tui en-
thymematis, & Augusti in verbis respōdeo,
non esse consequens, vt quod in Deo est, sit
Pagi. 53. ubique vt Deus. Itaque hanc etiam alteram
tuam vocem, *Christum hominem*, id est, hu-
manam Christi naturam, esse immediatè in
Pagi. 134. *caelis caelorum sicut Deum*, siue, vt alibi lo-
queris, *non tantum ea ratione, qua Christus*
Deus est, sed etiam qua homo est, & in seipsa
gloriam ac maiestatem ipsam diuinam habere:
dico falsam, blasphemam, impiam, & mo-
dis omnibus execrandam esse.

SELNECCERVS.

Pagi. 117. *Sic cognouimus Christum secundum carnē,*
nunc tamen non nouimus, inquit Apostolus,
2. Corinth. 5. quæ Pauli verba nos docent, vt
omnia studia ad Deum referamus, & ne de
Christo

Christo quidem (quæ sunt Bezae verba) quam-
nis alioqui perfectissimo etiam in carne omnis
præstantia exemplari, nunc cogitemus vt ho-
mine, qualis tunc erat, quum inter nos versa-
retur, sed eum nunc vt penitus cælestem et glō-
riosum consideremus.

BEZÆ.

Agnosco mea verba, tuamq; simul in il-
lis peruertendis audaciam. Primū enim
quod de Christo dicit Apostolus, de cæteris
etiam fidelibus dicit, his verbis, Neminem
posthac nouimus secundum carnem, quæ
quorsum ad istam omnipotentiam anti-
phyficam pertineant, tu videris. Num verò
glorificationem opposui vel substantiæ, vel
idiomatib. humanæ naturæ essentialibus,
ac non potius carnis infirmitati, quam ve-
rè totam ab eo depositam quis tandem in-
ficiatur? Quòd si circumscriptum esse infir-
mitatem vocas, tuo ipsius testimonio redar-
gueris, qui ipsam carnem in caelis glorifi-
catam loco contineri, secundum veri cor-
poris modum vltro fatearis. Glorificari
denique supra omnia non significat idio-
mata diuinæ naturæ in sese recipere, sed in
Verbo & à Verbo collatis donis supra om-
nia, Deitate excepta, prouehi.

SELNECCERVS.

Vbiquitatis disputationem reseruamus ad Pagi. 131.
ultimum iudicium, ne à potentia absoluta ad

D

ipsum

Th. Beza Apologia III.

ipsum Esse videamur argumentari, & tamen hanc non negamus, nec abominamur ut hereticam vel impiam. Potest enim Christus homo (id est, secundum humanam naturam in sese, quamvis non per se neq; ex se) esse vbiq; quia non ex parte τῷ λόγῳ unitus est, sed vbi λόγος, ibi Christus homo est.

B E Z A.

Concedo, at non in sese siue quā homo, sed κατ' ἄλλο, siue quia cum Verbo, quod est vbiq; hypostaticè coheret, siue quā ratione Deus est. Itaque in abstracto non magis hoc verum est, quā si dixero, quia filius hominis erat ante Abrahamum, idcirco etiam verum esse, humanam naturam Christi ante Abrahamum extitisse.

Deinde quid aliud agis tergiuersando, quā quoddam summam in tam paucis verbis imprudentiam magis ac magis patefacis? Nam, quāso, cur tuo more ad vltimi iudicij latebras refugis? ne, inquis, à potentia absoluta ad ipsum esse argumentari videar, id est, vt arbitror, ne sic videaris colligere, potest esse vbiq; ergo vbiq; est. Atqui tu hoc ipsum mox facis. Etenim quum vbi λόγος est, ibi esse Christum hominem, id est, secundum naturam humanam dicis, aut vbiq; λόγος esse negas, aut planè & perspicuè sine

Ad Nico. Selnecceri responsionem. 26

sine ambagibus, vbiquitatè affirmas, quod tamen paulò antè facere non audebas, Alio- qui tibi dicendum non erat, Vbi est λόγος, ibi Christus homo est, sed ibi Christus homo esse potest, si modò velit. Et tamen alibi negas, *Pagi. 54.* re velle campum vbiquitatis ingredi.

SELNECCERVS.

Communicatio idiomatum non est titulus *Pagi. 25.* inanis, sine re: Ergo reipsa competit humanitati omnipotentem esse, ac proinde esse vbiq; que vult.

B E Z A.

Iam ostendi secundum illud enunciatio- num genus, in quibus personalia de Christo prædicantur, vt quum Christus dicitur Mediator, Rex, Seruator, ad κοινωνίαν ἰσχυμάτων nihil omninò, sed ad κοινωνίαν ἰσχυμάτων pertinere: tertium autem, quod vocas, quo humanitati attribuantur dotes in eam collatae, nihilo rectius ad κοινωνίαν ἰσχυμάτων referri, & verum quidè id esse in hyperphysicis donis accidentalibus, vt quum hæc ipsa caro dicitur ad dexteram Patris euecta, & omnibus, sola Deitate excepta, dominari: sed in antiphysicis, veluti si caro omnipotens, adorabilis, aut vllò aliò Deitatis idiomate in seipsa prædita dicatur, nihil aliud hæc esse, quā vera blasphemiarū Eutychianarum portēta, Restat ergo primum illud

illud enunciationum genus, in quo vel humana idiomata Christo à diuinitate cōcretè denominato tribuuntur, vt quum dicitur Dominus gloriæ fuisse crucifixus: vel diuina de eodē Christo ab humanitate itidē concretè appellato prædicantur, vt quū Filius hominis dicitur fuisse in cœlis, quo tempore in terris cum Nicodemo loquebatur. Quæris ergo num hæc sit vera an inanis prædicatio. Respondeo, Verbum Dei nullum nos docere mendacium, sed minimè consequi vt id cōueniat in singulis naturis abstractè consideratis, quod secundum vnitatem personæ, quamuis ab alterutra natura concretè denominatæ, verè tribuitur. Vt verbi gratia, Crucifixum esse non competit Deitati in abstracto, verè tamē Deus gloriæ crucifixus dicitur, at non in sese, sed in carne, propter personæ vnitatem. Sic vicissim, Fuisse ante Abrahamum, non quadrat carninatæ ex Abrahami posteris, nec Esse in cœlo, conuenit carni in terris sitæ, verè tamen dicitur de homine illo, at non in sese, verū in Verbo, propter personæ vnitatem. Hæc

Pag. 123.

quum negas, Selneccere, & Deitatem quidem suo nescio quo modo affectam, humanitatem verò idiomata Deitatis essentialia in seipsa recepisse dicere non erubescis, oppugnans quæ centies millies apud Græcos & Latinos omnes Theologos vno perpetuè

tuoque consensu aduersus Nestorium, Eutychen, & Monothelitas ex Verbo Dei sunt demonstrata, & prorsus necessariò ex hypostaticæ vnionis definitione consequuntur. Nam si naturarum idiomata in ipsis naturis permutantur, quānam dicentur naturæ singulæ sua idiomata retinere? Vin' autem paulò etiam planius ista cognoscere, vt cernere lucem incipias? exempli causa, si Selneccerum intelligentē vocauero, num mentiri me existimaueris? atqui altera tui parte non es intelligens. Num igitur mentitus fuero? Nequaquam. Et si enim Selnecceri corpus nō est natura quæpiam intelligens, (quod proprium animi est) tamen vera est illa enuntiatio, quoniam hæc intelligens anima cū hoc corpore hypostaticè coniuncta est.

Sic contrà, si Beza carnificum Papistarū fraude interemptus dicatur mortuus, qd illorum plurimi moluntur, & fortiter, vt spero, perferam si Dominus volet: num falso mortuus fuero? Nequaquam, sed verè dicat tamen mortuus, ea demum parte quæ sum necessariò moriturus. Quid non verò dicimur resurrecturi? Nullius tamē resurget anima, quæ non cecidit. Itaque de toto, quatenus quidpiam vt totum consideratur, verè & reipsa dicitur, quod tamen singulis partibus verbo tantum conuenit: ac

proinde ridiculos fanē vos præbetis, quum illam inter Totum Christum & Totum Christi, differentiam non intellectam rideatis, Christus autem totus ex altera etiam tantum natura interdum denominatur in concreto, propter personę unitatem, ac proinde tantundem valet hæc enunciatio, *De minus gloriæ est crucifixus*, atq; ista, *Iesus est crucifixus*; & ista, *Filius hominis erat ante Abrahamum*, tantundem atque, *Iesus erat ante Abrahamum*, quamuis Iesus (quod est commune totius personę verum nomen) sit duntaxat crucifixus, quatenus homo: & ante Abrahamum, quatenus Deus: sed inter illam à Selneccero & Beza alijsue humanę speciei indiuiduis, desumptam similitudinem & Christi personam hoc etiam inter, est, quod homines ex duabus perfectis naturis non sunt conflati, ideoq; nec anima nec corpus nominari in concreto possunt, ac proinde nec anima mortalis in corpore, nec corpus in anima immortale dici: at quum in Iesu sint duę perfectę naturę, diuina & humana, quarum ista in illa subsistit, idcirco hanc personam non tantum Iesum, nomine totam personam propriè declarante, sed etiam in concreto ex altera natura, vel Deum vel hominem vocamus. Hinc illud est ad perspicendam in istis veritatem ac dirimendas omnes controuersias

has, prorsus cognitu necessarium κατ' ἐαυτὸ & κατ' ἄλλο discrimē, quod perperam cum ἀφ' ἐαυτοῦ confundis. Hæc si placido animo cognoueris, Selneccere, spero te vltro agiturum magnas in Ecclesia turbas fuisse istarum rerum ignorance initio excitatas, quæ non modò impediunt opus Domini, cum incredibili Ecclesiarum damno, & conscientiarum offendiculo, sed etiam communibus aduersarijs nos deridendos merito propinant.

Est enim κατ' ἐαυτὸ siue ἐν ἐαυτῷ τὸ ἀνθρώπινον, quantum uis ὑπερφυσικῶς glorificatum, tamen seruatis idiomatibus essentialibus, (quibus sublati vel mutati desineret esse ἀνθρώπινον) finitum, vno totum loco semel circumscriptum, & infra Deitatem subsidens tum natura tum potestate: Deitas verò Filij ea est quæ semper est, fuit, & erit: nec aliter quicquam orthodoxè dici de his naturis in abstracto, id est, in sese, potest siue distinctè siue unitè considerentur, vt Eutychiana blasphemia vitetur. Sed κατ' ἄλλο, (id est, non in sese, sed in altera natura secundum personę unitatem,) & huic homini tribui verè potest ac debet quicquid est τῷ λόγῳ, & τῷ λόγῳ, quicquid est huius assumpti hominis, ad cauendū Nestorij præcipitium. Deniq; Selneccere, si ve-

ritatis studio duceris, & Vuitebergenfium testimonio, quod tu ipse citas, ex animo assentiris, inter nos hac de re transactum esse scito. Sic enim illi, quibus cum prorsus ac penitus hac in re mihi convenire corā Deo & hominibus testor: *Etsi NATVRIS IPSIS non tribuuntur SECVNDVM SE proprietates, at quæ alterutri naturæ TANTVM conueniunt*, Audin' Selneccere, *naturis ipsis*, id est, in abstracto consideratis, veluti quum Deitatem vel humanitatem dicimus, siue distinctè siue vnità consideratam, *non tribui proprietates secundum se*, id est, in sese? ergo κατ' ἑαυτὸ, siue in altera natura? nec enim κατ' ἑαυτὸ est Ex sese, sed Secundum se, id est, In sese siue Sui ipsius respectu: neque κατ' ἄλλο est Aliunde, sed Secundum aliud, id est, In alio, siue alterius naturæ respectu. Et additur Ratio, *quia alterutri naturæ TANTVM conueniunt*. Nec igitur idiomata Deitatis de humanitate, nec humanitatis de Deitate reipsa dicuntur. Subijciunt postea, *Tamen non propterea inanis aut imaginaria aut ficta est hæc forma loquendi, quæ ἰδιωματικῶς νοητικῶς dicitur*. Sed *usitatum dictum quod in scholis celebre est, hic etiam locum habet, Qualis res est, talis tribuitur & veritas*. Quum igitur Christus (vt nomen per-

personæ videlicet) reuera sit Deus & homo, & λόγος, & natura assumpta sine vnum ὁμοούσιον, & sint hæc naturæ inseparabiliter vnica, verè etiam & realiter prædicantur de Christo, vtriusque naturæ propria, diuina & humana. (Audin' rursus, Selneccere, istud realiter tribui TOTI siue PERSONÆ, non singulis naturis?) Atq; hoc modo (nempe, si attributio realis dicatur non singulorum naturarum, sed personæ totius respectu, quamuis ab alterutra natura in concreto denominatæ, vt exempla ostendunt, & mox disertè exprimitur) si quis reale opponat fictitio & vano, siue illi quod reipsa non est, & Christum quatenus vnum est ὁμοούσιον consideret, cum nemine certare aut disceptare velimus de appellatione realis communicationis. Neque nos sanè velimus, ac reproinde vosq; omnes precor & obtestor, vt istis nobiscum acquiescatis, à quibus si pergas dissentire, Selneccere, quum ijs ipsis, quæ citasti, tuum quoque nomen sit præscriptum, apud quos tandem excusatio nem inuenies? Audi denique Cyrilli locum ex libro de recta fide ad reginas, in illud Apostoli, secundus homo de cœlis. *Esse de cœlo*, inquit, *proprium est Verbi*, homini autem REIPSA non conuenit, quamuis de eo prædicetur sermone ac phrasi scripturæ.

Th. Beza Apologia III.

Hac autem phrasis sic explicatur, ut quia verbum et caro unica persona est, non diuidatur à suscipiente susceptus, sed tantum distinguatur.

SELNECCERVS.

Pag. 124. Christus filius Mariæ (id est, quæ homo) et καὶ ἑαυτὸ id est in semetipso consideratus, quamuis καὶ ἄλλο, id est, aliunde, nempe ex verbo, est καὶ στοινωσῆς Ergo præsens omnibus & singulis omnium inspector & gubernator. Hic responde, Beza, aut veritati acquiesce.

B E Z A.

Sanè respondeo, Veritati, per Dei gratiam, paratus, at non tam foeda blasphemiæ acquiescere, quam paulò antè ex teipso refutaui. Enimuerò si verum est quòd dicis, cur te testatus es nolle Vbiquitatis campam ingredi? & quàmnam carnis præsentiam in vel sub vel cum panestatu, ab ea diuersam qua vbique est? Fateor igitur hunc ipsum hominem sicut vnum est ὁ ὁμοῦς cum Verbo, ita vnica adoratione, ut καὶ στοινωσῆς inuocandum, at non tamen quæ homo est siue καὶ ἑαυτὸ, sed καὶ ἄλλο, id est, quæ Deus est: neque vel hominem adoro cum Deo, quod Nestorianum est: vel humanitatem ipsam in Deitate: quod Eutychianum, Brentianum, tuum denique est: sed ὁ λόγος adoro carni inseparabiliter & hypostaticè vnitum, qua de re audi Cyril.

Ad Nicò. Selnecceri responsonem. 30

Cyrillum in illa verba Iol. 2. 25. Sciebat quòd esset in homine. Vero Deo solummodò, nec ulli creaturarum hæc dignitas attribuitur. Vt igitur natura Deum vnigenitum esse credamus, diligenter ab Euangelista scriptum est, non fuisse illi opus ut quis testimonium perhiberet, quòd ipse sciret quid esset in homine. Audi præterea eundem Cyrillum, testem in his rebus omni exceptione maiorem, sic scribentem lib. de incarnatione vnigeniti cap. 26. Adorauit Christus nobiscum, Vos enim, inquit, adoratis quod nescitis: nos adoramus quod scimus. At est etiam adorandus. Flectitur enim ipsi omne genu. Hoc quoque καὶ ἄλλο καὶ ἑαυτὸ. Adorat enim, quia naturam assumpsit quæ debeat adorare. adoratur autem porro idem quasi maior adorante natura, καὶ ὁμοῦς intelligitur Deus. Adoratione verò non est diuidendus in hominem seorsim & in Deum: nec verò tanquam Deus coniunctum æqualitate dignatus sit diuisis substantijs, cum ipso adorari dicimus hominem (id enim extremæ impietatis plenissimum est) sed vnicum adorandum Dei verbum, hominem factum, & incarnatum.

SELNECCERVS.

Ego sum vobiscum, inquit Christus, & sive ad consummationem seculi, & vbiunq; duo vel tres congregati fuerint, ego sum in medio eorum. Ergo etiam secundum humanam naturam, ut quæ

Th. Beza Apologia III.

ut quæ non sit extra Verbi personam, est nobis præsens ubique, vult, *ὡμοῦτινὴ παρῶν* & in seipsa nec tantum quæ ratione Deus est.

B E Z A.

Respondeant pro me Patres, hoc ipsum met ex Dei verbo refutantes: sicut centies responsum fuit. Augustinus, tract. 1. in Ioh. Secundum Maiestatem suam (id est, Deitatem, ut apparet ex antithesi) impletur quod ab eo dictum est, Ego sum vobiscum, etc. secundum carnem verò quam Verbum assumpsit, Non semper habebitis me vobiscum. Cyrillus in Ioh. libr. 9. capit. 21. Quemadmodum quando ut homo in terra conuersabatur, tunc etiam cælos replebat (certè non Carne, sed Deitate) & Angelorum consortia non deserebat, eodem nunc modo quamuis sit in cælis cum carne, (ergo non in terris, ut quadret antithesis) terram tamen replet (nempe ut prius cælos, Deitate videlicet, at nō carne, quamuis vnita cum Deitate) & cum ijs est qui illum diligunt. Et Vigilii in Eutych. libr. 1. Secundum humanitatem suam recessit à nobis, secundū diuinitatem suam ait nobis, Ecce vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi. Item, Quando in terra fuit, non erat vti quæ in cælo: & nunc, quia in cælis, non vti quæ est in terra.

SELNECCERVS.

Christus

Ad Nico. Selnecceri responsionem. 31

Christus sedet quā homo ad dextram Patris. Pag. 46.
Ergo nullis legibus physicis est alligata humana Christi natura, sed est imperij summi immensa potentia particeps in sese & immediatè, eodem planè modo quo maiestatem Dei dicimus esse in cælo.

B E Z A.

Si hypostatica vnio (ut tu adhuc differuisti) causa est sufficiens istius realis essentialium idiomatum Deitatis in assumptam carnem effusionis, quorsum tu nobis sessio nem ad dextram Patris, ut hoc ipsum probes? nempe, inquis, ut fides nostra eo firmior sit, non vno, sed pluribus articulis fidei innitens. Speciosum quidem responsum, sed re vera ἀργὸς λόγος. Nec enim de testimonijs, quibus nostra fides nitatur, sed de istius effecti, id est, carnis Christi, siue Omnipræsentie siue Multipræsentie realis basi disceptatur, quæ si in hypostatica vnione sufficiens inuenitur, dico superuacaneam esse ad sessionem deuenire, nisi fortè hanc illi subordinates. Sed de hoc nolim pluribus contendere. nec te sanè miror, ex illa velut arce deiectum, aliud per fugium quærere. Hoc tamen negare nō potes, si sessio ad Patris dextram causa est istius tuæ *ὡλοῦσιν*, quam nobis pro *πανταχοῦσία* Brentiana supponis, vel euerti quæcunq; ab hypostatica vnione protulisti argumenta, vel oportere

oportere, vt Brentij vestigia sequutus, censas carnem ipso assumptionis beneficio ad dexteram Patris iam tum fuisse euectam, vt simul re ipsa tum in Bethleemico præsepi, tum in coelis & vbique fuerit. Alterum, inquam, istorum effugere non potes, quia si sessio subsequuta est ascensionem (vt sanè est) fuerit igitur natura assumpta triginta quatuor circiter annis, antequam diuina illa idiomata in sese recepisset. Quod si tot annos fuit Deus & homo Christus, nec tamen secundum carnem in sese multipræsens, non est profectò necessarium illud, quod vsque adeò vristi vnionis hypostaticæ argumentum, & tuum illud καὶ ἐαυτοῦ, nisi altero fundamento nitatur, labefactum corruit: & temerè mendacem me dixisti, quod à vestrum nonnullis scripserim, Sessionem & incarnationem pro vno accipi. Sed ad rem. Sedere Christum ad dexteram Patris, idq; secundum carnem, nemo Christianus inficiatur, ac proinde in hoc etiam probando, vt & in alijs nonnullis, de quib.

Pag. 114.
& 115.

fuiſti, quæ in nostris euertendis vel tuis stabilendis potiùs fuit collocanda. Fatemur & illud, sic denegari ad eptionem imperij & gloriæ, quæ hanc carnem supra reliquas res omnes creatas euehit. Sed duo adijcimus abs te vel inscienter vel callidè prætermis-

sa, in

sa, in Scripturis autem disertis verbis expressa, Vnum, Sedere hanc carnem in coelis, non in terris, minimè id quidem, quasi non etiam in terras & abyſſos longè lateq; protendatur hoc imperium, sed quod in coelis, non in terris, nec alibi vsquam sit huius carnis ac maiestatis solium collocatum, donec vltimo illo instaurationis die veniat sicut ascendit, viuos & mortuos iudicaturus: alterum, potestatem hanc in carne considerata, infra Deum subsidere, secundum quam carnem Christus seipso λόγῳ minor, ipsi dominanti λόγῳ citra diuisionem personæ subiicitur, qua de re aduersus Brentium plenissimè post D. Petrum Martyrem disseruimus. His positis quæ contineri verbo Dei expresso inficiari non potes, tua consequutio ruat oportet, & duplex illa tua horrenda blasphemia, carnem Christi sedere immediatè vt Deum in coelis, & immensam illam Deitatis gloriam in semetipsa sine vlla limitatione habere.

Hinc etià apparet cuiusmodi sint illæ tuæ calumniæ, Omnes homines, Turcas, Iuda-

Pagi. 56.

os, ipsosq; adeò Diabolos nosse quod nouimus, & fidem nostram esse Aristotelicam & Ethnicam. Absit verò vt alterius quàm Dei vnus verbo & quidem scripto fides nostra nitatur. Si tamen nihil eorum credis, Selneccere, quæ omnes homines, phi-

losophi

Iosophi pleriq; ipsiq; adeo Diaboli credunt, age ne Deum quidem esse credito. Quid ergo autore bono Selneccero credimus? *Corpus esse ἡγίγρον*. At tu ipse cogaris hoc confiteri. *Simul & semel corpus non esse diuersis locis*. Fuerunt ergo Ethnici Apostoli & Martyres, quorum fides & confessio hæc semper fuit, autore vetustissimo & fidelissimo Episcopo & martyre Vigilio, *Vnam naturam contrarium quid non recipere in se ipsa: diuersum autem & longè dissimile, circumscribi loco & vbique esse, & quia Verbum vbique est, caro autem vbique non est, sic apperere vnum eundemq; Christum vtriusq; esse naturæ, & esse quidem vbique secundum naturam Deitatis, & loco contineri secundum humanitatis suæ naturam*. Imò & ipse Christus fuerit Aristotelicus, qui carnis suæ veritatem ex corporeis sensibus, visu videlicet & tactu pbat. Sed quid credimus amplius cum Iudæis? *non manducari corpus, nec bibi sanguinem hominis*, nempe, vestro illo Capernaico, reali, corporali, Cyclopico deniq; modo. Communicationem enim carnis spiritualem, id est, spiritali modo factam, quæ propter sacramentalē coniunctionem & vsum, Manducandi & Bibendi vocabulis declaratur, planius sanè multò quàm vos confitemur, & vberius docemus. Illam autem *ἀνθρωποφάγιον*, quæ vetustati

eru-

eruditæ ne in mentem quidem venit, nisi vt eam quasi horrendum monstrum auersaretur, quam Cyrillus ad Euoptiū crassam & irreligiosam vocat, eiꝫ perceptioni opponit, quæ sola pluraq; & ἀνεξέστω fide fiat. Augustinus autem flagitium & quidem adeo crudele appellat, vt propterea non nisi figuratè accipiendum Edendi & Bibendi verba doceat, abominamur. Quid ampliùs? *panem esse panem, & vinum vinum*. Hoc verò quàm calumniosè a te dicitur, vir improbe? An non enim tu quoque manere signorum substantias fateris? Sed esse Sacramenta, scilicet, negat panem illum & vinum illud, quisquis res significatas in, vel sub, vel cum signis corporali & substantiali modo adesse negat. Et isti quidem sunt ingentes illi tui clamores, hinc illi enthusiasmi, hinc illæ directæ ad Christum tuæ exclamationes, ita profectò putidæ, inanes, ineptæ, mi D. Lutheri fimiolæ, vt quum illas legerem, exaudire penè mihi Christum è cœlis viderer sic tibi paucis respondentem, Desine me, insane, tuorum deliriorum patronum quærere: vel te breui toties blasphemantem feriam.

SELNECCERVS.

Sessio non significat administrationem, qualem habet Imperator absens in regiones longissimè distitas, quas suis oculis absens contem-

Pag. 121.
& 134.

E plari

plari non potest: sed hoc declarat, quod Christus secundum carnem non tantum ea ratione qua Deus est, sed etiam qua caro est, & quamuis aliunde tamē in sese hoc habeat, quod præsens in suo conspectu & in promptu habeat omnia & singula sub se & ante oculos cœlestia, terrestria, & infera, quæ regat & administrat.

B E Z A.

Præesse sanē reliquis creatis rebus assumptam illam naturam, data etiam ipsi in seipsa ista in cœlo & in terris potestate, ac proinde etiam omnibus inenarrabilibus donis, ad eam exercendam administratio- nem spectantibus cumulatam minimē negarim, neque hac de re curiosē velim disputare: sed Deitatem cum Apostolo excipio, cui & illa subiecta est. Itaque ut tibi largiar omnia creata illius oculis patere, quorsum hoc ad stabiliendam, vel omnibus vel multis simul locis corporalem eius præsentiam? Ponamus verum esse, quod fabulati sunt nonnulli, præditum esse solem oculis vniuersum hemisphærium despicientibus, an ex eo iure colligas, ipsius corpus simul in cœlis & in terris esse? Sed & longē alia certiore ratione Christo etiam homini præsentia esse tibi concessero, nempe quatenus hypostaticē cum ea natura cohæret, quæ vbiq̃ue est, in qua veris-
rissima

issima præsentia si acquiescis, reddita pax est Ecclesijs. Cur autem acquiescere non debeas, ego quidem non video. Nam & in rebus ipsis naturalibus præsens id esse verē ac reip̃a dicitur, quod et si per se consideratum aliquo interuallo absit, tamen cum eo quod proximum est cohæret. Quanto id igitur magis in his naturis euenit, quæ non in puncto aliquo, neque simpliciter qua motione, sed totæ inter se hypostaticē coniunctæ sunt? Sic Cyrillus expressis verbis ex ascensione argumentans lib. 10. cap. 38. *Nullus ambigit quum ad cœlos ascenderit, quamuis virtute Spiritus semper adsit, præsentia tamen carnis ipsum abesse.* Alibi verō etiam ex sessione absentiam corporis colligens, & ex diametro vobis contrarius, *Et si corpore (inquis) sit absens Christus, Patri pro nobis apparens* (nec enim ignoras, à Patribus interpellationem, quæ pars est officij mediatoris ad humanam naturam referri) *& ad dextram ipsius sedens, habitat tamen in sanctis per Spiritum, nec eos orphanos esse patitur, quibus in cœlum ascendens Spiritum misit.* Non enim carne cum Apostolis conuersari poterat, quum ad patrem ascenderit. Non valeret autem hæc cōsequutio, si qua esset realis simul & incircumscripta ipsius carnis præsentia. Et Augustinus, *Secundum carnem quam verbum assumpsit, ascendit in cœlum,*

non est hic, ibiq; sedet ad dexteram Patris. Age igitur, Selneccere, sic quoque Christi carnem non modò in terris, verùm etiam vbiq; ac multò magis vbiq; Cœna celebratur, verè adesse concordēs fateamur, id est, quatenus cum Verbo, quod vbiq; est, & in cœna præsertim nostræ salutis causa veluti seipsum sistit, hypostaticè cohæret. Ista, inquam, si bene & diligenter ab hominibus analogiam fidei tenentibus, & de veritate potius quàm de tuenda sua sententia sollicitus expendantur, spero, (& faxis, ô Deus, ne frustrâ sperem) vt sine tandem luctuosis istis certaminibus, imposito, pax illa tam necessaria tamq; beata nobis illucescat.

SELNECCERVS.

Pagi. 115. Non est diuidendus Christus, Ergo vbi est λόγος, est ibi quoque Christus homo,

BEZA.

Qui Christum diuidit, anathema sit. Diuidi verò Christum si ab ijs existimas, qui totum Christum vbiq; esse negant, te quoque necesse est in eorum album referas, nisi fortè existimas, humanam quoq; ipsius naturam in se consideratam fuisse in cœlis, quum adhuc versaretur in terris. At longè aliter Athanasius, Quomodo, inquitens, ait, Vado ad Patrem, cum quo semper erat, & a quo recesserat? (eius enim est ire et venire, qui aliquibus locorum terminis circumscribitur,

& cum

& cum in quo erat deserere locum, vt ad alium veniat vbi non erat.) nisi quia vtrique de eo quem assumpserat hominem loquebatur? Et Augustinus, Secundum hominem erat in terra, non in cœlo, vbi nunc est, quum diceret, Nemo ascendit in cœlum, etc.

SELNECCERVS.

Christus est Deus, idcirco quicquid vult de corpore suo facit.

BEZA.

Côcedo. Sed nego posse Deum velle contradictoria, quia mentiri posset, quod est infirmitatis, non potentia. Sunt autem in ipso etiam glorificato Christi corpore contradictoria, sicut Patres omnes aduersus Eutychem docent, circumscriptum esse & circumscriptum non esse, loco contineri, & simul pluribus locis esse. Nego etiam illum vt possit, velle tamen assumptum corpus destruere. Destrueret autem corpus, si quantitatē ac proinde certi loci circumscriptionem ei per glorificationem adimeret. Tolle enim spacia corporibus (inquit Augustinus, & quidem ex professo de corpore Christi glorificato differens) & corpora non erunt. Et Cyrillus, Si corpus, ergo quantum: si quantum, ergo in loco. Et Tertullianus, Non hominis natura est, sed Dei, vt adesse omnino loco possit. At homo assumptus non est Deus in sese, sed Deo vnitus.

SELNECCERV S.

Quin possit Christus prestare quicquid vult, nullo modo dubitandum est. Velle verò Christum nobis veram suam carnem presentem ore comedendam, & verum suum sanguinem ore bibendum in sacra cœna præbere, planè ac manifestè liquet ex claris ac perspicuis ipsius testamenti verbis, Accipite, Comedite, Bibite, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, de quibus vel minimum ambigere sacrilegium est.

B E Z A.

Depulsus ex hypostaticæ vnius arce, & amisso sessionis præsidio, tandem, Selneccere, ad vltimum perfugium refugis, sacram videlicet Cœnæ Domini institutionem, quasi videlicet ex illis duob. de Christi potestate, ex isto postremo de expressa eius voluntate constet. Quin verò possit prestare Christus, atque adeò re ipsa præstet quicquid se præstiturum promisit, absit, ut vel tantillum dubitemus. Itaque ne hic quidem causa vlla fuit, cur toties & tam multis istud quod extra omnem contro- uersiam est inculcares: & illa quæ in nos iactas, omnis generis conuicia totidem sunt vel inaudita incitæ, vel prostituti pudoris *Temptatio*. Restat igitur, ut an hoc quod tu dicis potuerit velle, deinde an voluerit videamus. Nam potuisse velle dixi & dico, quo-

quoniam neque ut Deus corpus suum destruere velle potuit, quod nunquam dimit- tendum assumpsit: neque ut homo corpus suum destrui, quod Deus conseruatum vel- let, quia duæ quidem sunt numero volun- tates in Christi persona, quot & naturæ, sed penitus inter se consentientes. Destruui verò corpus sublata quantitate & circumscrip- tione, & vicissim posita circumscriptione, realem illam multis vel omnibus simul lo- cis præsentiam tolli, res ipsa clamat. Fateor, inquis, in corporibus merè physicis. Num ve- rò physicum nunquam fuit Christi cor- pus? Si hoc sentis, euadis Marcionita, sed non sentis, opinor. Fuit ergo. Quòd si esse desijt, à quo initio desijt? Non certè ab ipso vnionis exordio, quia nunquam physicum fuisset. Num à resurrectione? nequaquam. Christus enim à proprijs corporali phy- sicis qualitatibus verum esse suum illud cor- pus post resurrectionem probat. Et quor- sum hoc, quum ante mortem instituerit Christus Cœnæ mysteria, neque istæ enun- ciationes, quibus vnus niteris, aliter nunc veræ ratæque sint, quàm quo primùm tem- pore à Christo sunt editæ? Quid quòd tu ipse fateris sedere in cœlis circumscri- ptum, suisque physicis essentialibus pro- prietatibus præditum Christi corpus? Ergo physicum fuit & est. Sed est præterea, inquis,

*hyperphysicis prærogatiuis incomprehensibili-
lib. ornatum.* Esto, si modò hyperphysicum
appellas, quod communes naturæ leges ob
gloriam nobis incomprehensibilem tran-
scendit. Sed q̄ iure antiphysica cum hyper-
physicis confundis? Nam hyperphysicorum
collatio naturam non adimit, antiphysico-
rum autem perimit: nisi fortasse contendis
mutata essentiali forma, rem ipsam nō mu-
tari. Et ne tuo more clamites, hæc esse philo-
sophica non theologica, memineris in
primis inniti ista theologico isto, non phi-
losophico principio, Verbum ineffabili &
incomprehensibili ratione assumpsisse ve-
ram & naturalem naturam nostram, mate-
ria, inquam, & forma, siue proprietatibus
essentialibus naturalem. Memineris & il-
lud à te concessum, gloriam isti corpori na-
turam, id est, neque materiam, neque idio-
mata essentialia ademisse. Concessi & illud,
ista summa glorificatione (id est, quanta-
cunque cadere, salua natura, in rem crea-
tam potest) abolitas humanæ naturæ in-
firmitates, quæ mihi quidem videntur, ad
duo genera posse commodissimè reuoca-
ri. Aliæ sunt enim ab ipsa creatione, quòd
Dominus naturas alias præstantiores, ali-
as deteriores esse voluerit, veluti præstan-
tior est animæ nostræ quàm corporis, & rur-
sum meri spiritus siue Angelorum quàm
animæ

animæ humanæ, qualis nunc quidem est,
natura. Aliæ per peccatum inuestæ sunt,
& hæc rursus partim vitiosæ sunt, & pecca-
ti nomine comprehenduntur, qualis est i-
psiùs mentis caligo, & affectuū foedissima
ἀταξία, totius denique hominis auersio à
Deo, à quibus omnibus pura & ab ipso cō-
cepta prorsus immunis fuit eius hominis
vnius natura, quæ abolendo etiam in no-
bis peccato condita fuit, & à Verbo assump-
pta: partim verò sunt primi lapsus pœnæ,
nec tamen peccata, cuiusmodi sunt, vt ar-
bitror, metus, tristitia, & animi dolor, qui-
cunque deniq; affectus malum respiciunt,
cuius origo sanè est à peccato: quod nisi in-
cidisset, fatendum est omnino vacuam ab
istis perturbationibus fuisse vitam homi-
num futuram, præsentium bonorum vsu
maximo cum gaudio, & futurorū spe cer-
tissima beatissimè perfruente. Non sunt
tamen isti affectus peccata per se, vt Stoici
censuerunt, sed quatenus duntaxat à me-
diocritate & recto fine deficiunt. Talis est
mortalitas vnà cum ijs omnibus, quæ mi-
serissimum & calamitosissimum hoc cor-
pusculum infinitis doloribus excarnifica-
tum, tandem ad interitum trahunt: quæ ta-
men & ipsa quamuis à peccato initium du-
cant, peccatum tamen non sunt. Illas igitur
primi generis infirmitates per peccatū

in animum inuectas, omnes quidem, sed rectissimè & ad amussim diuinæ voluntatis perfectissimè compositas, & mortalitatem quoque Dominus ac Seruator ille noster, pœnas nimirum omnes peccatorum nostrorum luiturus, vnà cum vero corpore per omnia nobis, excepto peccato, similis factus assumpsit, pœnisque tandem illis omnibus perfunctus deposuit. Concedo & illud, de quo iidem ex Dei verbo certissimè constat, non illas duntaxat infirmitates, tum animi tum corporis abolitas esse in glorificato Christi corpore, verùm etiam quum antea humana per se natura etiam ante lapsum mutabilis & inferior esset angelica, collatas in eam à Deitate totam illam inenarrabili gloria in seipsa illustrante, tum animi tum corporis tot tantâsque dotes, vt quantum supra res omnes creatas ista caro emineat ad dexteram Patris euecta, nullo modo possit à nobis comprehendendi, cuius tantæ beatitatis nos quoque pro nostro modulo cohæredes futuros liquet. Hæc, inquam, omnia non ex philosophorum libris petita, non ex infitis humanæ menti principijs elicita, sed ex ipso penè Dei sinu deprompta scimus, credimus, profiteamur, ideòque à vestris conuicijs & calumnijs ad ipsius Christi gloriosissimum tribunal prouocamus. Antiphysica
verò

verò vestra idcirco repudiamus, & in æternum repudiabimus, quòd ijs positis, quum idiomata siue formæ essentialès, quib. vnæ res omnes inter se tum physicè tum hyperphysicè distinguuntur, penitus id quod sunt esse desinane; (desinit enim esse proprium quicquid esse commune incipit) ipsas quoque naturas aboleri necesse sit. Nam profectò si quid præter vnicam Deitatem, vspiciam esse reipsa & in sese potest incircumscriptè, ac proinde vel pluribus vel omnibus simul locis, siue id ex sese siue ex dono habeat, propria Deitatis non fuerit essentiæ infinitas, sed proprium duntaxat Deitati fuerit infinitatem ex sese habere, quam aliqua res alia obtinuerit ex dono: & ista rursum natura quæ hac incircumscriptione siue infinitate donata fuerit, aut corporea esse desierit, aut simul finita & infinita, præsens & absens, corporea & incorporea fuerit. Hæc autem contradictoria tantum abest, vt vnquam probarint orthodoxi, vt contradiçerentis verbis sicut toties demonstrauimus, de glorificato Christi corpore hoc ipsum aduersus Eutychem pernegarint, idque tum & ex ipsius rationis recto iudicio quæ contraria in eodem subiecto non admittit, tum ex perspicuis Verbi diuini testimonijs, quibus veritas vtriusque naturæ Christi quantumuis glorificati comprobatur,
tum

tum etiam vel ex eo potissimum, quod nisi veritas vtriusque naturæ in Christo perman-
sisset statuatur, Seruator esse noster non pos-
sit. Quæ quum ita se habeant, Selneccere,
quæ tandem hæc pertinacia est, pati nō pos-
se, vt quo sensu panis ille dicatur esse cor-
pus pro nobis traditum, & vinum illud
sanguis pro nobis effusus, quærere sit ne-
fas, & eam demum interpretationem vt or-
thodoxam probare, quæ analogiæ fidei ad
amussim respondeat, id est, neque vnionis
hypostaticæ definitioni, neque naturarum
veritati, neque Sacramentorum naturæ &
fini, neque verborum Christi firmitati re-
pugnet? Nam vt illa duo priora prætermi-
tam, de quibus abundè toties à nobis di-
ctum est, quæ alia est Sacramentorum Ec-
clesiæ Christianæ natura, quàm vt incurren-
tibus in oculos signis Christum (siue ab-
sentem siue præsentem, siue propinquum,
siue remotum, nihil per se interest) & par-
tim quæ nostri causa fecit & pertulit, quam
uis iam multis antè seculis dicta, peractaque
sint, partim quæ futura credimus & spe-
ramus, omnia denique ipsius beneficia men-
ti nostræ, veluti contemplanda subijciant?
istius verò repræsentationis quis tandem
alius est finis, quàm vt his adminiculis ex-
citata fide, magis ac magis tum ipsius Chri-
sti, tum omnium quæ ab ipso in nos deri-

uan-

uantur ad æternam animi corporisque feli-
citatem, participes euadamus? Istam verò
sacramentalem ipsius Christi & omnium
eius beneficiorum tum repræsentationem
certissimam, tum verissimam & efficacis-
simam *κοινωνία* & obsignationem, quis vn-
quam nostrum negauit? Repræsentatio igi-
tur sacramentalis & *κοινωνία* itidem sacra-
mentalis, duo sunt vel præcipuè in hoc ar-
gumento spectanda, quarum rerum illa na-
turam, ista finem Sacramentorum decla-
rat. Et hic attendere te maximè velim, Sel-
neccere. Et rei natura de fine iudicandum
esse constat, quum & res ipsæ finis & vsus
alicuius causa extent, & nisi verum natu-
ra ferat, finis cui destinata sunt, consequi
non possit. Quis fit ergo, mi homo, vt quum
vel inuiti cogamini sacramentalem Christi
repræsentationem ad vnicam mentem &
fidem referre (nec enim vel oculorum, vel
palati, vel manus ipso sensu percipi Chri-
stum in Cœna dixeritis) nihilominus tamè
quum de fine & vsu istius repræsentatio-
nis, de ipsa videlicet Christi corporis & san-
guinis perceptione & cōmunicatione que-
ritur, corporalem eam esse contendatis, id
est, quæ manibus & ore corporis fiat? Nam
si corporalem esse diceretis, eò quod corpus
ipsum communicetur, vel realem, eò quod
res ipsa menti per fidem participanda, non
autem

autem eius *ερεγυσα* duntaxat, ac multò minus imaginarium aliquid in Cœna detur, tum sanè inter nos transactum esset, modò omnibus homonymijs cautio adhiberetur: sublatiisque omnibus illis analogiæ fidei ex diametro repugnantibus commentis vel blasphemijs potiùs, vera Sacramentorum natura & eorundem legitimus vsus ex Dei verbo planè ac perspicuè pateret. Illud verò quàm absurdum est, quòd testati manibus & ore ipso percipi Christi corpus in cœna, mox incognitum & ineffabilem istum modum esse subiungitis? Num enim, obsecro, modus quo corporum nostrorum sensus agunt, nobis est incomperatus? num etiam vultis corporeos sensus non tantùm incorporeè vt mentes nostras, sed etiam diuino & incomprehensibili quodam modo agere? Hoc verò tam est falsum & absurdum, vt inde etiam necessariò consequatur, corporis sensus supra intellectum ipsum tanto eminere, quanto illorum quàm istius actio præstantior esset, & ipsius Dei naturæ propinquior. His & illud adde, quòd ex illa vestra corporali manducatione etiam si vobis daretur, nulla planè vtilitas percipi possit, qua de re tamen age, expendamus quid ex D. Ebero repetieris. In summa vir ille hoc explicans, causatur multorum conscientias sensu peccatorum gra-

rum grauatas non posse statim ad illum vique thronum dexteræ Dei sese attollere, & supra cœlos euolare, ideòque Christum vltro ad eos in Cœna descendere, & seipsum in terris corpore reipsa præsentem, manibus & ore ipsis sumendum tradere, vt firmiores facti, tandem Apostolum sequuti, propius ad ipsum maiestatis thronum accedere audeant. In istis verò, (quod nulla illius mortui iniuria, sed vno veritatis studio dictum sit) quàm multa sint reprehendenda non aliunde melius quàm ex ipsis eius argumentis liquebit. Morbum hunc infirmitatis fidei nemo est, quem in sese agnoscere & deplorare non oporteat. Sed & alios alijs esse infirmiores, plus satis ipsa experientia docet. De remedio quæritur, quod iste ponit in ista corporali præsentia, qua fiat, vt in Cœna Domini intra manus ipsas sumptam illam ipsam carnem, & illum ipsum sanguinem Domini ori ingeramus. Primum, quibus de causis hoc dogma sit falsum & intolerabile declarauimus. Nuncan satis idoneum sit videamus.

Profert ille publicani illius exemplum, qui non fuerit ausus oculos in cœlum attollere. Hoc verò, vt dicam quod res est, quàm ineptè? Num enim de oculis ipsis in cœlum attollendis agimus? Num publicanus

canus ille in terram intuens, putabat minus in terra Deum esse quàm in coelis? Imò præ pudore deiiciens oculos, ad quem interim mente assurgebat quàm ad illum ipsum, ad quem cõfugiebat? Imò ponamus Christum ipsum carne indutum & ab ipso Seruatorem agnitum, ibi in templo tum fuisse corpore præsentem, an non existimabimus illum fuisse ad eius ipsius pedes confugiturum, & tamen ad illius conspectum oculos eodem pudore deiecturum? Vana igitur & puerilia ista sunt, quamuis nescio quibus dialogis & contemplationibus fucata, tenuis iudicij hominib. aliquid esse videantur. At nos, si nescis, firma & solida quærimus, neque istis fumis pasci dicimus.

Deinde, quæ hæc est commentatio? Quia nonnulli quempiam procul positum reformat, ipsemet ad eos præsens accedit? Et quomodo accedit? Omni maiestate plenus, si Brentianis & Iacobandreanis credimus: diuina ipsa gloria præditus, si tibi assentimur. Et quoniam iste miser potius tam propinquum hominem veritus refugerit, quem etiam in coelis remotissimum tantopere reformidavit? Scilicet subrusticus quispiam vix ipsum principem procul in throno sedentem audens intueri, non mul-

tò ma-

tò magis perturbabitur, si Princeps ipse è folio descendens, quantumvis eum amicum compellet, ad ipsum usque venerit? Et quisnam publicanum illum versus ipsum propitiatorium non audentem oculos attollere, existimauerit non fuisse casurum exanimem, si Deum ipsum ad se occurrere sensisset? Videmus enim, quid sanctis ipsis euenerit, qui tamen diuinis visionibus assuenerant. *Sed, inquires, apparet, ita corporaliter præsens in pane, ut tamen nihil istius gloriæ & splendoris emicet, quo peccator infirmus absterreatur, sed blandissima tantùm vox illa audiatur: Accipite, edite, bibite.* Esto, ut hoc tibi largiar, at certè vel solus ille realis præsentia sensus ad alterum conscientia terrorem accedens, infirmum quempiam modò non crexerit, verum etià quàm vehementissimè perculserit, quod ex Adam historia liquet, iam tum accedentem, & quasi inter deambulandum amicum illum compellantem Deum auerfantis.

Præterea si propter solos infirmisimos illos Cœna instituta est, & ista corporalis præsentia defenditur, quorsum ad illam accederent, qui etsi perfecta *πληροῦς* præditi non sint (sumus enim omnes plus satis imbecilla fide) eousq; tamen robusti sunt, ut, quemadmodum iste loquitur, tutò se-

F

quuti

quuti Apostolū, possint propius ad ipsū
vsque maiestatis thronum accedere? nem-
pē, inquit, ut eō confidentius accedant. Er-
go prætermitti saltem istud non debuit.

Sed audi quædam etiam firmiora. Dei-
tatē mne censes minus, quā carnem illam
esse formidabilem? imō infirmus peccator
ad huius hominis cogitationem non ita ex-
pauesceret, nisi eundem quoque Deum &
Iudicem esse nosset. At fides ante Cœnam
peractam rectā ad illum fertur in verbo
simplici, absque istius corporalis in Cœna
præsentia velo. Quōdnam erit igitur reme-
dium istius formidinis, quum clamans
Dauid hoc ipso metu percussus, dicat, Quid
fugiam à facie tua? nempē, Rex ille man-
fuetus nobis apparens, & similis nobis fa-
ctus. Quid si verò nos ipse iam quoque no-
men adeptus supra omne nomen non mi-
nus perterrefaciat? Nempē, nobis ad ver-
bum confugiendum erit, siue simplex, siue
Sacramentis veluti vestitum. Quorsum id
verò? num ut eum ipsum illic realiter præ-
sentem inueniamus? minimè profectò, si-
quidem nullum inde remedium nancisce-
remur, illi ipsi velut obuij facti, quem li-
cet remotum tantoperè reformidabamus.
Descendit igitur ad nos, fateor, prior Chri-
stus, atq; ad eō nos refugiētes data nobis per
Prophetas & Apostolos fide, additisq; ve-

luti

luti pignoribus Sacramentis, pellicere non
desinit, qua ratione Christum Apostolus
ob Galatarum oculos fuisse veluti depi-
ctum commemorat. Num verò, ut ibi qua-
si corporaliter præsentem quæramus? nihil
minus. Nemo enim illum (ut ita loquar) in
terris inueniet in Cœna, nisi qui prius il-
lum inuenit & apprehendit in cœlo. Imō
ideò adiecta sunt verbo Sacramenta, ut ma-
gis ac magis sublata timoris causa, (diffi-
dencia, videlicet, de ipsius *Θεωδωροπία*)
in cœlum è terris eō robustius attollamur.
Ideò cupiebat Apostolus emigrare, ut esset
cum Christo, (à quo videlicet, peregrè nos
abesse alibi narrat) non autem ut corpora-
lis præsentia modum inuisibilem cum vi-
sibili commutaret, quod delirium nun-
quam in Ecclesiam irrepsit, nisi quum
densissimæ iam tenebræ iusto Dei iudi-
cio lucem penè ipsam veritatis obscuras-
sent.

Et verò (ut vberius ista exponam) quum
à Baptismo Christianè viuere incipiamus,
cuius fructum tota vita nostra colligimus:
& quum nos quotidie quasi in Dei conspe-
ctu incidere assidueq; precari, ac proinde
veluticoram Dei tribunali nos ipsos siste-
re necesse sit, quis non videt Christianæ
vitæ ordinem istiusmodi commentis euer-
ti, aut esse prorsus *ἀσυστα*, quæ vos

F 2

tradi-

traditis? Nam si vultis infirmos incipere ab ista corporali in terris præsentia, ut postea in cœlum usque possint assurgere, vel prius illos Cœnam participare, quàm baptizari, aut precari necesse fuerit, vel inter meditando Baptismum, & preces ante Cœnam Domini participatam toties conceptas neque in pane Christum spectasse, neque in cœlum ad ipsum usque Christi solium propter fidei imbecillitatem animos nondum erexisse, ac inde frustra verbum meditaros & precatos.

Præterea illane vera fides habenda est, obsecro, quæ Christum, Christum inquam, in cœlis nunc regnantem non contempletur, & multò verius, quàm vllò brachiorum complexu comprehendat? Quorsum igitur istam corporalem præsentiam, qua prius confirmeris, quàm ad illam cœlestem assurgas, quum nemo, nisi illuc assurgendo credat, necritè ad hanc mensam quisquam accedat, nisi qui iam fide præditus in cœlū conscenderit? Imò vobis ipsis auctoribus, nemo corporaliter ad salutem Christum in Cœna recipit, nisi qui prius spiritualiter illum in cœlis edidit. Quinam verò Christū in cœlis edidisse quispiam dicetur, quem fidei infirmitas eoque progredi prohibuerit? At si progressus est, cur eum in terras reuocatis?

Res

Res autem ita se habet: Quærendus est nobis Christus spiritu & fide in cœlis, quod nos ad se vocat, & ubi nostrum est *πολιτευμα*. Conscendimus autem in cœlos fide & spe, quasi geminis alis subuecti. Hæc autem fides & spes gignitur & fouetur in nobis per Spiritum sanctum duplici externo instrumento per ipsum efficaci, verbo videlicet simplici & Sacramentis, quibus nos ab æterno gratis electos Deus de sua gratuita in Christo reconciliatione magis ac magis reddit certiores, ut sibi adiunctos magis ac magis iustificet, sanctificet, ac tandem secum viuificatos beet in æternum. Itaque probare seipsum omnes iubentur. Et rectè Augustinus: *Quid dentes & ventrem paras? Crede & manducaſti.*

Denique quid pluribus nobis opus est? Consolaturus discipulos suos infirmos Christus, paulò post institutum Cœnæ mysterium, tantum abest, ut illam iustiusmodi corporalis inuisibilis præsentiæ vel tenuissimam faciat mentionem, ut contra suam ad Patrem demigrationem identidem inculcet, & solius alterius mittendi Paracleti meminerit. Imò etiam addit expedire profus, ut suum è terris corpus subducatur. Idè etiam Augustinus, simul etiam ostendens, nihil ad corporalem vllam præsentiā illud Christi dictum pertinere:

Th. Beza Apologia III.

Ero vobiscum vsque ad consummationem seculi: *Semper quidem*, inquit, *adest nobis diuinitate sua, sed nisi corporaliter abiret* (id est, phrasi quadam Aphricanis familiari, abijisset) *à nobis, semper eius corpus carnaliter videremus, & nunquam spiritualiter crederemus*: quæ sanè consequutio esset falsissima, nec ab Augustino tradita foret, si corporalis simul & inuisibilis ac incircumscrip- ta, id est, corporalis simul & incorporea istius præsentiæ commentum Ecclesia Christiana, vel fando audiuiisset.

SELNECCERVS.

Pag. 183. *Si sola spiritualis manducatio sufficeret in Ecclesia Dei, neque necessaria, neque utilis esset Sacramentalis manducatio, quod falsum est, & impium dicere. Et quod ait Beza, Nos etiam posse ante Cœnam & absque Cœna seruari, est alapam Christo impingere.*

B E Z A.

De me, quem hîc quoque nominatim summæ impietatis admodum impudenter accusas, priore loco respondebo. Vsum sum hoc argumento, quod vt alia pleraque ne attigisti quidem. Si meritò arguuntur quasi promissionis & Testamenti Christi veritatem sustulerint, qui corporalem eius in terris præsentiā negant, eius etiam criminis reinostri accusatores deprehenduntur,

vt

Ad Nico. Selnecceri responsionem. 44

vt qui veritate promissionis, & Testamenti Christi concedant credentes, & baptisatos etiam ante peractam Cœnam seruari, nec tamen vel in simplici Verbo vel in Baptismo istiusmodi corporalem, sed spiritua- lem duntaxat præsentiā statuunt. Quid tu verò contrà? *Colaphos impingit Christo Beza blasphemus & impius*, inquis. Quinam id verò? *Quia dicit, posse aliquem ante Cœnam & absque Cœna seruari*. Magnum, scilicet, flagitium. Si hoc negas, cur non etiam infantibus (peruerso veterum nonnullorū more) Cœnam porrigendam censēs? Sed quid si tua ipsius voce absoluo? Mox enim tu ipse hætenus necessarium Cœnæ vsum fateris, vt solos eius contemptores facias damnationis reos, nec inter contemptores eum recenseas, qui in visibili Ecclesiæ cœtu esse non possit, & tamen vera in Christum fide viuat. Num ego verò aliter vnuquam sensi vel docui? En igitur, quò tui isti clamores euadunt, sycophanta. Sed ad ipsum argumentum quid tandem respondes? Fingis me sic colligere, Saluari possumus absque Cœna. Ergo non est opus, vt Christum præsentem in Cœna statuamus, Eo quidem certè modo præsentiā nego, quo tu affirmas: veram autem præsentiā, quæ videlicet spiritualis est, & mētis ac fidei, nō oris obiectum, tantum abest, vt tollam,

F 4

vt

Th. Beza Apologia III.

vt etiam tueri aduersum te non desinam. Me verò sic esse stolidè ratiocinatum, vnde tandem conijcere potuisti? Imò ab effectis ad causam ita sum argumentatus: Si verum est, quod dicit Selneccerus, irritum facere Christi testamentum, qui corporalem in Cœna præsentiam Christi negant, consequetur extra hanc in Cœna corporalem Christi præsentiam, nullam esse salutem, quum irritum factum testamentum neminem seruet. Atqui vel ipsius Selnecceri confessione constat etiam ante peractam Cœnam nonnullos seruari, alios quidem sola fide, alios etiam baptisatos. Ergo illud falsum est. Sic, inquam, sum argumentatus, Selneccere. Tu verò primùm respondes testamenti nomen à te restringi ad cœnam Domini, quasi verò Baptismus quoque non sit alterum eiusdem Testamenti figillum. Deinde tuo more in tuis enthuasiasticis exclamationibus, & ijs verbosè persequendis occupatus, de quibus nulla est controuersia, partim inficiatione simplici nonnulla diluens, partim pleraque non minus securè prætermittens, quàm si nulla facta esset eorū mētio, habes, scilicet, de quo superbias. Sed agè, aliqd Selneccero dignū tandem aliquādo audiamus. Postquā enim simiole, in tertiū vsq; cœlū abreptus, ad eò, vt corporalis tuæ in terris præsentia planè oblitus

Ad Nico. Selnecceri responsionem. 43

oblitus videri possis, multa velut cum ipso Christo colloquutus es, tandem in hæc verba erumpis.

S E L N E C C E R V S.

Si decipimur, nihil inde incommodi nobis accidet, sed laudem potius & simplicitatis gloriam in illo die reportabimus. Pag. 167.

B E Z A.

Inepte, stulte, insane Doctor, vel leuius peccat qui inscitia quàm qui malitia peccat, simplicitatem & quidem laude dignam appellas, crassam eorum ignorantiam, qui doceri recusant? Num igitur Anthropomorphitarum crassitiem, num Noëtianos simpliciter se credere testantes vnum esse Deum, Sabellianos respondentes simpliciter se credere verbis Christi, Ego in Patre, & Pater in me est, Arrianos simpliciter arripientes, Pater maior me est, Tritheitas simpliciter tuentes ex Christi verbis, Patrem esse solum verum Deum, Originem seipsum simplicitate castrantem, Iudæos & Saulum in primis zelum non habentes secundum scientiam, Papistas multo etiam quàm vos simpliciùs Christi verba de Cœna interpretantes, num, inquam, infinitos ista stulta credulitate deceptos, audebis non modò vt leuiter peccantes excusare, sed etiam vt laude dignos commendare? At longè aliter Paulus, qui se nihilominus blasphemum fuisse

Pag. 155.

pronunciat quamvis ignorantia, credulitate nimirum Pharisaica peccantem. Et tamen audes in has etiam voces erumpere, *Si simpliciter credentes verbis Christi existimantur errare, profectò bene errant, atque hic, si nominandus est error, Christo placet admodum. Sinit enim Deus, ut in exemplum maximorum Patriarcharum videmus, sanctissimos viros simpliciter credere, etiam si non omnia intelligant. Quasi verò nos nihil credendum dicamus, nisi quod intelligatur, ac non potius hæc sit fidei laus, quòd intellectum ipsi in ordinem cogat: aut quasi, quoniam omnes ex parte cognoscimus, idcirco sint commendandi, qui vel simplicissimè errant, nedum ut Deo gratum facere censeamus, qui pertinaciæ simplicitatem prætexunt. Denique, Selneccere, quis te spiritus docuit, etiam in fidei dogmatibus errantes, & à sese vel alijs stulta credulitate deceptos, quasi non modò non peccantes, verùm etiam ut Deo gratum facientes prædicando, in errore confirmare? Hòccine est verò pastoris vox? hòccine Doctoris munus?*

Pagi. 50.
& alibi
passim.

Nunc verò paucis videamus, quomodo nostra quædam diluas. Opposui humanæ naturæ quantumvis glorificatæ veritatem, quæ infinitati & Multipræsentia ex legibus tum physicis tum hyperphysicis planè divinis & immotis repugnet. Tu excipis Christum

stum non esse *ὅλον αὐθροῶν*, id est, de alijs interrogatus, de capite respondes. Nec enim quæritur an Christus sit Deus & homo, sed an humana in Christo natura idiomatibus ipsius Deitatis essentialibus in se ipsa sit donata, id est, an humana natura sit vel in Deitatem mutata, vel humanitas simul & Deitas, vel tertium quiddam ex utraque compositum, quorum trium vnum saltem aliquod dico, ex tuo dogmate consequi. Istud verò quorsum ad illam Samosatēni hæresin?

Dixi à vobis detrahi Christi gloriæ, quum docetis tam longè latèque ipsam Christi carnem, quàm ipsius imperium patere, quum sit gloriosius cuiuspiam procul omnibus imperare, quàm si præsentia ipsa imperantis requireretur. Quid tu contrà? *sermissima est*, inquis, *responso, non esse à potentia Dei absoluta disputandum, sed à verbo Dei ordiendum, qui quum sit Deus, præstare possit quicquid dixit.* Nec te istorum pudet, quæ sanè sunt firmissima inaudita in disputando imperitiæ demonstratio? Quid enim est principium petere, si hoc non est? & quorsum istam de potentia disputationem hoc in loco, in quò non de eo quod possit vel dixit, sed de hoc vno quæstum fuit, commendèrne Christi carnis gloriam vestrum istud dogma an obscurer? Obscu-

Pag. 118.

Pagi. 52.
& 120.

Obscurari manifestè cōstat ex Centurionis fide tantoperè à Christo commendata, qui absentem etiam carne Christum præstare quiduis posse credidit, vt planè videri possis *ἀνὰ δύναμιν*. quum me hoc ipsum affirmantem, de Christi carnis potentia & maiestate plurimum detrahare vociferaris.

Ostēdi quàm fœda, quàm indigna, quàm à salutis mysterijs & verbo Dei rectè intellecto aliena ex vestra ista orali manducatione consequantur. Tu contrà postquam spiritualia in corporalia, & Christianos in Cyclopas pro arbitrio tuo transformasti, satis tutum esse te putas, si voluntatis & potentiae Dei latebras captans, inde nescio quid tibi ipsi incompertum garrias. Sic etiam olim Eutychiani, vt disertè & totidem penè verbis illi præsertim quos tam impudenter calumniatus es, Theodoretus & Vigilius docent. Verùm quibus tandem inter se Christi voluntatem & potentiam conflagere persuaseris?

Vsus sum etiam hoc argumento: Si adimitur dominium carni, nisi statuatur esse in sese & reipsa vbicunque est Deitas, cur isti vbi esse negant, sed tantùm vbicunque vult ibi demum esse affirmant? Respondes, additam esse de meo particulā TANTVM. At si præter vestram sententiam hoc scripsi, cur non igitur apertè dicis vbique esse, & hunc

hunc vbiquitatis scopulum tantoperè refugis? num quòd ibi appareant tuorum sociorum naufragia?

Scripsi cœnam Domini à nobis minimè *Pag. 150.*
exinaniri, primùm, quòd illa mysteria nos & deinceps.
quoque doceamus duabus rebus constare, nempe signis, puta pane & vino illo, & verò tum corpore tum sanguine Domini, idque non in alium finem quàm vt vtrunq; signa videlicet corporaliter, rem autem ipsam spiritualiter per fidem participemus. At tu singula suggillans, vide quàm appositè respondeas. Clamitas verbo nos fateri præsentiam & communicationem quam reipsa tollamus. Vnde hoc probas? quia realem in terris præsentiam & oralem perceptionem negamus. Liceat igitur mihi simili argumento negare Selneccerum esse animal, quoniam sit homo. Addis non quæri, an verum corpus Christo attribuamus, sed an doceamus illud ipsum corpus dari, edi, bibi. Respondeo non posse, nos aliud corpus Christi in Cœna pro re Sacramenti ponere, quàm illud ipsum traditum pro nobis, quum bicorpor aut tricorpor non sit Christus. Ad eone verò fueris impudens, vt dicere ausis, idcirco poni à nobis corpus pro re Sacramenti, vt illud contemplemur, ac non potius vt verè siamus eius participes? Fucum facis igitur, quum ais disceptari à nobis verum

rum illud corpus sit præsens & detur an nō. Hoc enim concedimus, hoc tuemur, & quidem multò quàm vos apertius ac plenius, sed hoc quæritur, sitne ista spiritualis præsentia, & fidei perceptio, an verò realis & corporalis. Opponis postea nobis Irenæi verba, quasi Sacramenta pro rebus communibus habeant, qui sacramentalem coniunctionem aliter quàm vos definiunt. Subijcis præterea nos velle corpus & sanguinem tantum significari & absentia repræsentari. Significari certè contendimus, quòd alioqui Sacramenta non essent: & quidem absentia significari, si situm loci spectes, vti in corporali præsentia necessariò faciendum est. Tu verò an non fateris Christi quoque sacrificij memoriam in his mysterijs celebrari? atqui mors illa multis iam antè seculis, qd ad ipsum actum attinet, præterijt. Quid? vetera illa sacrificia Christum ipsum venturum, & non modò absentem, sed ne extantem quidem fidei repræsentabant. Etsi ergo iam venit Christus, tamen neq; absentia neque præsentia rerum significatarum pertinet propriè ad ipsam Sacramentorum naturam, sed satis est, si quod siue absens siue præsens significatur, verè etiam detur, quod absit, vt vnquam simus inficiati, quamuis spiritualiter tantum fidei adesse, & per eandem accipi ex Dei verbo doceamus. Disputas post-

tas postea de specifico inter Baptismum & cœnam Domini discrimine, quod tu in ipsa significata ponis, quoniam dictum non sit, Hæc aqua est sanguis, ex quo tu vis effici Christum in Baptismo sua duntaxat virtute & efficacia, in cœna verò præterea carne ipsa & sanguine præsentem esse: qua de re in responsione ad mei plagiarij decimam quartam demonstrationem dixi. Et de tuis quidam responsis hæcenus.

Superfunt deniq; paucula, quæ vt negligi optimo iure potuerint, nolui tamen omittere, ne quid videri possim tuo more reticuisse. Quòd Illustrissimum Principem Electorem Augustum, Saxonie ducem ausus fuerim compellare, partim ambitione, partim callidè factum à me putas. Atqui tu ipse me non modò ad hoc impulisti, sed etiam adegisti. Quem enim potius appellarem, q̃ eum ipsum, ad quem expostulationem de me tuam tuleras? Exoptas eum tibi dari iudicem. Ego quem accepi nunquam equis conditionibus recusarim. Quin igitur hic vterque causam dicimus? Nam per me quidem non stabit.

Doles tibi inscitiam & ruditatem obijci, *Pagi. 9.* quasi mihi insignem aliquam scientiã vendicem, quū de tua inscitia queror, adeò quidem vt me quodam loco in idolū transformes, quasi videlicet adorari velim, & omnia mea

Pagi. 96. mea reuerenter excipi postulem. Atqui nunquam ita insaniui, Dei gratia, & minimè ve-reor, ne qui me norunt, tale quippiam de me suspicentur. Ad illud autem quod atti-net, miror vnde tandem id cōieceris, nisi ex eo quodd tuæ inscitix redarguendæ magna cuipiam doctrina opus esse credidisti, in quo tamen magnoperè profectò falleris.

Pagi. 25. Hortatus sum illustrissimos Germanix Principes, vt eos coërceant, qui sacri mini-sterij autoritate abusi, quiduis sibi dicere & scribere fas esse putant: quod sanè si factum esset, aut deinceps fieret, longè alia pax Ec-clesiarum esset. Si hoc ad te non pertinet, Selneccere, quid perturbaris? Ecce enim pri-mus ego causam dictorum & factorum co-ràm æquis omnibus iudicibus dicere non recuso. At tu quàm calumniosè istam æquis-simam, ac planè, si vnquā aliàs, necessariam postulationem interpretaris? *Vbi, inquis, vulpina locum habere non potest, ibi assuen-dam esse leoninam didicisti, ideoq; mones, vt à Principibus coërceantur, qui se tibi opponunt veritatem Christi propugnātes. Quaritis san-guinem, hypocritæ crudeles, & si penes vos es-set potestas, non parceretis innocentibus.* Im-probe, qua in re me vulpem aut leonē præ-bui? Tu quidem potius leo fueris, vel ex fe-ris illis Canibalibus quispiam, qui corpus ipsum Christi, cui carnifices hætenus peper- cerunt,

cerunt, ore ipso deuorandum tanta conten-tione vrgeas. Cæterùm aut illos, à quibus oppugnor, fatearis oportet ex illorum esse numero, quos coërcendos dixi, aut calum-niam negare tuam non potes. Illud si ve-rum est, tantum abest, vt eius postulationis me pœniteat, vt illos contrà obtestari non desinam, vt primo quoq; tempore pro suo iure tales dissidiorum Ecclesiæ auctores ac fautores, quàm seuerissimè coërceant. Sin verò falsum est, cur tam æqua & piorum Principum zelo maximè cōuenientia, imò & tibi commoda, si veritatem aduersum me tueris, postulantem me calumniaris? Qui tam apertè loquitur, num videri po-test hypocrita? qui Principes ad iure coër-cendos omnium hominū nocētissimos, hortantur, num cui meritò crudeles, & san-guinem sitire videri possunt?

De Christi nomine puderet me rursus Pag. 35. tecum agere, ni tua impudentia me inui-tum cogeret de hoc quoque nonnihil huc adigere. Vigilium antiquissimum Episco-pum & Martyrem, doctissimum & religio-sissimum veritatis orthodoxæ defensorem aduersus Eutychem, cuius dogma in reali proprietatum confusione stultissimè de-fenditis, (stultitia enim est, auctore etiam eo, à quo te primū non puduit Christia-nismum vocare Lutheranismum, posito

G ante-

antecedente negare consequens) hunc, inquam, ausus es quater in prima illa mei accusatione vix totidem folia complexa reprehendere. Ego sic tibi respondi, vt saltem in eo sapueris, quod contrā nihil initio responderis. At nunc tibi valde, vt apparet, alijs in rebus occupato, venit rursus in mentem, vt nescio quid de Christi nomine garrires, quod dixeras malē scripsisse Vigilium de Christi carne, non de Verbi natura dici. Ego verò, (quod ex ipso nomine vel pueri norunt) ex quatuor Augustini testimonijs Vigilij sententiā probaui. Quid tu verò contrā? *Iesum Christum*, inquis, *dicit Beza, non esse personā nomen, sed humanitatis vocē*. Egōne verò hoc dixerim? hoc cōne Vigilius, à quo contrarium eodem loco defenditur? hoc cōne Augustinus, cuius verba in hunc ipsum finem citauī, vt ostenderem Christi nomen sic tribui humanitati, vt etiam diuinitati coniunctim, id est, toti personæ tribuatur? Et quæso, quānam Christi nomen negarem toti personæ competere, quum centies tibi respondens, scripsissem ipsam totam personam interdum Dei, interdum hominis simplici nomine intelligi, quæ tamen voces naturas ipsas respiciunt? Sed tu nimirum, vt es admodum acutus, putasti personæ denegari, quod alteri naturæ propriè competere diceretur: & hac

& hac siue audacia siue inscitia fretus, audes mihi Nestorij blasphemiam impingere, qui *ἡρισότορον* Mariam fatebatur, *θεότορον* non item, quasi videlicet Christus vnctus esset gratiæ perceptione, non ipsius Deitatis hypostatica vnione. Sit igitur hoc quoque tuū responsum, tuæ tum inscitiae tum audaciæ certum apud omnes testimonium.

Dixi nos non admittere quintum vllum Euangelium, quod à me in Augustanam confessionem dictum putas. Atqui mea hæc verba sunt, *Nostrium non est dicere, Sic ait Zuinglius, Sic ait Calvinus, Sic Helueticæ confessio*. (nempe, vt Pythagoræi suum illud *αὐτοσέφα*) non quasi nos istorum pudeat, quibus sanè indignus fuit mundus, sed quod nullum quintum Euangelium agnoscamus. Cur non igitur ista potius in nostros vel in nostram, id est, Helueticam confessionem dicta meritò existimes? Dixerim igitur etiam, si voles, non quidem in Augustanam confessionem, (quamuis illi nolum, nisi certis conditionibus, subscribere) sed in tetuique similes, qui pro Dei verbo, quod ex cuiusvis seu veteris seu noui, seu clari, seu obscuri scriptoris ore prolatum, audire cum omni reuerentia parati sumus, ista nobis obijcere nomina tanto supercilio consueuistis, vt nefas esse existimetis illa, vel expendere, vel etiam interdum refellere.

Exemplo sit nouum mihi quidem istud tuum factum, qui quam profiteris de Cœna Domini doctrinam, magna certè cum vestrarum Ecclesiarum ignominia Lutheranismum inscripsisti. At si tibi tantoperè Lutheranismus placet, (quem tamen Lutherus, si nunc viueret, non modò non ferret, sed etiam, ni fallor, quàm vehementissimè cum ipsius auctore, detestaretur:) cur in eo non Lutheristas potius, quòd ille iam pridem vtrò & ingenuè fassus est, sicut tibi surdo toties cecini, se nimirum contentionibus istis agitarum sæpenuerò quæ personæ sunt naturis, quæ naturarum sunt personæ tribuisse?

*Not. ad hoc
- ad hunc
- ad hunc*
Pagi. 38. Dixi discrimē inter καὶ ἑαυτοῦ & καὶ ἄλλο, à te non intelligi vel dissimulari, & rectè dixi, quum istud velis idem significare atq; aliunde, vel ὁμολογεῖν, vt dicebant Nestoriani, ex quo consequetur καὶ ἑαυτοῦ idem valere atque ex sese & ὁμολογεῖν, ineptè & falsò vtrunq;e. Nam hoc modo de solo Deo propriè diceretur τὸ καὶ ἑαυτοῦ. Quid enim habent cætera quod aliunde non acceperint? Quomodo autem istæ phrasæ accipiendæ sint (nam de rebus ipsis non ago) pudere te non debuit ex Aristotele melius discere, quum ad harum rerum explicationem tantoperè pertineant, vt ex vno penè istarū formula-

mularum discrimine bene perspecto, tota hæc controuersia, nisi valde fallor, planè ac perspicuè decidi possit.

Reprehendi quòd inter Vnitatem & Vnionem non distinxisses: profers erratum simile ex scripto quodam Tiguri edito, cuius tamen inscriptionem non edis, fortassè nemendax deprehendaris. Vt cunque sit, rectè illud in te reprehensum fuisse constat, quod agnoscere & excusare debuisti, quum istiusmodi per incogitantiam multis etiam rectè sentientibus excidant.

Cupiui te discere discrimen esse permagnū inter has duas formulas, Homo Christus, & Christus Homo, quoniam vox posterior priorem, vt loquuntur, determinet. Tu nescio quod inter Thomistas & Scotistas certamen commemorans, ista tanquam nugæ despicias. Atqui si nugæ sunt, mi homo, hæc nugæ tam seria ducunt, vt earum ignorance interdum non modò falsa, sed etiam blasphema dicas & tuearis, quorum postea pudere te ipsum oporteat.

Scripti etiam obiter voce παντοκρατορος non significari quempiam omnia posse, quo modo accipi consuevit Omnipotentis nomen, sed in res omnes imperium obtinere. Latius autem patere, Omnia efficere posse, quàm Omnibus dominari, vel illud ostendit quòd effici à Deo possunt, quæ

Th. Bezae Apologia III.

neque adhuc extant, neque ex naturæ ordi-
ne fieri vnquam possint, quum dominatio
præsupponat rerum existentiam, quibus a-
liquis dominetur. Neque tamen hæc dixi,
quasi de infinita Dei potentia dubitans, sed
vt quum de omnipotentia Dei disseras, obi-
ter in hoc quoq; discrimine aliquid esse po-
situm demonstrarem. Quid tu verò? *Rideo*,
inquis, *suauiter conatus tuos*. Quidni enim
id faceres homo tam securus? Sed vide sis,
mi homo, ne risum istum prophanum ter-
minent lachrymæ. Nam quæ præterea de
Schadaï dicis, contra me nihil faciunt, qui
nisi Deum omnia quantumuis impossibi-
lia posse mihi persuasum haberem, Chri-
stianos omnium hominum miserrimos es-
se cum Paulo pronunciarem.

En quo iure, Selneccere, nostra responsa
& argumenta scribas per se concidere &
evanescere cum Dei verbo collata. At ego
tibi, quantaui contumacia in certamini-
bus istis instauradis perstes, fore denun-

cio, vt verè dictum esse experiaris, *ωᾶν*

ἐστὶ σκαπὸν ὁ περ αὐτὸ μὴ δ' ἡγαιῶς
ἢ περιπαγμένον.

F I N I S.

D. NICOLAI

SELNECCERI RESPON.

sio vera & Christiana

AD
THEO. BEZÆ

FALSAM, ET MINIME CHRIS-

tianam, venenatam, ὁμοιωμένην καὶ σα-

λευτημένην, quam vocat, de-

fensionem & censu-

ram.

ANNO.

1 5 7 2.

Ero resistimus ei, quem ad-
mirati aliquando fuimus
contra nos. Et ratio est,
quod cum longè absimus,
& Francofurti, VViteber-
gæ, atq; alibi hominis istius,
Bezæ nimirum, mere &
putidæ calumniæ sint di-
stractæ, audiamus serò, quid agatur, & quid ho-
mo iste cum manipulo suo moliatur, quidue mon-
stri alat. Dudum respondere volueram, quan-
do quidem silentium nostrum tantummodo confir-
mat hominum istorum petulantiam, & κακῶν
Sed impedit me cum hoc ipsum, quòd ad myste-
ria istorum, quæ eruditi nonnulli à murium oca-
clusione deriuant non sine mysterio, serius ve-
nerim cognoscenda, quæ nimirum prodierunt iam
per distracta ijs in locis, quorum mentio facta est,
exemplaria, tum quòd peregrinationibus neces-
sarijs retractus, primum hoc die, qui Ioannis Ba-
ptistæ nomen habet, ocium istud meo antagonistæ
ridiculum, (vt solet hominum istorum maledica &
arrogans, præstigiatrix & ironica natura) ad
vnum atq; alterum diem nactus sim, quo etiam die
me conuertere cepi ad lectionem libelluli Bezæ
contra me editi, & hæc, quæ placuit respon-
dere, assignaui, eo modo, quo breuiter illa
propono, minime dubitans, non tantum eos, qui
me & officij mei rationes quotidie norunt, sed

etiam externos meae breuitati veniam daturus esse, quandoquidem etiam in illa ipsa breuitate, ea quae ad rem faciunt, planè & euidenter dicturus sum, Deo iuuante & cogitationes, sermonem, & manum dirigente ad gloriam & laudem nominis sui, & veritatis immotè propagationem. Te igitur ô Fili Dei Domine noster Iesu Christe, Emanuele & cordium scrutator & cognitor vnice, inuoco, & oro, vt in hac causa, quae tua est, & omnipotentiam, gloriam & veritatem tuam spectat, nobis assis, & a verbo tuo regredi & discedere nos non patiaris. Nihil sumus, nihil valemus, nihil possumus, nihil nobis persuademus. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Sanctifica nos in veritate tua, sermo tuus est veritas. Serua tibi inter has confusiones veram Ecclesiam, in qua tu **ἰκίτης** nos **ἰκέτας** ad aram tuam sedentes exaudias & serues. Rationem cum nostris peccatis in causa tuae gloriæ inire noli. Dicimus quidem: Peccatori dixit Deus, quare enarras iustitiam meam: & agnoscimus nostram immundiciem, infirmitatem & indignitatem: sed tamen bonitate, misericordia, & certitudine promissionum tuarum freti confidimus, te, cum causa, quam dicimus, tua sit, etiam in his fluctibus, quibus cymba nostra concutitur, inter ipsas echidnas nobis affuturum esse, clamantibus, **κῦρις σῶσον ἡμᾶς**. Non enim **σφίγγος** anigmata proponimus, sed veritatem tuam, quae plana est. Tu nos gubernas, & sis noster

θεαλ

βραβύτης καὶ σύμβουλος, & tribuas, seu potius restituas tuo coetui concordiam. Te duce & rectore praelia secunda habebimus. Facilius enim est causam nostram, quae tua est, & vera, & plana est, exponere & illustrare, quam nostris aduersariis & maleuolis, ubicunq; locorum illi sint, suas phantasias euoluere. **ἰχυρὸν ὡς τὸ ἄλσος, τὸ ἄνθραξις καὶ φινάκης**, etiam in magnis periculis. Cumq; quod ad me attinet, habeam conscientiam meam testem consiliorum & factorum meorum, in qua acquiesco, certus sum, te mihi affuturum, qui etsi nihil video esse loci pijs consilij, cum violenta consilia aduersariorum tegantur sophisticatione (quae est Orci galea) & rabie hypocrisis, nimis dura & dira, quam magis, quam scyllam & charybdin metuo, praesertim in hoc seculo deliro, & rixoso, vel potius bestiali & sycophantico, in quo ubiq; fera regnat Erynnis, & **ἀναρχία** extrema est, **ὅν ἡ πᾶσα ἐν εἰ καὶ ἰδέα**, & rara admodum sunt pietatis exercitia, & impendent horrendae confusiones, tetri errores, & dilacerationes Ecclesiae & imperiorum, in quibus certum vitae cursum vix quisquam instituere potest: tamen etiam sedens vt Daniel cum alijs pijs inter Leones, **ἱερὰν ἀγκύραν** scio esse, quod tu, Fili Dei, Domine noster Iesu Christe, seruabis tuas aliquas reliquias, & gemitus nostros exaudies, & impios punies. Vt enim antea nunquam effugit anta-

A 3

gonistarum

gonistarum sophistica Adrastian, vt Carolostadij,
Syluani, & aliorum horrenda exempla testantur,
ita nunc non effugiet, cum plus assumat impuden-
tie, κακονδεια, & fraudum aulicarum, specie
nescio cuius sanctimonie & veritatis, minime san-
cte & vere, sed hypocritice & insidiatrix, vt tu
nostis, Deus & frater noster, qui omnia nosti &
καρδιογνωσας. Victrix autem erit veritas tua,
αληθεια vero καλῶς κανοτομία, & ingeniorum
superba petulantia, qua horribiliter laceratur tua
Ecclesia, confundentur, que etiam si nunc regnum
aliquod obtinere se posse putant, & miris technis
etiam prudentes circumueniunt, quas impedire non
possumus, tamen nescit sepeliri in puluere verum,
modo interea familiaritates eorum vitemus, &
consociationis Ecclesiarum studiosi simus, & mul-
ta non ferenda hominibus tetricis, patienter sira-
mus. Videmus enim, quàm sint infirma humana
omnia, nisi diuinitus tegamur: & cum humana
auxilia nulla esse videamus, patientiam nobis, ô
Iesu Christe, & constantiam efficacia Spiritus tui
sancti largire, vt ante thronum tuum consistere
hilaris possimus, glorie & veritatis tue asserto-
res, infirmi in nobis, firmi & animosi, intrepidi
& inuicti in te, & in verbo tuo. Sic igitur
me iuuam respondentem ei, qui calumnias ferit con-
tumeliosas in te, Beza scilicet, homini erudito co-
ram mundi sapientibus, verè autem stulto & rudi
coram

coram oculis tuis. Causa tua est, me Christe in-
uato. In tuo verbo rete laxabo, Amen.

Accepi & legi, Beza, Christianam scilicet &
modestam tuam, quam vocas, defensionem. Hec quò
peruenimus? in quod tempus reservati miseri su-
mus? Qualis ne hodie Theologia? Christianum
nominari & modestum id, quod scatet mendacijs &
calumnijs, ironijs, sarcasmis, virulentia, maledicen-
tia, & vebit ἀμάχας λαοφρονῶν in ipsa Eccle-
sia Christi, quibus auribus, quoue animo accipi po-
test? τάρχτε ἢ χόρδευε δὲ μὲ τὰ πρᾶγματα
ἀπὸ τῆς, & aude aliquid breuibz gyris & cara-
cere dignum, extremumq; in re desperata experire,
summa est & argumentum modestie tue defen-
sionis, Beza, si verum dicere nondum est prohibitum.
Sed vos modesti scil. urbani, faceti, ingeniosi, & le-
pide acuti homines magnum vehementerq; laudan-
dum esse arbitramini, si id, quo etiam Satan se in
angelum lucis transformare, & κακὸς φρενας ἰδὲ
λαλῶν tegere potest, ridiculè, & in detrimentum
Ecclesie imitemini. Sed de his conscientia tua sta-
tuat, quod debet. Deceptos quidem nonnullos esse
hac tua inscriptione audiui. Et perferuntur ad me
etiam atroces sermones & literæ magnatum quo-
rundam, qui etsi à sycophantis, & securis ven-
tribus incenduntur, tamen suo fortassis etiam
odio ardent. Ac nisi misere Ecclesie parce-
rem, non deesset mihi vera & historica oratio ad
refutandas istas modestas scilicet calumnias.

ἀλλ' ἀγαθὸς ἀνδρὺς καὶ τὰ πρὸς τὰ φέρεται.
 De meo capite agitur passim. Sed commendo me Fi-
 lio Dei protectori suorum, et modestia tua immo-
 destia me terreri non patior. Tu si aliorum homi-
 num impudentium instinctu, et narratione leuissi-
 ma et vanissima in imputandis et exprobrandis
 ijs, quæ minimè vera sunt, passus es te pertrahi ad
 scribendam immodestissimam tuam, homo, ni fallor,
 modeste, defensionem, institutam absq; ulla vi, tibi
 quam illatam à me esse dicere fortasse possis, dignus
 es commiseratione homo miser et imprudens. Sin
 verò ex furore effudisti et euoluisti modestiam
 tuam, id est, virus acerbitalis tuæ inconsideratæ,
 quod Christianæ et modestæ defensionis nomine
 fucare conatus es, non commiseratione, sed odio
 dignus es. Sed quicquid sit, tibi mentem opto me-
 liorem, cogitantem illud: ἀκισαί δὲ φρένας
 ἐδῶκεν. Aperta enim mente loquor, quæ sentio,
 absq; fūco, et modestiam tantummodo verbalem
 odi et execror, iuxta illud tibi iam dudum cogni-
 tum: ἐχθρὸς γὰρ μοι κενόεστι.

Exposuerunt suam de tua immodesta defen-
 sione sententiā mihi multi boni viri, etiam ex ijs, quos
 tuā modestia, id est, dans subdole verba, in opinio-
 nes tuas pro autoritate nominis tui, perobscuri
 quidem adhuc in Ecclesijs nostris orthodoxis, sed
 tamen aliquomodo, ὡς κακὸν ὄν, ut Germania
 tuum

tuum nomen refert, cogniti, pertrahere conaris,
 hoc est, eos, quos interfuisse synodo Dresdensi scri-
 bis, et conciliare tuæ causæ impiæ et blasphemæ
 impudenter studes. Verba eorum, non vnus, sed
 plurium hæc sunt: Dolendum est, nenijis istis tur-
 bari Ecclesiam Christi, quales Beza scripsit. Vt
 negant veram communicationem, ita nihil dicunt,
 quod sit verum et reale, sed tantum dant verba,
 et decipiunt bonos. Tales sunt Sacramentarij
 nunc isti noui. Tectè et callidè omnia sua agunt.
 Vnde certum est, Spiritum sanctum in cordibus il-
 lorum non testari de ijs, quæ moliantur. Nam de
 quibus, Spiritu sancto doctore certificamur, ea
 etiam confiteri sine inuolucris, et verborum am-
 bagibus tenemur. Isti autem id quod sunt, esse
 videri nolunt, et quod non sunt, esse se mentiuntur.
 Quid Beza, τὸ κακὸν ὄν, spargit, nisi menda-
 cia et blasphemias? Quid reliqui moliantur, nisi
 ut nos, ut hactenus fecerunt, subdole circumueniant?

Ex his modestiam tuam et callidam responsio-
 nem, Beza, licet agnoscere liceat, tamen pauca
 quedam, ne nos ὡς πάντα et in genere, ut aiunt,
 loqui, aut conuitiari singas, examinabimus.

Duo sunt, quæ affers. Vnum extra causam,
 alterum quod causæ est proprium.

Quæ extra causam dicit, cum sint ἐξ ἀγῶνι-
 καὶ πρὸς τὸ μέλλειν, καὶ οὐδ' ἐν πρὸς ἐπ' αὐτῇ, suo
 loco

loco relinquo, ne lectorem pium ijs, quæ vere sunt
δοξασα circumducamus. Cum autem, vt scis
scriptum sit: Calumnia conturbat sapientem, &
perdit robur cordis eius, non possum non vehemen-
ter affici tua modestia, quam in ijs, quæ extra cau-
sam effutis, ipse prædicas, eâq; immodestissima pro-
fecto, & plane diabolica, qui denuo ita mihi obijcis
(sed, Deo gratia, mendaciter & turpiter) leuitatem
& inconstantia, adeoq; defectionem & proditionem,
vt saluo pudore nullum inficiationi relictum esse lo-
cum, absq; omni pudore affirmes. Sed audi Beza
modestissime homo, id est, calumniator impudentis-
sime & mendacissime (cur enim, si vera loqui debeo,
aliter loquar?) audi inquam, mi homo, quid scriptu
sit: Calumniatores Dominus conteret. Et notum ti-
bi est illud: Calumniator id patiat, quod reus, si
fuerit conuictus. Doleo te autem hominem, vt videri
ris, honestatis studiosum, infamiam istam tam teme-
re tibi ipsi tuisq; ipsum attrahere. At quid faciam,
quid queso Beza, dicam? οὐδὲν ἔχω σοφὸν εἰμὶ
ἀπερὶ τοῦ εὐχαῖς. Tibi autē optime cupiens, cum
animum me habere sentiam, condoleo maximē, &
commiseror metuendum tuum tuorumq; casum, nisi
ea, quæ vera sunt, impugnare cesseris. Leuitatem
mihi primus primum obijcis, mi homo. At qua rati-
one? nulla profectō. Testis sit non oratio, sed vita,
& mores cogniti non malis viris, οὐδὲν δόξα. Re-
spondere quid amplius debeam nescio, cum res ipsa,
testib. etiam aduersarijs, & mea conscientia, loqua-
tur, idemq; Filius Dei in iudicij sui executione tibi
sit

sit demonstraturus, non sine tui confusione. Interea
iudicium sit penes optimos quosq;. Leuitatem enim
& scurrilitatem omnem tibi in tuum sinum remit-
to, minime à me exceptam, cum à te missa ædes meas
nomine suo deformare conaretur. Quæ autem gra-
uitas tua sit, indicat modestia tua scripto isto con-
tra me edito in medium prolata, ita, vt leuitatem si
quis depingere, vt alij recte iudicauerunt, velit, specia-
men non tantum τοιοῦτα εἶναι aliquam, sed etia-
am exemplar viuum habere possit. Quid enim leui-
us, quàm pronuntiare de ijs, quæ nec comperta quis
habet, nec quæ vera esse depræhenduntur, & tantū
plausura conuictorum conuere ad opprimendos
innocentes, & nondum auditos, id quod strenuē, lea-
uiter & impudenter facis, mi homo: ignosce verita-
ti, fucum minimē habenti, & amicitiam atq; inimi-
citiam in fronte gerenti. Arroganter & superbē
obijcis passim mihi, nescio quantam inscitiam & ru-
ditatem. Nihil moror, Beza, quo me loco habeas.
Et discere cupio, quàm diu vixero. Maximum eo-
rum, quæ scimus, minimum esse eorum, quæ ignora-
mus, puto te mecum fateri, nisi velis plura, quam ip-
si Christo homini tribuis, tibi arrogare. Mihi nihil
tribuo. Si Ecclesijs & scholis hæcenus prodesse stu-
dii, vt profectō studui, idq; factum esse, non verba-
liter & titulotenus, sed, Christo gratia, realiter, præ-
sertim in ipsa praxi, & tentationibus piorum mul-
torum, gaudeo, bene est. Grammaticam verò, diale-
cticam, physicam, & similia, quæ affers, monens, vt
percipiam primum, & tandem tecum, vt cum
chasmale & luce mundi agam, Beza, qui nimirum

profundissime exhauseris fontes artium & linguarum ita, ut reliquis reliquum nihil sit, absq; te datore & autore, etiam bene est. Omnia te scire concedo, omnia tibi, quæ sunt hominis, etiam spinosissima, tribuo, me rudem esse omnium tuarum opinionum, & persuasionum arrogantissimarum, publice & priuatim affirmo. Tenuia mea esse intellico, & magis, quam tu, video, infrugifera verò vel fuisse hactenus, vel adhuc esse (Deo sit laus & gloria) nec VVittenberga, nec Dresda, nec Iena, nec Lipsia, nec, uti spero, Ducatus Brunswicensis, tibi ut dicas permittent. Et in Academijs ijs, quarum nominavi tres, multos esse scio, qui ingrati non sunt, sed plura, quam tibi tuisq; gratum est, & quam ipse agnosco, meis qualibuscunq; laboribus tribuunt, siue eos Grammaticos, siue Dialecticos, siue physicos, dixeris labores. Hoc ut dicam, leuitas tua facit, omisissurus alioquin, imo nec agniturus, nec recepturus predicationem mei istam. Qui ipse se contemnit, in eo est indoles industrie, etiam ethnici dixerunt. Et sine hypocrisi me loqui certò scio. Sed quid hoc ad rem? Insania est in Ecclesia Christi, & impietas extrema, indulgere contentui aliorum, præferre in laborantium in vinea Christi. Abeat igitur hec tua leuitas cum inscitia & audacia malitiosa & temeraria, nec Grammatica, nec Physica, nec Theologica, nec humana, sed furiosa & diabolica prorsus, ne, qui tibi adhuc parco, amplius dicam, committens totum negocium ei, qui tot

tot offendiculorum à te & tuis professorum autores & fautores, rabidos ac furiosos canes potius, quam Ecclesiarum pastores, eruditos nimirum, modestos scilicet, facetos, limpidos, lepidosq;, tandem nominabit, proclamabit, & iudicabit. Ad huius aduentum & iudicium reliqua, tuas blasphemias puto, calumnias, animum gladiatorium, & mendacia, differimus. Expecta Dominum, expecta, qui dicet tibi, quæ audire tibi tuisq; graue & difficile erit.

Inconstantiam mihi obijcis. Qua de causa è nulla certe. Eadem & una semper mea fuit fides, doctrina, professio, & confessio. Nunquam eam mutavi: nunquam sectæ tuæ addictus fui, sed ex animo istam odi semper, Deo teste, quem nemo fallere potest. Simplicitas, rectumq; tuum me, Christe, gubernent Quæ à teneris percepi ex fontib. Israël, ea ὡς ἀκούσας διὰ τοῦ fide firma spiritus sanctus obsignauit in animo meo, ita, ut noua institutione deducente me in alienas vias, tuas aut aliorum, plane non indigeam, sed omnem mutationem & nouationem pugnantem cum manifesta Christi veritate execrer simpliciter, & damnem: quod ut facere pergam, usq; ad vltimum vitæ meæ flatum, faxit Iesus Christus, Deus, Dominus & frater noster omnipotens. Inconstantiam verò si nominas eam, qua optime consultum opinionibus tuis opinaris, ut caput sine lingua habeam, & in sententiam eorum eam, quos

in tuo theatro applausores habes, homines scilicet arrogantes, neophytos, & impudentes, mi homo, falleris prorsus. Inconstantissimus enim, leuissimus & omni execratione dignissimus essem, si tibi aut istis morem gererem. Quod semel placuit, displicere amplius non potest. Caelum & terra peribunt, verba autem Christi manebunt. Inconstantiam igitur, homo modeste, exprobra & obijce ijs, qui à vera Christi doctrina scriptis Lutheri illustrata, discedentes, in tua castra, quæ Nestorianis & Eutychianis, seu Sacramentarijs sunt erecta, transire ceperunt, quorum ego nec socius, nec συωργός esse volo, etiamsi in Latomias eundum sit. Noui quidem, quid aulici & politici, & quidam alij non pauci dicant & polliceantur, sperandum scilicet esse, ut, quos hactenus Sacramentarios fuisse constitit, ij se cum nostrarum Ecclesiarum confessione coniungant, ut ita una fiat Ecclesia, si modò aliquid iam ipsis, etiam erratorum, permittatur. Bene est, Domini mei. Aulicè enim & politicè loquimini, atq; utinam verè. Sed quid sit? Dum sermones isti magna cum iactantia & persuasione aulica magnifice proferuntur, crescit & augetur securitas indies, & subdole, iusto Dei iudicio transitur in factida castra eorum, quos aulico more conciliare nobis volueramus, contra Dei voluntatem. Hæc inconstantia pessumdabit Germaniam, & attrahet poenas publicas & priuatas. Si enim vlla ætate leuitas, securitas, & inconstantia hominum, non tantum Po-

liticorum

liticorum, Principum, Consulum, Senatorum, & aliorum, sed etiam Theologorum, qui sanè ita perhiberi volunt, manifestè confecta, & omnium oculis exposita fuit, certe iam in hac causa prodita illa est supra modum, ita ut sidera errantia, & arundines vento agitata mundo & Ecclesiæ passim præesse, paucis exceptis, dicere quis verè possit, quem admodum scriptum est: Etiam ij, qui seruiunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis reperit prauitatem. Quanto magis hi, qui habitant domos luteas (politici & securi) qui terrenum habent fundamentum, consumentur velut à tinea? De manè usq; ad vespèram succidentur, & quia nullus intelligit, in æternum peribunt. Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis, morientur, & non in sapientia.

Defectionem insuper mihi obijcis, nullius defectionis conscio. A quibus quæso defeci? Ostende, Beza, proba, demonstra, aut impudentissime te mentitum esse confitère. Sed inquis, A Vuitebergensibus defeciisti, Selneccere, quod ex tuis ipsis in illos, & illorum in te scriptis dijudicari potest. Euidens hæc scilicet est demonstratio, plane Geometrica, & homine Theologo digna. Vuitebergensem Ecclesiā & Academiam veneratus sum semper ea reuerentia, qua fas & par, & possibile est in hac vita. Illam autem definimus non ex tuo cerebro, sed ex confessione scripta & edita, labore & operâ Lutheri maximi, heròis in te & tuos animosissimi, & adhuc licet in terris non amplius nobiscū cōuersantis, tamen

nominè

nomine saltem suo, tibi tuoq; manipulo terribilis ea
de causa, quod per vitam, scripta, & nomen ipsius,
vestra omnia extinguantur & confundantur. Et
extant Dei beneficio grauissime confutationes tua-
rum physicarum opinionum in scriptis cum Luthe-
ri, tum synergorum, auditorum, & discipulorum
eius, siue Philippum, siue Pomeranum, seu alios, &
in primis Fôrsterum Theologum nomines, quorum
hic etiam ante agonem iam huic valedicturus vita,
Christo gratias egit toto pectore, quod tue Sectæ,
quæ Sacramentarium est propria, nunquam sese
addixisset & subiecisset, seq; ideo conscientiam ha-
bere tranquillam, & hilari animo posse ex hac
vita decedere, & ad Christi tribunal supplicem ac-
cedere, affirmauit. Accessit postea D. Eberi pastoris
labor, tuis physicis scurrilitatibus per omnia repu-
gnans. Et est, mi homo, quod ad hanc causam
attinet, ex VVittenberga in primis, deinde etiam
ex alijs nostrarum regionum Ecclesijs, toti mundo
satis superq; (nisi in luce meridiana excecari nos
ipsos velimus) tuus delirus error expositus & de-
nudatus. Ecclesiam igitur & Academiam VVite-
bergensem non habemus, non agnoscimus, non acci-
pinus, non suspicimus nouam, mutatam, aut tibi ad-
dictam, sed eam, quæ & qualis fuit antehac, viuo
presertim Lutherò, Philippo, & reliquis, qui tua
deliria fugienda esse, pijs omnibus ostenderunt. Ab
hac verò sententia si nonnulli, numero vel multi, vel
pauci, ratione, securitate, & arrogantia sua sedu-

At,

At, fortasse discesserunt, vt tu ais, illis defectionis
notam, non mihi, aut alijs, qui veterem, veram, &
immutam doctrinam retinemus, inurere te decet, si
modò vir non malus es. Cum Cypriano dico:
Contumaces, & Deum non timentes, & ab Eccle-
sia in totum recedentes, nemo comitetur. Pereant
sibi soli, qui perire voluerunt: extra Ecclesiam
soli remaneant, qui de Ecclesia recesserunt. Et
cum Nazianzeno:

μαρτύρομαι ὁ θωάτοιο Νεῦ χέρεα καὶ τὸ κέλευρον
ἡμᾶς, ὃ τῷ κέφῳ πυρὶ ἐδοσκέται ὑσάτορ ὕλῳ,
οὐ μὲν ἐγὼ κείνοισιν ὁ μόθρον, οὐχ ἑμοεργός,
οὐδὲ τί συμφράδα μωρῶν οὐ σύμπλο, οὐ σωο-
δύτης,

ἀλλ' εἰ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἐλὼ ὁ δόρ: αὐτὰρ ἔγωγε
κατὰ Νῶν κίβωτον ὁ πῶς μόθρον αὐτόν ἀλύζω.

Numinis æterni dextram, lucemq; nigramtem
Testor, materiam flammæ quæ summa vorabit,
Non me confessorum illis, sociumue laborum,
Nec fore prauorum consortem consiliorum.
Non eadem me cymba vehet, non semita ducet.
Verum hi, qua cepere via, persistere pergant.
Ipse salutiferam Patriarchæ persequar arcem
Antiqui Nöe, vt fugiam illethabile lethum.

Ecclesiam & Academiam VVitebergicam, vt pa-
triam, & metropolin omnium Christianarum scho-
larum omnes & singuli, qui religioni veræ, & stu-

B

dij

dijs humanioribus addicti sumus, meritò magnò
facimus, & ab omni macula tutam, immunemq;
custodire, & seruare studemus, quandoquidem cle-
mentissimus Deus Pater Domini nostri Iesu Chri-
sti, tot & tanta ex illo loco per Lutherum Duce-
m, D. Philippum, & alios in totam Europam benefi-
cia effudit, vt ingratissimus sit & alastor, qui
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ, & ΕΥΧΕΙΣ, vel in minimo
deformare locum illum conatur. Sed inquis.
Beza: Cur igitur Selneccere illorum in te, &
tua in illos scripta extant, & quos nam intelligis
VVitebergæ degentes, quibus non assentiendum
esse statuis, cum Ecclesiam & Academiam velis
esse innocentem? Dicam, mi homo, absq; am-
bagibus ea, quæ vera sunt. Iudicium sit penes pi-
os & bonos.

Ecclesie & Academia VVitebergensis nul-
la noui, nulla vidi, nulla legi scripta in me edita.
Tu si habes, profer. Verbis enim tuis fidem non
amplius habeo. Mea quoq; quæ vocas, in VVi-
tebergenses scripta, nulla prorsus extant. Com-
monefactio est edita de peruersione tua loci Acto.
s. Oportet Christum cælo capi, id est, contineri,
& comprehendì (de qua paulò post) inserta il-
la nouo Catechismo VVitebergæ edito. Num
autem propterea in Ecclesiam & Academiam
VVitebergicam inuectum me esse dices, cum monu-
erim, ab illa versione & hætenus abstinuisse non
frat Ecclesias, & abstinere grauissimis de causis,
sensu

sensu eo, quem tu fingis, plane impia & blasphem-
a, & nominatim nullius, nisi tuam illam versio-
nem esse, fecerim mentionem? Et cum per incu-
riam ista tua sanè egregia & sacrosancta scilicet
versio, ob quam te in cælum vsq; cupis extolli,
cum inferno potius ista digna sit, ab ijs, qui Cate-
chismum scripserunt vsurpata sit, consentientibus hoc
illis ipsis, quòd inter scribendum exemplar fortè
tuum ad manus haberent, & nihil periculi subesse
putarent, (id quod in Dresdensi conuentu etiam
ab ipso Rectore in confesso omnium, omnibus si-
gnificatum est, vt Superintendentum animi suspici-
onem omnem facilius deponerent) effectum est
tandem, vt Ecclesias nostras tuæ versionis puduerit,
& etiamnum pudeat, & alios, qui eam vsurpā-
runt, poeniteat meritò, nec illa amplius, semel fa-
cta reuocatione fratur, DEO sit laus & grā-
tia. Prodiit autem postea Grammatica quedam
Disputatio, VVitebergæ quidem scripta & edita
in me nominatim, calumniosè & contumeliosè, su-
rore non humano, sed diabolico, mendacijs tur-
gente supra modum. Sed num hoc fecit, aut fa-
cere iussit Ecclesia & Academia VVitebergen-
sis? Absit hoc à me, vt tam malè de viris opti-
mis, quorum multi sunt in Ecclesia & Academia,
Præceptores, Compates, fratres, & amici mei,
suspicer. Priuatus quidam, professione Græcus &
physicus aliquando, Efromus Rüdingerus non sine
morsu conscientie suæ, ausus est opus istud strenuum
B a aggredi

aggredi. Disputationi autem respondi breuissimè.
Num iam dices, Beza, me Academiam VViteber-
gensem adortum esse? Nullo modo. Cum homine
priuato & philosopho tantum mihi res fuit, quem,
licet ille nominatim me petierit, nominatim tamen
ego refutare nolui, neq; hoc fecissem in posterum,
nisi ad litem, quam mihi intendis, mentio nominis
istius pertineret. Et talem me esse norunt amici
non mali, vt condonare possim & debeam non illi
tantum homini amico nostro, sed tibi etiam & ini-
micissimis hostibus iniurias, modò iniuriarum mole
& cumulo non adigar & compellar inuitus ad de-
fensionem verè Christianam & necessariam, quam
nimium lacesitus non omissurus sum, Christo vires
suppeditante, quàm diu vixero. Dicam amplius
aliquid. Scriptæ sunt literæ ad aulas passim ab
hominibus quibusdam Vuiteberge viuentibus, acer-
bitatis plenæ contra me. Num ego iam accedam,
& pronuntiabo, Ecclesie & Academie culpa &
autoritate id factum esse? Num quia tu me calum-
niaris, Beza, dicam omnes Gallos & Heluetios
criminis istius reos esse? Spargitur famosa char-
tula, qua paruo nescio cui, & diaboli nepoti au-
tor istius imprecatur funem & suspendium, nihilq;
deesse affirmat, nisi vt laqueo captus peream. Atq;
hec vox ipsius Rectoris fuisse vulgò fertur. Sed
ego ridens ista, fidem illis nullo modo habeo, cum
nimis sint furiosa, & viris bonis excidere nequaq;
possint, tantum abest, vt propterea Academiam &

Ecclesiam

Ecclesiam suspicione onerem. Circumfertur tu-
am agens causam libellus, titulo, Exigua & mollis
spongia ad eluendos colores, quos illeuit contro-
uersie de sacra coena D. Paulus Eberus. De auto-
re iudicia sunt varia. Num autem propterea Ec-
clesia & Academie regionum harum, culpanda,
aut eiusdem perfidie esse dicenda sunt? Eadem
ratio est cum impressis denuò tuis calumnijs, &
venditis exemplaribus tue defensionis præclara
scilicet & magnifica: id quod nos non tam non
molestat, quàm gaudio afficit, si collatio modo no-
stra, id est, Christi, & tue, id est, physica huma-
næq; rationis & cause instituatur. Sunt profe-
ctò hoc tempore multa putida & putrida membra
vnius corporis, quod tamen à Christo Deo & fra-
tre nostro omnipotente conseruatur mirabiliter.
Scias autem hoc etiam, mi homo. Et si ad te tuasq;
friuiolas & physicas ~~magis~~ deficeret vniuersum,
quod vocas, corpus (quod abst, & futurum nun-
quam confidimus) tamen semper fore certo scimus
cætum alicubi aliquem rectè docentium & discen-
tium, qui tuas futilitates sit detestaturus. Et exem-
pla Arrianismi ostendunt, seruari à Christo Deo
& homine omnipotente Ecclesiam, licet interdum
exiguam & obscuram, deficientibus ad Arrianis-
mum plurimis, tamen orthodoxam, & resistentem
machinationibus & furoribus diabolicis. Atq; hæc
de his. Tuam autem nunc leuitatem, inconstanti-
am, defectionem, adeoq; impietatem & scurrilita-

tem proditionemq; quam mihi innocentissimo inuere conaris, tibi remitto nostris ab aedibus repulsam & abactam, Beza, quamuis inconstantissimus, tuiq; oblitus (cum tamen mendacem esse memorem, tritum prouerbum iubeat) de defectionis crimine te mecum non agere, & te subscriptorem duntaxat esse, profectò egregium & laude dignum, paulò post perhibeas. Abeant autem hæc quoq; eò, quo pertinent.

Pergis, homo excitate, & bile feruentissima insaniens, nescio quas ineptias obijcere mihi, quibus sacra, ut ais bone vir, dedecorem. Quid intelligas, certè ignoro. Versiculorum meorum, quos pueriles vocas, mentionem feceras. Fateor me in lectionibus semper delectatum esse, & delectari versiculis ad captum auditorum accommodatis. Et non oblitus sum prædicationis & laudis olim & crebro profectæ à D. Philippo & Camerario, de qua aliàs. Sed audi mi homo, quid dicas. Versus, quos obijcis, ut indicaui singulis locis, mei non sunt, sed D. Philippi, Stigelij, Vuidebrami, & virorum aliorum doctissimorum, paucissimis exceptis, quos interdum addidi. Quod ad me attinet, neq; laudem tuam magnifacio, neq; vituperationes tuas curo. *Βεζα* non Beza, proponere studeo, id quod, si uixero, Christo iuuante, reipsa probari poterit. At nec de his ut agatur amplius, consultum esse iudico. Scurrilia autem tua quod ipse nominas, tibi gratiã habeo. Mihi enim si id fecissem, minimè crimen læsæ maiestatis

maiestatis tuæ condonasses. Scurrilia igitur tua sunt in propatulo, te quoq; iudice. Ridicula, quæ uocas mea, adhuc queris, sed nondum es expiscatus, ut ille ait, nescio quas sordes in horto, ut sues scelerent, cõquirit.

Molestum tibi esse nomen Sacramentarium censuriorum, id est, Cinglianorum & Caluinistarum prætextis. Credo, mi homo, molestissimum tibi esse. Nullus enim hereticus dici uult hereticus. Et has machinationes strui à tuæ farine hominibus certum est, ut expungatur nomen Sacramentarium, Cinglianorum & Caluinianorum. Viceritis, heretici, si res perbella, urbana & acuta uobis successerit. Dresdæ quòd mentionem facis, scias Beza, eos, qui nuper Dresdæ conuenerunt, Superintendentes, ut vocant, tibi tuæq; uesaniæ contrarios esse prorsus, tantum abest, ut illa contentione, ut homo impudentissime absq; omni rerum cognitione fingis mendaciter, eos oppugnârim, & petiisse & uisisse plerosq; ut nominatim Sacramentarij appellarentur, quos profectò alios non, nisi Cingianos & Caluinistas, & te sociosq; tuos intellexerunt & intelligunt. Viri illi boni sunt, pii, & eruditi, & nihil magis optant, quàm ut tu & tui nostras Ecclesias missas faciatis. Et vix unum, exceptis scholasticis paucissimis, inuenies, tibi qui astipuletur. Hos num *Συνοδος* nomines, tu uideris. Consensus illorum mecum est saluus & integer, meusq; cum illis vicissim. Et quid defuerit uiris optimis, didici iam dudum, & testantur veri sermones, de quibus certi

aliquid constat mihi magis, quam tibi vulpecula astuta & versipelli, melle oris volenti fel cordis tui propinare hominibus innocentibus.

Perobscurum me hominem vocas, cuius res gestas nondum potueris diuinare. Certè, mi homo, opto, vt contingat mihi dulcis quies, obscuro loco: id quod Nazianzenum quoq; peroptasse & impetrasse legimus. Res gestas nullas noui. Nil sum. Paroxysmos multos sustinui absq; mea culpa. Christo Filio Dei ago gratias pro liberatione. Christo meo si seruius & notus sum, satis superq;, imò nimium habeo. Celebritatem nominis in mundo obscuro & caliginoso non affecto. Penes te sit ista celebritas ad tempus. Hoc tamen scias Beza, Germanos nostros hactenus absq; tui nominis, rerumq;, si quæ sunt, à te gestarum notitia vixisse, & adhuc viuere, & non aliter nosse nomen tuum, quam nomen vel bestie vel mali oui. Sed abeat hic quoq; lusus.

De fide & conscientia mea graues testes con-
queri, diabolicum est figmentum, quod tuæ perfidiae & conscientiae furiosæ tribuo. Valeat igitur hæc tua malitia & improbitas. Dicere enim cum multa possis, præclare versatus in extremis virtutum octauæ præcepti, venia tibi viro clarissimo danda est.

Nulla me prorsus methodo vt, perturbatè scribere, malum esse Grammaticum, Latinitatis expertem, per inuia fugere, rudem rerum tuarum,

&

& nescio quæ plura, multis conuitorum ampullis sine mente scribis. Hoc scilicet est præclaris agere argumentis. Τι δὴ τα ἀρετῆς ὡς αὐτὸς οὐκ ἐκ πεισῶν; Nulla methodo me vt ipse negas non verbis, sed reipsa, cum à me mutuëris methodum, qua in tua defensione vteris. De reliquis, quæ affers, & quibus leoninam, vt minæ habent, mihi detrahis, sollicitus non sum. Et gratulor mihi, non opus esse mihi tua commendatione, quæ, si adesset, & molesta, & minime honorifica, sed quodammodo ignominiosa esset, & perniciofa. Sed abeant hæc etiā tecum, quorsum volueris. Addere tantummodo libet iudiciū viri cuiusdam reuerendi, & eruditione atq; iudicio præstantis, de tuo conatu. Verba ad me scripta ante biduum hæc sunt: Facile potes contemnere λοιδορίας & præstigiosas διαβολικὰς Bezae, velatas fūco modestæ defensionis. Profectò in illis adeò nihil inueni, quod uel te ledere, vel causam ipsam prægrauare possit, vt potius miratus sim eum non habere firmiora suæ opinionis argumenta. Nihil enim adducit, præter friuolas elusiones è Grammatica & Dialectica petitas, quæ suæ semetipsas futilitate satis refutant. Et cognoscent lectores ex collatione tuæ defensionis ad Principem Augustum scriptæ, & putidarum rationum Bezae, hominis vesaniam atq; impudentiam. Hæc ille. De mea doctrinula iudicent alij, præsertim quorum studijs VVitebergæ, Ienæ, & Lipsiæ commodaui. Quod si vis, vir omnium, sub sole qui viuunt,

B 5

eruditissime,

eruditissime, Grammaticē spinosissime, Dialecticē
φοβότατῃ, Rhetor χαλδότης, & omni eruditio-
ne, fide, & virtute homo absolutissime, ecce assum
supplex, & illud AESopi vsi. rrandum mihi esse fa-
teor: πάντῃ σὺ ἐπίστασθαι ἐπικυμαλίσθαι, ἐμοὶ
κατέλιπες οὐδὲ ἐμὶ: ἅλλ' ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

Quod præterea, κοκκύζου καὶ κρόζου soles
iteratione ridicula [aut responde, Selneccere, aut
veritati acquiesce] veniam tibi concedo facienti su-
cum non considerantibus versutiam tuam similem
illi, qui etiam victus, & luto immersus exclamare
solitus fuit, καὶ τὰ οὐ καὶ τὰ. Nuper igitur vir
quidā reuerendus scribebat ad me hunc in modum:
Qui non legerunt defensionem tuam, & in scriptū
Beze incidunt, in quo toties exclamatur, Aut re-
sponde Selneccere, aut veritati acquiesce, putant te
ab illo conuinci, cum tamen tua habeant res ac nera-
uos, illius verò tantum sophismata, & impias argu-
tias, &c. Sed hæc technæ sunt, & præstigiæ bonis vi-
ris indignæ, quæ unico nomine, & verbo Domini
nostri Iesu Christi confunduntur & percutiunt, ut po-
stea audiamus. Hæreticos verò non miramur pro
sua prauitate contendere: non volunt victi facile
succumbere, quamuis sciant, id quod faciunt, non
licere, ut ille inquit.

Tandem cum te verbis nihil aut admodum pa-
rum proficere, & causa tua lubrica te cadere vide-
as, verberibus opus esse affirmas. Vbi enim vulpina
locum habere non potest, ibi assuendā esse leoninam
didicisti

didicisti. Ideoq; mones ut à Principibus coërcean-
tur & puniantur ij, qui tibi sese opponunt, veritatē
Christi propugnantes. Queritis sanguinem, hypo-
critæ crudeles. Et penes vos si esset potestas, nō par-
ceretis innocentib. Sed in manu Domini sortes, fata
& occasiones nostræ sunt. Audi autem, quid Cypria-
nus nobis commemoret, inquiring: Armant nos hæ-
retici, dum nos putant sua cōminatione terreri, nec
in pace nos deijciunt, sed magis erigunt, atq; accen-
dunt, dum ipsam pacem persecutione peierem fra-
tribus faciunt. Et optamus quidem, ne quod loquun-
tur furore, impleant crimine, ne qui verbis perfidis
& crudelibus peccant, factis quoq; delinquant. Ora-
mus & deprecamur Deum (quem prouocare illi
exacerbare non desinunt) ut eorū corda mite-
fiant, ut furore deposito ad sanitatem mentis redeant. Si
aut in suo furore permanserint, atq; in istis insidijs
& minis suis parricidalibus crudeliter perseuera-
uerint, nullus Dei sacerdos sic infirmus, sic iacens,
& abiectus sit, imbecillitate humane mediocritatis
ita inuvalidus, qui nō contra hostes & impugnatores
Dei diuinitus erigatur. Nostra nihil interest, aut à
quo, aut quādo perimamur, mortis & sanguinis præ-
mium à Domino recepturi. Sacerdos Dei Evangelii
tenens, & Christi præcepta custodiens, occidi potest,
vinci non potest.

Desinendum nunc esse iudicarem à notatione
tuarum criminationum, nisi Apologiam quoq; &
appendicem meam rabiosissime inuaderes. Extra
causam igitur de his etiam aliquid dicendū est, ut ea
que

que ad causam propriè spectant, facilius postea expedire possimus.

Me scholæ VVitebergensi purgatum voluisse, de proditiōis & defectionis crimine, cum Apologiam scriberem, homo impudentissime & mendacissime effutire audes. Apologiam scripsi non quod quicquam mihi esset vel suspitionis vel controuersiæ cum Academia VVitebergensi, sed vt alijs meam exponerem sententiam, vt copiose satis in ipsa Apologia significauī. Tu nunc mordacissima bestia accedis, & virus animi tui venenatissimi euomis, proditiōis & defectionis me tua proditoria lingua & manu insimulans. Sed erit dies & iudicium iustum, ad quod te propius subinde accedere video, in quo Deus tot offendiculorum autores & fautores, rabidos ac furiosos canes potius, quàm Ecclesiarum pastores, tandem iudicabit.

Similitudinem facietam & urbanam affers, egregie homo. Num, inquis, Selnecceri pedes idcirco separati sunt à capite, quod ipsius quidem caput suprâ pulpitum debacchetur, pedes autem imum subscellum feriant? Irasci tibi nolo, Beza, etiamsi interficere me conarè. Commiseratione te dignum esse video, transilientem præ animi feritate omnis veritatis, modestiæ, & honestatis rationem. Docere studeo meos auditores ea, quæ vera sunt. Tuas tuorumq; disputationes nemo meorum vnquam ex ore meo audiuit. Non enim mendacia propono, multò minus inanibus contentionibus tur-

bari

bari patior simpliciorum aures & animos. De bacchationes insanas tibi commendo. Populum Christi simpliciter erudiendum, & rixis vel tuis vel aliorum turbatorum non inquietandum esse, rectè iudico. Non enim edificatur Ecclesia, neq; conciones sunt salutare, vbi priuatis affectibus indulgent ministri. De me autem, meaq; oratione, fide, atq; etiam gestibus minimè inquietis, iudicent auditores docti & pii in scholis & Ecclesijs, in quibus docendum mihi fuit hætenus, & adhuc est. Tuam verò futilitatem & immodestiam, Beza, quem multi tamen virum putarunt esse grauem, quod tam leuiter & incontinententer prodis, teq; turpiter prostituis totum, dolco profectione. A deo verum est illud: Iracundia animositatis illius, subuersio illius est.

In Appendice me Dresdenstia, vt loqueris, meis glossematibus inscitissime deformasse garris. Sed quid garrias, nescis. Ego, mi homo, doctrinam publicam, quæ Dei beneficio sonat, in Ecclesijs Misanicis, noui & didici, & sententiam eorum, qui conuentui Dresdenstensi interfuerunt, perspectam habeo ita, vt nullus ex ijs non sanctè affirmare possit (quotcunq; in ministerio docendi verbum Christi laborarunt hætenus, & etiam nunc laborant) idem se sensisse, & sentire, docuisse & docere, quod breuiter illâ appendice ostendi, ac se alienos esse à sententia, quam ipsorum Confessione affingis inscitissime, & audacissime. Atq; hac de causa, quod scilicet

scilicet mihi constaret de fide & doctrina virorum
optimorum, qui in Ecclesijs illis seruiunt, liberius in
appendice mea confessionem istam prædicaui, præ-
sertim, cum (ne quid habeas, quod obijcias) versio
tua Catechismo imprudenter inserta: Oportet
Christum cælo capi, aut detineri: in illo ipso con-
uentu, vt supra quoq; ostendi, ex Ecclesijs nostris
exterminata meritò, & ad te relegata sit, & liber
germanicus, cui titulus est, **Grundfest** / nullo modo
vel approbatus, vel acceptus sit, sed relictus autori-
bus illius, quorum causam infeliciter ceptam reliqui
defendendam suscipere minimè debuerunt, idq; si
petitum fuisset, nunquam fecissent. Pessime igitur,
Beza, cum Datheno tuo persuasum vobis habetis,
accesionem aliquam Misticarum Ecclesiarum, per
illam confessionem, ad vestras partes factam esse.
Mortem plurimi ex ijs, qui confessioni illi scriben-
dæ interfuerunt, oppeterent facilius, quàm tibi hoc,
quod vis, darent. Suam enim, quam scripserunt, con-
fessionis formulam, & fidei veræ delineationem, non
aliter intellectam volunt, quàm scripta Lutheri de
eadem doctrina & controuersia, ex fontibus Israël
hausta & edita, tum ea, in quibus pugnat ille con-
tra tuæ farinæ homines, tum in quibus simpliciter
docet, euidenter, plane, plenè & solidè ostendunt.
Hæc si probas, bene est. Si improbas, missas nostras
fac Ecclesias. Hiatus ingens constitutus est inter
nos & vos. Atq; hæc ideo dico, ne arbitrèrè, cothura-
nis delectari viros illos senes, doctos & pios, qui in
ministerio

ministerio iam diu vixerunt, & doctrinam suam in-
tui vel aliorum gratiam non mutant.

Varia quidem multorum iudicia fuerunt de
appendice illa mea. Ego verò non tam paucos ali-
quos, quàm consensum plurimorum consideravi, &
propter vnum atq; alterum de reliquorum dexteria-
tate & constantia dubitare nefas esse duxi, & rati-
onem publicæ concordie, salua veritate, habere vo-
lui magis, quàm accusare eos quoq; quos optimè
sentire scirem, præsertim accedente Inelyti Electo-
ris innocentia, quem potius subiectione debita, ac
leni interpretatione eorum, quæ facta essent, in veri-
tatis agnitæ confessione retinendum, quàm accusati-
one præpropere, & festinatione immatura concitā-
dum esse censebam. Scribere autem nihil præterea
volui, etiam monitus ab amicis sexenumero, cum nō
dubitem, futurum, vt tu & alij glossam afferretis
ipsi, id quod tandem à te & Datheno & Magnatib.
quoq; nonnullis factum est, ita, vt prætendi non pos-
sit amplius, quasi per calumniam quicq; peruer-
tus, aut frustra aliquid etiam ab ijs ipsis, qui con-
uentui interfuerunt, desideretur. Et celare te non
possumus, ipsum Elect. Illust. certiore factum esse
de ijs, quæ Cel. ipsius desiderari intellexerat, & ex-
poni sibi clem. voluerat, vt sunt: Primum, de persona
Christi. Omnium enim orthodoxorum, & piorum
fides & confessio hæc est, etiamsi Christus suscepit
veram humanā naturā, & huius essentielles propria-
etates omnes, absq; peccato, & retineat eas etiam in
sua gloria, tamen, cum nō **ἡ ἰσὺς** sit **ἡ ἀνθρώπου**, sed
etiam

etiam verus & aternus ac omnipotens Deus, atq;
ita Emanuel siue θεῶς ἄνθρωπος, Deus & homo in
vna persona, & in sua humana natura super omnia,
que nomen habent, (solo Deo excepto) euectus,
ita, vt ei etiam secundum humanam naturam data
sit omnis potestas in coelo & terra, quod possit suo
etiā corpore, non tantum iuxta naturales, humanas
& physicas proprietates in vno certo loco esse, sed
etiam vbicunq; vult esse, & in summa, vbi se suo
corpore velle esse dixit, etiamsi id pugnet cum na-
turalibus, & physici corporis proprietatibus. Hæc
cum negent Sacramentarij, & tantummodo phys-
icis regulis & causis secundis Christum velint esse
alligatum, ideoq; veram λόγος σωμάτων θεοῦ
Christi in cœna inficientur, opus est declaratione,
ne confusio generum doctrine, veræ & falsæ, Ec-
clesias perturbet. Item, docemus, Christum Ec-
clesiæ suæ, & suo ministerio in terris, iuxta pro-
missionem suam, adesse præsentem, Deum & homi-
nem in vtrâq; sua natura. Hoc cum negetis, opus
est certæ fidei & doctrine explanatione. Item,
docemus, Christum corpore suo non tantum posse
esse, vbicunq; vult esse, sed etiam verè & realiter
ibi esse, vbi se σωμάτων ὄντος esse velle dixit & promi-
sit, non tantum modo naturali, visibili, compræhen-
sibili, & circumscriptibili, siue locali, verum etiam
supernaturali, inuisibili, incompræhensibili, imper-
scrutabili & cœlesti, vt in cœna. Ipse enim dixit.
Ipse autem Deus est omnipotens. Ipse veritas est,
sed

sed omnis, mi homo, mendax. Hoc verò cum eti-
am planè negetis, & ad localitatem physicam Chri-
stum hominem alligatis, necesse est nostras Ecclesias
ab inquinamentis vestris separari. Præterea doce-
mus, absentiam Christi secundum carnem, esse in-
telligendam de eo, quo manifesta & visibilis præ-
sentia, conuersatio & familiaritas Christi secun-
dum proprietatem & conditionem huius terrenæ
& mundanæ vitæ, negatur, non verò de absentia
corporis & sanguinis Christi à Cœna in terris ad-
ministrata. Cum verò præsentiam Christi σωμάτων
ἔνδον in cœna negetis, opus est declaratione ingenua,
vt discrimen sit veræ & falsæ doctrine. Atq; hæc
de persona Christi. Secundò de ascensione
Christi ita docemus: Christum ascendisse in cœ-
los verè suo corpore, sed non ita, vt suo corpore
tantum in cœli loco aliquo eum esse oporteat, &
alibi esse non possit, etiamsi velit: sed potius, vt in
cœlis suo corpore sedeat ad dexteram maiestatis
& virtutis Dei, & possit esse etiam suo corpore,
vbi & quodocunq; velit, simul & semel. Hoc
cum negetis, Sacramentarij, & impotentiam ve-
stræ stultæ rationis, præferatis omnipotentiae &
veritati Christi, opus est declaratione. Item doce-
mus, cœlum à Christo esse occupatum, vt à Domi-
no & Rectore, iuxta illud: Oportet Christum
cœlum accipere. Vos verò Christum à cœlo esse
captum, contentum & compræhensum, & iam ita
cœlo capi, detineri, & compræhendi dicitis, vt in
C
terris

terris suo corpore non possit esse, etiamsi velit esse. Hic certe opus est declaratione, ut veritas à mendacijs et blasphemijs vindicetur. Tertio de Coena Domini docemus, corpus et sanguinem Christi non tantum spiritualiter per fidem, sed etiam nostro ore vere et substantialiter, et tamen modo non physico, sed imperscrutabili, accipi, et manducari: et praesentiam Christi in coena esse cum spiritualem, tum corporalem, et Christum etiam corporaliter nobis exhiberi in coena, et non spiritualiter tantum, sed etiam participatione naturaliter in nobis esse: atque indignos etiam, qui sunt in Ecclesia, corpore et sanguine Christi vesci, sibi ad iudicium. Haec cum omnia et singula negetis, opus est aperta confessione, ne insidiosè Ecclesiae nostrae erroribus implicentur. Atque haec ferè sunt, de quibus Inclutus Elector moneri voluit, quae licet non extra causam sint posita, sed ad ipsam causam omnino pertineant, visum tamen est huc referre, ut de ratione meae appendicis, et ijs, quae postea secuta sunt, aliquid constet viris bonis, et rectè iudicantibus.

Desinam nunc euoluere tuas criminationes, earumque, ut verè ais, extra causam adducis: ad quae tamen, antequam ulterius progrediar, referenda quoque ea esse existimo, quae de quorundam vocabulorum discriminibus, magna cum gloriatione et iactantia, adeoque insulsa insultatione in me tuarum nugationum rudem, proferis. Nam his tuis arce-

tibus, profectò inualidis et ridiculis λεπτολογί-

αις

αις, prostratis semel, veritas elucescet, et ea, quae ad rem ipsam spectant, plana erunt omnia.

1. Inter δέχιδαι et λαμβάνειν magnum dieis esse discrimen, quod à me ignorari arbitraris, et te nunquam inuenisse δέχιδαι pro λαμβάνειν positum, ais. Doceri me patior, Beza, si video me doceri. At cum doctores istos falli video, falli ab ipsis me non patior, sed cum Dauide dico: Super omnes docentes me, sapientiores me fecisti, quia testimonia tua, meditatio mea sunt. Super senes intellexi, quia mandata tua custodiui. Sed heus, Grammaticae, cur pueris deridendam propinas tuam de te ipso per tuasionem? δέχιδαι τὸν ἀρχὴν, et πῶς αὐτῷ imperium siue regnum Romanum, vno et eodem sensu Plutarchus dicit. In Fabio inquit: ἀναδεξαμένης τὸν πόλιν, id est, administrationem ciuitatis suscipiente Fabio: Plane ea Phrasi, qua dicimus, Christus accepit coelum, ἐδέξατο τὸν οὐρανόν, id est, administrationem et dominium caeli. Et in eadem significatione δέχιδαι et λαβεῖν saepe coniungi certum est, ut tuum magnum, quod vocas, discrimen concidat hic, et pudore suffusum collabatur, et impossibile tibi sit ostendere. τὸ δέχιδαι nihil aliud significare, nisi certo spatio comprehendere. Vanum hoc est, et friuolum. δέχιδαι βασιλέα et δέχιδαι βασιλείαν ἢ ἀρχὴν, dicitur. Camillum ἐδέξατο tanquam Imperatorem.

C 2

Numam

Numam Regem electum Sabini ἐδέξατο. Et:
Institerunt apud eum, δέχονται imperium, id quod
etiam dixerunt, βασιλεύω regnum. Et: Mit-
tunt ad Camillum, orantes, δέχονται τὴν ἀρχήν.
Et sufficiant hæc tibi exempla, quæ in præsentia ad-
duxisse oportuit.

2. Luc. 19. Christus accepit βασιλείαν.
Matth. 10. & Luc. 18. Pueri accipiunt βασιλείαν
αὐτοῦ τοῦ θεοῦ. Bone Deus, quam hic tripudias, &
discrimen, quod dixi esse, falsitatis arguis, & in
homine Theologo minime tolerandum errorem à
me committi demonstrare conaris. Sed vno verbo
Gordium tuum nodum discindo. βασιλεία Chri-
sti hominis est ἐξουσία πᾶσα in cælo & in terra,
siue regnum potentie & gloriæ infinitæ, quæ nullis
alioqui creaturis competit. Puerorum verò & be-
atorum omnium βασιλεία est vita & salus æterna
nobis per Christum nostrum βασιλεῖα parta, &
sanguine ipsius acquisita, & credentibus donata.

3. Vocem Hebræam [Kibbel] dicis idem si-
gnificare, quod aliunde oblatum vel traditum reci-
pere, ἡγοῦμαι καὶ δέχομαι. Ego verò cum dixe-
rim, eandem vocem idem significare, quod accipere,
siue per manus traditum, siue alio modo appre-
hensum, falsitatis abs te accusor. Magna profecto
lis, & magno iudice digna. Sed pax, tua pace, vt
fiat, quæso concedas. Exempla certè non desunt
meæ expositioni. Accipere vestes, scilicet manu,
Hebræi

Hebræi exprimunt voce Kibbel. Esäher 4. Et
cum traditio & acceptio sint correlatiua, non om-
ne autem, quod offertur, manu offeratur & acci-
piatur, sed etiam mittatur, doceatur, significetur,
aut per alios tradatur, ideo dixi, non tantum ma-
nu, sed alio modo apprehensum, vt cum dicimus:
Suscipe disciplinam, id quod est Kibbel. In hoc
igitur cur abs te reprehendar, non video, nisi quod
te præ animi vehementia & occæcatione non videre
video, quidnam videre debeas. Sed condonetur tuæ
modestię hæc quoq; immodestia.

4. Particulam, ἕως, vsq; , detorques ad
significationem certæ commorationis in loco
aliquo cæli, ad certum & definitum tempus. O-
portet Christum, inquis, in cælo detineri vsq; ad
nouissimum diem. Hanc significationem à me
negligi quereris, addita exclamatione: Aut respon-
de selneccere, aut veritati acquiesce. At breui-
ter respondebo primum, & deinde veritati acqui-
escam. Responsio hæc est: Particula ἕως, ad-
ditur dominationi Christi, 1. Cor. 15. & sessioni
ad dexteram, Psal. 110. Ergo tua explicatio iam
falsa est, & nullius ponderis. Veritati igitur ac-
quiescens dico: Oportet eos, qui Christum cælo
capi & detineri fingunt, vt alibi esse non possit,
furere, vsq; ad terminum poenæ constitutum, &
iusto Christi iudicio tandem detrudi vsq; ad infer-
num, nisi in tempore resipiscant.

5. Christi nomen personam significare, re-
Atsimè

atissime scripsi. Et mecum vniuersa Ecclesia idem affirmat. Sed tu hoc fundamentum, vt vocas meum, dicis esse fallax & lubricum. Hoc verò quid est, & quam Catechesin, quamue doctrinam nobis proponere conaris, Beza? Quid dices, aut quomodo *καὶ ὡς αὐτὸν διωμάτωρ* necessariam esse dices in his loquendi formulis: Christus est passus, crucifixus, mortuus? An ne hic Christi nomen non significat personam? Si personam non significat, ad quid opus est doctrina de idiomatum communicatione? Sed etiam hoc tibi animi feruore, aut potius furore, abrepto, vsq; in tertium infernum, condono. At quid? *καὶ ὡς αὐτὸν διωμάτωρ* & elusiones tuas semper habes, & *ὅτι καὶ τὰ ὄντα καὶ τὰ ὄντα* ingeminas. Sed quid efficis? plane nihil: te autem ipsum confundis, & gladio te tuo iugulas.

IESV nomen esse vtriusq; naturæ, nemini dubium est, quia nomen officij est. Propter redemptionem autem generis humani hoc nomen tributum esse Filio Dei, id est, Verbo, quod caro factum est, constat omnibus, qui Christiani sunt. Christi nomen eandem habet rationem. Hæc enim persona, quæ est Filius Dei, & ab æterno Deus, est vncta, consecrata, & destinata ad opus redemptionis generis humani perficiendum, & in sacerdotem & Regem electa, Deus & homo, qui etsi quo ad incarnationem, ceperit esse Christus, cum semetipsum exinaniret (quod scilicet, vt dixi, attinet ad incarnationem, passionem, crucifixionem,

et

& mortem) tamen & ab æterno est Deus, & Filius Dei & ab initio occisus est vt agnus, id est, efficacia & virtute sui meriti, & passionis etiam futuræ semper fuit generis humani Saluator, Iustificator, Mediator, Redemptor. Apage igitur, Beza, cum tua distinctione. Quod si hanc vrges, etsi alijs rationibus causam nostram, vel potius Christi, obtinere possumus, tamen te quoq; iudicem iam victores sumus. IESVS Christus, inquis, non est personæ nomen, sed humanitatis vox est. Bene, mi homo. Aut enim te iam fateri oportet nolentem volentem, omnia quæ humanitati Christi, diuina, & magnifica, hyperphysica & cœlestia tribuenda sunt, tribui ei omnino oportere, vt esse omnipotentem hominem (ab eo scilicet tempore, quo IESVS Christi nomen accepit) & omnes tuas disputationes esse diabolicas & vanas: aut oportet te negare vñionem hypostaticam, & huius vim & effectum, de quo tamen ipse dicis, quod diuinitas humanitatis vocem acceperit. Sed de hoc posteriore infra agemus. Hæc enim cum extra causam dicantur, tantum notatione opus habent.

6 Non possum etiam omittere istam, quam pauci animaduertere potuerunt, ironiam, & sarcasum lepidum, & dignum te Beza. Nos, inquis, nullum Quintum Euangelium agnoscimus. Tuum hoc sit, tuæq; factionis. Agnosco hanc vocem, & agnoui ante annos viginti, cum illam recitaret Dominus Philippus Preceptor,

C 4

prolatam

prolatam à Pontificijs & aulicis susurronibus, syn-
cophantis, & histrionibus, intelligentibus confes-
sionem Augustanam, & Apologiam. Sed bene
est, mi homo. Tecum sentimus prorsus. Nullum
quintum Euangelium agnoscimus. Te verò in
numero eorum esse videmus, qui in cathedra deri-
sorum, & ἡμπαύκω, sedere solent. Deus
tibi saniozem mentem tribuat. Confessionem,
Apologiam, Catechismum, & similia methodica
scripta non equiparamus Evangelicis scriptis, sed
cum sciamus illa esse ὑποτίπωση ἡμπαύκων
τῶν λόγων, & methodum tradere ductam ex il-
lis, & ducentem ad illa, certè magnificamus meri-
tò. Sed de his inepti hominis fuerit, tecum ampli-
us disceptare. Erit autem aliquando tempus, quo
Germani Principes securitate sua iam stertentes,
in derisores doctrine cœlestis animaduersuri sunt,
sed non absq; malo publico, quod iam ferè nemo in
tempore amoliri & auertere studet.

7 τὸ ἡμπαύκω & τὸ ἡμπαύκω, quomodo
discernantur, à me ignorari gloriaris. Nihil,
Beza, cupio à te mihi tribui. Sed fidei veræ &
consolationis viue, in quo mori etiam possum, cum
habeam fundamenta, tuas ad nullum usum directas
subtilitates profectò sordibus ipsi sordiores esse
existimo. Ne verò me tue arrogantie putes esse
ignarum, iam dudum, (quoniam tibi, præceptor do-
mine, ratio de meis reddenda est studijs, tuo vene-
rabili

rabili iussu) quid gratia vnionis, quæ τὸ ἡμπαύκω
effertur, & quid collocata in carnem doctes, quas
vis per τὸ καὶ ἑαυτὸ exprimeret, designent, intel-
lexisse me aliquo saltem modo (si fortassis tua ad-
huc indigeam, bone vir, institutione) constare do-
ctis & pijs viris non dubito. Rationem autem
horum intelligent pijs, si quæ infrà dicentur, consi-
derauerint. Fucum enim istum præterire nos
nunc oportet, spectantem magis ad rem, quàm ad
τὰς λέξεις. Breuiter tamen hoc dicendum est :
Christus in sua humana natura, quicquid habet po-
tentie, maiestatis, & gloriæ diuinæ, non habet ex
conditione aut proprietate humane nature καὶ
ἑαυτὸ consideratæ, sed habet κατ' ἄλλο, id est, ex
Deitate Christi, assumentæ & euehente illam in
vnitate personæ. Mihi hoc sufficit, Beza : tu
aliud quære discrimen : ad me nihil neq; tu neq;
istud.

8 Blateras, me prorsus absurdè scribere, &
prorsus inscients, inter vnionem & vnitatem non
distinguere. At quid blateras, quid reprehendi-
dis? An non hæc verba sunt vestra, nuper Tiguri
edita? Causa glorificationis humane nature in
Christo est, quod hæc natura per vnitatem verbi
sedet ad dexteram Dei. Tuos igitur Beza, si
volunt, doceas Grammaticam. Ex vestris enim li-
bris verba ista, quibus vos ipsos refutatis, allegaui.
At hæc malitia est barbarorum hominum, vt, quod

In se ipsis laudant, in alijs carpant, & de suis vi-
tjs moniti, ea alijs imputent.

9 Acumen tui ingenij præstantissimum, &
omni veneratione dignissimum ostendis in eo, quod
me imperitum & rudem tuarum subtilissimarum,
& plane diuinarum ratiocinationum nondum di-
dicisse discrimen, ais, inter,

CHRISTVS Homo
Homo CHRISTVS.

Exorta nuper hæc grauis contentio est inter
Thomistas & Scotistas Theologos, non de vmbra
aselli, aut de caprino vellere, sed ponderis de ma-
ximi re seria, quæ religionis ad negocium facit,
&c: Ignosci mihi cupio cum à magistris nostris,
tum à nostris magistris. Scriptum enim est: Re-
sponde stulto secundum stultitiam suam, ne sibi sa-
piens esse videatur.

10 Eadem ratio est tuæ, quam vocas, Multi-
uolipræsentialis maiestatis, siue vbiuitaticæ, siue
omnipræsentialis gloriæ. Ex Erebo proferre tu-
as te iudico voces, quas nostræ Ecclesiæ ne per
somnia quidem audierunt. At quales animi, ta-
les voces. E cantu dignoscitur auis.

11 Reale, physicum, & Eutychianum, singis
esse synonyma, & me discrimen ostendere posse nul-
lum pronuntias. Miror, cur non addideris, quod
alij faciunt, vocabulum quoq; Essentiale. Sed vnde
hæc tua tibi Grammatica? Reale, id est, physicum.
Egregius verò Grammaticus. Res, id est, physis,
seu

seu natura & essentia. Realiter, id est, naturali-
ter, siue etiam confusè. Omittamus autem istas ine-
ptias, ortas ex odio virulentissimo in viros optimè
meritos de Christi Ecclesiâ. Realiter verò dici-
mus idem, quod reuera, reapse, veraciter, non fi-
ctè, non verbotenus, non titulotenus, vt Cicero in-
quit: Rem spectari oportet, non verba. Et oppo-
nimus reale ei, quod est fictitium, vanum, & ina-
ne, siue verbale tantum siue re. Hinc dicitur: Re-
alis communicatio, id est, vera, non ficta, non falsa,
non verbalis. Hoc num idem sit, quod physicum,
essentiale, Eutychianum, iudicent quæso viri om-
nes, qui non sunt extreme mali. Grammaticen primò
disce Beza, anteq; alios docere incipias. Odium
autem vestrum & acerbissima & arrogantissima
virulentia, vos pessundabit & euertet, & Deus ma-
litiâ vestram certo puniet, idq; fortassis breui.

12 De nomine παντοκράτορος siue omnipo-
tentis te virum tantum, quo inter natos mulierum
non surrexit maior, mecum, qui non sum dignus, vt
tibi præceptor corrigiam calciamentorum tuorum
soluam, aut soleas tuas portem, nolle disputare ais,
cum Grammaticen contemnâ. Multa, mi homo, te
effutire audio, & cõtumeliose satis me à te tractari
video, & deesse tibi tantum hoc animaduerto, quod
enecare me non potes. Rideo aut verè & suauiter
ad omnes istos conatus tuos, & minime tibi ira-
scor, quotiescunq; in me inueheris, nisi quando ea
dici, quæ Ecclesijs Christi, & ipsi Christo fe-
renda

venda non sunt. Sed tamen audiamus, quid habeas, quod tam sit Grammaticum, ut eo, qui Grammaticen contemniam, (bona pace, Beza, nugas agis) indignus te iudice dicar. Nomine $\pi\omega\upsilon\lambda\omicron\kappa\epsilon\acute{\alpha}\tau\omicron\varsigma$ siue omnipotentis, inquis, non significatur, qui omnia possit, sed qui in omnia obtineat imperium. Hæc ars est scilicet artium, & scientia scientiarum, quam nisi Beza ex astris delapse nobis reuelasset, nemo ne diuinare quidem potuisset: quasi verò ignoremus, si etymon spectes Græcum, $\pi\omega\upsilon\lambda\omicron\kappa\epsilon\acute{\alpha}\tau\omicron\varsigma$ esse eum, qui cunctis imperet. Scis autem ni fallor, Schaddai Hebræum, voce Græca $\pi\omega\upsilon\lambda\omicron\kappa\epsilon\acute{\alpha}\tau\omicron\varsigma$, redditum esse. Aquila ἑλκισμορ , alij etiam $\alpha\upsilon\tau\omicron\alpha\rho\kappa\eta\varsigma$ reddiderunt. Quid verò designare voluerunt? certè nihil aliud, nisi vberissimam, & ut ita dicam, omnipotentissimam omnipotentiam eius, qui rebus petitis, expediendis & conficiendis par sit & sufficiat, & quicquid vult, possit, atq; sua potentia & bonitate permēet vniuersas creaturas, dans illis essentiam, vitam & motum. Idcirco dicimus in Symbolo? Credo in vnum Deum Patrem $\pi\omega\upsilon\lambda\omicron\kappa\epsilon\acute{\alpha}\tau\omicron\varsigma$. Hic ne Beza negas significari eum, qui non tantum in omnia obtineat imperium, sed qui omnia possit, ut Hebræi dicunt, Coliachol, aut etiam Schaddai? Fortè tibi mens est Plinij dicentis: Imperfectæ in homine naturæ præcipua solatia, ne Deum quidem posse omnia. Namq; sibi nec mortem consciscere potest, si velit, quod

quod homini dedit optimum in tantis vitæ poenis, nec mortales aternitate donare, aut reuocare defunctos, nec facere, ut qui vixit, non vixerit: qui honores gessit, non gesserit: nullumq; habere in præcæritis ius, præterq; obliuionis: at ut bis dena viginti non sint, ac multa similiter, efficere non potest. &c. Has blasphemias nondum arbitror tibi placere: aut si arrident tibi istæ, quid Ecclesias turbas? cur non Epicureisnum profiteris ingenuè, & Deo limites seu terminos potentie statuis & figis? Ostendet autem vobis realiter suam omnipotentiam is, cuius thronum omnipotentem adoriri non vereamini, Gigantes omnium miserrimi.

Conuiuijs tuis friuolis iam defessi, emissitias & quisquilias tuas, quas proiecisti, ut digladiarentur inter se imperiti, missas faciemus, & ea, quæ extra causam, id est, $\omicron\upsilon\delta\epsilon\mu\ \omicron\upsilon\delta\epsilon\ \upsilon\gamma\iota\varsigma$, $\omicron\upsilon\delta\epsilon\ \pi\tau\omicron\varsigma\ \epsilon\pi\omicron$, dixisti, tandem abrumpemus, dolentes, tam diu pios lectores tuarum sordium foetore molestatos esse. Verè enim nobis accidit, quod scriptum est: Qui cum stulto (superbo & arrogante) contenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem. Et memores sumus præcepti Paulini: Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile est, nisi ad subuersionem audientium.

Nunc ad ea, quæ ad causam propriè pertinent, accedendum est. IESV Christe, Fili Dei

Dei, Deus & homo Omnipotens, ad sis nobis, &
rege Spiritu tuo sancto pectora nostra, ut tibi gra-
ta, & Ecclesie tue salutaria cogitemus, dicamus,
& scribamus, ad gloriam & laudem nominis tui,
& ad nostram salutem, Amen.

SVMMA TOTIVS DOCTRINAE,
quam Beza cum suis oppugnat.

1. Christus Iesus Filius Dei, aeternus, &
omnipotens Deus, Deo Patri, & Spiritui sancto
θεοῦ υἱός, πατρί & ἁγίῳ ὁμοῦτιμος. Pa-
tris aeterni εἰκὼν, ἀπαύγασμα καὶ λόγος οὐ-
σιῶδες, certo consilio Patris & Spiritus sancti,
suosq; ipsius, tempore certo conceptus de Spiritu
sancto, natus ex sempervirgine Maria, humanam
naturam nostram, integram, anima rationali, &
corpore constantem, & huius proprietates essenti-
ales absq; omni macula, defectu, contagione & pec-
cato assumpsit, & sibi univit unione hypostatica,
ἁσυγχύτως, ἀξίῳ, ἀδιαιρέτως, & ἁχωρί-
τως, ut sit una persona, siue unum ὑψίστου
Deus & homo, unus & idem Christus, & duae na-
turae, assumens & assumpta, realiter & inseparabi-
liter sibi inuicem unione personali unitae, & reali-
ter distinctae, ἕκαστον ἕκαστον, non autem ἕκαστον
καὶ ἕκαστον: equalis patri secundum diuinam &
aeternam naturam: minor patre & nobis equalis
secundum naturam assumptam.

2. As-

2. Assumpsit autem Filius Dei humanam na-
turam, non tantum, ut eam gestaret & sustentaret
in seipso, & in ea pateretur, crucifigeretur & mo-
reretur pro genere humano, & opus redemptionis
cum ea absolueret, sed ut eandem hypostaticè sibi
unitam, & ceu sociam redemptionis perfectae, &
omnis victoriae, in seipso glorificaret, exaltaret,
eueheret, ac consortem suae vitae, maiestatis &
gloriae in aeternum ita faceret, ut sicut Christus
Deus ab aeterno in aeternum omnem habet potesta-
tem in omnes creaturas, & adorandus est ab ange-
lis & hominibus, ita Christus homo, idem & unus
Christus, ut homo, datam sibi certo tempore acce-
perit à seipso, ut Deo, & habeat in aeternum omnem
potestatem eandem, quam Deus (quia una perso-
na) in omnes creaturas, & adoretur ab angelis,
& hominibus, Deus & homo in utraq; natura.

3. Christus igitur ascendens in caelum accepit
caelum, victor & triumphator, & ut Dominus &
gubernator coelorum, & omnium creaturarum, si-
cut inquit: Mibi [homini Iesu Nazareno] data
est omnis potestas in caelo & in terra.

4. Est quidem Christus Deus, una cum Patre
& Spiritu s. Dominus, creator, conseruator & gu-
bernator coelorum, & omnium creaturarum, & nunq;
accepit in diuina sua natura, vlllo tempore vllam po-
testatem, quia aeternus est, & omnipotens ab eter-
no in aeternum: sed in sua humana & assumpta na-
tura, ut homo, accepit certo tempore omnem pote-
statem, maiestatem, gloriam, virtutem, & autori-
tatem

tatem in coelo & in terra, vt verè dicere & gloria-
ri possimus, quod Christus non tantum vt Deus,
Dominus & Creator noster, sed etiam vt Frater
noster, caro nostra, & sanguis noster, habeat om-
nem potestatem in coelo & in terra, & à nobis in-
uocetur, sit omnipotens, & κατὰ ἰσχύος, vt lo-
ta scriptura testatur.

5 Idem dicimus in Symbolo, cum confitemur,
Christum, qui natus est homo, passus, crucifixus,
mortuus, sepultus, resuscitatus, & in cœlum as-
sumptus, sedere ad dexteram Dei Patris omni-
potentis.

6 Nunc ergo, quando queritur, cum Chri-
stus homo ascenderit in cœlum, & in sua humana
natura cœlum acceperit, vbi sit in cœlo, num in cer-
to aliquo cœli loco, quem Physicum nominare Phi-
losophi possunt, num verò alia ratione in cœlo esse
dicatur. Respondet autem scriptura hoc modo:
Christus in cœlo est ad dexteram Dei Patris Om-
nipotentis, & sedet ad dexteram virtutis & ma-
iestatis Dei.

7 Sessio hæc non est loci determinatio, non
corporis circumscriptio, quæ antea verbis (homo
natus est de virgine Maria) expressa & confir-
mata est, sed dignitatis, & maiestatis diuinæ, &
gloriæ infinitæ est explicatio, & imperij summi
significatio, eodem plane modo, quo maiestatem
Dei dicimus esse in cœlis.

8 Nequaquam autem corporis humani
φύσιν

φύσιν, πηγάζον, καὶ ἰδιώματα essentialia
negamus, sed etiam in gloria dicimus Christum ho-
minem secundum naturales siue essentialia propria-
tates esse circumscriptum, & physice loquendo in
vno loco secundum veri corporis modum, vt Augu-
stinus loquitur, sicut ita rediturus est è coelo, &
ita disputationi Sacramentariorum hanc quam ex-
posuimus, sententiam, mordicus propugnantium,
minimè contradicimus, sed assentimur, eamq; prio-
res, quàm ipsi, explicauimus. Addimus autem
tantum hoc, Christum posse etiam suo corpore hu-
mano esse, vbicunq; & quandocunq; vult esse, modo
quidem non physico, sed hyperphysico, & impera-
scrutabili.

9. Huius fidei immotæ ratio inuicta est cum
ipsa vnio hypostatica naturarum, diuinæ & huma-
næ, tum sessio ad dexteram Patris in cœlis cœlo-
rum, & omnis potestas in cœlo & in terra, tum
vna & eadem adoratio totius Christi, Dei & ho-
minis, in vtrâq; natura: tum deniq; ipsa voluntas
& promissio Christi.

10. Dicimus certè in humanis rebus Impera-
torem esse hominem, sed præstantiorem omnibus
alijs. De Christo igitur cur non diceremus, eum
licet homo sit omnibus hominibus maior, augustior,
potentior, tamèn posse, quæ vult, nemine impedi-
te voluntatem ipsius? quia non tantum homo, sed
etiam Deus est. Nullus profectò Imperator se-
ret hanc vocem, Homo es, ergo potentia impera-

D

loria

toria tibi est adempta, & non potes prestare ea, quæ dicis & promittis. Multo minus Christus Filius Dei, Rex regum, & Dominus dominantium, Creator, Conseruator, Rector, & inspector, feret extenuationem suæ omnipotentiae, qua etiam, quandoquæ vult, corpore suo nobis præsens esse potest, & facere id, quod promissit.

11. Christus igitur potest corpore suo esse ubicunq; & quandocunq; vult, etiam in diuersis locis, simul & semel, absq; naturæ humanæ diffusionē, extensionē, corruptionē, & absq; naturarum confusione. Et ratio est

1 Quia Deus est eternus & omnipotens.

2 Quia arctissima vnio est duarum naturarum, hypostatica.

3 Quia Christus exaltauit & euexit humanam suam naturam in seipso ad dexteram maiestatis & virtutis Dei, vbi omnia habet sub pedibus suis, & omnia videt, audit, dirigit, & administrat, omniaq; sibi præsentia habet, in vtraq; sua natura, Deus & homo.

12 Non autem à potentia absoluta ad velle & fieri argumentamur, sed cum sciamus, Christum posse facere, quæ vult, nunc, ne sine discrimine loquamur, necesse est nos etiam scire, quæ velit facere. De omnipotentia igitur Christi cum iam nobis constet, quandoquidem Deus est, & ad causas secundas, siue regulas physicas nequaquam alligatus est, & hyperphysico, arcano, diuino, & imperscrutabili modo, ipsi soli cognito, potest etiam corpore suo esse, quomodo, vbi & quando vult, absq; humani corporis sui expansione, aut violatione, (quod vt fiat, ipsi facile est, licet stultæ rationi humanæ videatur illud arduum & impossibile) restat, vt etiam certi esse possimus de voluntate Christi, vt ita omnipotentia & voluntas Christi nos certificent de veritate immota, quam portæ inferorum labefactare non possunt.

13. Habemus autem de voluntate Christi verbum & promissionem, quod possit & omnino velit etiam humana sua natura Ecclesiæ suæ in terris adesse. Inquit enim: Ecce ego (cui vt Iesu Nazareno data est omnis potestas in cælo & in terra, & qui iam ascendo ad Patrem meum ad cælos) vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi: qua promissione ostendit, se certo affuturum esse suæ Ecclesiæ: & quod non tantum potentia, efficacia & virtute velit ei adesse secundum diuinitatem, sed etiam præsentiâ suæ æuangelicæ, certo sigillo & testimonio hanc præsentiâ obsignauit in Cæna sua, inquit: Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus: sicut cum Paulo Apostolo promississet se ei affuturum, ostendit ei in castris, quod ea quoq; natura, qua frater & caro nostra est, ipsi assit præsens, Actor. 23. Nam quod Martyr finxit, Christum assumpto spectro, & non in propria sua natura Paulo astitisse, impium est.

14. Dulcissima autem hæc consolatio est, quod Christus iuxta promissionem eâ natura, qua frater noster est, se nobis coniungit. Ideo cum habeamus certum verbum, credimus Christo, & docemus, Christum nobis adesse & Deum & fratrem nostrum, non tantum natura diuina, sed etiam ea, qua frater noster est, & propterea contra Sacramentarios dimicamus, quia hanc patefactam Christi voluntatem negant, & consolationem illam nobis tollere conantur.

15. Afferunt illi duo argumenta, quæ Beza exaggerat, ijsq; innititur pertinacissime. Prius est physicum, de naturali proprietate corporis humani. Infirmum autem hoc nimis est, quia tantum physicum est, & tamen non negatur à quoq; nostrum. Vt autem promissionem Christi saluam retineamus, & ei expresse nobiscum loquenti credamus, subijcimus eius potentie & voluntati omne, quod est physicum, & ijs, qui tantum phyzicas habent regulas & speculationes rationis, opponimus articulos de vnione hypostatica, & de sessione ad dexteram, atq; ostendimus, Christum veram humanam naturam, & omnes huius essentielles proprietates in vnitatem personæ suæ assumpsisse, hominem factum, atq; etiam in gloria sua cœlesti non abijcere humanam naturam, neq; huius idiomata *οὐσαῖν*. Cum verò non tantum *ἰσθῆναι* sit, verum Deus & homo in vna persona, & secundum suam quoq; humanam naturam
super

super omne, quod nominari potest, exaltatus, & ad dexteram siue thronum maiestatis & virtutis Dei euectus sit, ita, vt Christo etiam in humana natura, data sit omnis potestas in cœlo & in terra, ideo ostendimus ex ipsius Christi verbis & promissionibus, Christum, quatenus homo est, non tantum secundum proprietates corporis naturales, in vno certo cœli loco esse posse, qui fortassis alicubi in cœlo esse fingatur, sed etiam ibi esse posse, & reuera presentem esse, vbicunq; esse vult, vt in Cœna, vbi se corpore & sanguine suo velle esse euidenter dixit, etiamsi id fiat supra & contra omnes phyzicas corporis humani proprietates. Nam idiomata phyzica, & causæ secundæ nequaquam infringunt, aut impediunt omnipotentiam, veritatem, promissionem & institutionem Christi, cuius potentia & virtus est infinita, & immensa, & veritas est immota. Et habet Christus Deus & homo omnes proprietates, regulas & conditiones phyzicas sub se, easq; usurpat, moderatur, regit, & dirigit ad suam gloriam, pro vt vult, & illis alligatus non est, sed illæ Christo Deo & homini seruiunt & obediunt, & ad nutum ipsius promptæ astant, & eius voluntati cedunt, quia Christus vt Deus prima causa est, & vt homo non est extra Trinitatem diuinam, sed Deus & homo est secunda persona in diuinitate, ac etiam in natura sua humana, quæ non est extra personam ipsius, sed quæ in vnitatem personæ Christi est assumpta, ac
D 3 cepit

cepit diuinam, immensam, ineffabilem potentiam
& ius in omnes creaturas, causas secundas, & phy-
cas regulas.

Posterius argumentum Bezae, quo se ad
Inclitum Saxonie Electorem triumphare arbitra-
tur, speciosum est rationi humane. Christus sua
diuina (inquit iste) potentia nobis adesse potest,
& gubernat nos, etiam si substantia corporis sui
longissime à nobis absit, tam remotus, quam cælum
à terra distat. Atq; hec maior, inquit idem, glo-
ria est, quam si præsentiam Christi corporalem
statuamus. Est autem planissima responsio hæc:
Nobis disputandum non est de potentia Dei abso-
luta, & quid videatur nobis magis gloriosum esse,
sed à verbo ordiendum est: & quia Christus in
verbo suo præsentiam corporis sui patefecit ipse,
& promisit euidentissime, credimus ipsi, & dici-
mus hoc eum facillime præstare posse, quia Deus
est, & in sua humana natura sedet ad dexteram
Dei, subiectis sibi omnibus causis secundis & crea-
turis.

16. Firmissima & immota sunt hæc qua-
tuor:

1. Omnia posibilia sunt Christo Deo, qui
de corpore suo facit, quicquid vult, manente tamen
corpore, quod cum sit vnigeniti Dei proprium cor-
pus, omnia humana & physica transcendit.

2. Christus homo corpore suo est in cælis ad
dexteram Dei, & in throno maiestatis & virtutis

Dei

Dei, & habet sibi omnia præsentia & subiecta, ita
vt non tantum physice in loco aliquo sit, $\pi\acute{\alpha}\rho\upsilon\varsigma$
 $\tau\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$, sed immediatè in cælis cælorum,
sicut Deum dicimus esse in cælis, quia natura eius
humana non est extra personam Christi, ideoq; non
est extra Trinitatem, sed in ipsa, ita, vt si quis lo-
co aliquo cæli physico circumscribere velit huma-
nam Christi naturam, is aut naturam hanc eandem
extra personam Christi, & extra Trinitatem con-
stituat, aut ipsam personam Christi partim in
throno maiestatis diuinæ esse, partim certo cæli alia
eius loco physice capi & circumscriptam detineri
fingat. Atq; hoc est planè diuellere, & discerpere
Christi personam.

3. Adoratio & inuocatio Christi non exclu-
dit humanam in Christo naturam, vnitam diuinita-
ti Christi, & collocatam ad dexteram Dei Patris
omnipotentis, quandoquidem Deum & hominem
Christum in vtraq; natura totum adoramus. Con-
stat autem adorationem nulli rei competere, nisi
omnipotenti Deo. Neceffe igitur est, non tantum
physicas naturæ humanæ proprietates considerari
in Christo, sed, cum Christi humana natura hypo-
statice vnita sit diuinitati, & collocata ad dexte-
ram Patris, necesse est, non tantum physice & phi-
losophice loqui de Christi carne glorificata, & in
personam Christi, atq; adeo in ipsam Trinitatem,
& huius thronum assumpta & euecta, verum
agnoscere humiliter maiestatis diuinæ, honoris &

D 4

cultus

cultus communicationem cum carne, siue humana natura, quæ unigeniti Filij Dei propria est.

4. Vbi voluntas Christi, ibi res ipsa & factum ipsum. Constat autem de voluntate Christi ex verbo expresso, siue ex manifesta promissione presentie, quam in Cœna obsignauit, quod videlicet velit Ecclesiæ suæ adesse etiam sua humana natura, *ἡμεῖς αὐτὸν ἐσθίμεν*.

17. Ex his omnibus & singulis constat, nos verbo Christi inniti, & nec de absoluta potentia loqui, nec verbo, promissioni, & institutioni euidentissimæ contradicere. Illud enim præceptum quodammodo, hoc verò blasphemum est.

18. Malè quidem habet Beza, quod nolumus campum vbiquitatis, quam vocat, ingredi, sed quod dicimus, posse Christum sua humana natura, siue corpore & sanguine suo esse, vbicunq; vult esse. Disputatione enim de vbiquitate, quam orthodoxis & optimè meritis de Christi Ecclesiæ Doctoribus, Brentio, beate memoriæ, & alijs obijciunt, faciliè possunt & solent homines incautos, securos, simplices quoq; & bonos turbare: qua de causa Lutherus etiam pestis istorum turbatorum, vbiquitatis questionem seposuit. Interrogantur autem omnes fideles, sentiant ne Christum, cuius humana natura hypostaticè vnita est diuinitati, & collocata ad dexteram Patris, posse corpore suo adesse presentem, vbicunq; vult esse. Contrarium enim ipse fidelium aures abhorrent.

Atq;

Atq; hic est status causæ, ad quem Beza aut respondere, aut veritati tandem acquiescat.

19. Non quidem negamus, Christum posse esse vbicunq; suo corpore, quia exaltatio est supra omne nomen imperscrutabilis & ineffabilis, sicut videmus gloriam eius suo tempore, Ioh: 17. Sed in hac vita non de absoluta potentia, verum de voluntate Christi ex verbo expresso iudicamus, & reliqua, quæ tamen nequaquam negamus, ad eternam scholam reijcimus. Interea voluntatem & potentiam coniungimus, quia scimus Christum esse omnipotentem, & esse veracem in præstandis ijs, quæ dixit & promisit.

20. Verbis igitur Christi simpliciter credentes, dicimus, Christum in Cœna corpore & sanguine suo reuera esse presentem, presentia corporali, & per manum ministri distribuere corpus & sanguinem suum omnibus & singulis versantibus pane & vino benedictionis in Ecclesiâ, dignis & indignis, iuxta euidentia verba Testamenti: Accipite, edite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditum est: Bibite, hic est sanguis meus &c.

21. Ludunt hodie Sacramentarij, Beza & alij, vocabulo presentie, & iactitant, se non docere absentiam, sed presentiam corporis Christi. Nam cum verba institutionis aperte doceant, adesse, accipi & manducari corpus Christi, quoties pane benedictionis vescimur, & adesse, accipi,

Et bibi sanguinem Christi, quoties vinum suo calicem benedictionis bibimus, & hæc verba luce meridiana sint clariora, & lucidiora, ut qui contrarium velit affirmare, eum ne aures quidem fidelium ferre possint, cum manifestè Christo laudem omnipotentis & veritatis detrachere conetur, ideo latebras & gyros suos serpentinis habent, & dicere se id, quod reuera negant, videri volunt. Verba enim ipsorum concedunt præsentiam, quam portæ inferorum negare nequeunt, sed cum definienda ipsis est præsentia illa, definiunt absentiam, qua nulla longior excogitari potest. Scriptura enim dicit: Quantum distat cælum à terra, tam longè fecit à nobis iniquitates. Beza eodem modo præsentiam corporis Christi in cœna definit: Quantum distat cælum à terra, tam longè à nobis est Christus suo corpore & sanguine. Præclara scilicet hæc est præsentia veri corporis & sanguinis Christi: Præclara & Christiana scilicet prædicatio omnipotentis & veritatis Christi: Præclara, nî fallor, fides, & certitudo fidei, quam, ut sæpe aliàs diximus, Aristoteles & ethnici melius tradiderunt, quàm Beza. Corpus enim physice esse ἡλικον, & simul & semel non esse in diuersis locis, nec manducari corpus, nec bibi sanguinem hominis, & panem esse panem, vinum vinum, &c. Turcæ & ethnici, diaboli, & omnes homines norunt, non solus Beza. At qualis hæc est quæso, præsentia, dicere, Christus homo

homo, vel (ne contra Grammaticam Beza loqui videar) homo Christus tam propè tibi adest, quàm propè stella Saturni centro terræ adest? Verba autem Cœnæ non dicunt: Ascende cogitationibus tuis supra omnes sphaeras in cælum, & cogita te ibi imaginatione tua videre, & accipere corpus, & bibere sanguinem Christi sedentis in certo cœli loco, sed dicunt: Hoc quod adest, & quod exhibetur, quod accipis, & edis, est corpus Christi pro te traditum, & quod bibis, est sanguis Christi in remissionem peccatorum tuorum effusus, iuxta verba Christi ipsius: Accipite, edite, hoc est corpus meum: Bibite, hic est sanguis meus. Hæc non Beza, non Imperator Turcicus, non Aristoteles, sed Christus ipsa veritas dixit. Huic si quis fidem habere vult, habeat ad salutem suam: qui verò sua humana & philosophica seu physica ratione Christum docere, reformare, & verba eius flectere & reflectere conatur, pergat sanè suo periculo, & pereat tandem iusto Dei iudicio, qui vult habere discipulos fideles, in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi, & huic committentes modum & rationem præstandi ea, quæ dixit ipse, & quæ nostra ratione assequi in hac vita non possumus.

22. Querit quidem Beza, quorsum opus sit præsentia substantiali, & sumptione oris, ut loquitur. Sed responsio est plana, & nota omnibus, qui Christo credunt, hæc videlicet: Christus

ſus dixit, & ita inſtituit, inquiens: Accipite, edite, hoc eſt corpus meum, &c: Hoc ita eſſe iam credimus. Sed quid fit? Sapientia iuſtificatur à filiis ſuis. Et cum Chriſtus dicit, Hoc eſt corpus meum, illi diſputant contrà, Quorſum opus corporali præſentia & manducatione? De iſtis diſputatoribus Syracides loquitur: Cor ſtulti eſt inſtar rotæ in curru, & cogitationes eius, quaſi axis verſatilis: ſicut equus emiſſarius ad quaſiſ equas adhinnit, ita hypocrita adiungit ſe quibusvis deriſoribus, & quare (inquit) dies ſanctior habetur die, cum tamen idem ſol omnes dies per annum faciat? Et ſimiles ſunt diſputationes homine iſto Beza dignæ de creophagia, quam ſœdamente, & ſœdo ore fingit & euomit ſpurc iſime, effutians hæc verba: Si corpus & ſanguis Chriſti cum pane & vino diſtribuuntur, & ore corporis comeduntur & bibuntur, addenda neceſſariò etiam hæc ſunt, quæ velis nolis, neceſſariò coherent, in ventriculum ſcilicet. traieci, & ibi vel concoqui, vel non concoqui, indeq; tandem adeò vel excerni, vel non excerni. Hæc verba ſunt Beza ſanctiſſimi, ſeu potius beſtiæ obſcœniſſimæ, & peſtis Eccleſiarum Chriſti. Et hæc phyſica Beza eſt in ſacro ſanctiſſimo myſterio Filij Dei, Domini & Fratris noſtri omnipotentis, ſuo corpore ſedentis glorioſe ad dexteram virtutis & maiestatis Dei. Verè Beza aper in horto, & ſus in agro: Phyſica hæc eſt: Comedens vorat. Vorans dentibus primum terit,

terit, præmandit, & traiecit in ventriculum, in quo concoquitur & digeritur eſca, & tandem excernitur, ſtercore maturo. At abi Satana, & Deus te increpet, & os tibi obſtruat manu furoris ſui iuſtiſſimi. Nos verò Chriſti leſu verbis apertis credimus, & dicimus, Sacroſanctum & diuinum vnigeniti Filij Dei corpus & ſanguinem non tantum reuera ſiue realiter adeſſe præſentia & in Cœna, ſed etiam reuera ſiue realiter accipi, oreq; manducari & bibi, quia Chriſtus dicit: Accipite, edite, hoc eſt corpus meum: Bibite, hic eſt ſanguis meus.

Hic conſiſtimus, & ulterius non diſputamus, ſed imitamur diſcipulorum exemplum, qui Chriſti verbis ſimpliciter fidem habentes accipiunt panem, & audiunt Chriſtum dicentem, Edite, hoc eſt corpus meum, & accipientes calicem, audiunt Dominum dicentem, Bibite, hic eſt ſanguis meus.

Nulla hic phyſica, nulla Capernaitica creophagia, (ut ſœdè Beza & beſtialiter, more maiorum ſuum loquitur) nulla comeſtio, maſticatio, traiectio, coctio, digeſtio, alteratio, nutritio, excretio, aut ſimile quippiam affingendum eſt diuino vnigeniti Dei corpori & ſanguini, transcendentia omnia humana & phyſica. Nihil etiam quomodo fiat illa veri, ſubſtantialis, & phyſici corporis manducatio, & ſanguinis bibitio diſputari, aut queri debet, neq; poteſt definiri. Modus enim imperſcrutabilis & ſpiritualis, id eſt, inuilibilis.

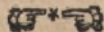
bilis & incomprehensibilis est, etiam si presentia
& manducatio sit vera & ὡσαύτως. Creden-
dum est verbis Christi, quod fiant illa, quæ ipse di-
xit: Quomodo autem fiant, ipsius omnipotentie
& veritati committendum est. Ipse dixit, ipse
facit, quia potens est omnia facere superabundan-
ter, plusquam intelligimus, aut mente concipimus,
secundum virtutem suam agentem in omnibus.

Gloriam & laudem omnipotentie & veritatis
Christo tribuimus, & rationem nostram in obse-
quium Christi submisit, & libenter ac promptis-
sima subiectissimaque humilitate & voluntate capti-
uamus, certo scientes, nos falli nequaquam posse,
quia 1. omnipotentiam Christi prædicamus.
2. veritatem & promissionem Christi allega-
mus, 3. voluntatem in ultimo Testamento
Christi evidentissimis verbis expressam retinemus,
4. ori & voci eius auscultamus, & obedimus,
eumque, ut ouicula pastorem, audimus & sequimur.
5. nostrum intellectum verbo Christi subijcimus,
ita, ut etsi aliquid videatur nobis ἀντιφαστικόν,
tamen à verbis eius non discedamus, qui omni-
potens & verax est, & seruans suæ institutionis,
& assertor sui Testamenti. 6. detestamur
& fugimus vesanorum hominum disputationes,
tribuentes Christo tantum ea, quæ naturæ physice
conueniunt, & Christi verba ponderantes & exa-
minantes non iuxta omnipotentiam & voluntatem
veritatemque Christi, sed iuxta regulas rationis, &
conditiones,

conditiones, & proprietates humanas & physica-
cas. 7. simpliciores & dociles erudimus, pa-
tienter toleramus, & lucrificare studemus.

Atque hæc sunt veluti capita quedam com-
prehensientia doctrine summam, de qua contro-
uersia orta est. Faxit DEVS propitius, ut animi
hominum acquiescant veritati Christi, & verè ve-
ræ fidei confessione & coniunctione coalescant, ad
gloriam & laudem nominis diuini, & propagati-
onem & conseruationem doctrine celestis incor-
ruptæ, ut stare ante thronum IESV Christi pos-
sinus hilares in iudicio extremo, Amen.

NUNC ad te, Beza, redeundum mihi est, &
cum, quæ ad causam pertinent, potissimum
in præfatione directa ad Illustrissimum Electorem
Saxonie AVGVSTVM, Dominum meum
Clementissimum, exponere volueris, aliquid de
præfatione tua dicendum est, quod ut commodius
fieri possit, te ipsum audiemus, & hypomne-
mata paucis tuis verbis subiungemus,
ut collatio ostendat, quid inter
nos agatur.

BEZA

BEZA.
THEODORI BEZAE
modesta & Christiana re-
sponſio,

SELNECCERVS: Inſcriptio conuenit cum dicto Chriſti: Similes eſtis ſepulcris dealbatis, quæ extra quidem apparent ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſibus mortuorum, & omni immunditia.

BEZA.
AD D. NICOLAI SEL-
necceri maledicam & virulentam
reſponſionem,

SELNECCERVS: En ſtatim modeſtiæ & Chriſtiani pectoris exemplar, atq; ſpeculum. Sit autem iudicium penes optimos quosq;. Iſ enim verbis, quibus debui, ad maledicam & virulentam Bezae diſputationem, reſpondi, & fortæſis ita, ut boni inde perſpexerint, me rebus, non verbis niti. Beza verò pro ſua in nos autoritate ſibi perſuadet, cum maledicæ & virulenter alios immerentes adoritur, impunè ſe hoc facere poſſe, neq; quidquam ab ijs, quos turbat, ſibi reſpondendum eſſe, qui cum etiam inuiti reſpondent, & ſe ab homine iſto contumelioſe traduci, mendacijsq; & calumnijs incredibilibus deformari queruntur, crimen

leſe

leſe maiestatis perpetrarunt, lupo aquam, cæu agnus, iudicio ipſius tanti cenſoris, turbaffe dicuntur. Adorari enim, & rectè feciſſe videri vult, ſibiq; inſuper ad iniurias illatas agi gratias iubet. Atq; hec cauſa eſt, ob quam cum ſocijs ſuis ſuperbè & arroganter regerat culpam maledicentiæ & virulentia ſuæ in eos, qui criminationibus hominis, fide & conſcientia ſalua, reſpondere coacti ſunt, quemadmodum exemplo eſt hoc ipſum, quod mecum inſtituit, certamen.

BEZA.
ILLVSTRISSIMO PRIN-
cipi, ac Domino, D. Auguſto, Duci
Saxonia, Electori, S. Romani Im-
perij Archimarchallo, Landgrauio
Thuringia, Marchioni Miſnia, Burg-
gauio Magdeburgenſi, &c. Domi-
no ſuo Clementiſſimo,

SELNECC: Tuas, Beza, machinatiões agnoſcimus, & habes fortæſſe patronos tuos atq; ioues. Verum qua fronte, qua imprudentia, & impudentia Principem Electorem coneris tibi, & factioni tuæ conciliare, nouit Deus, vident boni, dolent pii, gaudent mali: Quem Principem ita nobis pollicemur affectum erga doctrine cœleſtis puritatem & veritatem, ut etiam cum vitæ diſcrimine,

E

(quod

(quod ne fiat, faxit Deus) aduersus corruptores veritatis, confidamus Heroicam ipsius Celsitatem asserituram esse agnitæ veritatis professionem & constantiam, si res, quod absit, ita postulet, etiam si nunc nubecula quædam vestris fuchs & fumis exarata, interposita videatur. Ego profectò, si quisquam alius, didici & expertus sum, cum in aula Dresdensi ad octennium Ecclesiæ Christi seruirem, generosissimum Principis animum verè abhorruisse à delirijs tuis & tuorum: quam laudem constantiæ Christianæ in veritate agnita animus Principe viro dignus profectò non facile deponet ad tuas hypocriticas vanasq; delationes & ciulationes.

BEZA.

Mirantur hodie & indigne ferunt multi Princeps Illustrissime, quum his annis quadraginta tot acerrima tum ciuilia tum externa omnium orbis gentium bella vel sua sponte conciderint, vel certis pactionibus dirempta sint, solum istud bellum Theologicum inter eos, qui se pacis interuentos profitentur, non modo desinere non posse, verum etiam magis ac magis efferuescere, & vt interdum sopitum videatur, velut Aethnæum quoddam incendium exundans, Ecclesiæ

Ecclesiarum Christianarum campos longe lateq; populari.

SELNECCERVS: Rectè, Beza, deploras statum Ecclesiæ mutuis contentionibus hominum inquietorum afflictæ supra modum. Causas autem si perscrutari quis conatur, quid ille dicet aliud, nisi quod veritate neglecta vestro cerebro indulgeatis? Certatum est, ne de alijs controuersijs iam dicam, hætenus vobiscum de præsentia & manducatione vera veri corporis Christi in Cœnæ Dominicæ administratione, iuxta euidentia verba Testamenti Filij DEI. Vos illam subdole & per ambages multiformes negastis, & adhuc, quidquid sanè subterfugij queratis, perperam negatis. Queritur igitur, vobis ne cedendum sit? Responso plana est: Cedat diabolus, cedat mendacium: Christus & veritas maneat, quandoquidè scriptum est: Cælum & terra peribunt, verba autem mea non peribunt. Non autem tantum negatione ista præsentia veri corporis contenti fuistis, sed insuper articulum fidei de ascensione Christi in cælos ita ausi estis contaminare, vt Christum suo corpore circumscriptum alicubi in cælo ita esse, & vt tu contendis, cælo capi, contineri, comprehendere, & detineri, diceretis, vt alibi nusquam in terris, præsertim in ministerio suo & Cœnæ administratione, etiam si velit, (sicut velle se dixit) esse possit. Huic blasphemie, quam nunc defendere conaris, resistendum esse clamitant & hortantur cæli cælorum,

rum, angeli, homines pii, & vniuscuiusq; , qui non
est plane ad ἀπαλυστος referendus, conscientia
& fides, & rationis olim Filio Dei dandæ conside-
ratio, imò ipse Christus Filius DEI & hominis,
DEVS, Dominus & frater noster, ita, vt peri-
iuri, perfidi, leuissimi, ingratißimi, & omnium
creaturarum pessimi diceremur merito, si linguam
cohiberemus ad vestras maiestatis Christi fratris no-
stri extenuationes & elusiones. Sed quid sit?
Vobis quia cedere nec volumus, nec possumus, nec
debemus, nisi periuri fieri velimus, quod absit, voci-
feramini, heu heu, pax nulla. At quis pacem im-
pedit, quis remoratur tranquillitatem publicam &
priuatam? Ille nē, qui veritati contradicit, an-
qui veritatem oppugnanti se opponit? Vera au-
tem nos docere, veritas ipsa euincit, quia Christi
verba habemus, quibus vos affingitis physicas, ina-
nes, blasphemias, & ab omni fide Christiana alienas
glossas. Aliter enim loqui in re maximè ardua
me non decet, & vera me dicere, Sole meridiano cla-
rius est, licet ringatur & insaniat Princeps mundi,
& huius satellitum, mundanum & aulicum. Hæc
verò, qui sint, vt intelligatur, continuatores belli
istius Theologici, vos nimirum Sacramentarij, non
nos harum Ecclesiarum Saxonicarum ministri, com-
memorare volui, ne putes, Beza, nos ignorare, qui
sint autòres & prorogatores belli istius Theologi-
ci, quod tamen tanquam febrim, vt tuis verbis vtar,
potius sustinemus, quàm vt paralyfin vestram, mo-
tum

tum vita & gloriæ Christo auferentem, longius ser-
pere, & radices in Ecclesijs nostris agere permit-
tamus.

Vt autem Christianus lector scire & dijudi-
care possit, bellum, quod vocas, Theologicum, non
de lana caprina, sed de re maxima & sacrosancta
inter eos, qui Christi verba profitentur, & anta-
gonistas, qui iisdem contradicunt, geri, & nobis
inuitis, horrificum certè, nefarium, & omni imbu-
tum odio à te & tuis inferri, etsi illud omne ex ijs,
quæ suprà iam dicta sunt, faciliè cognosci possit,
tamen operæ precium esse videtur repetere collatio-
nem veritatis, & mendaciorum. Repetatur igitur
hæc collatio.

DE PERSONA CHRISTI.

CALVINIS MVSV. LVTHERA-
nismus.

Christus naturales pro-
prietates corporis hu-
mani ita assumpsit, habet,
& retinet, vt suo corpo-
re alibi nusquam possit
esse, nisi in vno certo lo-
co: alioquin enim corpus
physicum non esset cor-
pus

Christus veram huma-
nam naturam, & omnes
huius essentielles prop-
rietates in vnitatem perso-
næ suæ assumpsit, homo
factus, atq; etiam in sua
gloria cœlesti non amit-
tit humanam naturam,
E 3 nec

Caluinismus.

pus, si admitteret ea, quæ corporis non sunt propria. Nihil igitur humana natura in Christo assumpsit, & nihil habet, quod superet conditionem & proprietatem humanæ naturæ. Quapropter etiam si Christus dicat, se corpore suo, & sanguine suo in Coena esse præsentem præsentia corporali, tamen cum hæc verba pugnent cum physicis proprietatibus, siue naturalibus idiomatis corporis humani, assignenda est verbis illis congrua sententia, quæ sit analogia physicis idiomatis. Nam omnipotentia & veritas Christi nihil, quod physicas proprietates superet, admittit. Et veritas diuina, atq; veritas physica, non sunt contrariæ, etiam si

Lutheranismus.

nec abiicit huius idioma-
ta ~~ouſedike~~. Quia verò non nudus homo est, sed DEVS & homo in vna persona, & secundum suam humanam naturam super omne, quod nominari potest, exaltatus est, ita, vt CHRISTO etiam in humana natura, omnis potestas in cælo & in terra data sit, ideo non tantum secundum naturales proprietates corporis in vno certo cæli loco esse potest, sed etiam ubicunq; vult esse corpore suo, ibi esse potest, vt in Cœna, in quo se corpore suo & sanguine esse dixit, etiam si id fiat supra & contra naturales proprietates corporis humani. Nam idioma physica non impediunt omnipotentiam, veritatem, & promissionem, siue

Caluinismus.

am si interdum dispensatio fiat, quæ non euer- tit naturalia idiomata, vt cum Christus ambulauit super aquas.

Proprietates naturæ humane in Christo sunt physicae, & manent immotæ, & immutabiles, ita, vt etiam si Christus secundum diuinam naturam sit omnipotens, & humanam quoq; suam naturam exornauerit donis excellentibus, quæ tamen non sunt diuina dona, sed sunt creata donata, quanta capere potest humanæ naturæ conditio: tamen contra aut supra proprietates istas physicas fieri nihil possit. Manet circumscriptio corporis in aliquo certo loco,

Lutheranismus.

siue institutionem Christi, cuius potentia & virtus est infinita, & immensa, & veritas immota.

Non euer- tit, non abiicit Christus naturales proprietates humane siue naturæ, sed quia Deus est, & quia etiam in humana sua natura accepit omnem potestatem in cælo & in terra, potest facere omnia, quæ vult, etiam ultra, supra, & contra omnes proprietates & conditiones physicas, quas ipse Deus & homo habet sub se, easq; usurpat, moderatur, & regit ad suam gloriam, prout vult, nec tamen illis alligatus est, tanq; causis secundis, quia ipse vt Deus prima causa est,

Caluinismus

eo, & manet regula physica, corpus non penetrare dimensiones, & simul & semel non esse posse, etiamsi velit, in diuersis locis: idq; omne ita est, manetq; immotum, non tantum in hominibus alijs, sed etiam in Christo homine.

Deus non potest facere, ut corpus vno & eodem tempore sit diuersis in locis. Et corpus etiam vnigeniti Dei manet in conditione naturæ humanæ, solo peccato excepto, & nihil habet, quod superet conditionem humanam.

Hyperphysica nulla admittimus. Mariam Christum peperisse crucientam, nixu naturali, dicimus.

Carnem

Lutheranismus.

& ut homo non est extra Trinitatem diuinam, sed Deus & homo est secunda persona in diuinitate, ac etiam in natura sua humana, quæ non est extra personam ipsius, sed quæ in unitatem personæ Christi assumpta est, accepit diuinam, immensam, ineffabilem potentiam in omnes creaturas.

Omnia possibilia sunt Deo, qui de corpore suo facit, quicquid vult, & tamen manet corpus, quod cum sit vnigeniti Dei corpus, omnia humana & physica transcendit.

Certe præter, ultra, supra, & contra idiomata humanæ naturæ, plurima diuina, & hyperphysica in Christi corpore facta

Caluinismus.

Carnem Christi viuificam esse docemus. **¶** **Ado.** Quod ambulauit super aquas, & reliqua, fuerunt dispensatio, quæ non est regula, & terminus naturæ. Resurgit autem corpore suo, non clauso sepulchro, sed forte per angelum aperto. Ingitur ad discipulos clausis ianuis, id est, cum iam nox immineret, quo tempore ianue solent claudi. Ascendit in cælum modo & motu physico. Sedet in cælo, corpore circumscriptus in certo loco, aliter ut **DEVS**, aliter ut homo.

Inuocatur ut Deus. Humanæ autem naturæ idioma

Lutheranismus.

facta sunt, ut conceptio, & natiuitas Christi ex Maria sempervirgine, præter rerum seriem.

Caro Christi viuifica. Christus corpore suo ambulat super aquas, sit **¶** **Exponit**: Resurgit clauso sepulchro: Ingitur ad discipulos clausis ianuis. Ascendit ad cælos corpore suo, contra proprietates corporis physici. Sedet ad dexteram omnipotentis Patris, Deus & homo in utraq; natura, ita, ut sessio non sit duplex, sed vna & eadem in eodem throno.

Inuocatur & adoratur ab angelis Deus & homo. **E s mo,**

Caluinismus.

idioma non est, adorari. Inuocamus tamen totum Christum, sed per communicationem idioma- tum, seruatis vtriusq; nature proprietatibus.

Humana natura in Christo non habet maiestatem & gloriam diuinam. Diuinitas nihil communicauit realiter humane nature in Christo. Communicatio est tantum forma loquendi de persona Christi, non est realis & vera communicatio diuine maiestatis & glorię, cuius humana in Christo natura particeps fit. Nullum enim idioma communicatur.

Testimonia scripture, quę de glorificatione loquuntur, de tota persona Christi sunt intelligenda, non de humana natura

Lutheranismus.

mo, à nobis similiter, Emanuel, καὶ ὁ ὧν ὅσα ἐστιν omnipotens, DEVS & frater noster, totus Christus, sine diuisione.

Maiestatem autem & gloriam hanc, humana natura in Christo non habet à se, ex se, secundum & per se, siue seorsim extra personam Christi posita in abstracto, sed à Filio DEI sibi communicatam, non titulotenus, non verbaliter, sed reuera, cum Deitate verbi vna persona inseparabiliter vnita.

De hac communicatā & donatā humane in Christo nature maiestatem & gloria diuinam, sunt accipienda scripture testi-

Caluinismus.

natura, aut carne Christi. Accipienda enim sunt dicta illa per communicationem idioma- tum, retentis vtriusq; nature essentialibus idiomatis, ita, vt caro Christi nihil habeat maiestatis diuine.

Mihi Christo reddita est omnis potestas, quia antea verbo requiescente in statu humiliatōnis, mea potestas diuina se non exernit.

Nulla

Lutheranismus.

testimonia, vt erudita, pia, & orthodoxa antiquitas semper docuit: Psalm. 8. 1. Corin. 15. Ephe. 1. Omnia subiecisti pedibus Filij hominis. Psalm. 110. Sede à dextris meis. De corpore dominico hæc dicta sunt, inquit Athanasius, Chrysostomus, & alij. Psalm. 45. Deus tuus oleo letitię vnxit te plus, quam consortes tuos. Matth. 11. Omnia tradita mihi sunt à Patre, mihi scilicet homini. Ἄνθρωπος enim hæc dicuntur de assumpta humana natura, vt Athanasius & orthodoxi omnes docent. Matth. 28. Mihi (homini, Iesu Nazareno) data est omnis potestas in cælo & in terra. Dan. 7. Filio hominis data est à Patre æterna potestas. Ephe. 1. supra omne

Calvinismus.

Lutheranismus.
omne, quod nominatur.
Philipp. 2. supra omne
nomen. Apocal. 5. Agnus
occisus accepit potesta-
tem aeternam, Actor. 2.
factus Dominus, 1. Pet. 3.
subiectis sibi angelis.
Matt. 26. sedens ad dex-
teram virtutis, Hebr. 1.
maiestatis in excelsis,
Hebr. 7. excelsior cœlis,
Heb. 8. in throno maie-
statis, Hebr. 12. in throno
Dei, Eph. 4. omnia re-
plens, 1. Pet. 2. Omnes
thesauri sapientiæ in ip-
so absconditi sunt. Tota
diuinitatis plenitudo ha-
bitat in ipso *ὁ ὡς αὐτὸς*,
et c.

Nulla fit communicatio
idiomatum. Retinentur
proprietates utriusq; na-
turæ. Humana verò na-
tura habet sua dona pe-
cuniaria, sed creata, non
diuina, sed physica, non
hyper-

Quomodo autem hæc
omnia fiant, et qua ratio-
ne communicatio illa,
non physica, non essentia-
lis, non etiam verbalis,
sed vera et realis, diuina
et hyperphysica, sine
confusione

Calvinismus.

hyperphysica. Et Chris-
tus non est omnipotens
in sua humana natura.
Creator enim, qui solus
est omnipotens, non com-
municat ulli creaturæ
suam maiestatem et
gloriam, quæ est idioma
diuinæ naturæ.

Humane naturæ in
Christo dona tantum
sunt creata dona, quan-
ta capere et sustinere
potest conditio humanæ
naturæ, maiora tamen,
quàm aliarum creatu-
rarum dona. Et idolatra
est, qui plus tribuit hu-
mane in Christo natu-
ræ, quàm proprietas et
conditio eius perferre
potest. Caro est caro,
humana natura est hu-
mana natura: corpus
est corpus. Nihil hic est
diuinitatis, sed omnia
physica sunt, et physica
sunt

Lutheranismus.

confusione et ex æqua-
tione naturarum et pro-
prietatum fiat, nec mente
intelligere, nec lingua
dicere possumus, sed sta-
lentio atq; firma fide sua
scipimus, et totum Chris-
tum retinemus.

Manifesta igitur blas-
phemia est, detrachere
homini Christo commu-
nicationem maiestatis et
virtutis diuinæ. Hoc enim
modo Filius hominis de
dextera Dei detrahitur,
et negatur esse Deus, qui
est homo. Quid pro-
dest ornare posica eum
titulo diuino, et tantum
creatis donis? Quomodo
constabit unio *ἡ ὡς αὐτὸς*
diuinæ et humane natu-
ræ in Christo, si natura
assumpta ponatur extra
maiestatem? cum id ali-
ud nihil sit, quàm ponere
eandem

Calvinismus.

eis regulis obnoxia,
alioqui caro non esset
caro.

Etiam de Christo
verum est humanam
eius naturam habere se
physicè, & nihil accepi-
sse, quod superet condi-
tionem & proprietate
tem humanam. Qualis
Adam

Lutheranismus.

eam extra personam Fi-
lij Dei: quomodo con-
stabit adoratio carnis
Christi, si ea sit absq;
maiestate & virtute di-
uina? atq; his ita conuul-
sis, quàm ratum erit Te-
stamentum Christi, imò
quid reliquum erit nobis
de tota religione Christi-
ana?

Quòd à nonnullis obij-
citur, non communicari
maiestatem diuinam ulli
creature, quantumuis
excellentibus donis or-
nate, verum omnino
est de creaturis extra
DEVM, non verum
est de humana natura
in CHRISTO, quæ
non est extra trinitatem,
(nisi Quaternistarum
blasphemias admittere ve-
limus, & Nestoriana de-
liria, qualia sunt hodie
Sacramentariorum, ap-
probare) sed in persona
Christi

Calvinismus.

Adam fuit ante lapsum,
talis Christus est in na-
tura sua humana, &
tamen vnus est Christus
Deus & homo, & à no-
bis inuocatur, per idio-
matum communicatio-
nem (quæ tamen reali-
ter est nulla) seruatis
viriúsque naturæ idioma-
tis.

Filius Dei adest præsens
suo ministerio & in
Cœna in terris, sed non
secundum humanam su-
am naturam, verum
tantummodo iuxta di-
uinitatem suam. Nam
secundum humanam na-
turam est in cœlo alicubi,
remotior

Lutheranismus.

Christi est ad dexteram
omnipotentis Dei euecta,
in throno maiestatis di-
uina, vno & eodem ado-
rationis cultu ab omni-
bus angelis & hominibus
celebranda, ita, vt cum
dicimus, Pater noster,
qui es in cœlis, semper
hæc ipsa compellatione
etiam Christum in sua
humana natura inuoca-
mus, quia totum Chris-
tum adoramus.

Cum igitur hæc omnia
verissima sint, & ab om-
nibus inferorum portis
non possunt impugnari,
licet insaniant & ringa-
tur Princeps mundi,
certum iam est, Christum
adesse suæ Ecclesiæ, mini-
sterioque verbi & Sacra-
mentorum, præsentem,
tanquam caput, non so-
lum secundum diuinita-
tem suam, sed etiam se-
cundum

Caluinismus.

remotior à nobis, quàm
cælum à terra distat.
Et Christus corpore suo
non potest esse alicubi,
nisi localiter, visibiliter,
comprehensibiliter, &
sensibiliter, siue physica-
liter.

Quando Christus ait:
Mundum relinquo, &c.
intelligit totalem absen-
tiam humanitatis suæ,
non tantum à terris in
vniuersum, sed etiam ab
Ecclesia

Lutheranismus.

cundum humanam suam
naturam, quia totus Chri-
stus, Deus & homo, ada-
est Ecclesiæ suæ in terris,
& officium Mediatoris
perficit, & suam præ-
sentiam, quæ etiam fit
per naturam eius huma-
nam, peculiari sigillo in
sua Cœna testatus est, &
confirmauit. Christus
enim corpore suo potest
esse, ubi vult esse, & ubi
se velle esse dixit, & pro-
misit in verbo suo, idque
non tantum physice, sed,
cum sit omnipotens, &
verax, hyperphysice,
cœlesti, imperscrutabili,
incomprehensibili, & in-
uisibili modo.

Quando autem Christus
inquit: Relinquo mundum,
non sum amplius in mun-
do: me non semper vobi-
scum habetis: & quando
Patres disputant de ab-
sentia

Caluinismus.

Ecclesiæ suæ, à ministe-
rio verbi, ab administra-
tione Sacramentorum,
in primis à Cœna, ita,
vt nec inuisibiliter, nec
visibiliter nobiscum esse
possit corpore suo.

Christus ita ascendit in
cælum empyreum, vt
alibi nusquam suo cor-
pore esse possit, nisi in
aliquo loco cœli, &
vt homo cœlo capiat,ur,
& contineatur vsque ad
iudicium nouissimum,
corpore suo circumscri-
ptus, & loco certo com-
prehensus, vt nobiscum
in terris, in sua Ecclesia
præsens & actualis
esse nequeat. Sedet
autem etiam vt homo
ad dexteram Dei ideo,
quia potentia eius est
maior

Lutheranismus.

sentia Christi secundum
carnem: non intelligunt
absentiā corporis & san-
guinis Christi à cœna, sed
loquuntur de manifesta,
& visibili præsentia, con-
uersatione & cohabitati-
one Christi secundum na-
turam & conditionem
huius vitæ terrene in
mundo.

Ascendit Christus in cœ-
lum corpore suo, sed non
ita, vt alibi nusquam esse pos-
sit, nisi in certo loco ali-
quo corporei cœli, sed
quod illud ipsum corpus
euexerit ad dexteram ma-
iestatis & virtutis Dei:
quocirca etiam illo suo
corpore potest esse, ubi-
cunque vult esse, & ubi se
velle esse dixit, vt in cœna
diuersis in locis. Nam
præsentia corporis &
sanguinis Christi in Cœ-
na non modo non infir-
matur per articulum as-
ensionis

Calvinismus.

maior, quam angelorum, Elia, & beatorum potentia, letitia, lux, & dignitas, & quia rex & sacerdos est non tantum ut Deus, sed etiam ut homo: Non verò ita sedet ad dexteram Dei, ut etiam in natura sua humana habeat omnem potestatem in cælo & in terra, maiestatem & gloriam diuinam, & possit esse corpore suo inuiolato, ubicunq; vult esse, contra, supra, & præter physicas proprietates corporis humani.

Lutheranismus.

cenſionis Christi in cœlū, sed planè affirmatur & confirmatur. Habemus enim fratrem nostrum, Emanuelem, Deum, Dominum, carnem & sanguinem nostrum, Iesum Christum, sedentem ad dexteram omnipotentis patris, omnibus cœlis excelsores, omnia gubernantē, omnia audientem, cognoscentem, videntem, nobis præsentem, nobis astantem, nos exaudientem, iuuantem, liberantem, saluantem. Cum hoc Deo & fratre nostro omnipotēte triumphabimus, & letabimur contra omnes inferorum portas, ne dum contra misellos sacramentarios, & alios similes. Ei cum patre & spiritu sancto sit laus, honos, gloria, gratia, in omnem eternitatē, Amen. Ipse faciet, ipse iudicabit.

DE

DE COENA.

Calvinismus.

Christus ut ubiq; totus est, sed non totum, ita etiam in cœna est secundum diuinam suam naturam, non autem corporali præsentia, & distribuit corpus suum & sanguinem non verum, sed *τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ* non *ὁμοῦ*, imaginatiuum, metaphoricum, spiritualiter.

Quid sit illud, quod in cœna ore corporeo accipimus, ostendit ratio nostra, & sensus naturalis, videlicet, quod sit panis, & vinum. Verba autem Christi [hoc est corpus meum] tropicè sunt accipienda. Est, pro, significat

Lutheranismus.

In Cœna Domini Christus corporali præsentia adest verè & substantia liter totus & totum, & per manum ministri sub pane & vino benedictionis, distribuit & exhibet, rescentibus, verum suum corpus & sanguinem, inuisibiliter, & incomprehensibiliter, ac insensibiliter, iuxta verba & veritatem sui Testamenti: Accipite, edite, hoc est corpus meum, &c.

Quando querimus, Quid sit illud, quod in Cœna ore nostro corporeo accipimus, ipse Christus nobis respondet: Accipite, edite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Accipimus igitur ore nostro, & edimus

F 2

mus

Caluinismus.

ficat, vt sit signum corporis, vel figura: vel vt sit corpus $\nu\omicron\alpha\tau\omicron\upsilon$, magis natiuū, quod spiritualiter per fidem tantum apprehendi possit. Concedimus igitur, & dicimus, Corpus Christi in coena dari & accipi, sed intelligimus corpus $\nu\omicron\alpha\tau\omicron\upsilon$, & spirituale vsū.

Filius Dei in coena verē & essentialiter, siue substantialiter præsens, dat nobis corpus edendum, & sanguinem bibendum. Præsens autem est verē & substantialiter secundum suam diuinitatem, qua omnia replet, non secundum suā humanam naturam: & dat corpus & sanguinem spiritualiter, credentib. quod corpus tamen nō adest præsens, nec accipitur ore nostro in terris, sed in

caelis

Lutheranismus.

mus id, quod Christus nos accipere & edere iubet, corpus videlicet Christi, & bibimus sanguinem Christi.

Non tantum spiritualiter per fidem corpus Christi accipimus, sed etiam corporaliter ore nostro cum pane & vino verum corpus & sanguinem Christi accipimus, modo nobis incognito, & omnem captum humanum rationemq; naturalem superante.

Modum

Caluinismus.

caelis est à nobis absens, $\eta\gamma\alpha\mu\sigma\omicron\upsilon$ & contentum in certo caeli loco.

Ratione nostra uti, & hanc consulere debemus. Ea dicit: Corpus est circumscriptum, & est in certo loco, & non potest simul & semel esse in diuersis locis. Et Deus ipse non potest sua omnipotentia, etiamsi velit, hoc efficere, vt corpus $\eta\gamma\alpha\mu\sigma\omicron\upsilon$ sit simul & semel in diuersis locis.

Qui dicit, verbis Christi simpliciter credendū esse, is est Capernaita, Thyestes, Creophagus, Idolophagus Deiuiorus, $\alpha\iota\mu\omicron\tau\omicron\mu\epsilon\varsigma$, sanguipositor, sanguiuorus, comestor sui Dei, &c. Simplicitas autem nostra non debet rationi esse contraria. Et verbum Dei datum

Lutheranismus.

Modum ratione nostra nec debemus, nec volumus nec possumus scrutari, sed rationem nostram captiuamus in obedientiam Christi, & verbis Christi credimus, & sumus discipuli Christi: ipse dixit, ipse potest. Quomodo igitur fiat id, quod dixit, eius omnipotentia, & veritati committimus.

Capernaïticas & carnales imaginationes de comestione, coctione, digestionē, fugimus, excramur & detestamur. Christo credimus, dicenti: Accipite, edite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditum est. His verbis innitimur, & acquiescimus, & absurditates

Calvinismus.

datum nobis est, ut ratione nostra illud apprehendamus, meditemur, pensitemus, examinemus.

Modus presentie, exhibitionis, et manducationis est spiritualis, et tantum per fidem perficitur. Corpus autem et sanguis Christi nullo modo corporaliter communicantur, sed solummodo assunt, multo minus exhibentur, et manducantur. Particulas, in et sub reijcimus. In inclusionem, sub comprehensionem, cum consubstantiationem significat.

Indigni

Lutheranismus.

ditates omnes abrumpimus, nec ulterius disputamus. Ipse dixit, ipse facit. Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia. Corpus autem Christi nec conteritur, nec digeritur, sed corpus est et manet corpus, a nobis autem accipitur iuxta verba Testamenti, eo modo, quem ipse testator Iesus Christus novit.

Et quia modum ignoramus, ideo dicimus, Panem esse corpus Christi (ut ipse Christus loquitur) vel esse non corpus corporis, siue participationem naturalem: vel in, cum, sub pane dari nobis, et accipi a nobis verum corpus Christi, et in, cum, sub vino bibi verum sanguinem Christi: non ut inclusio, transsubstantiatio, aut consubstantiatio

illa

Calvinismus.

Indigni, cum spirituali manducatione careant, carent etiam participatione corporis et sanguinis Christi, et nihil aliud, nisi panem et vinum accipiunt. Rei autem sunt corporis Christi, quia respuunt oblatum usum spiritualem, et beneficia Christi. Iudam vero interfuisse Coenae ambigimus, licet Historia, Augustinus, et Ecclesiastici Doctores Iudam interfuisse ostendant.

Concludimus ergo, et dicimus Corpus Christi praesens

Lutheranismus.

illa physica fingatur, sed ut ostendatur, nos vere accipere corpus Christi verum, cum panem benedictionis accipimus, etc.

Et quia Christus non tam pijs suis discipulis, quam etiam proditori suo Iudae impio dedit panem, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur: ideo etiam indigni in Ecclesia non tantum externa signa, id est, panem et vinum, sed etiam corpus et sanguinem Christi accipiunt, sibi ad iudicium, et rei sunt corporis et sanguinis Christi, ut Paulus evidenter affirmat, licet modus participationis nobis plane incognitus sit.

Concludimus ergo, et dicimus, Corpus Christi

F 4

verè

Calvinismus.

præsens non esse in cœna, sed in certo cœli loco, & tam procul abesse à cœna, quàm longè distat cœlum à terra: & nos in cœna verū Christi corpus ore nostro nō accipere, sed spiritualiter tantummodo per fidem ascendentem in cœlum, ubi corpus Christi est localiter contentum, & imaginantem sibi congregatione propria coniunctionem cum corpore Christi, & nos non fieri participes substantiæ corporis Christi in cœna, quia corpus non adest, sed accipere virtutem, operationem, efficaciam, siue beneficia absentis corporis Christi per fidem: & indignos tantum externa elementa, non verò corpus Christi ore suo accipere: atq; ita tantum unam esse

Lutheranismus.

verè & substantialiter præsens adesse, ubicunq; in terris Cœna Domini iuxta institutionem Christi celebratur: & nos in Cœna ore nostro verum Christi corpus accipere, quoties pane benedictionis vescimur: & indignos suo quoq; ore verum corpus Christi manducare: atq; ita duplicem esse manducationem, unam, qua vescentes pane accipiunt ipsum corpus, siue ipsam substantiam corporis & sanguinis Christi: alteram, quæ est spiritualis, & propria dignorum siue credentium, qui agunt poenitentiam.

Huius

Calvinismus.

esse manducationem, spirituales scilicet, quæ sublata nihil restat, nisi panis & vinum.

Nostræ doctrinæ fundamentum est: Primum, regula physica: Corpus verum oportet in uno loco esse, & non potest simul & semel in diversis esse locis. Secundò, absurditas doctrinæ de corporis & sanguinis naturali participatione: Tertiò, articulus de ascensione Christi ad cœlos. Corpus igitur Christi est in cœlis, & Christus corpore suo, quod localiter cœlo capitur & continetur, non potest esse præsens in terris, siue in Cœna, siue alibi.

Lutheranismus.

Huius doctrinæ, fidei, & confessionis inuictum, immotum, & infallibile fundamentum est, Testamentum & Institutio Christi, qui est veritas, & vita, & fallere neminem vult, & est seruans sue institutionis. Aut igitur credamus verbis Christi [Accipite, edite, Hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur] aut negemus Christum esse Omnipotentem, & veracem, quia medium nullum est. Si credimus Christum esse verum Deum, esse omnipotentem, & esse veracem, utiq; etiam credimus, posse & velle eum præstare ea, quæ dixit & promisit, etiamsi modus, quomodo fieri illa possint, nobis incognitus, & rationi non sit contrarius sit.

F 5

BEZA

BEZA. Huius autem plane deplorandi mali qui causas perscrutantur, non vnum idemque sentiunt, ex quo longe tristissimum illud consequitur, ut dum non intellecta morbi causa, vel nulla, vel incerta, vel etiam ipso malo deteriora remedia usurpentur, insanabile sensim malum euadat.

SELNECC: *Pij & eruditi omnes morbi causam intelligere iam dudum didicerunt, quæ nulla est alia, nisi quod verbis Christi, qui est ipsa veritas immota, sese ratio humana tua subijcere & credere dedignatur.*

BEZA. Alij perpetuitatem huius intestini belli non modo non mirantur, sed etiam usque adeo negligunt, ut sicut medici febrim in paralyti, pene peribendum ac fouendum illud putare videantur. Alii enim hanc esse Ecclesie conditionem, ut sit illi *ἡ ἀσθενεία* cum externis simul ac domesticis hostibus: & bono Ecclesie cedere, ut non tantum schismata, sed etiam hæreses existant, ut qui probati sunt, manifesti fiant: Alij damnans ista quidem, sed

sed prout suæ illos opiniones trahunt, in hunc vel illum quemuis potius, quam in istorum malorum auctores culpam omnem deriuant. Iacet interea languens Ecclesie corpus, eo redactum, ut a nullis magis lædatur, quam ab ijs ipsis, qui se medicos ipsius profitentur. Itaque non defuerunt, nec etiam desunt qui quod in desperatis morbis fieri solet, omnia temporis, seu potius Dei providentiae relinquenda putent; nec prorsus tentandum quicquam, non modo sententijs, verum etiam ipsarum opinionum vel auctoribus, vel defensoribus tam inter se pertinaciter confligentibus: Hic ego vero quid dicam, qui nec sententiam roger, nec, si habeam, ea sim auctoritate, cui fides habeatur? Imo quis me in alios dicentem ferat, cui potius pro se dicenda causa videatur? Dicam tamen aliquid apud te Illustriss. Princeps, summa tum æquitate, tum humanitate tua fretus, de hoc quoque exultans, & Deo Opt. Max. grarias agens, quod tu sis vnus inter omnes ab eo, qui cum nunc mihi res est, ad hæc cognoscenda

da delectus. Id vero si fortifecit ille
audacius. & ἄρ' ὁ ἡγεῖται, sustineat ipse
se culpam omnem oportet.

SEL NECC: Audacia tua, mi homo,
in temeritatem & impudentiam extremam degenerat.
Ego quod feci, optimo & subiectissimo animo
feci, apud Principem eum, cui & seruiissem antea,
& operam quantulamcumque meam pollicitus es-
sem, & agnosci ac diiudicari veritatem petij, &
nihil aliud. Tu vero vere ἄρ' ὁ ἡγεῖται homo
externus audacter siue sponte tua, siue surbornatus
ac personatus inuolas in aulam Electoris incluti,
asserens doctrinam ē diametro pugnantem cum
Confessione Ecclesiarum orthodoxarum, quæ Celsi-
tati ipsius commissæ sunt. Hoc num gratum possit
esse animo excelso Herois eius, qui adhuc Christia-
num Lutheranismum profitetur, tu ex tuo cerebro
iudicare facile poteris. Suspectas reddis Ecclesias
optimi Principis, turbas moues inter multos bonos,
suspendis iudicia, dubias dubitationes accumulas,
præstantissimum Principem suspicionem oneras, non
quidem necessaria, non tamen contemnenda, aulicos
inquietas, VVitebergenses omnes (de quibusdā
enim certis quod constat, sane constet) in pericu-
lum adducis, non tam ad Misnenses adhuc recte sena-
tientes, quam apud externos, fucosque vel singularis,
quæ iactatur, doctrine, vel blanditiarum hypocri-
ticarum

ticarum delinīs atque corrumpis etiam eos, qui
boni sunt, & qui nihil minus, quam Sacramen-
tariorum somnia, sibi placere certo sciunt.

Hæc verò & alia, de quibus verba ut faciam,
nunc opus non est, quam arridere possint Principi
Electori constantissimo, etiamsi is, si fieri possit, à
mille Beatis circumdetur, & ad consensionem insti-
getur, facile colligi potest ex animo vniuscuiusque, cui
veritas cordi & curæ est. Pius enim animus ex
se iudicat alios, qui modo pietatis curā mouentur.
Consultum autem non tantum nostris esset Ecclesijs,
sed etiam tuæ conscientie, si à turbatione Germaniæ
abstineres, & tua ageres, iuxta præceptum Pauli
damnantis ἀλλοτρίοις κοινῶς.

BEZA. Ego interea velut ad
Celsi tuæ tribunal vocatus compareo,
Illustrissime Princeps, primum quid-
dem aliquid de causâ ipsius summa,
deinde vero pauca de me priuatim
dicturus.

SELNECCERVS: Electorem Saxo-
niæ Dominum meum Clementissimum, non tantum
ferre possum, sed etiam exopto mihi dari iudicem,
sicut antehac petij sæpenumero, & adhuc peto sup-
pliciter, quandoquidem Celsitas ipsius recte à tene-
bris educata & instituta est, & in tuam gratiam
nihil

nihil mutatura facile, nisi Christus poenas, quas commuerimus, infligere nostræ velit Germaniæ. Tu verò, mi homo, quod audacius & ἄλτ' ἰσχυρῶς, vulpeculæ versutissimæ in morem, comparere te dicis, facis, ut soles, proposito & voluntate conciliandi tibi animos innocentissimos, & tuæ sectæ hactenus insensissimos. Crede & cede veritati, id est, verbis CHRISTI, ut postea audiemus, aut desiste à tuis machinationibus. Non enim inuenis Principem eum, qui in tui gratiam à veritate cœlesti agnita, ad tua physica deliria deficiat. Ac etsi sint in ipsa aula, qui te aliter sentiunt & loqui, præsertim in hac tua defensione, sibi & alijs persuadent, quàm Zwinglius & Caluinus locuti sunt antea, & negent te esse Sacramentarium, id est, negent te Zwinglij & Caluini sententiam ἡγῆσαι τὸ δόγμα & alijs nonnullis probare: tamen tumet ipse non accipis, non probas, non admittis istam persuasionem inanem, mendacem, & vanam, ut hæc ipsa tua ostendit defensio. Sitq; iudicium penes te. Te ipsum enim nostri optime.

BEZA: Perpetuum esse bellum Ecclesiæ cum exteris domesticisq; hostibus, tantisper dum ultimus ille dies appareat, quo Pater omnia Filio subijciat, tum ex ipso Dei verbo, tum ex
per

perpetua experientia satis liquet. Sed nos esse existorum hostium numero, id vero prius fuit probandum, quam excusati habeantur, qui nos tam diu. & ita impotenter persequuntur, ut ipsis etiam iuratissimis hostibus omis-
sis, & neglectis ouium suarum pestis lentissimis, & ob oculos obuersantibus morbis, in nos vnos ferantur.

SELNECCER. Parce bonis, mi homo. Hostes agnoscimus eos, qui manifestæ veritati cœlestis doctrinæ in quocunq; fidei Christianæ articulo se contumaciter & pertinaciter opponunt. Ad vos verò quod atinet, Sacramentarij, iam dudum nota est animorum nostrorum sententia, verbis D. PAVLI EBERI expressa, quæ recitare libet: Nullo modo aut ratione adduci me patiar, ut ceu nocentissimos hereticos dam-nem, & ex Ecclesiæ societate prorsus ejicien-dos & anathematis turbine Papistarum mucronibus & flammis obtrudendos esse censeam eos, qui in alijs regnis & Ecclesijs reliquam Evangelij doctrinam iuxta Prophetarum & Apostolicorum scriptorum consensum nobiscum
profitescentes,

profitentes, in hoc articulo sic informati, & à suis Doctoribus persuasi sunt, vt cum impossibile & absurdū videatur corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi, quod in cœlo est, & haud dubiè humane naturæ essentialēs proprietates etiamnum post glorificationem ineffabilem retinet, in Cœna, vbicunq; illa iuxta Christi institutionem celebratur, datis & sumptis visibilibus elementis, pane & vino, reuera præsens comedendum & bibendum, tradi & accipi tam à pijs, quàm à securis & hypocrittis in Ecclesia: credant in cœna sumi ore tantum panem & vinum, symbola absentis corporis, quod tamen fide vnà cum suis beneficijs virtute & efficacia accipi, atq; ita spiritualiter tantum manducari & hauriri debeat ac possit, eo sumptionis modo, de quo Christus Ioannis 6. loquitur. Hos inquam etiamsi iudico perperam sentire, & nos ab ipsis dissentire palam profiteor, & summopere atq; intimis cordis mei votis & gemitibus opto, ipsosq; oro & hortor, vt malint Christo communi liberatori nostro, auctori huius imperscrutabilis mysterij etiam in hoc articulo, sicut in alijs faciunt, laudem veritatis & omnipotentiae tribuentes, nobiscum reuerenter credere & obedire, sicut promittit, & præcipit ipse tantus Doctor, & tam benignus ac potens Dominus: quàm vel suæ rationis ductum, vel illorum persuasiones sequi, qui verbis Christi eatenus autoritatem derogant, quatenus cum luce naturali non congruunt, quod male & cum periculo summo

fit:

fit: Tamen nec volo, nec salua pietate possum esse
 εμὸς ἡμῶν & astipulator ijs, qui tanta vehementia hos aliter sentientes impugnant, vt sæuissima etiam supplicia, quibus non ob hanc tantum de Cœna sententiam hi constantes martyres subiiciuntur, non admodum improbare videantur &c. Hactenus D. Eberus. Hec nostræ quoq; sententia mentis erit perpetuò. Non hostes, sed fratres esse cupimus, illæsa veritate. Vestros labores, & constantiam vestram prædicamus, calamitatibus vestris meritò, & ex animo afficimur, vestram salutem DEO assiduis precibus commendamus, & non sine commiseratione vestram pertinaciam deploramus, & vestrum in doctrina de Cœna Dominica consensum cum his nostris Ecclesijs impetrari posse, sublatis omnibus dissidijs, fluctatibus & contentionibus, ardentissimè optamus, & à Deo quotidianis precibus flagitamus, & nostris scriptis & responsionibus querimus, & non sine magnis causis aliquando fore speramus. Sed iam questio est, cum vos insurgitis aduersum nos, Creophagias fingitis, Ministerium nostrum & coetus puberos vitatis, ceu Thyestas, Capernaitas, Carniuoros, sanguinipotus, Ianios, & nescio quibus contumelijs, & nominibus calumniosissime nos deformare conamini, vt tu Beza soles etiam in hac tua defensione, peruersissime, mentionem faciens denuo, (nam mos ille tuus fuit antea etiam, & adhuc est) nescio cuius traiectionis in ventriculum, concoctionis, & excretionis putidæ & nefandæ, cuius contumelia

G

melie

melix etiam ipsum Satanam puduisse debebat, num
tacendum nobis sit, qui verbis Christi insistimus, num
vobis fenestræ & portæ aperiendæ sint vtrò ad
comminiscendas istas blasphemias, num ferendum sit,
à vobis seduci animos teneros, Ecclesiasq; rectè con-
stitutæ turbari, & nostrum sacrosanctum ministeria-
um contemni? Hic, qui pius & sanus est, dicet
vnuquisq; homines inconstantissimos, & leuissimos
perhiberi, si taceremus, nos posse meritò. At vos
quum non adoramini, & omnia vestra reuerenter
& subiectissimis animis probari, & magnifieri, ani-
maduertitis, impatienti muliebriq; querimonia &
lamentatione, pacem turbari, & Ecclesias offendi
elamitatis. Nos certè in culpa non sumus, quò mi-
nus pax fiat. Credite & cedite veritati, & fratres
nostri critis, & in eternum manebitis. Querenti-
bus, vt Pilato, Quid sit veritas, respondemus:
Verbum Christi immotum: Accipite, edite, Hoc est
corpus meum, quod pro vobis traditum est, &c.
Pereat mundus, ruat cœlum, ruat terra, modò
maneat verbum Dei, & veritas Christi inuiolata.
Vna enim vocula Filij Dei, pluris nobis esse de-
bet, quàm totus mundus, quàm omnis physica aut
philosophia, quàm omnium hominum gratia, fa-
uor, indignatio, ira, potentia, quàm omne pericu-
lum, aut vitæ discrimen, quàm omnis ratio & sa-
pientia non humana tantum, sed etiam angelica.
Cedant omnes, qui nobiscum idem fateri nolunt, qui-
cunq; sane sint, sapientes, docti, potentes. Hic

nullus

Nullus respectus hominum esse debet, cum doctrina,
fides, conscientia, & ratio reddenda Filio Dei, nec
patiantur ludum, nec se impediri ferant.

BEZA: Et cur tandem obse-
ro? num quod de vna Dei essentia,
de tribus hypostasibus, de Christi per-
sona vel officio, de Lege aut Euange-
lio, de peccato, de gratia, de fide, de
iustificatione, de bonis operibus, de
resurrectione, de futuro iudicio, de
vita æterna, num deniq; quod de Sa-
cramenti definitione, de Sacramen-
torum vniuersalium & perpetuo-
rum numero, de signis, de re si-
gnificata, de fine & vsu Sacramen-
torum dissideamus?

SELNECCERVVS: Doctrina de idi-
omatum communicatione, ad personam Christi
omnino pertinet. Nam etiam si in ijs, quæ licet sint
vnius naturæ propria, tribuuntur tamen personæ in
concreto, nobiscum consentitis: tamen de ijs, quomodo
vtraq; natura in Christo, agat cum communicatione
G 2 alterius:

alterius: & quid humana natura in Christo, præter physica idiomata ex hypostatica cum diuinitate vnione acceperit, dissidia & excitas & auges, Beza. In Sacramenti quoque definitione, præsertim in doctrina ἀλλ' ὁ δὲ πρὸς κρυψὸν, num consensum ostendere possis, tu videris. Tu signa profers, nos cum signis rem ipsam præsentem habemus, quæ signatur.

BEZA: Minime. opinor, hoc dicet eorum quispiam, si eos excipias, a quibus plane dissentire nos (ipsis etiam VVitebergensibus tuis diserte consentientibus) & corde & ore profitemur: qui videlicet naturas ipsas cum Nestorio, & earum essentielles proprietates cum Eutychete confundunt. Etsi enim ex istis, quibus hoc vnum propositum videtur, ut litem ex lite serant (quasi scilicet veteres turbæ impediendo operi Domini non sufficiant) nonnulli quædam alia nobis exprobrare conantur, extant tamen communes nostræ confessiones, Heluetica dico & Gallica, illa quidem plenissime, ista vero compendiose capita nostræ, id est, Evangelicæ fidei

fidei complectens, quæ vel solæ nos satis superque ab istiusmodi calumnijs vindicant.

SELNECC: Velim te, mi homo, parcere Ecclesie & Academie ei, ex qua semper arietes Sacramentariae tuæ factionis prostrati fuerunt. Ne queso Ecclesie & Academie toti defectionis notam à veritate Luthera, id est, verè Christiana, ad rationis vestræ strophas inurere coneris. Absit etiam illud ab Ecclesia VVitebergensi, ut quod certi quidam audacter & impotenter factitant, ab Ecclesia & Academia factum aut dictum censeatur. Ecclesiam enim & Academiam VVitebergensem, ut supra diximus, non aliam intelligimus, non aliam agnoscimus, non aliam nouimus, nisi quæ fuit tempore Lutheri, Philippi, & aliorum Præceptorum, ἢ ὡς ἐν ἡμῶν. Hic si facies doctrinæ est alia, VVitebergensem non agnoscimus. Et in hac causa, quæ sit VVitebergensis Ecclesie & Academiæ doctrina, fides & confessio, expositum habes cum in ipso Christi Testamento, tum (ne de Patrum orthodoxorum testimonijs iam dicam) in scriptis Lutheri editis contra Sacramentarios, item in Catechismo, articulis, quos Smalcaldicos vocant, in Doctrinæ Corpore conscripto à D. Philippo, & in D. Pauli Eberi assertionem: quos libros si probas, & accipis, bene est, & omnis controuersia iam est

G 8 ad

ad finem deducta: sin minus, ne queso nostras Ecclesias, VVitebergensem, Lipsensem, Dresdensem, Saxonicas, Misnicas, Thuringicas, & alias tam leues, & inconstantes esse censeas, vt à confessione veritatis agnita, & in illis libris comprehensa, in tui vel aliorum gratiam ad Physicas vestras phantasias discessuræ sint. Quod si sunt alij, qui fortassis aliter iudicant, etiamsi in ipsa Schola VVitebergensi illos esse vel Theologos, vel Professores alios demonstrare possis, ratio tamen illorum nullo modo ab Ecclesijs habetur. Corpus enim Ecclesie non distrahimus, & priuatis fanaticorum & ambitiosorum hominum opinionibus locum permittimus nullum, multò minus Confessionis normam, mutata & abnegata agnita veritate, ad ipsorum ductum adaptamus. Vobiscum autem dissentire nos ab omnibus & singulis, qui naturas ipsas cum Nestorio, & earum essentielles proprietates cum Eutychete confundunt, corde & ore profitemur. De Confessionibus verò vestris alias.

BEZA: Quænam autem est igitur tanti & tam implacabilis odij causa? Quod, inquit ille, qui me nunc iouitum in hoc certamen pertrahit, Christo homini adimamus potentiam

eam, quam sibi datam accipit in omnes creaturas, id est, potentiam diuinam. Deinde quod eisdem Christo adimamus veritatem promissionis & Testamenti, quasi suo corpore & sanguine in Coena, vbiuncq; rite peragitur, non sit præsens, neq; etiamsi velit, possit esse præsens: Neq; possit distribuere pane & vino benedictionis vespentibus reuera verum & essenziale corpus & sanguinem suum. Hæc ille,

SELNECCERVS: Quòd te inuitum, Beza, à me nunc in certamen nouum pertrahi comminisceris, iniuriam tibi & mihi facis manifestam. Et vt te erudiri sinas, rogo. Commonefactiunculam de versione: Oportet Christum cælo capi, id est, comprehendendi & detineri, scripseram iussus & rogatus, & neminem perstrinxeram. Cum enim illa versio nostris Ecclesijs & scholis esset planè & meritò ignota, & ex tuo tantum exemplari desumpta, (quam ob rem Beza illam esse dixeram)

dixeram) cumq; non aliter vsurparetur, quam vt
Christus suo corpore in certo cœli loco detineri &
circumscribi, siue capi fingeretur, ex quo consequi
facile animaduerti poterat, alibi præsertim in ter-
ris, quoties & vbi Coena administratur, eodem illo
corpore suo Christum esse non posse, atq; ita & om-
nipotentie & veritatis laudem versio ista Christo
subdole adimeret, rectè scripsi, versionem istam sen-
su istiusmodi acceptam, plane falsam & impiam
esse. Hoc scilicet meum grande crimen est læsæ
tue maiestatis. Hæc causa est, ob quam furiosissi-
mè insurrexeritis aduersum me, boni scilicet viri,
labra tantummodo mouentem & musitantem de pe-
riculo nouæ, & Ecclesijs nostris inaudite & pere-
grine versionis. Hic primùm Disputatio Gram-
matica, non ab Ecclesia & Academia VViteber-
gensi, vt tu effutis, Beza, sed ab homine priuato &
philosopho. ES ROMO Rüdingero, hospite olim
in mea domo, iam oblito consuetudinis nostræ, ho-
steq; factò absq; mea culpa, contra mentem & vo-
luntatem Theologorum (vt ego quidem tanquam de
viris honestis ratiocinor) qui tum temporis, cum illa
interea contra omnem fidem & honestatem publi-
cam & priuatam, ciuilem, & Ecclesiasticam, in pu-
blicum, priuati hominis iussu, edereur, tabellarium
apud me haberent à se missum, meam vt voluntatem
inquirerent, in me contumeliosissimè scripta & edita
est, in qua periurij, apostasie, leuitatis, & hereti-
cæ prauitatis ab homine isto, Deo & sue ipsius con-
scientie

scientie bellum inferente, mendaciter & leuiter ac-
cusor. Mox tuum scriptum aduersum me pro-
diit calumnijs plenum, in quo idem, quod ille, facere
ausus es. Ego verò quid? Taceam ne? an
ignominiam & ignominiam probrosissimam coram
DEO & Ecclesia vniuersa incurram? Absit.
Sed quid sit? Respondi lacepsitus & prouocatus
nominatim, & mendacijs & calumnijs impeti-
tus tot & tantis, vt maiores, atrociores, & viru-
lentoiores illæ esse non possent. Respondi autem
fortassis tuo iudicio apertius, quam putaras.
Nunc me in culpa esse exorti certaminis, & te à me
inuitum pertrahi perhibes, homo tui oblitus. Iua-
dicent autem DEVS, Angeli, & homines, quid,
quo animo, & quanta illud modestia fecerim sine
cuiusquam nomine & læsione: qua de re fortassis
aliàs aliquid dicendum erit.

BBZA: Quæ si vera sunt, vt
dicuntur, sane non odio hominum
duntaxat, sed etiam vltimo exitio nos
dignos esse vltro profiteor: meq; adeo
primum luendis tantorum criminum
pœnis offero.

SELNEC. Non decet virum sapientem
& bonum negare ea verbis, quæ animo non negat,
multò minus palliare opiniones non ferendas. Vera
sunt.

sunt hæc, mi homo, quæ à me dicuntur, & uti dicuntur. Commiseratione autem dignus es, Beza, quod Petri exemplo deicas, & diris te deuotes in re, quæ omnibus manifesta est, & tuæ conscientie testimonio non potest negari, utinam etiam Petri exemplum amare stendo, & poenitentiam agendo imiteris. Hoc ut ob oculos ponam omnibus euidentissimè, repete Accusationis, quam vocas, capita. Primum enim dicis falso te accusari, quod Christo homini adimas potentiam diuinam. Hoc verum ne sit, quæso ipse perpendas, tuamq; conscientiam aliquo saltem modo consulas. An quæso, mi homo, non adimit is potentiam diuinam Christo homini, qui affirmare non erubescit, Christum suo corpore tam remotum & procul disitum esse à cœna, quam est cœlum supremum à terra, & ita cœna, lo capi, contineri, comprehendere, ut etiamsi velit, dicat, & promittat, tamen non possit esse ~~omni~~ ^{presentia} præsens in Cœna, ubicunq; hæc in terris rite peragitur? An hoc non sacrilegium extremum est, an non blasphemia & caput hæreticarum opinionum? Vide igitur, quam verè te ludentis pœnis offeras. Deinde negas iureiurando, à te negari veram præsentiam corporis & sanguinis Christi in Cœna, veramq; distributionem & manducationem veri & essentialis corporis & sanguinis Christi. Si hoc est ita, cur disputas, cur litem ex lite seris, cur rixaris? Deploro tuam vel inconstantiam, vel versutiam. Paulò enim post, quod

quod una manu dare visus es, altera totum illud destruis, rapis, euerdis, inquit: Reális præsentia corporis Christi non est in Cœna Domini. Item, præsentia illa eo ipso loco, ubi Cœna celebratur, & sumitur, commentum est analogiæ fidei ex diametro repugnans. Item, Christus non potest velle corpus suum multis in locis, ubi Cœna celebratur, sistere. Item, carnem Christi sub, vel in, vel cum pane in Cœna realiter præsentem esse, vanissima sunt hominum commenta. Quis iam tam cæcus, tam demens, & stolidus esse potest, ut tibi iniuriam fieri perhibeat ab eo, qui affirmet, adimere diuinam potentiam Christo homini per tuas imaginationes phyras, & negari veram præsentiam, distributionem & manducationem veri corporis & sanguinis Christi? Tu igitur videris, quo corde, quo ore, qua conscientia neges ea, quæ ipse affirmas. Ac si adhuc scintilla rationis humanæ, & iudicii relicta est in terris, censores volo esse omnes & singulos, quid de tua deuotione & imprecatione statuendum sit. Scio quidem, quid respondeas, & quomodo spirituales præsentiam (quæ corporalis est absentia) inculceas. Sed omnia ista responsa & argumenta tua per se concidunt & euanescent, si CHRISTI verba audiantur & considerentur, quæ, ut supra dixi, pluris sunt, quam cœlum, terra, natura, philosophia vniuersa &c.

BEZA:

BEZA: Itaq; te vehementer precor, Illustrissime Princeps, vt me de istis capitibus non quidem plene disputantem, sed paucis tantum agentem placide & patienter audire sustineas. Num, igitur, quæso, illi, Christum hominem omnipotentia Dei, quæ quidem summa & vna est, spoliarent, qui eundem esse verum vnicum, & æternum æterni Patris Filium profitentur, & aduersus nostri temporis hæreticos omnium constantissime (absit verbo inuidia) semper defenderunt?

SELNECC: Vis, Beza, ostendere, saluam & inuiolatam relinqui Christo homini omnipotentiam diuinam. Hoc verò facis admodum lubricè, inquiens: Qui dicit Christum esse verum, vnicum & æternum æterni Patris Filium (addam plura, vt intelligaris, de quibus inter nos conuenire, minimè dubito.) *ὁ ὡς ἰσὶον, ὁ ὡς ὁσὶον καὶ ὁ ὡς ὅτιον* Patri & Spiritui sancto, is tribuit Christo potentiam diuinam. Nos, inquis, docemus, Christum esse æternum æterni Patris Filium, & aduersus Arrianos & Antitrinitarios constanter hanc doctrinam defendimus. Ergo nihil detrahimus omnipotentia

nipotentia Christi. Respondeo. Vera hæc sunt omnia de Christo Dei Filio & Deo nostro, contra Arrianos, Mahometistas, & omnes omnium infectorum portas. Et nisi Filius Dei factus esset homo, & Verbum caro factum, non esset opus ulteriore questione. Deus enim Pater, Deus Filius, & Deus Spiritus sanctus sunt vnus Deus in vna diuina essentia, potentia & gloria. Nunc verò, cum sciamus Filium Dei, etiam esse Filium Mariæ, Deum, & hominem, *θεὸν καὶ ἄνθρωπον*, Emanuelem, fratrem nostrum, carnem de carne nostra, & os ex osibus nostris, *ὡς ἀπὸ ὀστέων, ὡς ἀπὸ ὀστέων, καὶ ὡς ἀπὸ ὀστέων*, & hanc naturam humanam, quæ est assumpta in vnitatem personæ, quæ est Filius Dei, non esse vel extra personam Christi, vel extra Trinitatem diuinam, queritur, num dici debeat, Christum hominem esse omnipotentem: quæ questio non hoc in se habet, quasi aliquid diuinitati accesserit, quæ nec decrementum, nec incrementum accipit, aut quasi humana natura seorsim extra Christum consideretur, sed Christi personam duabus iam naturis constantem, Dei & hominis, retinet integram absq; omni & confusione & diuisione. Nunc igitur primum de persona, deinde de duarum naturarum in vnâ personam vnione, postea de proprietatibus vtriusq; naturæ, & tandem de communicatione proprietatum queri solet: de quibus omnibus hæc breuiter, vera & plana sit responsio.

De persona igitur inter nos conuenit, Christum

Etum videlicet ab aeterno in aeternum vnā cum Patre
et Spiritu sancto esse aeternum, verum et omnipoten-
tētem Deum, in vna et eadem diuina essentia, distin-
ctam personam à Patre et Spiritu sancto, Filium
Dei, αἰδίον λόγον καὶ ἑκὸν αἰδίον παῖδα, καὶ
ἐκπαύσασα siue Chasnal τῆς δόξης αὐτοῦ,
Patri et Spiritui sancto συναϊδίον, ὁμοούσιον καὶ
ὁμότιμον, creatorem et conseruatorem omnium.

De hypostatica aeternae diuinæ naturæ, quæ
est assumens, et humanæ naturæ, quæ assumpta est,
vnione, fatemur etiam vnanimi fide Christum Fili-
um Dei, λόγον Patris, certo tempore ex Mariâ
sempervirgine, Spiritus sancti operatione, virtute,
et efficacia natum, assumpsisse naturam humanam
integram, anima rationali, sensibus, et corpore
constantem sine peccato, eamq; sibi vniuisse vnione
hypostatica ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως,
καὶ ἀχωρίσως, vt sit vnum ὑψίστου καὶ διῶσι
φύσει, Deus et homo, vnus et idem Christus.

De proprietatibus quoq; vtriusq; naturæ con-
stat, vtrāq; naturam in Christo, assumentem et
assumptam, siue diuinam et humanam, habere et
retinere suas essentialis proprietates, et non con-
fundi neq; exequari in illa arctissima et indissolu-
bili copulatione proprietates illas, sed esse et mane-
re duas naturas cum suis essentialibus idiomatis, eti-
am si humana natura in Christo non tantum suis
proprietatibus physicis sit limitanda, sed insuper in
Christo

Christo habeat diuinas præ omnibus alijs creaturis
prærogatiuas, quas scriptura illi tribuit, maiestatem,
autoritatem, et potestatem diuinam, de qua ipse Fi-
lius Dei et Mariæ loquitur: Data est mihi om-
nis potestas in cælo et in terra. Manserunt quia-
dem, manentq; in aeternum proprietates humanæ
in Christo naturæ etiam post glorificationem: sed
hec omnia, id est, cum anima rationalis et corpus
humanum, tum vtriusq; idiomata essentialia, au-
gmenium gloriæ, potentia, et dignitatis in Chri-
sto acceperunt maius, quàm sunt cælum et terra,
et omnia in his comprehensa. Hæc verò acces-
sio potentia omnis, et gloriæ atq; maiestatis, non
est physica, aut naturalis, et nullis terminis co-
gitationum angelicarum, nedum humanarum, et
philosophicarum, nullisq; locorum spatijs capi, in-
cludi, et definiri potest, sed est prorsus diuina,
hyperphysica, cœlestis, et immensa. Atq; hinc
quæ et qualis intelligatur idiomatum communica-
tio hac in re, perspicui potest. Tria enim gene-
ra communicationis idiomatum, ex hypostatica
duarum naturarum vnione in persona Christi, pi-
etate, et infallibiliter deprehenduntur et consti-
tuuntur, quorum primum est communicatio idio-
matum, cuius vsitata definitio traditur, quod sit
prædicatio, in qua proprietas vni naturæ conueni-
ens, tribuitur personæ in concreto, et quæ prædi-
catio explicatur per particulas distinctiuas, vt alibi
exponitur. Cyrillus ἰδιόποιον vocat. Secundum
genus

genus est: quando utraq; natura agit cum communio-
 catione alterius, siue quando persona Christi in
 opere aliquo habet actiones in utraq; natura simul.
 Cyrillus $\kappa\omicron\upsilon\upsilon\omicron\tau\omicron\iota\omega\upsilon$ vocat, ad quam proprie offi-
 cia Christi referuntur, vt alibi ostenditur copiosè.
 De his autem duobus communicationis idiomatum
 generibus quæstio iam non est. Nam de ijs omni-
 no statuo inter nos, et te, Bezä, conuenire. Ter-
 tium igitur restat, quod te tuosq; turbat, imò por-
 tas inferorum offendit, et nunc vniuersum regnum
 Satanae commouet. Illud verò est non aliud, nisi
 quod humane naturæ in Christo præter et ultra
 naturales siue physicas proprietates, plurima com-
 munem naturæ humane conditionem excedentia, et
 infinitis modis superantia (id est, hyperphysica)
 sint donata, quæ illa non habet ex sese, aut seorsim,
 aut extra personam Christi, sed quæ ex hypostatica
 cum diuinitate vnione accepit. Humana enim na-
 tura in Christo (non extra Christum) exaltata est
 non tantum supra omnes consortes, homines et an-
 gelos quoq; sed super omne nomen presentis et fu-
 turi seculi, collocata ad dexteram Patris omnipoten-
 tis, domina omnium creaturarum, nulla re excepta,
 nisi solo Creatore, et habens (non ex se, non per se,
 non seorsim, non extra personam Christi, sed in
 Christo, atq; ideo in sese etiam, quia Christus Deus
 et homo est, Deus scilicet habens id, quod dare et
 communicare potest, et homo habens, quod accipit
 et possidet datum sibi ab assumente, dante, et com-
 municante

Deo Christo) habens inquam omnem po-
 testatem, id est, diuinam planè et æternam (sibi da-
 tam à Christo, et in Christo) potentiam in cælo
 et in terra, super omnes creaturas, physicas et ge-
 ometricas phantasias, absq; omni exceptione, limita-
 tione, et vera contradictione omnium creaturarum,
 diabolorum, et hominum, ita vt omnia possit, quæ
 vult, et omnia faciat, quæ dixit, non in abstracto,
 (vt Scholastici loquuntur, siue per sese, aut ex sese,
 siue extra personam Christi) sed in Christo, qui
 Deus et homo est, ita, vt quod Deus, idem et ho-
 mo Christus, et quod homo, idem et Deus Chri-
 stus possit, faciat, dicat, exequatur. Pertinent au-
 tem ad hanc rem eximiam, venerandam, et sacro-
 sanctam, non porcis, non disputatoribus, securis,
 aulicis, et profanis obijciendam, sed in vero Dei
 timore et agnitione Filij Dei, Emanuelis nostri con-
 siderandam, hæc quinq; regule, quarum prima est:

1. Christus Filius Dei, æternus, verus et
 omnipotens Deus cum Deo Patre et Spiritu sancto,
 nihil accepit denuo aut secundo vel maiestatis, vel
 gloriæ, vel potentiæ, sed omnia, quæ ipse est, quæq;
 habet ab æterno in æternum, absq; mutatione, con-
 tractione, aut interruptione retinet, habet, possidet,
 vno eodemq; modo, sicut Pater, et sicut Spiritus
 sanctus, ita et ipse, semper $\sigma\omega\alpha\iota\varsigma\ \Theta\varsigma$, $\delta\mu\omicron\delta\sigma\iota$
 $\Theta\varsigma$, $\delta\mu\omicron\delta\sigma\iota$, $\eta\varsigma$, $\eta\varsigma$ $\epsilon\mu\omicron\tau\iota\mu\ \Theta\varsigma$ Patri et Spiritui
 sancto

sancto, absq; ullo discrimine, iuxta illud: Ego & Pater unum sumus.

2. Quod autem descendit de coelis, & homo factus est, hec exinanitio non significat absentiam, defectum, diminutionem, aut sepositionem aliquam diuinæ in Christo gloriæ & omnipotentie, sed respicit cum ipsam *ἐκωδῶσαν*, quod Verbum caro factum est, tum humilitatem eam, de qua recte dicitur, quod Verbo requiescente passus, crucifixus & mortuus sit Christus, id est, quod usurpatio diuinæ potentie in humana natura Christi, & per hanc, tempore eo, quo opus redemptionis generis humani perficiendum erat, obedientiæ scilicet humilima, ad mortem usq; crucis, non adeo conspicua fuerit, aut sese exuerit, ut inde ratio hominum æternam & diuinam maiestatem colligere & statuere poterit. Omnino igitur est dementatio quorundam fingentium exinanitionem, quasi cohibitionem, aut sepositionem diuinæ gloriæ & potentie, aut maiestatis, atq; adeo quasi degradationem quandam realem, qua finita denuo reddita sit Filio Dei prior gloria & potestas. Christus enim ab æterno in æternum est, & manet idem Deus, cum Patre & Spiritu sancto, absq; mutatione & diminutione. Exinanitio autem de statu humiliationis & obedientie, in quo non semper usurpata aut conspicua fuit diuina Christi maiestas, intelligenda est, ut alibi copiosius, cum opus est, ostenditur.

3. Omnia

3. Omnia, quæcunq; Christus accepisse dicitur, scribitur, legitur, ea accepit non secundum suam æternam diuinamq; naturam (in qua antea ab æterno in æternum omnia est, omnia habet, omnia possidet) sed secundum suam assumptam & humanam naturam. Huius regulæ probationes infallibiles sunt 1. Diuinæ naturæ immutabilitas. 2. Ipsi Christi & totius scripturæ testimonia. 3. Orthodoxorum Patrum & totius Ecclesiæ purioris consensus. 4. Vniuscuiusq; qui pius est, fides & consolatio. 5. Diabolorum furor contra hanc veritatem, & viam consolationem.

Nulli mutationi diuina natura subiacet, & nihil ei vel accedit vel decedit, sed est & manet immutabilis, una & eadem ab æterno in æternum, perfectissima & constantissima. Humana verò natura in Christo est habet & retinet essentielles suas proprietates, quibus filius hominis similis est fratribus per omnia, tamen præterea ex vnione hypostatica cum diuinitate, accepit infinitas prærogatiuas supra omne nomen, quod nominatur nō tantum in hoc, verum etiam in futuro seculo, nec tantum dona creata aut physica accepit, sed tota plenitudo diuinitatis habit in Christo corporaliter, vnde caro eius verè est viuifica. Dedit enim Filio vitam habere in seipso, & potestatem iudicandi, quia Filius hominis est, Ioh. 5. & sanguis eius emundat nos ab omnibus peccatis. Item: Data est mihi omnis potestas in celo & in terra. Filio omnia dedit in manus, & omnia subiecit pedib. eius.

H 2

Ecclesiæ

Ecclesie consensus ex his paucis testimonijs dilucidè apparet:

ATHANASIVS: Quando scriptura loquitur de glorificatione Christi, de carne loquitur, quæ percipit gloriam.

LEO: Quicquid in tempore accepit Christus, secundum hominem accepit, cui, quæ non habuit, conferuntur. Nam secundum potentiam verbi, indifferenter omnia, quæ habet Pater, etiam Filius habet.

ATHANAS: Excelsus non exaltatur, sed caro Excelsi exaltatur.

Athanas. Chrysost. Theodoretus, Oecumenius, et alij: Sede à dextris meis. Hoc dictum est ad humanam naturam, et humanitas illa accipienda sunt de corpore Dominico.

CHRYSOSTOM: Cognoscamus, quæ natura sit, cui dixit: Sede à dextris meis, et esto meæ particeps sedis? illa nimirum, quæ audierat: Terra es, et in terram ibis.

THEODOR: Ut Deus innatum habet imperium, ut homo decreto accipit vniuersorum imperium.

CYRIL: Accepisse gloriam, potestatem, et regnum super omnia, referendum est ad conditiones humanitatis.

Idem: Diuina natura per se ipsam viuificat, ad cuius virtutem caro per coniunctionem conscendit. Quomodo autem id fiat, nec mente intelligere,
nec

nec lingua dicere possumus, sed silentio et firma fide id suscipimus.

AVGVSTINVS: Potestas Christo à Patre data est omnis carnis: secundum hominem.

HILARIVS: Quod ex tempore est, gloriam eius, quæ sine tempore est, claritatis accepit.

AMBROSIVS: Magnificentiam, quam Filius Dei habuit eternaliter per naturam, accepturus erat Filius virginis ex tempore per gratiam, et eternaliter habiturus.

Ex his scripturæ, et totius orthodoxe Ecclesie testimonijs iam vera fides, consolatio et animo sitas piorum omnium, originem trahit suam, certò statuentium, Christum non tantum in sua eterna et diuina natura ut Deum et Filium Dei esse Dominum omnium creaturarum, cælestium, terrestrium et aliarum, sed etiam in sua humana natura ut Fratrem nostrum, et carnem de carne nostra sedere ad dexteram omnipotentis, et accepisse sibi datam omnem potestatem in cælo et in terra, atque ita totum Christum, Deum et hominem esse omnia, inuocari à nobis, præsentem esse nobis, coli et adorari unà et eadem *Ἀνατολή* cum sine separatione, tum sine confusione naturarum.

Huic doctrinæ verissimæ, diaboli omnes, portæque inferorum omnibus temporibus aduersari conantur. Curuari enim coram Christo omne genus, etiam secundum humanitatem, cui inuident isti

H 3 tantam

tantam maiestatem & gloriam, exaltationem, & potentiam, & impossibile, imò ignominiosum Deo id esse disputant, timorem, tremorem, tristitiam, anxietatem & furorem in hostibus excitat, qui nihil minus, quam Christo gloriam suam reuerenter tribui, ferre possunt.

4. Qui soluit Christum, non est ex Deo. Hæc regula, quam Nestoriani, eadem habentes fundamenta, quibus hodie Sacramentarij nituntur, ex epistola Iohannis sustulerunt, Lydius lapis esse debet, & norma, iuxta quam meritò hæc tota controuersia componi posset, si hominum ingenia manifeste veritati non contradicerent. Agnoscimus, adoramus, & colimus totum Christum, Deum & hominem, non separatis naturis. Et etiam si discrimen naturarum & proprietatum utraq; manu retinemus, & vnā eternam & increatam, infinitam, diuinam, & assumptam, alteram certo tempore incipientem, creatam, finitam, humanam, & assumptam agnoscimus, tamen, quod ad humanam in Christo naturam attinet, sic credimus, sic loquimur, sic docemus. 1. quod scilicet illa sit assumpta. 2. Filio Dei in unitatem personæ, id est, quod ita sit assumpta, ut Deus & homo Christus, Filius Dei, & Filius Mariæ, sit vna persona, vnus Christus, vnus Dominus, vnus Deus, vnus homo, & filius hominis, & frater noster. 3. quod et si humana in Christo natura retineat suas proprietates & idiomata, finitatem, & circumscriptionem, & per omnia similis sit nobis.

nobis, tanq̃ fratribus suis, excepto peccato, tamen propter vnionem hypostaticam cum diuinitate, & propter exaltationem ad summam sublimitatem, ultra suas naturales, siue physisas proprietates acciperit, & habeat in sese (non per sese, aut ex sese, non in abstracto seorsim, non extra Christum, sed in Christo) prærogatiuas infinitas, potentiam infinitam, & diuinam, quia assumpta est in personæ omnipotentis & infinitæ unitatem, & quia non est extra Trinitatem, sed in ipsa Trinitate, ad dexteram Dei euecta, super omnes creaturas, & quia non extra Christum, sed in Christo est coniunctum, & hypostaticè, non separatim.

5. Si cognouimus secundum carnem Christum, sed nunc iam non nouimus. 2. Cor. 5. Hæc Pauli verba nos docent, ut omnia studia ad Deum referamus, & ut ne de ipso quidē Christo (vtar enim tuis, Beza, verbis) quamuis alioqui perfectissimo etiam in carne omnis præstantiæ exemplari, nunc cogitemus ut homine, qualis tunc erat, cum inter nos versaretur, sed eum nunc ut penitus coelestem & gloriosum consideremus. Cessante enim (inquit Casianus de hoc ipso loco Pauli contra Nestorianos) infirmitate carnis, nihil in eo iam nouimus, nisi virtutem diuinitatis: quia totum in eo virtus est maiestatis diuinæ: ubi esse desijt infirmitas imbecillitatis humane.

Hæc aliquo modo copiosius recitauimus, ut manifestam fieret, & quæ esset nostra fides, & quanto inter-

nullo tu abesses à veritatis confessione integra, qui
putas sufficere, quum Christum esse æternum Deum
affirmas, etiam si eidem, vt Fratri nostro, gloriam,
potentiam, & maiestatem diuinam, quam sibi ho-
mini diuinitus datam accepit, possidet & habet vt
homo in æternum, adimere coneris. Sed perga-
mus ad reliqua tua cognoscenda.

BEZA: Quod si nostri accu-
satores per diuinam Christi hominis
potentiam intelligunt habitualement, vt
non incommode Scholastici loquun-
tur, siue, vt scribunt Brentiani, effu-
sam, & in ipsa carne tanquam subie-
cto hærentem gratiam, obsecro vtri
pleniorē & abundantiorē Christi
carni potentiam tribuunt: istine qui
quum illam spatio veritati corporis
humani conueniente definiri non infi-
cienrur, ipsius carnis imperium &
substantiæ ipsius præsentiam paribus
spatijs terminant: an vero nos qui
sic hominem illum, quatenus homo
est, residere in cœlis, ibiq; sese, nec
vsquam alibi, liberrima voluntate,
continere docemus ex scriptura, &
ijs, quæ veritatem naturalis quantum
uis

uis glorificati corporis, necessario con-
sequuntur, vt nihilominus idem ho-
mo, quatenus vnus & idem est etiam
Deus (id est, $\kappa\tau\iota\ \delta\epsilon\omega\varsigma$, non $\kappa\tau\iota\ \delta\epsilon\omega\varsigma\ \tau\iota\varsigma$,
neq; $\kappa\tau\iota\ \delta\epsilon\omega\varsigma$) sit vbiq; , nedum in
Cœna & Ecclesia sua: & $\kappa\tau\iota\ \delta\epsilon\omega\varsigma\ \tau\iota\varsigma$
quoq; , id est, in semetipso considera-
tus, omnia & singula cœlestia, terrestria
infera, accepta plenissima potestate
administret &

SELNECC: Insidiosè vrges, Beza, quæ-
rens, an $\pi\alpha\lambda\omega\tau\omicron\tau\iota\alpha$ sit gratia habitualis inherens
in carne Christi tanquam in subiecto. Inde enim
mox conficeres, corpus Christi proprietate nature
iam esse infinitum & $\alpha\pi\epsilon\iota\gamma\gamma\alpha\tau\omicron\varsigma$. Nos verò
insidijs tuis contemptis dicimus, vt supra satis osten-
sum est, Christum secundum naturales siue essenti-
tiales corporis humani proprietates esse circum-
scriptum, & in vno loco, secundum veritatem cor-
poris, sicut ita rediturus est cœlis. Addimus
autem, cum vnio hypostatica duarum naturarum,
& sessio Christi ad dexteram maiestatis Dei sint
fidei nostræ fundamenta immota, posse Christum
etiam alio hyperphysico, diuino, & cœlesti, & ra-
tioni humanæ incognito modo adesse præsentem,
vbiq; vult esse. Et quod velit, habemus certum
verbum: Accipite, edite, Hoc est corpus meum.

Bibite, hic est sanguis meus. Item, ero vobiscū vsq; ad consummationem seculi. Et: Vbi duo aut tres &c. Deinde insidiosissime formas statum hoc modo, quasi questio sit de eo, quod Christus potentiam carnis sue nō possit alibi exerere, & plenissima potestate omnia administrare, nisi vbi substantia carnis ipsius præsens sit. Mox queris, viri plus tribuant Christo, &c. Respondimus autem ad tuas has insidias supra, & ostendimus, disputationem non esse de absoluta potentia Dei, sed de verbo, in quo voluntatem suam nobis Christus patefecit, promittens, se non tantum potentia efficaci, & virtute diuinæ naturæ propria, sed etiam substantia sua affuturum Ecclesie suæ, non tantum secundum diuinitatem, sed præsentia corporali, quam certo sigillo & testimonio obsegnauit in Cœna sua. Cumq; de voluntate habeamus expressum verbum & promissionem infallibilem, ac consolationem firmissimam, opponimus physicis regulis eandem promissionem confirmatam articulis de vni-
one hypostatica, & sessione ad dexteram Dei. Non etiam litem serimus de absoluta potentia Dei, & quid nobis videatur Christo magis esse gloriosum, sed à verbo ordinur, in quo Christus suam illam corporalem præsentiam patefecit nobis & promisit.

Quod præterea addis, Beza, Omnia & singula, cœlestia, terrestria, & infera, administrari accepta plenissima potestate à Christo homine καὶ ἑαυτῷ id est, in semetipso considerato, gratiam tibi habeo pro confessione ingenua, & tandem homine Christiano

Christiano digna. Quod si administrationem & gubernationem illam rerum omnium intelligis de diuina potestate, de qua Christus ipse loquitur: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: & sciēs sub Christo omnes esse creaturas, ob oculos ipsi positas, quarum inspector & gubernator ipse est, non absens, aut remotus ab illis, sed in suo conspectu & premu habens omnia, ita, vt sicut Deum, ita etiam hominem illum eundem nihil effigere aut latere possit, vt testatur 8. Psal. Omnia subiecisti sub pedibus filij hominis: magnus accessus à te factus est ad spem concordia, & fidei vnanimis. Si verò administratio-
nem illam accipis tuo more, id est, de titulo aut iure imperij, quale habet Imperator absens in regiones cœ-
tas longissime distitas, quas suis oculis, cum sit absens, contemplari ipse non potest, nihil spei est reliquū de inuendo consensu Ecclesiarum nostrarum cum tuo grege. Repetam autem planius sententiam veram. Christus homo καὶ ἑαυτῷ, id est, in semetipso cō-
sideratus, omnia & singula administrat, accepta plenissima potestate. Ergo omnia & singula, cœlestia, terrestria, & infera, habet sub se, ante suos oculos, sibi præsentia, vt nihil cum latere possit. Atq; hoc de Christo homine verissimum est. De alio homine verum esse non potest. Sic enim ascendit Christus homo in cœlos, sedens ad dexteram Patris, omnipotens, vt omnia & singula (solo Deo excepto, ad cuius dexteram aequali potentia sedet) sub se habeat, & omnium & singulorum sit contemplator, inspec-
tor, rector, seruator, καὶ ἑαυτῷ ὁ ὁ γὰρ
id

id est, non tantum $\nu\lambda\epsilon\delta\omicron$, quatenus Deus est, sed in sua humana natura consideratus, ut Frater noster, cui data est plenissima potestas in omnes creaturas, quas sub se, sibiq; presentes, & in oculis suis habet.

BEZA: Illud dogma vere Eutychianum in reali idiomatis digni effusione, Brentiani renouarunt: istud vero nos tuemur.

SELNECCERVS. Reale, quomodo & quatenus usurpetur, supra dictum est. Et ipsi quoq; quos allegas Beza, VVitebergenses sic scribunt: Et si naturis ipsis non tribuuntur secundum sese proprietates, quæ alterutri nature tantum conueniunt, tamen non propterea inanis aut imaginaria, aut ficta est hæc forma loquendi, quæ $\iota\delta\iota\omega\mu\alpha\tau\iota\varsigma$ communicatio dicitur. Sed vsitatum dictum, quod in scholis celebre est, hic etiam locum habet: Qualis res est, talis tribuitur ei veritas. Cum igitur Christus reuera sit Deus & homo, & $\lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ & natura assumpta re ipsa sint vnum $\iota\psi\iota\varsigma\alpha\mu\omicron\nu\omicron\nu$, & hæc due nature sint inseparabiliter vnite: verè etiam & realiter prædicantur de Christo vtriusq; nature propria, diuina & humana. Atq; hoc modo si quis reale opponat, siue fictitio & vano, siue illi quod re ipsa non est, & Christum quatenus est

est vnum $\iota\psi\iota\varsigma\alpha\mu\omicron\nu\omicron\nu$ consideret, cum nemine cettare, aut disceptare velimus de appellatione realis communicationis &c.

Vt autem constet nobis, quid Reale in hac nostra controuersia nominemus, consideratis tribus generibus communicationis idiomatum, de quibus supra diximus, affirmamus nos principaliter in hac disputatione, non de primo genere communicationis loqui, ut cum dicimus, Deum esse natum, passum, crucifixum, & mortuum. Hic enim proprietates naturarum simpliciter retinentur, & tamen natura diuina non est ociosa, sed ita suo modo affecta, ut omnia, quæ suæ assumptæ carni accidunt, sibi accidere statuat: quæ de re perfectè in vita æterna nobis loquendum erit. De secundo autem communicationis genere, quod officia comprehendit, vocabulum Reale, usurpari rectissimè, nemo piorum est, qui negare possit, ita tamen, ne fiat naturarum confusio, & ne etiam nature in executione officiorum distrahantur, sed ut vnum sit officium, & concordans, & efficax actio vtriusq; nature in vna persona, quæ est Christus Filius Dei & Mariæ, Deus & homo. Christus enim Saluator, Redemptor, iustificator, Mediator, Rex & Sacerdos noster est, in vtraq; sua natura, Emanuel, Deus & homo. De tertio nunc communicationis genere, quod Beza cum tuis planè vis exterminatum, quæstio est hodie necessaria, & ea quidem, quæ instar lapidis angularis

laris se habet inter nos & te. Non enim hic
queritur de communicatione illa, qua dicitur :
DEVS est passus, Verbum caro factum est, Filius
Dei est mortuus &c. Non etiam queritur de
communicatione ea, qua dicimus, Christum esse no-
strum Regem, & Sacerdotem, Redemptorem, Me-
diatorem, Iustificatorem, Saluatorem. Sed queritur
de hac communicatione, qua dicimus: Christus Filius
Mariæ, caro de carne nostra, os ex ossibus nostris,
sanguis è sanguine nostro, Frater noster, sedet ad
dexteram Patris Dei Omnipotentis, in throno ma-
iestatis diuine, siue supra omnes cælos, in cælis cœ-
lorum, & habet omnem potestatem in cælis & in
terris, & omnia pedibus suis subiecta. Dominus, Re-
ctor, inspector, & gubernator omnium rerum, ado-
randus ab angelis & hominibus omnibus & singu-
lis, ideoq; καὶ ἐν ὕψι τοῦ οὐρανοῦ & omnipotens frater no-
ster, qui omnia potest, & in omnia habet imperi-
um. Hic responde, Beza, aut veritati immote
acquiesce. Habet enim hæc omnia Christus ho-
mo καὶ ὁ ἀνθρώπος id est in semetipso consideratus fra-
ter noster. Sed habet ne per se ex natura huma-
na? Non. Vnde igitur? Certè ex assumente
& euidente illam humanam naturam, τὸ ἄνθρωπον.
Filius enim Dei, siue ὁ λόγος, qui assumpsit
humanam naturam, vniione hypostatica sibi can-
dem copulans, idem in se ipso eandem euexit secum
ad summam sublimitatem in thronum, qui est non
tantum creaturarum, angelorum, aut beatorum ho-

minum

minum, sed immediate ipse creatoris, Patris, Filij,
& Spiritus Sancti. Hæc gloria, humane in Christo
naturæ certè communicata & donata est. A quo autem
ab ipso λόγῳ Filio Dei. Titulo tenus ne, ac verbaliter?
Nequaquam, sed verè, sed realliter, imò rea-
lissimè, vt ita loquar.

Scio, quid vesanz & philosophicæ mentes hic
obganniant. Eia, inquiunt, gloria illa, omnium po-
testas, adoratio & similia, sunt idioma diuinum.
Idioma autem est idem cum ipsa essentia diuina, quæ
est communis tribus personis diuinitatis. Quare si
carni assumptæ sit gloria illa donata, etiam Patris
& Spiritus sancti essentia ei donata est, & vniti
sunt non minus Pater & Spiritus sanctus cum mas-
sa assumpta ex Maria virgine, quam Filius ipse.

Hæc hominum securorum & philosophico-
rum imaginatio & phantasia est verè vana, stulta,
& blasphemica, carens omni timore & inuocatione
Dei. Verissima enim hæc sunt, quod Christus Fi-
lius Dei ὁ λόγος assumpsit humanam naturam
siue hominem in vnâ personam, quæ iam Deus &
homo est, & eandem naturam in seipso glorificauit
& euexit supra omnes cælos, in cælos cœ-
lorum, ad dexteram Patris Dei Omnipotentis, &
dedit, siue communicauerit, siue donauerit ei
omnem potestatem in cælo & in terra. Atq;
hæc omnia de Christi persona intelligimus, & siue
ab

ab ipso Patre, siue à λόγῳ, siue Spiritu sancto, datam esse Christo homini omnem in omnes creaturas potestatem quis dicat, rectè eum sentire, scriptura tota testatur. Quomodo autem id fiat, nec mente intelligere, nec lingua dicere possumus, sed silentio & firma fide (vt Cyrilli verbis vtamur) suscipimus, & vnionem hypostaticam, & sessionem ad dexteram maiestatis & virtutis Dei, præferimus omnibus humanis argumentationibus, & stultis speculationibus, & quæ discenda restant, quæuē assequi & conciliare in hac triuiali & abecedaria schola non possumus, ad cœlestem & æternam Academicam, in qua Præceptor & Doctor erit Filius Dei ὁ λόγος, ἰσχυρὸς καὶ ἡγεμὼν πάντων τῶν οὐρανῶν καὶ τῆς γῆς, differimus meritò. Interea verò scimus Christum Fratrem nostrum, etiam quatenus est homo, habere diuinam potestatem, gloriam & maiestatem, sine confusione naturarum, & sine essentie diuinæ lesione. Hoc verò quomodo fiat, nouit is, qui facere & conciliare potest omnia. Modum enim in hac vita discere nolumus, nec etiam possumus, nec quomòq; cognitione illa in tanta ingenij infirmitate & immundicie digni sumus. At sufficiant hæc de vocabulo, Reale.

Quod ad dictionem Effusionis attinet, mihi non ignota sunt certamina ante annos 12. de eâ mota. Verum autem est, & inter nos omni disensione caret,

ret, effusionem, si de confusione naturarum accipias, esse Eutychianum delirium. Sed quæso, quis orthodoxorum in nostris Ecclesijs ita vsurpauit vocabulū Effusionis? Nemo profectò. Dicimus certè, Deum in genus humanum transfudisse radios sue mentis, sapientiæ, libertatis, iustitiæ & sanctitatis. Quod si de donis creatis ita nobis loqui licet, multò minus errabimus, si de Christo homine ita loquamur, quòd scilicet in eum effuderit Deus suam sapientiam, & communicauerit ei suam gloriam, maiestatem, dignitatem, non tantum vt creata dona, sed diuinam planè, & suam ipsius, æternamq; maiestatem & gloriam, ita tamen, vt licet gloria illa sit proprietas diuinæ naturæ, eademq; ipsi essentie, tamen Christus homo illam sibi datam acceperit & habeat absq; naturarum confusione, exæquatione, aut essentie communicatione & permixtione, quod quomodo fieri possit, nostrum non est perscrutari velle in hac vita, sed discemus in æterna vita, cum videbimus ipsum de facie ad faciem, qualis est. Interea credimus manifestis scripturæ testimonijs, totam plenitudinem diuinitatis in Christo homine ὁμοῦ καὶ ἑνὸς habitare, & Christum hominem καὶ ἑνὸς τοῦ, siue in semetipso consideratum, sedere ad dexteram omnipotentis & maiestatis Dei, affirmantibus, & hunc honorem summum & diuinum, quem Deus ipsi dedit, Fratri nostro omnipotenti eripi nequaquam ferimus. Modum autem volentibus inquirere disputando & ratiocinando, rectè respondemus

respondemus: Scrutator maiestatis opprimetur à gloria. Et illud quoq: O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei. Quis consiliarius eius fuit? &c. Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, inquit DEVS. Hoc cum non tantum de donis, sed etiam de ipso Spiritu sit intelligendum, & tamen ratione nostra intelligi non possit, acquiescimus veritati verbi diuini. Idem ergo hic quoq; faciamus. Hæc recito copiosius, non quod vsipiam vsurpārim aut vsurpem ipse vocabulum Effusionis in hac doctrina, sed vt tester dolere me, cum Viris optimè de Christi Ecclesia meritis manifesta sit iniuria. Addendum tamen etiam hoc est, vetustatem aliquoties vsam fuisse vocabulo Effusionis in hac eadem doctrina. Sic enim Casianus contra Nestorium loquitur: Nouit Deus se ipsum totum ita infundere, vt nihil accidat detrimenti. Et abstinet ita credere, vt confusione carnis & verbi, seu conflati quodam genere duas naturas in vnā redactam arbitremur esse substantiam: Huiusmodi enim corruptio, partis vtriusq; corruptio est. DEVS enim, qui capabilis, non capax est, penetrans non penetrabilis, implens non implebilis, qui vbiq; simul totus est, & vbiq; diffusus est, per infusionem potentiæ suæ misericorditer naturæ est mixtus humanæ. Et in Ecclesijs nostris vsitata & vera phrasis est, Christum Filium DEI humanam naturam suam, suæ gloriæ immensæ & maiestatis diuinæ splendore perfundisse:

fundisse: qua phrasi vsus etiam est D. D. Eberus in sua Confessione.

Quod ad D. Brentium, beatæ memoriæ, attinet, quem vt hæresiarcham Beza traducis tuo more, scimus Virum illum plus laborasse, sudasse, & effecisse, & suis monumentis Ecclesiæ Christi ad omnem posteritatem profuisse, quàm hodie vel tu, (cum destruas, & non ædifices) vel omnes isti Theologi faciunt, quotcunq; sunt, in vnā massam conflati, à quibus reprehenditur. Et vera me dicere, nouit purior Ecclesiæ Christi, & testantur omnes, qui non sunt supra modum superbi & arrogantes. Et iudicabit de his pia, si qua futura est, posteritas. Sed hæc de his.

BEZA: Ab vtra parte stet veritas, vel ipsi VVitebergenses tui diiudicent.

SELNEC: Allegas, Beza, eos, quos hoc modo Inclytus Elector Saxonie non agnoscebat VVitebergenses, multò minus alij. Dogma Eutyichianum refutarunt VVitebergenses semper, doctrinæ voce & scriptis Lutheri repurgatæ custodes. Hos si allegas, bene est. Si verò intelligis alios, singulares & priuatos homines, tuæ sectæ, vt tu gloriari videris, addictos, scias illos Electori manifestè non placere, multòq; minus iudices à te nominari posse. VVitebergensem verò Ecclesiam & Academiam scimus iudicare

iudicare debere de hac controuerſa vniuerſa non aliter, quàm illa iam dudum dijudicata & explanata eſt ſcriptis Lutheri ardentiffimis, & ſanctis, quibus non ſunt digni alij, qui vel vnguem latum ab illis ſentiendo & diſputando, alioquin homines ſecuri & rixoſi, ſuperbi & arrogantes, recedunt. Atq; hæc in honorem Incliti Electoris Saxonie, & in laudem Eccleſiæ & Academiæ Vitebergeniſis profero, & me non falli, certò mihi perſuadeo, quidquid ſane alij impedire conentur.

BEZA: Hic vero inſurgunt illi, quibus nunc reſpondeo, & illam quidem *πρωταχριστου*, vt proriſus impiam & hæreticam merito abominantur, interim vero Chriſti carnem diuina potentia ſpoliari a nobis declarant, niſi eam, quamuis in cœlis ſua quantitate deſinitam, tamen ſeſe præſentem reiſpſa vbicunq; vult, ac præſentim in Cœna Domini nobis ſiſtere fateamur, vt pote quæ ad dexteram Patris ſedeat, id eſt, omnem poteſtatem in cœlo, & in terra acceperit.

SELNECCERVS. Suprà oſtendi cauſam, quare Vbiquitatis diſputationem reſeruemus ad vltimum iudicium, ne videlicet à potentia abſolu-

ta ad ipſum eſſe, videamur argumentari. Non autem propterea negamus, multò minus, vt impiam & hæreticam ſine diſcrimine abominamur, quam vocas *πρωταχριστου*. Poſſe enim Chriſtus homo eſſe vbiquè, quia non ex parte *τοῦ λόγου* vnitus eſt, ſed vbi *λόγος*, ibi Chriſtus homo eſt. Et exaltatio Chriſti hominis eſt ſupra omne nomen imperſcrutabilis & ineffabilis, ſicut videbimus in nouiſſimo iudicio, & in vita æterna. Sed in hac vita loquimur de voluntate Dei iuxta patefactionem in verbo Dei expreſſam, & coniungimus voluntatem cum potentia, & reliqua reiſcimus ad æternam ſcholam.

BEZA: Nos omiſſa paulisper quæſtione de ſacra Cœna Domini, ſic reſpondemus. Si præſentia iſta æſtis manda eſt ex vnione hypotſtica, (ſicuti ſane eſt) ſiue (vt loquuntur Scholaſtici) ex gratia vnionis, falſum eſſe commentum de reali ipſius carnis pluribus ſimul locis præſentia, quoniam per hypotſticam vnionem homo iſte non eſt aliter pluribus ſimul locis, quam ſicut Deus eſt. Hic autem homo eſt Deus, non tranſformatione ſui aliqua, neq; in ſeſe, ſed

I 3

vnione,

vnione, & ὁ ἄλλος, cui vnitus est.
 Loquar planius. Homo ille non alia
 ratione, per gratiam vnionis, est plu-
 ribus simul locis, quam ratione Deus
 est. At non est Deus in sese (quod
 perpetuo D. Selneccerus perperam
 confundit cum Per sese, & Seorsim)
 sed quatenus cum ea natura, quæ vni-
 ca nullo loco definitur, est vnitus, non
 confusus, nec permixtus. Ergo eti-
 am non est simul pluribus locis in se-
 metipso, sed in altera natura conside-
 ratus.

SELNECCERVS : Demonstratio
 tua, Beza, ἀποδεικνύει γεωμετρικῶς & Geome-
 trica, tuo iudicio, fortassis esse potest, sed ὠδὴ
 κληνῶν, καὶ Θεολογικῶν & Theologica nequaquam est.
 Nos enim non ratiocinationibus philosophicis, sed
 verbo Dei nitimur, & id, quod negas, homini
 scilicet Christo à te adimi potentiam eam, quam
 sibi datam accepit in omnes creaturas, id est, po-
 tentiam diuinam, rursus tibi imputamus, teq;
 reum esse istius blasphemie, coram Deo & homini-
 bus pronuntiamus. Fatemur quidem Christum
 hominem carere omnipotentia diuina, si extra λόγον
 (quod est impossibile) considerari possit. Sed ὅτι

λόγῳ

λόγῳ ille homo vnitus, & ad dexteram Dei omnia
 potentis euectus, consideratur duplici certè modo,
 videlicet ὁ ἄλλος, & ἐν ἑαυτῷ. καὶ ὁ ἄλλος enim
 est æternus, Creator, & habet omnia idiomata di-
 vine nature, quemadmodum totum illud primum
 communicationis idiomatum genus ostendit, in qua
 etiam Christus Deus dicitur esse passus, crucifixus,
 mortuus, καὶ ἄλλος, retentis vtriusq; nature pro-
 prietatibus suo modo, quem in vita æterna perspicia-
 mus. ἐν ἑαυτῷ verò Christus Deus, & Christus
 homo, idem & vnus Christus, Deus & homo, in
 vtraq; natura consideratus, est Mediator, Redem-
 ptor, Iustificator, Saluator, Rex, & Sacerdos
 summus: id quod secundum genus communicationis
 ostendit. Atq; hoc eodem modo Christus homo (si
 ad tertium genus sit progrediendum, de quo supra
 dictum est) non tantum ea ratione, qua DEVS
 est ὁ ἄλλος, vt supra diximus, (quamvis ex sese,
 per sese, aut seorsim nihil habeat istorum, cum
 omnia sibi data acceperit) verum etiam ἐν ἑαυτῷ,
 id est in semetipso consideratus, sedet super omnes
 cælos, euectus in cælos cælorum, ad dexteram ma-
 iestatis & virtutis DEI omnipotentis, in eodem
 throno, in quo sedet DEVS Pater, DEVS Filius
 ὁ λόγος Emanuel, & DEVS Spiritus sanctus, &
 habet idem homo Christus in semetipso considera-
 tus, omnem potestatem in cælo & in terra, omniaq;
 videt, examinat, audit, gubernat & administrat, &
 omnia sibi habet præsentia & subiecta, adorandus

ab omnibus angelis & hominibus, & potest esse praesens, ubicumque vult esse, non tantum (ut loquar planissime) quatenus Deus est, sed etiam in seipso, quatenus homo est. Et ratio est non tantum unio-
nis gratia, verum etiam sessio ad omnipotentis Dei dexteram, & voluntas expresso verbo patefacta.

Vanissima igitur consequentia est: Homo Christus ea, qua ratione Deus est, etiam pluribus simul locis est. In sese autem Deus non est. Ergo in sese non est pluribus simul locis.

Certe Christus sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, non tantum ea ratione, qua Deus est, sed etiam qua homo est, καὶ ἄλλο quidem, si, unde sit illa sessio, quaeris, ἐν αὐτῷ verò etiam, si acceptam dignitatem, quam homo ille in sese habet, consideres.

Habet omnem potestatem in coelo & in terra, non tantum ut aeternus Deus, sed etiam ut homo.

Adoratur ab omnibus angelis & hominibus non solum ut Deus, sed etiam ut homo.

Gubernat & administrat omnia, rerumque omnium inspector, & iudex est, non tantum ut Deus, sed etiam ut homo Frater noster.

Adest praesens suae Ecclesiae, & in Coena suo corpore & sanguine, non tantum ea ratione, qua Deus est, sed etiam qua homo, non ex sese, aut per sese, sed καὶ ἄλλο quidem, & tamen etiam ἐν αὐτῷ consideratus, non per sese, aut seorsim extra personam Christi, sed in Christo, atque in semetipso.

Iudicabit

Iudicabit omnes homines, viuos & mortuos, qui coram ipso consistent omnes & singuli, plures, quam hic orbis terrarum, imò tota mundi machina capere potest, eumque videbunt & audient omnes & singuli, non tantum ut Deum, sed ut hominem ea forma apparentem, qua in coelos ascendit.

Haec omnia constant manifestis & irrefragabilibus testimonijs diuinis, non desumptis ex physicis aut ethicis speculationibus, sed ex ore veritatis aeternae, quae est ipse Filius Dei. Vanitates igitur tuas, una cum iniqua, & per sese concidente mei accusatione, qui non distinguam phrases, In sese, Per sese, & seorsim, tibi remitto Beza, non ignorans, si particulas, Per sese, Ex sese, & seorsim consideres, abstractum denotari, & cum omnia illa dona excellentia, & diuina humanae naturae in Christo sint communicata, & ἄλλο, locum habere, quandoquidem ex sese homo Christus illa non habet, si verò iam communicata illa omnia examines, & ἐν αὐτῷ abs te negari nec posse nec debere, non quod ex se illa habeat Christus homo, cum habeat καὶ ἄλλο, sed quod reuera iam habeat ἐν αὐτῷ, quia data sibi illa accepit, & in aeternum obtinet in se ipso, non ex se, non per se, aut extra Christi personam.

Addere etiam hoc placet, cum non discernas inter καὶ ἄλλο & ἐν αὐτῷ, multa à te dici perperam. Ignosce quæso, Beza præceptor, mihi discipulo, si Dijs placet, tuo. Multa certe habet Christus

Christus homo ἐν ἑαυτῷ, quæ accepit sibi communi-
cata & donata, quæ non habet κατὰ ἑαυτὸν, secun-
dum proprietatem nature humane. Sed de his for-
tasse aliàs, cum redieris, Beza. Scrupulosè enim
nunc non agimus, cum controuersia non sit sita in
istis minutijs, quas tuo ductu etiam suprâ neglexi-
mus.

BEZA: Præterea, si de gratia
vñionis hoc, sicut dixi, accipiunt, sa-
ne in eo grauiter hallucinantur, quod
non aperte vbiquitatem defendunt.

Christi enim assumpta caro quatenus
hypostatice coheret cum natura assu-
mente, tam sane vbicq; est, quam natu-
ra ipsa assumens, sed illa quidem κατὰ
ἄλλο, vt sæpe dixi, ista vero κατὰ ἑαυ-
τὸν siue ἐν ἑαυτῷ. Sin vero habitualem
gratiam ipsi intelligunt, absurdus eti-
am quam Brentiani scribere, & loqui
mihi videntur, adeoq; semetipsos re-
darguere. Etenim si quod nobis ob-
ijciunt verum est, id est, si Christum
hominem sua diuina potentia spoliât,
quisquis statuit aliquid esse ipsi ἀδύνατον

τοῦ, an non rei sceleris istius peragun-
tur qui non vbicq; sed tantum vbicumq;
q; vult præsentem illum esse posse
definiunt? Plus enim est semel vbis
q; esse, quam duntaxat vbicumq; ve-
lis.

SELNECCERVS Ad has præcla-
ras scilicet tuas subtilitates responsum est suprâ li-
tera D 4. themate 17. & 18. Rursum autem
interrogo pios omnes & singulos, an credant Chri-
stum, cuius humana natura vnita est diuinitati vni-
one hypostatica, & est euecta ad dexteram maie-
statis & virtutis DEI omnipotentis, posse corpo-
re suo præsentem esse, vbicumq; vult esse. Hic
causa status est, & non alius. Hic responde-
Beza, aut tuas narrationes omitte. Si respon-
deris te fateri sic se rem habere, bene est, & iam
vicinus. Sin verò negaueris, & contrarium di-
cere volueris, omnium fidelium vnanimi consensu,
& calculo, vt putre & blasphemum membrum,
recidendus à corpore Ecclesie Christi iudicaberis.
Medium hic nullum est, quicquid sane subtiliter &
versute dicas.

Quod affirmas, si gratia vñionis consideretur,
Christi

Christi carnem assumptam tam sanè ubiq; esse, quam
assumentem naturam, tibi gratiam habeo. *Et si*
enim tuis glossematibus vnionem illam tantum ex par-
te definis, nescio quo in loco aut latere natura hu-
mana sit coniuncta diuine, tanquam caruncula siue
particula quedam adherens *τοῦ λόγου* Christo
Deo (hoc enim ex omnibus tuis disputationibus se-
qui, velis nolis, necesse est) tamen veritate conscien-
tiam tuam urgente & conuincente dicis tandem ali-
quid, quod pijs gratum est. *Et τὸ ἑξῆς* nobis
non est aduersum, modò addas, reuera, non titulo-
tenus : quod quomodo fiat, cum rationem vnionis
non possimus in hac vita intelligere, discendum ad
eternam Scholam reseruamus, & interea verbo
manifesto, in quo voluntatem suam Christus nobis
patefecit, nitimur.

Et si autem aliquid, vt iam dixi, bene dicere
cepisti, tamen ad vomitum redis priorem, Beza, &
Christo homini esse affirmas, impossibile aliquid,
(quod nihil aliud, nisi Christi præsentiam in Cœna
corporalem intelligis.) Nos verò dicimus:

Quicumq; statuit, aliquid Christo homini sedenti ad
omnipotentis Dei dexteram, esse *ἀδύνατον*,
is reuera Christum hominem sua potentia diui-
na spoliat.

Tu Beza statuis, Christum hominem non posse face-
re, quæ vult.

Ergo latro & spoliator es diuine potentiæ Christi
Fratr̃is nostri.

Hic

Hic non curamus Plinianas, Philosophicas,
physicas, & impias obiectiones, sed eas ad infernum
relegamus, quales sunt : Non potest mentiri Chri-
stus. Ergo aliquid non potest &c. Horum ali-
quid non posse (inquit Theodoretus præclare) si-
gnum est infinite potentiæ, non imbecillitatis. In cæ-
teris verò cum Augustino dicimus: Qui secundum
Deum sapiunt, omnium, quæ incredibilia videntur
hominibus, & tamen scripturis sanctis, quorum iam
veritas multis modis est asserta, continetur, maximè
argumentum tenent, veracem Dei omnipotentiam,
quam certam habent nullo modo in eis posse menti-
ri, & posse facere, quod *ἀδύνατον*, impossibile est
infideli. Dicimus igitur Christo homini non tantum
nihil esse impossibile, sed ne arduum quidem, si modò
de ipsius voluntate constet. Non enim habemus Fra-
trem ad dexteram Dei infirmum, à nobis absentem,
& minime gemitus nostros, resq; nostras omnes co-
gnoscentem, dijudicantem, exaudientem : sed Chri-
stum Deum & hominem omnipotentem & vera-
cem, seruantem suæ promissionis & institutionis,
& nobis inuocantibus ipsum, præsentem & *καθίστα-
μενος*, Drum & hominem, Emanuelem, cor no-
strum, tam vicinum & præsens nobis, quàm est cor
nostrum. O IESV Christe, Fili Dei, Deus
& Frater noster omnipotens, auge & confirma in
nobis hæc fidem. Amen. O IESV Christe,
Amen.

BEZA:

BEZA: Deinde si Christi caro non ubiq; est, & tamen ubiq; pro-
tenditur eius potentia (quod sane ve-
rissimum est, quoniam omne genu cor-
ram ipso flectitur) quomodo non ip-
sismet evertunt quod in nos extruunt,
ideo nimirum nos Christi carnis po-
tentiam destruere, quia non nisi in
coelo nunc illam esse ad vltimum di-
em vsq; futuram doceamus.

SELNECCERVS: Non negamus
posse Christum hominem ubiq; esse, modo nobis im-
perscrutabili, quia ubicunq; est Christus non absq;
humana natura est: sed nunc de voluntate ex verbo
expresso iudicamus, vt supra diximus copiosius,
pagina D. themate 12. & 19. Quare hæc tua
subtilitas se ipsam destruit, quemadmodum etiam
βαττολογία, quæ sequitur.

BEZA: Si, inquam, negatur
Christus homo esse Dominus, ubi-
cunq; negatur esse re ipsa, & in sese
præsens, an non hoc ipsimet faciunt,
quum ubiq; esse negant, sed tantum
ubicunq;

ubicunq; vult, ibi demum esse affir-
mant:

SELNECCERVS: Nos verbum
Christi habemus. Tu cerebro tuo philosophico &
inquieta indulges. Agnosce Beza, omnium Domi-
num, agnosce vniuersitatis Deum, fratrem nostrum,
agnosce in tribunali Dei tribunal Christi DEI &
hominis. Ama vitam, ama salutem tuam, ama
à quo creatus es, à quo redemptus es, à quo defen-
deris, metue à quo iudicandus es. Velis enim
nolis manifestandus ante tribunal hominis Chri-
sti es, & seposita impietatis blasphemia, ac ver-
borum infidelium cantilena, si aliud putas cælum
& tribunal DEI esse, quam Christi hominis, ve-
nies ante tribunal Christi hominis, & inuenies
ubiq; documento inexplicabili, ipsum tribunal
DEI esse, quod Christi hominis, & totam in
Christo Filio Dei & Mariæ, & Filij DEI &
Mariæ maiestatem, & Patris DEI potestatem.
Cohibe igitur linguam effrenem: non peruertere
verba bonorum, qui non dicunt, vt tu effutis,
(CHRISTVS homo tantum ibi esse potest,
ubi vult) sed omissa particula tua (tantum)
in qua serpentinus & syeophanticus dolus tuus
latet, expresse ita loquuntur: CHRISTVS
homo potest esse, ubicunq; vult esse, siue ubiq;, siue
diuersis in locis simul & semel. Hæc potentia
diuina est, quam ὁ λόγος suæ carni siue
Christo

Christo homini communicauit, modo diuino, arcano
& nobis incognito. Ne autem, vt aliquoties dixi-
mus, à potentia absoluta ad ipsum velle argumenta-
ri videamur, sed in patefactione iuxta verbum Chri-
sti maneamus, duas regulas tenemus, quæ sunt:

1. Christus potest esse non tantum naturâ suâ
diuinâ, sed etiam humana, cui diuinam potentiam
in seipso communicauit, atq; corpore & sanguine
suo, vbicunq; vultesse, etiam in omnibus, si velit, aut
diuersis in locis, manente tamen salua & inuiolata,
non expansa, non diffusa, non diducta in infinitum,
humana eius natura.

2. Christus corpore suo & sanguine verè
præsenti, præsens est ibi, vbi se verbo suo velle esse
dixit & promisit, etiam si illud rationi humane, &
rerum physicarum processui & proprietati absur-
dum & contrarium videatur. Hæ duæ regulæ
sunt immotæ, & loquuntur de omnipotentia Chri-
sti, & de veritate verbi Christi. Et non dubium
est, quin pie mentes in illis acquiescant, & non fa-
cile plura moueant vel de Vbiquitate, vel de Locali-
tate physica.

BEZA: Deniq; vnde hæc res-
alis præsentia in Cœna Domini?

SELNECCERVS: Ex ipso, mi homo,
verbo & voluntate Christi: Accipite, edite, hoc est
corpus meum: Bibite, hic est sanguis meus. Huic
verbo

verbo cur te opponis, qui es stercus, cinis & terra?
Durum est tibi contra stimulum calcitrare. Quid
enim omnis sapientia hominis, respectu verbi Chri-
sti? Da Christo laudem omnipotentie & veria-
tatis, & vltcrius non disputa, tunc omnis contro-
uersia definitur.

BEZA: Si ex hypostatica vnio-
ne, vt contendunt Brentiani, quor-
sum ad sessionem ad dexteram Pa-
tris deuenietur? Inepte profecto nisi
cum ipsdem illis sessionem ad dexte-
ram & incarnationem pro vno & eo-
dem accipias. Sin vero ex ipsa sessi-
one ad dexteram, quod isti vrgent:
aut certe veniendum non fuit ad Cœ-
næ verba, Hoc est corpus meum, Hoc
est sanguis meus, quum illa sessio suf-
ficeret: aut duplex statuendum fuit
istius præsentia fundamentum, nempe
sessio ad dexteram, quæ faciat vt ad-
esse possit: & illa institutionis verba,
quæ tamen profecto non faciant vt ad-
esse possit, aut velit, aut etiam vt ad-
sit, sed tantum testentur, quod adesse
velit, & adsit.

SELNECCERVS: Friuola hæc sunt,
et furiosa, vt Castiani verbis vtat, et insipientibus
insaniora. Agimus autem Iesu Christo Filio Dei
et Mariæ, DEO et Fratri nostro omnipotenti,
gratias, quod non tantum vno articulo fidei et con-
fessionis nostræ, sed articulis fidei pluribus, idemque
vno consensu, quod confitemur, probantibus et as-
firmantibus nitimur. Primum enim est vno duarum
naturarum hypostatica. Vna enim cum sit persona
Christus Deus et homo, facillime potest facere ea,
quæ vult, de quacunque natura dicantur illa. Se-
cundo accedit sessio Christi hominis ad dexteram
Dei Patris omnipotentis in eodem throno, in iisdem
coelorum caelis, in quibus est Deus Pater, Deus Fi-
lius iam Frater noster, et Deus Spiritus sanctus.
Ergo potest Christus homo facere, non tantum ea,
quæ expresso verbo suo promissit, sed etiam omnia
alia, quæ vult, de quibus in æterna vita colloque-
mur. Tertiò non tantum potentia et dignitas
illa, de qua dixi, nostram fidem et confessionem
stabilis, sed etiam accedit voluntas in verbis insti-
tutionis euidenter patefacta, quæ licet non faciant,
vt ais Beza, vt adesse possit, aut velit, aut etiam
vt adsit, tamen certò testantur, quod possit et
velit adesse, et quod reuera corporali præsentia
adsit. Hæc igitur habemus fundamenta, quæ
siue simplicia, siue duplicia nomines, nihil ad
nos. Articuli enim fidei sunt distincti, et
confirmant tamen vnā eandemque fidem. Tu

nunc

nunc accede cum manipulo tuo, Beza. Ostem-
de, quæso, quod habeas fundamentum tuæ disputa-
tionis præclaræ. Idem, ni fallor, quod Aristote-
les, quod Ethnici, Turcæ et philosophi omnes
mente et sensu aliquo præditi. Quale illud au-
tem est? Corpus physicum est in certo loco, et
non potest simul et semel in diuersis locis esse.
Item, Panis non est corpus hominis. Vinum non est
sanguis hominis. Ergo in Cœna non adest, non
distribuitur, non accipitur corpus, aut sanguis
CHRISTI. Hæc scilicet fides est Christiana
na, imponens et præferens asinum CHRISTO,
non CHRISTVM asino. At nos, qui Chri-
sto credimus et obœdimus, verba CHRISTI
anteferimus omnibus regulis physicis, et nos ne-
quaquam falli certò scimus, nisi ipsum CHRI-
STVM falsum esse, et deceptorem dicere veli-
mus, quod absit in æternum. Cum CHRI-
STO errabimus (si ita vis, Beza, vt loquamur)
magis, quam vt tecum tuo iudicio rectè incedamus.
Cum CHRISTO stabimus, cadentibus omni-
bus, qui ipsius ori contradicunt. Si CHRISTVS
nos verbo suo in errorem aliquem inducit (quod
verum esse nunquam potest) optimè de nobis agi-
tur. Tu verò si nos à verbo Christi auocas et re-
trahis persuasos tuis physicis argumentationibus,
pessimè de nobis agitur. Malo eligere errorem Chri-
sti (si ita loqui non sit profanum) quam totius mun-
di, nedum Beza, regiam viam. In CHRISTO

K

2

enim

enim vita, consolatio, & salus mea. In hominibus autem & physicis medijs, si errant, damnatio mea iustissima.

Sessionem porro ad dexteram, & incarnationem pro vno & eodem accipi, nusquam ostendere cum possis, Beza, mendacium hoc ad te relego, fingentem & peruerterent multa, quæ te, si bonus es se velis, non decent.

BEZA: Et de primo quidem accusationis capite hactenus.

SELN: Egregiam verò laudem, & spolia ampla refers, Beza, qui nihil minus ostendisti, quam potentiam diuinam Christo homini à te non adimi. Summa enim tuorum, quæ dixisti, hæc est: Christus homo non potest pluribus simul esse locis, etiam si velit. Item, Christus in Cœna præsens non est præsentiæ corporali. Item, Christo homini quod non aliquid sit ἀδωατόν, siue impossibile, dici nequit. Eia igitur, homo mi, de te ipso quæso iudicium facias, ne quid iam dicam amplius. Multa cum dixeris, nihil dixisti, sed teipsum prodidisti & iugulasti. Audiamus autem responsum tuam ad secundum, quod vocas, accusationis caput.

BEZA: Obijciunt rursum, quod eidem Christo veritatem promissionis

missionis & Testamenti adimamus. Horrendum profecto scelus. Sed si satis est accusare, aiebat ille, quis innocentis euaserit? Quæro igitur an non fateantur Christi veritatis, promissionis ac Testamenti participes fieri oportere, quotcumque seruantur. Nisi enim hoc verum sit, erit aliqua extra promissionem & Fœdus Domini falsus, quod est omnium absurdissimum. Ergo fateantur ipsi necesse est, si Christo homini veritatem promissionis & Testamenti adimunt, quicumque realiter eum præsentem esse & dari non consentiant, se ipsos esse huius sceleris reos, ut qui in sola Cœna Domini hoc præsentis genus vrgeant, quum tamen credentes & baptizatos, etiam ante Cœnam Domini peractam, seruari concedant, ac proinde raram esse in illis fœderis promissionem: aut, si verum istud non est, agnoscant nos immerito tanti sacrilegij reos traduci.

SELNEC: Testamenti Christi veritatem à te impugnari scripsi, dixi, scribo, dico, affirmo. Testamentum verò intelligo in controuersia, de qua
K 3 agitur,

agitur, ipsam Cœnam Domini, in qua sunt legata,
quæ pane & vino benedictionis rescentibus distribu-
untur, corpus & sanguis Christi, ne de spirituali-
bus beneficijs iam dicam. Tu nunc quid facis?
Eludis, rides, peruerbis, & extenuas non tantum
mea verba, sed ipsam ipsius Filij DEI cœnam, &
Testamentum sacrosanctum, inquiens: Saluari pos-
sumus etiam sine Cœna. Ergo opus non est, ut in
cœna Christum præsentem esse statuamus. Hæc
scilicet est mundi pietas, hæc gratitudo, hæc reue-
rentia & affectio erga Testamentum Filij DEI,
quod Cœnam Dominicam nominamus. Voluit
optimus Pater & Frater noster IESVS Christus
non tantum verbo, sed etiam sigillis suam erga nos
paternam & fraternam beneuolentiam & caritatem
ostendere, exhibere, probare, confirmare, & nobis
esse proximus, etiam corpore & sanguine suo.
Nunc quid nos? Quid? inquit Beza, seruari
possumus etiam ante Cœnam, & absq; Cœna, si
modo credimus & baptisamur. Sed an non hoc
est alapam Christo impingere, & iustificare Do-
minum altissimum? Audi autem, Beza, si homo
es, multo magis, si Christianus es, si modo es. De
cœtu Ecclesie visibilis hic loquimur, ubi Sacramen-
torum vsus haberi potest. In hoc cœtu quicumq;
contemnit aut negligit aut omittit sua culpa vsus
Sacramentorum, eum non seruari certo certius con-
stat, quia mandatum Christi contemnit: Hoc facite.
Quid autem præsens sit, detur & Quid accipiatur

in Cœna, Christus ipse sua voce ostendit inquiring:
Accipite, edite, hoc est corpus meum, Bibite, hoc
est sanguis meus. Aliud autem est, cum quis in
Ecclesie visibilis cœtu esse non potest, & tamen ve-
ra in Christum fide viuât. Hinc vetus illa forma
loquendi, quod alij suscipiant Sacramentum &
rem, ut infantes, & alij baptisati in fide, & cre-
dentes omnes accedentes ad sacram Synaxin: alij
verò accipiant Sacramentum, & non rem, ut Iu-
das, Simon Magus, & omnes infideles in Ecclesia,
hypocrite & impenitentes: alij deniq; suscipi-
ant rem & non Sacramentum, ut Latro in cruce,
Martyres multi, & alij, captiui, aut alijs inuita-
bilibus modis impediti, quo minus cœtui visibilis Ec-
clesie interesse possint. Inuisibilis enim sanctifi-
catio sæpe aliquibus inest sine visibili Sacramen-
to, quod tamen, cum haberi potest, contemnendum
non est, quia contemptor eius inuisibiliter sanctifica-
ri non potest.

Manet autem, Beza, adhuc verum istud, te
Christo homini veritatem promissionis & Testa-
menti, quod est Cœna Dominica, adimere, cum
præsentem eum esse, & dari neges, atq; ita hor-
rendi sacrilegij & sceleris reus perageris merito,
tuo ore conuictus, cum non habeas, quo te pur-
ges. Nunc quid ad tertium respondeas, audie-
mus.

BEZA: Itaq; istud video pos-
sita ad Cœnam Domini ab ipsis re-
stringi, quod tertium est grauissimæ
istius accusationis caput. In hac au-
tem vociferantur isti negari a nobis
veri & essentialis corporis Domini
tum præsentiam tum communicatio-
nem.

SELNEC: Non vociferamur, à vobis ista
negari, sed cum vociferemini, præsentiam & com-
municationem *συνεικόν* nihil esse, merito quæri-
mur de vestra infidelitate.

BEZA: Quasi vero nos aut
aliud corpus, quam quod pro nobis
traditum est, aliumue sanguinem,
quam illum pro nobis effusum Chris-
sto attribuamus.

SELNEC: Consiste Beza, & sic loquere:
Quasi vero nos aut aliud corpus, quam quod pro
nobis traditum est, aliumue sanguinem, quam illum
pro nobis effusum, in Cœna esse, dari, edi & bi-
doceamus. De præsentia enim & manducatione
Corporis & sanguinis Christi in Cœna nunc agitur,
non de eo, quid Christus sit, & quid ei attribuas.

BEZA:

BEZA: Id est, Christum in
Gerlonem aut Ianum quempiam
transformemus.

SELNEC: Christum esse statuitis vno in
loco Deum & hominem: alibi vero tantummodo
Deum: Item, in cœlis cœlorum Deum apud Pa-
trem & Spiritum Sanctum: in aliquo autem cœli
certo loco hominem separatim à sede maiestatis
Dei: item, nobis præsentem Deum, à nobis absen-
tem hominem: vna facie contemplantem omnia, al-
terâ vero tantum cœli horizontem sensibilem quen-
dam. Hæc enim vestra est transformatio, de qua
aliàs, Deo dante, si libet tibi, Beza.

BEZA: Aut quasi non vbiq;
tot annis ad rauim vsq; responderi-
mus, Sacramenta duabus rebus con-
stare, vna terrena, puta pane illo, &
vino illo, altera cœlesti, id est, vero
tum corpore tum sanguine Domini.

SELNEC: Si ita sentitis, cur digladi-
mini? Adde Beza, *συνεικόν* *ωσπερ* *εἶπεν*, quod
scilicet Christus vero suo corpore & sanguine præ-
sens assit in Cœna, sicut ipse dixit & promisit, &
non erit amplius locus controuersæ relictus. Quæ-
so etiam, Beza, retine eius fidem & sententiam,

K 5

cuius

huius verba allegas, Irenaei puta, qui ita inquit:
Quemadmodum qui est à terra panis percipiens
vocationem Dei, iam non communis panis est, sed
Eucharistia ex duabus rebus constans, terrena &
coelesti: sic & corpora nostra percipientia Eu-
charistiam, iam non sunt corruptibilia, spem re-
surrectionis habentia. Et contra Valentinum:
Quando & mixtus calix, & factus panis percipit
verbum Dei, fit Eucharistia sanguinis & corporis
Christi, ex quibus augetur & consistit carnis no-
stre substantia: quomodo carnem negant capacem
esse donationis Dei, qui est vita aeterna, quae san-
guine & corpore Christi nutritur?

BEZA: Num enim obsecro,
ita insanimus, ut Sacramentum aliquod
esse dicamus ubi nulla res significet?

SELNECCERVS: Lubricus es, Be-
za, vulpino & serpentino more. Recta quæso
incede. Non enim agitur de significatione rei
certæ, sed de præsentia, quid adsit, quid detur,
quid accipiatur in Cœna. Adesse dicimus, dari
& accipi verum corpus & sanguinem Christi.
Tu hæc significari tantum, & absentia repræsen-
tari ais.

BEZA:

BEZA: Corporis autem & san-
guinis nominibus quis vnquam no-
strum aliud, quam vera illa intelle-
xit.

SELNECCERVS: Si adderes, verè
præsentia in Cœna, sicut Christus promisit corpo-
ralem præsentiam, res esset composita.

BEZA: Etiam si sacramen-
taliter illa de symbolis prædicari doce-
mus.

SELNECCERVS: Hic prodixi forex,
perisq; tuo ipsius indicio. Prædicationem Sa-
cramentalem de Symbolis vocas nihil aliud, nisi si-
gnificationem & representationem rei absentis, ut
tunc verba ostendunt. Nos Sacramentalem præ-
dicationem non vnā & eandem esse dicimus, fac-
tente discrimen Sacramentorum ipso Filio DEI
verbis euidentissimis, ut alibi in Catechetica doctri-
na prolixè ostendimus. Ratio enim non est eadem
omnium Sacramentorum, nisi quòd ad spiritualem
usum & fructum attinet. Et apponere huc libet
verba ex Pædagogia nostra desumpta.

In omni sacramento animis hominum profuturo hæc
quatuor concurrunt: Promissio, mandatum Dei,
signum

signum incurrens in oculos, & fides promissionis. Et omnia Sacramenta semper ad hoc data sunt, ut fidem confirment & nos de promissione communes faciant. Discrimen est autem primum inter Sacramenta veteris & noui Testamenti non quò ad fructum: Omnes enim biberunt de spiritali petra, quæ erat Christus: Sed discrimen est in his duobus:

1. Sacramenta veteris & noui Testamenti non sunt eiusdem materie & forme, sed mutata est in nouo Testamento materia & forma Sacramentorum veteris Testamenti in aliam materiam & formam: Circumcisio in Baptismum: Pascha in Cœnam dominicam.

2. Sacramenta veteris Testamenti fuerunt communefactiones de futuris. Sacramenta autem noui Testamenti monent nos de bonis, quæ iam nobis per Christum parata sunt & quotidie nobis in sancto ministerio dispensantur.

Deinde etiam discrimen constituit Filius Dei inter Baptismum & Cœnam, non quò ad fructum sed quò ad substantiam. In Baptismo quidem Christus non minus est præsens sua efficacia & virtute, quam in Cœna. Eadem enim est res vtriusq; Sacramenti, videlicet, ipse Christus. Sed tamen tenenda est Regula: De Sacramentis & eorum substantia, differentia & usu iudicandum est, non ex generalibus regulis aut ex thesi tantum, sed ex propria
vnius

vnus cuiusque institutione & disertis Christi verbis. Mandatum est de Baptismo: Euntes baptisate gentes in nomine Patris, Filij & Spiritus Sancti: Si Christus addidisset, hæc aqua est meus sanguis qui pro vobis effunditur, vtique cum non nuda narratio aut parabola, sed institutio illa esset, sine disceptatione crederemus verbis institutionis. De Cœna verò dixit: Accipite, manducate, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur. Hic disertis CHRISTI verbis moti, aliter de substantia Baptismi, & aliter de substantia Cœnæ loqui debemus, quod vt faciamus, mouent nos verba institutionis quibus fidem habemus, etiam si ratione nostra illud assequi non possimus. Et oro propter gloriam Dei omnes pios & salutaris concordie nobis profectò nunquam vel coram Deo, vel coram hominibus nocituræ amâtes, vt acquiescant in hac sententia & se verbo Christi subijciant ac tribuant Christo tandem omnipotentie & veritatis laudem ac suæ ipsorum conscientie rectè consulant, & non se inuoluant labyrinthis, quibus ipsorum conscientia tandem implicatur, & laborans & sudans heret vt verè testari possim. Credamus verbis Christi simpliciter prolatis, simplici fide. Si quis sapere sibi videtur amplius, quæso parcat simplicibus, & non damnet pias mentes. Si hæ existimantur errare, profectò bene errant inherentes simpliciter verbis institutionis, atque hic, si nominandus est, error, Christo placet admodum. Sinit enim Deus, vt in exemplis

exemplis maximorum Patriarcharum videmus sanctissimos viros simpliciter credere, etiamsi non intelligunt omnia. Et damnare simpliciter credentes, & alij non nocentes, certe non humanum, sed diabolicum est, & poenis atrocibus dignum, ut proculdubio breui experiemur. DEVS nostri misereatur, & nos ad veritatem, pietatem & salutem concordiam conuertat, Amen.

Ceterum, quod ad vocem symboli in hac doctrina attinet, semper respondemus illud: Caro eius est, quam sub panis forma accipimus, & sanguis eius est, quem sub vini specie & sapore potamus. Figura enim & res ipsa siue veritas adest in Coena. Panis figura est. Veritas ipsum corpus est, quod ore accipimus, non tamen carnali modo, sed Sacramentali, siue mystico & imperscrutabili.

BBZA: At negatis, aiunt, eorum praesentiam.

SELNECCERVS: Verè negatis, & quod negatis negare nondum potestis, nisi conscientijs vestris vim inferre & contradicere velitis.

BBZA: Sane si praesens deum id esse intelligunt, quod sit eo ipso loco, ubi Coena celebratur & sumitur

mitur, praesentiam illam prorsus ve commentum 1. Analogiae fidei, 2. Orthodoxae Ecclesiarum Confessione, 3. Veritati ascensionis carnis Christi, ex diametro repugnans, item ut ei communicationi, cuius causa sunt haec instituta mysteria minime omnium conueniens, repudiamus & repudiamus.

SELNECCERVS: Repudiet ergo te Veritas ipsa, id est, Christus, qui dixit ea, quibus pertinaciter contradicis. Repetatur autem summa confessionis nostrarum Ecclesiarum, quam breuissime recitabimus.

Quaestio est in nostris Ecclesijs, Quid in Coena Dominica exhibeatur & accipiatur.

Ad hanc quaestionem respondet ipse Filius Dei: Accipite, comedite, hoc est corpus meum: Bibite ex hoc omnes, Hic est sanguis meus. Confitemur igitur in Coena sacra praeter Panem & Vinum, (quae sunt externa elementa, quae in oculos incurrunt, & quae palpamus, sentimus, gustamus, comminuimus, dissoluimus, & more aliorum ciborum deglutimus) etiam verum corpus & sanguinem CHRISTI adesse praesentia corporali, & una cum Pane & Vino dari.

et ore corporis comedi, et bibi, modo tamen non carnali et sensibili, sed occulto, mystico et imperuestigabili. Hoc credimus, et discipuli Christi sumus, et verè infantes, quos nequaquam decet ea peruestigare, quæ ipse Christus sua omnipotenti et veraci voce prolata, à nobis non cerni, et ratione comprehendendi, sed infanti, simplici et reuerenti fide credi, et pro certis haberi, et debita obedientia præstari, et quæ ibi promittuntur, dari, et grato pectore humiliter et reuerenter accipi, et rectè usurpari voluit.

Huius fidei et confessionis nostræ confirmationes infallibiles sunt. 1. Verba Christi dicentis: Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur. Hic est sanguis meus, qui pro vobis effunditur. Huius sapientiam, potentiam, et veritatem præferre debemus omnibus rationis humane scrupulis. Et cum adhibentur ad verborum Christi considerationem circumstantiæ, personæ, quæ illa verba protulit, Temporis, quo ea prolata sunt: Rei, quæ his verbis sancita est, et quæ nominatur Nouum Testamentum et fœdus: Item, discipulorum, ad quos ea simpliciter sine ambagibus, et parabolis, allegorijs, aut tropis, dicta sunt, non potest præmens non acquiescere in confessione nostra, quam breuiter exposuimus. 2. Accedit consensus Euangelistarum, et Apostoli Pauli. 3. Consensus item orthodoxæ vetustatis in Ecclesia, et Doctorum omnium, quorum nullus vnquam, ut Beza, tam temerarius, tam impudens, tam

nefarius

nefarius fuit, ut scribere aut dicere auderet, Christum suo vero corpore et sanguine non esse præsentem in Cœna: sed omnes testantur, Christum non tantum per fidem, aut corporis sui manducationem spirituales, verum corporali etiam coniunctione, siue participatione naturali, per communicationem præsentis corporis sui in Cœna, quæ sit, dato et accepto pane, in nobis habitare. 4. Accedit certitudo et πληροφορία tuta et firma, quam affert animis simplex intellectus verborum Christi, confusis glossematibus et interpretationibus rationis humane, quæ licet aliquandiu suis architectis blandiantur, tamen tandem concidunt et pudesunt. 5. Item, necessitas consolationum efficacium, de ærissima consociatione Christi, qua se nobis, et nos sibi coniungit: de remissione peccatorum: de resurrectione carnis nostræ mortalis et corruptibilis, etc.

Hæc alibi copiosius explicantur. Pereant autem sua culpa, qui rationes illas leuiter curant, et moueri illis sese non patiuntur. Nos cum Dauid dicamus: Statui ut non transgrediar os meum, custodio me in verbo labiorum tuorum, ab operibus hominum in vijs latronis. sustenta gressus meos in semitis tuis, ne moueantur vestigia mea.

Sed quid fit? Dum nos confessionem simpliciter exponimus nostram, petimur vtrinque à Pontificijs, et à Sacramentarijs. Pontificij enim literalem sensum ita urgent, ut identicam prædica-

L

tionem

tionem fingentes, annihilari & perire substantiam Panis, & remanentibus nudis accidentibus in substantiam corporis Christi cōverti, siue transsubstantiari perhibeant. Hinc inclusio, assertuatio, & repositio, circumgestatio, & ἄρτοις, adoratio idolotrica, & alij horrendi abusus exorti sunt, de quibus nunc, ut agamus, necesse non est; refutante ipsos Paulo Apostolo his verbis: Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? & Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini est? Panis ergo substantia in Cœna non aboletur, etiamsi non sit vulgaris Panis, sed talis, qui nobis multis verum Christi corpus commune, & singulis proprium facit, cuius manducatione reddimur multi verè κοινωνοὶ participes, & singuli quasi proprietarii, & fructores, ut ita loquar, eiusdem corporis Domini.

Quod ad Sacramentarios, & ad te iam in primis, Beza, attinet, qui præsentiam corporis & sanguinis Christi in Cœna nominas commentum, & Christum mendacij turpiter accusare non vereris, tria sunt, quæ affers, & quibus veram illam corporalem præsentiam, impossibilem esse, euincere frustra conaris.

Primum inquit: Commentum istud (sic enim Testamentum Filij DEI nostri Redemptoris commendas, tu miserum sterces, & vermium esca) repugnat analogiæ Fidei. At horrendum hoc profectò

profectò, si verum. Ostende autem quomodo, aut cui analogiæ Fidei. Hæc enim est analogia & natura Fidei, quæ iubet ut CHRISTO credamus in omnibus, quæ dicit, mandat, ordinar, constituit, etiamsi illa physicis regulis, & rationi nostre impossibilia, & absurda videantur. Ipse enim nouit modum, quo facere potest, quæ se futurum promissit. Ipse physica & antiphysica, hyperphysica, & alia, quæ nobis impossibilia & absurdissima videntur, potest conciliare. Hanc quæso gloriam, hanc laudem omnipotentis & veritatis Christo tribue, ut analogiam Fidei serues, & inter nos ad veram saluam fide concordiam confirmandam peruenias. Considera sapientiam dicentis, potentiam dicentis, & veritatem dicentis, & nihil te amplius impedit, quò minus nobiscum frenum inijcias stultæ tuæ rationi, & te verbis CHRISTI libenter & humiliter subijcias, & petulantiae tuæ veniam & remissionem ab ipso Christo ardentè petas. Malus certè seruus fuisses in domo Abrahe.

Secundò, inquit: Commentum istud (horresco referens) repugnat Orthodoxæ Ecclesiarum Confessione. Hoc verò planè eumentis in eos, quos odisti, ut ostendit consensus & testimonium Antiquioris Ecclesiæ Catholicæ, quæ inde usq; ab Apostolis, & horum Discipulis, & auditoribus, voce Euangelij ubique terrarum, con-

tinua quasi serie collecta & propagata est. In effectu certe (de dissimilibus enim locutionibus nunc non agimus) hanc ipsam de substantiali presentia corporis & sanguinis Christi in Cœna, sententiam docuerunt & propagarunt præcipui Doctores Ecclesie ubiq; terrarum omnibus temporibus. Vnum profer, qui presentiam illam neget, Beza, & tibi credemus. Et à D. Philippo Præceptore collecta, & edita esse testimonia purioris Ecclesie, tibi non ignotum est, quæ etiam nostris institutionibus inserere placuit, ad quæ Lectorem remitto.

Tertium, quod affers, est veritas ascensionis carnis Christi, cui ex diametro repugnare ais presentiam substantialem corporis & sanguinis Christi in Cœna. Audi autem, mi Beza, tibi impera, vince te ipsum, & rationem tuam ceu asinum subijce Christo, & sic cogita & loquere: Tu Fili Dei Domine noster IESV Christe, omnipotens & verax, Deus & homo, Creator & Frater meus, verbo tuo expresso te mihi ita reuelasti, quod cum Patre & Spiritu sancto sis verus, & æternus Deus, distincta persona à Patre & Spiritu sancto, & tamen vnus & idem Deus. Hoc credo reuerenter. Adauge & confirma fidei meæ imbecillitatem. Deinde ostendisti, quod mei & totius generis humani misertus te ita exinanieris, vt formâ serui assumpta frater meus fieres, & humanam naturam vnires tibi vnione personalis, & pro me victima fieres, mirabili & inenarrabili

rabili consilio, & immensa sapientia & bonitate. Credo hoc quoq; firmiter: adsis tu mihi, & fidem corrobora. Tuo te corpore humano post miseras omnes pro meis peccatis exantlatas & superatas, Victorem hostium, & Triumphatorem fratrem meum ascendisse visibiliter in cœlum, mihi etiam patefecisti. Te igitur tuo corpore in cœlis esse, & sedere ad dexteram virtutis Dei in throno Patris omnipotentis, & habere omnem potestatem in cœlo & in terra, credo firmiter. Iuua me Domine, vt constans sim & maneam in hac fide. Tua est potentia immensa, & Tua dicta sunt ad cœca certa, efficacia & immutabilia, vt oporteat prius cœlum & terram interire, quam vnium tuum seruum dictum vanum aut irrium fieri. Tu igitur, qui potes omnia, cum mihi dicas, corpus & sanguinem tuum esse in Cœna, & dari nobis comedendum & bibendum, quoties iuxta tuam institutionem Panem & Vnum edimus & bibimus, tibi tanto Domino, cur non crederem? Credo Domine, sed opem ser meæ incredulæ fidei. Cur enim non crederem? Tu certe sedes ad dexteram æterni Patris, regnas infinitâ potentia, ubiq; viuus, potens, efficax, liberrima voluntate agens vbicunq; vis, & hoc ipsum, quod te dare in Cœna affirmas, carnem videlicet tuam, à nobis assumptam, & pro nobis in mortem traditam, & sanguinem tuum, similiter à nobis assumptum, & pro nobis effusum ad remissionem peccatorum nostrorum, vbicunq; es, à te nusquam seponis, aut abijcis, sed post illam semel factam

L 3 insep-

inseparabilem unionem, in tota aeternitate sustentas, gestas, fues, ideoq; quibuscunq; in locis, & quando-
cunq; vis, verè dare potes, & impertis omnibus,
iuxta institutionem tuam petentibus & accipienti-
bus, dignis & indignis in tua Ecclesia, modo tibi fa-
cilimo, nobis verò imperscrutabili. Tu enim cum
sis & essentia infinitus, & potentia, etiam id quod
finitum & ἡγίστον sua natura est, reuera
presens dare potes, quibuscunq; in locis id expeti-
tur, & tu ipse te daturum promissisti, & omnia
potes conciliare, quæ nobis impossibilia & absurda
videntur.

Hæc si nobiscum ad Filium Dei dicere potes,
Beza, salua res est, & porrigemus manus inuicem
plenas Fidei, Pietatis, Pacis, & Concordiæ. Hoc
enim modo Articulus de Ascensione adeò non euer-
tit nostram sententiam de præsentia Corporis &
Sanguinis Christi in Cœna, ut magis etiam eam sta-
bilit & roboret, apud eos, qui suæ Rationis ocu-
los præcludentes, oculis Fidei ἀναπαράμυνη ad
solum verbum Omnipotentis & Veracis Domini
nostri IESU Christi respiciunt, eiq; cum debita
reuerentia credunt & obediunt.

Addam mea quæ antea quoq; scripsi, verba,
ut etsi non te, Beza, tamen fortasse bonos alios com-
monefacere possim officij & reuerentiæ erga Testa-
mentum Christi Emanuelis. Verba hæc sunt:

Non dubium est, multos etiam pios his cogi-
tationibus

tationibus & tentationibus impeti, si statuatur
vera præsentia & manducatio Corporis Christi in
Cœna, multa inde absurda sequi, cum rationis nostræ
sapientiam consulimus. Quid enim est absurdius,
quàm dicere, Christum in Cœna dedisse corpus suum
manducandum Discipulis, cum tamen ipse corpore
suo in mensa assederit, quasi Christus habuerit duo
corpora, dans & datum. Quàm absurdum est cogi-
tare, nos Christi corpore vesci, & corpus Christi si-
mul & semel distribui in Cœna manducantibus pa-
nem? An non omni rationi non absurdum tantum-
modo, sed ignominie nomine, qua corpus Christi as-
scitur, notandum videri potest, Christi corpus fini-
tum & inexpansum, ita velut distrahere, & in omni
administratione Cœnæ, ubicunq; terrarum illa fit,
presens adesse? Quid insanire est, si hoc non in-
sanire est? dicit ratio. Quàm absurdum est, dicere,
Ore nos accipere corpus Christi, nec tamen à nobis
conspici, nec sentiri, nec quomodo hoc fiat, animadu-
uerti, nec cibum illum esse naturalem, & tamen
verum, nec corpus Christi diuidi in partes, nec com-
mutari, sed dari nobis manducandum, modo arcano,
cœlesti, & diuerso à corporali & communi vsu ci-
borum. Quàm ἡγὰρ ὄσπον est, indignos fieri &
participes, & reos corporis & sanguinis Christi?
Quid ad hæc & alia putas dicturos fuisse Plato-
nem, Aristotelem, & omnes Philosophos, & Sa-
pientes mundi? Hæc scilicet sunt paradoxa τῆς
ᾤσιως καὶ ὁρθότητος, ut sapiens Philo locutus est.

Et his alijsq; , quæ inde enasci videntur, absurdis mentes non tantum Epicureorum, & solum rationis suæ ductum sequentium, sed & piorum eò veniunt, ut secum disputent, & conscientia sua anxij sint, num rectè accipiant verba Christi, num alium commodiorem sensum eis addere debeant. Christus, inquit, certè ascendit in cælum, certè est verus homo, quomodo igitur in Cœna esse potest? Item: quid si edere corpus Christi, tantum de spiritali manducatione, quæ sit fide, & non aliter sit intelligendum, sicut 6. caput Iohannis innuere videtur? In qua sententia tuto pedem figam? Hic dum mens circumspectat, duo habet, videlicet, ratiocinationes suas & verba institutionis. Ratiocinationibus concinnis etiam pij interdum ita implicantur, ut arbitrentur, se scopum attingere: sed cum examinant suam fidem, animaduertunt, se verba institutionis iuxta Pauli interpretationem accipienda, seponere, & de corpore absenti dicere, quod Christus & Paulus volunt præsens esse. Hic conscientia obijcit: neglecto textu glossas arripiens aberrat. Quid ergo faciendum? Nihil sum, nisi pulvis & cinis, inquit Abraham. Ridet Sara mea, id est, ratio humana, audiens promissionem & verba institutionis. Taceat autem mulier in Ecclesia. Apud Deum enim nihil est, nec impossibile, nec difficile, nec arduum. Credamus igitur Christo, & audiamus Paulum, quantumcunq; res hæc vniuersa incredibilis & impossibilis videatur. Cogita facientem & institu-

entem

gentem, & non erit incredibile, quicquid erit. Modum ipsi committamus. De alijs, quæ inde absurda videntur oriri, ipse disputet, & conciliet ea, quæ in hac vita assequi & conciliare non possumus. Ipse propriè locutus est, & non parabolam nobis proposuit, sed Testamentum reliquit, quod proprijs verbis etiam inter homines constare debet. Si ei propriè loquenti, & interpretem suorum verborum Paulum constituenti, simpliciter credimus, optimè credimus, minimeq; decipimur. Si decipimur, nihil inde incommodi nobis accedet, sed laudem potius & simplicitatis gloriam in illo die reportabimus. Si verò nostræ tantum rationi, conciliationibus, & argumentis philosophicis indulserimus, & decepti fuerimus, qualem conscientiam tandem habebimus, quam sententiam audiemus, quomodo consistemus? Malumus igitur errare cum Christo, si errare illud est, quod mundus erroneum vocat, quàm cum toto mundo plausibilia, & rationi consentanea dicere, cum in tota doctrina nostra Christiana, excepto Decalogo, nihil habeamus, quod rationi nostræ consentaneum sit. Atq; tantum sit dictum de nostrarum Ecclesiarum doctrina, fide, & Confessione, Quid scilicet in Cœna absit præsens, & quid detur, & accipiat. Hanc doctrinam cum repudiare se dicat Beza, quid sperandum sit, non intelligo. Speramus tamen meliora, si non in hac vita, cerè ad Filij Dei aduentum.

L 3

BEZA:

*Legitur Calicem
propter
legem
hinc
est*

BEZA: Sin vero praesentiam non ad loci & corporum situm, sed ad fidei obiectum referunt, quae tum verbi promissione, tum Symbolis quae offeruntur tanquam alis subuecta in coelum usque assurgit, ibique Filium DEI conspicit & amplectitur, hoc sane sensu tantum abest ut praesentiam carnis Christi inficiemur, ut e contrario haec Symbola pro certis illius praesentiae & donationis pignoribus habeamus.

SELNECCERVS: Primum manifestam Ecclesijs nostris iniuriam facis, Beza, quod traducis eas hoc nomine, quasi praesentiam ad situm loci & corporis referant. Nullam enim localem inclusionem, nullum situm physicum, nullam descensum, nullum corporum positum fingunt, sed Christo modum committunt, quo possit esse praesens corpore & sanguine suo in Coena, & sciunt ipsum plures habere modos, quam tantum physicos & locales, quibus ubique, vel alicubi esse potest, pro ut vult. Deinde praesentiam illam tantum refert ad fidei obiectum, quae symbolis illis, pane nimirum & vino, tanquam alis subuecta in coelum usque assurgat, & corpus & sanguinem Christi in certo caeli loco, vel ad Orientem, vel Septentrionem, vel in alio mundi cardine, aut supra

supra sphaeras coelestes locatum, apprehendat imaginatiue, & ita eius particeps fiat. At haec tua imaginatio verbis & institutioni Christi ex diametro repugnat. Verba enim Coenae non dicunt: Ascende in coelum, sed Hoc, quod adest, quod exhibetur, quod comedis, sumpto & manducato pane, est corpus Christi pro te datum, & Hoc, quod bibis, sumpto calice, est sanguis Christi, &c.

Non piget hoc loco recitare verba doctrinae, & consolationis plena, quae D. D. Eberus Praeceptor mihi carissimus, & pater, Confessioni suae inferuit, digna diligenti, assidua & pia meditatione. Ea haec sunt:

Perpendat mihi prudens lector, quam periculose & languide in erigendis ac confirmandis pauidis & mole peccatorum suorum oppressis & consternatis mentibus, hi procedant, qui spirituales tantum manducationem Corporis Christi in Coena admittunt, Et id sola fide ad dexteram Patris in caelo per immensa locorum intervalla querere & manducare spiritualiter iubent. Nam etsi haec quoque consolatio est non parua nec contemnenda, cum in doloribus & terroribus talibus conscientiae, coelum conscendere ac penetrare iubeor, ut Dominum ac Redemptorem meum Christum Iesum sedentem ad dexteram Patris, & cum eo potentia pari regnam

regnantem, mente intuear & complectar, atq; ita
carne & sanguine eius, spiritu & fide ardenti ve-
scar: Tamen non est in omnibus Spiritus adeo
excitatus & fidei robur tantum, vt doloribus & an-
gustijs oppressæ & conclusæ mentes se attollant, &
supra cœlos vniuersos quasi euolent, & consolatio-
nem illam in Christo IESV Domino suo sedente,
& regnante in gloria ac maiestate Patris propo-
sitam, quærant & apprehendant. Nam multarum
imbecillium & consternatarum conscientiarum illa
vna & potissima querela est, Quod robore illo fidei
se se destitui, & mole peccatorum tanta grauari atq;
excruciari sentiunt, vix vt oculos ad cœlum præ me-
tu iræ Dei attollere, aut vllam creaturam Dei aspi-
cere ausint, sicut Publicanus in templo orans: Taceo
vt alacri & ardenti fide animosè penetrare cœlos,
& ibi Domini sui alicubi certo in loco commorantis
corpus apprehendere, & illius spiritali complexu
se se recreare & reficere possint.

Sed Dominus noster IESVS Christus recti-
simè intelligit, quæ ratione in consolandis miserrimis
nobis procedere debeat. Nouit ipse & intue-
tur penitissimè, corruptæ huius & deprauatæ natu-
ræ nostræ infirmitatem, præsertim verò languorem
& timiditatem eorum, qui terroribus peccatorum
pauescunt, ac consternati sunt. Scit etiam quàm tene-
ra & in momenta omnia periclitans res sit scintilla
illa fidei in mente pia, ex Verbo per spiritus pri-
mitias accensa.

Quare

Quare nequaquam initio statim ad illam infini-
tam maiestatem suam & lucem inaccessibilem, aut
ad dexteram Dei pauidas mentes euocat, sed ad ver-
bum nos ablegat, quod in terra homines nostri simi-
les, auribus nostris denunciare ac inculcare iubet.

Huius verbi cogitatione niti vult eos, qui consolatio-
nem salutarem quærant aut expectant, ab hoc fun-
damento vult fidei initium esse: Ea si adhuc languet
at, ad Cœnam porrò nos suam deducit, quam in ter-
ra administrari iubet, addita hac promissione, quod
ibi velit coram esse mihi, & corpus suum, quod ad
dexteram Patris sedens nusquam depōnit, in terra
porrecto pane ad manducandum ori meo exhibere,
& purissimum ac viuificum sanguinem suum, dato
vino visibili, bibendum præbere, quo pignore sumpto
& hausto sine dubitatione me vult statuere, quod om-
nium beneficiorum, quæ morte sua peperit, verè
particeps fiam.

Venit ergo ipse ad me, cum mihi ad ipsum cor-
pore accedere sit impossibile. Nec aliò me dulcissi-
ma inuitatione & mandato suo seuerissimo vocat,
dum inquit: Venite ad me omnes, qui laboratis, &
onerati estis, ego reficiam vos. Venite, inquit, ad
me. Quò ergò (dices) benignissime Domine ve-
niam? An alibi es nunc, quàm ad dexteram Patris
tui in cœlo, quò me & articulus fidei, & fortes illi,
& in Spiritu ac fide ardentes Doctores ablegant,
& te quærere nusquam alibi sinunt?

Rectè

Rectè, inquit Dominus, facis ista credens, Me ad dexteram Patris sedere, regnantem cum Patre infinita Maiestatis & potentie gloria. Sed cum te ad me voco aut inuito, non hoc postulo, ut ilico cogitatione & fide tua, in immensam illam & inaccessibilem amplitudinem ac lucem cœlorum euoles. Id enim lassato tibi, & delictorum ingenti mole gravato peccatori, scio tam esse impossibile, quam seni cuiuspiam modis aliquot frumenti onerato, montem excelsum conscendere. Sed ad eum te locum venire iubeo, quò prius ipse ad te descendi.

Id, inquires, ubi locorum est? In Terra, respondet, in qua vermiculi instar vagaris & reptas, ubi & ego aliquando reptans inter vos homines Veramis, & quasi non Homo concionatus sum, & per ministros meos, quos mundus ipsos quoque pro veramibus habet & conculcat, adhuc concionari soleo, ubi in Cœna mea ritè celebrata, Corpus & Sanguinem meum substantialem distribuo, ibi, inquam, certò me præsentem inuenies, ibi Verbum meum audiens & fide amplectens, ibi Corpus & sanguinem meum cum rebus terrenis & visibilib. à me verè exhibitum manducans & bibens, refectiorem & requiem fessæ ac delassatæ animæ tuæ, & omnium deniq. peccatorum tuorum, quantocunq. pondere aut mole ea fuerint, remissionem te inuenire firmissima fide statues.

Postquam verò iam languore ac lassitudine ista tua, & peccatorum atque iræ Dei pondere, montis

instar

instar te grauante ac deprimente, hoc modo liberatus fueris, & misericordiæ meæ beneficio & Spiritus mei efficacia valere, vigere, & ardere animo te senseris: Tum sanè organum meum electum, Paulum Apostolum tutò audire & sequi poteris, ut à terra autollere, & ad maiestatis meæ thronum accedere propius incipias, ut qui non sis amplius in sepulchro peccatorum & mortis defossus: Sed ex illa peccatorum & mortis voragine per me ereptus, & mecum resuscitatus, & viuificatus, quæras deinceps, quæ sursum sunt, ubi ego ad dexteram Patris sedeo, ut Coloss. 3. Paulus inquit. Item, Philipp. 3. πολὺ ὁ Θεὸς nostrum in cœlis est, vnde & Saluatorem expectamus Christum IESVM.

Ita in Cœna hac consolationem multò certior, durabiliorem, plenior, & efficacior, aduersus omnis generis tentationes & terrores paratam habemus, cum præsentiam veri Corporis & Sanguinis Christi in Cœna, credimus & retinemus. Quæ consolationis efficacia tota quasi euanesceat, vel certè languidior est, cum in ingentibus animorum consternationibus ob conspectum nostrarum sordium, & immensitatis iustæ aduersus nostra scelera iræ DEI, vel nos ipsos vel alios, ad arduam illam & difficilem cogitationem, de solâ manducatione Spirituali Corporis & Sanguinis Christi deducimus.

BEZA;

fallis
BEZA: Non igitur praesentiam negamus, sed eam ponimus, quae & analogiae fidei & Sacramentali institutioni convenit.

De agnitione
De agnitione
SELNECCERVS: Quam ludas vocabulo [Praesentiae] cum nihil aliud, nisi absentiam intelligas, supra ostendi pagina D. themate 21.

BEZA: Si de Verbo DEI quaeritur, nullum sane expressius habemus, & in quo libentius acquiescimus, quam ipsius Coenae institutione, Hoc (id est, Hic panis) est corpus meum, Hoc poculum est sanguis meus. Hinc eliciunt ipsi realiter praesens, id est, eo ipso loco adesse corpus Domini & eiusdem sanguinem, in quo loco sit ipse panis & vinum.

SELNECCERVS: Si acquiescis, Beza, in verbis Christi, cur rixaris? Si vero non acquiescis in illis, & tamen eadem allegas, cur te & alios fallis, & conscientiam tuam oneras multipliciter? Si corpus non realiter praesens est in coena, cur Christus dixit, Accipite, edite, hoc, quod accipitis & editis, est corpus meum? Si spiritum fingis,

cum

etiam Christus corpus nominet, spiritum certe manducare non possumus, & verendum est, ne prorsus aboleas verum & humanum Christi corpus, quod sumto intra os & manducato pane, insensibiliter, ~~verum tamen, manducatur.~~

BEZA: At ista consecutio quo tandem firmamento nititur?

SELNECCERVS: Verbis Christi, qui fallere nos non potest.

BEZA: Repugnat enim veritas corporis Christi,

SELNECCERVS: Christus suo corpore & sanguine praesens in Coena, & nobiscum esse potest iuxta veritatem promissionis suae, manente salva tamen & integra veritate corporis sui: quod quomodo fieri possit, etiamsi ego & tu Beza, non intelligamus, tamen Christus propterea non mentitur, sed optime scit, quomodo omnia, quae promissit, facere possit, sine naturae abolitione. Male enim imò pessime de nostra Fide & vita ageretur, si ita argumentari nobis liceret: Christus hoc dixit. Sed hoc videtur nobis *deus in quo* in d. Ergo à verbis Christi potius discedendum est, quam ut physis regulas seponamus, aut rationem nostram verbo Dei subijciamus.

M

BEZA:

an fidei Libri
BEZA: ascensionis historia:
fides, inquit Vigilius, omnium Eccle-
siarum perpetua, quod videlicet Chris-
ti caro sicut aherat a coelis, quum
esset in terris, absit nunc a terris, quo-
niam sit in coelis, vnde etiam ventura
speratur.

SELNECCER: Caro Christi in coelis
est. At ubi? Ad dexteram Dei Omnipotentis,
sicut maiestatem Dei dicimus esse in coelis. Potest
autem Christus de corpore suo facere, quicquid vult,
& quod promissit, id facit, quia Christus homo non
tantum ascendit ad coelos, sed etiam in carne sua se-
det ad dexteram Dei Patris omnipotentis super om-
nes coelos in coelis coelorum, siue in illa sede, quae
Dei propria est, & de qua dicimus: Pater noster,
qui es in coelis. Atque haec omnium Ecclesiarum per-
petua fides est. Et si igitur physice loquendo caro
Christi est circumscripta, & per se ubique esse non
potest, tamen Christus hyperphysico, coelesti &
nobis imperscrutabili modo seruans est suae promissio-
nis & institutionis: qua de re haec dictum
est satis. Cogitemus quae sit persona, quae loquatur,
& faciat ea, quae promittit. Si personam cogitaue-
rimus, non erit nobis difficile credere verbis, quae illa
est elocuta, & promissioni emidenti.

BEZA: Et vero nisi ita esset,
cur

eur nos a Domino peregre nunc ab-
esse diceret Apostolus? quae tamen
spiritualem praesentiae modum mini-
me excludunt.

SELNECCER: Paulus 2. Cor. 5. loquitur
de corpore nostro, in quo nos aduenas esse, & pe-
regre a Domino abesse dicit, nihil aliud intelligens,
nisi nos nondum esse in patria, & nobis in his vitae
humanae miserijs non esse manendum, sed in coelestem
patriam tandem redeundum. Per fidem enim ambu-
lamus in hac vita, non per speciem, id est, speramus
vitam aeternam, etiam si praesenti conspectu & facie
Dei nondum fruamur. Sumus nunc Filij Dei, sed
nondum apparuit quod erimus, scimus autem fore,
ut cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam vide-
bimus eum sicuti est. Atque haec sententia nihil adimit
nostrae confessioni. Qualis enim haec consecutio esset,
Deum non videmus, Ergo, Deum nobiscum non ha-
bemus? An non etiam scriptum est, Anima redit ad
Deum, qui dedit eam? Sed an non Deus ubique est? &
tamen animam ad eum redire recte dicitur.

BE: Sin vero Sacramentalis insti-
tutionis finis & scopus consideretur,
num, obsecro, haec sunt mysteria insti-
tuta, ut corpora cum corporibus com-
pingantur, an potius ut mysticum inde
Ecclesiae corpus capiti suo agglutinetur
conferatur? M 2 SEL

SELNECCERVS: Vesana haec est
rationis humanae speculatio contradicens Verbis
Christi, & inhabitationem carnis Christi in nobis ad
resurrectionis carnis nostrae certificationem infalli-
bilem & solidam minime ferens, ideoq; nescio quam
corporum compactionem fingens. Cur autem Be-
za, non rotunde, & categorice dicis, Verba Christi
non esse vera, & Christum in nobis naturali sui cor-
poris & sanguinis participatione non posse habita-
re?

hinc hinc
Mysticum Ecclesiae corpus capiti suo agglu-
tinatum certe non negamus, sed predicamus, doce-
mus, & retinemus. At insuper velle Christum
non tantum spiritali agglutinatione, ut sic loquar,
nobis coniungi, sed etiam substantiali corporis sui
praesentia & inhabitatione in nobis esse docemus,
idq; non ex nostro cerebro, sed ex verbis, promissio-
ne & institutione Christi Omnipotentis & veracis.
Huic quaeso quis contradicere volet, personam ipso-
rum, & suam quoq; salutem considerans?

Sed inquis, Beza. Sacramentalis institu-
tionis finis & scopus consideretur. Sit igitur, ut
mentem tuam intelligamus, hoc tuum argumentum:

Vna est ratio Sacramentorum, qua signo tri-
buitur nomen signati, siue rei significatae.

Cœna Domini est Sacramentum.

Ergo in Cœna signum obtinet nomen signati.
& panis tantum est signum corporis Christi, &c.

Respondeo

Respondeo ad Maiorem:

Maior in scriptura caret omni fundamento,
& à Sacramentarijs excogitata est. Quid enim &
quomodo credendum sit de Sacramentis omnibus, &
singulis, ex locis scripturae ijs, in quibus Deus Sa-
cramentum unumquodq; instituit, sumendum est.
Diximus autem de discrimine Sacramentorum suo
pra, ut repetitione opus non sit.

BEZA: Quorsum igitur ad
mysticam istam coniunctionem, realis
iste siue corporalis praesentiae modus,
eo ipso loco caput constituens, ubi
membra sunt? Sed haec tam paucis
absolui sane non possunt, quae tamen
paucis putavi delibanda, ut quid sentis
amus & doceamus, & quid sit adhuc
in controuersia positum, non ex in-
conditis & maledicis illorum accusatis
onibus, sed ex nobis ipsis omnes cog-
noscant. Quae de communicatione
superfunt, facile ex superioribus intel-
liguntur. Qualis enim est praesentiae,
talis quoq; est perceptionis & commu-
nicationis modus, minime quidem
certe imaginarius aut inanis, sed ve-
rissimus & efficacissimus, etiamsi ani-

M 3

mo

mo & fidei manu fiat, nisi fortasse cri-
minatores nostri vanum esse fidei ob-
iectum, & inane ipsius effectum arbi-
trantur. Dari igitur verum corpus &
verū sanguinem siue ipsum Christum,
absit ut inficiemur (quomodo enim
verum esset quod ait Apostolus, hæc
esse communicationem corporis &
sanguinis Domini?) sed animo non
corpore, fide videlicet non ore, non
corporali, sed spiritali modo, non ad
corporalem nutritionem, sed ad vitam
æternam sumendum, non, inquam, ut
substantiæ trañciantur aut permiscean-
tur, sed ut quæcunq; ad vitam æternam
rū animi tum resurrecturi corporis fa-
ciunt, a Christo capite in nos, vera quis
dem sed mystica eius membra, deri-
uentur. Hæc omnia si spiritalia
sunt, cedo quorsum nobis iste realis
& substantialis præsentia modus?
quorsum ista manuum & oris sume-
prio?

SEL NECCE: Ad has garrulitates re-
spondimus suprà litera D. themate 22. Addendum
autem

autem etiam hoc est, (quod verbis Ecclesiæ VVite-
bergenfis recitabo fideliter) nos de Sacramentali
manducatione corporis, quam ore fieri dicimus, non
ita pugnare, quasi velimus spiritalē manducatio-
nem ab usu Cœnæ Dominicæ excludere, aut separa-
re, quam certum est ipsa verba Christi instituentis
Cœnam manifestè requirere, cum inquit de corpore:
Pro vobis datur, & de sanguine: Pro vobis effundi-
ditur ad remissionem peccatorum, Quæ verba sine
ulla dubitatione requirunt Fidem, qua agnoscas &
firmiter statuas, oblationem & mortem corporis
Christi, & effusionem sanguinis in Cruce factam,
prodesse ad compensationem & remissionem pecca-
torum non modo aliquorum hominum, sed etiam tu-
orum.

Eandem Fidem & spiritalē manducatio-
nem requirit Christus, cum inquit: Hoc facite in
mei commemorationem, hoc est, considerate, quare
in hunc mundum venerim, assumpta carne vestra,
cur in ea passus, sanguinem meum profuderim, &
mortuus sim, non voluptatis certè & deliciarum cau-
sa, quas in tam acerbis cruciatibus querere aut ex-
pectare non debui, Sed vestra salutis causa, ut vos à
peccatis vestris, ab ira Dei, à maledicto Legis, & æ-
terna damnatione ad mortem & infernalīa tormēta,
& à ceteris hostibus vestris liberarem, quæ quidem
liberatio, cum omnibus bonis, quæ acquisivi hac mea
obedientia

obedientia & morte, Vestra erit, si ea beneficia omnia, gratis oblata vobis in verbo meo, firma fiducia accipietis, illis fruamini & letabimini, tanquam verè vestris, & horum benefactorum meorum memoriam grata prædicatione subinde vobis renouabit & celebrabit.

Talem fidem & spirituales manducationem requirit etiam Apostolus, cum inquit: Quotiescunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, Mortem Domini annuntiabitis. Item: Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat, significans, omnes eos, qui velint hanc cœnam sumere cum suo fructu, & effugere iudicium & poenam, oportere initio in sese descendere, & inquirere suam miseriam, & sordes peccatorum agnoscere, & serio dolore metuente iustam iram Dei, deplorare, & confiteri, quod non possint ullis suis virtutibus aut bonis operibus, si qua habeant, ab ira Dei, & eterno interitu sese vindicare: & tamen in his doloribus respicere & intueri Christum in Cruce, patientem & morientem, & causas illius passionis & mortis in hac innocente persona considerare, & beneficia per illam parta firma fide amplecti, & sibi applicare.

Hoc modo iubet Paulus seipsum Probare, & suam immundiciem ac naturæ corruptionem aspiciere, & mortem Domini annuntiare, ut non alijs tantum illa, quæ gesta & impetrata sunt à Christo patiente & moriente, ostendas, sed tibi ipse, tuo con-

sternato

sternato & peccatorum conscientia sauciato & afflicto cordi, annuncies, & certò persuadeas, ut credat, hanc mortem pro te quoque susceptam esse, ut tuorum peccatorum esset precium & compensatio, cuius beneficijs tu quoque frui & letari possis & debeat.

Hoc vniuersum est & dicitur, Corpus seu Carnem Christi spiritualiter edere, & sanguinem eius spiritualiter bibere, quod omnino ad salutarem usum, & efficacem operationem huius Sacramenti necessarium est, id quod palam consistemur, & in Ecclesia nostra auditoribus nostris sæpe proponimus, declaramus & inculcamus.

Quod autem ab aliquibus Spirituales manducatio tantopere prædicatur, quasi illa sola sufficiat in Ecclesia, vnde hoc sequeretur, hanc Sacramentalem manducationem præsentis corporis Christi nec necessariam, nec utilem esse: eis verò nullo modo vel possumus, vel volumus suffragari. Nam si hoc ita esset, mox aliud inde concludi posset contumeliosum in Filium Dei: hanc Cœnam prorsus frustra sine urgente causa, & sine aliqua insigni utilitate ab ipso institutam fuisse, & proinde eius usum & omissionem pariter arbitrariam & liberam esse: Cum tamen haud dubiè Christus, ut infinite Sapientie Deus, nihil fecerit & ordinauerit frustra, & suprà dictum sit, ex omnibus circumstantijs & gestibus & sermonibus ipsius colligi posse, magnum quiddam & arduum, & admodum necessarium cum in-

stitueret voluisse, quandoquidem Cœnam suam ordinavit, ea ipsa ferme hora, qua cum morte & ira Dei, luctabatur, præmissa gratiarum actione & singulari ritu benedictionis, & talem quidem Cœnam, quæ debebat esse ad finem usque mundi certum quasi pignus & Arra Novi Testamenti, quod paulo post morte & sanguine suo signaturus & ratificaturus erat, ideoque eam nequaquam arbitrariam nobis esse, sed usurpari eo ipso modo, quem ipse sanxit, voluit, & serio præcepto mandavit, inquit: Hoc facite, minimeque contentus eam semel in tota vita, aut raro celebrari, sicut Baptismus semel acceptus, cuilibet sufficit, & sine peccato non iteratur: Sed voluit hanc suam Cœnam iterum atque iterum, imò in omnibus publicis congressibus ad sui recordationem usurpari, sicut Paulus testatur Christum dixisse, Hoc facite quotiescunque biberitis, & addit ipse: Quotiescunque enim comedetis panem hunc, &c. Item Quandocunque conuenitis, &c. Quasi velit dicere Christus: Cum hoc meum corpus pro vobis traditum accipitis & comeditis ad mei recordationem, & sanguinem meum pro vobis effusum bibitis ad mei recordationem, non poteritis hoc toties facere, quin mihi gratum sit futurum, & vos fructum istius vestrae sumptionis percepturi sitis, operante in vobis Spiritu sancto, qui haud dubie efficax est in ijs, qui verbum meum cum attentione audiunt, & Sacramentis meis legitime utuntur.

Cum

Cum igitur hoc serium mandatum extet, & tempus ipsum, quo hæc Cœna instituta est, arguat & testetur, nequaquam eam sine gravissimis causis, & ad nullos singulares usus Ecclesiæ, toties repetendam, commendatam esse, etsi spirituales manducationem maximi facimus, & summe utilem & necessariam esse, & usui Cœnæ huius omnino adiungendam esse, clara voce affirmamus & contendimus: Tamen non concedimus hoc cuiquam, alteram hanc Sacramentalem manducationem corporis Christi, quæ fit ore corporis (vbi haberi potest) non ipsam quoque necessariam, aut frustra institutam & inutilem ac arbitrarij usus esse.

Et est profecto pudendum & turpe auditu, in Ecclesia Christi aliquot inueniri, & quidem in ordine docentium & gubernatorum, sapientia & eruditione multis alijs antecellentes, qui hanc sacramentissimam Cœnam, & Sacramentalem in ea manducationem corporis Christi, quam vniuersa Ecclesia Apostolica ab initio usque (sicut ex Paulo, & ex vetustis Scriptoribus, & ex Ecclesiastica historia manifestum est) omnibus temporibus pro ingenti & ineffabili, & preciosissimo Myserio, & pro Thesauro Ecclesiæ, & pignore præsentis & beneficentiae Christi, pro salutari medicina ægrarum conscientiarum, pro vinculo & neruo communis conjunctionis membrorum in Ecclesia, habuit, prædicavit, & cum summa reuerentia in omnibus publicis congressibus, cum periculo saepe capitis, propter

propter Tyrannorum sauciam, tales congressus
mei seditionis prohibentium & dissipantium, cele-
brauit: ita vilem ipsi habeant, adeo extenuent, imò
abijciant & contemnant, vt dicere audeant, eam
nec necessariam, nec vtilem esse, eo quòd omnia illa,
quæ hinc peti debeant, ex spiritali manducatione
sumi queant:

Cum è contrario nos potius deceat, hoc My-
sterium propter ipsum authorem pro necessario &
summè vtili habere, maximi facere, & reuerenter,
ac, sicut præcipitur, sepe vsurare, etiamsi nullam
nos necessitatis aut vtilitatis rationem perspicere
possemus, hanc ipsam ob causam, quòd scimus & fa-
teri omnes necesse est, hanc Cœnam & manducatio-
nem, quæ ore corporis fit, non ab aliquo vili homine,
non à rege aut Imperatore, non ab angelo, sed ab ipso
Filio Dei Domino & Fratre nostro IESU Chri-
sto, nos ardentissimo amore complectente, & no-
stra causa acerbissimos cruciatus & mortem per-
pesso, institutam esse, cuius sapientia est infinita &
incomprehensibilis, qui sine dubio in sua Ecclesia
nihil frustra aut inutile sancit & mandat, cui nos
deceat, vt summo & sapientissimo, & fidelissimo no-
stro Magistro, cum competente reuerentia & obe-
dientia credere & parère, sine vlla curiosa scruta-
tione & sciscitatione Quare? & Quomodo? more
balbutientium puerulorum, qui reuerenter discunt,
quicquid precatiuncularum & literularum pater
eis proponit & præcipit, etiamsi in illa sua infantia
nondum

nondum intelligunt, ad quid illa exercitatio & re-
petitio crebra eorundem, necessaria & vtilis sit: vel
sicut Discipulus diligens suo Præceptori obtempe-
rat, audiendo Lectiones, & exercendo stylum in
varijs exercitiorum generibus, & ordinem seruat
lectionum & aliarum operarum, à Magistro suo
prescriptum, etiamsi per imperitiam nondum in-
telligit, quare primarum artium præcepta, quarum
comprehensionem difficiliorem & insuauiolem esse
experitur, priore loco, & tantà cum diligentia, imò
cum superstitiosa & exsistè discenda sint, cum for-
tassis iudicaret ipse vtilius esse, omisis illis spinosis
præceptis, vagari per iucundos Campos Poëtarum,
Oratorum & Scriptorum historicorum.

In summa hæc obiectio, quæ Necessitatem &
Vtilitatem huic manducationi Sacramentali à Chri-
sto instituta detrahit, promanans ex curiositate &
audacia cœcæ rationis, quæ non veretur Dei Crea-
toris sui opera & ordinationes ad suæ lucis nor-
mam & examen vocare, & corrigere velle conari.
Hæc inquam obiectio arguit animos parum reue-
renter & magnificè sentientes de verbo & sanctio-
nibus Dei, & cogitantes doctrinam cœlestem opor-
tere congruere, & ad amuissim quadrare ad lumen
rationis, quod fieri non posse, nec debere, osten-
ditur, quando probamus, DEI infinitam sapi-
entiam nequaquam à nostra lusciosa, vel exoculata
potius & angustissima ratione comprehendendi & con-
cludi posse.

Quapropter

Quapropter etiam si nullam necessitatis rationem & utilitatem presentie corporis Christi in Coena, cernere ipsi, & ostendere alijs possemus: tamen propterea non patiemur nobis hoc eripi, de quo ex planissimis & verissimis, & efficacibus verbis Christi, & Diui Pauli, & aliorum fide dignorum scriptorum testimonijs certi sumus, Christum in Coena sua, rite seruata, non panem & vinum solum, sed etiam verum corpus & sanguinem suum manducandum & bibendum dare, & accipi voluisse, quantumuis id rationi impossibile, absurdum, & inconueniens esse videatur.

Nihilominus tamen etiam aliquot non viles, & parui momenti, sed solatij plenissimae & magnae faciendae utilitates huius verae presentie corporis Christi in Coena alibi recensentur, quibus nos fraudare conantur ij, qui tantum fide, spiritualiter, absens corpus Christi in caelo residentis, accipi contendunt (quod etiam extra Coenam fieri potest, quotiescunq; Euangelij promissiones de Christo & beneficijs eius audiuntur, & firma fiducia accipiuntur) unde necesse est sequi extenuationem & longiorem neglectiorem, & in aliquibus etiam manifestum contemptum huius sacratissime Coenae, quem tandem comitatur haud dubie profanitas in moribus, & securitas, trahens secum ingentem congeriem malorum & periculorum.

Hec

Hae verbis Ecclesiae Vitebergensis recitatae volui, ut videas, Beza, cui doctrinae illustrissimae Elector Saxoniae sit deditus, & ut constet, tuam persuasionem vanam esse & inanem. Cumq; hactenus te audierimus in hac Praefatione de sensu & doctrina tua, & ea, quae porro sequuntur in eadem praefatione, nullius sint momenti, sed partim calumnijs, & olim Staphylo solitis insectationibus, partim hypocrisis insigni scateant, non diutius detinendum esse Lectorem ineptijs tuis, iudico. Et dabitur fortassis occasio, & mea & tua vno libro comprehendendi, ut origo, ac progressus, & collatio simul ostendat, quid in controuersia positum sit, & quid sentiamus & doceamus, quibus turbarum sint autores & cumulatōres. Verè enim mirandum illud est, imò indignandum & dolendum potius (ut cum Cypriano loquar) Christianos Antichristis assistere, & praenaricatos fidei, atq; proditores Ecclesiae, intus in ipsa Ecclesia contra Ecclesiam stare: qui quoniam pertinaces alijs & indociles, vel hoc tamen consentiunt, quod vniuersi siue heretici, siue schismatici non habeant Spiritum sanctum.

Nunc desinere mihi volenti occurrit locus Petri, quem vertisti: Oportet Christum caelo capi. Hanc versionem tuo sensu acceptam (Patrum enim quorundam locutionibus condonandum saepe est aliud, quamuis nullum ex ijs ostendere possis, qui ita vel locutus sit, vel senserit) repudiamus & repudiamus,

repudiamus, & breuiter sic dicimus: Verba Petri accipimus non peregrino & nouo sensu, sed secundum veritatem doctrine de Ascensione, quæ in sacris literis exprimitur his loquendi formulis: Ascendit ad cælos, Profectus est in cælum, Cælum accepit, Cælos penetravit, Supra omnes cælos ascendit, Excelsior cælis factus est, Sublatus est in cælum, Ascendit ad Patrem, Ingressus est in gloriam Patris, siue in suam gloriam &c. &c. (quod consequens est) Sedet ad dexteram Patris, & habet omnem potestatem in cælo & in terra.

De cæteris agendum erit aliàs, si opus fuerit. Te verò, Beza, rogo, obsecro, obtestor, vt deinceps scribas ea, quæ ad causam spectant, ne vanitatibus extra causam adductis detinendus sit Lector, & vt in scriptione tua omittas ea, quæ manifestè calumniosæ & falsa sunt, & ad quæ etiam conscientie & fame ratione tacere neque possim, neque debeo, & vt etiam mihi condones, si quid durius & liberius respondi in ijs, quæ infamiam tacenti attraherent. Nemini cupio nocere, DEO teste, quem fallere nemo potest. Cupientibus verò mihi immerenti nocere, licet condonare possim & debeam iniurias, tamen ostendo, non latere me ipsorum animum erga me. Cætera DEO vindici commendo & committo, teque oro, ô Fili DEI, Domine noster IESV Christe, vt nobis adsis, & Ecclesie tue miserere, meque & nos omnes regas & gubernes Spiritus

ritu tuo sancto, & sanctifices nos in veritate tua, id est, in verbo tuo, ac coniungas nostros, præsertim docentium, animos vinculo pacis & dilectionis mutue in fide & pietate vera. Aspice gemitus, lacrymas, & preces nostras, ô IESV Christe, Misere nostri, & libera nos. Ne nos deseras in his mundi fecibus, & ruinis imperiorum, ac confusionibus horrendis & tetris. Tibi laus, tibi gloria, tibi honos, tibi gratia cum Patre & Spiritu sancto, vni, eterno, omnipotenti & misericordie DEO, in omnem eternitatem,

Amen.

VVolfferbyti,

Anno &c. 1572.

4. Iulij.

N

Index

Index eorum, quæ

proponuntur considerata.

- De persona Christi. B. 8.
De duabus naturis. C. 7.
De præsentia Christi in Ecclesia.
Doctrina De ascensione. B. 8. C. 1. 7. 8. G. 7.
De Cœna.
De tribus generibus Communicationis
Idiomatum. G. 8. H. 7.
Sacramentarijs quæ sit præsentia corporis & sanguinis Christi in Cœna. D. 5.
Sacramentarium argumenta & fallaciæ. D. 2. b.
Collatio & discrimen doctrinæ Orthodoxorum & Sacramentarium. E. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & c.
Regula de Christo homine exaltato. H.
Status totius controuersiæ. D. 4. b. 1. 6.
Orthodoxi non de absoluta potentia, sed de voluntate Christi loquuntur. H. 5. b.
Humane naturæ in Christo gloria & maiestas diuina. H. 8.
Vbiquitatis doctrina. I. 2. b. D. 4. b.
Reale, realiter. C. 6. H. 6. 7.
Sacramentorum discrimen. K. 6.
Exinanitio Christi. H. 1. b.
Effusionis dictio. H. 8. b.
Corporalis manducatio. L. 6.

Secundus

Secundus Psalmus.

CVR fremuere mali, cur conglomerantur in
(vnum

Gentes, inania populi cur cogitant?
Assistunt Reges terræ, summiq; dynastæ,
Et Principes & Consules se colligunt
Aduersus Dominum, Christo intentare volentes
Vim, bella, fraudes, machinas: & clamitant,
Istorum nodos, & vincula dirumpamus,
Nos non decet pati iugum, quod inferunt.
Qui cœlis habitat, deridet & improbat illos,
Hostes & iritatus ipse deprimit.
Hic aliquando suo tandem consurget in astu,
Ipsoq; conturbabit & pessundabit.
Constitui Regem (nam sic ait ille) supremum,
Ecclesiæ Rex ille erit semper meæ.
Incipiet regnum venerando è monte Sionis,
Præstabit & quæcunq; iussero, lubens.
Nanq; ait: En referam Domini decreta, quod ipse
Ad me pater dulci locutus est sono:
Tu meus es, tu semper eris, suauissime Fili,
Hodieq; te genui Pater, te Filium.
Tu pete, quicquid erit, gentes tibi, cunctaq; regna
Hereditatem possidendam largiar.
Totus erit mundus tuus, & tibi seruiet orbis,
Et tu Tyrannos ferrea virga teres:

N 2

Ceruices

Ceruices duras dorsumq; immobile franges,
 Figulus velut confringit urnam fictilem.
 Qui sapitis mihi nunc aures præbete patentes,
 O Principes, & Consules & iudices :
 O Reges audite, DEO seruite Tonanti,
 Et in timore, & in tremore subditi.
 Inq; DEO sitis læti & non temnite Christum,
 Sed Filium reuerenter osculamini.
 Ne forsân iustâ flagrans exardeat ira,
 Et in via pereatis omnes turpiter.
 Nam facile furor ipsius succrescit in altum,
 Quoties monens & nos docens contemnitur.
 O fortunati nimium, verèq; beati,
 Qui simplici credunt ei mente & fide.

Tertius Psalmus.

CVR tot sunt homines, qui me tribulantq; pre-
 muntq;
 Et denso surgunt agmine, sancte DEVS ?
 Quiq; meæ referunt animæ, tu cede retrorsum,
 Nullius in Domino iura salutis habes.
 At tu, sancte pater, meus es protector & arcus,
 Exaltas miserum, gloria nostra, caput.
 Voce mea ad Dominum clamaui, nec mora longa
 Audijit è sancto vota precesq; throno.
 Dormiui

Dormiui miser, & lento mea membra sopore
 Fessa fuere : DEVS lumina restituit.
 Surrexi, Dominus me sustentauit in urna,
 Reddidit & vitæ gaudia perpetuæ.
 Quid facerent homines ? non millia mille timebo,
 Huc illuc totus me licet orbis agat.
 O exurge DEVS, mihi tu mihi redde salutem,
 Sim tuus, & nihil est, quod metuisse queam.
 Tu cunctos percussisti mala multa minantes,
 Doctus es & dentes comminuisse feros.
 Te penes est æterna salus, benedictio, vita,
 Et te quisquis habet, cuncta beatus habet.

701 3:4 202a

CORRIGE.

D.8. hypomnemata paucis. lege, hypom-
nemata pauca.

TER TIA

PARS

IMAGINVM,
IN QVA ARTICVLI

SYMBOLI APOSTOLICI

explicantur, quæ declaratio multas utiles,
pías & necessarias commonesa-
ctiones continet, collecta

A

IOHANNE COGELERO

uerbi diuini ministro, Stetini,

VITEBERGÆ

ANNO M. D. LXV.

NOBILITATE
GENERIS, VIRTUTE

AC DOCTRINA PRÆSTANTIS-
simis, Domino Richardo ac Domino
Matthiæ à Schulenburg fratribus, ornatissi-
mi & nobilissimi uiri, Domini Ioa-
chimi à Schulenburg filijs, Sa-
lutem dicit plurimam.

APIENTIA IPSA
sa loquitur apud
Salomonem, Ego
ludo in orbe ter-
ræ, et delectationes
meæ cum filijs ho-
minum. Hæc sapientia primum sum-
mè letificat Patrem, deinde ostendit
angelis & hominibus Patrem in or-
dine opificij mundi, ac postea in pro-
mulgatione verbi, in assumptione hu-
manæ naturæ, & resurrectione, in
hominum reparatione, & totius Ec-
clesiæ conseruatione, in diluuiio Noë,

A 2 in ma-

EPISTOLA

in mari rubro, & omnibus alijs miraculis ostendit & glorificat Patrem, & letatur viuificatione & restitutione Ecclesiæ. Hæc omnia miranda opera nominat hîc ludos & delectationes sapientiæ Dei. Vt autem ille lus sit manifestior, & magis conspicuus, diligenter imagines & picturæ nobis ob oculos propositæ in Novo Testamento, considerare, & vestigia diuinæ sapientiæ religiosè perscrutari & piè admirari debemus. Non temerè inquit Christus Matth. 10. Estote simplices sicut Columbæ, prudentes vt Serpentes. Item, Quoties volui vos congregare vt gallina pullos congregat, & nolulistis. I. Scimus qua fide & cura gallina oua excludit: Sic Filius Dei tanto amore flagrat erga genus humanum, vt vi-

tam

DEDICATORIA.

tam in discrimen ponere non dubitet. Hanc dilectionem S. Iohannes mirifice in sua Epistola præ reliquis Apostolis prædicat & maximoperè extollit. II. Gallina tunc temporis vocem suam mutat, illaq; pullos ad se vocat: Sic filius Dei se extremè demittit, fit seruus seruorum, vocem mutat hanc, Maledictus qui non permanserit in omnibus quæ scripta sunt in libro Legis, dicens, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis. III. Pullis victum sollicitè quærit, & auide præbet: Sic Christus nostra gallina nostram desiderat salutem, & non vult nec potest pati vt ipsius opem et auxilium vlla in re desideremus. IIII. Sicut gallina pullos suos sub alis fouet, tegit, ac calefacit, Sic orietur nobis, vt Malachias inquit

cap. 4. Timentibus nomen Domini
 Sol iusticiæ, et sanitas in pennis eius.
 Et sicuti Esaias dicit cap. 4. Et ta-
 bernaculum erit in umbraculum diei
 ab æstu, & in securitatem & abscon-
 sionem à turbine & à pluuia. V. Gal-
 lina pullos suos summa fide defendit,
 ne aues rapaces eis noceant: Sic filius
 Dei inquit, Iohannis 10. Oves meæ
 vocem meam audiunt, & ego cogno-
 sco eas, & sequuntur me, & ego vi-
 tam æternam do eis, nec peribunt in
 æternum, nec rapiet eas quisquam de
 manu mea. Pater meus qui dedit mi-
 hi, maior omnibus est, & nemo potest
 rapere de manu Patris mei. Ego &
 Pater vnum sumus. Huiusmodi pi-
 etatæ sunt multæ tam in Veteri
 quàm in Novo Testamento, vt suo
 audiemus tempore. Reuerendus vir
 pie

piæ memoriæ D. Philippus in suis
 Orationibus sæpè huiusmodi vestigia
 monstrat, in Tomo 4. orationum, in
 oratione de sympathia & antipathia
 in rerum natura consideranda, hac de
 re longam commemorationem facit.
 Multi mirantur cur Deus in secundo
 capite præcipit, ne fermentum, nec
 mel misceatur ijs rebus, quæ offerun-
 tur. Nullam autem victimam sine
 sale esse offerendam. Etsi ritus præ-
 cipue propter significationem sunt in-
 stituti, tamen et rerum dignitas in eis
 commendata est. Fermentum non
 vult offerri, quia significat mixtas
 opiniones humanas doctrinæ Dei.
 Vult autem Deus puritatem suæ do-
 ctrinæ retineri, vt sæpè præcipit.
 Vult inuocari, sicut se patefecit ipse.
 Non vult affingi humanas opiniones

& novos cultus, ut horribiliter omnibus ætatibus fontes cælestis sapientiæ aut turbati aut prorsus obruti sunt, ut apud Ethnicos & similes est factum. Nec mella sunt offerenda, id est, non est inflectenda doctrina ad plausus populares, non ad Principum aut populi cupiditates attemperanda, non arte fucanda sunt dogmata, ut contra sententiam diuinam blandiantur humanæ rationi. Non est omittenda doctrina de pœnitentia, & confirmanda securitas & licentia inani vmbra ceremoniarum.

Salem verò iubet addi victimis, hoc est, incorruptam doctrinam, & cogitationem veram de Deo, in qua timor, fides, inuocatio, gratiarum actio accendantur. Et Paulus inquit: Sit sermo vester sale conditus, sit sumptus

ptus ex fontibus doctrinæ, & iudicii rectitudo accedat. Consideretis quid causis conueniat, quid sanandis animabus prosit. Non sit sordida & inutilis garrulitas.

Dei mæ mirabiles significationes de Deo sunt sparsæ in totam rerum naturam, ut non temerè sit dictum: Omnia plena Deo. Eadem est vocis & spiritus canalis, ut significetur, ex corde æterni Patris simul & vocem Euangelij edi & dari Spiritum sanctum per vocem Euangelij. Præterea perpetua est concordia Magnetis & ferri, vel potius Magnetis ad polum arcticum, quæ sympathia est mirabilior. Cur nos homines non tuemur cum Deo concordiam? cur non sequimur Deum trahentem nos luce sapientiæ suæ, ut ferrum trahitur à

EPISTOLA

Magnete multò obscuriore causa. Cur discedimus à Deo, cum Magnes semper ad polum arcticum se conuertat? Cum Sol à nostro vertice discedit, aër fit frigidior, quia radij obliqui sunt imbecilliores. Cum ad nos redit magis calefit aër, quia vis est maior in radijs rectiorib. Sic necesse est non extremam sequi securitatem quando verbum Dei non rectè secatur, & non habitat inter homines abundè in omni sapientia. D. Philippus de plantis. Balsamo ferrum adeò inimicum est, vt, cum ferro secatur, mox arefiat. Vnguibus igitur in scalpendo & putando vtendum est. Imago est Ecclesiæ, quæ ferro non est regenda, sed voce doctrinæ. Balsami succo aluntur viperae, & magna agmina viperarum fruticem velut obsidione cingunt,

DEDICATORIA.

cingunt, delectantur & Umbra foliorum. Succus autem Balsami remedium est contra venena optimum. Sic aluntur Balsamo, id est, voce doctrinæ cælestis, autores et defensores malorum dogmatum, & mutatur pabulum in venena. Sed Balsamum rursus est remedium. Olea formidat Quercum, adeò vt moriatur cum vicina est. Imperia premunt Ecclesiam, ac præsertim cum centauri dogmata condunt, seu inflectunt doctrinam ad suas commoditates: aut dogmatum conditores armant se Tribus nicia & tyrannica potentia.

Cognatio autem oleæ & vitis mirifica est. Inserta viti olea gignit & vuas, & oliuas. Ita cum fides regit opera: fit dulcis societas Euangelij & Legis. Et Lex fit multò fecundior,

EPISTOLA

dior, dulcescit labor & Deo placet.
 Sunt & Antipathiae multarum rerum mirifica. Magnes cum allium ei illinitur, non trahit ferrum. Cum doctrinae infunduntur foetida sophismata, vim priorem amittit. Dissidia nativa sunt multarum rerum, aquilae & cygni, ut regum & oratorum. Luporum & ovium, ut Tyrannorum & Ecclesiae. Formicas metuit mus: Sedulos & amantes laborum metuit fur. Infestae apes fucis, ut recte docentes, ignavis & gulae indulgentibus. Scarabeus aquilam odit: Cum enim aquila sorbeat ova Scarabei, vicissim scarabeus aquilarum ova celosis arboribus deiecit. Qua re significatur etiam potentium Tyrannorum iniuste facta ab infimis posse puniri &c. Postremo ne longius haec epistola di-

DEDICATORIA.

la digrediatur, addam & hoc, non temere ritus in promotionibus adhiberi, non enim sunt inepti ludi: sed utiles commonefactiones de multis rebus.

I.

Cathedra in quam collocati sunt, significat non quaslibet functiones privato arbitrio rapiendas, sed honestam vocationem legitimo more quaerendam & expectandam esse. Deinde de testificantur Praeceptores, tales idoneos iudicari, quibus munus docendi in Ecclesijs & scholis commendari possit.

II.

Libri aperti, significant, diligenter ex puris & scaturientibus fontibus sacrae scripturae, veram & naturam sententiam quaerendam & haurien-

EPISTOLA

riendam esse. Deinde & gubernatores politici statuent, non ex arbitrys, aut cæcis affectibus potentum, aut calliditate iudicum, sed scripto iure esse decernendum. Postremo taxatur & illorum opinio, qui putant se omnia sine voce docentium, sine collatione, & eruditorum & peritorum enarratione intelligere posse.

II I.

Pilei fuerunt quondam insigne docentium in Ecclesia. Horum autem rotunditas de studio concordie & totius vitæ integritate: Violaceus verò seu Hyacinthius color de modestia, temperantia, mansuetudine & verecundia admoneat. Voluit enim sapiens antiquitas eos, qui eruditione et virtute antecellunt, et docent alios etiam integritate morum & honestate vi-

DEDICATORIA.

te vitæ ornatos esse. Deinde pileus significat, nos non solum hanc politicam sapientiam scire oportere, sed etiam Ecclesiæ doctrinam, certamina et decreta de dogmatibus.

II I I.

Ius aureorum annulorum significat, conferri ius ingenuitatis et libertatis. Admonet etiam nos hoc metallum preciosissimum & purissimum de dignitate & puritate doctorum. Et quia annulus etiam pro arra mutua usurpari solet, quæ datur ad confirmandum contractum nuptiarum, intra sponsionem & sponsam, cogitandum est disponari propugnationem verbi diuini ac iusticiæ decus illis qui in publica gubernatione esse volunt, ac propugnationem bonarum artium.

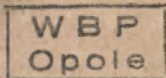
Oscu-

Osculum monet, ut eò consilia nostra dirigamus, ut pacem, quæ multis triumphis est potior, quæramus & alamus. Scriptum est enim apud Salomonem: Sex ista odit Dominus, & septimum abominatio est animæ eius: oculos superbos, linguam fallacem, manus effundentes sanguinem, cor machinans fraudes, pedes properantes ad nocendum, testem mendacem. Septimum verò, quod est abominatio coram Deo, est faciens discordiam inter fratres. Contra verò tradita est dulcissima promissio ijs, qui publicam concordiam tueri student: Beati pacifici, quia filij Dei vocabuntur. Quia verò ante aliquot annos primam partem Imaginum in lucem edidi, ac secundam partem ante an-

te annum adiunxi: nunc tertiam adscribere non dubitavi, in quo explico & non obscuram lucem adfero articulis fidei in Symbolo comprehensis, quem laborem collegi, partim ex prælectionibus reuerendi viri Domini Philippi, præceptoris mei carissimi, quem fere octo annos audiui, partim ex illius scriptis, multa etiam usu & exercitatione didici & observavi. Vobis autem Nobilissimi iuvenes ac domini carissimi, hunc laborem dedico, ac vehementer peto, ut eo animo hoc munusculum accipiat, sicuti sperabam, hæc scribens. Scio multos satis rigidè ac morosè iudicare, quibus nihil satis tersum & politum offerri potest, scio equidem. Et quanquam aliqui sordidi auari, cauillantur huiusmodi dedicationes esse tantum ven-

B

nationes

EPISTOLA

nationes gloriæ stultæ, aut astuta pecuniarum aucupia : tamen illorum iudicia excelso animo repudio ac constanter rejicio. Ipse qui est scrutator cordium, iudex sit. Multi boni viri non tantum suas lucubrationes in lucem edunt, ut ita Ecclesia ac iuventuti prosint : sed coguntur ita lycophantis omnia arrodentibus os obturare (quanquam nullum propemodum est remedium contra talium serpentum morsum, quod genus hominum si unquam alias, certè hoc tempore latissimè dominatur) qui parum liberaliter, ne durior voce utar, de multorum hominum laboribus indicant, quibus tamen non digni sunt, ut corrigiam calciamenti solvant. Nec hoc solum, sed non erubescunt aliquando, ut illi ipsi sapere tan-

DEDICATORIA.

tantum videantur, apud magnos dominos, optimè de Ecclesia & scholis meritis, notam vel maculam si fieri posset inurere, vel saltem contemptum aspergere. Illi homines profectò non sunt digni, ut nominentur, tantum abest ut sint pastores ouium Christi. In cœnobis & loca solitaria tales essent deportandi, ne umbra etiam bonis noceret. Sed hæc omittenda esse duco. Admoneat etiam vos quod habetis nomen à Schulenburg, ut sitis & maneat arx & asyllum scholarum, ac hanc illustrem possessionem laudis nunc in illo flore vestræ ætatis acquiratis & constanter retineatis.

Oro autem postremò filium Dei, ut in hac delirante senecta mundi, in

EPISTOLA

qua multi morbi sicuti in corpore senio confecto sentiuntur ac conspiciuntur, Ecclesiam sibi colligere ac conseruare velit, vt ita pia sint vbiq̃ue agmina & docentium & discipulorum. Et sicuti in corpore senectute languefacto oculi fiunt hebetiores, auditus obtusior, loquela minus prompta ac parata, nec pedes suum officium rectè faciunt: ita nunc multorum oculi non vident tam in Ecclesia quàm rebus publicis, aures sunt surdæ, subditi obedientiam prorsus abiciunt, nec inuentus paternas & fideles præceptorum admonitiones admittit. Ideò opus est sobrijs & pijs precibus, quæ apud Deum plurimum valent. Et cum nunc fiat incoatio Noui anni, ardentibus votis precor, vt Filius Dei, qui nobis natus &

datus

DEDICATORIA.

datus est, vestrum parentem virum nobilissimum & multis virtutibus ornatissimum, ac vos, ac sorores virgines præstantissimas, florentes ac incolumes conseruet, vt crescat in Dei agnitione, vt ipsi grata dicatis ac faciatis, Amen. Dat: Stetini in initio noui anni 1565.

Vobis

additiss:

Johannes Cogelerus
Doctor.

B 3 SYM-

SYMBOLVM APOSTOLICVM.

Credo in Deum Patrem, omnipotentem, creatorem cœli & terræ.

ET SI firmissima testimonia extant & in ueteri & nouo Testamento, ac miracula evidentissima, quæ manifestè docent esse Deum, qui se patefecit toti generi humano: tamen non obscurè imagines nobis ob
ocu-

IMAGINES.

oculos proponuntur, quæ adeò firmiter demonstrant esse Deum, ut planè stultus sit, qui hæc non considerare, & extremè impius, qui negare non dubitat.

I.

Ab ipso naturæ ordine sumitur, id est, ab effectibus monstrantibus opificem. Impossibile est ordinem perpetuum in natura, casu ortum esse, & casu manere, aut tantum à materia ortum esse. Præcipuè partes in natura sunt ordinatæ, ut manet ordo perpetuus motuum cœlestium, ita, ut ex homine homo, ex boue bos nascatur, fecunditatis terræ, perennitatis fluminum, naturalium noticiarum in mentibus humanis. Ergo natura non extitit casu: sed à mente aliqua est orta, quæ ordinem intelligit.

II.

Secunda, à natura mentis humanæ. Bruta res non est causa naturæ intelligentis, Mentis hominum habent aliquam causam, quia homo non habet esse per sese, sed incipit & aliunde oritur. Ergo necesse est aliquam intelligentem naturam causam esse mentis humanæ. Necesse est igitur esse Deum.

III.

Tertia, à discrimine honestorum & turpium, & alijs noticijs naturalibus, ordinis & numerorum. Impossibile est discrimen honestorum & turpium in mente, casu, aut à materia ortum esse. Item: noticias ordinis & numerorum fortuitas esse.

IIII.

Quarta, Noticiæ naturales sunt veræ: Esse Deum naturaliter omnes fatentur: ergo hæc noticia vera est.

V.

Quinta, apud Xenophontem sumitur à terroribus conscientiae. Constat homicidas & alios perpetratis magnis sceleribus, horribiles animorum cruciatus sustinere, etiamsi nulla humana iudicia metuant. Est igitur aliqua mens, quæ hoc iudicium in animis ordinavit, quæ probat rectè facta, & improbat secus facta.

VI.

Sexta, à politica societate. Politica societas non est concursus hominum fortuitus, sed certo ordine & iure consociata multi-

multitudo. Nec posset humana ope tantum retineri &c.

VII.

Septima est erudita, sumpta à serie causarum efficientium. Non est processus in infinitum in causis efficientibus. Ergo necesse est resistere in una prima causa.

VIII.

Octava, à causis finalibus. Omnes res in natura destinatae sunt ad certas utilitates. Hanc distributionem finium impossibile est aut extitisse casu, aut casu manere, sed necesse est consilio architecti factam esse.

IX.

Nona, à futurorum eventuum significationibus. Certò monstrantur futuri eventus, non modò per prodigia quæ gentes mouebant, quorum alia alias causas habet: sed multò magis per uaticinia in Ecclesia, ut Balaam, Iesaias, Ieremias, Daniel, prædixerunt mutationes & successiones regnorum. Necesse est igitur aliquam mentem esse prævidentem eas mutationes, & præmonstrantem.

IMAGINES.

Hæc argumenta non solum testantur esse Deum, sed etiam sunt indicia prouidentiae, quod Deus respiciat homines, puniat atrocita scelerum, & aliquibus opituletur.

Creatorem cœli & terræ.

I.

De creatione hominis, Deus fecit hominem non absq; ratione tanta cum deliberatione, & quidem secundum suam imaginem, & ex puluere terræ. Admonens nos de nostra infirmitate & mortalitate, & hortatur ad modestiam & humilitatem. Mulier uero ex latere uiri est sumpta, non ex capite uel pedibus, ut significaretur eam esse sociam uiri, non dominam uel ancillam.

II.

Ratio in homine uel senatus sapiens & gubernator, locum capitis sibi in summa arce delegit & ab affectuum tumultu & fordibus culinæ seiunctus est, ne perturbetur in deliberatione rerum grauisimarum.

III.

Ut autem in politia omnes subditi aut uolentes obediunt legum maiestate & reuerentia

IMAGINES.

rentia admoniti & persuasi, alij coacti imperata faciunt: sic in homine utrumq; imperium cernimus: politicum quod regit suadendo, herile quod regit cogendo. Nam noticię in mente regunt & coërcent affectus cordis suadendo &c.

IIII.

Valde illustris & hæc est imago gubernationis in corde. Ut enim cor reliquis membris regia beneficia præstat, ac pro se exiguo alimento contentum est. Nam sanguinem per cauam Venam ex epate deriuatum, cor pro sua facultate in spiritum uertit, ac inde omnibus corporis particulis benigne succurrit, ut tanquam fomento sustententur: Sic & magistratus flagrare debet quadam cupiditate iuuandæ reipublicæ.

V.

Nec possumus dicere quomodo mirando nexu cordis & cerebri tam uarij motus excitentur, leticiæ, spei, iræ, metus. Tales affectus in Filio Dei fuerunt, sunt & erunt in omnem æternitatem, & uerbum $\omega\lambda\alpha\gamma=\nu\acute{\iota}\sigma\epsilon\theta\iota$, quod sæpè reperitur in sacris literis, ueros & ardenres motus significat. Quare stoicorum $\pi\acute{\epsilon}\alpha\theta\acute{\epsilon}\alpha\mu$ reijcio.

At

VI.

Ac natura spirituum est in primis digna admiratione. Mirifico enim consilio ita sunt condita corpora, ut uiuant spiritu uitali deuehente calorem uiuificum ad cætera membra & impertiente eis uim exercendi actiones. Generatur autem hic spiritus in corde, ac postea per Aortam in cerebrum transmissus fit multò lucidior. Hoc admirandum opus ideò nobis est diuinitus propositum, ut nos de Spiritus sancti natura & beneficijs utiliter erudiat. Cum enim dicitur procedere Spiritus sanctus à Patre & Filio, intelligamus illum agitorem & tanquam flammam amoris esse, quo æternus Pater & Filius se inuicem complectuntur. Et ut in uero osculo hominis spiritus ex corde exhalantur, quasi transfundentes amorem: ita Deus amorem suum in nos per Spiritum sanctum transfundens, nos ad cœlestem consuetudinem ad se rapit. Hic Spiritus sanctus motus Deo placentes excitat.

VII.

Deinde sicut canalis oratorius quem Tracheam arteriam appellant, cordi adiunctus, uocis formandæ instrumentum est, ut
intimos

intimos sensus ac motus cordis declareti:
Sic uiua Euangelij uox intimos sensus affectus cordis diuini nobis patefacit.

VIII.

Et cum Deus post hæc agnita beneficia uicissim uelit debita gratitudine à nobis prædicari, agnosci & celebrari: ἡ χάρις & ἡ ἀγάπη unà cum lingua homini est attributa, ut sit ministra, qua Deo fonti omnium bonorum gratias agamus, & uerbum eius propagemus.

IX.

Præterea infimi uentris congeries demonstrat nos ad temperantiam, modum, ordinem & continentiam conditos esse. Exiguum uentriculi corpus, angusti uenarum meatus, monēt, omnem heluationem, ebrietatem & nimiam repletionem naturæ esse inimicam.

X.

Amicitia compensantis beneficia & gratitudinis imago est epatis actio, reddentis cordi sanguinem, quo alatur. Nam regia & summa beneficia epar à corde habet, uidelicet spiritum uitalem, calorem uiuificum, & uim suas functiones obeundi.
Cum

IMAGINES.

Cum autem nos à Deo multa immensa accipiamus beneficia, uicissim nostram erga ipsum gratitudinem declarare debemus.

XI.

Postremò hoc etiam diligenter est considerandum, sicuti enim membra in humano corpore, etsi alia alijs præstantiores habent functiones, tamen operas in commune conferunt, sese mutuo iuuant, singula suum locum retinent & suum officium faciunt: Sic in omni uita singuli in quocunque uersentur munere suum officium præstent fideliter, coniungant studia & labores, non ingerant se alienis negotijs, non impediant aliorum cursum, non inuideant alijs, si dona maiora alijs acceperint.

XII.

Reuerendus uir piæ memoriæ ita in quadam oratione scribit: Distinxit Deus duos canales, quorum alter potum & cibum uehit in uentriculum, uidelicet Oesophagus, alter cui nomen est arteria Trachea, nec cibum nec potum uehit. Sed cordi est adiunctus, uelut orator principi. Nam & aëris hauriendi & emittendi causa, & propter uocem factus est. Omnia in fabricatione hu-

IMAGINES.

ne humani corporis plena sunt artis, consilij & mirabilium significationum. Estque utilissimum ad confirmandam assensionem de Deo opifice, sæpè intueri nos ipsos, ut ars in membris nos commonefaciat, non casu ea confluisse ex Democriti atomis: sed uerè esse Deum, cuius consilio propter causas grauissimas & commotiones sic facta & distributa sunt.

Longè differunt in uita gubernatio quæ nutritioni corporis seruit, & altera gubernatio, quæ est sapientiæ communicatio, & inchoatio æternorum bonorum. Vehat Oesophagus cibum & potum, id est, magistratus qui est uelut armentarius & corpus pascit & custodit. Sed nihil fluat in tracheam arteriam cibi aut potus, non impediatur uox doctrinæ, sordidis cupiditatibus aut uoluptatibus, quæ uentrem onerant: sed sit libera, nec sit fallax, sed ueri cordis nuncia. Talis est orator in Ecclesia primus filius Dei, qui est fistula & γλῶττις, per quam se patefecit diuinitas. Et ut pulmo circumfusus est trunco asperæ arteriæ: ita natura humana circumfusa illi oratori, uerè est tenerrimum uentilabrum, de qua similitudine propter certas causas breuius dico,

IMAGINES.

dico, tantum eo hanc commonefactionem inferui, ut studium uobis considerandae fabricationis humanorum membrorum commendarem, quod certe & ualitudini & moribus est utilissimum, & ostendit illustria de Deo testimonia, & multas imagines rerum maximarum complectitur. Sæpe & hoc cogitemus, talem esse figuram hominis conditam, qualem præcipue uoluit Deus Filio conuenire, & Filij corpus, ideam esse nostrorum corporum. Quare non dubitemus, causas esse singulares, cur membra præcipua, quæ in tota æternitate organa Dei erunt, sic formata sint. Accedit & hæc cura, ut si picturam parentum haberes, nolles eam petulanter corrumpi, ne parentes contumelia affici uiderentur. Sic & propter ideæ reuerentiam, tuo corpori parcas, & sicut Paulus inquit: Tuum corpus honore adicias. Debetur enim honos Deo opifici, & ideæ qua uestitus est Filius.

XIII.

D. Philippus in libello de anima. Itaque cor aptè cõparant regi, propter utrumque officium, & quia spiritus uitales gignit, quæ omnium potentiarum actiones conseruantur,

IMAGINES.

tur, quam ob causam uitæ Dominus est, & quia affectuum omnium, lætitiæ, tristitiæ, spei, timoris, amoris, odij, iræ, misericordiæ sedes est. Ut rex, modo uerè sit talis, præcipue afficitur bonis & malis rebus uniuersæ reipublicæ.

DE COELO

Continet & Sol pulcherrimas imagines, sed hac de re in prima parte imaginum scripsi.

I.

Ex primo tomo declamationum D. Philippi. Primum enim dulce est non modo illam certissimam motuum seriem atque harmoniam considerare: sed etiam in his ipsis demonstrationibus, quibus motuum illorum ordo est deprehensus, eruditissimas cogitationes & miro quodam nexu coherentes uidere & quasi uestigia mentis intrueri, euectæ ad rerum coelestium considerationem. An non utraque res ostendit, & esse Deum & nos conditos esse, ut inuestigatis coelestibus moribus, intelligamus esse aliquam æternam mentem, opificem coeli & nostrorum corporum, & gubernatricem omnium, quem Deum agnoscere, C & cui

IMAGINES.

& cui parere debeamus : quodque immortalitatem restare sit necesse, cum certum sit nos eò nasci, ut perspicuè diuinitatem agnoscamus & ea fruamur.

II.

Præcipuè autem admiratione digna sunt simulachra uirtutum & uiciorum, quæ DEVS sparfit in animantia, ut nos ad uirtutem inuitarent & à uitijs dehortarentur. Apum prudentia, castitas, obedientia erga regem, sedulitas, labor, frugalitas, scripsi hac de re in Præfatione quæ est præfixa secundæ parti Imaginum. Ciconiæ parentes senio confectos alunt & gestant. In Columbis nobis dulcis imago proponitur, ut aliàs audiuiamus.

Halcyon & Ceyx uerum & sincerum amorem mutuum, qualis inter maritum & coniugem esse debet, adumbrant. Luscinia sunt musica. Anserum uigilantia prædicatur. Pavo superbiæ & humilitatis refert imaginem, exponit gemmantes colores caudæ, & seipsum spectat & ostentat spectantibus : sed cum pedes deformes intueatur, statim demittit pennas. Cuculi ingratitude nota est. Corui sunt ἄσποτοι.

Sic

IMAGINES.

III.

Sic in alijs foedis animalibus aliorum uitiorum similitudo est proposita, ut cognita turpitudine bestia, homines magis abhorreant à similibus uitijs. Vt in Lupo inest rapacitas & crudelitas. Noctua piscis tam uorax est, ut non desinat se onerare cibo donec rumpatur.

IIII.

Formicæ habent sine ulla dubitatione generis sui authorem Deum, cuius rei id quoque signum esse intelligi potest. Nam cum sacra litera nos mittant ad Formicas tanquam ad magistros, profectò significant hoc consilio à Deo fabrefactas, & his ingenij dotibus esse instructas, ut docere nos utilia possent. Vt enim nullus paterfamilias, si sapiat, filium docendum tradit ei, cuius non probat eruditionem : ita credibile est, nec diuinum spiritum nos ad huiusmodi magistros mittere, qui non doceant celestia.

V.

Formicæ ultro flagrant studio laborandi, sic homines ultro, & propter Dei uoluntatem debebant laborare magna & in-

C 2 defati-

IMAGINES.

defatigabili sedulitate : sed caro fugit oci-
um, fugit ærumnas, & contemnit Dei man-
datum de labore.

VI.

D. Philippus. Formicæ exemplum
sedulitatis proponunt, ultrò enim laborant,
nemine cogente, nec de diligentia remit-
tunt. Homines uerò non laborant, nisi co-
acti metu pœnarum publicarum, & sapien-
tes in secundis rebus, tamen de sedulitate
remittunt. Sicut in Alexandro apparet.
Cuniculi monent, ne nimium securi simus,
& irritant nos ad prudentiam, præuident
enim impendentia mala & cauent, At ho-
minum tanta est securitas, ut non solum iu-
dicio futuro nihil moueantur: sed etiã præ-
sentib. malis & supplicijs non terrentur. Lo-
custæ exemplum iusticiæ proponunt: quia
seruant ordines in uolando: At homines
quamquam habent magistratus: tamen illis
non obtemperant, irrumpunt in aliena.
Exigit autem Deus non tantum simulatio-
nem obedientiæ: sed ueram obedientiam,
quod propter Deum obtemperent & ultrò,
etiam si non cogentur. Araneus laboris ex-
emplum proponit. Huc autem pulchrè
quadrat quod Salomon inquit in Prouer-
bijs capite 30. in aulis regum esse araneos, signi-

IMAGINES.

significat enim eos, qui respublicas admi-
nistrant, in primis oportere uigilantes & se-
dulos esse.

VII.

Sancti Patres hæc tradunt de natura
Aquilæ. I. Sicut aquila humilia deferit,
alta petit, cœlorum uicina conscendit: Ita
& saluator humilia inferni deseruit, Parady-
si altiora petijt, cœlorum fastigia penetra-
uit. II. Sicuti aquilæ ad cadauera facili-
mè congregantur: Ita ego & uos semper
una erimus. III. Sicuti aquila relictis
terrenis sordibus sublime uolans, purioris
aëris salubritate perfruitur: ita & domi-
nus terrenorum fecem deferens peccato-
rum, in sanctis suis uolitans purioris uitæ
simplicitate lætatur. IIII. Vt aquila per
senectutem tam curuum acquirit rostrum,
ut uesci non possit, nisi ad lapidem deinde
percutiendo ad uncitatem frangat, quo fa-
cto rursus edit & bibit, & reuiuenscere di-
citur: Sic peccator qui peccatis est prægra-
uatus, nihil spirituale ei sapiet, morietur fa-
me, nisi ad petram Christum per pœniten-
tiam se fortiter ac diu percutiat, usque ad
propositi mutationem, & duriciæ abiecti-
onem. V. Chrysostomus in Matth: ca-
pitulum 3. put

IMAGINES.

put 24. Sicuti filij aquilarum ad solem probantur, ut si quidem recto aspectu potuerint intendere contra radios Solis, intelligantur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscantur adulterini. Sic & filij Dei ad Christi iusticiam comprobantur: Si enim potuerint pleno corde iusticiæ uerba suscipere, intelliguntur esse legitimi: si autem non potuerint, cognoscuntur de Diabolo nati. VI. Aquila præ cæteris auibus cognoscitur altius euolare. Viso tamen eminus cibo, indigentia naturali subacta, mox ad ima descendit: Sic Ecclesia in spiritualibus membris cum ea quæ sursum sunt, mente petat & sapiat, infirmitate tamen corporis aggrauata, necessitatibus subiaceret indigentia corporalis, pro quibus ingemiscet & parturit usque adhuc. VII. Aquilarum pennæ quoque aliarum auium pennis admixtæ, eas deuorant: Ita tyrannis penitus insita uis est spoliandæ plebis, ut mortui quoque aliquid auferant.

VIII.

In natura ouis nobis dulcissimæ quoque proponuntur imagines. I. Si ouis à grege aberrauerit, non sua sponte redit ad stabulum, nisi compellatur, adeoque semper est ne-

IMAGINES.

est necessaria opera pastoris & ductoris. Talis est natura hominum, qui per peccatum ita sunt exarmati, ut nullus eorum possit suis uiribus consequi ueram iusticiam & felicitatem, sed toti pendeant à diuina cura & conseruatione. II. Naturam agni hanc esse aiunt, ut si forte exilierit è stabulis, agnoscat inter multas reliquas oues uocem matris suæ, & ad eam solam alijs omnibus neglectis, quamuis sitiens & esuriens, properet. Ac uicissim matrem aiunt, inter aliquot milia agnorum, quamuis unius uocis, unius ætatis, aliquoties etiam unius coloris, & ut nobis adparet unius odoris, suam, quam peperit prolem agnoscere. Quod acumen iudicii, aurium et oculorum est in genere ouili inter matrem & agnum, hoc etiam significat Christus suo quodam modo esse in ouibus erga proprium suum pastorem. Nouerunt illius uocem, pastorem sequuntur. Sic & Christus nouit qui sunt sui & suos. III. Hoc pecudis genus non minuitur cornibus ut boues, nec dentibus laniat, ut lupi, nec calcibus ferit ut equi, nec uoce territat ut leones, nec unguibus rapit ut feles, nec uenenum habet ut uiperæ, tam innocuum denique ut nec lacessitum paret ultionem. Insuper maximam

C 4 adfert

IMAGINES.

adfert utilitatem : Lana sua uestit nos, pel-
libus munit, lac præbet & ad esum salubre
& ad remedia utile. Huiusmodi sunt ratio-
nales oues Christi, Non uiuunt ex raptō,
sed quod pabuli ministratur, eò sunt con-
tenti, neminem lædunt, benefaciunt amicis
& inimicis : pastoris uocem sequuntur
educantis & reducentis. Hæc Chryso-
stomus in Homilia XXIII. in caput 25.
Matthæi. Hæc imago & descriptio illu-
strata, nos de multis, maximis & saluberri-
mis rebus commonefacit. III. Basilus.
Ouium greges in uno & eodem monte pa-
scuntur, qui magno cum numero ad car-
pendum pabulum in eodem campo er-
rant, singuli singulis (quantum opus est)
usum concedunt. Nos contra rebus com-
munibus sinus nostros facimus, & quæ
multorum sunt, soli retinemus. V. Oues
sanæ delectantur salicum frondibus quan-
tum uis amaris, maluntq; falsis uti pascuis
quàm dulcibus. Ergo non sunt oues Chri-
sti, quæ non admittunt sanantem ueritatem,
utpote amaram, sed prurientes auribus, ad-
sciscunt qui titillent uoluptate magistros.
Vel hæc Imago docet, necesse esse, ut cru-
cem quæ uidetur carnī maximè amara,
patienter & excello ferant animo, conside-
rantes

IMAGINES.

rantes paulò altius causas calamitatum &
crucis nobis in ipsis sacræ scripturæ uisce-
ribus patefactas.

IX.

Leo ex parte refert Christum, Diabo-
lum, Hominem, Principem, huiusq; iram,
timorem, clementiam. Apocal. 1. Ecce uicit
Leo de tribu Iuda, radix Dauid, ut aperiat
librum, & soluat septem signacula eius.
II. 1. Petri 5. Aduersarius noster Diabolus
tanquam Leo rugiens obambulat, quærens
quem deuoret. III. Leo cunctis formi-
datum animal, cantum ac cristam galli for-
midat. Ita summi principes infimorum
conuicia nonnunquam timere coguntur,
Hæc Erasmus. Et hæc accommodatio non
est inconcinna, Quod Diabolus leo rugi-
ens ad cantum galli formidat. hoc est, quan-
do pij qui sunt infirma organa spreta, uer-
bum Dei in corde & ore habent, & contra
Diabolum suis sobrijs & pijs precibus &
ardentibus uotis clamant, tunc in fugam
cum rubore & formidine conijcitur. IIII.
Sicuti Leo citius sæuit in uirum quam in
fœminam, pueros non nisi summa fame
coactus attingit, simplicibus ac prostratis
parcit : Ita potentes infirmioribus debent

C 5 igno-

IMAGINES.

ignoscere, vires in alios experiri, quod uincere pulcrum sit, & multa alia possent huc accommodari, sed hæc sufficiant.

X.

De Ceruo scribit diuus Augustinus libro 83. quæstionum, quæstione 71.

De Ceruis nonnulli talium cognitionum studiosi scripserunt, cum fretum ad insulam transeunt pascuarum gratia, sic se ordinant, ut onera capita suorum, quæ gestant in cornibus supra inuicem portent; ita ut posterior super anteriorem, ceruice caput collocet. Et quia necesse est unum esse qui præcedens cæteros ante se non habeat cui caput inclinet, uicibus id agere dicuntur, ut lassatus sui capitis onere, & ei succedat cui ferebat caput, cum ipse præiret: Ita inuicem sua onera portantes, fretum transeunt, donec ueniunt ad terræ stabilitatem. Nihil sic probat amicum, quemadmodum oneris amici portatio. II. Basilus. Non aliter quam ceruus uenenum ex antro trahit suo halitu & purgat: Ita quidam sua pia conuersatione alios a peccato retrahunt & conuertunt. III. Cerui cum arrexere aures, acerrimi auditus sunt, cum remiserunt,

IMAGINES.

misere, surdi: Ita Principes si quid est, quod placeat, id procul etiam percipiunt, si quid secus, quantum uis clamas, non intelligunt.

IIII. Erasmus: Cerui cum cogantur sua cornua abijcere, tamen occultant ea, præcipue dexteram, ne medicamenti uis alijs sit usui: Ita diuites nonnulli, cum ipsi diuitijs uti non quæant, haud tamen sinunt alijs os frui.

V. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: Ita desiderat anima mea ad te Dominus Deus: Quod fontes aquarum sunt ceruo uenenato serpentis pabulo æstuanti, hoc Deus est animæ in hoc terreno corporis domicilio, ueneno antiqui serpentis æstuanti &c.

Et in

Et in Iesum Christum Filium
eius unicū, Dominum nostrum,
qui est conceptus de Spiritu san-
cto, natus ex Maria uirgine.

I.

Iosua est typus Christi nostri unici sal-
uatoris. Nam sicut ille duxit populum
Israël in terram Canaan: sic Christus nos
in possessionem uitæ æternæ reducit. Duo
exploratores sunt Discipuli & Apostoli.
Ieri-

Iericho est mundus. Rachab est peccatrix,
quæ credit Christo & uerbo eius. Filium
coccineum, est sanguis Christi, qui liberat
ab interitu. Iosua 7. uir apparens prope Ie-
richo stricto ense, quem Iosua accedens in-
terrogat, num sit hostis: ac respondet, se esse
principem exercituum Domini, est Chri-
stus Filius Dei. Arca fœderis, est maiestas
& splendor Patris cœlestis & Filij seruato-
ris nostri Iesu Christi. Leuitæ sunt mini-
stri Euangelij. Tuba uocem Euangelij de-
signat, cuius sacro clangori & doctrinæ nul-
læ gentes resistere possunt. Terra Canaan
sunt gentes, quas Deus dedit in hæridita-
tem semini Dauidis filio suo Christo. Ieri-
cho est ipse mundus. Muri sunt potentes
qui quocunque modo uerbo rabiose resi-
stunt, & incursiones ac machinationes dia-
bolorum. Verum septies, hoc est, sæpius
tubæ & arca Domini circumeunt es ur-
bem, satanæ potentiam debilitant ac fun-
ditus confringunt. In urbe omnes occidun-
tur, hoc est, illos esse damnatos qui non cre-
dunt Euangelio. Qui uerò credunt cum
Rachab & omnibus qui in illa domo sunt
congregati, conseruantur per Christi mor-
tem & resurrectionem.

Chri-

IMAGINES.

II.

Christus fuit Nazareus non ut in Veteri testamento ceremonijs, quia bibit uinum, sed fuit Nazareus significatus, id est, purissimus, & Deo dicatus concionator, non ebrius humanis opinionibus: sed uerbum purè prædicans, item sine cupiditate gloriæ.

III.

Lapis preciosus à monte significat uinum esse Dominum, scilicet Iesum Christum, qui hoc regnum æternum inchoat, qui mortem abolet, qui uincit uniuersam Diaboli & mundi potentiam. Nec aliud Daniel dicit, quàm quod antea extabat apud Esaiam, qui nominat Christum patrem perpetuæ uitæ.

IIII.

Huc pertinent præclara nomina, quæ Christo tribuuntur ab Esaiâ capite 9. & aliæ uariæ appellationes, quæ extant tam in Veteri quàm in nouo Testamento, Sed cum illa commemoratio longior futura est, silentio potius multa prætereunda esse iudico, adductus in eam spem, & quemadmodum spero uerissimam, candidos & pios lecto-

IMAGINES.

ctores, absque mea præmonitione hæc ad calculum reuocatuos.

V.

Vetustas est usa hac similitudine: sicut anima & corpus sunt unum completum *ψυχή καὶ σῶμα*: Ita ut anima gestet corpus, quod dissoluitur ab anima desertum: Sic λογὴ gestat naturam humanam, animam & corpus: sed inseparabiliter. Extat hæc similitudo apud Athanasium, Cyrillum & Iustinum, qui tamen addit correctionem.

VI.

In 1. *παραπομπῶν* capite 17. Dauid inquit, ut natiua uersio habet: Et aspicias me in forma hominis, qui in excelsis es Iehoua Deus. Verbum aspicias congruit cum dicto: Vidit Abraham diem meum, & lætatus est. Ipse est umbraculum tuum, ne ira Dei consumaris. Ac diligenter immoretur cogitatio nostra uerbo aspiciendi, & agnoscamus immensum esse beneficium, quod hic Dominus uerè nos miseros aspicit, curat & protegit nos, non tantum in communibus naturæ periculis: sed etiam aduersus Tyrannos & Diabolos. Dein-

IMAGINES.

Deinde & in morte seruat nos, ne opprimamur æternis malis, ideo inquit. Nemo rapiet oues meas ex manibus meis. Deinde quantum est quod nos aspicit in forma hominis: assumpsit humanam naturam ita, ut cum esset sine peccato: tamen poenas nostrorum peccatorum, mortem & ineffabiles dolores sentiret. Contemplemur nos ipsos, quam foedum sit spectaculum, cadauer: Talis est hic Dominus pendens in cruce, & abiectus in sepulchrum, sit similis nostris cadaueribus. Sic induens nostram formam, nos aspicit, Sed dum sit cadauer tuo simile, simul est Deus Iehoua, & tuo cadaueri reddit uitam, & quidem liberatam à peccato, morte & omnibus ærumnis. Et hæc nostra turpissima cadauera, hoc domino suam formam nobis tribuente, fiunt templum & domicilia Dei in tota æternitate.

VII.

Nec addam imaginem illam quæ est proposita in Psalmo 110. quod Christus sit Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. D. Lutherus sanctæ memoriæ satis copiose illa explicauit.

VIII.

Nec dicam de insigni græca uoce, qua
usus

IMAGINES.

usus est diuus Iohannes in capite 1: Habitu
uit in nobis, uel inter nos.

IX.

Vocatur Genesis 49. à sancto Patriarcha Siloh. Nec tantum hoc significat, nasci Messiam sine uirili semine: sed etiam uocabulo, quod significat pelliculam seu *χόριον* in aluo, quod circumdat foetum, rectè monet, duas esse naturas, pellis, id est, infirma, humana natura morti obnoxia, circumdat aliam uicttricem mortis. Ac ut Dominus ipse infirma pelle circumdatus est: Ita cogitemus Ecclesiam fragilem esse coetum, & uelut inuolutum tenerrimæ pelli, quam horribiliter lacerant Diabolus & eius organa. Sed tamen intus nobiscum est Filius Dei, qui inquit: Nemo rapiet oues meas de manibus meis. Hac consolatione nos sustentemus, quod scimus nobis uerè filium Dei adesse, & nos tanquam eius manibus cōprehensos seruari, etsi sumus ualde fragilis & squalida pellicula. Postea Siloh etiam significat faustum & felicem, reddentem uidelicet summa bona generi humano, iusticiam & uitam æternam. Quare uerò necesse fuit Mediatorem esse & uerum Deum & uerum hominem aliàs copiose audiuius.

D

Nec

IMAGINES.

Nec dicam de tribus officijs summi Sacerdotis in ueteri testamento, qui & docuit, orauit & obtulit. Hoc perfectissimè à Christo nostro summo Sacerdote factum est.

XI.

Et quamquam aliqui etiam hanc quæstionem mouent hoc in loco, quare necesse fuit ut mater Domini nostri Iesu Christi esset uirgo: tamen nolo subtilibus & acutis quæstionibus me inuoluere. Et breuiter respondendo, postquam nos omnes in peccatis concipimur, adeo ut ne unus sit purus & immaculatus, res ipsa postulauit, ut Mediator noster, nos sanctificaturus, non ut reliqui homines secundum communem cursum è uirili semine conciperetur, sed à Spiritu sancto. Deinde sicuti Heua ante lapsum adhuc fuit incorrupta Virgo: placuit & Deo ut altera Heua esset Virgo. Sed nolo aliqua prolixitate uti.

XII.

Porro, etsi sanctorum Patrum meditationes ineptæ uidentur esse quod Christus sit natus in hyeme quando dies crescunt, Iohannes uero Baptista in solstitio æstuali, quan-

IMAGINES.

quando dies decrescunt, quia oportet Christum & ipsius regnum crescere & uires acquirere, Iohannem uero minui: tamen cum non sit contra sacram scripturam talia sentire & dicere, non morosè illis contradicere, stat sententia.

XIII.

Huc etiam referenda est historia Geleonis, quomodo exigua manu, magnas hostium copias, uicit, fudit, prostrauit.

XIIII.

Angelus cœlestis cum significaret pastoribus, natum esse Filium Dei, iussit eos querere infantem collocatum in præsep. Significans in Ecclesia CHRISTVM esse querendum. Deus nobis Ecclesiam hoc symbolo & alijs multis dulcissimis significationibus commendauit. Quare omnes, qui uocem angeli magnificiunt, omnes qui & credunt & gaudent, filium Dei nobis missum & donatum esse, ut fieret uisita pro nobis, adhortamur, ut Ecclesiam ament, & ibi Christum quærant, doctrinæ auscultent, & expectent in Ecclesia æternam uitam.

IMAGINES.

XV.

D. Philippus. Scimus non frustra hoc mirandum fœdus diuinæ & humanæ naturæ factum esse: sed uerè nos à filio Dei, qui uoluit esse caro ex carne nostra, & os ex ossibus nostris, diligi. Hanc fidem exuscitemus iam in inuocatione, & petamus & expectemus mitigationem calamitatum propter Filium Dei, qui est natus in fragili pellicula alui materni, ac fragilitas illius in cruce conspecta est, & nunc habitat in fragili & squalida pellicula, scilicet in Ecclesia. Sed tamen hoc imbecille domicilium seruabit, sicut corpori in cruce mortuo restituit uitam. Hac nos fide & spe sustentemus & petamus, ut imbecillitati nostræ opem ferat.

XVI.

D. Philippus. Sed heu ferrea hominum pectora, quotusquisq; hæc uel leuiter cogitat? Vt aut uox diuina in Prophetis omnibus clamat, ut hæc consideremus, & in ipso natali filij, turmæ Angelicæ canunt hymnum Deo, & pastores iubent uisere natum Dominum, & stellæ duces sunt Magorum: Sic in Ecclesia doctores & parentes, & omnes, qui parentum loco sunt, canant & ipsi

IMAGINES.

ipsi Deo hymnum, & suos cœtus singuli hortentur, ut nunc maiore attentione mirandum fœdus naturæ diuinæ & humanæ consideretur, & accendantur pectora ad Deum celebrandum, & ad gratiarum actionem.

XVII.

Deinde magnopere commendat nobis filij Dei immensam misericordiam hæc ipsa terræ contemplatio, cum cogitamus quāto amore generis humani flagrare oportuerit filium Dei, qui ex æterna gloria, ac infinito maiestatis suæ throno egressus, abiicit se, & concludi passus est in hanc angustissimam arcam terræ, qui respectu cœlestium corporum puncti rationem habet, ac reptauit inter homines, hoc est, fœdissimos & uerè *ὕμεις* uermiculos, ipse quoque uermis factus, ut ipse de se loquitur Psalmo 22. & passus est, se ut uermiculum à crudelissimo serpente conculcari & conterri, ut genus humanum à peccato liberaret, & ex his angustis & sordidis cauernulis secum transferret in cœlestem illam infinitæ amplitudinis gloriam.

XVIII.

D 3

D. Phi-

I M A G I N E S.

D. Philippus. Ut surculus insitus arbori, arctissime cum ea copulatur, & ab ea uim accipit: Ita humana natura insita est filio Dei λόγῳ, ut ab ea sustentetur, alatur, uiuificetur. Fuit enim hominum natura insidijs spiritus immundi à Deo auulsa, ideo nisi ipse Dei filius protulisset decretū arcani consilij de reparatione generis humani, & nostram carnem induisset, uniuersa hominum natura in nihilum redacta fuisset. Sed noluit æternus Pater hanc præstantem naturam, in quam suæ sapientiæ admirandam lucem transfuderat, & cui uirtutum intellectum, & uoluntatis libertatem & rectitudinem communicauerat, funditus interire. Misit igitur unigenitum Filium, qui assumpta fragili & imbecilli nostra natura, totam massam generis humani sibi cognatam sustentat, & uitam ei impertit. Itaque uerè sese pinxit Christus in Euangelio, cum pingit pastorem gestantem humeris suis agnum recens editum, omnes enim de collo ipsius pendemus, & ex hoc unico fonte uitam & salutem haurimus.

X I X.

Huc pertinent omnes prophetiæ & uaticinia

I M A G I N E S.

ticinia de natiuitate & incarnatione Christi, ut Patriarch Iacob Genesis 49. Esaiæ capite 7. & 9. &c. Huc referenda sunt sacrificia in ueteri Testamento, quæ typos & imagines pulcherrimas de Christo continent.

X X.

Postremo rectè D. Philippus monet, ut & hæc consideremus in hoc articulo. Sicuti hoc loco Deus curat præsepe nascenti Christo, sic semper aliquod hospitium præbuit & præbet Ecclesiæ, aliàs magis aliàs minus tranquillum. Ac de utraque re commonescit nos hoc spectaculum, de miserijs Ecclesiæ & de hospitio. Est ærumnosa, sed tamen Deus aliquod hospitium curat, ut nauim seruabat Paulo, tantisper donec in portum ueniret, Act. 17.

X X I.

Cæterum hic allegoria consideretur. Quod iubet infantem quærere in præsepi inuolutum fascijs, significat Messiam quærendum in dictis Prophetarum, in ipso legis populo. Suntq; dicta Prophetarum fasciæ, quibus euolutis aspicitur & agnoscitur filius Dei,

D 4 Passus

Passus sub Pontio Pilato,
crucifixus mortuus & sepultus,
descendit ad inferna, tertia die
resurrexit à mortuis.

I.

Consentaneum est & Abel initio Ve-
ris interfectum fuisse. Et Isaac eodem anni
tempore oblatum esse, cum typi essent Chri-
sti.

D. Lu.

II.

D. Lutherus. Hinc etiam est, quod o-
mnes ueteris Testamenti historiae tam ap-
positè atq; commodè in Christum qua-
drant, ac uelut factò ipsum confitentur, atq;
elegantissimè circumstant: ut haud uulga-
rem uoluptatem adferat, uidere uel audire
quam pulchrè ipsum respiciunt, ac quasi
digito indicant. Ut uerò ex his exempli
caussa unam perspiciamus. Isaac à patre
immolabatur, & permanebat tamen in ui-
ta, immolato pro ipso ariete, quem Abra-
ham offenderat cornibus hærentem inter
sentes. Hic Isaac typum gessit Christi filij
Dei. Is omnia similis mortali, in cruce est
immolatus. Filius Dei tamen mortem
non sensit, sed obiit eam humanitas, quæ in-
ter sentes, senticosum atq; aculeatum Scri-
barum & Phariseorum populum corni-
bus, hoc est, uerbo prædicationis, quo illos
pulsabat, implicata hæserat. Hic aries fuit
Abrahamo à tergo, quia post ipsum hæc
hostia erat uentura. Sunt præterea haud
uulgaria mysteria in hac historia recondita.
Similiter quod Ioseph à fratribus suis uen-
ditus, post seruitutem atq; captiuitatem
Princeps in Aegypto constitutus est, Chri-
sti figu-

D 5

IMAGINES.

ſſi figura fuit, propter quem & hæc hiftoria ſcripta eſt: qui per paſſionem & mortem ſuam Dominus factus eſt omnium quæ uſpiam ſunt, in cœlo, terra & inferno. Ecquis tempus habeat, qui omnes huiusmodi hiftorias reſignet, atplice, quod Samſon, Dauid, Salomon, Aaron, & cæteri Chriſtum ram propriè & graphicè præfigurant, ipſumque unum omnibus indiis indicant & prædicant.

III.

Chriſtus Matthæi 12. inquit, Sicut Ioas fuit tribus diebus & tribus noctibus in uentre Ceti, Ita filius hominis erit in corde terræ. Sed hac de re copioſior explicatio legenda eſt apud D. Lutherum, qui hunc Prophetam ſumma dextérité enarrauit.

IIII.

Tota Eccleſia datur Chriſto tanquam ſponſa, & Chriſtus ad aram iacet, & eſt ſupplex pro nobis, & illam amplectitur, & defendit tanquam ſordidam.

V.

D. Philippus: Supplex heiſt der ſich in gnad vnnnd vngnad ergibt.

V:

IMAGINES.

Vt cum aliqua ciuitas ſit ſupplex Imperatori: Imperator debet ei parcere, ille teneatur mitigare pœnam. Econtra, Sie ſind auch ſchuldig eine ſtraffe zu leiden. Eſt imago filij Dei, filius Dei eſt pro nobis ^{in etno} ſupplex æterno Patri, Er ergibt ſich in gnad vnd vngnad. Ipſe deriuat in ſe pœnam, ita tamen, ut ipſe non pereat. So müſſen wir alle ſein für Gott.

VI.

Chriſtus ante mortem petit: Pater fac ut ſint unum. Item: Pater ſanctifica eos in ueritate, ſermo tuus eſt ueritas. Vult ergo primam eſſe curam retinendæ doctrinæ ueræ, proximam tuendæ concordia.

VII.

Apud Zachariam capite duodecimo ſcriptum eſt de luſtu Eccleſiæ intuentis Filium Dei cruentum, & morientem in cruce: & reſpicient ad me quem tranſfixerunt, & lugebunt eum, uelut luſtu propter unigenitum, & dolebunt ut in morte primo geniti. In illo die magnus erit luſtus in Ieruſalem, ſicut luſtus in Adremmon & in campo Megiddon, id eſt, qualis erat luſtus, cum rex ſalutaris Eccleſiæ Ioſias, uulnere mor-

IMAGINES.

mortuus est, quod accepit in prælio inter hæc oppida Adremmon & Megiddon, quod situm est in littore tribus Manasse infra Samariam. Vult Ecclesiam Deus considerare magnitudinem iustæ iræ aduersus nostra peccata, quæ tanta est, ut mortem filij uoluerit esse *λυτρον*, ut iusticiæ suæ satisficeret. Cogitemus autem quantus in ipso Domino dolor fuerit, cum clamat, Deus meus, quare dereliquisti me. Quanta moestitia in matre & sorore matris & alijs sanctis. Et gemuerunt cum conditore Sol & terra, & ipsi scopuli, qui terræ motu rupti sunt. Hæc miranda spectacula intuentes, nos quoque dolore adficiamur, præsertim illo anni tempore, quo olim illa facta sunt, quæ recordatio quotannis in Ecclesia repetitur. Nec simus rigidiores scopulis.

VIII.

Nec dubium est mactatione Agni significatam esse mortem Filij Dei, sicut & Baptista eum nominat agnum: Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Significatum est autem manducatione, nobis uitam restituui, uenturæ uictimæ manducatione. Aliæ uictimæ fuerunt cadauera damna-
ta, quæ

IMAGINES.

ta, quæ ne quidem attingere licuit, & aut cremabantur, aut insepulta in flumina aut mare abijciebantur. At hæc uictima Filius Dei post mortem reuiuiscit, & manducandus est, exhibet sese credentibus, & in eis uerè est efficax, sicut ipse inquit: Ego sum uitis, uos palmites, qui manet in me, & ego in eo, hic fert multum fructum, quia sine me nihil potestis facere.

IX.

Omnino uidetur iam Christus iterum in hortum deductus, angustia metu superuenturæ crucis. Et sicut in ardentissimo suo agone, nihil iuuabatur à suis discipulis, quorum illi qui erant proximi, dormitabant, alij res alias agebant: Ita nunc destituitur ministerium defensoribus, & plerisque inuasit ueternus tam profundus, ut proinde ac si res sint ubique tranquillissimæ, suis uoluptatibus ac cupiditatibus indulgent, nihil solliciti de periculis Ecclesiæ, & de custodia & propagatione sinceræ doctrinæ Euangelij.

X.

D. Philippus in Intimationibus. Hodie

IMAGINES.

die Ecclesia Dei nos commonefacit de Filio Dei, concepto in utero matris uirginis, eodem die Martij 25. conditus dicitur Adam, eodem die crucifixus est CHRILSTVS.

Admonet nos igitur dies ipse de rebus maximis, de Deo conditore, & de nostra creatione, in qua sumus conditi, ut essemus imagines Dei, amantes iusticiæ & beneficentiæ. Postea in conceptione Deus nouum foedus cum humana natura fecit, cum eam Filius sibi copulauit. Quæ res illustrius testari poterat, Deo nos esse curæ, & nos à Deo diligere, quam hæc ipsa copulatio diuinæ & humanæ naturæ. Cum autem nobiscum Deus tantum foedus fecerit, nos quoque uult uera beneuolentia & honestis officijs coniungi. Postremo cum pro nobis Filius Dei mortem hoc die sustinuerit, & nobis uitam suam donarit, nos quoque iubet officia communicare. Experrectus sum, inquit Ieremiæ 21. capite, è somno, & somnus meus dulcis mihi. Sic de morte sua Christus loquitur. Ait hunc somnum dulcem sibi fuisse, quia nobis profuit. Gaudet Filius Dei, se nobis salutem suam morte restituisse. Declaremus ergo gratitudinem honestis officijs.

Sæpè

IMAGINES.

XI.

Sele pingit Filius Dei dominus noster Iesus Christus, crucifixus pro nobis & resuscitatus, cum pingit pastorem, qui humeris gestat ouiculam. Iam enim nos pendemus de ipsius collo. Ac redacta esset in nihilum hæc hominum natura, nisi & ipse induisset humanam naturam. Ab ipso igitur petamus, ut & uitam æternam nobis tribuat, & in hac uita & militia multos seruet usui futuros alijs.

XII.

D. Philippus. Fuit consuetudo priusquam furni essent, coquere panes tectos cineribus intra carbones. Hi nominantur *ἐγκυβηται*, quæ appellatio sæpè in sacris libris est repetita, quia in sacrificijs hoc modo cocti panes proponebantur. Non dubium est significatum esse Filium Dei, iacentem in cineribus, cum pro nobis uictima factus est, ideoq; in sacrificijs hanc speciem exhibitam esse, ut cogitemus primum de Filio Dei sic inuoluto cineribus: deinde & de nostris ærumnis. Oportet enim nos similes fieri imaginis Filij Dei. Vritur uera Ecclesia cineribus obruta, cum

uarijs

IMAGINES.

uarijs calamitatibus in hac uita exercetur. Ita efficitur in confessione & inuocatione panes Deo consecrati.

XIII.

D. Philippus. Et sicut Filius Dei summus & acerbissimos cruciatus sustinuit: Ita praeipua lumina Ecclesiae praeipuas aerumnas sustinent, ut degustent passionem Filij Dei. Et quidem Abel, Isaac & alij Patres & Prophetae typi fuerunt, significantes mortem Christi.

XIIII.

Nimium sibi blandiuntur sycophantae, si putant se impune ludere in Ecclesia, inuoluere res ueras, fucis ornare errores. Exitum Iudae proditoris expectent, quem imitantur. Vt enim ille osculo prodidit Filium Dei: Ita Euangelium, quadam blanda specie delere isti conantur. Semper calumniosa legum deprauatio, & fraudes in iudicijs, etiam in imperijs diuinitus puniuntur, non solum in Ecclesia.

XV.

Papa & omnes sui Episcopi flagellant Christum, coronant & derident eum, & induunt

IMAGINES.

duunt ei purpuram, qui doctrinam falsam defendunt, & miseras mentes hominum flagellant, imò multos occidunt. Deinde cum sibi regnum constituunt, coronant Christum spinis, & eum induunt purpura, id est, dolore Christum adficiunt & ueram Ecclesiam, per illam falsam & impiam dominationem, quam sibi arrogant, contra Dei uoluntatem, & contra Ecclesiae salutem. Quandocumque uides pictum Papam cum sua corona & aureo pallio, cogites econtra stantem Christum coronatum spinis, & indutum purpura per ludibrium. Et Deum ores, ut ille idola deleat, & impia dominationem, & colligat sibi Ecclesiam inter nos clementer, & regat nos, sit rex ipse Christus, non Papa.

XVI.

Historia de negatione Petri, ualde insignis & diligenter ab omnibus Euangelistis recitata, quam saepe cogitare debemus propter has duas causas, Vt nos ipsos de nostra infirmitate admoneat. Et deinde, ut lapsi non desperemus, sed ut sciamus, uoluntatem Dei esse, ut redeamus per poenitentiam & fidem ad Deum, & non ruamus in desperationem & aeternum odium Dei,
E sicut

IMAGINES.

sicut Iudas. Petrus ter negauit. Hi lapsus sunt manifesti & magni. Habemus autem & singuli multa & magna peccata, ideo non sumus superbi & securi, sed agamus poenitentiam, sicuti clamat Dominus: Agite poenitentiam. Aaron habuit contritionem magnam, sicut de eo scriptum est: Dominus uoluit eum contere. Dauid fuit etiam in magno dolore, quando eum obiurgauit Nathan, & sæpè postea, & quando pulsus est in exilium. Manasses abductus est captiuus, ibi etiam coepit agnoscere sua peccata & dolere. Petrus etiam hic flet amarè. Hæc amaritudo significat ingentem dolorem cordis. Et quomodo fit contritio? Dominus eum aspicit, & hoc aspectu commouet eum, ut cogitet quid egerit. Et Marcus expressè dicit: ἐπισάλω, intente cogitans, fleuit. Non sit talis in nobis durities, ut nolimus cogitare de peccatis nostris, & de ira Dei. Christus nos aspicit, commouet nos uoce Euangelij, & trahit Spiritu sancto, sicut in Apocalypsi est scriptum: Stet ad ostium & pulso.

XVII.

Alia imago proponitur in Iuda, qui non

IMAGINES.

non est conuersus, non egit ueram poenitentiam: sed est oppressus dolore, & ruit in æternum exitium, in æternam iram & horrendos cruciatus, quos nulla lingua hominum uel angelorum potest eloqui.

XVIII.

Pilatus permouetur, ut etiam occidat CHRISTVM, quando audit illa uerba: Si non crucifigis eum, non es amicus Cæsaris. Tales sunt qui cum impijs collidunt, etiam si initio non sunt crudelissimi, tamen paulatim fiunt deteriores. Ideo cauenda sunt initia, iuxta illa dicta: Cauete à sermone Phariseorum. Item: Nolite iugum ducere cum gentibus.

XIX.

Cum autem educitur IESVS, in uia quidam Simon Cyrenæus ei additur, qui iuuat eum in cruce gestanda. Iste Simon significat aliquos in Ecclesia futuros esse, qui crucem gestent, id est, qui aliquantulum iuuabunt Ecclesiam inter afflictiones, sicut nunc aliqui pñ Principes, & aliquæ ciuitates, iuuant Ecclesias, & propterea sunt in varijs periculis.

E 2 Latro

IMAGINES.

XX.

Latro in cruce pendens prædica-
centibus Apostolis. Ita Deus semper col-
ligit mirabiliter Ecclesiam. Si non uolunt
cenfiteri docti & sapientes, tunc uenient alij
homines indocti & spreti, qui tamen erunt
testes de Deo. Et quando moritur iste la-
tro, & non potest loqui amplius, postea in-
cipiunt loqui cælum & terra, Sol obscura-
tur, terra edit uiuos ex morte redeuntes, qui
iam incipiunt concionari: Ita semper Deus
testes excitat, contra Diabolum & contra
mundum.

XXI.

Adfunt sub cruce summa Ecclesiæ
membra: Mater, soror matris, & Magdalena
& Salome, & nominantur distincte, Maria
Iacobi mater. Item mater filiorum Zebe-
dei, adfuit item Iohannes Apostolus, hic est
cæterus Ecclesiæ.

XXII.

Quod orat in cruce pro inimicis, testa-
tur quod ipse sit summus Sacerdos &c.

XXIII.

In horribili poena impius latro in cru-
ce ad.

IMAGINES.

ce adhuc scurratur. Ita multi in nostro cœ-
tu nunc cum uideant ardere Germaniam
tristissimo bello, tamen noua petulantia
exempla ostendunt, cum quidem uelint
perhiberi custodes esse doctrinæ diuinæ,
quos decet simul esse disciplinæ custodes,
& exempla.

XXIIII.

Quoties Filium Dei inter duos latro-
nes pependisse cogitamus, pendere ibi to-
tum genus humanum intelligamus, & con-
sideremus nostras miseras, causam mortis
& omnium calamitatum, & liberationem.
Nec aliter nos in Ecclesiam cœlestem esse
transituros, quam sicut eò latro ille, qui sa-
lutem petit ab hoc naturæ Domino, acce-
dit.

XXV.

Vt tunc Latro uirulentis ironiis exagi-
tabat Filium Dei: Ita uideris impios lude-
re omnibus aratibus. Ac ne putetis no-
uum fuisse exemplum, alius est hostis Chri-
sti, multò infestior, scilicet Diabolus. Is pri-
mum odio Dei auulsit ab eo primos pa-
rentes. Is similibus ironiis, in Paradiso mi-
seram mulierem fefellit, cum promitteret

IMAGINES.

fore similem Deo. Eritis, inquit, sicuti dii. Idem calumniator habet fascinatas impiorum mentes omni tempore, falsis de Deo persuasionibus, his abutitur tanquam organis, ad explendam infinitam odij sui licentiam & sitim, Latro igitur ut cæteri impij, actor est harum ironiarum: sed ille superbissimus spiritus hostis Dei, est earum poëta.

XXVI.

D. Philippus. Vt autem maledictum latronem castigat alter Apostolus: Ita hæc flagitia singulis temporibus à pijs, & præsertim eruditis, fortiter taxanda sunt. Non ut scopulos aut littora feriunt unde ingenti tantum sonitu. Ita solo clamore certandum est: eruditè refutandi sunt aduersarij, ut aliqui sanentur, boni confirmentur. Vt in latronis obiurgatione insunt grauissimæ sententiæ, de gubernatione diuina, de prouidentia, quibus in altero Epicureas persuasiones refutat.

XXVII.

Considerandum est autem & hoc exemplum. Sicuti Christus in summo dolore petens recreationem, magis etiam cruciatur

IMAGINES.

atur subfannatione, & potatur aceto: Sic plerumque Ecclesiam afflictam alij homines excruciant, qui debebant misericordia erga eam adfici, & augent ei dolorem per subfannationes, & potant eam aceto.

XXVIII.

D. Philippus. Sed proh dolor, ut Sol medio die lucem amisit, & contra naturæ ordinem, subitæ tenebræ fuerunt, cum in cruce penderet: Ita in hac mundi senectâ tristes tenebræ erunt in magna parte generis humani. Erunt tamen exiguæ reliquæ, quæ uocem Euangelij sonabunt.

XXIX.

D. Philippus. Milites duo, exteriores uestes scindunt & inter se partiuntur. Sed interiorem tunicam non scindunt, sed ludunt de ea. Vestis Christi significat scripturam, hanc partem scindunt & lacerant homines, doctores & Principes, Sicuti Papa. Hæretici recipiunt quæ uolunt, & quæ non uolunt præcidunt. In alijs quæ retinent, fingunt ludos & præstigias, malas glossas. Vt Papa accipit pro se dictum: Tibi dabo clauis regni coelorum. Sed hoc di-

IMAGINES.

Item: Prædicate Euangelium, abhinc. Item in his quæ retinet, quærit falsas expositiones: Pasce oues meas, id est, Sis dominus, condas nouas leges & cultus, & nouos articulos fidei idolatricos. Præterea uestis etiam significat bona Ecclesiæ. Hæc inter se partiuntur Principes & Nobiles. Antea principes & nobiles tenuerunt Episcopatus & adhuc tenent, ut non solum negligunt ministerium Euangelicum, sed etiam delere conantur, & ubi possunt, bonos doctores interficiunt. Illa bona Ecclesiæ iam annos amplius mille sunt prædæ Episcopis, Canonicis, Abbatibus & similibus omnibus. Omnes tales sunt isti milites, qui diuidunt uestes Christi, & de tunica ludunt. Sic nunc quoque hi principes & nobiles, qui uocantur Euangelici, diripiunt bona Ecclesiarum, & negligunt ministerium Euangelij, & non curant miseris ministris Euangelij uictum. Hæc mala etiam in his imaginibus picta sunt, ut simus cautos, & amemus ministerium, & non spoliemus Ecclesias.

XXX.

Scissio templi significat, nunc esse typos & figuras adimpletas ex Veteri Testamento,

IMAGINES.

mento, nunc illum adesse Mediatorem, qui Paradysum clausum rursus gloriose aperuit, qui est uia ueritas & uita, Ipse est ille arbor uitæ.

XXXI.

Textus inquit, Christum clamasse in cruce magna uoce: Hic iterum significatur uictoria, quia clamor significat, iam uires esse confortatas. Et cum commendat spiritum Patri, iam lætus scit se accedere ad Patrem. Ideo etiam ingenti clamore hanc postremam uocem edit, ut sciat tota Ecclesia, discedere eum non ut damnatum, sed ut placentem Deo, & uictorem, qui superauerit Diabolos & mortem. Docet nos eodem modo ex hac uita discedere.

XXXII.

Tota passio, mors & ista quies, est facta propter nos. Ut Christus patiens & moriens, uerè est uictima pro nobis. Ipse tulit nunc iram Dei, ne ira nos absorberet. Ita tulit mortem, ne mors nos absorberet. Ita statim postea resurrexit ex morte, & ostendit se uictorem esse mortis, & reddere nobis iusticiam & uitam æternam, Et cum

E s cogi-

IMAGINES.

cogitamus Christum iacentem in sepulcro & postea resurgentem, simul cogitemus, nos ipsos ibi in sepulchro iacere, sicut Paulus inquit: Consepulti sumus cum Christo, & simul uiuificabimur cum Christo resurgente. Imò quodocunq; uidemus sepeliri homines, cogites eos in illud ipsum sepulchrum Christi condi, & propter eum & per eum resuscitari, quia resuscitatio fit propter mortem filij Dei, & fit per eum, Ioh. 5.

XXXIII.

Non dicam nunc quid significet, quod CHRISTVS non proprium sepulcrum habuit. Item, quod in nouo uoluit iacere sepulchro.

XXXIII.

Testamentum est ordinatio, in qua moriturus alteri attribuit hæreditatem: Ita Filius Dei moriens meruit nobis remissionem peccatorum. Et hanc attribuit nobis, & addidit hoc ministerium, prædicationem Euangelij & Sacramenta, ut per hoc ministerium accipiamus hæc bona, sed per fidem: Et pulchra est imago, quod apertio latis Christi ist gleich ein eröffnung des Testaments / damit wir wissen / was

IMAGINES.

was er uns leigt vnd bescheiden hat. Ergo Sacramenta suam uim & efficaciam, in Christo, & per ac propter ipsum habent. Et sicuti ex Adam dormientis latere ædificatur mulier, quæ cum sit os ex ossibus eius, & caro de carne eius: Ita arcte illi copulatur, ut sint una caro, ideoq; ardentissime sese mutuo tanquam seiplos diligant. Ita ex latere CHRISTI obdormiscentis in cruce promanat sanguis, quo Ecclesia ædificatur, & sincera sponsione ac fide sponso CHRISTO copulatur, ut Osee primo dicitur: Desponsabo te mihi in æternum, desponsabo te mihi in iusticia & fide. Ideo passim in Euangelijs, in Psalmis & Prophetis, Christo sponsi appellatio tribuitur.

XXXV.

Mulieres eunt ad DOMINVM unguendum, significat, quod aliqui uolunt Domino ostendere aliqua bona opera, & non accipere ab ipso potius bona, sed angelus obiurgat mulieres, Quid queritis?

Resur-

Resurrexit à mortuis, ascendit ad cœlos.

I.

Dulcis sit omnibus & temporis cogitatio, quàm pulchrum Ver fuit illius anni, cum redeunte Domino nostro Iesu Christo ex morte, simul alij multi sancti reuixerunt, & sæpè ad dulcissima colloquia conuenerunt, & manifestis testimonijs pios confirmarunt. Nec dubium est, sæpè ad uirginem matrem adsedisse primos parentes: Adam & He-

& Heuam, & narrasse mundi initia, & suos dolores & testimonia diuinitus exhibita, & miscuisse gratiarum actiones, & preces pro Ecclesia. Nec fuit ulla in genere humano ætas aurea, nisi illorum 40. dierum dulcissima consuetudo, quæ fuit Ver æternæ illius aureæ ætatis. Ideo historia nobis de Domini resurrectione sit grata. Cogitemus nos interesse colloquijs Filij Dei, Patrum qui reuixerunt, & Apostolorum. Et reuera nobis Filius Dei adest, ut cum talibus cogitationibus, gratiarum actionem & uota miscemus. Ideo enim uiuit Filius Dei, non ut sit ociosus: sed ut semper sibi æternam Ecclesiam colligat.

II.

Huc pertinent insignes prophetiæ & uaticinia de hoc articulo, ut in Psalmo 47. & 68.

Pulcher-

III.

Pulcherrima imago & pictura ascensionis Christi, descripta à reuerendo uiro, optimè & fidelissimè de Ecclesia & scholis à teneris annis merito, D. Doctore Georgio Maiore, Præceptore meo charissimo, perpetua obseruantia colendo.

Apud Romanos hæc fuit consuetudo, si quando duces ipsorum rebus feliciter gestis contra hostes, uel regem aliquem, uel popu-

populum potentem, uel urbem aliquam insignem uicissent, ac in potestatem Romanorum redigissent, fiebant Romæ publica sacra, quibus & dijs omnibus pro concessa uictoria gratiæ agebantur, & ducibus belli totiq; exercitui honoris causa bidui uel tridui spectacula honorifica habebantur, hunc ferè in modum: In omnibus urbibus partibus, quæ erant ampliores & augustiores, palatia ac theatra magnificè pro populo extruebantur, ut inde spectatores essent exercitus ac pompæ in urbem ingredientis. Populus autem uniuersus in honorem Deorum & ducum uestibus candidis tota urbe uestiebantur, Deinde templa omnia tota urbe, magnificentia summa exornata aperta tenebantur. Ingrediente ergo in urbem exercitu atq; uictore, Primum omnium præda hostibus erepta, Argentum, aurum, clinodia ac preciosa omnia tota urbe spectatum circumferebantur. Secundò & arma hostium & bellici apparatus ipsis exuri atque erepti populo ostendebantur. Tertiò sequebantur tibicinum & flaminum collegia omnis generis, à quibus instrumenta Musica magna arte tractabantur, hi præcedebant adolescentes pulcherrimè ornatos ducentes uictimas seu *ἐκατόμβας* tauro.

IMAGINES.

taurorum uel aliorum animantium, quas mactaturi & sacrificaturi dñs erant. Erant & ipsæ uictimæ auro & coronis uirentibus, ex lauro, ficu uel olea decoratæ, ut sacræ & dicatæ honori diuorum existimarentur. Quartò uictimas sequebatur proximè hostis captiuus, comitantibus, coniuge, liberis, cognatis & subditis eius, qui omnes coniecti in uincula, pullatis ac lumbribus uestimentis amicti, ploratu & eulationibus omnia complebant.

Quintò sequebatur currus triumphalis Ducis uictoris, regali magnificentia circumquaq; conspicuus, & currui insidens dux uictor purpura & auro amictus, capiti imposita corona quernis uel ficulneis frondibus contexta, dextera uerò Lauri ramum uictoriæ signum ostendens. Victori triumphanti in curru assidebant paruuli filij gloriæ paternæ spectatores, ut ad uirtutis imitationem & amorem, gloria illa inuiterentur.

Hunc currum uictoris triumphantis comitabantur ante & retro duces & milites præcipui, quorum uirtute & fide res præcipuæ gestæ feliciter fuerant. Hos sequebatur exercitus uictor carminibus uarijs uirtutem & felicitatem ducis prædicans.

IMAGINES.

cans. Ita ingressi ac circumducti tota urbe, ascendebant tandem cum tota hac pompa ad montis Capitoloni sumum templum, & mactatis uictimis, agebantur dñs pro concessa uictoria gratiæ. Hisque omnibus peractis dux uictor, ducibus ac socijs militibus, dona uaria ordinè distruebat, sparso & inter populum argento, auro & pecunia multa. Ac distributis donis, postremo conuiujs ac læticia publica, reliquam diei partem consumebant.

De tali pompa triumphali loquitur Paulus in Ephesijs & Colossensibus, triumphum Christi Psalmo 68. descriptum commemorans. Hostes uerò acerrimi generis humani fuerunt, Primus ac summus ira Dei æterni Patris, irritata peccatis ac sceleribus nostris. Secundus hostis mors est. Tertius hostis est lex. Quartus hostis est infernus. Quales & quanti hi sint hostes, altius cogitandum est.

Quare autem fuit necesse, Mediatorem esse Deum ac Hominem, suo tempore audiemus. Hostibus ergo generis humani prorsus cæsis, prostratis & captis à uictore filio Dei, domino nostro Iesu Christo,

F Ascen-

IMAGINES.

Ascendit in altum, captiuam duxit captiuitatem. Triumphum etiam uictor instituit celeberrimum.

Victor ac triumphator filius Dei dominus noster IESVS CHRISTVS Rex regum & Dominus dominantium, & Princeps potestatum, gloria triumphali, inde usque ab initio generis humani, per uniuersum orbem terrarum usque ad finem mundi & diem nouissimum exultat. Circumferitur enim inde usque ab initio, curru triumphali placidissimo & splendidissimo, qui est uox promissionis: Semen mulieris conteret caput serpentis. Item, In Semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. His enim promissionibus lætissimum nuncium nobis offertur.

Præcedunt igitur currum triumphalem, & uictorem Filium Dei curru insidentem, hostes captiui, Peccatum, Mors, principatus & potestates Diabolorum, qui omnes traditi in iudicium seruantur. In hac pompa triumphali conspicitur quod hostes sunt fusi & prostrati.

Audiuntur & carmina triumphalia militum

IMAGINES.

militum præcedentium & sequentium currum, & læti illi ac uictoriosi pæanes, quibus hostes subsannant & irrident: Absorpta est mors in uictoriam. Vbi est mors uictoria tua? Vbi est stimulus tuus? Inferne ubi est uictoria tua &c. Quibus item Deo pro uictoria illa ac gloria triumphali gratias agunt: sic enim ad præcedentes pæanas adiungunt: Gratia Deo, qui dedit nobis uictoriam per IESVM CHRISTVM Dominum nostrum. Est currus uictoris & circumseptus millies millibus curruum Dei, hoc est, innumerable militia & exercitu sanctorum Angelorum & agmine illo electorum Patrum, quos ex morte ad uitam & gloriam æternam resurgens excitauit. Hi omnes profusis gaudijs DEVM æternum Patrem celebrant.

Præcedunt & Tibicines, tubas, tympana & Psalms sonantes, agmen uenerabile sanctorum Patrum, Prophetarum, Apostolorum, & collegia Episcoporum, Pastorum & Doctorum, omniumq; Euangelij ministrorum toto orbe omnibus temporibus uiuentium, qui omnes compellentes circumstantem populi multitudinem,

nem, hortantur eos, ut Domino gloriæ uenienti cum tanto comitatu ac celebritate portas aperiant, & uias præparent, ut ingredi ad ipsos possit, hoc est, ut peccata sua agnoscant, deplorent, & pœnitentiam agant, CHRISTVM amicè complectantur, & confidenter ad eum accedant. Imò ut ipsum uenientem curru Euangelij & expetentem cordium nostrorum domicilium & hospitium excipiant, eumque commorari nobiscum permittant. Ascendit autem uisibiliter stipatus & circumseptus agmine illo glorioso Angelorum & sanctorum resuscitatorum, ut intelligeretur usque ad finem mundi, se uictorem illum esse, qui peccatum destruxit &c. fuit profecto magna gloria ille triumphus.

Ostendit igitur triumphus ille uisibilis, quod sit capitolium seu templum summum Ecclesiæ omniumque nostrum, uidelicet, augustum illud domicilium cœlorum, ad quod uictor & triumphator noster ascendit, non solus, sed comitatus agmine eorum, qui in nomine eius inde ulque ab initio crediderunt, ut ita illo uisibili testimonio confirmetur, quod ante dixerat: Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi ego sum, illuc & minister meus erit.

Sedet.

Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos.

I.

D Philippus hæc. Anno M. D. L II. Die XVII. secundi mensis, qui in Maium nostrum incidit, ingressus est Nohæ in Arcam, suntque anni ab eo die 3858. Vtilis est autem huius mirandæ historiæ consideratio

F 3 pro.

IMAGINES.

propter multas causas. Testimonium ibi est propositum iræ ingentis aduersus peccatum, & uenturi iudicii, & salutis Ecclesiæ. Vt enim tunc in arca conseruatur Ecclesia, sine ulla ope humana: Ita inter ruinas generis humani, diuinitus tegitur, nec cernunt humanæ mentes quomodo seruetur. Hoc igitur exemplo & alijs multis commonefacti, & pœnas magis metuamus, & ardentius inuocemus Filium Dei, qui tunc in illa ipsa naui ad gubernaculum sedit, & suos argonautas texit, cum quidem annum integrum solarem in illa argo, in luctu & tenebris retinerentur, & speremus nobis in nostris periculis & miserijs etiam adfuturum esse.

II.

Admonet nos hic dies de capta Constantinopoli, anno 1453. die Maij 29. cuius urbis expugnatio quantam ruinam maximarum rerum traxerit, cogitate. Amissa est pars Imperij Romani pulcherrima, trucidata sunt multa millia ciuium, horrendis contumelijs affectæ honestæ, ac inter has multæ sanctæ matronæ ac uirgines, dissecti pueri, interfecti nobilissimi homines, abolita tota forma reipublicæ, deletus

IMAGINES.

letus senatus, pulsi sacerdotes, prophanata templa, doctrina Ecclesiæ & optimarum artium, & huius nostri iuris, quæ ibi præcipue floruit, prorsus extincta est. Ac talis urbs, ad quam hodie nulla conferenda est, dignitate Imperij, senatu, religione, doctrina, in toto mundo, non Roma, non Venetiæ, non Lutetia, tunc & stabulum Turcorum latronum facta est, & arx ex qua & mox tota Græcia uastata est. Athenæ solo aquatæ, occupata Corinthus, & in Asia imperij sedes Trapezus. Itaque hoc die commonefacti mente intueamur & illas, tristes pœnas generis humani, quæ præterierunt, & has, quæ nobis impendent.

III.

Deus iustus iudex irascitur peccato, & aut sine humana ope punit, ut cum delet Sodoma, aut Aegyptios in mari rubro, aut ad supplicia ordinaria, quæ commendauit magistratibus, fontes retrahit, ut cum latrones seueritate magistratuum tolluntur, cum Cyrus punit Ionum libidines, Augustus, Antonium pollutum uarijs libidinibus, & mouentem bella sine causa iusta. Hæ uindictæ & similes, uerè pertinent ad hoc dictum: Mihi uindictam, & ego retribuam.

IIII.

Pulchra imago Amos 3. Quomodo
seruat pastor de ore Leonis duo crura: sic
eruentur filij Israël.

V.

Sunt peculiare descriptiones Turci-
cæ tyrannidis, ut apud Ezechielem prophe-
tia de Gog & Magog ad Turcas pertinet.
Et Cornu loquens blasphemias, & conte-
rens Ecclesiam apud Daniele, de toto
Mahometico regno concionatur. Singula-
ris furor ortus est à Diabolis, in hac ulti-
ma senecta mundi, Deo permittente pro-
pter horribilia hominum peccata, tyran-
nis Mahometica, dissimilis omnium re-
gnorum: quia ex professo conatur delere
nomen CHRISTI. Nec ornat genus
humanum legibus aut disciplina: sed ua-
stat orbem terrarum, ut & nomen Turca
uastationem seu uastatorem significat.

VI.

D. Philippus. Interea dum in Arca
uehitur familia Nohe, totum genus hu-
manum

manum uniuersali diluuio perijt. Hæc
pœna Primum significat conditam esse
hanc rerum naturam, ut seruiat electis &
iustis: ideo secuturum esse uniuersalem in-
teritum impiorum, & iustos mansuros esse
in possessione æterna. Deinde hoc ex-
emplo testatur DEVS, se deinceps quo-
que peccata puniaturum esse: quanquam sic
iram mitigat, ut promittat condita Iride;
se deinceps non puniaturum esse genus hu-
manum uniuersali diluuio. Sed simul
significat in extrema pœna igni conflaga-
turum esse mundum, & se ex ea massa no-
uam mundi formam facturum esse. Ideo
colores sunt in Iride duo. Ceruleus si-
gnificat genus humanum aquis perijsse,
igneus seu purpureus postea perituum
esse igni, ut in secunda Epistola Petri scri-
ptum est.

VII.

Voluit autem DEVS multa signi-
ficare deletionem Politicæ Iudaicæ. Primum
est imago extremi iudicij, quando Deus
omnes impios ad horribiles pœnas ra-
piet. Secundò uult hanc ultimam euer-
sionem esse testimonium, quod missus sit

F 5 Messias,

IMAGINES.

Messias, quem stante hac politia conspici & audiri docentem & testimonia ostendentem & morientem & resuscitatum oportuit, ut prædixerat. Tertiò, hæc rudera & hi cineres ostendunt Messiam non esse missum ad constituendum regnum politicum: sed ad restituenda bona æterna, ut Daniel inquit: Adducetur iusticia sempiterna. Quartò, hæc rudera & hi cineres ostendunt ceremonias & leges forenses Moysei non oportere imponi Ecclesiæ, & ut tunc multi contendebant, & sæpè alijs temporibus ea quæstio præbuit occasionem magnis tumultibus.

VIII.

Admoneant autem nos exempla ruentium imperiorum & magnarum urbium de iudicio Dei, pleræque propter idola, tyrannidem & libidines delentur. Romæ ad hæc scelera accesserat sæuicia aduersus Christianos inde usque à Nerone. Tandem Italia uniuersa horribiliter est uastata, & in exterarum gentium potestatem uenit.

I X.

D. Philippus. Vniuersaliter quando
semel

IMAGINES.

semel fit insignis destructio alicuius regni, nunquam postea recuperatur uetus dignitas. Ut quando fuit facta destructio regni Aegpytiaci per Moysen, quod sine ulla dubitatione fuit omnium regnorum pulcherrimum, nunquam recuperauit pristinam dignitatem. Item regnum Babylonis destructum ab Alexandro. Item regnum Hierosolymæ, destructum à Nabuchodonosor, nunquam est restitutum in pristinum statum. Ita sunt quædam periodi regnorum. Ideo pax est tuenda & fouenda magna moderatione, nec debemus temerè ruere ad arma.

X.

Omnibus ætatibus cometarum apparitio homines torfit, & impulit, ut causas rerum & naturam eò diligentius scrutarentur, quod experientia compererunt, nunquam Cometarum exortum, non esse consecutas magnas calamitates publicas, ut pestilentiam, sterilitatem agrorum, mortes regum, imperiorum ac religionum mutationes, sicut & Poëta inquit:

Et nunquam in terris spectatum impunè cometam.

XI.

D. Phi-

IMAGINES.

D. Philippus. IX. dies Decembris monet nos de excidio Ierosolymæ, quæ prorsus incendio est delata &c. Hæc exempla ostendunt iram DEI aduersus impios, & monent, neque constitui posse, neque seruari politias, nisi DEO iuuante. Interea tamen Simeon Episcopus Ierosolymorum, qui natus est ex patre Cleopha, & matre sorore Mariæ uirginis, duxerat ex Ierosolyma Ecclesiam trans Iordanem. Ita in ipso excidio patriæ: tamen Filius DEI seruauit reliquias suas, quas ibi quoque in pessima multitudine collegerat. Veris autem gemitibus petamus, nunc quoque & colligi & seruari Ecclesiam in hac tristi confusione imperiorum.

XII.

D. Philippus. Et ut Ezechiel prædicat uastationem per Gog & Magog: Ita hoc loco Angelus significat barbariem regnantem ultimo tempore scilicet Turricam, uersus austrum longius progressurum esse, & uenturam esse in terram desiderabilem, uidelicet in loca ueræ Ecclesiæ. Magnum profecto periculum nobis denuntiatur, sed addentur postea consolationes.

Daniel

IMAGINES.

XIII.

Daniel inquit, Sine manu conteretur, significat ante extremum iudicium uenturam Euangelij renouationem, in qua auctoritas Pontificum labefactabitur sine armis, hoc est, docendo reprehendentur errores Pontificij, renouata luce Euangelij.

XIIII.

CHRISTVS inquit, Ne fuga uestra fiat in hyeme, aut in Sabbato, id est, ne incidunt impedimenta propter pauores, aut propter securitatem. Hyems significat pauores, sicut metu paupertatis aut persecutionum multi à doctrina deficiunt. Sabbatum significat securitatem & ocium, quidam dum nimis securi sunt, non cauent errores, & simul ita sicut ebrij trahuntur ad falsas opiniones.

XV.

Idibus Martij interfectus est Iulius Cæsar, acceptis uulneribus tribus & uiginti in senatu, ab ijs quos partim seruauerat, partim amplissimis honoribus & opibus ornaue-

IMAGINES.

ornauerat. Talia exempla cogitantes, agnoscamus nostram infirmitatem, & non contemnamus pericula ut Cyclops inquit, se rupibus suis munitum esse contra Iouis fulmina.

XVI.

Sed ut singularibus exemplis Deus puniuit Iudam, Montanum, Maximillam, Theodorum, qui omnes laqueo se strangulauerunt: Ita DEVS ostendet exempla iudicij sui in Sraphilo & similibus, qui scientes ueritatem manifestis mendacijs oppugnant. Hæc D. Philippus anno M, D, L VIII. 28. Iulij.

XVII.

Qui non respiscit admonitus, seu castigatus, is postremo malè habebit, sicut plagis aliquot uexatus Pharaò, cum non mutaret impium consilium de Israhel, tandem euersus est. Docuit item CHRISTVS in parabola fici arboris Lucae 13. quam iussit colonus excidi & extirpari, si non ferret fructum.

Porro

IMAGINES.

XVIII.

Porro nobis imagines extremi Iudicij & peenarum, quas impij sustinebunt, proponuntur tam in ueteri quàm in nouo Testamento: In ueteri, quod Angeli propter suam contumaciam de cœlo deturbati sunt. Deinde historia de diluuiò, & euerfione Sodomæ, atque de Hierosolymæ deuastatione testatur, Seram tamen tacitis poenam uenire pedibus. In nouo Testamento habemus manifestè textum Matthæi uicesimo quarto, Deinde etiam Epistola ad Thessalonicenses, quòd Dominus certò ueniet, & ea quidem hora

quando non putaras.

D. Phi.

Credo in Spiritum sanctum.

I.

D. Philippus. Agimus gratias toto pectore DEO aeterno Patri Domini nostri IESV CHRISTI, quod Ecclesiam aeternam sibi colligit & seruat, & nunc quidem in his ipsis regionibus lucem Euangelij accendit, & studia & disciplinam tuetur. Celebratur autem quotannis memoria patefactionis admirandae SPIRITVS SANCTI, quae facta est die quin-

quingentesimo, postquam ex morte filius Dei reuixit. Et congruunt dies ad Pentecosten, in qua post Pascha primum in Aegypto celebratum, Lex in monte Sinai illustribus testimonijs promulgata est. Nam has patefactiones uult nos DEVS assidue intueri, ut certo statuamus, ueram esse doctrinam in Ecclesia sonantem, & ut inuocemus hunc uerum DEVM, qui se patefecit. Haec magna Dei beneficia in his ferijs consideranda sunt, & mens ad inuocationem & omnia pia officia excitanda. Quanta bonitas est, quod DEVS se patefecit, quod confirmauit nos certis testimonijs, quod in illa priore Pentecoste dedit sapientiam LEGIS, quod in posteriore misit SPIRITVM SANCTVM, & testimonium nobis manifestum ostendit, Spiritum sanctum esse hypostasim, & quod hoc agitatore ex essentia sua procedente, nos sibi copulat, & accendit in nobis nouam lucem, iusticiam & uitam aeternam. Vult etiam peti hoc donum, & reuera petentibus largiri. Iam cogitemus quantus furor sit, hanc munificentiam aspernari, nec petere hanc societatem promissam. Obtestamur igitur uos omnes propter gloriam DEI, & propter salutem

G salutem

salutem ueſtram, Vt hæc tanta Dei beneficia conſideretis, quæ ut declaretis uos magnificere ardentibus uotis petite, uos ipſos & hanc totam ſcholam regi Spiritu ſancto, ſit & in moribus noſtris modeltia, ne in uobis & in alijs mærore Spiritum ſanctum adſiciatis.

II.

Vt ab humano corde ſpiritus & flatus exiliunt: ita à uoluntate æterni Patris & Filij, procedit Spiritus ſanctus. Et ut ſpiritus à corde hominis efferueſcens perfert amoris incendium, ita Spiritus Dei incendium amoris in nos perfert.

III.

Et ut in créatione Moyſes ſcribit, ſoueri rerum naturam incubante aquis Spiritu Domini: ita ſeruari Eccleſiæ & earum hoſpitia non poſſunt, niſi ſuauiſſime ſoucantur ſalutari Dei Spiritu. Hoc igitur & regi nos & gubernari, & ſanari Eccleſiæ uulnera, & reſtitui ſalutarem pacem, ueris gemitibus petamus.

D. Phil

IIII.

D. Philippus anno M. D. L. Auditores noſtros hortamur, ut in his ipſis ſerijs cogitent hæc miranda opera & teſtimonia DEI. Conditor naturæ Deus, ideo in utraque Pentecoſte fecit opera inuſitata, extra naturæ ordinem, ut oſtenderet ſigna, quæ conuincerent humanas mentes, ut fateri cogantur, & eſſe DEVM, & curare genus humanum, & hanc doctrinam Eccleſiæ traditam ſine ulla dubitatione eſſe diuinam, & Deum uindicem eſſe ſpretæ huius doctrinæ. Deinde & diſcrimen conſiderent. In priore Pentecoſte Lex eſt pronunciata, cuius noticia etſi nobiſcum naſcitur, tamen propter multas cauſas eam DEVS ſua uoce recitauit. Primum ne in hac caligine naturæ humanæ eam obliuiſceremur. Deinde ut hanc ipſam naturalem noticiam ſciremus radiū eſſe lucis diuinæ ſparſum in mentes noſtras. Præterea ut auctoritas maior eſſet, cum ſciremus & à DEO noua uoce propoſitam eſſe. In Pentecoſte altera manifeſtè effuſus eſt Spiritus ſanctus in pectora magni cœtus, qui ſonabat & audiebat Euangelium. Hic diſcrimina perſona-

G 2 rum

IMAGINES.

rum considerentur Legis & Euangelij, & DEO gratias agamus quod depulit tenebras, quæ obscurauerant hoc discrimen, & obruerant beneficia filij Dei.

V.

Ut Sol & lucem præbet, & calorem uiuificum: Ita Spiritus sanctus ipse tuis spiritibus in cerebro & corde permixtus, lucem in eis accendit, ut rectè iudicemus, & fouet nos diuina læticia, ciet motus diuinos. Fiunt hæc quidem à tota diuinitate, sed fiunt immediatè Spiritu sancto permixto, ut ita dicam, nostris spiritibus. Quid potest maius nobis dare diuinitas, quam hanc societatem suæ naturæ? Hæc tanta beneficia pia meditatione consideremus & expectemus, sicut & petere Dominus iussit inquiring: Quanto magis Pater uester coelestis dabit SPIRITVM SANCTVM petentibus.

VI.

Ianitor est Spiritus sanctus, Iohannis decimo, qui cum sit efficax in prædicatione Euangelij, aperit CHRISTO mentes homi-

IMAGINES.

hominum, & eas accendit, ut hunc pastorem agnoscant, sequantur, ament.

VII.

Vbera pectori sunt addita, ut lac uicino calore & spiritu cordis melius coquatur, & ut spiritus transfundat *sophiā* & amorem in natos: Sic Deus in nobis Spiritu sancto transuso lucem accendit, quæ eum agnoscamus, & amorem erga ipsum.

VIII.

In Actis Apostolorum legimus quomodo Spiritus sanctus missus est ad Apostolos, uidelicet quod factus est de cælo repente sonus tanquam aduenientis flatus uehementis. Hæc non temerè facta esse non est dubium.

I. Sicuti aliquis in æstate summa, molestias caloris sentiens, optat se refici ac recreari dulci uento: Sic Spiritus sanctus in æstu est temperies gratissima, quemadmodum dulcissimè Ecclesia hoc tempore canit.

II. Sicuti uentus humida & immunda

IMAGINES.

loca exiccat : sic Spiritus sanctus exiccat paludes immundas in nobis, in quibus adhuc ranæ & serpentes commorantur, adeo ut peccati magnitudo & pondus nos non opprimat: Diaboli copiae non ex insidijs occukis & abstrusis etiam, aliquid faciant, nec mortis fauces nos deuorent. Qua de re habemus pulcherrimam imaginem in Exodo capite decimo quarto, quomodo flante uento uehementi & urente tota nocte uertit aquas in siccum.

III. Sicuti uehemens uentus sæpè euellit magnas arbores, altas turres & domos deijcit: Sic Spiritus sanctus prædicatione uerbi diuini multos de sua sede deposuit potentes, qui putabant se esse sapientissimos & sanctissimos omnium hominum. Hic uentus, inquam, Papæ coronam è capite proiecit, ac coenobia diruit.

IIII. Sicuti nemo plenissimis uentis nauigare & secundissimè cursum tenere potest absq; beneficio uenti secundi, hic inquam naues in fugam quasi coniicit: Ita necesse est ut Spiritus sanctus nauiculam Ecclesiæ regat, & suo uento uela nostra impleat, ut in portum feliciter ex longa nauigatione ueniamus.

Sequi-

IMAGINES.

IX.

Sequitur in textu : Et conspectæ sunt illis dispersitæ linguæ, tanquam ignis:

I. Ignis incendit, exurit & consumit : Sic Spiritus sanctus uult in nobis exurere & consumere reliquias peccati, & omnia quæ Legi diuinæ repugnant.

II. Ignis lucem præbet in tenebris: Sic Spiritus sanctus ueram lucem in nobis accendit. Sicuti canimus, Accende lumen sensibus.

III. Ignis adfert calorem, ac uim & iniuriam hyemis & frigoris pellit: Sic Spiritus sanctus in nobis accendit uerum amorem, sicuti canimus : Veni Sancte spiritus, reple tuorum corda fidelium, & tui amoris in eis ignem accendas &c.

IIII. Sicuti flamma ignis sursum tendit: Sic etiam Spiritus sanctus qui corda nostra accendit igne amoris, nos erigit, iuuat, docet, ut mentes nostras erigamus sursum ad Deum, Sicuti Ecclesia docet, Sursum corda, habemus ad Dominum.

X.

Quomodo Spiritus sanctus nos sanat.

G 4

Incipit

Incipit Spiritus sanctus sanare naturam : sed non subito totus morbus tollitur, ut Samaritanus Lucae decimo, Saucium non subito curat, sed primum uulneribus uinum infundit, ut cruorem abluat, Deinde infundit Balsamum, ut mitiget dolorem, & glutinari uulnus incipiat, postea obligato uulnere ægrum imponit iumento, & curari eum deinceps in diuersorio mandat. Ita Christus nos suo corpori imponit, quia peccatorum nostrorum pœnas sustinuit, & uulneribus nostris infundens Euangelium, Deinde ea obligat, tegit, & remittit peccata nostra. Sed morbos tamen adhuc in Ecclesia uult curari assidujs exercitijs crucis & inuocationis. Hæc imago ostendit, in remissione peccati originis, tolli reatum, sed non subito sanari uulnera.

X I.

In ueteri Testamento uaria sunt ornamenta in ueste Summi Sacerdotis, & in totius Tabernaculi constructione, quæ omnia uaria dona Spiritus sancti nobis proponunt & uiuis coloribus depingunt. Sed hæc alijs altius cogitanda relinquo.

Spiritus

X I I.

Spiritus sanctus etiam non absq; causa in specie Columbæ apparet in Baptismo Christi, qua apparitione multa Deus significare uoluit. I. Columba est sine felle, significatur igitur, Christum esse talem Doctorem, qui clamat, Discite à me, quia sum mitis & humilis corde. Deinde & spiritum sanctum nobis, ideò dari, ut testimonium ferat, nos pacem habere cum Deo. Postremo ut hoc quasi symbolum sit, & Deum uelle filios Dei non habere corda felle repleta, sed amore, pace, mansuetudine & omnibus floribus dilectionis hortum anime nostræ debere esse ornatum. II. Columbæ colligunt pura grana : sic Spiritus sanctus puram & incorruptam Euangelij doctrinam amat, & arguit mundum, de peccato, iusticia & iudicio. Vult etiam ut nos puritatem doctrinæ tanquam nobile depositum reuerenter & religiosè custodiamus, & ad posteritatem transmittamus, sicuti multis uerbis Dauid in Psalmo xix. nobis illa uestigia digito quasi monstrat. III. Columba est fecunda, Sic Spiritus sanctus uult esse efficax per uocem Euangelij & Sacramenta, & multos ad possessionem uitæ æternæ renouare, quemadmodum in Actis

G 5 appa-

IMAGINES.

apparet, ubi multis auditoribus uisibiliter Spiritus sanctus est datus.

Hugo tomo V. inquit: Inter omnia animalia Columba habet specialem sagacitatem effugiendi accipitres. Vnde cum Baptismus sit prima causa animæ de uenatione Diaboli, rectè in specie Columbæ descendit Spiritus, ad sanctificationem Baptismi. Item Genesis octauo, Columba retulit ad Arcam ramum oliuæ uiuentis post decursum diluuii, in signum pacis & reconciliationis: Imò cum in baptismo cesset uniuersale diluuium peccati: rectè descendit Spiritus sanctus super Christum in specie columbæ in signum pacis redditæ per Baptismum eius. caret etiam columba felle, quo SPIRITVS SANCTVS est fons bonitatis,

XIII.

Hugo Tomo secundo, folio 108. super Psalmum 45. Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei, sanctificauit tabernaculum suum altissimus.

I. Aqua ima petit & uacua replet. Esaïæ ultimo, Super quem requiescet Spiritus

IMAGINES.

ritus meus, nisi super humilem & quietum.

II. Reddit cor fecundum, Psalmus 64. Visitaſti terram & inebriaſti eam. Iob 12.

Si continueris aquas, omnia siccabuntur.

III. Terrenitatem corrodit, & consumit in corde hominis. Sicut alluione flumen paulatim terram consumit, Iob. 14.

IIII. Sitim peccandi extinguit, Iohannis quarto, Qui biberit ex aqua hac, non sitiet in æternum.

V. Submergit illos qui profunda quærunt & intrant. Prouerborum uicesimo quinto, Perſcrutator maiestatis à gloria opprimetur.

VI. Locum sibi adiacentem reddit muticum. Naum ultimo, Aquæ in circuitu eius, aquæ muri eius.

Sanctam

Sanctam Ecclesiam, Sancto-
rum communionem.

I.

Notissima est Samsonis Historia, in qua pingitur Leonis & Apum συμπαθεια, cum narrat in faucibus mortui Leonis, natus esse apes, & fauos mellis, qua imagine scitis adumbratam esse Ecclesiam nascentem ex Christo mortuo, & fundente mella, id est, dulcem & salutarem doctrinam.

Samson

II.

Samson pictura est Filius Dei, fortissimi ducis, & cum toto Diaboli regno belligantis. Hic dux non alijs armis nisi maxilla utitur, id est, ore sonante Euangelium. Et hæc est asinae mandibula, id est, populi Israelitici, quem ut asinum Deus lege & disciplina oneravit, & laboribus culturae agrorum, id est, docendae Ecclesiae, & propagandae doctrinae. In hoc populo Maxillae sunt Prophetæ, quorum labor est felix, præliante Filio Dei, & regente mentes & linguas Prophetarum. Sed hic ipse dux inter præliandum æstu & siti languesfactus est, cum uictima fieret in agone & morte adfixus cruci, ubi tamen inuocans æternum Patrem ex morte reuiuixit. Estque ei ex mandibula asinae, id est, ex populo Israel, ex Prophetico collegio ortus fons, id est Ecclesia, quæ per ipsum, per Apostolos, & per doctores, qui fuerunt deinceps, & sunt & erunt usque ad resurrectionem mortuorum, colligitur. Semper autem intelligatur hic dux præliari mandibula, quæ quidem similis est collegij, quod erat in populo Israel, ut tunc Elias, Eliseus, Esaias, & postea Apostoli fuerunt Maxillæ. Ita deinde

Maxillæ

IMAGINES.

Maxillæ sunt Polycarpus, Ireneus, Augustinus, Lutherus, denique omnes pii ministri in tota Ecclesia. Et sunt unius asini mandibula, quia una est Prophetica & Apostolica doctrina, quam legere, discere, meditari, & sonare pios doctores oportet. Ne putate, homines feros, rudes literarum, ignaros Propheticae & Apostolicae doctrinae, quales sunt multi Episcopi & Canonici, centaurorum similes, propter loci dignitatem ministros Euangelij esse. Nec putate alios, qui quanquam sint literati, tamen Prophetica & Apostolica doctrinam aspernantur, ministros esse Euangelij. Sed ex hac asina, id est, ex collegio Prophetico & Apostolico, necesse est sumptam mandibulam, quia hac doctrina sola se patefecit Deus, sicut Paulus inquit: Ecclesiam esse extructam super Prophetarum & Apostolorum ministerium. Hæc uos consideratio moueat, ut statuatis non aliunde de Dei essentia, & uoluntate doctrinam esse sumendam, nisi ex Prophetarum & Apostolorum monumentis. Et hæc pio studio & uera animorum intentione discatis. Nec uos pudeat huius asinae labores & tolerantiam imitari. Sed uos ad eundem modum, disciplina regite, & facite opem.

IMAGINES.

te operas in agro Dei, hoc est in Ecclesia, & in hac assiduitate laborum & ærumnis ingentibus, quæ ferendæ sunt in hoc ministerio, talem præstare tolerantiam, qualem præstabat Hieremias, Daniel & alij. Hæc ueniant in mentem cum Mandibulam asini nominari auditis. Accidet autem uobis quoque ut Samsoni, ut æstu & siti in his certaminibus penè interituri uideamini, ut nunc bella & uastationes nobis multæ minantur. Sed exaudiet nos Deus in his magnis periculis, precantes ne Ecclesiam deleri sinat. Hæc tam multa hic pulcherrimus typus monet, de quibus cum sæpè aliàs dicatur, & sæpè dicendum sit, nunc breuior ero, etsi hæc explicatio multo tenuior est, quam qualem magnitudo rei postulabat. Mihi etiam sæpè in mentem uenit: Mandibulam significare illam ipsam humanam naturam in Filio DEI, assumptam ex hoc populo. Sed hanc interpretationem nunc relinquo. Hæc D. Philippus.

III.

Sicut Hierosolymæ unus certus locus, unum templum fuit, ubi fiebant sacrificia, ad quem

IMAGINES.

ad quem mentes & oculos conuertebant quando orationem effundere uolebant : sic in nouo testamento una est Ecclesia, hoc est, certus populus qui habet incorruptam Euangelij doctrinam, & usum legitimum Sacramentorum.

IIII.

Est autem Tabernaculum & omnia quæ in eo continebantur, pulcherrimus typus Ecclesiæ, sicuti in prima parte imaginum audiuius.

V.

Vt enim olim Iudaici Pontifices propter ordinariam successionem & Legem damnabant Apostolos : Ita nunc Pontifices & cæteri, qui defendunt eorum errores, postea titulum seu successionem ordinariam, ut uocant, iactitant se esse ueram Dei Ecclesiam, & promissiones ad se transferunt, & dicunt Ecclesiam non posse errare, damnant & occidunt alios, qui puritatem Euangelij amplectuntur, & tanquam seditiosos dicunt bellum inferre Ecclesiæ. Aduersus hanc speciem de successione ordinaria,

IMAGINES.

dinaria, necessaria est doctrina & consolatio tradita in capite 9. ad Romanos.

VI.

Semper enim Ecclesijs frequentioribus collegia adiuncta fuerunt. Vt enim Prophetas agmina comitabantur auditorum, ut testes doctrinæ Propheticæ & propagatores essent : Ita Apostoli, cum constitissent Ecclesias, delecta agmina habebant studiosorum, qui eos familiariter audiebant, & se totos inquisitioni doctrinæ dedebant, ut ad posteritatem testes esset de uera sententia Apostolorum, & succederent in munere docendi. Sic Iohannem Polycarpus, & alij multi audierunt, & fuisse ante Gothica tempora tales in Germania Ecclesias ac scholas, multa uetera monumenta ostendunt.

VII.

Apparet Angelus Danieli in colloquio, attingit eius labra, & recreat consternatum, semper enim Filius Dei Ecclesiæ adfuit, eamq; defendit, contra furorem Diaboli : Texit populum in mari rubro, & in deserto,

IMAGINES.

deserto, defendit Iosue, Gedeonem, Samue-
lem, Dauidem, Eliam, Eliseum, & alios fi-
deles gubernatores sui populi.

VIII.

Parabola de illis qui conducti in Vi-
neam, significat ab initio mundi semper
aliquam Ecclesiam esse uocatam & mirabi-
liter gubernatam & seruata. Quæ qui-
dem & nobis in conspectu esse debet, &
nos doctrinæ perpetuitas, & exempla prio-
ris Ecclesiæ doceant & confirment.

IX.

Vt cunas Iohannis Baptistæ, ut ma-
trem puerperam, & ancillulam puerperæ
Mariam grauidam, ut cæteras sanctas ma-
trones, forma, uirtute & sapientia præstan-
tes, passim uagantibus petulantissimis mi-
litibus, defendit Deus æternus Pater Do-
mini nostri Iesu Christi, conditor cœli &
terræ: ita nunc quoq; seruet hanc Ecclesiam
in magnis periculis & doloribus inuocan-
tem ipsum, nec sinat extinguî doctrinæ suæ
studia, cum quidem uidemus nos nulla ha-
bere præsidia.

Prorsus

IMAGINES.

X.

Prorsus imago gubernationis diuinæ
proposita est in exitu ex Aegypto. Incedit
Deus per uniuersam Aegyptum, & interfi-
cit primogenita, Parcit autem ijs, quorum
limina conuersa sunt cruore agni: Ita om-
nibus temporibus per totum genus huma-
num incedit Deus multis exemplis, osten-
dens iram, & puniens magnam partem ge-
neris humani, interea tamen colligens Ec-
clesiam, in cœtu sonante uocem Euangelij.

XI.

In hac concione proponit nobis filius
Dei in exemplo Lazari, dulcissimam con-
solationem, ne calamitosi iudicent se abie-
ctos esse à Deo, etiam si ingentibus ærum-
nis in hac uita oppressi sunt, & uidentur
inutilia esse terræ pondera. In his ipsis mi-
serijs sciamus tamen nos Deo curæ esse, ut
ipse adfirmat, se in miserijs & inter miseros
habitare: ut reuera sumus propter miserias,
Lazari similes: ita sumus & fide, inuoca-
tione & spe similes Lazari. Non deterrea-
mur nostra deformitate, quo minus peta-
mus, & spe non dubitante expectemus au-

H 2 xilium

IMAGINES.

xilium Dei. Et semper reperamus pre-
cationem sententiæ horum uersuum congru-
entem.

*Æger & ulceribus squalens in corpore toto
Hic iaceo, & pereunt tabida membra fame.
Diuitis ante fores, iacuit ceu Lazarus olim
Cui fastidito, nemo ferebat opem.
Vt tamen à cunctis spretus tua cura, tuoq;
Exceptus gremio Lazarus ille fuit:
Sic æternæ Deus tua me clementia seruet,
Et miseram dextra protegat umbra tua.*

XII.

Quam pulchrè pinxit Christus nobis
Ecclesiæ imaginem in Lazaro, qui egens &
laceratus ulceribus iacet in uestibulo diui-
tis, à quo negligitur & fame necatur. Ita ia-
cet Ecclesia in Regum & Principum impe-
rijs, & non solum negligitur: sed etiam con-
culcatur, respicit tamen eam Deus, & mit-
tit aliquot angelos & principes, à quibus
defendatur, nec opprimi aut deleri eā sinit.
Vidua Sareptana exceperat Heliā hospitio
cū annona esset arctissima, pro quo benefi-
cio, Deus eam durissimo illo tempore beni-
gnè paut. Ita sciant omnes Deo gratū offi-
cium esse, iuxta uocationem iuuare, & or-
nare

IMAGINES.

nare ministerium Euangelij. Econtra uerò
grauissimas pœnas daturi sunt tyranni at-
que impij, qui uel contemnunt, uel etiam
oderunt, & opprimere ministros Euange-
lij conantur. D. Philippus.

XIII.

Matthæi decimo tertio aliquot ponun-
tur insignes imagines Ecclesiæ, quæ nos de
multis commonefaciunt rebus. Comparat-
ur enim Ecclesia semini quod in terram
proijcitur. Item regnum cœlorum est si-
mile grano sinapis. Item regnum cœlorum
est simile fermento. Item est similis Eccle-
sia thesauro, & quærenti Margaritas. Item
sagenæ missæ in mare, quæ ultima imago
docet, Ecclesiam esse colligendam uoce
Euangelij, & Euangelium esse illud rete
quod colligit & coniungit homines. Item
in Ecclesia esse & bonos & malos. Sed de
his omnibus dicam, quando imagi-
nes in Euangelia Dominicalia
in lucem prodibunt.

XIIII.

Nauicula Christi est imago Ecclesiæ,
Nam sicuti discipuli incolumes & floren-
tes ad portum ueniunt postquam Chri-
stum apud se habent, sed aïs omnibus tem-
pestatibus: Sic hoc tempore Ecclesiam Fi-
lius Dei in multis conseruabit fluctibus:
quemadmodum pulchram hac de re etiam
habemus imaginem in Actis, capite 27.
Hugo explicat ita hunc typum.

1. Sicuti nauis transit per mare: sic Ec-
clesia est in mundo, qui ruet per superbi-
am,

am, seruet per inuidiam, tempestat (hoc uer-
bo uitur) per iracundiam, submergit per
occidiam, spumet per luxuriam.

2. In mari piscis maior deuorat mino-
rem. Abacuc. 1. Quare taces impio con-
culcante iustiores se, et facies homines si-
cut pisces maris.

3. In mari est cetus, id est, Diabolus esu-
riens aperit os suum & odorem emittit,
quo odore pisces delectati & decepti, se-
quentes odorem, currunt in os ceti. Sic Di-
abolus delicias, diuitias, odorem spirat de-
lectabilem: sed mendacem, et multos sic
absorbet hoc odore deceptos.

4. Nauis indiget remis et rectore: sic in
Ecclesia nobis opus est rectore, qui ducit
nos ad Patrem. Ego sum uia, ueritas et
uita.

5. Opus est remis, hoc est, ut unusquisq;
piè & diligenter opera uocationis faciat, ne
gratiam rursus temerè amittamus: quem-
admodum seueriter in omnibus propemo-
dum epistolis Apostoli adhortantur.

6. Nauis indiget uento, id est, gratia Spi-
ritus sancti, sicuti piè canit Ecclesia, Sine
tuo numine nihil est in homine. Et David
inquit in Psalmo 142. Spiritus tuus bonus,
deducet me in terram rectam.

H 4 7. Nauis

I M A G I N E S.

7. *Nauis debet esse clausa ad aquas inferiores, hoc est, fortiter armati & constanter muniti esse debent omnes p̄i uerbo Dei, ut resistere possint omnibus undis & fluctibus tentationum.*

8. *Aliquando nauigantes ascendunt quando res postulat, in supremam partem mali: sic & nos in omnibus necessitatibus precibus nostris sobrijs & p̄is ad Deum ascendere debemus: sicuti in Genesi pulchra imago & pictura nobis proponitur, quando Iacob uidet angelos scalam ascendentes, & scala descendentes,*

9. *Quando nauis ducitur uelo & uentis, & omnibus necessarijs rebus est instructa, non timet piratas: sic etiam Christianus in fidei fundamento instructus, dicere potest cum Paulo Apostolo: Gratia autem sit Deo, qui nobis dedit uictoriam per Dominum nostrum Iesum Christum, hoc condimento spei multi alacriter se sustentarunt.*

10. *Quemadmodum ex nauis eijciunt foetorem quantum fieri potest, nec patiuntur ut aqua in eam irruat: sic necesse est ut singulis horis nostram uitam emendemus, remissionemque peccatorum petamus, ne undis peccatorum submergamur.*

II. Pru-

I M A G I N E S.

11. *Prudenter cauent, ne nauim nimium merce onerent, ne ita se miserè atq; omnia bona unà cum nauì, in discrimen coniiciant: imò sæpè fit, ut onerata nauì, & tempestatibus periculosissimis ingruentibus, bona quæ sunt ante pedes & in conspectu in mare proijciant: ut ita florentes & incolumes euadant: Sic summam debemus adhibere diligentiam, ut iuxta doctrinam grauissimam Christi corda nostra non grauemus crapula & ebrietate, & curis huius uitæ, subitusq; ingruat dies ille, tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem totius terræ.*

12. *Nautæ prudentes etiam non temerè se committunt nauigationibus quando habent uentum contrarium & aduersum: Sic nos nihil possumus nec debemus cogitare & efficere absq; Spiritus sancti gubernatione.*

13. *Nautæ multas habent obseruationes, secundum quas cursum dirigunt, non solū iuxta positum quarūdam stellarum: sed alia habent indicia, quib. non studiose obseruatis, infeliciter iter facerent: Sic nos in Ecclesia solum uerbum DEI habemus, in quod tanquam ad amissum nostrum cur-*

H 5 sum

IMAGINES.

sum debemus dirigere, sicut David inquit:
Lucerna uerbum tuum pedibus meis.

14. In navi sepè uilissimas aquas bibunt,
& cibos aridos comedunt & ad mensuram: Sic nos in Ecclesia debemus acquiescere, si non omnia ad nostram fluunt uoluntatem. Sic Christus nobis in passione optimam proposuit imaginem, cui dederunt acetum & fel.

15. Nautis opus est anchoris contra tempestatem: Sic & nos habemus firmam anchoram, sicuti in Epistola ad Hebræos legimus, huc confugimus, ut potiamur proposita spe, quam uelut anchoram tenemus animæ, cum tutam, tum firmam, & introeuntem usque ad ea, quæ sunt intra uelum, ubi præcursor pro nobis ingressus est Iesus, iuxta ordinem Melchisedec, Pontifex factus in æternum.

16. In solo & arena anchora figitur: Sic & nostra quidem spes uidetur ualde esse infirma: sed est tanquam petra fortissima, sicut legimus in libro Sapientiæ capite 3. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, tamen spes illorum immortalitate plena est.

17. Sicuti etiam nautæ timent Scyllam & cha-

IMAGINES.

& charybdim: Sic odium & ira est Scylla charybdís inuidia. Nam ubi hæc & similia peccata regnant, fides amittitur & Spiritus sanctus abiicitur, & sic necesse est alium quem naufragium facere.

18. Nauis periclitatur alijs uarijs modis. Ecclesiast. capite 43. Qui nauigant mare, enarrant pericula eius, & audientes auribus nostris admirabimur: Sic Christus suis discipulis prædicit pericula quæ illis imminet, & simul dulcissimam consolationem aspergit, Iohannis 14. 15. 16. & 17. capite. De his periculis Apostoli multa non solum uaticinati sunt: sed ipsi de torrente etiam biberunt, sicuti Paulus non obscure in Epistola ad Corinthios testatur, imò in Apostolorum Actis hæc clarissimè nobis ob oculos proponuntur, & historiæ Ecclesiasticæ non silentio multa prætereunt.

19. Sirenes etiam sunt in hoc mari, hoc est, multæ illecebræ quæ nos uolunt irretire, sed aures nostras debemus obturare, & dicere, Nescio uos.

20. In nauigationibus subiti oriuntur uenti, adeo ut nescias unde, Sic Diabolus tanquam

I M A G I N E S.

tanquam uentus celerrimus nos tentare non dubitat, citius quam putaueras.

21. Chrysostomus. Quemadmodum piratæ qui mare nauigijs infestant, non tum, ubi uiderint naues è portu exeuntes, inuadunt, quid enim hinc fructus caperent, si scapham inanem demergerent? Sed ubi redierint onustæ plenæq; sarcinis, tum demum expediunt omnes artes: Sic Diabolus nobis insidiatur, quando uidet nos multa collegisse, ergo in timore Dei est uiuendum.

22. Ambrosius. Si es in nagiuiio fluctuante cõstitutus, auertis à sentina oculos, ne uomitum tibi moueat, si in ciuitate ambulans aliquid foetidi odoris offendas, longè refugis atq; declinas. Si quid occurrat quod horreat oculus tuus, clauditur aut uertitur. In salo seculi huius fluctuas, influit sentina uitiorum, in hoc nauigio tui corporis mouetur æstus cupiditatum, & non auertis oculos animæ tuæ, ne uideant sentinam libidinum, ne aspiciant huius mundi sterora, ne foetor immundus nares repleat tuæ mentis, in quibus Spiritus sanctus esse consuevit.

23. D. Paulus Eberus. Quemadmodum
nautæ

I M A G I N E S.

nautæ faciunt, qui, dum secundis uentis usi, aliquamdiu remigandi laborem remiserrunt, & corpus & animum quiete & lusu recrearunt, ubi uel uentis destituuntur, uel contrarijs repelluntur, uel tempestatum signa animaduertunt, mox ad remos & rudentes accurrunt, & commissum quisque munus strenuè & cum maximo corporis & animi conatu capeffunt & exequuntur: Ita nos decet impendentibus tot periculis, quæ nobis scholarum dissipationem, & doctrinarum obscuracionem minantur, summo studio & contentione anniti, ut nos quantum omnino fieri potest, necessariarum artium doctrina instruamus.

X V.

Omnibus temporibus Ecclesia uelut nauis in immenso mari sæuissimis tyrannidum, hæresium, intestinorum certaminum & ingentium ærumnarum procellis iactatur. Sed tamen ut Filius Dei Nohæ nauiganti adfuit: Sic semper Ecclesiæ suæ inter ingentium periculorum fluctus, dux & gubernator adest, nec nautas suas deleri finit, ut ipse inquit: Ego uobiscum sum usq; ad consumationem seculi, Non relinquam uos orphanos.

Salomon

IMAGINES.

XVI.

Salomon est etiam typus Christi, hic summa sapientia præ reliquis filiis hominum ornatus, Templum de mandato Dei extruxit pulcherrimum &c. Sic Christus qui factus est nobis a Patre, sapientia, iusticia, sanctificatio & redemptio, Ecclesiam sibi decerpfit & collegit ex genere humano, eamq; ornauit donis maximis.

XVII.

Ecclesia Dei uocatur sponsa Christi, & hoc propter multas causas, ut in secunda parte Imaginum audiuius.

XVIII.

Hugo in Tomo V. super caput 16. Iohannis, Mulier quando parit &c. Ecclesia honestissimæ mulieri uel matronæ comparatur.

1. Est compatiens. Hieremiæ 31. Rachel plorans suos filios. Ad Romanos 12. Flete cum flentibus. Iob 30. Flebam super eo, qui erat afflictus.

2. Est uerecunda. Sic Lucæ 1. de uerecundia Mariæ dicitur. Eccles 26. gratia super gratiam mulier sancta & pudorata.

3. Ferax

IMAGINES.

3. Ferax uel fecunda. Psalmus 127. Vt uitis uxor tua. Sic & Ecclesia est fertilis.

4. Speciosa. In Canticis 4. Tota es pulchra.

5. Amabilis. Sic uidemus quomodo sanctæ mulieres maritos sincero amore persecutæ sunt in summis etiam temporum difficultatibus & persecutionibus: Sic etiam Ecclesia uerè & ardentè sponsum diligit.

6. Subdita sit etiam & obediens marito: Sic etiam erga nostrum sponsum nullo modo obedientiam abijcere debemus.

7. Clausa silentio & sensuum custodia. Eccl. 26. Mulier sensata & tacita.

8. Timens. Hester 15. Viso rege Asuero regina, corruit.

9. Sedula. Eccles. 26. Gratia mulieris sedulæ uirum delectabit.

10. Mollit herum placidis & amicis uerbis, Sic Ecclesia placat Christum orationibus. Hæc sunt uerba Hugonis, quæ non uolui mutare, & optimè omnia ad Ecclesiam possunt accommodari.

XIX.

Porrò comparatur Ecclesia etiam Vineæ

neæ. Hugo tomo 2. Psalmus 79. Vineam de Aegypto transtulisti.

1. Propter inutilitatem ligni abscissi, non est utile nisi ad combustionem. Sic homo abscissus ab Ecclesia. Ezech. 16. ad nihil prodest.

2. Et quanquam lignum hoc uidetur prorsus esse inutile, & tamen fructus suauissimos profecit: Sic Ecclesia coram mundo est abiecta & spreta, & tamen fructus adfert Deo gratissimos, & Ecclesiæ maxime salutares.

3. Vineæ tormento fructificat, scilicet in fossione terre & abscissione ramusculorum, si autem in pace dimittitur, degenerat & non fert fructum: Sic Ecclesia tribulationibus crescit, Psalm. 4. In tribulationibus dilatasti mihi.

4. Sola Vineæ uinum habet: Sic sola Ecclesia uinum doctrinæ salutaris habet. In Canticis 8. Dabo tibi populum ex uino condito. Matthæi 7. Nunquid de spinis Vuas, id est, nunquam ab hæreticis doctrinam sanam percipies.

5. Ex pinguedine nimia uinum debilitatur: Sic homines qui diffuunt opibus & uoluptatibus plerumque à semita ueritatis desle-

desleunt, quemadmodum Dauidem fecisse uidemus.

6. Vineæ in eminenti loco in radio solis posita, melius uinum profert: Sic etiam uerbum Euangelij multum fructus gignit, ubi sol iusticiæ suos radios sparsit.

7. Sicuti uinea paxillis, baculis & alijs ligamentis alligatur: sic necesse est nos lege Dei esse ligatos, deuinctos & obstrictos, ne faciamus omnia secundum nostrum arbitrium, nutum & uoluntatem.

8. Sicut uinum est saluberrimum, homines exhilarans, Sic Euangelij beneficium corda nostra reficit ac recreat.

9. Necesse etiam est uineam custodire sepibus, ne feræ & alia bruta animalia deuastent: Sic necesse est nos habere uerbum Dei incorruptum, ut possimus omnes monstrosas opiniones & cum uerbo Dei ex diametro repugnantes alacriter & excelsè animo refutare, confringere & explodere.

10. In uinea habent & speculatores: Sic ideo in cælum ascendit filius Dei, ut dona daret hominibus, & mirabili modo per hæc infirma organa & uasa est efficax atque potens.

11. Et sine dubio Ecclesia ideo comparatur uineæ. Necesse est operarios in uinea

sustinere & deuorare labores asperri-
mos & difficilimos: sic uerbi diuini minister,
non ad ocium: sed ad negocium est natus,
non ad uoluptates: sed ad labores positus.

12. Deinde uidemus quomodo uitæ com-
primantur, donec liquorem inde elicias: Sic
Ecclesia onerata est cruce & uarijs telis ad-
flictionum exposita, donec tandem liquo-
rem emittat dulcissimum. Scit enim sola
Ecclesia quare Deus nos premat cruce.

Postremo, Sicuti uinum recens colo-
rem minus gratum habet, sed est necesse ut
in cellarium aliquamdiu reponatur, tunc
acquirat colorem pulchrum, odorem gra-
tum, & saporem suauem. Sic nos abiectis-
sima sumus massa, quando anima ex hoc
misero domicilio emigravit, in terram
ponimur, sed illa spes, & quidem uerissima
nos sustentat, quod in nouissimo die Deo
placebimus, & colore, odore & sapore, au-
dituri hanc gratissimam uocem filij

Dei, Venite benedicti Pa-
tris mei.

Remissio-

Remissionem peccatorum,

I.

1. Certum est credendum esse remissio-
nem peccatorum, præsertim cum expressè
hunc articulum doceat incorrupta uox Eu-
angelij. 2. Hanc promissionem iuramento
Deus aliquoties in concionibus Propheta-
rum confirmat. 3. Promissio est uniuersa-
lis. 4. In oratione Dominica Christus do-
cuit orare, Remitte nobis debita nostra &c.
5. Clarissimum articulum fidei habemus

I 2 tanquam

IMAGINES.

tanquam symbolum in nostra hac militia,
Credo remissionem peccatorum. 6. In bap-
tismo nobis peccata sunt remissa, & quo-
ties peccamus & ueniam petimus, ianuam
misericordiæ & fontem suæ bonitatis Deus
uult aperire. 7. Ideo clauæ institutæ sunt in
Ecclesia, ne aliquis possit uel debeat dubita-
re de hoc thesauro. 8. Imò Christus dat
nobis suum corpus ad edendum, sangui-
nem ad bibendum, ut certum pignus amo-
ris sui erga nos extet. 9. Multa exempla ha-
bemus tam in ueteri, quam in nouo Testa-
mento, quæ euidenter nos conuincunt, ne-
minem repulsam esse passum qui in tempo-
re oportuno Dominum quæsiuit.

II.

Quam uero res sit tetra & abominabi-
lis peccatum, aliquot imagines docent in
prima & secunda parte Imaginum.

III.

Debet autem ideo peccator extremo
odio prosequi iniquitatem omnem, ut Hu-
go docet (cuius uerba retineo.)

1. Quia omnis creatura ordinem & lo-
cum suum seruat, & seruitium suum Deo si-
ne in-

IMAGINES.

ne intermissione reddit: ipse autem non sic.
Prouerb. 6. Vade ad formicam ô piger, &
considera uias eius, & disce sapientiam, quæ
cum non habeat ducem, nec præceptorem,
nec principem, parat in æstate cibum sibi,
& congregat in messe quod comedit.

2. Quia hoc fit in ipso, quod nullus pa-
terfamilias fieri permetteret in domo sua,
quod ancilla imperat suæ dominæ, & ser-
uus suo domino.

3. Quia abiecta sua dignitate trasformat
se in bestiam, in Leonem per superbiam, in
Tigridem per iracundiam. Psalm. 48. Ho-
mo cum in honore esset non intellexit.

4. Quia pro uili & modico precio seip-
sum dat, qui tam charo precio est emptus.

5. Quia turpitudinem quam facit turpe
est etiam nominare. Ad Ephe. 5. Quæ in oc-
culto fiunt ab ipsis, turpe est etiam dicere.

6. Seruus efficitur peccati, & Diaboli tri-
butarius. 2. Pet. 2. A quo quis est superatus,
eius & seruus est. Rom. 6. An nescitis, quod
cui accommodatis uos ipsos seruos ad obe-
diendum, eius serui estis cui obeditis, siue
peccati ad mortem, siue obedientiæ ad ius-
ticiam. Iohan. 8. Qui facit peccatum, seruus
est peccati.

I 3 In hoc

IIII.

In hoc ipso dicto Esaïæ, Si eritis ut coccinum & uermiculus, eritis candidi ut nix. Iulius Cæsar sedens in aurea sella, dominatur orbi terrarum, κόκκω similis est, qui aliquanto post iacet tribus & uiginti uulneribus acceptis, cruentus toto corpore, quid est nisi teter uermiculus, seu σκωληκός. Talis est natura hominum, Primum κόκκω similis: sed postea in pœnis sumus cruenti uermiculi. Hanc tantam miseriam cogitare nos oportebat, & audire filium Dei, qui nos liberat conuersos ad ipsum, sicuti hic Esaïas inquit: Si conuertimini, eritis candidi ut nix. Sed ita nos seruat, pœna in se deriuata: Sicut inquit: Ego sum uermis, cum pender filius Dei, cruentus in cruce, pro nobis fit uermiculus: sed ita, ut deleat peccatum & mortem, & reuiuiscens, reddat nobis iusticiam & uitam æternam, plenam lucis, quæ longè candidior est luce. Hæc omnia consideremus in hac concione de pœnitentia, & uerè ad Deum conuertamur, dolore afficiamur propter nostra peccata, non simus ferrei in pœnis: sed iram DEI agnoscamus, simul autem confugiamus ad filium Dei, & petamus remissionem peccatorum.

torum. Ita experiemur ueram esse Esaïæ concionem, & eam planius intelligemus. Et quidem ut coccus cum aceto sanat uulnera: Ita Christus sauciata pectora sanat, quæ iam Lege tanquam aceto arroduntur.

V.

Historia de conuersione Pauli propter multas causas diligenter & sæpè cogitanda est. Est enim & hoc ipsum factum, unum ex testimonijs, in quibus se Deus Ecclesiæ euidenter patefecit. Deinde & exemplum proposuit, quo testatur, nos recipi, quam malè meritos.

VI.

Sancti lapsi, eriguntur, David cum iussisset numerari populum, etiam postea agnouit errorem suum, cum Deus puniret propterea populum pestilentia: sed tamen deinde ueniam impetrauit. Moses etiam trepidauit, quando percussit saxum: sed rursus erectus est, & postea adiuuatur à Deo.

VII.

Claues significant Oeconomiam.

Hausregiment, & cum Christus regimen Ecclesiæ nominat clauces, uult Ecclesiæ regimen simile esse, non gladio: sed œconomiæ. Honestamaterfamilias gerens clauces, aperit cellas, & profert cibum & potum, & deinde rursus claudit, id est, est fidelis custos, ne fures corrumpant cibos: Sic Ecclesia profert doctrinam & custodit. Et clauces aperiunt & claudunt, id est, soluunt peccatores, qui conuertuntur. Hæc simplex enarratio congruit ad ministerium Euangelij. Sed Papa impiè deprauauit hanc significationem clauium, facit clauces gladium.

VIII.

Lucæ 15. optimæ proponuntur picture de oue perdita, & amissa drachma: Item de filio prodigo, quæ ostendunt DEVM scrutatorem omnium cordium, uelle ut quisque peccata tempestiuè agnoscat, & deploret, & dicat cum Dauide: Ne intres in iudicium tuum Domine. Filius prodigus his peccat, Petens hæreditatem ante tempus: Deinde eximit se patriæ potestati, discedit, nec uult regi paternis: monitis: Sic effrenes omnes inuadunt hæreditatem ante tempus. Occurrit Deus nobis lan-

guenti-

guentibus. Item occurrit nobis. Apocal: 3, Age poenitentiam: Ecce sto ad ostium & pulso, si quis audierit uocem meam, ingreditur ad eum. Irruit in collum, completitur nos, sustentat in dolore & poenis Dauidem & similes, extinguemur enim luctu & dolore, nisi à Deo adiuuaremur, & seruaremur, Denique dat osculum, id est, annunciat remissionem peccatorum, & noua lux & consolatione mitigat terrores & poenas. Econtra filius se patri subijcit, fateatur culpam, & agnoscit duplicem offensionem, scilicet, se Deo, & patri contumacem fuisse. In hac agnitione & reconciliatione fit renouatio seu regeneratio. Nouus igitur hic ornatus describitur, Vestis, Annulus, Calcei. Nam in conuersione redditur Spiritus sanctus, ut ad Romanos 8. dicitur: Qui spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Annulus significat Euangelium & fidem, qua receptus agnoscit, sibi reddi pristinam nobilitatem. Nam Euangelium est testimonium reconciliationis, & fides est apprehensio & applicatio, ut si annulo significetur applicatio honoris alicuius. Denique annulus est signum fœderis alicuius. Iam autem hic reconciliatus iterum fœdus facit cum Deo, quod fit agnitione Euange-

I 5 In &

IMAGINES.

lij & fide. Vestis significat bonam conscientiam uniuersaliter. Calcei significant opera uocationis, in quibus lucere confessio maximè debet. Fit autem mentio mactati uituli, ut significetur mactatio Christi, cuius morte redempti sumus, & cuius uita nobis reddit iusticiam, Spiritum sanctum, & uitam æternam, & hoc redemptore uestimur, sicut Iohannis 6. dicitur.

IX.

In eodem capite nobis imago de oue perdita, & de drachma proponitur: sed explicatio & significatio non est obscura.

X.

Huc pertinet & parabola de Publicano Luc. 18. 1. Stans à longe, nam peccata nostra, peccatorem à DEO segregant. 2. Nolebat neq; oculos ad cælum leuare: Nam quando aspicit creaturas, non obscure animaduertit illas diligenter partes sui officij & uocationis obire & exequi: ideo ab omnibus creaturis quasi accusatur. 3. Percutiebat pectus suum, quasi ediceret, hic est fons omnium malorum cogitationum & actionum. Sicut etiam Paulus clamat in Epistola ad Romanos, capite septimo.

IMAGINES.

mo. Noui enim, quod in me non habitet, hoc est, in carne mea, bonum. Item: Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? Gratias ago Deo per lesum Christum dominum nostrum. 4. Inquit, Propitius esto mihi peccatori.

XI.

Insignis est infirmitas in discipulis. Duobus enim de resurrectione, cum quidem antea prædicta esset. Sunt igitur in sanctis peccata, infirmitas fidei, dubitationes, ignorantia, securitas, uiciosi impetus, multæ diffidentia, Sicut in Psalmo dicitur, Delicta quis intelligit, ab occultis meis munda me. Hic igitur discamus, perpetuam in sanctis poenitentiam esse debere, & sanctos non esse iustos Lege, quia Legi non satisfaciunt. Utiles est autem consolatio, exemplum infirmitatis Apostolorum in tota historia Evangelij. Testatur enim infirmos, si tamen sint dociles, & fundamentum teneant, placere Deo, sicut Paulus docet, Infirmum in fide assume, Deus enim eum recipit. Ac semper in Ecclesia maxima pars habet insignes infirmitates.

XII.

In Pau-

IMAGINES.

In Pauli conuersione habemus exemplum poenitentiae uerae. Hic enim primum describitur contritio, Paulus agnoscit peccatum, obtemperat, & uersatur in ingenti luctu & terroribus: sed tamen fides luctatur cum his terroribus: quia describitur orans, accedit igitur fides, quia Paulus baptizatur, & absoluitur per Ananiam. Sequuntur & fructus poenitentiae, confessio & afflictiones.

XIII.

Imago insignis nobis proponitur quoque in Zachæo, hic erat homo iniustus, uetigalia supra leges exigens, & habens iniusta aucupia quaestus, ut plerumque fit in praefecturis. Talem uirum uocat Christus ad gratiam, ut testetur se uocare peccatores. Sed hic est addendum. Hic Publicanus non habebat meritorum praerogatiuam, sed Christum audiebat, erat in hoc populo, ubi sonabat Euangelium, quia non fit uocatio sine Euangelio, idque significatur per hunc stantem in arbore sycomoro.

XIIII.

Huc pertinet & Euangelium de Maria Magdalena, Lucae capite septimo, Semper oportet

IMAGINES.

oportet et in conuersione existere contritionem, hoc est, pauores ortos ex agnitione irae Dei à aduersus peccatum, sicut in Adam, Dauide, & Ezechia, Petro & Paulo, & alijs multis cernitur, & Iohel inquit: Scindite corda uestra in planctum. Existat igitur in nobis contritio & agnitio irae Dei, sicut in hac muliere conspicitur, quae flens adstat ad Christi pedes. Sed non satis est existere huiusmodi i pauores, nec fugiamus Deum, ut Cain, Iuddas, Saul, Sed confugiamus ad Saluatorem nostrum. Venit ergo ad hunc Dominum mulier, & quaerit consolationem, Audit ergo uocem de remissione peccatorum. Fides tua te saluam fecit, uade in pace.

XV.

Vt autem in nobis sint & existant pauores, debemus his de rebus saepe cogitationes suscipere.

1. Quam nobilis creatura homo fuerit ante lapsum, & cur à Deo optimo maximo sit tanta sapientia conditus, & quomodo nunc miserè naufragium fecit.

2. Quomodo angeli propter contumaciam & inobedientiam coelo deturbati & depon-

IMAGINES.

deportati sunt in insulas (ut ita loquar) infortunatissimas.

3. Quomodo nostri primi Parentes à Paradyso coniecti sunt summo cum dolore.

4. Pœna diluuij nobis in mentem uenire debet.

5. Conflagratio Sodomæ, atq; peccata quibus attraxerunt & prouocauerunt tam horribilem pœnam, quæ omnia à Prophetâ Ezechiele capite decimo sexto descripta sunt.

6. Pœnæ aliarum urbium, quomodo Corinthus & Ephesus punitæ sunt.

7. Debemus reuocare in memoriâ, quis sit promulgator Decalogi, & quare tanta maiestate & autoritate datus sit in monte Synai.

8. Quod Lex à nobis integram & perfectam, interiorem & exteriorem requirat obedientiam, ideo Tabulæ scriptæ erant ex utraq; parte, ut legimus in Exodo capite 32. Non igitur aliquis adeo securus esse debet, se Legem Dei impleuisse, quando tantum externam præstitit obedientiam.

9. Deinde & hoc securitatem ex animis nostris eijciet, quod Deus ubique non sit præsens

IMAGINES.

præsens, cuncta uideat, audiat, atq; cognoscat: ideo tam impia stulticia & stulta impietas est, uelle nostra peccata tegere, abscondere & opprimere, ut non magis impia esse possit.

10. Præterea debemus animis & cogitatione comprehendere immensa & inexhausta Dei beneficia, quæ toti generi humano exhibuit, nam propter nos omnia sunt creata, propter nos omnia conseruantur, propter nos & nostram salutem filius Dei descendit è cœlis. An non res ipsa postulat erga tam beneficum, misericordem benignum Deum aliquam uicissim animi gratitudinem declarare?

11. An non in Baptismo promissimus Deo Patri, Filio & Spiritui sancto obedientiam, gloriam & honorem?

12. Ah quoties hoc polliciti sumus sanctè Deo omnipotentì in confessione nostra, & nos deinde cum æterno Patre Domini nostri Iesu Christi obligauimus, præsertim quando Fillius pignus firmissimum corpus suum & sanguinem dedit, huius confederationis certam arram?

13. An

IMAGINES.

13. An nō in mentē tibi uenit, quantope-
re Deo displiceat præbere alijs scandalum
mala uita, sicut clarissimis uerbis ipse Sal-
uator, qui est Via, Veritas & Vita, Matth. 8.
docet.

14. Nec dubium est agmen sanctorum
& castorum angelorum pelli & fugari hac
inordinata uiuendi ratione.

15. Nemo est adeo immanis, ferus & fer-
reus, qui non optat omnia bona & felicia
suis liberis & toti posteritati. Sed Deus in-
quit, se peccata parentum puniaturum in
tertiā & quartā generationem. Certē &
hæc comminatio unumquemque commo-
uere debet, nisi prorsus deturbatus est de
mente.

16. Non dicam quod Ethnicī qui non il-
lam dulcissimā auroram Euangelij ha-
buerunt, multo honestius & rectius uitam
suam rexerunt, quod attinet ad externam
obedientiam, quam multi inter nos, qui
Christiani & dici & haberi uolunt.

17. Præterea hæc obedientia suas etiam
habet promissiones & in hac & in futura
uita.

18. Debemus etiam redigere in memo-
riam, quod Deus nos inuitet, flectat & in-
flammet ad poenitentiam uarijs signis &
prodigijs;

IMAGINES.

prodigijs, quæ hætenus copiose & satis
abundē cōspecta sunt, & sunt equidem
(ut ita loquar) quædam citationes nos
debere aliquando in conspectu Dei appa-
rere, & reuocare rationem nostræ uillicatio-
nis, quemadmodum habemus hac de re
pulcherrimas picturas in Euangelicā histo-
ria, Luc. 16. de dispensatore, qui dispensa-
uit bona sibi Domini. & Matth. 18. de illo
seruo, qui debebat domino suo decem
millia talentorum.

19. Asperissima & tristissima tempora nos
quoque torquere & flectere debebant ad
emendationem uitæ. Multa loca ardent in-
testinis bellis, adeo ut timendum sit, quod
Turca graffator se nostris ceruicibus uult
imponere, nisi Deus clementer illum auer-
tere & depellere uoluerit. Pestis etiam lues
in locis serpit plurimis.

20. Postremo certa signa extant nouissi-
mum diem appropinquasse. Nam illa om-
nia præcesserunt, de quibus Christus Mat-
thæi 24. uaticinatus est. Quare debebamus
cogitationes reijcere in Christi concionem
grauissimam, quam habet apud Iohannem
capite quinto, dicens: Nolite mirari hoc:
quia ueniet hora, in qua omnes qui in mo-
numentis sunt, audient uocem eius, & pro-
di-
bunt;

K

IMAGINES.

dibunt: qui bona fecerunt, in resurrectionem uitæ, qui uerò mala egerunt, in resurrectionem condemnationis. Hanc concionem fixam in animo nostro tenere debebamus.

XVI.

Videmus etiam in Euangelica historia, quòd Christus noster saluator quando ægrotos sanat, simul illis peccata remittit, dicens: Tibi sunt peccata tua remissa. Ergo nullo modo possumus neq; debemus nobis ipsis uiam intercludere, quò minus ad fontem bonitatis perueniamus.

XVII.

Præterea sicuti & antea audiuius ex parabola Matth. 18. Christus docet in Ecclesia remissionem peccatorum sobriè perendam & auidè ac certò expectandam esse. Procidens autem seruus ille, rogabat eum, dicens, Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Misertus autem dominus serui illius, dimisit eum, & debitum remisit ei.

XVIII.

Narrant Philippum Arabem, primùm ex Imperatoribus Romanis factum esse Christianum. Cumq; in Paschate ad Cœnam Domini accessurus esset, non admissus est ab Episcopo romano Fabiano, nisi prius

ince

IMAGINES.

inter cæteeros, quorum explorabatur poenitentia in templo staret: sicut mos fuit, reos manifestorum scelerum per aliquot dies stare certo loco, & egredi ex templo ante administrationem cœnæ domini. Postea cum uiderentur seriò emendationem promittere, ad cœnam domini admittebantur.

XIX.

Dionysius Alexandrinus refutauit illorum errorem qui negarunt lapsis poenitentiam. Et exemplum Petri notum est, qui post lapsum est receptus. Et Paulus recipit Corinthiium, qui post incestum redit ad poenitentiam. Et dulcissima uox omnibus est nota: quoties remittam? non septies, sed septuagies septies. Quibus uerbis significatur & ingens infirmitas, & simul amplissima consolatio proponitur. Et Apocal. 3. dicitur: Age poenitentiam: Ecce sto ad ostium & pulsio, si quis uocem meam audiet, ingrediar ad eum. Recitatur & digna consideratione historia de Iohanne Apostoldo, qui adolescentem ex sodalicio latrunculorum reduxit.

K 2

Carnis

Carnis resurrectionem, &
uitam æternam, Amen.

I.

I. Homo est conditus ad Dei imaginem.
Si igitur prorsus deberet interire, sequeretur
nullum discrimen inter hominem & bruta
animantia, nec esset homo ad Dei imagi-
nem conditus.

II.

Non fieri potest hominem tam nobi-
lem

lem & præstantem creaturam natum esse
tantum ad hæc miseras & uarias ærum-
nas, Ergo & alia uita est credenda.

III.

Hoc & Dei iusticia uult & requirit ut bo-
nis bene si sit, malis autem secus. Sed in hac
uita bonis male est, ergo necesse est restare
aliam uitam, in qua post multos una &
æterna dies serena ueniet. ad Rom. 2. Matth.
25. 2. Corinth. 5.

IIII.

Veniit Filius Dei ad destruendum re-
gnum Diaboli, Ergo in morte non mane-
bimus.

V.

Henoch & Eliás uiui translati sunt ad
Deum, ut textus ad Henoch clarè dicit. Hæc
facta, sunt profectò manifesta testimonia
uitæ æternæ. Nam si extinguerentur, non
essent apud Deum. Versari enim apud De-
um, est uiuere quadam diuina potentia
apud Deum. Hæc igitur exempla plus
ualent, quam si promissio uerbis tantum
sine exemplis esset proposita. Nec dubium
est, quin sancti Patres, copiose explicarint,
cùm promissiones, uim hæc exempla.

K 3 Moses

IMAGINES.

VI.

Moses inquit Exod. 33. Ostende mihi tuam gloriam &c. Non poteris uidere faciem meam, non enim uidebit me homo & uiuet. D. Lutherus optimè hunc textum explicat in V. Tomo germanico, in enarratione ultimorum uerborum Dauidis, quæ comprehensa sunt in secundo libro Samuelis, capite 23. inquit enim, Videbit me quidem homo, sed in alia uita, Oportet eum primum mori, in die nouissimo luce meridiana clarius erit, quorum misertus sum,

VII.

Habemus pulcherrimam picturam in primo libro regum, capite decimo septimo, postquam uiduæ filius erat mortuus, tulit Elias eum de sinu matris, & portauit in coenaculum, ubi ipse manebat, & posuit super lectulum, & clamauit ad Dominum, & dixit: Domine Deus meus, etiam ne uiduam apud quam ego sustentor, afflixisti, ut interficeres filium eius? & expandit se, atque mensus est super puerum tribus uicibus, & clamauit ad Dominum, & ait: Domine Deus meus reuertatur anima obsecro pueri huius in uiscera eius. Et exaudivit Dominus uocem Eliæ, & reuersa est anima pueri

IMAGINES.

pueri intra eum, & reuixit: Tulitque Elias puerum, & deposuit eum de coenaculo in inferiorem domum, & tradidit matri suæ & ait illi: Eia uiuit filius tuus. Dixitque mulier ad Eliam: Nunc in isto cognoui, quoniam uir Dei es tu, & uerbum Domini in ore tuo uerum est.

VIII.

Deinde in secundo libro Regum, capite undecimo, rapitur Elias curru igneo uiuus in coelum. Quæ assumptio in coelum est firmissimum testimonium de resurrectione & uita æterna.

IX.

Secundo libro Regum capite quarto mittit Eliseus seruum Giezi, ut ponat baculum super faciem pueri. Seruus hoc quidem facit, sed non erat uox neque sensus in puero. Neceffe igitur fuit ut Dominus ipse ueniret, qui orauit ad Dominum, & ascendit, & incubuit super eum, posuitque os super os eius, & oculos super oculos eius, & manus suas super manus eius, & incurauit se super eum, & oscitauit puer septies, aperuitque oculos &c. Est sane pulchra imago. Sicut enim seruus Giezi non potuit suo baculo resuscitare mortuum, sic nullo

IMAGINES.

modo Lex ad uitam reuocat, sed potius ut Paulus docet, occidit: sed Elizeus qui se incurauit, hoc est, filius Dei, qui naturam humanam assumpsit, factus est caro de carne nostra, & os de ossibus nostris, ille, ille inquam nobis portam ad uitam coelestem & æternam aperuit.

X.

Legimus etiam in 2. libro regum capite 13. Mortuus est ergo Elizeus, & sepeliebant eum, proiecerunt autem cadauer aliud in illud ipsum sepulchrum Elisæi, quod cum ipsius ossa tetigisset, reuixit homo, & stetit super pedes suos. Et hæc est pulchra imago. Sic & nos per & propter Christum mortuum, possessionem æternæ uitæ accipimus, quemadmodum suauissimè Christus docet in multis concionibus.

XI.

Adhæc insignem habemus picturam de resurrectione mortuorum & uita æterna apud Ezechielem capite 37.

XII.

Imò cum præcipua pars in homine, uidelicet anima, uiuat & nō moriatur, necesse est etiam corpus non manere in morte, sicut Iob se consolatur, quando clamat cum Dauid, De profundis clamaui ad te Domine.

obola

+

Expressè

IMAGINES.

Expressè autem inquit: Scio quod Redemptor meus: uiuit, & in nouissimo die de terra resurrecturus sum: Et rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea uidebo Deum, quem uisurus sum ego ipse, & oculi mei conspiciuntur sunt, & non alius, reposita est hæc spes in sinu meo.

XIII.

Omnes uictoriæ populi Dei, ut legimus in libro Iosue, ludicum atque Regum, quasi picturæ sunt huius summi articuli.

XIIII.

In nouo Testamento quoque non obscuræ conspicciuntur imagines de hoc articulo Matth. 17. in transfiguratione Christi, quando Moses & Eliás apparent, atque loquuntur cum Christo, An est obscura significatio & quasi demonstratio, quod in nouissimo die ita omnes pii, fruentur conspectu colloquioque Dei?

XV.

Ideo: autem attigit Filius Dei phœtrum illius adolescentis ad Naim, ut ostenderet, se uelle attingere nostram mortem, & attingens: reuocat adolescentem in uitam, ut testetur, se uere redditurum credentibus uitam æternam.

K 5

D, Phi

D. Philippus. Hodie recitatur lectio Evangelicæ historiæ de Vidua orbata unico filio, quæ lectio nos de patria, uidelicet de Germaniæ luctu admoneat. Nam & nomen Almanæ significat uiduam, non habere defensorem aduersus Turcica & Gallica bella. Vbiq; aut uastationes fiunt, aut expilationes, uastationum similes.

XVII.

Matthæi 9. resuscitatio filiæ lairi etiam testatur quod Messias sit Dominus uitæ, & possit & uelit uitam restituere, & sit missus, ut uitam æternam restituat, iuxta dictum: O mors ero mors tua, ô inferne, ero pestis tua. In Luca describuntur tentationes lairi, Veniunt ad eum domestici, & dicunt puellam esse mortuam: sed Dominus iubet eum credere: Ita nos non frangamur impedimenti. Deinde est illustris pictura sapientum, qui tantum norunt doctrinam legis & disciplinæ externæ. Sicut enim tibicines canunt funebria carmina: Ita doctores Legis, sine agnitione Christi, tanquam in funere deplorant miseras humanas, ueram consolationem de remissione peccatorum, de reconciliatione gratuita, de uita æterna, de uera inuocatione, non adfert: sed relin-

quit

quit hominnes in dubitatione, & in morte, & disciplinæ illa est ueluti apparatus funeris.

XVIII.

Porro Isicuti S. Iohannes præ reliquis Apostolis articulum fidei de duabus naturis in Christo exactè & fideliter tradidit, ac concionem longe grauissimam ac consolatione plenam quam Christus paulò ante mortem habuit cum omnibus circumstantijs describit: Sic etiam resuscitationem Lazari à morte, qui quatuor dies in sepulchro iacuerat, commemorare non dubitat. Addit & hoc, Christum lachrymatum esse, ac frementem in semetipso, uenisse ad monumentum, ac uoce magna clamasse: Lazare ueni foras. Quod lachrymatus est Iesus, significat, se maximum dolorem capere ex miseria humani generis, quòd nos omnes sumus obnoxij morbis uarijs ac morti amarissimæ. Fremitu uerò significat se esse mulieris semen, quod caput serpentis uult & potest conterere. Clamat magna uoce, hoc opus hic labor, est, uincere tam acerrimum hostem. Sicuti autem Lazarus hac uoce in hanc uitam est reuocatus: sic facillimè filius Dei, in sua uenturus gloria & maiestate, nos resuscitabit, quemadmodum di-

uus

IMAGINES.

uus Apostolus Paulus in epistola ad Thel.
salonicenses piè & sobriè nos instituit.

XIX.

Hoc est etià firmissimum argumen-
tum & fundamentum nostræ resurrectionis:
quòd filius Dei ipse tertia die à mor-
tuis resurrexit. Nec sine causa diuus Apo-
stolus Paulus 1. ad Cor. 15. hunc articulum,
Credo uitam æternam, inde confirmat, &
certum esse concludit & euidenter conuin-
cit.

XX.

Scribit etià S. Matthæus cap. 27. quòd
terra mota est, & petræ scissæ, & monumen-
ta aperta sunt, & multa corpora sanctorum,
qui dormierant, surrexerunt, & egressi è mo-
numentis, post resurrectionem eius, uene-
runt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt
multis. Terra mota est, qui nunc adest ui-
ctor mortis, de quo Oseas prædixerat, sancti
resurrexerunt, unde apparet, quid Christus
hac sua obedientia sit promeritus, & quid
in nouissimo die fiet, ubi est expectanda
uniuersalis resurrectio omnium hominum.
Nunc adest ille fortis armatus, Luc. 11.

XXI.

Adhæc omnia miracula, quæ Christus
fecit, ubi Cæcis dedit uisum, Surdis audi-
tum

IMAGINES.

tum &c. sunt imagines huius summi arti-
culi.

XXII.

Deinde Deus multa uestigia in creatu-
ris nobis ob oculos proposuit, quæ om-
nem dubitationem possunt & debent è
cordibus nostris euellere & funditus extir-
pare.

XXIII.

In Actis: Apostolorum legimus capite
9. quomodo Petrus honestissimam foemi-
nam resuscitauit, quæ erat plena operibus
bonis & eleemosynis quas præstabat. Ora-
uit autem Petrus positis genibus, & con-
uersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At
illa aperuit oculos suos, uisq; Petro, rese-
dit.

XXIII.

In Actis capite 20. Eutichus sedens in
fenestra, cum degrauiaretur somno profun-
do, disserente diu Paulo, magis depressus
somno, decidit ex tertio cœnaculo deor-
sum, & sublatus est mortuus. Cum descen-
disset autem Paulus, incubuit super eum, &
complexus dixit: Nolite turbari &c. Ad-
duxerunt autem puerum uiuentem, & re-
focillati sunt non mediocriter.

Postremò

Postremò. D. Philippus scribit in secunda parte Chronicorum folio 40. Cheremon Episcopus in urbe Nilopoli, cum in exilium pulsus esset cum magna multitudine Christianorum, & propter senectam ipse & coniunx procedere non possent, spectante multitudine in cælum sublari sunt Cheremon & coniunx. Ita Deus testimonium præsentiæ suæ inter exules ostendit. Speramus autem filium Dei nostrum Redemptorem & saluatorem mox aduenturum, & nos quoque liberaturum ex hac miseriarum ualle ac mūdi ergastulo. Ad illum diem nos pijs & sobrijs precibus munire ac præparare debemus, sicut quotidie ardentè oramus: Sed libera nos à malo, Amen.

Soli Deo immortalī, & soli sapienti
& omnipotenti sit
gloria.

VVITEBERGÆ.

EXCVDEBATIO HANNES
CRATO.

ANNO M. D. LXV.

QVARTA PARS
IMAGINVM,
IN QVA EXPLICATVR
ORATIO DOMINICA, QVÆ
continet multas saluberrimas doctri-
nas, & commonefactiones vti-
lissimas, collecta

A
IOHANNES COGELERO
verbi dñi ministro Stetini.

WITEBERGÆ
EXCVDEBAT IOHANNES
CRATO.

ANNO M. D. LXVII. *42*

NOBILITATE
GENERIS PRAESTAN-
TIBVS, HENNINGO ET IOHANNI
de sylua, Eghardo Manteuffel, & Hermann
Braunschueig, Salutem plurimam
oprat Iohannes Cogelerus.

RISTIS OMNINO NO-
bis imago proponitur, &
Apostoli in vtramq; aurem
dormiunt, quando Salua-
tor noster Iesus Christus
sentit vehementem paroxysmum irae
diuinæ in horto, ac bibit de torrente,
adeo vt Christus prorumpat in hunc
sermonem: An non potuistis vna ho-
re vigilare mecum? Vigilate & orate,
vt ne intretis in tentationem. Hic non
solum cernimus non obscure exem-
plum infirmitatis ac negligentiae in
sanctis, sed simul viuis coloribus viua
imago huius vltimæ & quidem deli-
rantis senectæ mundi, depingitur,
quod multi in maximis Ecclesiæ per-
turbationibus, tempestatibus ac pro-

EPISTOLA

cellis arcte & grauius dormient. Et quidem illi, qui in acie stare, ac perperam propugnationem pro salute animarum, quæ non argento, non auro, sed precioso sanguine Agni immaculati liberatæ sunt, suscipere animos debent. Nam luce meridiana clarius est, tantam nunc securitatem pectoribus hominum esse implantatam, ut maior esse non possit. Quare cum hoc ita sit, nos omnes, quibus gloria Dei curæ est, ex illo periculoso somno suscitari debemus, præsentemque medicinam quæsituri, ne iram Dei, qui iustum habet oculum, impie iritemus. Debemus autem certis metis ac limitibus discernere inuocationem veræ Ecclesiæ, ab impia aliarum gentium inuocatione. Nam dubitationem & scrupulum habent de essentia Dei, ac simul de voluntate diuina. De essentia, quod ignorant esse æternum Patrem, Filium & Spiritum sanctum, sicuti in Christi baptismo, patefactio illustris & euidens ostendit. Præterea docet

DEDICATORIA.

docet idem Christus, in forma baptismi: baptizate eos in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti. Postremo in illa vltima & dulcissima concione Christus inquit: Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritus veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Quamobrem non ex humanis & stultis imaginationibus, iudicium sumere debemus de his rebus maximis, sed ex fontibus Israël haurimus doctrinam purissimam & saluberrimam, præsertim cum extent multæ grauissimæ conciones, quæ nos inflammant atque accendunt, ne locum vllum pigritiæ atque ignariæ esse putemus, ut omnem moueamus lapidem, ut verbum Dei inhabitet in nobis opulente cum omni sapientia. Deinde sunt varij motus & agitationes fluctuum de voluntate Dei, de remissione peccatorum, patefacta in Evangelio. Extant equidem multa eruditissima scripta Ciceronis atque Demosthe-

EPISTOLA

nis, quibus suum nomen, reipublicæ salutem, atque incolumitatem ciuium defendere non dubitauerunt: sed de his rebus saluberrimis ne minimam quidem mentionem faciunt. Nos autem habemus non solum expressum mandatum, vt in Dei sinum effundamus nostras preces: sed simul est addita promissio amplissima, nostram inuocationem, non fore inanem atq; irritam, sicuti illorum, qui non sciunt, quis & qualis sit Deus, quando, vbi, quomodo, & cur precatio sobria & pia exaudiatur. Mandatum extat Matth. 7. Petite & dabitur vobis, querite & inuenietis, pulsate & aperietur vobis. Quisquis enim petit, accipit, & quicumq; querit inueniet, & pulsanti aperietur. Matth. 18. Si duo ex vobis consenserint in terra, de qualunque re petierint, fiet illis a Patre meo, qui in cœlis est. Vbi enim duo aut tres congregati sunt in meo nomine, ibi sum in medio ipsorum. Hæc promissio est suauissima. In medio
sum,

DEDICATORIA.

sum, inquit. Pulchra imago nobis Lucæ 24. capite proponitur, vbi discipuli non leuem habebant metum, ac Christus stans in medio pacem illis optat, ostendens illis manus atq; pedes: Sic & apud nos esse vult, quando congregati sumus in nomine illius, hoc est, iuxta verbum & mandatum Dei, & ad gloriam ipsius, vt quando conuenimus in templo, in schola & domi, discendi & precandi gratia. Quare libenter esse debemus in agmine docentium & discentium, ac publicos amare congressus. In prima Epistola Petri capite 5. iacta curam tuam in Dominum &c. Est brevis aphorismus atque paragraphus: sed continet doctrinam amplissimam atque dulcissimam. Primum docet vnde & qua ratione petendum sit auxilium certum, & fidele consilium, in omnium malorum procellis, calamitatum fluctibus, ac miseriarum vndis. Secundo, consolatio est maxima hunc iactum fore non irritum. Postremo proponitur antido-

EPISTOLA

tum aduersus moram, quando Deus non statim nos exaudit. Hanc artem orandi & vrgendi discamus a nostris filiis, qui recta confugiunt ad patrem aut matrem, & curam suam in illos projicere non dubitant. Sed est maxima emphasis in hac voce, iacta, quæ vox celeritatem motus & impetum concitatiores significat. Funda, qua fit hæc iactatio, est fides, quæ inuenietur promissionem, certoq; statuit Deum velle opem ferre omnibus ad ipsum confugientibus. Brachium, quo funda torquetur, circumagitur & impellitur, est ardens precatio, quæ fide prælucente, miseras nostras perfert ad Deum, petens ab eo & expectans auxilium & consolationem. Præterea nobis in conspectu esse debent exempla tam in veteri quam in nouo testamento, quæ non obscure docent, ac demonstrationibus certis conuincunt, preces piorum non fuisse irritas atque inanes. Proponemus etiam nobis nostrum summi atque vnicuique Sacerdotis exemplum

DEDICATORIA.

emplum, qui pro nobis ardentibus votis in ara crucis orauit, de qua oratione clarissimus vir Doctor Iohannes Maior suauissimos versus fecit:

Ver redivit, & Zephyri flatu rosa surgit in auras,
Emula quæ Christi monstrat imago necem.
Is caput intextum paliuri germine habebat,
Vt rosa quæ spinis pendula fixa iacet.
Et quia lacteolum depicta est sanguine florem,
Hoc est quod Christi saucia membra refert.
Nec rosa nomen habet solet quod rodere quemq;
Sed iacet à spinæ cuspide rosa rosa:
Sic quamvis Christum plagis adflixit Apella,
Cruxq; humeros presit spina cruenta caput:
Ille tamen patiens sacros exhalat odores,
Atq; offert summo vota, precesq; Patri.
At leuat arcano naturæ foedere luctum,
Pellit & erecta nubila fronte rosa.
Sic pacem reuehit Christus mortalibus ægris,
Qui capiunt ipsum, non dubitante fide.
Cumq; Rosæ in florem Sol ardens lumine spargit,
Deijcit ardenti uicta calore comas:
Sic Deus in natum calidam cum sparserit iram,
Vt luit humanum uictima facta nefas,
In cruce marcescens mortalis forma cadebat,
Majestas obitus nescia mente latet.

EPISTOLA

Purgat & obsecrum uultu rosa perlita lepram,
 Sic leuat is turpi perdit corda lue.
 Atq; ubi lethifero corpus succenditur aestu,
 Et torret calidum febris anhelat iecur.
 Non magis utilior tabem leuat herba calentem
 Illita quam tosta si datur unda rose:
 Sic liquor exundans resoluta corpore Christi,
 Quem calida extorsit uindictis ira Dei:
 Extinguit patrios in crimina nostra furores,
 Et reprimit Stygij feruida damna rogi.
 Admonet ergo homines parte rosa uerna salutis,
 O Rosa quam paruo maxima flore doces.

Hic versus præstantissimi Poëtae,
 ideo subijcio, ut cogitemus, non so-
 lum verbum Dei, sed multa vestigia
 in creaturis nos inuitare, inflammare
 ac flectere ad pietatem & nouam obe-
 dientiam. Quia uero hætenus tres
 partes imaginum in lucem edidi, &
 in prima præcipuos locos doctrinæ
 cœlestis explico, in secunda uero De-
 calogum, in tertia Symbolum Apo-
 stolorum: Nunc addo & quar-
 tam partem, in qua Orationem Do-
 minicam declaro. Spero hunc la-
 borem Deo esse gratum, ac multis in
 Ec

DEDICATORIA.

Ecclesia, & scholis utilem, præsertim
 ijs, qui in iudicando candorem sunt
 adhibaturi, quem in multis hoc tem-
 pore exulceratissimo, cum dolore de-
 sideramus. Fateor autem ingenue me
 multa ex scriptis Reuerendi uiri Do-
 mini Philippi, piæ memoriæ, optime
 de Ecclesijs & scholis meriti, desum-
 sisse, ac obseruasse ex illius prælectio-
 nibus eruditissimis, quando ipsum pu-
 blice docentem audiui ultra annos se-
 ptem. Nemo profecto dicere potest,
 quantus thesaurus in illis monumen-
 tis lateat, quam graui iudicia de mul-
 tis rebus maximis, in medium profes-
 rat. Vobis autem optimi adolescen-
 tes hunc libellum ideo dedico. Pri-
 mum, ut cogitetis nihil Deo magis
 placere, quam sæpe sobrias, & pias pre-
 ces apud Deum in hac delirante senes-
 cta mundi effundere. Et spero hoc
 breue scriptum, vobis & multis alijs,
 candide iudicantibus, calcaria hanc ad-
 rem esse additurum. Deinde, hac no-
 minis vestri inscriptione vos accen-
 dere

EPISTOLA

dere & inflammare cupio, vt vestigia pia vestrorum parentum persequi nō dubitetis. Scitis enim parentes vestros partim in aula illustrissimi ac optimi principis, ducis Philippi, patroni Ecclesiarum, scholarum, patris viduarum & orphanorum, celebratissimæ memorix, cuius mortem multi boni viri immaturam, sæpe hoc tempore asperimo deplorent, diu molem gubernationis sustinuisse, ac hodie esse decus, & maximum ornamentum in his locis. Partim virtus illorum est cognita domi, militiæq; ac illo modo sibi nomen immortale, & gloriam sempiternam peperisse. Oro autem proprie, & familiariter, vt hunc tenuem quidem libellum, sed de rebus maximis agentem, hilari fronte a me accipere, & sæpe relegere velitis, ac remis & velis eo contendere, vt aliquando possitis esse reipublicæ præsidio & ornamento, præsertim cum videamus, non magnam esse doctorum hominum segetem; sed potius multitudinem illorum

DEDICATORIA.

rum, & numerum, qui nati sunt ad fruges consumendum, & cutem moliter curandum. Oro autem filium Dei, qui est vita, & longitudo nostrorum dierum, vt parentes vestros ornatissimos, & nobilitate generis ac virtutibus præstantissimos, ac vos simul diu florentes & incolumes conseruet, vt proficiatis sapientia & ætate, & gratia apud Deum & homines. Stetini 26. Aprilis anno 1566. quo die existimant Iudæi mortuum esse Iosue filium Nun, successorem Moysi, qui populum ex deserto trans Iordanem in terram promissam duxit, & ibi rebus maximis bello & pace gestis annis quadraginta, placide obiit, anno ætatis decimo supra centesimum,

IMAGINVM

PARS QVARTA.

Inigne & memorabile dictum in nouo testamento in saluberrimis Christi concionibus extat, quod lucet sicuti gemma preciosissima: Amen amen dico vobis, quidquid petieritis Patrem in nomine meo dabit vobis. Firmissima est hæc Christi promissio, iuramento confirmata, vt si non promittenti Deo, saltem iuranti fidem habere non dubitemus. Necesse est autem, vt verum Deum,

IMAGINES.

um, & quidem eo modo, sicut se in suo verbo patefecit, & stupendis miraculis declarauit, in spiritu & veritate inuocemus, celebremus, confiteamur, nosq; certis limitibus ab inuocatione Turcarum, Iudæorum & Ethnicorum segregamus, præsertim cum longè à regia via aberrant, & ideo varijs fluctibus dubitationum submersi, naufragium tandem faciunt. Adhæc, ipsi Deo non modum neque tempus præscribere debemus, quomodo & quando iuuare debeat. Nec non statuemus, magnum esse discrimen, quando petis à Deo bona spiritualia, & quando desideras corporalia. Et quidem hæc bona omnia, nobis per & propter Christum tribuuntur. Habemus autem hæc de re pulchram imaginem.

I.

Propiciatorium est sedes Dei: ita Christus verè sedes est Dei, quod in Christo verè est diuina natura, & ad hunc alligata est Ecclesia, non exaudimur nisi propter ipsum. Quare inuocantes sine agnitione, & sine fiducia Christi, repelluntur à Deo, vt omnes ignari Euangelij. Supra hanc Cherubin duo stant alas iungentes & sese contuentes. Hi significant ministerium doctrinæ in vtroque testamento, & sunt iunctæ alæ, & faci-

cia

IMAGINES.

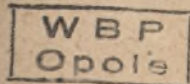
cies se mutuo contuentur, vt consensus doctrinæ significetur. Eadem est vox Prophetarum & Apostolorum, de peccato, de liberatione per Christum, de vita æterna. Denique de vera agnitione Dei, & de vero cultu Dei, qui pro nobis victima factus, sustinuit iram Dei effusam in se, quasi ipse peccata nostra admisisset. Huius iræ, doloris, confusionis, ignominie, humilitatis magnitudinem, nulli angeli, nulli homines eloqui possunt. Sed tamen mentes excitandæ sunt ad tantæ rei cogitationem.

II.

Dicitur de Noha, odoratus est Deus odorem suauitatis, id est, delectatur sacrificio Nohæ, id est, inuocatione & gratiarum actione, laude & doctrina. Mira est autem metaphora in verbo odorandi, sumta à ritu veteri. Quia tunc Deus sacrificia odorabatur, cum diuinitus incendebantur, id erat singulare testimonium, quod placerent & acciperentur. Cæterum generaliter sacrificia conferuntur odoribus, & addebantur odores, quia omnia opera debent esse odor, id est, late sparsa & bene fragrans de Deo fama, id est, debent referri ad celebrandum Deum, vt alij bona doctrina & bonis exemplis inuidentur.

B

Cæ-

III.

Cœcus & Cananæa petunt fide sanationem propter hunc dominum, nec deterrentur ab eo conspectu suæ indignitatis: Ita nos confugere ad hunc Dominum, fide petere & expectare necessaria beneficia debemus.

IIII.

Vetus consuetudo fuit hæc, sedere ad aram, & puerum filium principis tenere, & ostendere patri, ac obtestari patrem per filij amorem, vt supplici parceret. Hunc morem à primis parentibus acceptum esse consen-

tane-

raneum est, qui multos politicos ritus voluerunt esse commonefactiones de rebus diuinis: Ita nunc pij in multis regionibus in magno dolore sedent ad aras, & supplices orant Deum propter Filium, vt seruet Ecclesiam, & pias familias, coniuges & paruos natos in ea, nec sinat bellis ciuilibus & Turcicis fieri vastationes, & deleri doctrinam & disciplinam. In hoc numero supplicum præcipue scholasticos esse oportet, & veris gemitibus petere à Deo propter Filium, & vt seruet Ecclesiam, & seruet ipsos in ea, & abscondat eos, vt Dauid inquit: in tabernaculo suo & ad aram.

V.

Cum Lacedæmonij Themistoclem fugientem ex Græcia sequerentur, vt ipsum interficerent. Fugit primum ad Admetum, regem Molossorum, qui cum ei inimicus esset, monitus ab vxore Admeti, factus est ei supplex hoc singulari ritu, quem docuerat eum regia coniunx, cum domum veniret Admetus, stabat in vestibulo ad aram Themistocles, tenens manibus filiolum Admeti & patri ostendens, propter eum orat se supplicem recipi, sibi parci, nec dedi se hostibus. Hic ritus propter filium petendū iudicabatur.

B z tur

IMAGINES.

tur esse sanctissimus. Dedit igitur & Admetus aliquantisper tutum hospitium. Sed cum timeret Græcos, qui poscebant eum sibi dedi, curauit eum in Asiam transuehi.

VI.

Quare inde sequitur precationem omnem, quæ fit non in Christi nomine esse ut impiam, sic & irritam & inanem. Et sicuti Ethnici à Iunone diuitias, à Pallade sapientiam, à Venere felices amores, à Marte victorias, & ab alijs alia petebant: Sic & Papistæ sanctos varios in vnaquaque inuocauerunt necessitate.

VII.

Vt Argiua sacerdos inuocat Iunonem fiducia sui sacrificij, & somniat propter hos ritus seruari totam gentem Argolicam: Sic Franciscanus Deum inuocat fiducia suorum rituum, & totas ciuitates propter tales ritus seruari putat.

VIII.

Nec nostrum est, præscribere Deo modum & tempus: sed hæc ipsius consilio prorsus commendanda sunt, ut oculi nostri interim non res ac euentus: sed Deum intueantur, & accendamus ad inuocationem. Huius regulæ imago illustris extat in historia
Iudith

IMAGINES.

Iudith capite 8. cum rescisset Iudith sacerdotem præscripsisse Deo quinque dierum spacium obiurgans sacerdotem inquit: Qui estis vos, qui tentatis Deum? hic sermo magis irritat iram, constituistis Deo tempus opitulandi.

IX.

Porro obseruandum est, Deum velle ut non solum pro nobis: sed pariter & pro alijs oremus fideliter. Ut pro rege Abimelech precatur Abraham, & Iacob benedicit regi Aegyptio, quia à Ioseph acceperat doctrinam de vera Dei inuocatione. Sic sapissime Moyse orauit pro Dei populo. Multa præterea exempla habemus in nouo Testamento de hoc mutuo officio. Sic Samuel orat pro populo suo. Absit, inquit, à me, quò minus cessem orare pro vobis. Deprecatur & Daniel, Petrus & Iohannes orant pro Samaritanis, ut acciperent Spiritum sanctum.

X.

Iosaphat rex timore percussus propter exercitum, confugit ad Dominum in oratione, ut liberet eum. Memento quomodo Moses potius precibus sanctis orando deuicit Amalech, non ferro pugnando.

IMAGINES.

XI.

Ezechias audiens blasphemias & impetum magnum Sennacherib, orauit ad Dominum pro redemptione.

XII.

Iudas Maccabæus cum hostibus congressurus, orat & triumphat. Quando vero non orarunt, fusi & prostrati sunt.

XIII.

Omnes ferme Psalmi, orationes sunt ad Dominum, Imo nulla necessitas nos potest premere, quam Dauid non esset complexus in hisce precationibus, in quibus antidotum & præsentem medicinam & portum ostendit, vt ita emergere piè possimus.

XIIII.

Et sicuti Dauid ad Dominum clamauit, & pueri in medio fornacis orant, & Daniel in medio captiuitatis, Susanna derelicta ab omnibus orat, Ionas in ventre piscis suas effundit preces, Christus ipse tempore tribulationis & passionis orat, effundens sanguinis guttas, Stephanus inter medios lapidantes orat, & dum Petrus in Actis capite 12, seruatur in carcere, oratio fit ab Ecclesia pro eo, Paulus etiam prostratus è coelo orat in Damasco: Sic nos omnes solum Deum in-

uoca-

IMAGINES.

uocare debemus, qui non tantum serio mandatur vt oremus: sed simul addit promissionem certissimam & verissimam, preces pias & sobrias nubes coeli penetrare & in coelo ascribi. Imo CHRISTVS ipse formam & modum orandi nobis præscripsit, Er hat vns gleich selbst die supplication gemacht / oder ein vorschrifft vnd literas commendationis oder ein pastort vnd geleits brieff an seinen himelischen Vater gestelt vnd gegeben.

Pater noster qui es in coelis.

B 4 In

IMAGINES.

In more positum est vt titulum tribuamus magnis dominis, quando cum illis sumus acturi vel locuturi: Eo modo in hac præfatione Deum piè & modeste alloquimur, vt eo modo beneuolentiam captemus, Sed de hac re infra copiosius audiemus,

PRIMA PARTIS TITULUS.

Sanctificetur nomen tuum.

Effice, vt verè agnoscaris, vt vera docean-

IMAGINES.

ceantur, per quæ gloria tua verè patefiat, vt te rectè inuocent & colant homines, fac vt vox Euangelij verè & late spargatur, & rectè accipiatur, & vt multi homines vera inuocatione & obedientia Deum celebrent.

I.

Vt luna à sole lucem accipit: ita in Ecclesiam transfunduntur à filio Dei lux & calor. Agnitio Dei accensa per vocem Euangelij & Spiritus sancti, accendens amorem Dei & alios motus salutares.

II.

Dominus Philippus: Sæpe mihi cogitanti de vita communi, si quando minister noctu præcedit, lichnum gestans inclusum laternæ, venit in mentem, politias similes esse laternæ, doctrinam cœlestem lichno. Ac vt laterne in tenebris sine lichno nullus vsus est: Ita vrbes extincta agnitione Dei, & rerum bonarum doctrina, inutiles moles esse.

III.

Porro cum fides sit ex auditu, necesse est vt verbum diligenter & sæpe audiamus, sicuti Maria delegit partem optimam. Imo secuta est magna hominum multitudo Christum in desertum, reliquens interea domos, rem familiarem, non habens secum victum.

B s Addo

IMAGINES.

Addo quod non cogitauerunt impium tyrannum Herodem ideo eos interficere posse, sicuti ante paucos dies virum optimum & sanctissimum Iohannem baptistam occiderat.

IIII.

Sic noluit per angelum instituere Cornelium: sed mandauit ei, vt accerteret Symonem Petrum, & ille doceret quid eum oporteret facere. Sic Ananias ad Paulum mittitur, vt accipiat visum.

V.

Quod autem verbum Dei, per quod Dei nomen sanctificatur, sit efficax, apparet inde. Tentatus Christus à Satana, respondit per scripturas. Phariseos se tentantes, vincit scripturis. Defendit discipulos contra Phariseos ex scripturis. Christus corripit Sadduceos velut nescientes scripturas, Marci 12. Luca 4. inquit, scripturam Esaie in se completam. Duobus discipulis sensum aperit, vt intelligerent scripturam. Scripturas citat Paulus Rom. 4. 9. 11. 15. Petrus conuertit breui predicatione tria millia animarum, citans ex Propheta Ioële. Eunuchus conuertitur in Actis VIII. per Esaie concionem, quam apostolus Philippus explicauit.

Com-

IMAGINES.

Commendatur Apollo, quod fuit vir potens in scripturis, & vehementi spiritu conuincebat Iudæos, Iesum esse Christum. Sæpe Apostoli citant sacræ scripturæ loca. Euangelistæ passim indicant completas esse scripturas de Christo.

VI.

Præterea est obseruandum, quod Deus illos omnes, qui huic uerbo repugnauerunt, & magis tenebras quam lucem dilexerunt, grauiter ad pœnas rapuit, vt Adam & Heua, quia non obedierunt voci diuinæ, expulsi sunt extra Paradisum, Genesis 3. Filij Israël quoties contra mandatum Domini agunt et peccant, corripuntur, vt legimus in Mose & Prophetis. 1. Regum 13. propheta Dei prædixit Ieroboam destructionem altaris sui, & contra Dei mandatum manens in domo alterius Prophetæ, à Leone occisus fuit in via. 2. Regum 20. vir quidam de filijs prophetarum, qui noluit parere voci Domini, à leone iam percussus interiit. Saul præuaricatus est Domini mandatum, quod præceperat & non custodiuit illud, interfecit eum Dominus. 1. Paral. 10. Ionas qui fugit comprehenditur, & eijcitur in mare, Ionæ 3. Non dicam nunc quomodo Dathan & Abiron viui à terra

IMAGINES.

terra absorpti sunt, ideo quod sanctificationem nominis diuini negligebant. Saul abjicitur à regno. Iezabel 2. Regum 9. præcipitatur & à canibus comeditur. 2. Regum 25. Sedechias mittitur in Babylonem, & excrucatur. Herodem angelus Domini percussit, eò quod non dedisset gloriam Deo, & erosus à vermibus, expirauit.

VII.

Hoc in loco considera, quomodo & quanta maiestate Lex sit data & promulgata in more Sinai, & in nouo testamento quomodo datus sit Spiritus sanctus in festo Pentecostes.

VIII.

De comedente exiuit cibus, & de forti egressa est dulcedo. Significatum est, Euangelium non nisi ab ipso Christo proferri ex sinu æterni Patris & Ecclesiæ pateferi. Et venustissimè significatum est, Ecclesiam doctricem audiendam esse, & ministerium Euangelij esse venerandum: ideo enim addit expositionem: si non arassetis. Significat autem Leo mortuus, mortem superatam in ipso Christi corpore. Ex hoc corpore mel & apes, hoc est, Euangelium & Ecclesia nascuntur. Est quæ Euangelium cibus, quò iusticia & vita æterna in credentibus restituitur.

O rem

IMAGINES.

IX.

O rem miseram, & omnium piorum lachrymis deplorandam, ut ille in tragœdia Euripidis ad Menelaum inquit: Barbarus factus es, longa commoratione inter barbaros: Ita Ecclesia longa commoratione inter barbaros Monachos, linguam maternam dedidit. Ac dolendum est, præcipuarum appellationum significationes, vel amissas vel obscuratas esse, videlicet fidei, sacrificij, gratiæ, iustificationis.

X.

Rectè igitur sermo à Platone vocatur seminarium doctrinæ. Iam sicut ea quæ ex terra nascuntur, si semen vel ignobile sit, vel aliquo vicio corruptum, malignè proueniunt, degenerant messes & plantæ: ita cum genus sermonis est sordidum, corruptum ac vitiosum, corrumpitur illo vicio, ipsa doctrina quoque obscuratur, ac sæpe peruertitur veritas ipsa. Quod ita fieri, non est ut miremur. Non enim aliud est instrumentum, magis proprium, vel pulchrius vniuersæ doctrinæ, & si hoc sit in artibus, multo magis factum est in Ecclesia.

XI.

Hester non tantum apud Regem deprecatur

IMAGINES.

catrrix est pro populo: sed multo magis apud Deum: Ita sanctæ matronæ in nostro cœtu sunt deprecatrices pro familijs, & pro tota Ecclesia, & earum precatione multas poenas leniri non est dubium. Sed copiosius hac de re infra.

SECUNDA PE.

TITIO.

Adueniat Regnum tuum.

Sparfa

IMAGINES.

Sparfa Euangelij voce, regas etiam nos Spiritu sancto tuo, effice vt verbo tuo credamus, inchoa in nobis regnum tuum, vt fiamus hæredes regni tui, & destruas regnum Diaboli, horribiliter grassantis in genere humano, & passim impellentes homines ad Epicureum Dei contemptum, aut colenda idola, scelerata homicidia, libidines, mendacia & alios furores. Aduersus hæc mala defende nos æterne Pater Domini nostri Iesu Christi, & rege nos Spiritu sancto tuo, sicuti dixisti, effundam de Spiritu meo. D. Lutherus explicat ita, in paruo suo Catechismo. Regnum Dei venit etiam per se, sine nostra oratione: sed petimus hac precatione, vt ad nos quoq; perueniat. Qua ratione fit istud? Cum Pater cœlestis dat nobis suum sanctum spiritum, vt suo sancto verbo, per suam gratiam credamus, ac piè hic temporalem, illic æternam vitam agamus.

I.

Sæpe audiuius quomodo Zachæus ascendit in arborem sycaminum &c. Est pulchra imago, si regnum Dei ad te venire debeat, necesse est vt Christum videas, sis in cœtu discipulorum doctrinam Prophetica

&

& Apostolicam, voce Legis, & coherceantur membra, & cor arguatur, & foueatur Euangelio. Athenæus scalpi inquit, & deinde flatu Zephyri molliora & matura sycamina fieri, quod ipsum quoque concinnum est ad allegoriam: dulcissimis Zephyris Spiritus sancti corda foueri.

II.

Narratio de semine commonescit nos de Ecclesia de qua inquit filius Dei, proferens Euangelium ex sinu æterni Patris, Exijt semi-

seminans, Hoc semine colligit Ecclesiam omnibus temporibus. Hæc doctrina in symboli articulo cogitanda est, cum dicis, Credo esse Ecclesiam catholicam.

III.

Apum ingenia, labores à Deo nobis proponuntur, sunt castæ, frugales, non generantur concubitu, non ex putrefactione ut muscæ &c. sed ex rore, quem inuehunt in suas cellulas, sed reparantur, & restituuntur apes ex putrefactione bouis. Ecclesia gignitur ex rore cœlesti, id est, verbo Dei, & simul mouente per filium Dei & Spiritum sanctum. Deus proposuit ista spectacula ad nos commonefaciendos.

IIII.

Deus voce Euangelij colligit Ecclesiæ reliquias, tanquam tabulas ex naufragio, sicut ante Babylonicum exilium collegit reliquias per Ieremiam, ante excidium Hierosolymæ per Baptistam, Christum & Apostolos, & eorum discipulos. Miro enim modo Deus Ecclesiam suam regit, instaurat collapsam, & seruat, puniens interim impiam multitudinem varijs cladibus, ut ordine ostendit series Historiæ omnium temporum.

IMAGINES.

V.

Vt teneræ plantulæ crebra rigatione
soudæ sunt: ita crebra lectione, comme-
moratione, & multis exercitijs alenda & con-
firmanda est doctrina.

VI.

Er quanquam interdum segetes vel
æstu intempestiuo intereunt vel imbribus
strangulantur, nec tamen ideo agricultura
deferenda est: sic non debemus officij nostri
partes & stationem deferere quando non
semper semen in bonam cadit terram, sed
sæpe circa viam, vel super petram, vel inter
spinas &c.

VII.

Daniel inquit, sine manu conteretur, si-
gnificat ante extremum iudicium ventu-
ram Euangelij renouationem, in qua auto-
ritas Pontificum labefactabitur sine armis,
hoc est, docendo reprehenduntur errores
Pontificij, renouata luce Euangelij.

VIII.

Est etiam valde necessarium, si regnum
Dei ad nos venire debeat, vt scholæ sint Ec-
clesijs iunctæ. Semper enim Ecclesijs fre-
quentioribus collegia adiuncta fuerunt. Vt
enim Prophetas agmina comitabantur au-
dito-

IMAGINES.

ditorum, vt testes doctrinæ prophetiæ &
propagatores essent: Ita Apostoli, cum Ec-
clesias constituissent, delecta agmina habe-
bant studiosorum, qui eos familiariter au-
diebant, & se totos inquisitioni doctrinæ
dedebant, vt ad posteritatem testes essent de
vera sententia Apostolorum, & succederent
in munere docendi. Sic Iohannem Polycar-
pus, & multi alij audiuerunt. Et fuisse ante
Gothica tempora tales in Germania Eccle-
sias ac scholas, multa vetera monumenta
ostendunt.

IX.

Necesse est etiam vt Deus hoc regnum
conseruet, contra diaboli & mundi poten-
tiam. Extat apud Esaiam consolatio, quam
necesse est nos sæpe in hac languida & deli-
rante senectâ mundi cogitare. Sic enim in-
quit Deus: Ego vos gestabo etiam in sene-
ctâ. Omnino significat Deus, magnam im-
becillitatem fore generis humani, magnas
rerum confusiones, magnas ruinas imperio-
rum in extrema mundi senectâ. Quare de
hoc ipso tempore adfirmat, se nobis esse opi-
tulum. Hac nos consolatione erigamus,
& speremus Deum reliquias Ecclesiæ serua-
turum esse, Et quidem ibi seruaturum, vbi
sunt pia veræ doctrinæ studia.

Vt cunas Iohannis Baptistæ, vt matrem puerperam, & ancillulam puerperæ Mariam grauidam, vt cæteras sanctas matronas, forma, virtute & sapientia præstantes, passim uagantibus petulantissimis militibus, defendit Deus, æternus pater Domini nostri Iesu Christi, conditor coeli & terræ: Ita nunc quoq; seruet hanc Ecclesiam in magnis periculis & doloribus, inuocantem ipsum, nec sinat extingui doctrinæ suæ studia, cum quidem videmus nos nulla habere præsidia.

Quam

Quam pulchrè Christus pinxit nobis Ecclesiæ imaginem in Lazaro, qui egens & laceratus, vlceribus iacet in festibulo diuitis, à quo negligitur & fame necatur, sed tamen testatur eum sibi curæ esse, cum angelos ad ipsum mittit: Ita iacet Ecclesia in regum & principum imperijs, Et non solum negligitur, sed etiam conculcatur. Respicit tamen eam DEVS, & mittit aliquot Angelos & principes, à quibus defendantur, nec opprimi aut deleri eam sinat. Vidua Sarepta-na exceperat Heliam hospitio, cum annona esset arctissima, pro quo beneficio Deus eam durissimo illo tempore benignè pauit: Ita sciant omnes Deo gratum esse officium iuxta vocationem, iuuare & ornare ministerium Euangelij. Econtra vero grauissimas pœnas daturi sunt tyranni atq; impij, qui vel contemnunt, vel etiam oderunt, & opprimere ministros Euangelij conantur.

Apparet angelus Danieli in colloquio, attingit eius labra, & recreat consternatum, semper enim filius Dei Ecclesiæ adfuit, eamque defendit contra furores Diaboli. Textit

IMAGINES.

populum in mari rubro, & in deserto, defendit Iosue, Gedeonem, Samuelem, Dauidem, Eliam, Eliseum & alios fideles gubernatores sui populi.

XIII.

Deus Ecclesiam seruat, vt stantem populum Israël in mari rubro seruabat.

XIIII.

Valerianus fuit initio mitis erga Christianos: sed postea à Mago Aegypto est incitatus, vt persecutionem moueret, qui persuasit etiam ei, vt humanas hostias mactaret. Non diuturnus fuit hic furor. Profectus enim anno quarto imperij in orientem Valerianus contra Persas, victus & captus est à rege persico Sapore, qui aliquot annos, quoties equum conscendit, pedem ceruici Valeriani imponens, pro scabello eo est vsus, tandem in extrema senectâ viuenti à ceruice cutem an pedes detraxit. Id insigne exemplum inconstantiae fortunæ consideremus: sed simul etiam iudicium Dei agnoscamus, qui sic puniuit crudelitatem, quam aduersus Ecclesiam exercuit, & impietatem in mactatione humanarum hostiarum. Et deploremus tantos furores in summo imperij fastigio.

Et

IMAGINES.

XV.

Et sicuti Antiochus tradebat pontificatum Epicureis sacerdotibus, qui prophana- tionem templi ridebant: Ita nunc honores & opes dantur his, qui fortiter seu scriptis seu sententijs tuentur idola, & fingunt pretextus.

XVI.

Dies III. Februarij est dies Basilij Cæsariensis, cuius excellens fuit eruditio & virtus. Decet nos & de doctrina ipsius cogitare, & de certaminibus. Fuit enim illius ætas turbulenta & plena atrocium dissidiorum. Et in ipsum incurrit magna phalanx Arrianorum, instructa Valentis Imperatoris tyrannide. Nunc similia accidunt. Oppugnatur & nos à multis inimicis, qui armati sunt & Principum potentia & factionibus indoctorum. Sed precemur filium Dei, dominum nostrum Iesum Christum, custodem Ecclesiæ, vt nos protegat, sicut & Basilium texit.

XVII.

Sicuti Saul dimicat pro regno, & conatur opprimere Dauidem: Et sicuti ille pre-texit ius aduersus seditiosum: Ita impij doctores violentiam & fraudem titulo & specie iuris excusant.

C 4

Da-

IMAGINES.

XVIII.

Daniel obiectus est Leonibus propter verbum Dei: Ita & nos oportet propter verbum Dei perpeti acerbissima odia hostium.

XIX.

Requiritur etiam vt nos summo studio incumbamus in hoc, quando regnum Dei ad nos venire debeat, vt sint pia agmina docentium, ac vt discentes omnem lapidem moueant, vt ministerium conseruetur, præsertim cum multi hac in re, hoc ultimo & exulceratissimo tempore in vtramq; aurem dormiant. Vt autem in acie dispositi sunt certo ordine milites, vt in præliando alij alijs succedant: Ita in Ecclesia diuino consilio doctores & testes vera autoritate præditi alij alijs successerunt. Viuentem Adam audiuerunt aliquot seculis Seth, Enos, & Henoch. Viuentem Enos audiuit Noha, hunc post diluuium posteri annos trecentos & quinquaginta audiuerunt, cui Sem filius qui principes Ecclesiæ ante diluuium, & postea nouam rerum naturam vidit, successit Abrahæ magister.

XX.

Et sicuti requiritur vt sint docti & pii con-

IMAGINES.

gioncinatores: sic necesse est vt habeant quoq; mediocrem sustentationem. Illustrissimus princeps dux Saxonix Elector, pio & vtili consilio transtulit redditus sacerdotiorum ad scholasticos, & his frui bona cupit ingenia, quæ olim vsui reipublicæ esse queant. Hæc cura pertinet ad Principes, vt Ioseph in Aegypto sacerdotibus & discipulis constituit certos redditus. Et Daniel & eius collegæ, regis liberalitate sunt instituti. Sic & Abdias pauit aliquot Helix auditorum,

XXI.

Qui dederit alicui ex minimis horum tantum aquæ potum propter doctrinam, Amen dico vobis, non perdet mercedem. Et exempla sunt illustria, viduæ Sareptanæ, quæ excepit Heliam. Abdix 1. Regum 18. qui centum Prophetas in speluncis abditos defendit & pauit. Ezechix 2. Paral. 31. Aethiopsis qui seruat Ieremiam.

XXII.

Exulat Elias apud viduam Sareptanam, cum impij sacrificuli in regno florent dignitate & opibus: Ita plerumq; vera Ecclesia habet hospitia tenuia, & magnæ opes sunt penes Euangelij hostes. Quare sciamus

IMAGINES.

nos nostram inopiam boni consulere debe-
re, eamq; arte ferre. Neq; tamen nobis dees-
sunt hospitia. Nam & librum celestis do-
ctrinæ, & studia alicubi conseruari oportet.

TERTIA PE.

TITIO.

Fiat uoluntas tua sicut in cœ-
lo & in terra.

Da ut omnes tibi in terra obediant, da

VI

IMAGINES.

ut pastores Ecclesiæ, reges, magistratus, do-
ctores, discipuli, ciues, suo loco singuli offi-
cium rectè & fideliter faciant, ac omnes tibi
obediant, sicut angeli in cœlo tibi obedi-
unt &c.

De hac tertia petitione in secunda par-
te Imaginum audiuius, quando Decalo-
gum explicauimus. Nam in lege Deus docet
de sua voluntate, quid facere & quid omit-
tere debeamus.

I.

Habemus autem clarissima exempla in
sacris literis, quomodo Deus illos puniuit
horribiliter, qui contra Dei voluntatem ali-
quid facere non dubitauerunt.

1. Benignè admonuit Loth Sodomitæ,
sed quia non obtemperarunt, igne pereunt.
2. Vxor Loth non audiens consilium an-
geli, & retrospecti, vertitur in statuam sa-
lis.
3. Fratres Ioseph non acquiescentes con-
silio Ruben, ut redderent Ioseph patri suo,
veniunt in discrimen magnum.
4. Israël Num. 17. non acquiescens mo-
nitis Moysi, & ascendens in montem, percuti-
tur à Chananæo.
5. 1. Regum 12, Roboam, quia non audi-
uit

IMAGINES.

uit salubre consilium seniorum, perdidit regnum.

6. Danielis 4. Nabuchodonosor non acquiescens monitis Danielis, versus est in bestiam syluæ.

7. 1. Macchab. 5. Ioseph & Azarias non acquiescentes consilio Macchabæi, & volentes sibi facere nomen, perdidērunt & nomen & rem.

8. Matth: 24. de seruo illo malo, qui dicebat in corde suo: Cunctatur dominus meus venire, cœperitq; percutere conseruos, imo edere & bibere cum ebrijs &c.

9. Matthæi 25. de seruo cui dominus dedit talentum, atq; nihil erat lucratus,

II.

1. Exempla illorum qui promptè obediuerunt. Abraham Genesis 22. fuerat paratus etiam filium necare ex Domini præcepto.

2. De Iosue dicitur: Non præteriiuit Iosua de vniuersis mandatis Domini vnum quidem verbum.

3. Susanna maluit incidere in manus hominum, quam præterire mandatum Dei.

4. Plures sancti maluerunt trucidari à rege Antiocho, quam legem Dei transgredi.

5. De parentibus Iohannis Baptistæ scribitur

IMAGINES.

tur, quod erant incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus Domini, sine querela.

QUARTA PETITIO.

Panem nostrum quotidiana
num da nobis hodie.

Da victum, pacem, defensionem, bonam
valetudinem, vt labores vocationum
per-

IMAGINES.

perferre possimus, successum in rebus gerendis iuxta vocationem, liberorum educationem, mediocrem tranquillitatem, hospitia, politias honestas, disciplinæ, iuris & iudiciorum custodes, & non dissipatas seditionibus, laxatione disciplinæ, aut bellis.

D. Lutherus.

Deus dat quidem omnibus panem quotidianum, quamuis non petamus, etiam malis hominibus: sed nos precamur hac petitione, vt cognoscamus hoc, atq; ita panem nostrum quotidianum cum gratiarum actione accipiamus.

*Quid autem significat panis
quotidianus?*

Significat omne quod ad vitæ necessitatem ac sustentationem pertinet, veluti cibum, potum, vestes, calceos, domum, agros, pecudes, pecuniam, diuitias, probam coniugem, probos liberos, probos seruos, probum ac fidum magistratum, bonum reipublicæ statum, commodam aëris temperiem, pacem, sanitatem, modestiam, honorem, bonos amicos, fidos vicinos, & id genus alia.

I.

Lectio Euangelicæ historiæ de panibus,
testa-

IMAGINES.

statatur etiam inopi agmini, quod Filium Dei concionantem sequitur, mirabili modo victum præberi ab ipso Filio Dei custode sui cœtus. Cui etiam gratias agamus, quod hactenus magna clementia poenas mitigauit, & nunc messem largam præbuit.

I I.

Quoties aspicias positos in mensa panes, prima esse de Deo & de prouidentia cogitatio debebat, quod singulari Dei consilio sit instituta cognatio frumenti cū humano corpore

IMAGINES.

pore, vt verti in succum, sanguinem & nutrimentum possit. Seruare nos Deus etiam sine cibo & sine remedijs poterat: sed voluit hanc vitam multis presidijs indigere, ut com monefacti nostra necessitate, agnosceremus artem opificis, qui singulis necessitatibus sua praesidia condidit. Inde palam est, hanc rerum naturam, in qua praecipuae partes mirando ordine distributae sunt, non extitisse casu: sed ab aeterna mente architectatrice esse conditam. Deinde & hoc est cogitandum, verè diligi genus humanum à Deo, cum videamus hoc pulchrum domicilium, coelum, & intra hunc orbem terram, quae nobis sedes esset, & plurima terrae ornamenta praecipue ad nostram vtilitatem condita esse. Etsi autem propter naturae humanae infirmitatem, valde negligenter haec opera & consilia Dei considerantur: tamen repugnandum est infirmitati, ideo Deus vitam regi vult doctrina & disciplina, vt contra hanc segnicie, quae nobiscum nascitur, mentes adfuefiant commonefactione doctrinae & honestis exemplis ad ipsius agnitionem & celebrationem.

III.

Apud Haggæum inquit Deus: se daturum esse fruges copiosius, si instauratio-

nem

IMAGINES.

nem templi populus adiuuet. Hoc & nunc diuites considerabunt.

IIII.

Debemus etiam libenter alijs dare de nostris panibus. In Euangelica historia, post distributionem superest magnus cumulus reliquiarum. Significatum est, compensari eleemosynas magnis praemijs, & non minui facultates, sed defendi & augeri diuinitus, vt scriptura docet: date & dabitur vobis. Et vult nos exercere fidem & expectationem auxilij Dei in hoc officio liberalitatis: sicut ostendit in exemplo viduae Sareptanae. Est & hoc insigne, quod Apostolis mandatur distributio, vt gubernatores praecipue admoneantur de cura pauperum. Item crescunt cibi in manibus Apostolorum, quia piorum contrectatio & societas est felix: sicut dicitur de Abraham, Propter te benedixit nobis Deus. Vult etiam comparci res, ad nostras & aliorum necessitates, & detestatur luxum & profusiones, quando inquit: colligite fragmenta, ne quid pereat. Testè & doctrinam significat. Hanc proponant doctores, & colligant reliquias, curent propagari veras enarrationes, ne lux doctrinae ad posteros extinguatur. Sportae verò signifi-

D cant

cant literas & scholas, in quibus doctrinam custodiri necesse est.

V.

Leuitici 33. Tempore messis si quid remanserit in agro de vuis aut oliuis, aut fructibus, viduis & pupillis & aduenis relinquatur colligendum: vt benedicat tibi Dominus tuus. Deut. 24.

VI.

1. Daniel suasisit Nabuchodonozori, vt eleemosynas daret.
2. Liberales fuerunt in pauperes, Macedones & Corinthij, 2. Corinth. 8.9.
3. Commune decretum erat Apostolorum in prima ecclesia, vt pauperum memores essent.
4. Discipuli prout cuiusque suppetebat proposuerunt mittere in subsidium habitantibus in Iudæa fratribus.

VII.

Nec est peccatum habere diuitias, si rectè tantum illis vsus fueris.

1. Abraham fuit diues, retulitque possessiones multas ex Aegypto.
2. Isaac vehementer magnus est effectus, habuitque possessiones ouium & iumentorum, &c. Genesis 25.

3. Iacob

3. Iacob attulit secum à Laban oues, & substantiam multam nimis, quia benedixerat Dominus ei. Genesis 33.

4. Genesis 41. Ioseph factus est princeps & dominus frumentorum in Aegypto.

5. Genesis 47. duodecim Patriarchæ, filij Iacob, habuerunt diuitias oues & boues.

6. Dauid rex habitauit in domo cedrina, posseditque aurum & argentum multum nimis, ex dono principum, gentium, & ex spolijs eorum: fecitque Dominus ei nomen grande, iuxta nomen magnorum, qui sunt in terra.

7. 1. Reg. 3. Salomoni diuitias dedit, quas non post illum alius regum possedit.

8. Ezechias, & Iosias reges Iuda, multas habuerunt diuitias, nimisque inde reipublicæ profuerunt.

9. Tobias habuit vnde eleemosynam distribueret.

10. Iudith diues, tum ex substantia propria, tum ex spolijs Holofernitis, quæ dedit illi populus, & in diebus suis processit cum magna gloria: sed rectè utebatur diuitijs, ieiunans omnibus diebus.

11. Hester diues fuit, sed abominabatur delicias illas & pompas dicens: Tu scis necessitatem meam quod abominabor signum super-

D 2 bia,

IMAGINES.

biæ, & gloriæ meæ, quod est super caput meum.

12. Possessio Iob fuit 7000. ouium, & 3000. camelorum, quinquaginta quoque iuga bouum, 500. asinæ, & familia multa nimis.

VIII.

Debemus etiam esse hospitales.

1. Abraham angelos hospitio recepit, Genes. 18.
2. Loth, qui & ipse suscepit angelos, putans homines esse, Genes. 19.
3. Laban vitro inuitans seruum Abraham, præbens camelis paleas & fœnum.
4. Raguel liberaliter recepit Moysen profugum, Exod. 2.
5. Vidua Sareptana, apud quam habitauit Elias, 1. Reg. 17.
6. 2. Reg. 4. Sunamitis hospes Elisæi.
7. Iob capite 31. foris non permanit peregrinus, ostium meum patuit peregrino.
8. Zachæus, qui recepit dominum Iesum, Luc. 19.
9. Simón Coriarius, apud quem Petrus hospitabatur, Act. 9.
10. In Actis 6. Lydda purpuraria, quæ recepit Paulum & complices suos, etiam obtestans eos.

II. Pu-

IMAGINES.

II. Publius princeps & ipse ethnicus, qui benignè recepit naufragantes.

12. Commendat nobis hanc aliquoties scriptura: vt, amate peregrinos, quia & ipsi fuistis aduenæ in terra Aegypti.

IX.

Petimus etiam, vt Deus bonum Magistratum dare nobis velit. In gemmis, quæ annulis obfignandi causa includuntur, sculpi solent imagunculæ, non illæ quidem otiosæ, sed res magnas significantes, qualis illa fuit Pelicani imago, qua vsus est in obfignandis literis sapientissimus Hispaniarum rex Alphonsus, cum inscriptione, Pro Lege & pro Grege.

X.

Audiui aliquando à Domino Philippo dicente: Habui nummum, quem mihi Vngarus donauit, ego donaui Camerario, qui fuit cusus tempore Traiani, in qua fuit imago vaccæ, & vitula lactens. Fuit signum pacis, quod ille princeps esset custos pacis, concederet pasci, rem pecuariam defenderet & conseruaret.

XI.

Imago est quod diligunt patremfamilias cum domo abfuit, omnes occurrunt re-

D 3 deunti,

IMAGINES.

deunti, & læti circumdant. Econtra cum malus paterfamilias domum redit, cohorescunt omnes & diffugiunt, & ipsi parietes iam tristiores videntur. Hæc imago bene est consideranda, & ad principes accommodanda.

XII.

Dictum Plutarchi: Principes imitentur solem, qui cum in summum fastigium venit, elatus in partem borealem, tardissime mouetur, ut tarditas cursum reddat tutiorem.

XIII.

Principes non exercere debent sæuitiam. Feruntur Lacedæmonij occidisse regij sanguinis puerum, quia solitus esset captas auiculas singulari voluptate necare. Nam ex eo coniecturam fecerunt, de ingenij sæuitia.

XIIII.

Petimus etiam, ut Deus parentibus dare velit filios obedientes.

1. Isaac immolandus et occidendus, libenter obedit patri Abraham, Gen. 22.
2. Ioseph obedit Iacob, eundo ad fratres, quos sciebat tamen sibi inensos, Genesis 37.

3. Ex-

IMAGINES.

3. Exemplum obedientiæ in Tobia.
4. Luc. 2. Iesus puer subditus parentibus, Imo in vltima mortis hora, Iohanni discipulo matrem Mariam commendauit.
5. Ad Philipp. 2. Obedit item patri suo usque ad mortem.

XV.

Item ut domini sint æqui erga suos ministros, hac de re habemus pulcerrimam imaginem. Antiquitas ethnica celebravit in fine Decembris Saturnalia, in quibus ut imago proponeretur aureæ ætatis, libertatis & æqualitatis, quam initio regnante Saturno fuisse ferebant. Serui in familijs, triduo conuiuia agitabant, ac heri ministrorum officia obibant, adstabant mensis, adferebant cibos, erant pincernæ. Hæc domestica permutatio non solum ad hilaritatem: sed etiam ad commonefactionem instituta fuit. Ut domini cogitarent de communi sorte humana, dominos posse in seruitutem venire, & seruis reddi posse libertatem, & iusticiam & beneficentiam erga seruos exercendam esse propter naturæ societatem. A talibus honestis conuiujs & ludis orti putantur ludi horum dierum. Sed barbaries hominum multa addidit, laruas, discursationes nocturnas & diurnas, vociferationes & alia pericu-

D 4 losa

IMAGINES.

Iosa paci, & indigna bene moratis hominibus.

XVI.

Petimus etiam hac petitione, ut tutores sint fideles ac diligentes, mortuis parentibus. Euripides commemorat quomodo Chresphontes tutor diripuit facultates pupillis. Postea à ciuibus interficitur, & eius coniunx fit furiosa ex dolore, & interficit suos natos, illæ poenæ sequuntur perfidiam tutelæ.

XVII.

Similiter ut Deus nostram conseruet valetudinem. Illa vox Cyclopis indigna est homine, qui ait, se nec Iouis fulmina, nec imbres metuere, nec terræ sterilitatem. Similis est oratio multorum indoctorum & barbarorum, qui & in tuenda valetudine temperantiam, & in periculis omnia remedia contemnunt. Ac ne cogitant quidem Dei dona esse remedia & artem, Sed hi cyclopes cum Deo & natura bellum gerunt.

XVIII.

Quod si parentibus debemus gratiam, quod vitam semel dederint, cur non item Medicis, qui sæpe amissam propè vitam reddunt?

Peti-

IMAGINES.

XIX.

Petimus etiam ut Deus pacem nostris temporibus benignè nobis velit concedere. Alexander Seuerus, disciplinam militarem seuerè rexit, iussit præconem clamare: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Hæc mandata tribunis militum dedit. Si vis esse tribunus: imo si viuere vis, manus militum contine. Nemo segetes atterat. Nemo salem, oleum, ligna auferat. Nemo ouem alterius rapiat. Annona sua miles sit contentus. Ex præda hostium, non ex lachrymis prouincialium habeat.

XX.

Sicuti apiculæ euolare pastum, & colligere roris succum, ac inde dulcissimum mellis liquorem stipare nequeunt, quamdiu aërentorum procellis & imbribus turbatur: sed in alueolis suis conclusæ, moestum ocium agunt: Ita si tumultus & bella existunt, studia discantium impediri necesse est.

QVINTA P E

TITIO.

Remitte nobis debita nostra,

D s sicut

sicut & nos remittimus debitoribus nostris.

Confitemur & agnoscimus nos circumferre peccata & multiplicem infirmitatem. Si enim diceremus, nos non peccata habere, ipsi nos seduceremus, & ueritas in nobis non esset. Ideoque obstrepit nobis indignitas nostra, ac deterret nos à te, Deus, ut trepidæ mentes fugiant te. Sed quia confitemur peccata nostra, fidelis es et iustus, ut remittas nobis peccata nostra, & quia iubes nos petere remissionem.

remissionem, haud dubiè eam petentibus propter mediatorem CHRISTVM dabis. Per hunc enim recipi nos & exaudiri credimus, scimus hunc Sacerdotem pro nobis interpellare, & hac fiducia ad thronum gratiæ accedimus. Vis autem & nos remittere debitoribus nostris, vis nos agere poenitentiam, & non perseverare in delictis contra conscientiam, nec tales peccatores exaudis. Non enim placent tibi ceremoniæ & preces eorum, qui perseverant in peccatis contra conscientiam. Ideo vis nos excitari ad poenitentiam, & emendare mores.

I.

Sancti lapsi eriguntur. Daud cum iussisset numerari populum, etiam postea agnouit errorem suum, cum Deus puniret populum propterea pestilentia, sed tamen deinde veniam impetrauit. Moses etiam trepidauit, quando percussit saxum: sed rursus erectus est, & postea adiuuatur à Deo.

II.

Multæ imagines in nouo Testamento nobis proponuntur, quod Deus peccata remittit.

mittit in filio prodigo, in Maria Magdalena, in illo seruo, qui magnam summam debebat, in latrone pendente in cruce, &c.

III.

Historia de negatione Petri, valde est insignis, & diligenter ab omnibus Euangelistis recitata, quam sæpe cogitare debemus propter has duas causas. Vt nos ipsos de nostra infirmitate admoneat. Et deinde, vt lapsi non desperemus: sed vt sciamus, voluntatem Dei esse, vt redeamus per poenitentiam & fidem, ad Deum, & non ruamus in despe-

desperationem & æternum odium Dei, sicut Iudas. Petrus ter negauit. Hi lapsus sunt manifesti & magni. Habemus autem & singuli multa & magna peccata, ideo non sumus superbi & securi: sed agamus poenitentiam, sicut clamat Dominus: Agite poenitentiam. Aaron habuit contritionem magnam, sicut de eo scriptum est: Dominus voluit eum contere, Dauid etiam fuit in magno dolore, quando eum obiurgauit Nathan, & sæpe postea, & quando pulsus est in exilium. Manasses abductus est captiuus, ibi etiam cœpit agnoscere sua peccata & dolere. Petrus etiam hic flet amarè. Hæc amaritudo significat ingentem dolorem cordis. Et quomodo fit contritio? Dominus eum aspicit, & hoc aspectu eum commonefacit, vt cogitet, quid egerit. Et Marcus expressè dicit, ἐπιβλεψὼν intentè cogitans, fleuit. Non sit talis in nobis duricies, vt nolimus cogitare de peccatis nostris & de ira Dei. Christus aspicit nos, commonefacit nos voce Euangelij, & trahit Spiritu sancto, sicut in Apocalypsi scriptum est: Sto ad ostium & pulso.

IIII.

Debemus etiam proximo remittere debita. Olim rex Aegyptius Sesostris vehi solitus

IMAGINES.

litus est in aureo curru, qui à quatuor regibus domitis trahebatur. Cum autem vnus ex illis regibus sæpe respiciens rotam intueretur: Interrogat Sefostris, cur toties respiciat? Intuens inquit rotæ volubilitatem, in qua citò ea quæ summa fuerant fiunt ima: cogito de nostra fortuna. Hac admonitione motus Sefostris, factus est modestior, & reges liberauit.

V.

Symbolum credentium, caritas. In hoc cognoscunt omnes, quòd discipuli mei sitis, si dilexeritis vos inuicem.

VI.

Hinc & Eucharistiam vocamus Domini Cœnam uel Agapen, quòd in illa, Domini facientes commemorationem, caritatem quoque ostendimus, & habituros nos pollicemur eam erga fratres.

VII.

Imperator Seuerus moriturus, deplorans humanas misèrias dixit: Omnia fui, & nihil mihi prodest. πάντα ἐγὼ νόμω ὁὐδὲν ἔμοι λυσίτελές. Filijs misit legendam orationem, quæ extat apud Salustium. Concordia res paruæ crescunt: discordia maximæ dilabuntur.

Et

IMAGINES.

VIII.

Et ideo quoque alijs remittere debemus, præsertim cum ipsi simus peccatores. Huc solet accommodari apologus Aesopicus de duabus manticis, de quibus Catullus inquit: Sed non videmus manticæ, quòd in tergo est. Finxerunt enim singulos homines, binas habere manticas seu peras, alteram ante pectus, alteram à scapulis tergoque proponentem. In posteriore, quæ in tergo pendet, nostra vicia gerimus, in quibus cœcutimus, in priorem manticam aliena vicia immittimus, in quibus lyncei seu oculatissimi sumus, adeò vt nec modus nec finis sit reformationum & censurarum.

IX.

Non excitet ambitio certamina inter ordines vel professores, sed cedant vtilitati communi priuatæ cupiditates, antefèratur tranquillitas publica priuatis affectibus. Hæc mihi cogitanti atque optanti, sæpe in mentem venit narrationis Plinianæ de duabus capris, quæ cum sibi occurrissent in ponte adeò angusto, vt spacium non esset, quo altera iuxta alteram præteriret, mirabili arte uiam sibi fecerunt. Altera enim prostratum corpus in pontem ita collocat, vt altera insistere prostrato corpori, et transire per illud posset.

Multa

IMAGINES.

Multa incidunt, vbi si nemo alteri cedat, magnos tumultos, existere necesse sit. Hæc monumenta in republica intelligere nos & frenare impetus nostros decet. Alij propter opes ac honores, alij propter partium studia interdum efferuntur: vbi multo rectius erat sese reprimere. Et vt illæ capellæ inter se cedunt, moderatione animi sanare offensiones debemus. Hæc si fecerimus, fauebit Deus scholæ & studijs nostris. Nam vtrumq; postulat, videlicet fidem in faciendo officio, & curam tuendæ concordiæ. Ac vtriq; virtuti promittit ingentiâ premia. Meministis enim parabolam Euangelij, vbi laudat Christus seruum, qui talentum bene collocauerat, & Psalmus de concordia inquit: Ibi benedictionem mandauit Dominus. Quid, quod Christus lauat pedes discipulorum, iubet nos exemplum imitari. Non est seruitus: sed virtus Deo grata, tolerare priuatas iniurias.

X.

Vt videmus in corpore oculos, os, manus. Oculi regunt corpus, manus regunt reliquas corporis partes minus honestas: Ita nobis præceptum est, vt aliorum vicia tegamus, & non exacerbemus & exulceremus alios.

IMAGINES.

aliorum mala reuelando: sic enim tolluntur e medio rixæ & lites.

XI.

Multi remittere alijs non volunt. Multi relabuntur post pœnitentiam, redit Diabolus assumptis septem, & canis redit ad vomitum. Sodoma post liberationem, cum ciues recepti essent virtute Abrahæ, non multo post deterrimis vicijs inquinata fuit.

XII.

Φιλοσοφία non significat frigidam beneuolentiam. Talis est in Ionatha, qui Dauidem de regno celsit. Cain vero fratrem occidit, inuidens ei honorem. Esau insidiarius est fratri prælato à Deo. Saul acerbissimè odit Dauidem regno destinatum. Et in tragædijs Atreus proponit fratri natos epulandos. Huiusmodi exempla sunt nobis proposita, vt cernamus quomodo Deus finat ruere homines impios, qui non reprimunt odia, nec caritatem amplectuntur.

XIII.

Quoddam genus est hominum in reprehendendis erratis oculatissimum, qui tamen ipsi nec gerunt quidquam, neq; suum officium faciunt. Sicut Cham nudum patrem irrisit, cum tegere potius deberet. Ita nos tegere errata aliorum debebamus, & in-
E terea

IMAGINES.

cereca officium nostrum diligenter facere,
Huc pertinet etiam illa Demosthenis sententia: Reprehendere est cuiusvis, corrigere non est cuiusvis.

SEXTA PER TITIO.

Et ne nos inducas in tentationem.

Ne sinas nos pertrahi à Diabolo ad impietatem & ad alia scelera, defende nos con-

IMAGINES.

tra Diaboli insidias, rege nos tua luce, tuis consilijs, neec sinas nos ruere deceptos nostris erroribus: aut impulsos imbecillitate carnis. Magna & admiranda sapientia & virtus fuit Davidis, hunc tamen videmus aliquoties impulsus, aliàs à Diabolo, aliàs humanis erroribus ruere. Cum igitur magna sit infirmitas omnium, tu nos æterne pater domini nostri Iesu Christi rege, & ostende nobis salutaria consilia in priuatis & publicis negocijs, & confirma corda nostra Spiritu sancto tuo, vt tibi obtemperent, vt simus non organa iræ, sed organa misericordiæ & vtilia Ecclesiæ.

I.

In Euangelica historia sæpe proponitur imago vtriusq; regni, tyrannidis Diaboli, & regni filij Dei, domini nostri Iesu Christi. Nos igitur commonefacti, cogitemus quam tristis seruitus sit eorum, qui non sunt liberati per filium Dei à furoribus Diaboli, grassantis aduersus genus humanum. Contra verò, quanta misericordia Dei sit, quod Filium nobis præsidio esse voluit aduersus Diabolum, sicut scriptum est: Apparuit filius Dei, vt destruat opera Diaboli.

II.

Ideo narratur hæc pugna Christi & Di-

E 2 aboli,

IMAGINES.

aboli, vt exemplum videamus, quod Christus fuerit victor, & discamus nos quoque oportere vincere. Vincemus autem non solum sine duce Christo: sed fide & inuocatione filij Dei.

III.

Postquam prius coepit Pilatus contra conscientiam gratificari pontificibus: Diabolus intrauit in cor eius, ideo ruit ulterius, & fert sententiam iniustam contra Iesum. Hæc horrenda exempla cogitemus, ne locum demus temptationibus Diaboli,

Peti-

IMAGINES.

IIII.

Petimus etiam, ne caro nos tentet vt superbiamus, & postea subito miserè ruamus. Apud Euripidem inquit Oedipus, Ego qui excellui omnes reges sapientia, nunc quid sum, nisi euanescentes ymbra, vel cadauer, vel volatile somnium? Hæc est vox magni regis, ex summo gradu detracti in acerbissimas calamitates. Talis fuit imago Dauidis in seditione, cum ipse cogitaret quanti sceleris pœnas daret. Talis imago fuit Babylo-nici regis, qui non solum fit furiosus: sed vt insania sit celebrator, vagatur inter bestias. In hac calamitate non solum amisit regnum & auctoritatem, sed quod multo plus est, ipsam mentem.

V.

Et sicut olim Diabolus regni Persici dissipationes efficiebat, impellebat Babylo-nios & Assyrios ad mouendas seditiones: Ita nunc domesticis bellis implicat principes, vt etiam hac ratione impediatur Euangelij propagationem.

VI.

Quidam dono dedit nouo aulico speculum, ille se antea non viderat in speculo, & cum inciperet insolescere propter formam suam, quam in speculo conspexerat, incidit

IMAGINES.

in magnam calamitarem, id est, nouus aulicus est *πλὺς αὐγμωνιός*, Er hat viel aufzu-richten, inde versus:

*Æternum gemit ille miser, pastoribus aule
Qui primus mala dona dedit. &c.*

VII.

Debemus etiam nosse nostros hostes. Est quædam in militia sapientia necessaria, ut Polybius inquit: Nosse hostium genera, sensus, arma: ita consideretis vos quoque, quam habeatis sæuos hostes & astutos Diabolos, nec contemnite pericula vestra.

VIII.

Pindarus nominat hominem vmbra somnium, cui tam varia accidere possunt, quæ ipsum lætum & florentem subito evertant. Ideo & Dauid conqueritur: Homo diebus suis scæno similis est, deflorescit sicut flos agri. Vbi primum ventus paulò asperior afflauerit ipsum, concidit, & ignorat amplius locum suum. Talia exempla fragilitatis nostræ, multa nobis proponuntur semè quotidie, ut discamus circumspicius & modestius viuere, & assidue petamus à Deo, ut ipse nos regat & custodiat, qui est vita nostra, & longitudo dierum nostrorum.

IX.

Sicuti

IMAGINES.

Sicuti i illi, qui turrim Babylonis ædificabant, in tentationem inducuntur, & confunduntur: sic omnibus illis accidit, qui confidunt suæ sapientiæ atque potentia.

X.

Deuter: 20. Leges belli. Si exieris ad bellum contra hostes tuos, & videris equitatus & currus, & maiorem quam tu habeas exercitus multitudinem, non timebis eos, quia Dominus Deus tuus tecum est. Idem cogitandum est in hac pugna.

XI.

In acie belli præcedat sacerdos, qui populum exhortabitur in hunc modum: Audi Israël, vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum: quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit.

XII.

Qui ad bellum inhabiles sunt, remittantur in domos suas, timidi item: qui ædificauerunt quoque domos nouas, qui recens vineas plantauerunt, qui desponderunt uxores, & nondum acceperunt eas. In hac vero pugna, huiusmodi exceptiones nullum locum possunt neque debent habere. Nam omnes debemus pugnare & omni tempore.

E 4

Huc

IMAGINES.

XIII.

Huc pertinet descriptio pugnae & uictoriae Gedeonis in libro ludicum capite 7. egregie illustrata à reuerendo viro domino Doctore Georgio Maiore bene & de Ecclesia & scholis merito, in prima parte Homiliarum.

SEPTIMA PE-

TITIO.

Sed libera nos à malo.

Ab

IMAGINES.

Ab omnibus miserijs & ærumnis huius vitæ, à peccatis, à tyrannide Diaboli, à scandalis, à calamitatibus publicis & priuatis, ut videlicet cum vniuersa Ecclesia erepta ex præsentibus miserijs, donemur luce, iusticia & vita æterna, & fruamur dulcissima consuetudine Dei æterni & Domini nostri Iesu Christi, Amen.

I.

Quando duplicantur lateres, tunc venit Moses, dictum est Capnionis. Iam etiam fit, id est, quando onera publica crescunt, mutantur regimina, Deus leniat, & tandem nouissimo die ad nos veniat.

II.

Nec enim nauis gubernaculo & nauclero destituta, salua esse, nec ciuitas vlla durare potest, quæ legum vinculis & peritis gubernatoribus caret. Quare freti promissione Filij Dei, qui discessurus à suis discipulis, inquit: Ero vobiscum vsq; ad consummationem seculi, firmiter statuamus, Deum & reliquias Ecclesiæ aliquas seruaturum & illis hospitia præbiturum.

III.

Syracides inquit capite 5. Ne differas tuam emendationem vsq; ad mortem, quia

E 5

subito

IMAGINES.

subito ira veniet. Sciamus nos omnes tanquam vadimonio obligatos, cito venturos esse in iudicium, & illum diem nostri vadimonij quoque intueamur, & sumus parati ad iter. Imo auidè expectamus lucem coelestis Academiae, ut qui noctu iter faciunt, lætè cernunt auroram, & diem expectant. Sic enim Paulus inquit ad Philippenses 1. Cupio dissolui, & esse cum Christo.

IIII.

Est enim Diabolus horribili furore dilacerat societatem humanam, & magnas dissipationes & vastationes facit, sicut lupi gregem ouium dissipantes, tamen ut pastor defendit partem gregis: ita Deus ipse praesens in genere humano partem aliquam seruat, & depellit Diabolos, & aufert organa Diabolorum, homines turbulentos, seditiosos, tyrannos & latrones.

V.

Ecclesia Dei est miserijs onerata magis quam impia multitudo. Abel interficitur à fratre. Esaiam crudelissimè scindit serra tyrannus Manasse. Ieremiam interficit Apyres. Zachariam Pontifices, Baptistam Herodes, Christum Pilatus. Denique exempla nota sunt. Iacob amittit coniugem in partu,

IMAGINES.

partu, amittit filium Ioseph. Vagatur miser sine certa seede.

VI.

Ut enim remedia salutaria non possunt morbis adhiberi, non explorata causa morbi: ita nos: in Ecclesia veras miserationum nostrarum causas intelligere & deplorare discamus, ut iram Dei aduersus commune peccatum, & nostra peculiaria delicta agnoscamus, & compescamus impetus aberrantes à lege, considerata magnitudine horribilium poenarum, deinde etiam remedia quaeramus.

VII.

Populus Israëliticus ab omnibus partibus fuit cinctus multitudinè hostium, cum quibus manus conferere coactus fuit, & ita illos fudit atque prostravit: sic nos habemus multos hostes, quos Dei praesidio vincimus, fundimus, prosternimus.

VIII.

Cum autem tantas in genere humano confusiones intuemur, deploremus miseras humanas, & cogitemus simul, non tamen vniuersum genus humanum tantum ad hæc horrenda mala nasci: sed verè filium Dei esse missum, ut inde Ecclesiam æternam

excer-

IMAGINES.

excerpat, cuius efficiamur ciues: & protegi ac seruari nos in ea petamus: sicuti Israëlitzæ seruati sunt intra domos, quarum limina sanguine Agni conspersa erant.

IX.

Sed multi non verè orare possunt, vt Deus nos liberet. Nam caro prius vult Dei voluntatem scire quam credere aut timere, & in aduersis scire volunt Israëlitzæ priusq; credant quam feliciter introducturus sit eos in terram. Sic in vniuersum fit in omnibus temptationibus, signa quærimus, & voluntatem Dei aliter conamur explorare quam per verbum.

X.

Postremo necesse est, vt homo consideret, qualis sit nunc post lapsum. Nam illo modo perspiciet & considerabit magis magnitudinem & immensum mare malorum, in quo natamur, & ferè submerginur.

1. Iob 13. Quasi putredo consumitur, & sicut vestis perit.

2. Sicut vmbra dies eius super terram. Iob 4.

3. Iob 25. Homo putredo, & filius hominis vermis.

4. Psalmus 48. Homo cum in honore esset non intellexit, factus est velut iumentum.

5. Psal.

IMAGINES.

5. Psalm. 90. Anni eius 70. vel 80. amplius dolor & labor.

6. Ecclesiast. 5. Fallax & vana pulcritudo eius, sicut egreditur nudus de ventre matris, ita nudus quoq; reuertitur.

XI.

Vox etiam illa in lingua hebraica, quæ hominem significat, depingit hominis miseriam & calamitatem. Nam Enos significat miserum, mortalem, obrutum malis, ærumnis & miserijs, in quam sentinam malorum coniectus fuit propter inobedientiam, quæ mala scilicet, nec per naturam neq; per medicinam curari poterant.

*Precatio Regis Iosaphat 2. Paralipo.
20. Cum nescimus quid agendum sit,
oculi nostri ad te Deus attolluntur,
reddita à Ioachimo Came-
rario.*

*In tenebris nostræ & densa caligine mentis,
Cum nihil est toto pectore consilij.*

*Turbati erigimus Deus ad te lumina cordis
Nostra, tuamq; fides solius orat opem.*

*Tu rege consilij actus, Pater optime, nostros,
Nostrum opus ut laudi seru. at omne tue.*

Preca-

PRECATIONES.

Precatio afflicti ex parabola de Lazaro desumta, Luc. 16.

Æger & ulceribus squalens in corpore toto,
Hic iaceo, & pereunt tabida membra fame.
Diuitis ante fores iacuit ceu Lazarus olim,
Cui fastidito nemo ferebat opem.
Vt tamen à cunctis spretus tua cura, tuoque
Exceptus gremio Lazarus ille fuit:
Sic æterne Deus tua me clementia seruet,
Et miserum dextra protegat umbra tue.

Precatio ad Spiritum sanctum, ex dicto Genes. 1. Spiritus Domini fouebat aquas.

Spiritus ut Domini nascentia corpora fouit,
Cum manus artificis conderet ipsa Dei:
Sic foueat cœtus, qui Christi oracula discunt,
Accendatq; igni pectora nostra suo.

Precatio ad Christum, vt seruet Ecclesiam.

Te maneat semper seruante Ecclesia Christe,
Insertosq; ipsi nos tua dextra tegat:
Tres uelut in flamma testes Babylonide seruas,
Rex ubi præsentem te uidet esse Deum.

Alia

PRECATIONES.

Alia precatio ad Filium.

Nil sum, nulla miser noui solatia, massam
Humanam nisi quòd tu quoq; Christe geris.
Tu me sustenta fragilem, tu Christe gubernas,
Fac ut sim masse surculus ipse tue.
Hoc mirum fœdus semper mens cogitet, uno
Hoc est, ne dubita, fœdere parva salus.

Oratio ad Christum ex historia mulieris Cananæ, Matth. 15.

Quantus erat dolor in Cananæa matre puellæ,
Cuius mens furij exagitata fuit.
In tanto nunc est Ecclesia mœsta dolore,
Doctorum furias cum uidet, atq; ducum.
Sed tu gnate Dei gemitus audito precantum,
Nulla uenit nobis te nisi dante salus.
Tu procul à nobis seuos depelle furores,
Et sanes uerbo pectora nostra tuo.
Quamuis ira tui nos urget iusta parentis,
Atq; sumus turpes nos rea turba canes:
Attamen ut timide sub mensa captat herili,
Esuriens modicas parua catella dapes:
Sic cum dira fames nostras absumferit artus,
A mensa petimus pabula Christe tua.
Gnate Dei generis nostri massam induis, ut nos,
Viuisca infirmos hæc tua massa gerat.

Pre-

PRECATIONES.

*Precatio matutina Iohannis
Stigely.*

Conditor ô rerum, rerum seruator ab æuo,
Extra quem non est, ullus ubiq; Deus.
Quod redeunte fruor post actas luce tenebras,
Gaudeo, & agnosco munus id esse tuum.
Tu genus humanum primum sine labe creasti,
Vt sancte uultus uiueret ante tuos.
Quam male desciiuit, quam turpiter excidit illud
In mortem propria, dum leuitate ruit.
At bonus es solus, iustamq; ut concipis iram:
Sic illam patria pro pietate premis.
Ergo admiranda natum pietate dedisti,
Innocuus nostrum ferret ut ille scelus.
Qui percussa fuit pro nostra, uictima, culpa,
Et uetus à nobis abluit omne nefas.
Ingentes igitur tôto de pectore grates,
Perpetuus doni debitor huius ago.
Teq; precor supplex dilecti nomine nati,
Me rege, me totum numine flecte tuo.
Auspice principium te spectet & auspice finem,
Quicquid agam uitæ, dirige cœpta, meæ.
Ipse magistratus etiam cœtusq; piorum,
Vt tua conseruet, dogmata sancta, rege.
Da pacem uictumq; tuis, compesce Tyrannos,
Vt maneat uerbi gloria iusta tui.

Hæc

PRECATIONES.

Hæc ego spe fretus quod uitæ postulat usus,
Suscepti aggrediar dulce laboris onus.

*Eiusdem precatio Ve-
spertina.*

Iam mea declino nocturno lumina somno,
Omnia mox rigido membra sopore premar.
Nec scio num possim redituram cernere lucem,
An mihi sit somni mors obeunda soror.
Sed tibi summe Deus, Deus inuictissime, grates,
Quas toto possum pectore gratus ago.
Incolumem qui me uoluisti hac luce tueri,
Ne uitam premerent ulla pericla meam.
Quiq; repressisti grassantis Dæmonis iram,
Qui rabido populos circuit ore tuos.
Nunc quoq; dum iaceo ueluti morientis imago,
Mi D E V S, hæc nutu membra tuere tuo.
Ne lasciuia meos perturbent somnia sensus,
Organa tui mentis dirige crassa meæ.
Fac tuus immanem procul Angelus arceat hostem,
Cui proprium est regni ledere membra tui.
Crastina sic cernens redeuntis tempora lucis,
Grata tibi memori carmina mente canam.
Iam cessent curæ, placidi requiescite sensus,
Tu mihi iam Christo somno fauente ueni.

F

De

PRECATIONES.

*De dicto, Non potest sibi homo sumere
re quicquam, nisi datum sit
ei à Deo.*

Nullius est felix conatus & utilis unquam,
Consilium si non detq; iuuatq; Deus.
Tunc iuuat ille autem, cum mens sibi conscia recti,
Mandati officij munera iussa facit.
Et simul auxilium presenti à numine Christi
Pescit & expectat, non dubitante fide.
Sic procedet opus faustum populisq; tibiq;
Diriget & cursus aura secunda tuos.
Inuictamq; Dei dextram uis nulla repellit,
Omnia cogentur cedere prona Deo.
Ipsa etiam quamuis Adamanti incisa feruntur,
Cum petimus, cedunt Fata seuera Deo.
Nec Deus est numen Parcarum carcere clausum,
Quale putabatur Stoicus esse Deus.
Ipse potest Solis cursus inhibere uolantes,
Ipse uelut scopulos flumina stare iubet.
Phil. Melanth.

*Oratio duorum Discipulorum euntiū
in Emaus, Mane nobiscum
Domine, Luc. 24.*

*Vespera iam uenit, nobiscum Christe maneto,
Extingui lucem nec patiare tuam.*

PRECATIONES.

Benedictio mensæ.

*His epulis donisq; tuis benedicito Christe,
Ut foueant iussu corpora fessa tuo.
Non alit in fragili panis modo corpore uitam,
Sermo tuus uitæ tempora longa facit.*

*Gratiarum actio post sum-
tum cibum.*

*Postquam epulis exenta fames, mensq; remota,
Dicemus grates, nos tibi summe Pater.
Non hæc humanas uires alimenta iuuabunt,
Diuina si non hæc foueantur ope.
Namq; tuo uiuunt agitata à Numine cuncta,
Adflatu spirant cuncta ualentq; tuo.
Nunc etiam gratis animis alimenta ministra,
Atq; immortalis pectora pasce cibo.
Et quia cura sumus tua, nos Pater optime serua,
Et studia & uitæ tempora cuncta rege.
Cumq; epulas dederis, rerum Pater optime nobis
Adde epulis uires pro bonitate tua. Amen.*

**SIMPLEX ET
BREVIS EXPLICATIO
ORATIONIS DOMINICÆ,
in qua singulæ voces explicantur, &
multæ piæ commonefactiones
proponuntur.**

A

IOHANNES COGELERO
verbi diuini ministro Stetini.

NOBILITATE
GENERIS, VIRTUTE ET
DOCTRINA PRAESTANTIEVS,

*Domino Andreae Borcken, & Domino Georgio Bel-
lon, consiliarijs illustrissimi Principis ac Du-
cis Pomeraniae Barnimi senioris, Do-
minis & Patronis suis colendis,*

*Salutem precatur plurimam, Iohan-
nes Cogelerus.*

VAVISSIMA SENTEN-
tia est in Psalmo: Inuoca
me in die tribulationis, cri-
piam te, & glorificabis me.
Cōtinet autem doctrinam

Ecclesiae de vera Inuocatione, vt co-
gitemus quem inuocamus, videlicet
Deum conditorem, Patrem Domini
nostri Iesu Christi, Filium eius vnige-
nitum, & Spiritum sanctum. Inuoca
inquit, hæc vox discernit verum De-
um a commentitijs numinibus, & ex-
cludit & reijcit alios mediatores. Ad-
dit deinceps, In die tribulationis, hoc
est, in omnibus aduersis quæ nos an-
gunt,

EPIST. DEDICAT.

gunt, premunt & tribulant, peramus a
Deo auxilium, mitigationem, leuatio-
nem aut liberationem. Nam si res nos-
stræ semper secundum nostram flues-
rent voluntatem, & non contrarijs
ventis interdum nauigaremus, maxis-
ma pars generis humani in aurem ve-
tramque dormiret. Quia vero semper
nos mandatum Dei inuitare debet ad
seriam & ardentem precationem, in-
quit hoc in loco, Inuoca: cui mandato
omnes homines obtemperare & obe-
dire debent; & grauius peccatum esse
iudicabunt intermissionem & negli-
gentiam in orando, quam homicidi-
um, adulterium, vel furtum commit-
tere. Additur præterea dulcissima
promissio; Et ego exaudiam te. Hæc
sepius in veteri & nouo testamento
est confirmata iuramento, & multis
exemplis piorum hominum, qui hac
anchora muniti, & hoc saluo condu-
ctu armati, suis precibus ea quæ peti-
uerunt, obtinuerunt. Et cum Deus pro-
mittit, postulat etiam fidem a nobis,

EPISTOLA

quæ est tanquam manus apprehens
dens & accipiens beneficia ostensa &
oblata in promissione. Postremo an
nectit, Et glorificabis me, hoc est, gra
titudinem animi tui erga Deum de
clarabis, celebrabis bonitatem datoris
Dei, quod sit omnipotens, verax, ius
tus, sapiens, bonus, misericors, & tua
hac confessione inuitabis alios, & eos
excitabis, vt Deum ardentibus votis
inuocent, & ab eo auxilium expectet.
Etsi autem multa exempla tam in ve
teri quam in nouo testamento nobis
proponuntur, quod Deus clementer
illos exaudiuit, qui vera fide ipsum in
uocauerunt: tamen & illæ historiæ
nobis in conspectu esse debent. In 1.
tomo declamationum domini Philip
pi legitur, quod Lodouicus gessit bel
lum cum Alemānis perdifficile, cum
que in postrema pugna, quæ supra
Coloniā Agrippinā est commissa,
turbata & inclinata Francorum acie,
victoria videretur penes Alemannos
futura esse, ibi Lodouicus clipeum ad
cœlum

DEDICATORIA.

cœlum tollens, inspectante exercitu,
Christum inuocauit, & Deum confes
sus, petiuit, vt ostenderet se exaudire
inuocantes, & profligaret hostes, vo
rumque fecit, se statim parta victoria,
baptismo initiaturum & se & exerci
tum, deinde fugientes reuocauit. Te
stis igitur Christus, se implorantes
opem ab ipso iurare, reddidit animos
militibus, ac restituto prælio, tanta str
age Alemanni victi sunt, vt deditione
facta, Francis parere cœperint.

Deinde recitat exemplum de Ot
tone Imperatore, qui graui oratione
milites inflammauit, nullum bellum
sine diuino auxilio foeliciter confici,
atque hominis iusti orationem auto
ritate Iacobi plurimum coram Deo
posse: Et a Mose orationibus effectum
esse, vt in bello aduersus Amalechitas
suscepto, victoria sine magno labore
sit potitus. Quare milites omnes in
his extremis rebus, diuina autoritate
iussi, auxilium a Deo implorarent: sta
tuere sese, Deum inuocantibus se, in

EPISTOLA

pio & iusto negotio, haudquaquam defuiturū esse. Quibus denunciatis descendit ex equo Imperator, atque corpore inclinato, clariore voce pronūciat orationē Dominicam, ut ab omnibus, qui praesto essent, exaudiretur. Hac oratione facta, non fefellit spes sua Imperatorum. Cyprianus aditurus supplicium, etiam hac forma utitur: Fili Dei, domine Iesu Christe, te peto, ut petas pro me, ut mihi detur. In tomo tertio Intimationum. Vrbs est pulcherrima Aurelia, quæ fuit obsessa a rege Hunnorum Attila, cuius horribilis impetus, cum funditus deleuisset maximas vrbes, ad eam urbem primum est repressus. Fuerat pro vrbe Aurelia deprecator senex episcopus Anianus: sed spreta eius deprecatione, Attila tentata oppugnatione urbem capere & delere conatus est. Ibi cum in muro stans Anianus, precationem diceret, inspectantibus hostibus & ciuibus, subito tonitrua orta & fulmina de coelo missa, multos hostes in fossis &

DEDICATORIA.

in scalis interficiunt, & Attilam confectum auertunt, quia occasione Aetius dux, cum videret dissipari exercitum Attilæ, subito adortus palantes & trepidos, magnam multitudinem trucidauit. Fugit igitur Attila cum reliquijs, ac infelicem obsidionem deseruit. Ita propter Aniani & aliorum piorum preces, vrbs Aurelia diuinitus seruata est, & pulsus tyrannus, quem nulli exercitus, antea vastantem Germaniam & Galliam, reprimere potuerunt, cum quidem trecenta millia secum traheret.

Reuerendus vir Doctor Caspar Cruciger suam inuocationem, suos gemitus & lacrymas, pro Ecclesia, pro seipso, pro natis miscebat, sæpe hæc verba repetens: Inuoco te omnipotens Deus, æternæ & vniuersæ Patris domini nostri Iesu Christi, conditor cœli & terræ, & hominum, & Ecclesiæ tuæ, vna cum Filio tuo coæterno, Domino nostro Iesu Christo, & Spiritu sancto, sapiens, bone, iuste, verax, miseris

EPISTOLA

cors, caste, liberrime, custos Ecclesiæ,
 miserere mei, & remitte mihi omnia
 mea peccata, propter Iesum Christum
 Filium tuum, crucifixū pro nobis, &
 resuscitatum, λόγον καὶ εἰκόνα τοῦ αἰδίου,
 quem voluisti pro nobis esse victi-
 mam, καὶ μεσίτην ἑν ἡμῶν, mirando &
 inenarrabili consilio, sanctifica me Spi-
 ritu sancto tuo, serua in his regionibus
 Ecclesiæ reliquias, non sinas extin-
 gui lucem Euangelij tui, fac etiam me-
 os orphanos, vasa misericordiæ. Inuo-
 co te, quanquam languida & imbeci-
 li fide, sed fide tamen. Credo fili Dei
 domine Iesu Christe promissioni tuæ,
 quam tuo sanguine & resurrectione
 obsignasti. Adiuua me, erige meum
 pectus fide. Has ipsas voces sæpe
 cum repetere audiuius, deinde filias
 alloquebatur, & inculcabat aliquam
 doctrinæ partem.

In oratione habita de vita reueren-
 di viri, D. Doctoris Iohannis Bugen-
 hagi. Cum vires essent languefactæ,
 postremo anno, vt concionandi labo-
 rem

DEDICATORIA.

rem sustinere non posset, venit tamen
 quotidie in templum, & pia precatio-
 ne Ecclesiam, & sese, & nos Deo com-
 mendabat: veniebat etiam ad necessa-
 rias deliberationes. In morbo sæpe
 cum amicis suauiter de spe æternæ sa-
 lutis, & de posteritate, est collocutus.

Vt autem me accenderem, aliosq;
 inflammarem ad piam & seriam pre-
 cationem, orationem Dominicam ex-
 plicauī, & singula verba examinaui,
 adeo vt in spem adducar, & quemad-
 modum spero verissimam, hunc la-
 borem multis profuturum. Et sicuti
 in quarta parte imaginum, multos ty-
 pos & imagines collegi, quibus illam
 tertiam Catechismi partem illustro: sic
 etiam in hac explicatione multas addi-
 di commonefactiones, quas iudicio
 lectoris ingenui & candidi subiicio,
 præsertim cum non sit obscurum, in
 verbis multis in sacra scriptura sæpe
 esse magna pondera verborum, quæ
 doctrinam instillant suauissimam. Vir
 clarissimus & bene ac præclare de Ec-
 cle-

EPISTOLA

clesia & scholis meritis D. Victorinus Strigelius, bonam nauauit operam, quod in lucem edidit *ὑπομνήματα*. in omnes libros noui Testamenti, quibus & genus sermonis explicatur, & series concionum monstratur, et natia sententia testimonijs piæ vetustatis confirmatur. In illo opere annotauit (quod non omnes lectores animaduertere possent) vocabula doctrinæ, quam Iurisconsulti profitentur, & vocabula artis Medicæ. Vocabula Iurisconsultorum: in I. Petri 3. ponitur vox *ἐπαγγελία*, stipulatio est & verborum conceptio, quibus is qui interrogatur daturum facturum ue se id, quod interrogatus est, respondet. Scias ergo in Baptismo mutuum fœdus esse factum inter Deum & baptizatum. Deus recipit te propter Filium resuscitatum, & per eum & propter eum delet peccata tua, & sanctificat te ad vitam æternam. Tu vicissim agnoscis, hunc vere esse Deum, qui se in hoc Filio resuscitato patefecit, & hunc verum Deum

inuoc

DEDICATORIA.

inuocas fiducia Filij. Ita fit stipulatio bonæ conscientiæ, & mutua obligatio Dei & hominis baptizati, quæ est rata & efficax propter Filium Dei resuscitatum, regnantem & verissime colligentem Ecclesiam in genere humano per Euangelium. In Epistola ad Ephesios ponitur vox *ἀρρογάν*. Iohannis 14. ponitur *παράκλησις*, proprie significat aduocatum, vt in iudicio. Significat igitur Ecclesiam habere assidua certamina cum Diabolo & eius ergastis, & cum nostra infirmitate. Datur ergo Spiritus sanctus, vt sit aduocatus, iuuans nos consilio & consolatione, mouens & confirmans nos. In Epistola ad Philippeneses capite primo ponitur *βεβαιώσις*, & capite 15. ad Romanos nos verbum *βεβαιώσαι*. Hoc verbum in contractu significat præstare euictionem, id est, ostendere se fuisse dominum rei venditæ. Hinc actio est ex empto, græce vocatur *δική βεβαιώσεως*. Sic Christus est *βεβαιώτης μόνιμος*, id est, optima fide promissa seruauit & re

coms

EPISTOLA

comprobauit, & euictionem, vt ita dicam, præstitit, ostendens se fuisse ἐξαρχον promissionum, quas Patres et Propheta repetiuerunt & illustrarunt. Ad Titum 1. Vt concionator possit ἐλέγχειν, hoc est, conuincere. Ἐλέγχω significat firmam probationem. Nam ἐλέγχειν verbum forense est, & significat conuincere. Ad Coloss. 2. χαραγραφον esse deletum, hoc est, non ipsam legem, quæ est æterna & immutabilis: sed sententiam condemnationis, quæ est conclusio ex lege diuina. Ad Philippenses 4. Recepi omnia & abundo. Ἀπέχω, hoc est, recipio per se lutum debitum, vnde est nomen ἀποχῆς, pro testimonio recepti debiti. Nam obligationes quatuor modis contrahuntur, I. Re, vt mutuatio. II. Consensu, vt emtio. III. Verbis, vt stipulatio. IIII. Literis, vt syngrapha & Apocha. In 2. ad Timotheum 1. Commendo παρατίθεμαι depono apud te, vt fide optima serues integrum & incorruptum, Nam actio παρακαλεσθῆναι datur

DEDICATORIA.

batur contra eos, qui in seruando aut reddendo deposito non præstiterant fidem & diligentiam. Condemnatus autem dupliciter puniebatur, videlicet, vt solueret quantum intererat, & vt esset infamis. Ad Galatas 3. διαθήκη. Testamentum proprie est honesta ordinatio morituri, in qua hæres instituitur, & legata certis hominibus attribuantur, & dantur certa mandata. In 2. ad Timotheum 2. ἀυθενταῖν, præse cum imperio, iurisdictionem exercere. In prima ad Corinthios 1. Vos estis vocati in consortium Filij Dei. κοινωνία significat autem societatem omnium honorum. Soluitur autem ciuilis societas multis ac diuersis modis, vt morte socij, item mole aeris alieni. Sed hæc societas inter Deum & Ecclesiam tantum vno modo soluitur, videlicet renunciatione societatis. Pertinet etiam ad naturam societatis exequatio commodi & damni. Sumus igitur socij Christi, non tantum in percipiendis fructibus eternorum bonorum,

G

EPISTOLA

norum, sed etiam in tolerandis erum-
nis iuxta vocationē. Ad Gal: 4. Tēpus
quod Pater præscripserit, *προθεσμία*,
præscriptio a latinis dicitur, germanice
veriehrung/ quia legibus est præsini-
tum tempus, intra quod fieri debet
repetitio. In 2. ad Corinth. 2. sed illis dis-
missis. *ἀπολύειν* est verbum forens
re, *ἀπολύειν τῇ κληρονομίᾳ*, cedere hæ-
reditate, iudicare, profiteri se nolle hæ-
reditatem adire. Cyrillus, *εἰς νῦν μὴ λα-
βόντες τὴν σωτήριον χεῖρ' καὶ ἀποτάξιν δ'
διαβόλου*, non cogitantes se esse hædere
coniunctos cum Christo, & renuncia-
sse diabolo &c. Nunc verba Me-
dica inspiciemus aliquot. In Epistola
ad Ephesios 4. Instauracionem *καταρ-
τισμόν. καταρτισμός* est, vt Galenus doc-
cet, *μεταγωγὴ ὅσων ἐκ τῆ παρὰ φύσιν τόπι-
σις τὴν κατὰ φύσιν*. Vt enim chirurgi cer-
tis instrumentis adhibitis membra lux-
ata in naturalem locum reducunt: sic
ministri in Ecclesia per vocem Euang-
gelij, & per administrationem sacra-
mentorum membra infirma & luxata

sanant,

DEDICATORIA.

sanant, & in locum natium restitua-
unt. Ibidem, exæcationem cordis eo-
rum. *πύρωσις* duricies est in artubus.
Dolere, desierint *ἀπηλγνότες*, exper-
tes doloris, uiuentes sine sensu doloris,
vt leprosi & epileptici etiam si in pa-
roxismo vrantur aut secentur, tamen
nullo dolore afficiuntur. Ad Coloss. 3.
Viscera miserationum. *σπλάγχνα οἰκ-
τιμῶν*, pro vera *σπρυγῇ* cordis, vult non
simulatam misericordiam ostendi: sed
veram & nascentem in corde existe-
re, in qua totum pectus sentiat dolo-
rem alienæ miseriæ. Et sæpe hac vo-
ce vtuntur Euangeliste, quando Chris-
ti misericordiam erga nos depingere
volunt. In prima ad Thess. 2. Foueat
θάλλειν. *θάλλειν* significat leniter calefa-
cere, & fouere temperato calore. Sic
nos, inquit Paulus, propenso in vos
fuimus animo, & cupiebamur vobis
impertire Euangelium Dei. Ad Ti-
tum 1. Auersantium veritatem, *ἀπο-
στροφόμενον*. Galenus vsus est ea voce,
quidam homines ita abhorrent a phar-

G 2 macis,

EPISTOLA

macis, vt ne primis quidem labris ea gustare possint, stomacho horum vs sum auersante & reformidante. In 1. ad Timotheum 3. τυφθεῖς inflatus. Hæc vox non modo inflatum: sed in genere dementatum & fanaticum significat. Nam Medici vocant τυφμανῆν eum, qui simul φρενίτιδι & ληθαργῳ laborat. In 2. ad Timotheum 2. Sermo illorum, vt cancer morbus, γάγγραινα. Est autem vocabulū a verbo γράινειν, quod significat arrodere. Est autem malum sæuius cancro, vrens & arrodens carnem & ossa, vt statim veluti in cinerem redigantur, ac nisi membrum cito præcidatur, occidit hominem. Hac imagine significat impia dogmata & celeriter late vagari, & valde pernicioſa esse.

In prima ad Corinth. 9. Subijcio corpus meum, & in seruitutem redigo. παρωπιάζω. Παρωπιάζω significant tumores ortos ex plagis. Inde est παρωπιάζω, adeo duriter tundo corpus, vt partes quassatæ tumescant & fiant liuida.

DEDICATORIA.

uida. Significat igitur Paulus duras repressions affectuum. In prima ad Corinth. 12. Simul patiuntur συμπαρά. Hippocrates dixit, diuinum consensum esse inter membra, vno enim affecto, & alia afficiuntur. In prima ad Corinth. 15. Paulus vocat se ἐκτρώμα, hoc est, foetum immaturum, qui non editur suo tempore. Cum autem Paulus sese vocat ἐκτρώμα, id est, foetum immaturum atque imbecillem, non parem cæteris Apostolis, nos multo iustius agnoscamus nos ἐκτρώματα esse, hoc est, rudes & informes massas, immaturas, pollutas. Nos esse filios iræ, & vasa immundicie. In secunda ad Corinth. 2. Sumus bona fragrantia, εὐωδία. Sumus rosæ fragrantis odore cœlestis doctrinæ. In 1. ad Timoth. 4. Cauterio notatum. καυτήριον est nota ferro candenti iniusta, qualem Philippus Macedo iussit inuri in fronte militis. Hospes ingratus. Hanc vocem Paulus transfert ad conscientię vulnera & maculas, quæ nulla vi operum

EPISTOLA

norum sanari aut deleri possunt. Lucę 19. de arbore Sycomorum. Theophrastus libro 5. de causis plantarum, addit, non maturescere fructus, nisi vngantur oleo. Est autem Sycomorus imago populi legis. Vt enim fructus huius arboris non maturescunt, nisi sculpantur, & oleo perfundantur: Ita legis doctrina non prodest hominibus, nisi castigantur & perfundantur oleo, id est, Euangelio, hoc est, nisi accedat agnitio & inuocatio Christi. Ad Hebręos capite 4. At non profuit illis audisse sermonem, quod is non esset cum fide coniunctus, ijs qui audierant, *συγκραδίῳ*. *κράσις* temperamentum. Vult igitur in membris auditorum, fieri quasi quandam verbi diuini & fidei *κράσιν*, qua nulla arctior copulatio cogitari potest. Capite 10. Prouocemus, *παροξυσμὸς* in morbis dicitur acerrima congressio naturę cum morbo, quę interdum est *κρίσις*. Postea transfertur hęc vox ad vehementes animi impetus, In prima Petri.

In

DEDICATORIA.

In hęreditatem immortalem, incontaminabilem, immarcescibilem, *ἀμάρτανον*. Plinius libro 21. cap. 8. de Amarantho ad hunc modum scribit: Amaranthus est spica purpurea verius, quam flos aliquis, mirumque in eo, gaudere decerpi, & lætius renasci. Prouenit Augusto mense, durat in autumnum. Mirumque, postquam defecere cuncti flores, madefactus aqua reuiuiscit, & hybernas coronas facit. Summa eius natura in nomine est appellato, quoniam non marcescat. Hęc imago facile ad Ecclesiam, & vitam æternam accommodari potest. Incontaminabilem *ἀμάρτανον*, scribit Dioscorides libro 5. Amiantus lapis in Cypro nascitur, scisso alumini similis, quo vtpote flexili, telas & vela tantum spectaculi gratia texunt, quę ignibus iniecta, ardent quidem, sed flammis inuicta, splendoriora exeunt. Sic per ærumnas luxit decus filij Dei. Is enim non mansit in morte: sed resuscitatus tertio die multo clarior & illustrior fuit, quam antea,

G 4, du

EPISTOLA

ductis in triumpho hostibus Diaboli, ut Colossi. 2. scribitur. Hæc ideo commemoro, ut cogitemus Spiritum sanctum huiusmodi uti voluisse vocibus, in omnibus linguis, quæ plus in recessu habent, quam in fronte pollicentur. Quod cum ita sit, res ipsa postulat, ut maiore animi circumspeditione sacram scripturam & legamus, ac singula verba fideliter examinemus.

Vobis autem viri amplissimi, Nobilitate generis, virtute & doctrina præstantissimis, hunc libellum dedicare volui, propter causas plurimas. Primo, ut declararem, illos illustri laude esse celebrandos, qui non solum una cum multis alijs splendore generis ornati sunt: sed præclare instructi, quomodo illam dignitatem sibi ipsis & alijs tueri & conservare debeant. Nulla profecto possessio est maior, nulla præstantior, quam variarum rerum cognitione esse sapienter imbutum. Secunda causa est huius dedicationis, ut quibusdam hominibus parum liberalibus

DEDICATORIA.

beralibus & ingenuis, os impudens & virulentum obstruerem, qui non solum me, sed alios quos colo ut præceptores, veneror ut seniores, amo ut parentes, mendacijs onerare solent apud alios, nos dulci diffluere ocio, & fruges tantum consumere. Addo & hoc, quod multi non erubescunt, omnia in peiorem partem rapere, & nihil interpretari possunt nec volunt in partem mitiorem, nihilque rectum esse putant, nisi quod illi faciunt & dicunt. Hanc stultam persuasionem, iuventus præceps & lubrica, sibi quoque induit, confirmata maiorum exemplis & auctoritate, adeo ut timendum sit, huiusmodi ignavos fucos, qui neminem ferre docentem audiuerunt, neque ipsi aliquid legerunt, nec oculi illorum bonos viros apud se ferre possunt, nisi a præsepibus arceantur, scholarum pestem ac perniciem futuros. Sed propter hæc peruersa & depravata iudicia non debemus e nostra statione discedere, et commendare Deo vias nostras,

EPISTOLA

stras, ipse etenim faciet. Tertia causa est, vt hoc modo studiosæ iuuentuti inseruirem: sicuti optime inquit Stigelius: *Vtq; alij alios de religione docerent,*

Contiguas pietas iussit habere domos.

Prælegi autem nunc annos sex, & explicaui aliquot Epistolas Pauli, atq; Euangelistas Matthæum ac Iohānem, & aliquot locos ex illo preciosissimo thesauro Locorum Communium collecto, & nobis tãquam depositum tradito, a reuerendo viro Domino Philippo Melanthonæ sanctæ memoriæ, declarauit, & spero hunc meum laborem candide iudicantibus, profuisse. Quia vero nunc in manus sumsi explicationem Catechismi, & res ipsa postulat, vt vberior explicatio adhibeatur: spero ipsi Deo & multis pijs hoc meum studium placere.

Quare vobis viri ornatissimi, explicationem Orationis Dominicæ offero, & sub inscriptione vestri nominis in lucem prodire permitto, illa perititione adiuncta, vt hoc munusculum

non

DEDICATORIA.

non spernere nec contemnere velitis. Oro autem Filium Dei, dominum nostrum Iesum Christum, vt vos in hac delirante & vltima senectâ mundi, diu florescentes & incolumes conseruare velit, vt sitis patroni Ecclesiarum & scholarum, præsertim cum pauci sint, quibus illa res est cordi. Ideo timendum est etiam, secuturam extremam barbariem. Stetini 26. die Aprilis, Anno 1566. quo die existimant Iudæi mortuum esse Iosua filium Nun, successorem Moysis, qui populum ex deserto trans Iordanem in terram promissam duxit, & ibi rebus maximis bello & pace gestis annis quadraginta, pacifice obiit, anno ætatis decimo supra centesimum.

EX.

EXPLICATIO ORATIONIS DO- MINICÆ.

Pater noster qui es in cœlis.

VLtæ aliæ piæ extant formæ
precatiorū, quæ non sunt con-
temnendæ, vt Iacobi Patriar-
chæ, iam morituri, Moſis, An-
næ matris Samuelis, Davidis,
Ioſa-

ORAT. DOMIN.

Iofaphat, Eſaiæ & aliorum. Sic in nouo Te-
ſtamento canticum ſanctorum Angelorum:
Gloria in excelsis Deo, Canticum beatæ vir-
ginis Mariæ, Magnificat, Canticum Zacha-
riæ, Benedictus. Ac ſenis Simeonis: Nunc
dimittis &c. Et piæ preces Reuerendi
viri ſanctæ memoriæ, Domini Philippi, quæ
iuuentuti ſæpe ſunt inculcandæ, ſimul & ru-
di populo. Nam prodeſt & ante & poſt ci-
bum recitare huiusmodi preces, præ-
ſertim cum nos commonefaciant de rebus
grauiffimis, & ardentem facem nobis ad in-
telligendam orationem Dominicam præfe-
rant.

Dicitur autem Oratio Dominica, quod
Dominus ipſe IESVS CHRISTVS hanc
nobis præſcripſit Matth: 6. & Luc: 11. Et de-
bemus hanc formam precandi magnificare
ob multas cauſas. Primò propter autorem.
Auguſtinus, Maxima ab omnibus Domi-
nicæ orationi exhibenda eſt reuerentia, quia
à ſummo Doctore facta eſt. Nam Deus eſt
omnipotens, in Chriſto ſunt omnes theſau-
ri abſconditi &c.

Quicquid Deus facit, bonum eſt.
Chriſtus ipſe conſcripſit Orationem.
Ergo Oratio eſt bona.

Postremo; Pater de Filio teſtimonium
pro-

*Cauſa cur
hæc forma
precandi
magnificari
enda ſit.
I.*

EXPLICATIO

profert cœlitus: Hic est Filius meus dilectus, hunc audite. Et quia Filius præcepit nos orare.

Ergo non dubium est, Patri hunc placere cultum.

II. 2. Ab Autoris sapientia. Ergo Christus omnia complexus est, quæ nobis sunt expectenda & fugienda. Chrysostomus: O quam beata est hæc oratio, cuius ordinem Doctor vitæ & Magister cœlestis instruit.

III. 3. Causa sumitur ab Autoris affectu erga nos, propter nos descendit de cœlo.

IIII. 4. Ab Orationis vtilitate sumitur, Nam omnia hæc forma complectitur, & certi sumus quod exaudiemur, in 1. Iohan. 2. Aduocatum habemus apud Patrem, ille scit, quomodo & quibus verbis possit & debeat inflammare & flectere Patrem. Ideo in fine addit Amen.

V. 5. Ab orationis breuitate.

VI. 6. A claritate orationis & ordine. Nam certa forma & ordo requiritur. Oratio est tanquam nuncius, quem mittimus nos peregrini & aduenæ ad Deum. Sicut igitur requiritur, vt nuncius omnino diligenter expediat, & nihil se retardere & impedire sinat in itinere, donec effecit, quod ipsi imposuitum est, sicuti videmus in seruo Abraham: sic

&

ORAT. DOMIN.

& oratio non cessat. Et certum est, si oratio ordine fit, & votis & verbis ardentibus, quod & cor ardeat & auidè illa expetat. Si vero sit absq; certo ordine, verbis confusis, non dubiū est, manare & proficisci ex corde exiccato & arido, in quo fides est exhausta. Præscribit aut Christus nobis ordinem concinnum & aptum. Primum vt quæramus cœlestia, & deinde corporalja, vt: Quærite primum regnum Dei.

7. Sumitur ab orantis instructione. Nam Christus docet, quis sit inuocandus & quomodo, quid petendum, & propter quem exaudimur.

8. Ab orantis necessitate.

Quia vero multa sunt impedimenta, quo minus nomen Dei sanctificari possit, & regnum Dei ad nos peruenire, & Dei voluntas quoq; fieri, videlicet, 1. Cura rerum terrenarum. 2. Peccata, quæ quotidie committimus. 3. Diabolus nos mirifice tentat. 4. Mundus quoq; nobis struit insidias. Christus præsentem adfert medicinam in ista prece.

PATER NOSTER. Est titulus vel præfatio, vt scripturus ad principem, vel illum allocuturus, honorifico titulo eum ornas, vt eo magis æquiores & clementiores reddas.

VII

VIII

EXPLICATIO

reddas. Sic hæc verba continent titulum, PATER significat hoc in loco non personam æterni Patris, excluso Filio & Spiritu sancto, sed significat essentiam, videlicet totam diuinitatem. Nam si Pater est, necesse est nos esse adoptatos per Filium, & obsignatos de hac gratia per Spiritum sanctum, sic ergo alloquimur tres personas. Legatur forma precationis Domini Philippi in Locis. Dicitur autem DEVS PATER 1. propter creationem, in Deut. 22. Nonne Deus est Pater, qui possedit te, creauit & fecit? Ergo hinc discendum est, nos à Deo vt creaturam diligere, vt in libro Sapientiae dicitur: Misereberis omnium, & nihil odisti eorum quæ fecisti. 2. Dicitur PATER propter adoptionem, quod adoptati sumus. 3. A protectione. 4. Quod per Verbum & Baptismum nos regenerat ad vitam æternam, & Spiritum sanctum nobis donat, quod est in nobis efficax, & tales motus excitat, quales in illo sunt.

Requiruntur autem tria à patre, 1. Instituire suos filios, vt sciant quid sit faciendum. 2. Vt illis cibaria præbeat & alat. 3. Vt castiget illos, quando res postulat. Hæc tria officia Deus quotidie facit. Deinde hæc vox ad obedientiam rursus incitabit, vt sciamus quid rursus à nobis postulet. Debent autem

ORAT. DOMIN.

autem exhibere filij parentibus in hac terra hæc quatuor. 1. Honorem in cogitationibus, verbis, gestibus & re ipsa. 2. Amorem. 3. Obedientiam. 4. Patientiam. Et Deus à nobis hæc requirit.

NOSTER. Admonet hæc vox nos de consociatione in Ecclesia. Indicat Deum non tantum à Iudæis velle inuocari, sed etiam à gentibus. NOSTER est vox fidei. 2. Omnia bona ad nos spectare. 3. Ad caritatem mutuam inuitat. Nam caritas non querit quæ sua sunt. 4. Nos quoque flectit ad humilitatis studium. 5. Nos admonet, nos esse filios adoptione. Nam non dicimus: Tu es meus Pater, sed noster, Christus vero est naturalis Filius. 6. Quod Deus publicam precationem recipere velit.

QVI ES IN COELIS. Primo vt scias, te illum Deum inuocare, qui est omnipotens, 1. ad Timoth. 5. Solus potens Dominus Dominantium, Rex Regum. 2. Vt scias Deum implere omnia & contemplari, atque adeo omnium cordium recessus uidere. 3. Vt scias diuinum numen non esse alligatum creaturis, idolis atque statuis. 4. Vt precaturus sciat, se inter orandum debere cor & mentem in cælum leuare, vbi astat Mediator noster & pro nobis intercedit. 5. Simul

H arden-

EXPLICATIO.

ardenter petimus, vt aliquando ex hoc malorum ergastulo & pelago liberati & emerſi, in cœlum perueniamus. 6. Euidens quoq; discrimen ponitur inter cœleſtem & terrenum patrem. Terreni patres voluntatem quidem habent, vt ſuos iuuent, ſed perficere non poſſunt. At Deus vult & poteſt. 7. Monet hæc vox, in cœlis; Etiamſi ſæpe eccliſes & infelix ſtellarum & Planetarum politus aliquid mali portendit & minatur, inuocare debemus illum, qui regit olympum, & Dominus eſt cœli, qui cuncta potenter mitigare & auertere poteſt. 8. Qui eſ in cœlis, Qui quoq; habitat in cordibus piorum, qui ſanctam et caſtam vitam agunt, non in terra habitat, id eſt, in cordibus peccatorum, qui Deum contemnunt & terrena ſapiunt.

PRIMA PE.

TITIO.

Sanctificetur Nomen tuum.

Prima petitio congruit cum primo præcepto de agnitione Dei, quæ eſt ſummum munus, ſicut Chriſtus ardenter petit apud Iohan; cap. 17.

NO:

ORAT. DOMIN.

NOMEN DEI ſignificat Deum ipſum, verbum & Sacramenta, & quicquid boni de Deo, de verbo, de Eccleſia Dei, & omnibus operibus cogitari & dici poteſt. Huc pertinent illa nomina, quæ Deo paſſim tribuuntur in ſacris literis, item quæ tribuuntur Filio Dei, item Spiritui ſancto. Hoc vero tempore illa ſex nomina ſunt obſeruanda, quæ tribuuntur Chriſto apud Eſaiam 9. Vocatur ADMIRABILIS. Primo quod ad Perſonam attinet eſt mirabilis, Nam natus eſt, ſecundum diuinitatem ex

H 2 xter-

EXPLICATIO

æterno Patre, Deus verus de Deo vero. Deinde secundum humanam naturam est verus homo, de vero homine matre Maria, & ea quidem virgine. Secundo, est Admirabilis, quo ad effectum & actiones, videlicet, quod factus est pro nobis maledictum, & quod mirabili modo sibi colligit & conseruat Ecclesiam. **CONSILIARIUS**. 1. Quod vnâ cum Patre & Spiritu sancto de admiranda generis humani liberatione deliberauit. 2. Quod Ecclesiæ adsit, in omnibus periculis defendit, sicut inquit, Non relinquam vos orphanos. Item: Ero vobiscum. Ideo vocatur etiam Emmanuel. 3. Nominatur **DEVS**, significat & Deum & fortitudinem. Nam Christus non tantum consilium, sed & robur suppeditat, vt afflictiones & tentationes sustinere possimus. **FORTIS** siue **GYGAS**, Christus non solum nostram infirmitatem iuuat, sed ipse pro nobis dimicat. Ille est verus Michael. **PAPER PERPETVVS**. Personæ hic non confunduntur. Vocatur autem Christus Pater, non quod sit prima Persona, sed propter affectum & effectum. Nam nos non aliter completatur, sicut pater suos filios, quemadmodum videmus in tota Euangelica Historia. **Esaie** 63. Tu Domine Pater noster & redemptor noster

ORAT. DOMIN.

ster à seculo nomen tuum. Deinde ab effectu. Quia regenerat nos per Verbum & Sacramenta. Cum hoc ita sit, credamus in ipso esse paternas sôpyas. 2. Cum moriendum sit, scimus illum esse pastorem nostrarum animarum. 3. Quod & Ecclesiam conseruauit. **PRINCEPS PACIS**. Non geret bella, vt alij principes in mundo. 2. Pacem conscientie adfert. 3. Quod & ipsius subditi inter se sint quieti & pacifici.

SANCTIFICETVR. Nomen Dei per se est quidem sanctum, sed nos petimus vt apud nos sanctificetur. *Sanctificare* est aliquid æstimare sanctum, diuinum, dignum perpetua laude & celebratione, & petimus, vt Deum ita agnoscamus, inuocemus & honoremus, sicut se in suo verbo patefecit & illustrauit. Et hoc in omnibus locis, ab omnibus personis & omni tempore, clam & palam, corde, ore & operibus, & vsq; in finem mundi. In veteri Testamento habebant sancta vasa, quæ solum ad diuinos vsus erant destinata, qualia vasa templi erant, quæ non licebat ad alios vsus profanos transferre. Balthasar enim Rex Babylonicus cum ex vasis templi cum optimatibus, vxoribus & concubinis temulentus bibisset, ob hanc profanationem punitus est. Multò magis

H 3 illi

EXPLICATIO

illi atrocissima afficerentur poena & in hac vita & post hanc vitam, quia nomen Dei non sanctificant, qui habent Deos alienos, & assumunt nomen Dei in profanos vsus.

Petimus autem in hac petitione, I. Vt agnoscamus Dei opera, expressa in creatione, gubernatione & redemptione, vt agnoscas Dei omnipotentiam, sapientiam, iusticiam, misericordiam & veritatem. II. Vt ministerium conseruetur, & verus vsus Sacramentorum & disciplina Ecclesiae. Petimus ne fanaticis & idolatricis cultibus animi nostri fascinentur, vt tollatur Idolatria & impiæ opiniones, vt sonet inter nos vera & incorrupta doctrina Euangelij & veri cultus, vt Euangelium firma assensione amplectamur, & custodiamus in fide & bona conscientia, vt serio cogitemus, quam magna ira Dei sit aduersus peccata, & vicissim agnoscamus immensam & inexhaustam misericordiam in Euangelio patefactam, III. Vt Deus excitare velit ministros Euangelij salutares, & per illos velit esse efficax, vt agnitio de Deo late spargatur. Ideo Christus inquit Rogate Dominum, vt extrudat operarios in messiem suam. IIII. Vt & scholæ conseruentur, quæ sunt seminaria Ecclesiae. Nam

Eccle-

ORAT. DOMIN.

Ecclesiae & scholæ sunt coniunctæ, sicuti venæ & arteriæ in humano corpore. Et Prophetæ quoque habuerunt scholas coniunctas Ecclesijs, sicut multæ piæ commonefactiones extant in orationibus Domini Philippi. V. Vt omnem fiduciam in Deum colloceamus, & ab eo omnia bona expetamus tanquam à patre. VI. Vt illum laudemus, gratiasque illi agamus. VII. Vt & fiat prædicatio beneficiorum Dei. VIII. Item confessio firma, sicut videmus in Martyribus, & verus vsus iurisiurandi, vt & alia opera faciamus, quæ in secundo Præcepto requiruntur. IX. Petimus vt Deus pium Magistratum nobis quoque dare velit, qui sit & maneat verus patronus Ecclesiae & scholarum. Esaiæ 49. Et erunt reges nutricij tui, & reginæ nutrices tuæ. X. Vt & Deus corda parentum & dominorum Spiritu sancto moueat, vt in pia educatione & gubernatione domestica, eam, quam Deus requirit, diligentiam adhibeant, ne verus nominis diuini vsus per ipsos stetit videatur. XI. Vt autem expetamus, vt corda nostra Deus regat sua illustratione, ne in rebus secundis superbiamus, & in aduersis animo abiecto & fracto à Deo deficiamus, & vt linguam gubernaculo diuini verbi regat, ne Deum bla-

H 4 sphe-

sphememus: sed labia munda retineamus, & in toto curriculo & nostrę vitę stadio illa ratione vitā agamus, ne alijs præbeamus scandalum. XII. Hęc quoq; precatio est confessio dilucida, nostrum nomen esse immundum, ideo non quærimus nostram gloriam. Nō nobis Domine, sed Nomini tuo da gloriam. Danielis capite 9. Obsecro Domine Deus magne & terribilis, custodiens pactum & misericordiam diligentibus te, & custodientibus mandata tua, &c. Tibi Domine iusticia, nobis autem confusio faciei, Lyra: Nota quod Propheta Daniel hic frequenter repetit eandem sententiam sub alijs verbis, ostendendo Dei iusticiam & misericordiam, & populi Israël iniquitatem. Talis enim est conditio loquentis ex affectu, & persuadentis iudicem, vt ipsum magis moueat ad clementiam.

SECUNDA PE-

TITIO.

Adueniat Regnum tuum.

Regnum Christi est triplex. Primum Potentię. Secundum Gratię. Tertium Glorię.

Pri

Primum POTENTIÆ Regnum est, qua omnia gubernat Deus & disponit, qua Dæmones sibi subijcit, contumaces punit, & suos potenter conseruat. TVVM. Non Regnum mundi, non Diaboli. Fatendum est Regnum in hoc mundo esse Dei ordinem, & petendum, vt Deus illa conseruet, sicuti audiemus, Sed hoc nos non petimus præcipue in hac petitione. Nam regna mundi cogimur deferere, & plerumq; magna vis & tyrannis exercetur. Quanquam ipsi reges

H s fateri

EXPLICATIO

fateri coguntur, se illam potestatem à Deo habere, sicuti scribunt, Gratia Dei Dux. Hæc regna breuem habent periodum, multi reges vix aliquot dies gubernauerunt. Sed regnum Dei est æternum.

Secundum Regnum est regnum GRATIÆ, qua colligit sibi Deus Ecclesiam in hac vita, quam suo verbo regit, & in qua Spiritus sanctus est efficax. Ad Roman. 14. Regnum Dei non est cibus & potus: sed iusticia, pax & gaudium in Spiritum sanctum. Ratio sumitur à principali fine nostræ religionis, siue à qualitate earum rerum, in quibus Regnum Dei est situm, non in rebus civilibus & carnalibus, sed in spiritualibus. Impugnantur hoc dicto illi, qui totā religionis summam in delectu ciborum, dierum & vestium esse contendunt. Multis nominibus sunt homines stolidi, maximè quod non vident Deum esse spiritum, cui Spiritu & veritate debemus seruire. Hæc doctrina est necessaria in Ecclesijs, vt sciamus, opera sine mandato Dei excogitata, non esse Dei cultus, sed reuocentur animi ad opera diuinitus mandata. Lyra: Non interest, quid alimenterum vel quantum pro congruentia hominum & personæ suæ, & pro valetudinis suæ

necef-

ORAT. DOMIN.

necessitate quis capiatur, sed quam facile & læto animo careat his, cum oportet, vel necesse est his carere. Dominus Philippus: Non externa obseruatio in cibis & vestibus, sed iusticia de toto beneficio filij Dei intelligitur, quæ in hac vita incoatur. Pax, id est, Reconciliatio cum Deo, in Spiritu sancto, Quæ pax à Spiritu sancto accenditur. Matthæi 6. Quærite primum Regnum Dei, & deinde cætera adiicientur vobis. Philippus: Exordiendum est ab æternis bonis. Primumq; esse gradum quærere regnum Dei & iusticiam diuinam, hoc est, rectè discere, serioq; amplecti verbum Dei, vt omnibus corporis commodis, ac vitæ nostræ illud ipsum anteferamus, & in vera confessione ad Deum Christo inserti adiungamur, & simus maneamusq; veræ Ecclesiæ electa membra. Quærite. Vox illa requirit diligentiam. Regnum Dei, id est, quicquid ad Dei pertinet gloriam, & omnes homines, cuiuscūq; status & dignitatis sint, debent discere hoc quærere. Quærite. Quia tēpus est breue: quærite: quia tempus est acceptabile: quærite, quia Regnum Dei est æternum & gloriosum. In Proverb. 8. cap. Mecum sunt diuitiæ & gloriæ. Iusticiam. Facite illa, quæ Deus vult. Adiicientur. Non inquit dabuntur, ne putemus illa regna

EXPLICATIO

regna esse æquiparanda. Lyra: Adhuc sentur, quia aliud est, quod datur principaliter, scilicet æterna bona. Sed mundus querit principaliter corporalia, sicut ille inquit: O ciues, ciues, querenda pecunia primum, Virtus post nummus. Sic nunc primum querunt pecuniam, & deinde volunt querere Regnum Dei. Augustinus: Ex hoc dicto discimus, corporalia non petenda esse, vt bona nostra. *Omnia*, Quia omnia sunt filiorum, Nam si Pater pro nobis dedit Filium, an non & omnia nobis dedisset cum eo? Lyra: Et si interdum nobis subtrahit Deus bona mundi, fit hoc ad probationem, Si vero dantur ad gratiarum actionem, quia omnia in bonum cooperantur pijs. Matth: 11. Regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud. Philippus: *Vim patitur*, id est, vi erumpit. Hæc verba sic non intelligantur, quod Christus vi occupet imperia vt Alexander: sed potentia erumpit contra furores Diabolorum & Tyrannorum, procedit etiam nolentibus Diabolis & Tyrannis. *Violenti rapiunt*, scilicet non timidi, non fugientes pericula, sed constantes, anteferentes gloriam Dei, & confessionem suæ vitæ & omnibus voluptatibus. Lyra: Non enim potest homo, natus in terra, rapere cælum, nisi sibi fa-

ciat

ORAT. DOMIN.

ciat violentiam, coercendo à delectabilibus proprium appetitum. Igitur Iudæi non possunt vt iusta & idonea excusatione, qui manifestam uirtutem refulgentem in Iohanne et auditoribus velut clausis oculis prætereunt. *Violentes rapere*, est adeo flagrare cupiditate erga Christum, vt vitam & animam contemnamus, modo vt participes simus horum beneficiorum; & hic nobis natura fidei depingitur, quæ non frigide verbum Dei audit. De hoc regno in hoc Festo audiemus, factus est Principatus super humerum eius. Esaia 9. Id est, Est longè alius Rex, quam cæteri principes & reges orbis terrarum. Est talis, qui non exactiones, compilationes & grauia onera suis imponet: sed à subditis tollet, & humeris imponet suis. Hic est Samaritanus ille, hic est Pastor bonus. Esaia 40. Hic est aquila extendens alas suas, in Deut. cap. 32. Lyra: Sicuti aquila pullos plumescens alis verberat, & ad alandum prouocat: Sic nos Christus dictis, factis & exemplis ad regnum prouocat. Deinde cum aquila uidet plumescere pullos, ad Solem illos conuertit, illumq; intueantur, hos nutrit, lassos pullos alis sustentat: Sic Deus Pater ad verum Solem nos conuertit, infirmitatibus compatitur, & alis gratiæ sustentat. Super hume-

EXPLICATIO

humeros, hoc est, habet imperium, debemus Christum amplecti fide.

Tertium Regnum est Regnum GLORIE, quando cum Christo in æterna vita regnabimus. Matth. 25. Venite benedicti Patris mei, possidete Regnum, quod vobis paratum est. Quod dictum tanquam fulmen Papisticum regnum dirimit atque deuastat. Nam primum inquit: *Benedicti*, Sed nemo est benedictus absque fide, Ergo sine fide non possidebimus illud. Secundo inquit: *Possidete*. Si est hæreditas, non est meritum. Tertio inquit: *Quod uobis paratum est*. Ergo nos non possumus parare nostris operibus. Lucæ 14. Beatus qui manducabit panem in regno Dei. Hic non agnouit cœlestis regni naturam. Nam ibi non manducabimus, sed similes erimus Angelis. Quod beneficium omnibus offertur: igitur Christus statim in illo Textu inquit: Euangelium esse quasi cœnam magnam. Hugo: Intelligatur Textus non de pane materiali, ut mentitur Cerinthus hæreticus, sed de cœlesti. Iohan. 6. Edere vero in sacris literis significat frui omnibus delitijs cœlestibus. Lucæ 12. Noli timere pusille gregem, complacitum est enim Patri vestro dare vobis regnum. *Noli timere*, quasi dicat Christus, varia erunt impedimenta,

mul-

ORAT. DOMIN.

multæ persecutiones, sicut omnes experiri sunt Martyres, certo statues me esse veracem. *Pusille gregem*, Ezechielis 32. Vos greges mei estis. *Grex* est pusillus coram mundo. Nam Christus elegit duodecim discipulos miseros homines. Sic in natiuitate Christi Filiij Dei, Angeli veniunt ad pastores. *Grex*: Sic in 1. Petri 5. Ecclesia vocatur grex. Nam nos sumus oues Christi, ut ipsius audiamus vocem, simus humiles & mansueti. *Complacitum*. Ergo Deo placet, quid curamus, si non mundo placet? Quis voluntati diuinæ resistet? Patri. Si Pater est, non potest nos abjicere. *Vestro*. Non solum Prophetarum, *Dare*. Ergo non potest esse meritum. In 1. ad Corinth. 15. Deus erit omnia in omnibus. Hoc dictum non est intelligendum, quod omnes homines salui fient, Sed hoc modo: Deus non reget per ministerium, sed immediate se ostendet, viuificans & effundens in beatos suam mirandam lucem, sapientiam, iusticiam & læticiam. Quare cum dicimus *ADVENIAT REGNUM TVVM*, docemus & discimus, neminem in hac terra suis operibus posse promereri hoc regnum. *Ideoque* canimus, Trahe me post te. Et Christus inquit: Ego vos elegi, vos non me elegeritis. Iohan: 6. Nemo venit ad me, nisi Pater

EXPLICATIO

traxerit. Traxerit, Per verbum vocale, Nam verbum est potentia ad salutem omni credenti. Deus enim est principium, medium & finis, ille est α & ω , id est, Christus non solum ab æterno est, quia non habet initium neque finem: sed etiam est α & ω , id est, salutem nostram incipit, & nos in ea conseruat vsq; in finem.

Petimus autem in hac Petitione: Primò, vt Regnum Dei augeatur pijs incrementis, vt numerus credentium crescat. De hoc regno prædictum est in Daniele cap. 2. in visione, quam Nabuchodonosor vidit, vbi regna mundi depinguntur, & postea regnum Christi, nempe quod Lapis abscissus sit de monte sine manibus. LAPIS significat Christum, qui de monte, id est, ex populo Israël natus est, Sed est abscissus sine manibus, 1. Non humano consilio datus est huic populo. 2. Nec humana sapientia hoc regnum constituitur & nascitur sine virili semine. Secundò petimus in hac petitione, vt Deus regat Ecclesiam, verbo & Sacramentis collectam, suo Spiritu sancto. Nam verbum est vehiculum Spiritus sancti, vt simus domicilium & templum Spiritus sancti. III. Vt credentibus gratia illa conferatur, vt fortiter cum carnis illecebris pugnam

ORAT. DOMIN.

nam committere & summa contentione pugnare possint. IIII. Vt & pij domum clausam habentes pudori & sanctimonix, alios ad hoc regnum Gratix inuident. Iohan. 15. Vt siamus discipuli Christi, & fructum multum feramus. V. Vt vocati sub vexillū huius regni, tandem ad possessionem vitæ æternæ duce & ductore Domino nostro Iesu Christo perueniamus. VI. Precamur vt regnum Satane, qui est homicida & mendax ab initio, id est, primus, destruat, ac regno Turcico & Papistico ac omnibus persecutoribus Euangelij, neruus incidatur, & nos victoriam obtineamus, sicut Christus dixit: Oves meas nemo rapiet de manu mea. VII. Petimus etiam, vt in illorum cordibus, qui in tenebris adhuc versantur, lucifer oriatur, & ad veram Dei agnitionem perueniant. VIII. Petimus etiam, vt sit coniunctio & confortatio animorum inter ciues huius regni, & omnia scandala tollantur, omnesq; confusiones, quibus propagatio & dilatatio huius regni impeditur. Paulus: Non regnet peccatum &c. Non inquit, non sit, Psalm. 119. Gressus meos dirige verbo tuo, & non dominetur in me peccatum. Tentat autem Diabolus nos varijs modis, quibus nos à semita huius veritatis abducatur, sicut

I statim

EXPLICATIO

statim ab initio nostros parentes veterato-
riè decepit, imo illis tribus tentationum ge-
neribus, quibus Christum in deserto adori-
tur, illo modo & nunc Regnum Dei tentat.
IX. Petimus, vt gloriosum aduentum filij
Dei promti & parati expectemus, attollen-
tes nostra capita ad illam futuram & æter-
nam redemptionem, vbi non amplius canem-
mus: Media vita in morte sumus. Item, De
profundis &c. Sed potius sine fine dicemus:
Gloria in excelsis. Item, Te Deum lauda-
mus. Quare alia facies est huius regni atq;
in mundo In regnis mundi nullus habet
saluum conductum contra mortem. Nam
maximi Imperatores vitam cum morte com-
mutarunt. Hoc vocatur sceptrum in Psal.
110. Ac Lutherus causas ponit, Est æquale.
Nam Deus non habet respectum persona-
rum, siue sit Iudæus, siue Græcus, siue Cæ-
sar siue rusticus. Est diues in omnes, qui in
ipsum credunt. Illi ad hoc regnum pertinet.
Die sind die Reichsgenossen.

TERTIA PE-

TITIO.

Fiat

ORAT. DOMIN.

Fiat voluntas tua sicut in cœ-
lo & in terra.

In hac petitione petimus, ut nos possimus
facere, quod ipse vult. Nam multa sunt in
mundo, quæ Deus non vult. Et habuit qui-
dem homo bonam voluntatem ante lap-
sum, nunc vero est illa corrupta & depraua-
ta. Si enim voluntas esset bona sine rege-
neratione, dicere possemus: Fiat voluntas
mea. Augustinus: Fiat voluntas tua, vt
quæ odis, odiamus, & quæ diligis, diliga-
mus, & quod præcipis perficiamus.

I 2

SI

EXPLICATIO

SICUT IN COELO, 1. Ut imitemur obedientiam & humilitatem Filij Dei, qui propter nos Patri in cœlo obediens factus est. 2. Sicut etiam casti Angeli Deo obediunt. 3. Videmus Solem & Lunam, omnesq; stellæ in sua statione & cursu declarare suam obedientiam, sicut hac de re docet Psalmus 102.

Primum precamur noticiam certam voluntatis diuinæ, in Lege & Euangelio expressæ, sicut legimus in Deut. cap. 18. Suscito tibi in medio fratrum tuorum Prophetam, similem tui, & ponam verba mea in ore eius, loqueturq; ad eos omnia, quæ illi præcepi. Et postea addit, voluntatem Dei esse, ut hunc audiamus. Quando Moses finem imposuerat de Sacerdotio & cultibus loquendi, indicat alium venturum esse Sacerdotem, qui erit ex fratribus, id est, Humanam naturam assumet. Matth. 17. Hic est Filius meus dilectus, hunc audite, id est, Hæc est mea voluntas. Insignis est patefactio, continens multas doctrinas. 1. Ideo hæc edita est patefactio, ut doceret cœlestis Pater Euangelij doctrinam ignotam esse humanæ rationi. Deinde, neminem scire posse Patrem habere Filium, absq; huiusmodi testimonijs. Postremo, ut retunderet ac labefactaret le-

uita-

ORAT. DOMIN.

uitatem humanæ rationis, quæ sibi fingit alienos Deos. 2. Ut sciamus necessariò doctrinam cœlestem esse discendam. 3. His promissionibus quoque esse credendum. 4. Omnes doctrinas esse fugiendas, quæ nos à Christo, via, veritate & vita abducunt. 5. Omnes amplectentes hanc doctrinam, esse hæredes vitæ æternæ.

Secundò petimus, ut Deus in nobis creet cor mundum, sicut & David in Psalmo 51, petit. Cor mundum, id est, fide purificatum, ut Deo seruiamus spontaneo spiritu, & timore filiali, simus mansueti, casti, iusti, humiles, misericordes & veraces, sicut angeli in cœlis.

Tertiò. Ut Deus nobis illam det gratiam, ut offeramus corpora nostra, sicut Paulus docet ad Roman. 12. Obsecro vos fratres, per miserationes Dei, præbete corpora vestra hostiam viuam, sanctam, placentem Deo, & nolite conformari huic seculo, ut probetis quæ sit voluntas Dei bona. Hoc est, Postquam per fidem & Spiritum sanctum estis renati, obedite etiam Deo, & sicuti se Christus obtulit hostiam propiciatoriæ pro peccatis mundi, ita vos nunc offerete hostiam ευχαριστικὴν, id est, gratiarum actionis, Corpora, Non mortua corpora, sicuti

EXPLICATIO

in veteri Testamento offerebant mortua corpora taurorum. *Viuiam.* Philippus: Quia Deus ideo vitam æternam restituit, vt in tota æternitate simus viui cum Deo. *Viuentem.* Vt offeramus & circumcidamus omnia nostra membra. Pedes, vt suo piè fungantur officio. Manus, ne proximum lædat, ne furum faciamus. Manibus laboremus. Aures, vt verbum Dei audiamus, & obediamus maioribus, turpia dicta non audiamus. Oculos, ne vanitatem videant. Linguam, ne maledicat, ne turpia pronunciet, ne proximi famam denigret. Cor, vt sit candidum, simplex & apertum. *Viuiam.* Fide & agnitione filij Dei viuificata. *Sanctam,* Scilicet per fidem & Spiritum sanctum. *Placentem* Deo. Non propter suas virtutes, sed propter Christum.

Quartò. Petimus etiam in hac precatìone, vt placidè feramus afflictiones atque crucem nobis à Deo impositam, sine fremitu expectemus consolationem, auxilium & liberationem in tempore oportuno.

Quinto. Reformationem imaginis Dei in nobis collapsæ, petimus. In 1. ad Thessal. 4. Hæc est voluntas Dei, vestra sanctificatio. Non inquit Præceptum Dei, Nam vox voluntas plus gratiæ & paterni amoris habet,

ORAT. DOMIN.

bet, & ad officia filiorum quasi excitat & calcaria addit. Nam filij honesti & liberales non possunt non voluntatem patris sui magnificare.

Sextò. Vt quisq; suum officium faciat in toto Ecclesiæ corpore. Hic latissimus campus nobis proponitur.

Septimò: Petimus etiam, vt Deus consilia technas, & furores Diaboli, & omnium qui impedire volunt, ne Deo grata fiant, retardare & in nihilum redigere velit.

Octauò. Deprecamur omnia, quæ his sunt contraria.

Nono. Si quid petimus, quod nocens & pestiferum est. Nam sæpe nos ipsi nescimus quid petimus, rogamus vt Deus hoc nobis dare non velit: sed potius quod est vtilius.

Decimo. Confitemur Dei voluntatem non fieri in hoc mundo, sicuti Exempla testantur. Satan ideo de cœlo est deturbatus, Adam ex Paradyso eiectus, nec nõ Pharaò, Sennacherib, Holofernes, ac Iudæi voluntati diuinæ repugnauerunt, quæ verò pœnæ sunt subsecutæ non est obscurū. Quare rectè Paulus inquit ad Rom. 7. Lex est spiritalis, ego verò carnalis, sub peccato venundatus, id est, Lex non tantum est politica sapientia vel disciplina, frenans locomotiuam, sicuti leges in imperijs.

EXPLICATIO

Nam etiam si externam disciplinam habes, legi tamen non satisfacis: Sed est sapientia in Deo, quæ vult, vt corde viuant. Spiritus, id est, habeant lucem & motus spirituales cum Deo congruentes. Lex Dei requirit internam & externam obedientiam. Deinde & iudicium legis est spirituale, id est, Non externum tantum, sed vt & anima sentiat iram diuinam aduersus peccatum. *Venundati.* Illa vox significat totam deprauationem. Nam sicuti serui, qui sunt venundati, non sunt sui iuris, sed necesse est, vt ad omnia ministeria omni tempore sint prompti ac parati: Sic & illi qui seruiunt peccato, omnia ad nutum & voluntatem mundi & Diaboli faciunt. Ideo suauissimum extat dictum in Esaia cap. 52. *Gratis estis venundati, & gratis redimemini.* Id est, Diabolus fraude vos mihi eripuit, nec mihi precium dedit, nec vobis promissa dedit. Iustum est igitur merem meam recuperare, prædoni non dato precio. Nam sicuti à prædone res non est emenda, ita Deus nihil dat Diabolo. *Gratis redimemini.* Id est, Non dabo precium Diabolo, & uos mea misericordia recipiam, cum precium dare non possitis.

Vndecimò & vltimò. Vt Deus Spiritum sanctum nobis dare velit, vt ille semi-

ORAT. DOMIN.

na peccati in nobis extirpet, incurssionem, vim atq; impetum Diaboli confringat.

QUARTA PETITIO.

TITIO.

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

Bona corporalia petenda sunt, quæ comprehenduntur in hac petitione.

1. Vt agnoscamus & certò statuamus

I s bona

EXPLICATIO

bona corporalia non temerè & casu dissipari inter homines, sicut Seneca inquit; Fortuna coeca manu spargit, sicut Epicuræi impij somniant: Sed Deum verè earum rerum autorem esse, sicut Christus ipse inquit: Scit Pater vester vobis opus esse his. Et in Proverbijs cap. 10. Benedictio Domini diuites facit. Non paramus nec tuemur opes humana industria. Dominus Philippus copiosè explicauit hoc dictum in explicatione vltima Proverbiorum.

2. Vt sciamus Deum in hac vita Ecclesiam esse seruaturum, vt: Primum quærite regnum Dei &c.

3. Vt fides & inuocatio exuscitetur in quotidiana necessitate.

4. Promissiones beneficiorum corporaliū sunt commonefactiones de æterna promissione gratiæ. Quia in omnibus petitionibus oportet præluere agnitionem Mediatoris. Et quanquam Deus vult Ecclesiam esse subiectam cruci, tamen & simul vult nos petere mitigationem & liberationem.

5. Vt promissiones sint testimonia de præsentia Dei in Ecclesia etiam in hac vita, vt Psalm. 26. testatur: Pater & mater dereliquerunt me, Dominus autem suscepit me.

PANEM. Christus pulcrum seruauit ordi-

ORAT. DOMIN.

ordinem in hac supplicatione. Nam sicuti primum spiritualia bona à DEO petenda sunt: sic etiam fit in hac forma precationis. PANEM, complectitur omnia, quæ ad huius vitæ necessitatem nobis sunt necessaria. Non loquitur autem hæc petitio de rebus non necessarijs, de multis apparatus, pompis, & profusionibus. PANEM. 1. Quem nobis promissisti, & hunc à te petere mandasti. 2. Vt iusto & honesto labore quæramus. 3. Quem honesto titulo & vera hæreditate à parentibus possideamus. 4. Vt ab alieno abstineamus, & iniustum modum panem quærendi, siue fiat clam siue palam, vitemus. Nam pœnas meritas debitasq; persoluant eiusmodi transgressores.

NOSTRVM. 1. Qui nobis utilis est, in hac vita, vt vitæ cursum tenere possimus, quam diu Deo visum fuerit. 2. Admonemur hac voce, quotidie esse orandum. 3. Hæc vox quasi certis limitibus viam auaritiæ intercludit. 4. Monet hæc vox nos esse aduenas & peregrinos in hoc mundo, nec hic habere locum manentem.

DA. Hæc vox admonet, non esse in nostra potestate habere victum. Psalm. 103. Omnia à te expectant. Item: Oculi omnium in te sperant Domine, &c. Oculi, Omnes creaturæ

EXPLICATIO

turæ à Deo sustentationem habent. Deinde Oculus significat desiderium omnium creaturarum, immò terra exsiccat & arida oculos quasi aperit, quando pluuiam desiderat. *Omnium.* Sicuti Deus omnia creauit & omnia sustentat, sic etiam ab illo autore expectant auxilium, & præsertim homines, propter quos omnia sunt condita. *In te.* Quasi in Deum omnipotentem, sapientem, veracem, iustum, bonum & misericordem. *Spe-rant.* Hæc vox docet, ne in precatione simus tardiores & remissiores. *In te.* Non in creaturas, non in hominem, multò minus in Diabolum. *Tu das.* Quia tu vis & potes nos iuuare. *Das.* Ergo est gratia & donum Dei. *Escam.* Omnia necessaria. *Tempore oportuno.* Quando tempus requirit, & necessitas postulat, *zu deiner zeit.* *Aperis.* Omnia tua bona nobis sunt parata, sicuti videmus tempore messis. Item tempore vindemiæ, tempore autumnii in omnibus hortis. Deinde libenter illa nobis distribuis. *Manum.* Quæ est manus omnipotens, liberalis, verax, maxima & ubiq; præfens. Et manus Dei in omnibus creaturis conspicitur, quæ nobis hominibus seruiunt. *Tuam.* Deus dat nobis necessaria, vt in Euangelio Christus paui magnam multitudinem hominum paucis pani-

ORAT. DOMIN.

panibus, & omnes sunt saturati. *Imple.* Hoc vides in omnibus creaturis, quam mirabili modo sustententur. *Omne animal.* Alles was da lebet. Ergo rectè & piè est viuendum. Nam qui totam vitam parasitorum more in turpis gulæ & sordi ventris curatione consumunt, & qui tardi ac pigri sunt, ac in desidæ castris versantur, & in turpi otio ignauiæ frigore & veteri sopore ita congelantur, vt nunquam expergiscantur, illi sunt coram Deo mortui. Ergo illi Deo non sunt curæ, sed demum omnino deseruntur. *Benedictione.* Mit Wohlgefallen, id est, Non solum quid & quantum Deo placeat, vt in his mōdestè & piè acquiescamus, sed vt his donis fruamur in pace & bona conscientia, quam alij nimis attenti ad rem non habent, quorum pectora auri sacra fames multa cogit, & eos, vt Paulus in Epistola ad Timotheum docet, varijs immergit curis, illosq; illaqueatos, irretitos, implicatos & constrictos tenet.

DA. 2. Bona illa, nec casu ad nos peruenire, sicuti multi & θεοι superbè existimant. 3. Vt rectè his bonis, quæ à Deo profisciscuntur, vtamur, quod cum non sit, ideo non obscuris significationibus poenarum Deus demonstrat, sibi non placere illum impium abu-

EXPLICATIO

abusum. 4. Monet nos, vt proximum etiam his bonis iuuenus propter Deum autorem & datorem. 5. Vt gratias quoq; Deo pro his agamus. 6. Vt omnem iniusticiæ modum in bonis corradendis peius angue & cane detestemur.

NOBIS. 1. Confirmat fidem. Etiam si nos in fide sumus imbecilles & minus firmi, tamen hoc nos sustentat atq; alit, alios qui ardentiorē fidem habent, simul nobiscum in statione hac coram Deo esse collocatos. 2. Nos esse arctissimo fraternæ coniunctionis vinculo copulatos. *Nobis*, scilicet tuis filijs. Hic orat pater pro suis liberis, concionator pro auditoribus, subditi pro magistratu & e contra. *Nobis*. 3. Hæc particula etiam omnia semina inuidiæ extirpat, & paulum odij demetit. 4. Fontem auaritiæ claudit, vt cogites, non solum mihi, sed & alijs hoc dedit, qui suis sobrijs & pijs precibus hoc à Deo obtinuerunt. Qui ergo alijs nihil distribuit, & ad se tantum illa bona pertinere putat, est ingratus, iniustus & mendax. 5. Admonet hæc vox, non esse respectum personæ apud Deum. 6. Illa particula *Nobis*: est simul deploratio totius generis humani, quod de illo dignitatis fastigio, in quo ante lapsum fuimus, nunc sumus deturbati.

ORAT. DOMIN.

turbati. *Nobis*, scilicet miserrimis hominibus, obnoxij omnibus calamitatibus, veris tantibus in miseriarum valle.

HODIE. 1. Omnem curam Ethnicam & profanam Deus vult nobis eximere, ne nos maceremus & coquamus. Nam vna quæq; dies suam habet afflictionem. 2. Vt occasionem habeamus quotidie cum Deo colloquendi. 3. Vt causam habeamus Deo gratias agendi. 4. *Hodie* admonet nos de vitæ nostræ inconstantia, fragilitate & imbecillitate. 5. Vt nos admoneat de Dei omnipotentia. Sicut enim princeps suos ministros quotidie pascit, alit atque sustentat, Quotid magis hoc Deus faciet, qui est Dominus omnium creaturarum. 6. Etiam si curriculum vitæ nostræ videtur nobis esse longum, tamen coram Deo sunt mille anni quasi hodie vel vnus dies. Ideo non existimabimus illum defatigari. 7. *Hodie* significat tempus totius vitæ nostræ, quod Deus etiam in senectâ vult portare, vt David orat: Domine ne proijcias me in senectute. 8. *Hodie* admonet nos de necessitate, quod ne vno quidē die possumus carere vsu creaturarum. Nam dic quæso, quænam futura esset confusio, si vna die vsura lucis, aëris, ignis atq; aquæ eriperetur?

Preca-

EXPLICATIO

Precamur in hac precatio: I. Vt Deus Magistratum, Leges & Respublicas tueatur. In 1. ad Timoth. 2. Adhortor igitur, ut ante omnia fiant Deprecationes, Obsecrationes, Interpellationes, Gratiarum actiones pro omnibus hominibus, &c. Ante omnia. Hoc debet esse primum opus in Ecclesia. Deprecationes. Vt liberemur à malo, quando deprecamur iram & bene meritam Dei vindictam. Obsecrationes. Quando expetimus meliorem successum in rebus spiritualibus & corporalibus. Interpellationes, Quando deploramus iniurias nobis oblatas: vel pro ijs intercedimus, qui nos affligunt: vel quando pro fratribus oramus. Gratiarum actiones. Cum Deum laudamus propter beneficia accepta, & profitemur, nos nihil habere à nobis: sed omnia à Deo. Hominibus, scilicet viuus. Regibus, Qui tunc erant adhuc infideles. Ideo Ieremias cap. 29. hortatur, ut preces fiant pro Rege Babylonix, Et Cyrus pro se Iudæorum orationem exoptabat, Esdræ 6. Et Tertulliani tempore, ut testis est ipse in Apologetico cap. 30. & 32. orabatur pro Magistratu in hunc modum: Vt huic vita esset longior, tranquillum imperium, domus munitæ, validus exercitus, fideles consiliarij, obedientia subditorum, & ætas pacata.

ORAT. DOMIN.

pacata. Vt placidam uitam. Proposita utilitate stimulum nobis addit. Nam fructus enumerat. Pietate, Vt incumbat ad fouendam Religionem. Honestate. Ne ad beluinas feritates homines se prostituant. Ergo feram & veram barbariem spirant, qui volunt magistratum tollere è medio, & principes simul admonentur sui officij. II. Precamur bonam valetudinem, ut Deus auertat morbos contagiosos, pestem, &c. Nam in illis temporibus exulceratissimis nemo potest commodè Panem quotidianum querere. Dein de valde graue & molestum est, teneri incōmoda, ægra & infirma valetudine. Deprecamur etiam simul, ut Deus omnes occasiones auertat, per quas valetudo nostra in discrimen adduci potest. Nam sæpe homo ipse faber est multorum morborum. Ideo in omnibus epistolis Cicero in fine addit: cura valetudinem tuam diligenter. III. Petimus etiam terræ fecunditatem, tempestatem commodam & pluuiam necessariam. Necesse est autem, ut in præceptis Dei ambulemus, si illa obtinere volumus à Deo, ut Leuitici 26. Item in 1. Regum cap. 8. videmus. Huc pertinent piæ collectæ in agendis, id est, publicæ precationes, quas pii quasi colligunt, & Deo tanquam thus offerunt. Huc
K per-

EXPLICATIO

pertinet Litanía. IIIL. Oramus, vt Deus fructus ab omnibus calamitatibus conseruare velit. V. Vt Dei beneficio tutam & tranquillam vitam trahere possimus, sicuti oramus: Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Pax in uirtute. Hebræa vox significat fossam, qua vrbes cinguntur. Ideo vertunt, in munitione tua, alij in exercitu tuo, alij in populo. Abundantia. Vox illa significat prosperitatem & quietem. Turribus tuis, in Rebus publicis. VI. Vt patresfamilias & matresfamilias recte illis bonis utantur, nec declinent vel ad dextram vel ad sinistram, Non sint nimis attenti ad rem, vt alijs quoq; distribuunt, nec omnia in luxum, voluptatem, ebrietatem, superbiam & contemptum pauperum, & ad alias profusiones non necessarias conferant, sed modum seruent. Nam est modus in rebus &c. De qua re imago pulcra nobis proponitur in Euangelio, quod legitur Dominica Lætare, quando frumentum in terram conijcitur, & Dominica septima Trinitatis, tempore messis, quomodo Christus magnam multitudinem hominum pauit paucis panibus, quos discipuli distribuerunt, reliquiasq; collegerunt. Et non sine causa sancta & erudita antiquitas lectionem istius Historiæ tunc insti-

ORAT. DOMIN.

instituit, vt Dei benedictionem agnoscamus, pijs & sobrijs precibus eum inuocemus, & postea tempore messis gratias agamus. Christus iubet Apostolos proponere panes, id est, vnusquisq; de suis bonis dabit Eleemosynas. Non enim inde minuuntur, sed augentur facultates & defenduntur. Date & dabitur vobis. Qui dat potum frigidæ aquæ, non perdet mercedem suam. Colligite reliquias, ne quid pereat. Est præceptum de parsimonia, sicuti in Ioseph videmus. In Exodo cap. 16. insignis imago extat de Manna. Iubentur Israëlitiæ de Manna tantum diurnum cibum seu demensum vnus diei tantummodo colligere, nec solliciti esse de crastino. Docet hac imagine Deus, tantum panem quotidianum esse petendum, sicut Salomon petit in Prouerb. cap. 3. Extremam inopiam & diuitias ne dederis mihi, tribue autem mihi demensum. Proponitur etiam poena $\pi\lambda\sigma\upsilon\epsilon\gamma\lambda\alpha\varsigma$ in putrefactione Mannæ, eorum qui plus collegerant, quam ipsis ad panem quotidianum opus erat. VII. Vt nostra sorte simus contenti. In 1. ad Timoth. 6. Habentes alimenta, simus his contenti, nihil in mundum tulimus, vt Iob testatur: Nudus egressus sum. Et Genesis 2. Vterq; nudus erat. VIII. Vt simus grati, & utamur

EXPLICATIO

mur beneficijs Dei cū gratiarum actione, & reuertamur cum Samaritano, nec imitemur exemplum illorum nouem, qui non reuertebantur, sicuti multi assidere mensæ non erubescunt absq; precatione, sunt potius immundi porci quam homines, multò minus Christiani. Hæc impia consuetudo est sæpius taxanda. IX. Non tantum deprecamur bella: sed & turbationem legum, iudiciorum, & omnem ἀταξίαν in contractibus, emtionibus & venditionibus. X. Deprecamur Ethnicam sollicitudinem & omnem ignauiam. XI. & ultimo; Omnes tentationes & laqueos, in quos incidunt, qui diuitias auide quærent. In 1. ad Timotheum 6. Qui volunt ditescere, incidunt in tentationem, laqueum & cupiditates multas, stultas & noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum. *Qui uolunt.* Particula hæc significat ardens studium, quod fit sæpe inuita Minerua, imo contra Dei voluntatem, per fas & nefas, qui simul Deo & Mammoni seruire volunt, *Incidunt in tentationem.* Ut uidemus in Iuda. Sic Matth. 4. Diabolus Christum tentauit. Hęc omnia tibi dabo etc. *In laqueum.* Tali homini constringuntur oculi, ne videat pauperem, imò etiam ne agnoscat cognatos & affines. Omnia quasi membra

ORAT. DOMIN.

bra ligantur, & postea in amittendo est laqueus desperationis. *Demergunt.* Sicuti enim multi auari mercatores sæpe cum bonis in naufragijs submerguntur; Sic in naufragijs animarum hi impij submerguntur, ut illi duo diuites in Luca. Nam diuitiæ sunt magnum pondus, quæ homines, qui sursum ad Deum spectare debebant, deprimunt, ut tantum sapiant terrena. Hieronymus in quadam Epistola scribit de quodam Philosopho, qui fuit in periculo maris, & cum sollicitus de sua pecunia, proiecit eam in mare, dicens: Abite in profundum maris, malæ cupiditates, submergam vos, ne à uobis submergar. Quare rectè Petrus in Actis cap. 8. inquit ad Ananiam; Pecunia tua tecum sit in perditionem, quando illum quoq; uoluit demergere in huiusmodi tentationem. Ideo concludit Paulus: Nam auaritia est radix omnium malorum. Nam sicuti radix ministrat omnem humorem ramis: sic Auaritia luxuriæ, gulæ, & superbiæ facultatem exhibet. Seneca: Diuitiæ sunt causa malorum, non quia ipsæ faciant aliquid: sed quia facturos inuitant.

QVINTA PE

TITIO.

K 3

Et

Remitte nobis debita nostra,
sicut & nos remittimus debitori-
bus nostris.

Quæritur cur Christus hanc de remis-
sione peccatorum quinto loco ponat, cum
preces nostras à peccatorum remissione or-
diri necesse sit. Nam peccata sunt tanquam
murus, qui nos à Dei accessu prohibet. Re-
sponsio, Christus in priori petitione locutus
est de rebus, quæ ad vitæ sustentationem
pertinent. Cum autem petitio bonorū spi-
ritua-

ritualium semper præluere debeat petitioni
bonorum corporalium, ideo hæc petitio sta-
tim additur, tanquam commonefactio, ne
in petitione bonorum corporalium obliuif-
camur bonorum spiritualium.

Filij Dei sunt iusti.

Ergo non opus est, vt petant remissio-
nem peccatorum.

Respondeo, Sumus iusti imputatione &
incoatione, non perfectione, sumus peccato-
res, sicut Iohannes testatur in 1. Epistola cap.
1. Si dixerimus quod peccatum non habe-
mus, nos ipsos seducimus. Item, ad Rom. 3.
Omnes peccauerunt, & destituuntur Gloria
Dei. Hæc aduersus Nouatianos & Anaba-
ptistas lethalia sunt iacula. *Peccauerunt*, Ha-
bent peccatum, & rei sunt. *Phrasis Hebraica*
est obseruanda. *Destituuntur gloria*. Gloria
Dei, Deo ipso lucente in eis, qui uere est glo-
ria, id est, Lux, sapientia & iusticia, vita æter-
na & læticia æterna, qua Deus se communi-
cat beatis, & est omnia in omnibus. *Gloria*
Dei. Quæ apud Deum habet locum. Ioh. 12.
Dilexerunt magis hominum gloriam quam
Dei. Igitur Paulus vult nos ab humani the-
atri plausu ad tribunal cœlestis vocare. Po-
stremo habemus clarissimū dictum in Psal-
mo 32. Propterea orabit ad te omnis sanctus,

EXPLICATIO

in tempore oportuno. Propterea. Ideo quod Deus est bonus & misericors. Orabit, Ostendit modum perueniendi ad Deum. Sanctus, scilicet imputatione. Ex illius plenitudine. omnes accepimus. Tempore oportuno. Variè intelligunt hoc interpretes, scilicet de tempore solennium precationum, vt matutino vel vespertino tempore. Alij exponunt, Quando homo cor inuenit vacuum ad preces fundendas: Sed simpliciter intelligendum est: Omni tempore petendum esse remissionem peccatorum. Et Hugo piè explicauit. *In tempore oportuno*, id est, in hac vita. In 2 ad Cor. 6. Nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Ioh. 9. Operamini dñi dies est. In Prou: 1. Tunc inuocabunt me, & ego nō exaudiam, vt videmus in diuitem epulone. Matth. 25. De virginibus, quæ tardius venerunt. Ad Gal: 4. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum. Esa. 55. Querite Dominum, dum inueniri potest. In inundatione aquarum multarum ad eum non pertingent, id est, Etiam si vndiq; nos circumdent profundi gurgites mortis, tamen immunes erimus, quando ad asylum Gratiae nos conferemus.

REMITTE. Erasmus inquit, Latinius orat remitte, sicut & nos remittimus. Credi vix potest, quantas Tragoedias exitauerunt apud

ORAT. DOMIN.

apud indoctam plebeculam sycophantē quidam cuculla personati, quod in Oratione Dominica in versione posui, Remitte nobis debita nostra, quasi sit atrox contumelia facta Christo, si quis malit dicere: Remitte, q̄ dimitte. Atqui D. Augustinus lib. 5. Homiliarum, Homilia 29. adducit hunc locum, & legit Remitte. Remitte. Hoc in loco obseruādē sunt Phrases, quibus vtitur sacra scriptura, vt delere, abluere, tollere, obsignare & in profundum maris abijcere. Si est remissio, sequitur condonationem esse gratuitam. Et hæc vox destruit doctrinam Monachorū de satisfactione, euerit humana merita. Est etiam contra Nouatianos, qui lapsis veniam denegauerunt. Item, Admonet hæc vox nos peccatum omnes habere. Item aperit ianuā omnibus miseris peccatoribus. In mortis agone est hæc vox fons consolationis. Vltimo est testimonium de vltima. Extat autem in veteri testamento de hac remissione pulchra imago de Iubilæo anno. Deinde habemus etiam picturam hac de re Matth. 18. de illo seruo, qui magnam summam debebat 10000. talentorum, id est, 60. tonnas auri. Ponitur aut tanta summa ideo, vt sciamus nos valde multa & magna peccata habere coram Deo, & remittit GRATIS NOBIS. Hic cogitandum est, in qua nunc versamur miseria. NOBIS, Qui sumus natu-

EXPLICATIO

ra filij iræ, qui gloriam illam amisimus, qui sumus in regno diaboli, subiecti periculis mortis. DEBITA. Peccata nostra tam originalia quam actualia. Vocantur autem peccata debita, sicuti debita ciuili iure ad solutionem nos obligant: ita peccata obligant nos ad satisfactionem poenæ, nisi fiat remissio. NOSTR A. 1. Hæc vox admonet nos de lapsu nostrorum parentum. 2. De nostris peccatis quotidianis, quæ in illa quidem hora commisimus. 3. Non petimus vt diaboli peccata remittat, nam ille non agnoscit suam auersionem & blasphemiam, nec vult Dei gratiã, sed contumaciter & petulanter contemnit. 4. Monet etiam hæc vox, Deum non esse autorem peccati: nam Deus non vult iniquitates, vt Psalmus testatur. 5. Est tristis querela, quod totum genus humanum huiusmodi onus peccati sentit & circumfert, & quod ne vnus quidem sit homo iustus per se. SICVT ET NOS REMITTIMVS DEBITORIBVS NOSTRIS. Discrimen est faciendum inter debitum ex contractu, & debitum ex læsione seu iniuria. Ex contractu debitum iuste soluitur & exigitur, seruata tamen Regula caritatis. Deinde inter officium & personam discrimen faciendum est. Officium Magistratus est, transgressores suæ legis punire: Munus doctoris est castigare; Sic & parentes & præceptores

ORAT. DOMIN.

ptores habent limites & certas metas sui officij, ad Rom. 13. Magistratus est minister Dei, vindex ad iram. Ideo necesse est non solum obedire propter iram, sed propter conscientiam, non frustra gerit gladium. Propter iram, propter supplicia, quibus Magistratus fontes afficere potest. Propter conscientiam, Ne rea fiat æternæ poenæ. Non frustra gerit gladium. Alludit Paulus ad gentium consuetudinem. Nam Romano Magistratui secures & virgæ præferebantur. Et Gladius hodie vindictæ nota seu insigne admonet Magistratum de suo officio, & simul subditos, ne obedientiam abijciant. Sic & Paulus in 2. ad Timoth. 4. Timotheum instruit: Prædica sermonem, insta tempestiuè & intempestiuè, argue, increpa, vt Christus docet Matth. 5. Vos estis Sal terræ. Sicut fidus Medicus, non solum mellitas potiones adhibet, sed vbi pus & sanies est, cauterium applicat, secat, vrit, vt ita adhibeat medicinam: Sic medicus animarum, non locum socordiae esse existimabit, quando opus est acriore concione. Porro octo causæ obseruandæ sunt, quando rapiuntur ad poenam facinorosi. 1. Supplicia damnatorum horribilia sunt spectacula, ad perterrefaciendos improbos, & commouefaciendos incogitantes, vt & illi à cogitatione istorum facinorum animo toto abhorreant, &

EXPLICATIO

& his exemplis moueantur, vt in toto vitæ stadio & curriculo sint cauti & instructi fide & bona conscientia. 2. Iusticia est laudanda & magnificianda, vt fiat iusticia, & pereat mundus. Debemus etiam gratias agere Deo, quod iusticiam & disciplinam in genere humano conseruat. 3. Cogitetur & hoc: Sicuti condolemus & miseremur damnatorum, etiam si iustissimam poenam luunt: Sic & Deum misereri nostri, etiam si ante eius oculos nil nisi culpa sumus. Hæc commiseratio est commune factio de amore Dei erga nos. 4. Consideranda est humana natura, & imbecillitas & improbitas, quæ diuino auxilio destituta ad omne flagitiũ & sceleris genus à Diabolo impellitur. 5. Implorandum diuinum auxilium, ne & corruptæ naturæ impulsu vltro prolapsi, vel insidijs Diaboli circumuenti, simili ruina prosternamur, Et semper sit in conspectu hoc dictum: Qui stat, videat ne cadat. 6. Vt vitemus otium puluinar Satanæ, & malam societatem et conuersationem hominum. 7. Vt in nobis postea habiter abundè verbũ Dei in omni sapientia. 8. Orandum est, vt Deus illius calamitosi hominis misereatur, ei peccata remittat, fidem & consolationem in animo eius conseruet. 9. Hæc poena est imago æterni supplicij, vbi & corpus & anima simul afflictionem patientur, Ideo non debemus esse securi,

Se

ORAT. DOMIN.

SICVT. Est commune factio de nostra poenitentia & condonatione, quia est mandatum diuinum, vt sequatur nostra condonatio. Matth. 18. Nisi vos condonaueritis fratribus, non condonabit vobis Deus. Nec potest peti & retineri remissio peccatorum, nisi abijcias vindictæ cupiditatē & fiat condonatio, Ah Pater cœlestis, nos promittimus sancte, quod tuo auxilio & beneficio alijs libenter condonare volumus. SICVT. Non cogitantes: Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. Quis. Non cogitabimus quis nos offendit, an sit affinis vel consanguineus, an de illo bene simus meriti. Quid. Id est, quanta res illa sit. Vbi. Id est, in quo loco, vel apud quos. Quibus auxilijs. Non volumus curiosè enumerare, qui illi materiam & pabulum ad hanc rem præbuerunt, vt ita nos offenderet. Cur. Cur hoc sit factum, an propter beneficia vel econtra. Quomodo. Qua ratione te persequatur, siue verbis, siue operibus, siue clam siue palam. Quando. An sæpius te offenderit, quo tempore. Imo cogitabis, Sol non descendet super iram tuam.

NO S. 1. Cogitabis de miserrimo statu generis humani. Nos omnes sumus debitores, vt rex Alphonsus, non solum alijs, sed & sibi imperabat. Nam habens ingratum hominem in aula, dicere solitus est: quid irascor et tamen

EXPLICATIO

tamen & ego ipse Deo sum ingratus. 2. Habemus Dei mandatum. 3. Quia hoc in baptismo sanctè promissimus. 4. Quotidie pollicemur in nostra precatone. 5. Promittimus hoc in confessione, & ideo utimur cœna Domini. 6. Nos, qui hanc doctrinam à Christo hausimus. 7. Nos, qui sumus Christiani & Dei filij. 8. Qui sumus peregrini, nō habentes hic manentem locum. 9. Nos qui in nouissimo die sumus rationem reddituri. **REMITTIMVS.** Nos remissuros pollicemur, id est, nos oēs, nemine excepto. Nam apud Deum non est respectus personarum. **REMITTIMVS.** De cordibus omnia debita, sicuti Christus ipse explicat Matth. 18. **DEBITORIBVS.** 1. Quibus & nos multa debemus. 2. Admonet hæc vox nos de Christi parabola. **NOSTRIS.** Qui tantum centū denarios debent nobis. Nos vero Deo 10000. talentorū debemus. Porro has causas in oſpectu debemus habere, quare remittendum sit nostris debitoribus. 1. Propter Dei mandatū Luc. 6. Remittite & remittetur vobis. Sunt verba imperantis. Hic cōsidera, quis sit, qui imperat, huius autoritas, ut pōdus habeat, necesse est: præsertim cum principes in mundo sua mandata subditos exequi & exhaurire velint sine vlla tergiuersatione & morositate. 2. Absq; nostra condonatione, quæ ex fonte purissimo fidei manat atq; diffunditur, nihil

ORAT. DOMIN.

nihil Deo placet, sicut Christus inquit Matth. 5. Itaq; si obtuleris munus tuum ad aram, & illic recordatus fueris, quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque illic munus tuum coram altari, & abi prius concilieris fratri tuo, & tunc veniens, offer munus tuum: Habeto benevolentiam cum aduersario tuo, dum es in via cum illo. *Offer munus.* id est, Nullus cultus Deo est acceptus, qui ab eo præstatur, qui caritate erga proximum est vacuus. *Munus,* significat orationes, gratiarum actiones, & cæteros cultus, quibus Deus celebratur. *In Via,* in hac vita. *Cito.* Nam mors hominis est certa, hora vero incerta. Et Seneca inquit: Nemo tam diuos habuit fauentes, crastinum ut possit sibi polliceri. Augustinus: Qui non vult remittere suo fratri, non speret orationis effectum. Ambrosius: Si iniuriā non dimittis, quæ tibi est facta, orationem pro te non facis: sed maledictionem super te inducis. Sed hæc condonatio non est constringenda ad vllas circumstantias. Nam sæpius debemus remittere debitoribus, ut Christus Matthæi 18 docuit: Septuagies septies. Certus numerus pro incerto. Id est, Quotiescunque est opus. Bernhardus: Qualem vis erga te DEVM esse, cum delictorum veniam poscis, talem te exhibere debes his, qui delinquant in te. Imo

EXPLICATIO

Imo inimicis bene est faciendum, sicut Moyses orauit pro Aarone & Miria, & interdum pro toto populo. Et Christus omnibus debitoribus remisit in ara crucis. Sic etiam multi Martyres, in vltima hora orauerunt pro debitoribus. Habemus etiam multa vestigia mansuetudinis in historia Ethnicorum, sicut in explicatione Quinti Præcepti audiemus. Ergo prouerbum illud non habet hic locum: Os est oblitum offensæ, sed in corde reposita iacet. Quare monet D. Augustinus recte: Concordare cum aduersario tuo, nescitis quando via finiatur, cum via fuerit finita, iudex restat, & minister & carcer. Debemus etiam omnia impedimenta è medio tollere & remouere, quæ impediunt reconciliationem.

1. Sicuti Diabolus est princeps, magister & autor omnium peccatorum: sic etiam est rector & adiutor, vt semina odij in hominum cordibus sint in viriditate. Bernhardus: In ira est locus Diabolo, huic hosti est repugnandum fortiter, sicuti in baptismo sanctè promissimus.
2. Multi homines improbi & perfidiosi materiam præbent ad odia vana & intestina. Nam tantum abest, vt hi paci consulerent, vt potius varijs modis ignem funestum & nefarium cordibus hominum inferant: sint tubæ & faces ad multas horribiles discordias exitiales.
3. Sitis ardenti-

tissima

ORAT. DOMIN.

tissima auaritiæ, quæ nunq̃ expletur neq̃ satiatur, uiam intercludit, quo minus homines pacem venentur & quærant. Homines (inquit Seneca) quietissimam vitam agerent in terra, si hæc duo verba à natura omnium rerum tollerentur: *Meum & tuum*. 4. Multi ne in minima quidem parte, de suo iure declinare & deflectere volunt, & putant se habere causam iustissimam, sicut ille seruus nequam in Euangelio. Et sicuti David inquit: Non intres in iudicium tuum, cum seruo tuo Domine: Sic & nos non adeo acerrimi censores in proximum esse debemus. 5. Impedit etiam compositionem pacis, quod illi inter quos est aliqua offensuscula, sæpe etiam de lana caprina, raro in colloquutionem ueniunt, quod si fieret, profecto sæpe animi sententiam iniquam mutarent. Nam mollis responsio frangit iram. Sepe accidit, quando vna pars alteram audit, vt expressè postea dicant: se non in eam partem accepisse, vel alios liberales homines hæc sparsisse, & illos ita inflammasse. 6. Multi etiam propter superbam contumaciam & contumacem superbiam nulli cedere volunt. Hi non perpendunt causas, quæ nos ad studium humilitatis accendere & inuitare debeant. Obseruandum est etiam, normam iusticiæ postulare, vt pars

L illa,

EXPLICATIO

illa, quæ alteram læsit, se cõponat piè & modestè ad pacificationem. Quod cum sit, Regula Christi est obseruanda: Esto consentiens tuo aduersario &c. Augustinus: Si tu humiliter & vero corde proximum tuum petiueris, & tibi remittere non vult, noli esse sollicitus, serui estis ambo vnus Domini, scilicet Dei & Christi Iesu, interpella ergo Dominum, & tibi sufficit. Quia verò aliqui sunt adeò impiè pertinaces, impudentes, litigiosi & acerbi, vt etiam ab illis, quibus iniuriam fecerunt, veniam deprecari dubitent, & maiores inuidiæ & odiij flammæ fouent, potius pars læsa veniam & modum reconciliationis quærat: Sicuti exemplum habemus in Deo patre, qui à nobis quidem læsus fuit, sed ille nos vocat ad se, & gratiam & reconciliationem denunciat: imo promissionibus inuitat, & quod magis est, Christus effusione lachrymarum nos allicit, quando intuetur Hierosolymam. Chrysostomus: Si prius offensus rogauerit, ab offendente duplicem coronam consequitur: vnā quod læsus est, alterā, quod prius rogauit. Est pulcrum dictum, si dextrè intelligatur.

Præterea pium & iustum est, vt studeamus paci, Matth. 5. Beati pacifici, id est, Dile-

gentes

ORAT. DOMIN.

gentes facientes labores necessarios & proprios vocationis, non cupidi rixarum, non appetentes certaminum, non captantes vndiq; materiam inflammandi odia, reconcilians & conglutinantes distractas voluntates. Augustinus de verbis Domini cap. 1. Si seruaueris aduersario tuo bonā voluntatem, vt cum eo consenseris, pro iudice intuenies Patrem, pro ministro seu Angelum, tollentem in sinum Abraham, pro carcere, paradysum. Item: Pacifici vocabuntur filij Dei. Chrysostomus: Nihil ita Deo assimilat, sicuti iniuriam tibi facientibus indulget. Gregorius in Pastoralī: Si Dei vocantur filij, qui pacem faciunt, procul dubio Satanae sunt filij, qui pacem confundunt. Deinde hoc modo Deo iustum honorem tribuimus, qui inquit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Bernhardus: Honorat Deum, qui inimicis parcat. Esaiæ cap. 42. Gloriam meam alteri non dabo. Præterea, huiusmodi placidæ naturæ, honorem debitam Magistratui deferunt, vt illi gladio vtantur, quibus est datus. Ad Roman. 13. Nec non maximæ laudi datur, esse pacificum, in Proverb. cap. 20. Honor est homini, qui separat se à contentionibus: Omnes autem stulti miscentur contumelijs. Bernhardus

L 2

Est

EXPLICATIO

Est actus magni & generosi cordis, iniuriæ obliuisci. Augustinus in 5. epist. ad Marcellinum, de Iulio Cæsare scribit: Quod nihil solitus fuerit obliuisci, nisi iniuriarum, Deinde egregium exemplum habemus in rege Alphonso. Postremo hæc condonatio est insignis nota veri Christiani, sicuti in illo seruo iniusto apparet.

I. Ab *Vtli*. Augustinus in libro de ciuitate Dei. Tantum est pacis bonum, vt etiam in rebus terrenis & mortalibus nihil gratius audiendi solet, nihil desiderabilius concupisci, nihil melius inueniri, nihil possit vtilius possideri. Cur bellum à nobis geritur? nisi vt pax retineatur, hinc bestię syluas repetunt, volucres ad aëra se sustollunt, pisces ad profunda se demergunt, reptilia se in visceribus terræ abscondunt, vt pacem habeant. Quare Dauid pie monet, in Psal. 37. Pacifici terram possidebunt. Vbi vero sunt animorum distractiones, ibi est mare vastissimum omnium malorum. Iulius Cæsar: Magna ex dissensionibus incommoda oriri solent. Luc. 12. Omne regnum inter se diuisum, desolabitur, Boëtius: Nostine igitur omne quod est tam diu manere atque subsistere, quam diu sit vnum: sed interire ac dissolui pariter, quando vnum esse desierit, In Prouerb. cap. 15. Melius est

ORAT. DOMIN.

est parum cum timore Domini, q̃ thesauri magni &c. Melius est vocari ad olera cum caritate, q̃ ad vitulum saginatum, cum odio. Deinde hoc modo præbemus alijs quoq; bona exempla. Ergo præcipue se assuefacere debent ad hanc virtutem, qui prouincias habent vel in Ecclesia, Republica & gubernatione politica & œconomica.

II. A *Necessario*. 1. Quia in baptismo sanctè promissimus, nos velle repugnare illis malis affectibus. 2. Ne amittamus rursum fidem & Spiritum S. 3. Vt possimus vti Coena Domini, quod profectò commodè non potest fieri, quando huiusmodi scrupulum & semina odij in cordibus sepulta habemus. 4. Ne oratio nostra quoq; impediatur. Impeditur aut propter hæc obstacula. Nam quicquid sit sine fide, est peccatum. Qui vero studiosus est pacis, sine ira & hæsitacione suam curam iactare potest in Dominum. Est autem singularis emphasis in hac voce iactare, qua vtitur Petrus in 1. cap. 5. & celeritatem motus, & impetū concitatorem significat. Funda, qua hæc iactatio fit, est fides, quæ intuens promissionem, certò statuatur, Deum velle opem ferre ad ipsam confugientibus. Brachium, quo Funda torquetur, circumagitur & impellitur, est ardens precatio, quæ fide præ-

EXPLICATIO

lucente, miseras nostras perfert ad Deum, ab eo petit & expectat auxilium & consolationem.

III. *A Facili.* Rectè Augustinus inquit: lube quod vis, & da quod iubes. Huc Christi admonitiones pertinent, quomodo alijs possimus & debeamus condonare, & simul considerabis officium Spiritus sancti, & verbi diuini auditi efficaciam, & multa exempla piorum & sanctorum hominum, qui alijs condonauerunt.

IIII. *A Iucundo.* 1. Deo ipsi iucunda & grata est reconciliatio, Syrac. ca. 25, Augustinus; qui dilexerit inimicos, hic erit Dei amicus, In Prouerb. cap. 6. Deus odit sex &c. Gregorius; Offenso creatore, offenditur omnis creatura. 2. Hæc reconciliatio etiam bonam conscientiam parit in omnibus calamitatibus & aduersationibus, est quasi opiparum conuiuium. Bernhardus; Quid dulcius; quid acceptius pura conscientia? trahat mundus, terreat Diabolus, impugnet caro, tunc homo semper est securus. 3. Deinde sibi imperare est iucundissimum. Democritus inquit: Se ipsum vincere, omnium victoriarum prima & pulcherrima est; vinci autem à se ipso, & turpissimum & pessimum est. 4. Læticiam hoc dat multis pijs, vt gratiarum actione

maio-

ORAT. DOMIN.

maiora dona Spiritus sancti nobis impetrent. Si vero non condonamus fratribus nostris, sumus auctores, vt iuxta Christi conuersionem ad Dominum ueniant, illiq; omnia, quæ facta sunt, aperiant. Matthæi 18. ac iustam poenæ executionem impetrent. 5. Hoc modo carbones ignis coaceruamus in caput illorum, ad Roman. 12. Hoc est, Nostris beneficijs & hac fraterna condonatione frangimus & emollimus illorum animum, vt tandem agnoscant errata, veniamque deprecantur, sicuti sæpe fieri solet. Postremo est quoque iucundum ipsis Angelis. Nam sicuti pacem annunciant cœlestem pastoribus & omnibus credentibus: Sic non dubium est, Angelos nihil antiquius habere in mundo, post gratiam Dei, quam si fratres habitent in vnum. Qui hac de re plura legere velit, legat Orationem Erasmi de pace, in qua multa egregia dicta tam ex sacris literis, quàm ex profanis scriptoribus ponuntur.

Precamur igitur in hac petitione, condonationem lapsuū, qui infiniti, occulti & manifesti sunt, vt David inquit: Delicta quis intelligit? 2. Vt & nos proximo condonemus, ac omnia in mitiorē partem interpretemur. Quia vero propter naturæ deprauationem,

L 4 velle

EXPLICATIO

velle nec perficere in nobis sit, petimus vt hoc Deus, quod iubet, etiam nobis dare velit. 3. Deprecamur pertinaciam iræ, morositatem, & omnia quę impedimento sunt, quominus illa condonatio fiat. Postremo sciendum est, nemini viam esse interclusam, quominus ius suum, quando res postulat, legitimo iure, apud Magistratum quærat, sicuti multos sanctos fecisse manifestum est, vt Paulus ipse in Actis cap. 23. testatur.

SEXTA PEDITIO.

Et

ORAT. DOMIN.

Et ne nos inducas in tentationem.

INDUCAS. Significat permissionem, non effectiōem, ne permittas nos induci, labi & vinci. Huc referenda sunt dicta de prouidentia diuina, vt: Capilli capitis vestri numerati sunt.

NOS. Qui habemus acerrimum & potentissimum hostem, nos vero sumus imbecilles, imo quocunq; te veritas, ibi est tentatio. Iob 7. Hominis vita est militia. Postremo nemo est hominum, cui non insigat serpens virulentum morsum, imo Christiani magis sunt expositi telis Diaboli & totius mundi persecutionibus, quam aliæ gentes. Huc referenda est insignis concio Christi, q̃ habuit ante suam passionem, descriptam à lo hanne cap. 14. 15. 16. & 17. In his quatuor capitibus nihil aliud tractat, nisi vt suos discipulos muniat & præparet ad tērationes futuras.

IN TENTATIONEM. Faciunt varias tentationes. Primā nominant tentationem Seductionis, cum tētamur ad faciendū aliquid contra legem Dei. Diabolus vero varijs modis nobis struit insidias, vel per corruptelam doctrinæ: vel per scandala & alias infinitas occasiones, ob quam causam dicitur etiam Tentator. Huc omnia nomina

L s refe-

EXPLICATIO

referenda sunt, quæ Diabolo tribuuntur in sacris literis. Præterea obseruandum est. 1. Quod hic hostis sit callidissimus, qui nouit mille artes, & tot mille annos vixit. 2. Si non vno modo tentare potest hominem, alia viam aggreditur, vt videmus in Viris Patrū, in Macario & alijs. 3. Non moras nectit, saepe reuertitur maiorib. copijs instructus. 4. Neminis parcit, etiam sanctissimis &c. Tentat etiam mundus nos, vt Iohannes inquit, in 1. cap. 2 Ne diligatis mundum, neq; ea quæ in mundo sunt, quoniam omne quod est in mundo, veluti concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & fastus vitæ non est ex Deo. Ne diligatis mundū. Non iubet ex mundo exire, & relicta hominum consuetudine, Monasticam agere vitam Nam certè hic mundus, sicuti etiam à Deo est constitutus, sic etiam à Deo seruat, sicut dulcissimi versiculi testantur:

Vtq; alios, alij de Religione docerent,

Contiguas pietas iussit habere domos.

Sed est sententia: Non esse quærenda, quæ sunt in mundo, scilicet voluptates, bona, delicias, contempto Deo & Euangelio, studere tantum auaritiæ, & quærere malis artibus, abuti, & æternis bonis præferre, sicut Esau propter offam vendidit ius primogeniture.

Non

ORAT. DOMIN.

Non est ex Deo. Non loquitur de bonis creaturis. *Concupiscentia carnis.* Id est, Omnes libidines & voluptates à Deo prohibita. *Oculorum concupiscentia.* Auaritia & splendor huius vitæ. *Fastus vitæ.* *Εὐλαστία* & omnia cognata huic vitio. Habemus autem multas pulcras imagines de his tentationibus. 1. In vrbe obsessa à Turca, quæ die nocteq; oppugnatur, & tandem oppugnata, crudelem sæuitiam sentit huius hostis immanissimi; Sic & Satan magnam exercet crudelitatem suis tentationibus & telis ignitis. 2. Historia in Iob testatur, quid Satan possit, quando Deus interdum permittit. 3. Videmus in Saul & Iuda. 4. Satan Christum tentauit tribus modis in deserto, his tribus tentationibus adhuc Ecclesiam Dei persequitur, sicuti suo tempore audiemus. 5. Populus Israeliticus in medio hostium fuit, ac semper manus conferere coactus fuit, vna gente post aliam expugnata. 6. In Apocalypsi aliquot imagines nobis proponuntur de tentationibus Ecclesiæ. 7. Populus Dei stetit ante mare rubrum, ante se vident immensum mare, à dextra & sinistra sunt montes, à tergo habent Pharaonem crudelissimū cum suo exercitu. 8. Imago Exod. 17. Amalech pugnat aduersus Israhelem, Moyses extendit manus suas

suas

EXPLICATIO

suas ad Deum, & Israël vincit. Manus dux
sunt vetus & nouum Testamentum, Lex &
Euangelium, quibus Christiani pugnare de-
bent aduersus Amalech Diabolum, hæreti-
cos, peccatum & mortem. 9. Si velis ergo
Christianum hominem pingere, potest fieri
hoc illo modo: Ante illum pingere mortem,
iudicium Dei, & infernum: Post illum pin-
ge peccata præterita: A dextris, potentiam,
diuitias & honores: A sinistris, pericula, per-
secutiones & scandala.

Secunda dicitur Præsumtionis, quando
Deum tentamus, & abutimur eius longani-
mitate, iusticia atq; omnibus beneficijs no-
bis à Deo exhibitis. Quomodo vero tenta-
tiones sint superandæ, Paulus luculenter do-
cet in Epistola ad Ephes. 6.

Tertia vocatur tentatio Probationis,
qua Deus explorat fidem & obedientiam no-
stram, vt in Abraham, quando filium debe-
bat mactare, Sic & in Iob fides est probata,
vt Deut. cap. 5. Tentauit te Deus, vt sciretur,
quid esset in corde tuo, an ambulares in mā-
datis eius. Eriam si Deo omnia sunt manife-
sta, tamen mundo & nobis sunt ignota.

Quare magnū discrimen est inter Ten-
tationes Dei & diaboli, Diabolum, quicquid
homini contigit, vel lætum uel triste, hoc ac-
cipit

ORAT. DOMIN.

cipit ad oppugnandum nos, videlicet cum
virget inopia, tunc impellit, vt cor angatur
diffidentia, fremat & discedat à Deo, impel-
lit multos ad malas artes, ad furta. Cum ve-
ro opes adsunt, accendit cor, vt Dei obliui-
scatur, sese efferat, alios cõtemnat, incitat ad
superbiam, rixas, cõtentiones & luxum, imo
caro nostra facillè in hanc sententiam descen-
dit pedibus, præsertim cum in nobis nihil
boni habitet, vt Paulus ad Rom. 7. testatur:
Sed Deus tentat nos, vt dictum est, ad bo-
num, vt fidem exulcitet et inuocationem ac-
cendat, sicut discipulos interrogans, quot
panes haberent, tentat eos non vt Diabolus,
sed vt exploraret, quid discipuli in deserto
facere velint. Et rectè Patres monent, Deum
in tẽtationibus agere nobiscum, sicuti pater
agit cum suo filio. 1. Quando filius aliquan-
do dedit operam literis, domumq; est reuer-
sus, illum examinare solet in præsentia alio-
rum amicorum, vt explorato illius profectu
& incremento studiorum, illi calcaria addat,
vt progrediatur ac procedat in curriculo
studiorum, ne facere cogatur sumtus teme-
rè: Sic Deus nos quoq; examinat tanquam
pater humanissimus, ut ita crescamos in pie-
tate. 2. Sæpe pater se duriorẽ præbet ad-
uersus filium, mittens illum in loca peregrina, &

EXPLICATIO

na; & suggerit non multum sumtus, & quidem ad tales homines mittit, ubi est disciplina rigidior, tantum eam ob causam, ut filius crescat & ætate & sapientia, & gratia apud Deum & apud homines: Sic tentationes ad hunc scopum spectant. Postremò quando pater filium habet, qui prorsus degenerat, duris castigationibus instat, ut filius tãdem ad meliorẽ se recipiat frugem; sic Deus morbis, & alijs calamitatibus & tentationibus nos onerat, ut consuetudinem vitiosam & corruptam, pura & incorrupta consuetudine emendemus, & eam quidem ob causam varijs pœnis affecit Israëlitas, quasi tentationibus in bonum. Postremò obseruandum est, quomodo nos gerere debeamus in fluctibus tentationum. 1. Ne Deum tentemus, nec temerè ac repentè profileamus & erumpamus extra metas & limites nostræ vocationis, ut Christus inquit ad Satanam, Dominum Deum tuum non tentabis. Deinde debemus omnes occasiones vitare, quæ aliquid mali gignere & procreare possunt. Quando vero Deus immittit tentationes, sobrijs & pijs precibus ad Deum accedendum est, Matth. 25. Vigilate & orate, ne in tentationem intretis. Nō inquit, ne tentemini; sed ne intretis, & simul præscribit modum reli-

stendi.

ORAT. DOMIN.

stendi, ut arma & vires à Deo petamus, simulq; Dominus dolenter alloquitur discipulos, taxans illorum negligentiam. Debet etiam dictum Pauli semper nobis esse in conspectu, in 1. Cor. 10. Fidelis est Deus, qui non finit vos tentari supra id, quod potestis, imò faciet vna cum tentatione euentum, quo possitis sufferre. *Fidelis est*, in suis promissis. *Euentum*. Talem euentum habuerunt Apostoli, quando è carcere diuinitus sunt educti.

SEPTIMA PARTE TITIO.

Sed

EXPLICATIO

Sed libera nos à malo.

Sicuti sex priores Petitiones sunt compendium omnium precationum in Psalmis & in scriptis aliorum Prophetarum: Sic ultima hæc petitio est comprehensio sex petitionum.

LIBERA. 1. Igitur quando hanc particulam recitas, cogitabis de nomine Iesu, de illius Persona & Officio. Et si autem semina peccati manent in nobis, & poenæ sequitur, tamen nulla est condemnatio in ijs, qui sunt in Christo Iesu. Sicuti, n. sæpe magni Domini in bello fiunt captiui, & postea sine ignominia dimittuntur: sic Deus nos ideo non vult rejicere, quod propter peccata adhuc malo oneramus, præsertim cum Christus sit nostrum *κύριος*. Iob: Scio quod redemptor meus vivit. 2. Quod Deus nos non ultra modum cruce onerat, sed ita ut sufferre possimus. Et sicuti ingeniosus medicus observat complexionem & naturam egroti, rationem loci & temporis: sic & Deus singulari sapientia suam Ecclesiam regit & castigat. 3. Quod Deus dat nobis Spiritum sanctum, ut crucem patienter feramus, cogitemusque quod filius Dei pro nobis passus sit. Et in iugne dictum Pauli tanquam gemmam in cordis thesau-

ORAT. DOMIN.

thesaurum reponamus, Ad Rom. 8. Nam reputo non esse pares afflictiones præsentis temporis ad gloriam, quæ reuelabitur erga nos. Estque tale Argumentum:
Inter mortem & precium debet esse æqualitas.
Inter gloriâ reuelandam & afflictionem præsentis vite, nulla est æqualitas.

Ergo gloria reuelanda precio seu merito afflictionum præsentis vite comparari non potest.

Minor probatur, quia afflictiones præsentis temporis sunt infinitæ, Sed gloria reuelanda est infinita. 4. Quod Deus in hac vita non solum mitigat, sed prorsus tollit malum, ut videmus in Abraham, quando mactare debebat suum filium, mox in illo fidei paroxismo liberatur. In Tobia, in Iob, in Iacob, Ioseph &c. Interdum liberatio suspenditur in aliam vitam. Sit igitur in conspectu nobis dictum Psalmi 121. Non dormit, qui custodit Israël. Non dormit. Hæc vox singularem habet emphasim, ut singulis persuadeat, Deum habere peculiarem curam suorum, sicuti videmus in Lazaro.

A M A L O. Primum malum est Satan ipse, qui defecit à Deo, & omnia bona & rectè ordinata impedire astutè molitur, multos ad desperationem adigit, ut vitam laqueo finiant, vel alio modo miserè pereant.

M Peti-

EXPLICATIO

Petimus igitur, vt Christus, qui fortior est, hunc fortem armatum vincat, arma eius auferat, in quibus confidebat, & spolia eius distribuat. 1. Ioh. 3. Ideo apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli. Secundū est malum culpæ, id est, Peccatum, hoc quantum malū sit, nullus homo intelligit. Si vero Deus nos ab hoc malo liberare debet, necesse est ut peccata agnoscamus, & detestemur ac vitemus. Quid quæso prodest, implorare principis defensionem aduersus hostes, qui struerēt insidias toti regioni, ac princeps suis copijs vim atq; iniuriam à ceruicibus subditorum propulsare vellet in omnibus vijs, tu vero ex futile negligentia & stulta temeritate illam ingredi velles viam, vbi non solum nullæ excubiæ essent, sed hostes illo in loco sæpius commorarentur, an non esses faber tuæ fortunæ? Sic necesse est vt peccata vitemus. Tertium malum est malum pœnæ, id est, calamitates, quibus propter multas causas premimur. Hæ causæ sæpius sunt considerandæ. Et hoc malum est duplex, siue priuatum siue publicum. Debemus nos quoq; affici publico malo, non persequi vestigia discipulorū, qui in vtramq; aurem dormiebant, quando Christus in horto sanguineas guttas emisit, vel sicut milites pendente Christo in cruce,

lude-

ORAT. DOMIN.

ludabant. Tales hoc tempore in hoc miserrimo statu Ecclesiæ & rerum publicarum multi reperiuntur.

Porro diligenter obseruandum est discrimen afflictionis piorum & impiorū, & sumitur ex causis Efficientibus, Finalibus, Effectibus, Tempore & loco. 1. *Causæ Efficientes* afflictionis piorum, est amor paternus, quo suos filios castigat. Afflictionis vero impiorum, est ira iusti iudicis, qui sceleratos punit, vt hostes & aduersarios. 2. *Causæ Finales*. Deus pios in bonum, impios vero in malum punit, nisi resipiscant. Pij vt cruce probentur, Impij, vt dignis supplicijs coercantur. 3. *Effectus*. Pij vt Iob benedicunt Domino in cruce, Sit nomen Domini benedictum, Etiam si occidat me, tamen sperabo in eum: Impij fremunt aduersus Deum, & tristantur. Pij erudiuntur, Impij verò confunduntur. Pij discunt patientiam sub cruce, & Deum inuocant, Impij in desperationem ruunt. *Tempus*. Pij ad breue tempus, vt postea cum Christo glorificentur, Impij perpetuo malo inuoluuntur. *Locus*. Pij in hoc mundo tantum erudiuntur, Impiorum ignis nunquam exstinguetur. Ergo petimus in hac precatione, vt DEVS nos corripiat in hoc mundo, in iudicio, & nō in

M 2 furo-

EXPLICATIO

furore atq; excubias sanctorum angelorum nobis adiungat, ad sit nobis in extremo agone & Spiritu sancto iuuet nos, & confirmet, vt in vera fide, inuocatione & confessione hinc emigremus cum Simeone, vt animam nostram in suas recipiat manus, & in vitam æternam transferat. A M A L O. Tam animæ q; corporis, tam præsentis q; futuri. Habemus igitur exempla in Dauide, qui aliquoties hanc liberationem petit, vt videmus in Psalmis pœnitentialibus, & in precatione Ionæ. Deniq; liberationes, quæ factæ sunt in veteri Testamento per duces & viros magnos, sunt imagines huius liberationis diuinæ, vt quando Abraham liberat Loth, Moses educit populum ex Aegypto, Iosua, Gedeon, Samson, & multi reliqui sunt typus redemptionis, quæ facta est per Christum. Nam sicut hi duces liberauerunt populum Dei ab hostibus corporalibus: sic Filius Dei ab hostibus spiritualibus nos liberat. Addo & hoc, quod Annus Iubilæus in veteri Testamento sit figura illius liberationis, quæ tandem in die nouissimo fiet.

Quia tuum est Regnum, Potentia & Gloria in secula seculorum, Amen.

Tv

ORAT. DOMIN.

TVVM EST REGNUM. Christus non temerè uocatur Rex. 1. Quia destruxit opera diaboli, & ascendens in altum captiuam duxit captiuitatem, Psal. 67. 2. Quia suo spiritu in animis fidelium regnat. 3. Defendit Ecclesiam aduersus inferorum portas, Id est, contra mundi sapientiam, potentiam & omnia consilia, sicuti testatur Psalmus 2. Quare fremuerunt gentes &c. Secundò. Etsi autem hic titulus Christo tribuitur, quod sit Rex, & habeat regnū, tamen nihilominus & Pater est rex & Spiritus sanctus, sicut in initio audiuius: Pater noster, qui es in coelis, &c. Nos tres personas alloquimur. Sic etiam quando concludimus, Tuum est Regnum, id est, Regnum pertinet ad Patrem, Filium & Spiritum sanctū. Nos nullum alium Regem nouimus, nulliq; illam gloriam tribuere debemus, nisi soli Deo, cui in baptismo sanctè promissimus fidem & obedientiam. Habemus autem pulchram imaginem de hoc regno Dei, in coronatione regis terreni. I. Ante coronationem regis fiunt preces publicæ, vt Deus, qui instituit imperia, & conseruat etiam contra procellas legum, turbines & tempestates pacis, & illam regionem conseruare & tueri velit: Sic omnes Patriarchæ & Prophetæ p̃rs & sobrijs precibus contende-

M 3 runt

EXPLICATIO

runt atq; elaborauerunt, vt regnum huius
Melsiæ adueniret, sicuti testantur multæ pre-
cationes in vet: & no: Testamento. Et Chri-
stus ipse testatur in suis concionibus, imò
quando Hierosolymā est ingressus, non ob-
scuram huius rei significationē habemus. II.
Ante coronationem Regis, aliquid de offi-
cio & vocatione Regis ab Episcopo, qui eū
coronare debet, in publico cōgressu dicitur:
Sic insignes habemus prophetias in veteri
Testamento de Christi regis nostri vnici vo-
catione, præsertim integrum caput 53. Esaie.
III. Inungere solent Regi brachium Balsa-
mo preciosissimo, significaturi nihil magis
ornare ipsum, quam si clementiam atq; ani-
mi mansuetudinem aduersus suos subditos
habeat: Sic Christus Rex noster vnctus est
in baptismo, quando in specie columbæ Spi-
ritus sanctus super Christum apparuit. Nam
sicuti columba est sine felle, animal simplex:
sic etiam nostrum regem futurum erga nos,
significatum fuit, quemadmodum ille ipse
docet: Discite à me, quoniam mitis sum, &
humilis corde. Et huius humilitatis & man-
suetudinis vestigia reliquit in Passione. De
Balsami vero natura, de *συνπάρθεα* & *ἀντι-
πάρθεα* dulces imagines habemus in quarto
tomo Declamationum Philippi, folio 72.
quæ

ORAT. DOMIN.

quæ commonefaciat Magistratum, quid
cursum Euangelij retardet & reprimat, &
quid vicissim promoueat. Hæc in natura
Oleæ & Balsami pulcrè depinguntur, quo
balsamo solent vngi reges terreni, quæ vn-
ctio de multis rebus cōmonefacit, & postea
prudenter accommodata ad regnum Chri-
sti, multas doctrinas continet. IIII. Tradi-
tur deinde Regi gladius, quem vibrat in
quatuor partes mūdi, significans se suos sub-
ditos acriter defensurum, in quocuncq; etiam
loco habitent, & vicissim contumaces & re-
belles puniturum, vt reliqui timorem habe-
ant: Sic Rex noster suo gladio vibrat in om-
nes partes mundi, id est, Suo verbo arguit
mundum de peccato, de iusticia & iudicio,
& omnes non pœnitentiam agentes, horri-
biler puniet, quod sæpe fulmine legis sig-
nificat: Iustos vero & bonos vult clementer
defendere, sicut multa dicta dulcissimam
consolationem hanc nobis instillant. V. Co-
rona multis gemmis preciosissimis ornata
regi imponitur, vt significant Regem debe-
re esse illustrem & insignem, magnoq; vir-
utum choro ornatum: Sic in corona Chri-
sti multæ gemmæ preciosissimæ conspiciun-
tur. In corona, id est, in doctrina, in miracu-
lis, in vita, passione, resurrectione, ascensione

EXPLICATIO

in cœlum, & in missione Spiritus sancti. VI. FLOS POPVLI, id est, præcipua & nobilissima pars subditorum vno consensu regi coronam imponunt, significantes se toto pectore illum honorem regi decernere, & maxima approbatione illi fauere & cupere, ac votis ardentibus optare, vt vsq; in mortem coronam illam, & dignitatis splendorem & maiestatis decus retineat: Sic vno ore Apostoli Christo coronam imponunt, hoc est, in vniuerso mundo prædicant de regno Christi, & eam ob causam vitam in discrimen ponere non dubitant. VII. Rex etiam promittit fidem & gratiam subditis, & subditi vicissim promittunt fidem inuiolatam ac obedientiam debitam omni tempore: Sic Christus nobis in suo regno in baptismo promittit omnem suam gratiam, Nos quoq; pollicemur ei debitum honorem, bonam militiam, fidem & bonam conscientiam. Ideo veteres rectè pingunt Salvatorem erectis duobus digitis, vt significant Christum iurare nobis, quod omnes promissiones debent esse ratæ & firmæ, ideo bis inquit in Propheta Ezechiele 18. ca. & 33. Viuo ego, &c. VIII. Tradunt etiam Regi Sceptrum, significaturi subditos legum mōderatione esse gubernandos, & non audiendam esse il-

lam

ORAT. DOMIN.

lam vocem cyclopicam, nec à Rege, nec à Subditis: Sic volo, sic iubeo, sic stat ratione voluntas: Sic Christus regit suos subditos sceptro sui verbi, in concionibus suis Decalogum aliquoties explicans, quid sit faciendum, omittendum. IX. Sceptrum est vel aureum vel auratum, vt significant leges illas debere esse honestas, sanctas, congruentes cum lege diuina, vtilis & necessarias: Sic etiam Christi doctrina est cœlestis, diuina, preciosissima atque saluberrima, sicut Christus sæpe hoc allegat in Euangelio Iohannis. Et alias puritas doctrinæ multis in locis comparatur auro. X. Pomum pictū Regi porrigunt, quod tenet in manibus, vt significant, ipsi inspectionem totius regionis esse diuinitus traditam & demandatam, atq; Dei esse voluntatem, vt curam hac de re diligentem suscipiat, nec temerè illum thesaurum è manibus abijciat, deponat atq; relinquat, sed potius religiosè tanquam nobile depositum reponat: Sic Christus rex noster, nos habet in suis manibus, quemadmodum dulcissimè inquit, Iohan. 10. Oues meæ vocem meam audient, nec rapiet eas quisq; de manu mea. Esaia 49. In manibus meis te scripsi vel signaui. XI. In illo pomo, quod traditum est Regi, est crux depicta, vt non solum

M 5 signi-

EXPLICATIO

significet, quantam molem negotiorum rex sustineat, quam res sit cum difficultate coniuncta gubernatio, sed vt cogitet, Dei esse voluntatem, vt crucifixum Christum vsq; in mortem vnà cum subditis confiteatur, imò memor sit, Reges debere esse nutrices Ecclesiæ, & Reginas nutrices: Sic etiam in regno Christi crux semper tanquam vmbra humanum corpus, & hoc illi experiuntur, qui segregati sunt, vt Ecclesiam Deo per vocem Euangelij colligant. Et sicuti vmbra longior fit, quando Sol in occasum vergit: sic etiam in hac vltima, & quidem delirante senectâ mundi Ecclesia magis premitur, & cruce oneratur, sed bonum est nobis, quod nos Deus humiliat.

TVVM EST REGNV. Regni appellatione intelligitur, dominandi, gubernandi, regendi, imperandi ac suos defendendi ius & potestas, & hoc Regnum est æternum, Reges vero in hoc mundo non habent manentem locum: sed præter expectationem citius quam putarant, quando vix primis labris gustauerunt regni sui dulcedinem, imò amaritudinem, paussam vitæ fecerunt.

POTENTIA. Tu es omnipotens, tu potes nobis omnia illa bona dare, quæ à te peti-

ORAT. DOMIN.

petiuimus, & vicissim omnia mala auertere & propulsare, non solum habes Regnum amplum, sed etiam potentiam ad defendendum maximam. Syrac. 43. Terribilis Dominus, & magnus vehementer, & mirabilis potentia ipsius, glorificantes Dominum, quantumcunq; potueritis, superualebit adhuc & admirabilis potentia ipsius. Reges sunt potentes, sed omnem potentiam à Deo concessam habent, sicuti testantur in primo limine suarum literarum, quas scribunt ad subditos. Concionatores peccata poenitentibus remittunt, sed fit Dei potentia, Hæc vox nos etiam consolatione permulcet, in omnibus fluctibus tentationum, quod Diaboli & mundi potentia aliquandò expirabit, sicut historiæ testantur, & experientia nos euidenter conuincit. Postremò in vltima hora mortis hæc vox est ἀντίωτον. Tua est potētia. Etiam si ego ualde sum infirmus, habeo Dei potentiam, sicut ad Paulum Deus loquitur in 2. ad Corinth. 10. Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus mea per infirmitatem perficitur. Virtus. Quia hominum Deus opitulatur inopiæ, collapsos erigit, deficientes recreat. Perficitur. Se exerit atq; prodit. Utinam omnes homines viuus literis in sua pectora insculperent hoc dictum, tunc enim minus

EXPLICATIO

minus murmuris esset contra Deum, minus inconstantiae & timoris in pijs. Ad Ephel. 6. Sitis fortes per Dominum, perque potentiam illius. Videtur Paulus ad illud dictum Christi alludere: Sine me nihil potestis facere. Item, Confidite, ego vici mundum.

GLORIA. Tu es Deus sapiens, iustus, verax, fortis, bonus ac misericors. Quapropter tu ut Deus sapiens vides nostram necessitatem, es verax. Nam promissisti nobis omnia bona &c. Propterea tua est GLORIA, Id est, Nos te celebrabimus cum toto choro Angelorum, & omnium piorum hominum & in hac vita & in omni aeternitate. De hac Gloria nihil Diabolus, nihil mundus, nihil vlla caro decerpere potest nec debet. Gloria mundi est ut flos herbae, & sicuti floribus nihil quidem pulcrius in orbe est: sic nihil instabilius est minus diuturnum. Ita etiam Gloria mundi. Simul etiam ardentibus votis petimus, ut participes fiamus aeternae gloriae, ut Petrus inquit in 1. cap. 5. Sed Deus omnis gratiae, qui vocavit nos ad aeternam suam gloriam per Christum Iesum parumper afflictos, idem vos instauret, fulciat, roboret, stabiliat, ipsi gloria & imperium in secula seculorum, Amen. *Fulciat.* Pulcra vititur Metaphora, desumpta ab edificio,

ORAT. DOMIN.

ficio, quod ne corruat, solet fulciri lignis: ita nos, qui sumus aedificium ex Deo, ipsius verbo fulcimur, ne corruamus. Esaia 40. Qui dat lasso virtutem, & ei quem vires deficiunt, abunde robur suppeditat. Multis verbis rem vnam designat, ut significet rarae esse difficultatis cursum nostrum persequi, & ideo singulari Dei gratia opus est. Nam Deus est, qui operatur in nobis velle & perficere.

A MEN. Primum est nota ardentis desiderij, & quasi optantis particula, ah utinam fiat. 2. Estque obsecrationis huius petitionis, & quasi descriptio divina. Et sicuti certi sumus de principis voluntatibus, quando scribit propria manu: sic illa vox quasi subscriptio est per manum Dei, imò quasi stipulatio. *Das uns Gott der Herr in die Hand zusagt vnd zuschlechte/* ut hac de re simus certi, nec in dubium reuocemus. Nam qui haesitat, is similis est fluctui maris, qui ventis agitur & impetu rapitur, ut Iacobus docet 1. cap. & vititur eleganti similitudine, petita à fluctibus marinis. Mare per se fluit atque refluit, sed vento turbatum, magis insanit: Sic mens dum quolibet vento hoc atque illuc iactatur, rapi-

ORAT. DOMIN.

tur atq; impellitur, longe à Deo discedit. 3.
 Ne autem dubites, sed hanc precationem in
 coelo esse ascriptam & exauditam, cogitabis
 te per filiū Dei esse reconciliatum. 4. Cogita
 filium Dei adhuc esse nostrum Sacerdotem,
 pro nobis intercedere, & Spiritum sanctum
 ac multos sanctos in hac vita pro nobis ora-
 re. 5. Cogitabis Christum mandasse, simul-
 que promissionem certam addidisse, ac iura-
 mento confirmasse, Amen amen dico vobis
 &c. Iohan. x6. 6. Cogitabis Christum for-
 mam hanc supplicandi nobis præscripsisse.
 7. Hanc quoq; Patris esse voluntatem, sicut
 inquit de coelo, Hunc Filium audite. 8. &
 vltimò nobis quoq; in conspectu esse
 debent exempla piorum, qui
 sunt exauditi.

FINIS.

*Soli Deo sit laus & gloria,
 Amen.*

QVINTA PARS
IMAGINVM,
IN QVA EXPLICA-
TVR DOCTRINA DE BAPTIS-
mo, continens multas pias, vtilis, necessari-
as ac dulces commonefactiones, in his
præsertim vltimis & asperrimis
temporibus, collecta

A

IOHANNES COGELERO
Verbi diuini ministro Stetini.

VITEBERGAE

ANNO M. D. LXVII.

ILLVSTRI, GENE-
ROSO AC MAGNIFICO

DOMINO, DOMINO LVDOVICO CO-
miti ab Eberstein, Domino in Neugarten ac
Massou, etc. & à consilijs præcipuo, illu-
strissimi Principis ac Ducis B A R-
NIMI senioris, Domino
suo clementiss.

V A V I S S I M A I M A G O
nobis proponitur à filio
Dei in doctrina Euangeli-
ca, vbi Regnum cælorum
comparat nuptijs splendidissimis, ad
quas serui huius munifici Regis, mul-
tos inuitant, qui tamen illas lautissi-
mas & conquistissimas epulas con-
temnunt, & huiusmodi gaudio inter-
esse dubitant. Partim enim grauem
curam suscipiunt, vehementerq; sunt
solliciti de bonis huius mundi caducis
quidem corradentis & alijs negocijs
expediendis, quò minus accedere pos-

A 2 sint.

EPISTOLA

sint. Partim palam affectos crudeliter legatos occidunt. Quare rex iratus mittit alios, qui non ad conuiuij delicias ipsos: Sed ad iusta pœnarum supplicia vocent, et vi sine omni commiseratione rapiant. Similes concionatores etiam hæc ætas nancisci contendit, dum pœnitentiæ flagitatores et Euangelij dulcem consolationem proponentes ministros, derident, exagitant, fame, iniurijs, contumelijs, ingratitude euerunt. Sed præstemus nos patientiam, et obediamus huic potenti regi nostro, qui nos voluit esse inuitatores hominum ad nuptiales epulas filij sui, in quo ministerio etsi vita profundenda sit, sciamus tamen illam nobis cum æternis bonis redditum iri. Quia verò multi hac præsertim tempestate grauius de asperitate & difficultate ho-

rum

DEDICATORIA.

rum temporum conqueruntur, in quibus multa loca ardent & flagent intestinis & pestiferis bellis, & Turca vastator toti Germaniæ minas iactare, pericula intendere, formidines opponere non erubescit, & sæuissima lues pestis vndiq; serpit: omnes, qui saltem micam pietatis habent, palam confiteri debent nostra peccata crassissima, hanc iram Dei iustam & pœnas debitas & dignas promereri. Nam sicuti Iudæi non regnum Dei nec iusticiam eius quærebant: Sed diuicias oportunas: sic maxima pars vsitatam canit cantilenam, O cines, cines quærenda pecunia primum, virtus post nummos. Quare cum hoc ita sit, res ipsa postulat, vt rem alia aggrediamur via, si iram Dei à nobis deriuare cupimus. An est beneficium exiguum, nul-

A 3 lius

lius momenti & ponderis, quod rex
cœlestis ante annos 40. adhuc misit
suos fideles ministros, qui amicè nos
ad splendidissimarum nuptiarum gau-
dium vocarunt, puritatem doctrinæ
ex fontibus Israel haustam, propo-
suerunt, & fontes Papistarum impu-
rissimos obstruxerunt. Nam non ob-
scure conspiciuntur multa vestigia er-
roris plena, in illorum libris de corpo-
re totius doctrinæ cœlestis, dicam tan-
tum de fundamento Sacramentorum.
Christus ipse filius DEI, qui est via,
veritas, & vita, duo instituit Sacra-
menta, Baptismum videlicet & Sa-
cramentum Altaris. Papistæ verò
contra Dei voluntatem & decretum
adhuc quinq; addiderunt, vt confirma-
tionem, pœnitentiam, ordinem, coniu-
gium et extremam vñctionem. Contra
hanc

hanc pluralitatem non paucas ratio-
nes, quæ non prorsus, vt opinamur fu-
tiles & nullæ sint, opponimus. Prima,
Sacramenta sine dubio sunt ritus seu
ceremoniæ ab ipso Christo in nouo
Testamento institutæ, & his duabus
rebus, veluti metis inclusæ, Verbo sci-
licet & Elemento, quæ ceremoniæ
verbo & elemento quasi conglutina-
tæ, mandatum habent, vt eis vtamur
ad regenerationem, ad recordationem
meriti Christi, ad cōfirmationem fidei
à Christo. Quia verò quinq; Papista-
rum Sacramenta à Christo non sunt
institutæ, & carent Elementis, con-
stanter profiteamur non posse nec de-
bere esse Sacramenta. Secunda, Sa-
cramenta sunt externi ritus qui testan-
tur applicari beneficium & meritum
Christi, hoc est, remissionem pec-

catorum, iusticiam & vitam propter Christum, singulis in specie iuxta promissiones, suntq; evidētia & certissima symbola & pignora certificantia conscientiam in unoquoq; Christum pro se passum, sibi iusticiam & vitam in præsenti tam certò cōtingere, quam signum illud sensibus deprehenditur, videtur, tangitur. Sic in Baptismi externa ablutione Deus testatur, se iuxta promissiones baptisatum gratis propter Christum verè recipere, condonare peccata, largiri Spiritum sanctum, & vitam æternam, quam certò ibi aqua conspergitur in suo corpore pronunciatis verbis: Ego baptiso te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. In cæna Dominica testatur Deus, se iuxta promissiones tibi singulatim totum Christum cum sua

passio-

passione, hoc est, merito, iusticia & vita applicare & dono dare, ut firmiter credas, te in præsenti propter hunc Christum & eius passionem habere Deum reconciliatum, & hæredem vitæ æternæ fore. Sed illa promissio reliquis Sacramentis humana autoritate excogitatis nulla ratione est addita. Tertia ratio, Sacramenta sunt tales res sua natura, quibus omnes Christiani ex æquo uti debent ac nemini negligere licet, nisi æternæ salutis vel ita iacturam facere. Sed non omnes homines æquè possunt aut debent ordines accipere. Primū enim, quod palam est, ordo non conceditur mulieribus. Deinde non omnibus viris laicis seu Idiotis doctis aut indoctis, sed tantum ijs, qui literis imbuti & tincti sunt, & officia ad huiusmodi vocantur & se-

EPISTOLA

gregantur. Absit autem, quod Deus
 Sacramenta quædam ad salutem ne-
 cessaria, tantum vni parti hominum,
 raso videlicet examini, dederit, inter
 quos magna turba literas vtcunq. ag-
 noscere & malè legere didicerunt, cæ-
 tera multitudine exclusa. Ita etiam
 matrimonium in dubium veniet. Nam
 si vere est Sacramentum, necesse erit
 omnes homines eo vti, ac negligentes
 atrociter peccare, Sed oleatus cæcus
 immani mandato cauet, ne Sacerdos
 vltus se matrimonio, velut re immu-
 da & impediende ministerium, polluat,
 immorigeros verò diris supplicijs
 afficiendos decernit, contracta matri-
 monia rumpit, ac honestas matronas
 pro concubinis reputat. Quanta verò
 sit hæc nox cæca quàm crassæ tenebra
 quis non videt? Nos igitur tantas,
 quantas

DEDICATORIA.

quantas possumus, & in æterna vita,
 quantas debemus, Deo optimo & ma-
 ximo gratias toto pectore & ardenti-
 bus votis agemus, pro illo nobili depo-
 sito, petituri vt vera pietate & animi
 gratitudine agnoscamus, & piæ & fi-
 deli diuinæ visitationi nos subijciamus
 in hoc tempore exulceratissimo, ne ira
 Dei iusta in nos tanquam diluuium
 effundatur & nos absorbeat. Quia
 verò illa doctrina de Sacramentis
 Dei beneficio, tanta dexteritate & pi-
 etate est illustrata, et repurgata à ve-
 pribus & sentis Papistarum & alio-
 rum à semita veritatis aberrantium, à
 Reuerendis viris sanctæ memoriæ D.
 Luthero, Domino Philippo & reli-
 quis: illa omnia, præsertim cùm con-
 gruunt et concordent cum fundamento
 S. scripturæ, non sinistra, sed dextra
 manu

manu tradita, dextra quoque custodie-
mus & ad posteritatem transmittere
non dubitabimus. Sicuti autem collegi
ante aliquot annos Imagines aliquot,
in quibus lucem adfero præcipuis do-
ctrinae locis: Deinde Decalogo, Sym-
bolo Apostolico, Orationi Domini-
ca. Quem laborem nemini nocere, sed
plurimis profuisse candidi & docti
viri iudicant: Sic Sacramentum Ba-
ptismi in hac quinta parte pulcerrimis
& iucundissimis Imaginibus illu-
stro, quæ continent multas viles, ne-
cessarias commonefactiones. Subjicio
autem hunc libellum iudicio integerri-
morum virorum, qui dextrè et candidè
iudicare solent et possunt. Nos Dei be-
neficio in locis Reuerendi viri D. Phi-
lippi, quem librum Reueren: pater D.
Lutherus summis, sicuti par est, lan-
dibus

dibus euexit, habemus, certa funda-
menta contra furores Anabaptista-
rum, & alios nervos, quibus hanc do-
ctrinam propugnare debeamus.

In hoc vero opusculo inuenies re-
petitiones & commonefactiones, ut illa,
quæ ab alijs nostris præceptoribus
sunt satis firmiter munita & confir-
mata, in mentem tibi redigas, & rudi
populo simplicius proponas, instilles,
inculces. Scio equidem, scio, neminem
ferè esse tutum aduersus morsum Sy-
cophantæ, & multos esse, qui putant,
quòd nihil sit rectum, nisi quod ipsi di-
cunt, faciuntque, & ideo arroduunt non
solum huiusmodi opuscula, quæ non
armata sunt multorum patrocinio &
fauore, & vlla autoritate munita: sed
non verentur viros, pietate vera orna-
tos, doctrina solida instructos et vir-
tute

EPISTOLA

tute illustri præstantes, conuicijs pro-
scindere & apud alios sceleratè defor-
mare, quibus ne calciamenta purgare
debeant. Et nullam aliam ob cau-
sam, vt illi solum emergant, & indi-
cant, pulchrum esse monstrarier digi-
to, & dicier hic est. Ah, in breui tem-
poris spacio & curriculo, tristem Ec-
clesiæ & scholarum faciem videbi-
mus: quanquam non dubium est, Fili-
um Dei nos citius, quàm putaramus,
ex hac valle miseriarum educiturum
esse, vt possessionem æternæ vitæ ac-
cipiamus: Sicuti dulcissimi versus, &
optimi viri & Poëtæ D. Iohannis Sti-
gely, quos de transitu per mare rus-
sum, cum sit imago baptismi, testan-
tur:

Vt Deus Isacidam dubio ex discrimine gentem
Attonitum refluis per mare duxit aquis.

DEDICATORIA.

Exceptamq; truci minitantis ab ense Tyranni
In sacra secundi transtulit arua soli:
Sic etiam infantes dum sacro fonte lauamur,
Per liquidas iterum dum generamur aquas,
Eripimur seui, reuocati ex fauce Draconis,
Qui scelerum et mortis pectora mole premit.
Vtq; Deus dulci saturauit corpora manna,
Dum colit optatum gens Iacobeæ solum:
Corpore sic nobis pastus & sanguine Christi,
Æternæ uitæ pabula læta dabit.
Gloria Christe tibi, per quem pater omnia præstat
Per quem peccati triste remittit onus.
Huc ades, & rubro mersos in turbine ponti,
Iusticia patri nos age redde tuo.

Tuæ verò Magnificentiæ, Illustris
& Generose Comes, hunc libellum de-
dico, vt non obscure significem, nobis,
qui in castris Ecclesiarum & schola-
rum versamur, patrocinio illorum
opus esse, qui non solum præ reliquis
multis hominibus ad dignitatis & ho-
norum fastigia sunt euecti, sed præ-
clare armati & instructi multiplici
rerum

EPISTOLA

rerum cognitione. Quare cum hoc ita sit, in illam spem adducor & quemadmodum spero verissimam, hunc laborem T. M. fore gratissimum. Nec solum hoc: sed illo modo illis fucis obturabo os, qui hactenus non satis ingenuè & liberaliter de meis concionibus ac prælectionibus iudicare dubitauerunt.

Oro autem Filium Dei in hac quidem delirante senecta mundi, & temporibus exulceratissimis, ut puritatem doctrinæ in his ipsis locis clementer conseruet, præsertim cum non obsecurum sit, quantæ sint animorum distractiones in plurimis locis inter illos, qui speciosis pedibus pacem annunciare debent alijs. Deinde ut pacem in his asperrimis temporibus nobis benigne velit concedere: & eo

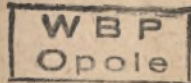
magis

DEDICATORIA.

magis, cum omnia propemodum loca intestinis bellis ardeant, ac Turca vastator, totam Germaniam occupare cogitet, ac horribilem conquassationem & dissipationem minetur. Sed Michaël ipse Archangelus in acie pro nobis stabit. Confidite, inquit, Ego, ego, inquam, vici mundum. Vobiscum sum (Immanuel enim vocatur) usque ad consumationem seculi. Non relinquam vos orphanos. Et quia nunc Dei beneficio nouum annum ingredimur, toto pectore oro filium Dei, qui naturam humanam assumpsit, ut T. Magni: diu florentem & incolumem conseruet, ut illam possessionem laudis honorificam religiosè conseruet, & ad posteritatem propaget, quod in sua ditione, non solum habet agmina docentium in Ecclesijs & scholis ido-

B

nea

EPIST: DEDICAT:

nea & salutaria: sed ministros verbi
diuini, duplici honore quoq. afficit.
Quæ pia & munda vestigia persequi
debent omnes, qui gloriæ Christi, &
sue salutis consultum cupiunt.

T. Magnificentie

deditis:

Iohannes Cogelerus
Minister verbi diuini
Stetini.

IMAGINES.

1.

IGNIFICAT autem vocabulum
Sacramenti, rem sacram, seu se-
cretam, id est, arcanam & ab-
sconditam. Græci nominant
μυστήριον, Mysterium, vel à μύ-
ζω, quod est, tacite & submisse loquor, tan-
quam de re arcana. Vel à μύω μύσω, quod
claudere siue abscondere significat, & con-
gruit hæc posterior etymologia cum dicto
Pauli ad Rom. 4. qui Sacramenta vocat

B 2 σφρα-

IMAGINES.

σφραγίδας, signacula seu sigilla iusticiæ fidei. Sacramenta enim claudunt & obsignant literas Dei, misericordia Dei erga genus humanum scriptas, & sunt stipulationes, pacta, fœdera, seu notæ testatoriar, quod Deus nobis placatus sit per Christum.

II.

Latinis Sacramentum apud Historiographos significat iuramentum, quo miles obligatur Imperatori, *Der Eid/ damit der Krieger schweret zum fehnlin.* Sacramento fit legitimus miles, Cicero libro 1. Officiorum. In Ecclesia autem metaphorikæ vsurpatur. Sicut Miles Sacramento consequitur ius militiæ: ita sacramentis initiamur, & inserimur Ecclesiæ, & efficimur milites Christi. Sunt signa, quæ testantur nos esse inscriptos & insertos militiæ Ecclesiæ, & factos esse milites Christi.

III.

Tria sunt in Sacramento. Primum, Verbum, hoc est, promissio, & institutio Dominica. Secundò elementum, ut in Baptismo est aqua, panis & vinum in Eucharistia. Tertio est signatum. Si enim Sacramentum sacrum est signum, aliud quid esse oportet, cuius sit signum. Accedat verbum ad elementum

IMAGINES

elementum, & fit Sacramentum. Augustinus super Iohannem tract. 80.

IIII.

Augustinus in doctrina Christiana libro III. capite 9. Sacramenta à Christo tradita numero pauca, factu facilima, & intellectu augustissima. Primò pauca, In Nouo testamento sunt tantum duo, in veteri testamento numerosa signorum multitudo fuit. Secundò factu facilima, Circumcisio molesta fuit, cruenta, & doloribus obnoxia, Genesis 34. Et sacrificia Iudæorum habebant labores. Tertio intellectu augustissima, externo aspectu & vsu videntur in oculis carnis humilia, nec alicuius præcipui momenti: sed intellectus Sacramentorum est rerum maximarum, cœlestium ac diuinarum, quarum visibiles formæ foris apparent.

V.

Differunt autem & conueniunt Sacramenta in veteri Testamento & nouo. In nouo habentur pauca, duo videlicet, in veteri multa. II. Varietate signorum, alia veteris, & alia noui Testamenti sunt signa Sacramentalia. Aliud quippe est Circumcisio, & aliud Baptismus. Adhuc, aliud est agnus Paschalis, & aliud panis ac vinum cœnæ Domini-

cæ symbola. Etiam in miraculosis Sacramentis aliud erat nubes & transitus maris, & aliud noster Baptismus. Item aliud manna, & aqua de petra profusa, & aliud panis & vinum in Sacramento coenæ Dominicæ III. Sacramenta veteris Testamenti effusione sanguinis partim humani, partim pecuini constituerunt, Humani, in circumcissione, Pecui in agno Paschatis. IIII. Antiqua Sacramenta per noui Testamenti successionem in alias sunt formas mutata, licet fides Sacramentorum manserit immota. At noui Testamenti Sacramenta non sunt eiusmodi mutationi obnoxia: sed formas suas ab ipso Domino institutas ad finem vsq; mundi retinebunt, post quam non expectamus nouorum Sacramentorum formas: sed ipsam veritatis plenam & consummatam manifestationem. Conueniunt autem. I. Vt idem est Deus & idem Dominus, tam in veteri quam in nouo Testamento: Ita & idem autor sacramentorum. II. Si rationem consideremus, quæ Deus Ecclesiæ suæ Sacramenta quædam instituit, non inueniemus alias in Sacramentis veteris & noui Testamenti. III. Quemadmodum in Sacramentis veteris: ita & noui Testamenti non idem est signum quod signatum, vel Sacramentū vel res Sacramenti.

IIII. Si res ipsas inspiciamus, quarum signa sunt nostra Sacramenta, eadem in veteris Testamenti Sacramentis reperiemus. Circumcisio erat Sacramentum naturæ nostræ in Christo regenerandæ ac purificandæ, idem est & noster Baptismus. Circumcisio est *σφραγίς*, id est, obsignatio iusticiæ fidei ad Roma. 4. Idem est & noster Baptismus. Circumcissione in Ecclesiam Dei incorporabantur Israëlita, nos Baptismo. Circumcisio signum erat foederis Dei, hoc nobis est Baptismus. Deinde agnus paschatis Sacramentum erat agni immaculati, cuius sanguine redimendi eramus è seruitute Satanæ, peccati & mortis: idem nobis est panis & vinum, Sacramentum corporis & sanguinis Domini. Idem vtrobiq; cibus & potus, sicut videre est in 1. ad Corinth. 10. V. Et in fide quoq; conueniunt vtriusq; testamenti Sacramenta. Vna namq; & eadem est vtrobiq; fides, qua illi in futurum redemptorem Christum: nos in eum credimus, quem olim promissum pater misit in mundum, non alium atq; alium, sed eundem omnibus electis, omnibus tam veteris quam noui Testamenti. Hic vnus est omnium Sacramentorum origo, fons & finis.

Sicuti igitur principes huius seculi solent literis pactorum & fœderum suorum præclarissima & magnificentissima apponere sigilla, in quibus multarum regionum imagines exculptæ, sæpe tamen fallunt, & possessorum literarum vacuum dimittunt. At Deus appendit stultum signum, quando circumcisionem instituit, nullus est tamen vnquam, qui pacto huic fidem adhibuit, deceptus, non sefellit Deus ipsum Abraham.

Sic agnus paschalis fuit Sacramentum in veteri Testamento, & ritus ille moner de rebus plurimis. Primùm autem describitur tempus, Primo Mense, id est, mense lunari, qui proximè est secutus æquinoctium vernum. Is enim fuit anni initium: die decimo eligendus est agnus integer, anniculus, masculus, & ex agnis & hœdis, id est, ex reliquo grege sumendus, & seruandus est vsq; ad 14. diem, tunc vespere est mactandus. Hæc descriptio ad Christum conuenit, generaliter agnus & præsertim mactatus significat victimam, quare & ipsi Israëlitarum intelligebant significare aliam quandam victimam, per quam consecuturi essent veram & æternam liberationem,

tionem, & eam victimam oportebat esse integram, sine peccato, masculam, sortem, sumtam ex reliquo grege, id est, ex populo Israël. Oportuit igitur Christum in hoc populo nasci, & non alibi, oportuit eum in hoc populo prædicare, & pati. Ideo prius segregabatur agnus, vt significaretur prius Christum aliquo tempore prædicaturum esse. II. Vespere mactabunt, & sanguine conaspergent limina, significabatur Christum vespere, circa mundi finem esse venturum, & sanguine eius conspergendam Ecclesiam, id est, sanguine Christi abluendum peccatum. III. Carnes assæ edantur. Manducatio nostra Iohannis 6. descripta est: vt Israëlitarum comedentes agnum nutriebantur: Sic nos cum fiducia Christi in veris terroribus erigimur, efficimur membra Christi, viuificamur per eum, Ascendit. n. vt det dona hominibus, & uerè sit efficax, det spiritum sanctum, Sed comedantur carnes assæ: Non dubium est passionem significari ipsa appellatione agni & mactationis: significatur autem & hic agni passio, quia Christus verè expertus est ignem, hoc est, iudicium Dei, subiens poenas pro nobis. Sed vsitatum est de qualitate manducantium interpretari, Crudum edunt agnum, qui carnalem cruditatem retinent, scilicet epicuram

IMAGINES.

ream aut hypocraticam securitatem, quæ est esse sine poenitentia, sine agnitione iræ Dei. Item retinere opiniones humanas de Deo, non emendare mores ex verbo Dei, sicut multi flectunt doctrinam Christianam ad philosophiam humanam. IIII. Panes sine azymi, id manifestè significat puritatem doctrinæ. Non fingamus alias opiniones de Deo, ut Ethnici idolatræ, nec de Christo, ut Mahometistæ & hæretici, nec alios cultus ut Papistæ, sed conseruetur puritas doctrinæ. V. Quod verò additur, cum lactucis agrestibus, textus generaliter escas acerbis nominat, Significat autem doctrinam poenitentis, aut ipsum etiam sensum præsentium afflictionum, qui nos admonet, genus humanum propter peccatum subiectum esse iræ Dei, nec posse liberari, nisi per agnum, quem Deus significauerat per hos ritus, id est, per Filium, quem nobis exhibuit. VI. Non crudum. De nostra cruditate intelligendum est. Crudum enim edūt, ut antea dictum est, id est, cum opiniones carnales de Deo, & de religione tum securitatem & contentum iudicii Dei, qualis est in ijs, qui sunt sine poenitentia, sine agnitione iræ Dei, sine dolore & metu poenarum peccati. Iam cogitemus, quàm multi homines in Ecclesia crudi Christi

IMAGINES.

sum & Euangelium fastidiant. VII. Assum igni. Non dubito significari passionem Christi, qui verè sensit ignem diuini iudicii, & iræ Dei aduersus peccata. Et qui assum edunt, agnoscant afflationem, id est, agnoscant & ipsi iudicium Dei aduersus peccata, quod videlicet adeo irascatur Deus peccato, ut nulla victima potuerit placari, nisi morte filij. Nec diluamus hunc cibum maceratione in aqua, id est, securitate & opinionibus carnalibus. VIII. Totum comedetis: doctrina de Christo teneatur integra. Vsitatum est enim hæreticis, partem retinere doctrinæ de Christo, Sicut Samosatenus retinebat hanc partem, Christum esse hominem, & Mahometus eandem. Denique alij aliam particulam retinuerunt. Aduersarij nostri retinent articulos de duabus naturis: sed non de officio, nolunt hac fide inuocari Deum, ut credamus nos recipi propter filium Mediatorem gratis. Ecclesia verò Christi retinet integram doctrinam. IX. Renes accingetis & eritis calceati. Non dubium est, populum legis sic vescentem in apparatu viatoris, admonitum esse hoc ritu, quod alia maior liberatio adhuc expectaretur, interim eos futuros viatores, habituros magna pericula, exilia, mutationes sui regni. Tunc verò habituros quie-

I M A G I N E S.

quietem hac peregrinatione perfecta, cum venerit altera liberatio, quæ ducet in vitam & gloriam sempiternam, X. dicitur Phal. Domini, quod Deus transferit, percussit Aegyptios, & pepercerit familijs, vbi limen fuit conspersum sanguine. Hæc est significatio principalis. Misso filio iudicabit Deus mundum, transibit per omnes gentes, sed parcat Ecclesiæ suæ conspersæ sanguine filij sui. Hæc pars manifestè testatur, in hac tota imagine depingi Christum, & passionem Christi, quia hic clarè dicitur, parci familijs, vbi limen erat sanguine conspersum. Constat autem non liberari nos aliter à morte æterna, nisi sanguine Filij Dei. Ad hanc significationem imago apertè congruit. XI. Cæterum apparatus viatoris nos quoq; admonet de certaminibus, exilijs, & ærumnis in hac vita suscipiendis. Et si enim incoata est liberatio, tamen nondum est perfecta, sed perficietur, cum per mortem educi fuerimus in æternam vitam. Vt autem mare non obruebat Israelitas euntes per vndas: ita mors non absorbebit eos, qui agno Christo credunt, Hoc modo nos admonet typus de perficienda liberatione, vt Israelitas ad-monebat restare aliam liberationem, Nec dubium est sapientes viros in populo Israel,

cum

I M A G I N E S.

cum steterunt in conuiuio accincti, talibus verbis admonuisse suos: Videtis quid hic noster apparatus significet, Deus iubet nos esse accinctos ad exilia, ad dimicationes, ad pericula. Hæc igitur pia mente suscipiamus, & expectemus alteram liberationem, quæ ducet nos in æternam quietem, significatam hac liberatione. XII. Postremò rursus præcipitur de azymis panibus, & de fermentato. Nec dubium est azymon significare puritatem doctrinæ, inuocationis, fidei, cultuum, Vt cultus sint azymi, non fermentati humanis opinionibus extra verbum Dei, sicut gentes, Mahomet, Monachi, & nunc multi docti miscent fermenta, id est, suas bellas cogitationes, & plausibiles opinioniones, alienas à verbo Dei & doctrina fidei. Hanc collationem agni paschalis cum agno Christo diligenter contemplemur, incurrat in oculos mactatio & aspersio sanguinis. Mactatio significat mortem Christi. Aspersio significat applicationem, qua singuli fide applicant sibi beneficium Christi, atq; ita sanguine eius asperguntur, vt inquit Petrus. Cogitentur & causæ iræ Dei aduersus peccatum generis humani, & misericordia, quod sanguine filij sui nos redemit, retineatur fides in inuocatione, quod verè propter hunc

IMAGINES.

hunc Filium recipiamur, non propter nostram dignitatem. Considerentur & pœnæ Aegypti, significantes exitum omnium impiorum. P. M.

VIII.

Huc referenda sunt alia sacrificia, quæ habent insignes & dulces significationes, vt Leuitici 13. de lepra. Lepra est peccatum, sacerdos est Christus, qui à peccato credentes liberat. Debet autem leprosus, hoc est, peccator duos offerre alites, viuos, mundos, vermiculum cocci, hyssopum, lignum cedrinum.

Ales qui mactatur ad aquas uiuas, est Christus Filius Dei, qui ex decreto æterni patris, ad mortem destinatus est, & percussus propter scelera nostra. Mactatur autem & occiditur ales in vase fictili, hoc est, secundum humanam naturam moritur in cruce Dominus. Aquæ viuæ, hoc est, æternum patris de filio decretum, & vaticinia Prophetarum de Christo nascituro, morituro & resurrecturo. Cedrus est anima hominis, condita ad imaginem Dei immortalis. Vermiculus cocci aut filum coccineum est rursus homo sentiens se peccatis tanquam sanguine rubrum

IMAGINES.

brum & pollutum. Hyssopus est herba conducens pectori & pulmonibus languentibus. Typus est Spiritus sancti, hoc est, peccatorem, perterrefactum scelerum suorum foeditate, consolatur, confortat, animat, ac ducit ad sanguinem alitis occisi, hoc est, Christi seruatoris. Hic peccator à peccatis mundatus sanguine Christi conspergitur septies, Hoc est, peccator sæpius & in dies singulos inuocat Christum, gratias ei agēs pro innumeris beneficijs. Tum ales tandem uiuus, id est, peccator per Christi mortem & sanguinem noxæ condonationem recipiens, auolat in agrum, hoc est, læta mente & conscientia ad Ecclesiam Christi concedit, insertus corpori Christi, hoc est, Ecclesiæ, in qua perdurans conseruatur in sempiterna secula.

IX.

Ad Romanos capite 4. dulcissima metaphora describit vsum omnium Sacramentorum, quando nominat illa σφραγίδα. Vt enim sigilla adduntur literis ad confirmandam earum sententiam: Sic præcipuus omnium Sacramentorum finis est fidei confirmatio. Chrysostomus enarrans hunc locum præclare inquit: Sacramentum cum sit sigillum

IMAGINES.

figillum iusticiæ fidei, nihil obli-
gnat in ijs, qui fidem non habent. Vt enim Marsupium
sine pecunia nihil valet, etiam si munitum
sit sigillo: Sic nihil valet circumcisio, nisi fi-
des in corde luceat. Si enim iusticiæ signum
est, & tu iusticiæ es expers, ne quidem sig-
num habes. Ideo enim accepisti signum,
vt rem quæras, cuius signum habes.

X.

DE BAPTISMO.

Bapti-

IMAGINES.

I.

Baptismus seu Baptisma significat mer-
sonem. βαπτίζω enim est mergere. Germani
nominant Tauff/vel à touche/id est, mergere,
vel, vt Luthero placet, à tieff/id est, profun-
dum esse. Olim enim, qui baptisabantur, in
profundum aquæ mergebantur. Ponit au-
tem Nazianzenus Baptismi Synonima hæc.
Donum, quia omnia beneficia Christi, quo-
rum sigillum est Baptismus, gratis nobis cō-
feruntur & donantur. χάρισμα beneficium
& gratia, quia nobis, qui Deo debemus, re-
mittitur debitum. χρίσμα vnctio, quia hæc
ceremonia & sacra & regia est, id est, sacer-
dotes & reges nos facit, propter verum sacer-
dorem & regem filium Dei, vnctum à Deo,
seu Christum, à quo nos Christiani denomi-
namur. φῶτισμα, illuminatio omnium vi-
rium humanarū, præsentē æterna luce, vide-
licet, ipsa diuinitate. Illuminantur oculi no-
stri, vt ex tenebris eucti auroram & lucem
videamus: illuminantur aures, vt vocem no-
stri pastoris audiamus: illuminantur nares,
vt olfaciamus odorem suauem, & placidum
uictimæ veræ oblatæ pro nobis: Illuminatur
lingua, vt prædicet Dei misericordiam: illu-
minatur & tactus, ut apprehendat plenam vl-

C

nis

nis Christi, sicut Thomas eum attrectauit.
 ἐνδυμα ἁφθαρσίας, indumentum incorruptionis seu integritatis, quasi operculum peccati. Ἄστρον, lauacrum regenerationis. Ter enim Christianus generatur. Naturaliter ex corpore. Spiritualiter in Baptismo. Corporaliter & spiritualiter ex resurrectione. Sic homo bis moritur, naturaliter & spiritualiter. Item σφραγίς, sigillum tanquam conseruatio & dominationis designatio. Ἑτάσιμα, meritis, quia consepelitur cum Christo, & resurgimus abluti. D. Petrus nominat Baptismum ἐπερώτημα stipulationem seu fœdus bonæ conscientie cum Deo. Basilus, Baptismus est captiuus lauacrum, debitorum remissio, mors peccati, regnatio animæ, amictus splendens, character indeprehensibilis, iter ad cœlum, regni conciliatio, adoptionis gratia. Collidorus vocat Baptismum diuinum fontem, quo fideles in nouam creaturam regenerantur. De hoc fonte legimus apud Zachariam Prophetam capite 13. ponam verba Germanica, eas ob causas, quas in præfatione significauī.

Zu der zeit wird das Haus David
 vnd die Bürger zu Jerusalem/einen
 frey offenen Brunn haben/wider die
 Sünde

Sünde vnd vnreinigkeit. Im alten
 Testament hatten die Priester für sich
 allein / das handwas und waschwas/da
 sie sich aus wuschen / wenn sie in die
 Hütten der zeugnis giengen/Aber im
 Newen Testament / in Christi Reich/
 sol nicht allein für die Priester / son-
 dern für das ganze haus David/ja für
 alle Bürger zu Jerusalem/das ist/für
 allerley Christen / beide grosse vnd
 kleine/ ein bad vnd waschen zugericht
 werden / denn es sol ein frey offener
 Brun sein/jederman dargestellet zum
 bade vnd waschen etc. Wiewol dieser
 Brunn möchte recht vnd sein wol von
 der Tauff verstanden werden / darin
 der Geist gegeben wird/vnd alle Sün-
 de abgewaschen werden / Aber vmb
 der zentischen rotten willen/die nichts
 von der Tauff halten / vnd verlachen
 alles/ was man auff die Tauff deutet/
 lassen wirs auch faren/vnd bleiben da-
 bey / das Christus / Johannis am 5.
 von einem Brun redet/des lebendigen
 C 2 Was

Wassers/ welches der Euangelist selbs
deuter/ es sey der Geist/ welchen emp-
pfahen sollen/ die an in gleuben. Der
selbige Brun stehet nu frey offen/ als
sen Christen/ vnd weschet abe zweiers
ley vnflut/ Sünde vnd Vnreinigkeit.
Zweiterley Sünde haben wir an vns/
Eine die wir selbst thun/ Die ander ist/
die Erbsünd/ vns angeboren/ welche hie
der Prophet im Ebreischen vnreini-
keit nennet/ etc.

II.

Ex his & similibus synonymis vis & ef-
ficacia Baptismi intelligi potest. Est ergo Ba-
ptismus ceremonia à Deo ordinata ad hunc
finem, vt qui mergitur, iam sit Ecclesiæ mem-
brum, Deum agnoscat, inuocet & celebret,
quæmersio sit pronuntiatione verborum:
Ego Baptiso te in nomine Patris, Filij, & Spi-
ritus sancti, id est, ego minister mandato di-
uino & loco Christi hoc signo testificor, ab-
lui peccata tua, & te verè à Deo æterno pa-
tre receptum esse, & beneficia filij Dei tibi
donata esse, & te regi Spiritu sancto, ita, vt
iam sis, viuas & mouearis in Deo.

De

III.

De Typis Baptismi. Primus Typus Ba-
ptismi fuit Diluuium. 1. Pet. 3. Sicut enim
pauci per aquam saluati fuerunt in Diluui-
o, octo animæ, in quantum Arca eleuauit eos
à terra: Ita pauci saluantur per Baptismum,
respectu non Saluatorum, qui Baptismus ele-
uat à terrenis ad superiora seu ad petendum
cœlestia, iuxta dictum, nostrum *πολίτευμα*
in cœlis est. Vel alio modo: Vt enim solus
Noha cum suis inclusus in Arcam, seruator,
aliij omnes Diluuiio extinguntur: Sic soli ci-
ues veræ Ecclesiæ hæredes æternæ vitæ fi-
unt, reliqui omnes extra Ecclesiam, vt Turci,
Iudæi, Ethnici, Diluuiio iræ diuinæ absor-
bentur. Sic Ecclesia fœderis, in qua adserua-
bantur Tabulæ Decalogi, significabat Eccle-
siam, cum qua Deus fœdus fecit, seu quæ re-
cepta est à Deo, quæ est custos verbi à Deo
traditi, & in qua post resurrectionem totus
Decalogus lucebit, ardebit dilectione Dei to-
to corde, tota anima. Est & hoc obseruan-
dum, quòd omnibus temporibus Ecclesia
velut nauis in immenso mari sæuissimis ty-
rannidum, hæresium, intestinorum certami-
num & ingentium ærurnarum procellis
iactatur, sed tamen vt Filius Dei Nohæ na-
uigan-

C 3

uigan-

IMAGINES.

uiganti adfuit: sic semper Ecclesiæ suæ inter ingentium periculorum fluctus, Dux & gubernator adest, nec nauas suos deleri sinit, ut ipse inquit: Ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi. Item: non relinquam vos orphanos. Ac ut sol hoc tempore anni circa brumam, etsi longissimè à nobis distare videtur, tamen terræ est proximus: Sic Christus sol iusticiæ, nunquam propius Ecclesiæ suæ adest, quàm cum longissimè ab ea discessisse videtur.

IIII.

Gregorius Nazianzenus. Baptizauit Moses, sed in aqua, & in nube & in mari, sed per figuram, ut & Paulus explicat. Siquidem mare aquæ, nubes verò Spiritus, ac Manna panis vitæ, potio verò Petræ, potionis diuinæ erat figura. Nisi enim Israel mare transisset, nunquam à Pharaone discessisset: Sic tu nisi per aquam transferis, nequaquam à seua tyrannide Diaboli liberaberis. His addit suum suffragium Theophilactus in enarrationem capituli 5. posterioris Epistolæ ad Corinthios: Omnia sunt innouata, pro circumcisione nobis est Baptismus, pro Manna purissimum Christi corpus, pro aqua sanguis, pro baculo Moïsi, crux Christi, Pauci ho-

mines

IMAGINES.

mines seruati sunt in Arca per aquam, nos seruamur per aquam Baptismi. Illud erat diluuium iræ, Baptismus est diluuium gratiæ. In illo peribant, in hoc seruantur homines. In diluuiio submergebantur homines & animalia, in Baptismo, quicquid est carnale mortificatur, ut homo uiuat spiritualis.

V.

Apostolus Paulus in prima ad Corinth. X. typum transitus populi Israel per mare rubrum de Baptismo interpretatur dicens: Nolo vos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube erant, & omnes in Mosen baptisati sunt in nube & mari. Hostes populi Israel submersi sunt in mari: In Baptismo submerguntur nostri hostes spirituales. Populus transeundo per mare liberatus est, ex seruitute & tyrannide Pharaonis: Nos per Baptismum asserimur ex Diaboli potestate. Baptismus peccata nostra submergit. Baptizamur enim in mortem Christi, in remissionem peccatorum. Populus Israel tutus & incolumis eualit per mare: Nos per Baptismum illæsi & securi producimur in regnum Dei.

VI.

C 4 Sicuti

IMAGINES.

Sicuti Pharaon rex Aegypti, mandato suo omnibus infantibus Hæbreorum masculis interneccionem moliebatur: Ita Satan quouis momento, salutem omnium infantium infidiatur.

VII.

Cassiodorus super Psalmum 22, Super aquam refectionis educauit me. Aqua refectionis est Baptismi lauacrum, quo anima sterilis ariditate peccati ad bonos fructus inferendos, diuinis mandatis, auferatur. Item: sicuti ille populus per mare rubrum est saluatus, Pharaone demerso: ita Ecclesia gentium per Baptismum de diaboli seruitio liberata, & ad veram repromissionis terram & Evangelicam libertatem introducta est, & sic, quæ erat ancilla vitiorum, facta est amica Christi, emundata & abluta per Baptismum, à sordibus peccatorum.

VIII.

IMAGINES.

VIII.

De Circumcisione. Tres sunt causæ præcipuæ, cur Sacramenta sint instituta. I. Vt nos commonefaciant de promissione diuina. 2. Vt his externis signis discernatur Ecclesia à cæteris gentibus orbis terrarum. Sic Circumcisio fuit signum & commonefactio promissionis: In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Eodem modo ignis coelestis depascens sacrificia, signum fuit, discernens veram Ecclesiam à Cainica

C 5 Ecclesia

Ecclesia, & Circumcisio discernens Ecclesiam Abraham à cœtibus aliarum gentium orbis terrarum, sicut hoc tempore Baptismo et cœna Dominica, Christi Ecclesia à cœtu Turcico & aliarum gentium orbis terrarum discernitur. III. Causa, vt Sacramenta sine nerui publicæ congregationis, sicuti apud nos est Cœna Domini. Sicuti autem in veteri Testamento pactum fœdere sempiterno cum Abraham & semine eius Deus statuit, quod velit esse eorum Deus: Ita & in nouo Testamento per Baptismum nouum & æternum pactum statuit, fœdere sempiterno, Causæ autem hæ sunt, cur Circumcisio est præcepta. I. Vt esset signaculum iusticiæ fidei, quâ fide corda purificantur & circumciduntur. II. Vt esset commonefactio de promissione: In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. III. Vt commonefierent pacti & fœderis, vt sonant verba pacti Genesis 17. IIII. Vt hoc signo confirmaretur fides in promissum semen Abraham: sicuti nostris Sacramentis, fides in Christum confirmatur. V. Vt sciretur, ex quo populo, hoc nempe circumciso, expectandus esset Saluator totius generis humani. VI. Vt admonerentur omnes homines peccati originalis, quod in peccatis

tis nam & concepti essent, & ideo hanc vitiosam naturam & damnatam rescandam & concidendam esse. VII. Vt admonerentur renascentiæ. Cum omnes in peccatis concepti & nati essent, opus est renascentia, quæ per fidem & Spiritum sanctum fieret. VIII. Vt Circumcisio esset commonefactio de venturo filio Dei, semine Abraham, qui pro nobis omnibus & peccatis nostris esset circumcidendus & crucifigendus, vt per huius vnus obedientiam & sanguinem iustificemur & seruemur ab ira. Huc refer totum 53. Esaiæ cap. IX. Vt commonefierent de patientia & obedientia in cruce præstanda in tota vita. Circumcisio enim incipit octauo die, & durat per omnem vitam, quæ nihil aliud est, vt Moses inquit, quàm labor & dolor. In Hæbreo textu singularis in his duabus vocibus est Emphasis, X. Vt esset commonefactio de resurrectione mortuorum & æterna vita. Sicuti enim Christus octauo die à sua Circumcisione, passione & morte ad æternam vitam & gloriam resuscitatus est: ita & omnes, qui hic cum Christo circumcisi, & imagini mortis eius similes, & passionis Christi participes facti sunt, similiter ad vitam æternam & gloriam resuscitabuntur. Est autem Circumcisio

IMAGINES.

fio duplex, corporalis & spiritalis. Spiritua-
lis est, vt à Spiritu sancto iuuemur, nempe,
vt postquam cor fide à Deo est circumcisum
& purificatum, vt tū inuocato Spiritu san-
cto & eius auxilio, præcidas reliquas sordes
in corpore & carne tua, omnem carnalem
concupiscentiam pugnantem cum lege Dei,
vt te subijcias Deo, & patienter feras te per
varias afflictiones & ærumnas & exilia, fa-
mem, inopiam, morbos varios circumcidi,
& vt præcidas, odium, cupiditatem uin-
dictæ, iracundiam, circumcidas os tuum, ne
loquatur blasphemiam, non mendacium,
non periurium: sed loquatur Dei sermones,
inuocet Deum, ei gratias agat, eum celebret,
circumcidas item tuam carnem, ne commi-
tat adulterium, stuprum, scortationem, ne sis
auarus, & quæcūq; sunt sordes & labes in
corpore tuo, vt eas omnes studeas & coneris
præcidere. Et sicuti Circumcisio signifi-
cabat corruptam & deprauatam naturam
præcidendam & alia generatione, ex aqua
nempe, verbo & Spiritu sancto opus esse, &
quali de nouo regenerari hominem: Sic sig-
nificatur magnum miraculum diuinum, ge-
neratio nempe generis humani, quam etiam
Dauid Propheta in Psalmo 139. miratur, &
vult Deus reuerenter vti semine, quod sit

IMAGINES.

res diuina generatio. Discamus igitur timere
Deum, & cogitemus de ordine & opere di-
uino, ne turpiter contaminemus nos ipsos, &
accerfamus nobis pœnas horribiles.

Possit autem aliquis quærere, an mulieres
quoq; saluatæ sint, cum non fuerint circum-
cisæ. Respondeo, fuisse saluatas cum eas-
dem promissiones habuerint, quas Viri, ac
crediderint in idem benedictum Semen A-
brahæ. Habent suas Circumcisiones mulie-
res in partu & educatione sobolis, Genesis
3. Non autem fuit necesse circumcidi mulie-
res, quia præceptum loquitur de semine A-
brahæ masculino circumcidendo, Gen. 17.

IX.

Sed quæritur, cur Christus circumcidi
voluit. I. Vt ostenderet se esse verum
illud semen Abrahæ, de quo loquebatur pro-
missio. II. Ne, si non esset circumcisus,
reijceretur à Iudæis tanquam is, qui non esset
de semine Abrahæ, nec reciperetur pro Mes-
sia. III. Vt Legem & Pactum Circum-
cisionis, quam ipse sanxerat, ipse quoq; ser-
uaret. IIIL. Vt ostenderet, se ideo esse
missum à Patre, vt Legi subijceretur.

V. Vt per hoc ostendat, per suam cir-
cumcisionem & mortem, nos ab æterna cir-
cum-

IMAGINES.

cumcisione & morte liberatos esse. VI. Vt Pactum per Circumcisionem factum in veteri Testamento, per suam circumcissionem aboleretur. VII. Vt ostendatur abolito veteri, nouum & æternum Pactum fœdere sempiterno, non modò cum semine Abraham, vt antea per Circumcisionem, sed cum omnibus gentibus orbis terrarum, per suum sanguinem & Baptismum statuendum & confirmandum. VIII. Ideò circumcitur & Baptizatur Christus, vt manifestum faciat, quòd sit caput Ecclesiæ, per vocem Euangelij ex Iudæis circumcisis & gentibus incircumcisis vocatæ & collectæ, & illius Ecclesiæ Deus & Saluator. IX. Vt Circumcisio sit signum iræ Dei aduersus peccatum, qui vnigenitum filium suum, qui peccatum non nouit, propter nostra peccata subiecit Legi, vt nos à Lege redimeret. X. Vt sit testimonium ineffabilis amoris patris erga nos, qui, ne nos circumcideremur & abijceremur, filium circumcidi & fieri peccatum & maledictum propter nos voluit.

X.

Abraham, quando sibi mandatum est datum de Circumcisione, non motus est objectionibus fœditatis, & aliorum absurdorum,

IMAGINES.

rum, obstructis quasi auribus, & obuolutis oculis rationis suæ, Respicit simpliciter ad uocem Dei, & eam solam audit & accipit, vt verba sonant. Hic Abraham ariete violentissimo concutitur, cum accipit tristissimum mandatum, quo iubetur vnigenitum filium Isaac, multis partibus carum, quasi ex sinu & complexu carissimæ matris, sanctæ & dilectæ coniugis suæ abreptum, & procul abductum in montem Moria, mactare & loco pecudis comburere. Abraham secutus lucem suæ rationis, multa secum disputare & querere potuisset,

XI.

Quare circumcisioni Baptismus successerit, docet Bernhardus in sermone de coena. Quæ est gratia, vnde per Baptismum inuestimur? Vtq; purgatio delictorum. Huius gratiæ Sacramentum prius erat Circumcisio, vt originalis rubiginem culpæ, quæ manauerat à parentibus primis, cultellus eraderet, sed veniente domino, qui agnus est totus mitis & suavis, cuius iugum suaue est & onus leue, optimè satis mutatum est, ut inueteratam rubiginem cum vnctione Spiritus sancti aqua dilueret, & acerbitas illa cessaret.

XI.

D. Lutherus Tomo VII. Iosue cap. 3.
 Da die Kinder Israel waren durchs
 rote Meer mit trucknen füßen gangen /
 darinne die Lauff bezeichnet wird /
 giengen sie auch also durch den Jordan /
 aber die Priester stunden mit der Arca im Jordan / vnd das Wasser
 vnter jnen verslos / das vber jnen erhob
 sich wie ein Berg / darinne dis Sacrament
 bezeigt ist. Die Priester tragen vnd halten
 die Arca im Jordan / wenn sie vns predigen /
 vnd geben dis Sacrament / Christum vnd
 aller Heiligen gemeinschafft / in dem sterben
 oder ferkligkeit / So wir denn gleuben / so
 vergehen die Wasser so vnter vns seind / das
 ist / die zeitliche sacheliche ding thun vns
 nicht / sondern fliehen von vns. Aber die
 vber vns sind / erheben sich hoch / das
 sind die grewlichen stös vnd bilden / im
 sterben / von jener Welt / erschrecken
 vns / als wolten sie vns vberfallen. So
 wir aber vns nicht daran feren / vnd
 mit

mit einem festen glauben fürüber gehen /
 so komen wir mit / trucken / on schaden /
 ins ewige Leben.

XIII.

Non dicam nunc de Naeman, quo modo
 consecutus est valetudinem, quæ sanatio fuit
 pictura nostri Baptismi.

XIIII.

Iohannis 1. cap. 5. appellationibus aquæ
 & sanguinis, haud dubiè significantur Sa-
 cramenta noui Testamenti, Baptismi & Cœ-
 næ Domini.

D

XV.

IMAGINES.

XV.

Baptismum fuisse significatum in passione Christi.

*In latus extenſi, defixit miſile liſtor,
Protinus exiliens manauit uulnere lymphæ.
Quæ uiuum populis iam tum ſpondente lauacrum
Fluxit, martyrium ſignans cum ſanguinis unda.*

XVI.

Chriſtus tunc per fenestras proſpexit,
quando in paſſione lanceo perforato latere,
ſanguine & aqua manante, redemptionis &
lauacri fundamenta produxit.

Cur

IMAGINES.

Cur Chriſtus eſt Baptiſatus?

I. Propter nos circumciſus & baptiſatus eſt, ad Romanos 4. Traditus fuit propter peccata noſtra, & excitatus eſt propter iuſtificationem noſtri. Item, quòd Chriſtus mortuus fuit, peccato mortuus fuit ſemel, Roma, 6. Secunda cauſa, quòd voluit dare teſtimonium Baptiſmo Iohannis ſuo exemplo, eius teſtimonium diuinitus eſſe inſtitutum & ordinatum, non commentum humanum, non excogitatum ſtulticia humana, vel temeritate, ſicut homines cumulant cultus ſua ſtulticia in mundo, vnde creuerunt idolatriæ, vt Nabuchodonosor iuſſit adorari auream ſtatuam. III. Quòd vult teſtificari ſe eſſe ciuem, ſocium ac membrum iſtius Eccleſiæ, quæ voce & Baptiſmo Iohannis colligatur, & vt ſciamus, nos eſſe quoque membra illius Eccleſiæ, in qua Filius Dei præſens eſt.

III. Vult & circumcidi & baptiſari Chriſtus, vt oſtendat ſe eſſe caput Eccleſiæ, collectæ ex Circumciſione & Baptiſmo. V. Vt ſignificet hoc Baptiſmo, ac merſione, ſe paſſurum, & pro peccatis humani generis mergendum in mortem. Noſtra verò merſio,

D 2 ſio,

IMAGINES.

fio, seu Baptismus noster, significat nos mergendos in mortem Christi, hoc est, veterem hominem mergendum & crucifigendum, ut aboleatur corpus peccati. VI. Significat igitur Baptismus Christi, Regnum eius non esse regnum corporale, & de hoc mundo, quale sibi fingebant Iudæi. VII. Ut ille omnes aquas in toto mundo, ubi baptizaturi sunt, consecret, *Einweihe/heilige und segne.* VIII. Ut testetur cum ipso, gestante peccata totius mundi, baptisato, deleta & submersa esse omnia peccata humani generis, sicut Micheæ ultimo dicitur: Deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. IX. Quod verò post Baptismum in deserto fuit tentatus, significat, nos omnes, qui Christo nomina dedimus, his telis tentationum, & omnium persecutionum procellis ac tempestatibus esse expositos. X. Addunt & alij hanc causam, ut ea ceremonia à Deo ad suam functionem initiaretur. XI. Ut doceret in Baptismo adesse totam Trinitatem. XII. Et quidem Christus est ideo baptisatus à seruo, ne conserui conseruorum ministerium detrectarent. XIII. Et cur in Iordane? In vltiore ripa Iordanis versus desertum extructum fuit castellum Bethabara,

IMAGINES.

thabara, hoc est, domus transitus seu traiectionis, fortassis orta appellatione loci à populi Israelitici miraculosa translatione, de qua Iosue 3. scribitur, Eo in loco Iohannes, Messiae præcursor baptisauit, cum alios, tum Christum etiam ipsum, Quem haud dubiè significauit arca fœderis, quam in illo transitu populi, gestantes sacerdotes, dum steterunt in medio Iordane, aqua superior fluminis procul collecta, delabi & nocere Ebræis non potuit: Ita Christus victor mortis & Diaboli, hoc ipso in loco baptisari voluit, quo Arca illa fœderis steterat, & sæpe postea circa hæc eadem loca versatus est, etiam paulò ante passionem suam, ut patet ex 10. capite Iohannis, ut significaret, se simili modo, traducturum esse suam Ecclesiam per mediam mortem, & ingentes huius vitæ ærumnas in terram promissam, hoc est, in vitam æternam.

II.

Doctores veteris Ecclesiæ multa pie sunt meditati de causa & vtilitate Baptismi Christi. Ambrosi. sermone 22. de die sancto Epiphaniæ. Nunquid propter se voluit baptisari, cum peccatum non haberet: sed propter nos utique, qui multorum criminum pecca-

IMAGINES.

ris obnoxij, opus habemus, vt in Christi Baptismo purgaremur, atq; ideo Dominus venit ad lauacrum, non vt ipse purificetur aquis: sed vt nobis aquarum fluente purificet. Ex quo enim ille in aquis se merfit, ex eo omnium credentium peccata deleuit, Idem in sermone 41. Constat Iesum Christum non sui causa baptisatum esse: sed nostri, Fontem Iordanis Christus benedixit, & in eum gurgitem, in quem illius sanctitas se merfit, nostra peccata merguntur, scilicet, vt eadem aqua, quæ Dominum circumdedit, & seruulos circumpurget. Libro 2. cap. 3. in Lucam: Pro nobis Christus lauit, imo nos in corpore suo lauit, vnus merfit, sed lauit omnes.

Augustinus sermone de Tempore 29. Et quia per vniuersum mundum, Sacramentum humano generi opus erat, omnib. aquis benedictionē dedit, quando in Iordanis aluum vnica & singulari pietate descendit. Tunc enim Christum Dominum non tam lauit vnda, quàm lota est. Et sicuti antea dixi, quod ex aperto latere Christi effluxit aqua & sanguis: Sic & Patrum sanctorum hac de re commemoro sententiam. Extat vſitatum dictum & memorabile: Sacramenta fluxille ex latere Christi. Sic locutus est Augustinus tractat: in Iohannem 15. de latere Christi in

IMAGINES.

in cruce pendentis lancea percusso, Sacramenta profluxerunt. Et libro 22. de ciuitate Dei capite 17. Christi exanimis in cruce pendentis latus lancea est perforatum, atq; inde sanguis & aqua profluxit, quæ Sacramenta esse nouimus, quibus ædificatur Ecclesia. Theophylactus in cap. 19 Iohannis: Non simpliciter hæc fiunt: sed quia Ecclesia per duo ista fit & consistit. Nam per aquam quidem generamur, Per sanguinem autem & corpus pascimur. Quando igitur accedis ad calicem communionis & sanguinis Christi, ita affectus sis, quasi ex latere Christi bibas.

III.

Nec talis reuelatio considerari debet, tanquam inanis aliqua pictura, in qua quidem multa & mira spectantur, quæ tamen non adsunt, nec geruntur istic, animumq; inani duntaxat pictura pascunt: Sed est intuenda, vt in re præſenti, & quæ verè ita se habeat. Nam in veritate fit, quòd cœlum aperitur, quòd Baptismus est aperta ianua & ingressus in regnum Dei, Christo testimonium perhibente: Iohannis 3. cum dicit: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum Dei. Hinc ait Hilarius

IMAGINES.

rius super Psalmum 65. Per quem Iordanem in re promissionis terram iter fuerat, per eum via cœlestis regni & nouæ regenerationis lauacro, possessio æternorum bonorum incoatur, aquis ipsis baptismo Domini consecratis.

IIII.

Est autem facta hæc apparitio nostra causa, vt Deus omnibus temporibus manifestaret & ostenderet, qualis esset Diuinitas, & quot personæ. II. Vt doceret se velle Baptismum à tota Ecclesia magni fieri, & cogitari ab omnibus, maximas res hic geri, cum tota diuinitas hic adsit. Chrysostomus inquit hoc in loco: Considera quanta hic faciat opera miranda, & initia futurorum. Non enim Paradysus, sed cœlum aperitur ipsum, vt discas, etiam cum tu baptisaris hoc fieri, Deo te iam ad cœlestem patriam vocante, nihilq; commune cum terra habere suadente. Quod etsi non vides, tamen non idcirco discredas.

V.

Columba quoq; apparuit, vt extenti quodammodo digiti vice, Dei filium Iohanni cæterisq; monstraret, vt disceres, quoni-

am

IMAGINES.

am super te quoq; cum sacro fonte dilueris, sanctus Spiritus veniat, iam verò non visibili specie, qua vtiq; non egemus, cum fides sufficiat.

VI.

Cur autem venit in specie columbæ? Est hoc mansuetum animal & mundum: quia igitur est mansuetudinis Spiritus, propterea in eius specie apparuit. Simul & veteris nos quoq; videtur admonere historiæ. Nam cum vniuersum genus humanum ferè perisset, istud interim animal apparuit, finemq; illius tempestatis ostendit, atq; ore ramum portans oliuæ, pacem redditam mundo annunciauit. Et Spiritus sanctus in specie columbæ apparens, non ex Arca vnum hominem educit, sed postquam apparuit, multos in cœlum attollit. Chrysostomus.

VII.

Baptismi aqua non est talis, qualis aqua Rheni, Danubij vel Oderæ: sed est aqua per ipsum Deum benedicta & sanctificata, & vt inquit Ambrosius, est vnda sanguinis Christi. Deinde hæc pictura & imago non est vt aliæ picturæ & imagines: sed est viuens & expressa pictura & imago diuinitatis.

D 5 VIII.

IMAGINES.

VIII.

Quando igitur incipis inuocare Deum, cogites te stare in illa ripa, in illo amoenissimo prato cum Iohanne, cum Maria & alijs Sanctis, qui tum fuerunt spectatores, & audiuerunt vocem diuinam.

IX.

Christus confestim post Baptismum descendit de aqua, notatur gratiae infusio. Homo enim per Baptismum liberatus à culpa, ascendit ad virtutes. I. Quia apertum est coelum, per quod notatur hominis post Baptismum ascendenti euolatio. III. Descendit Spiritus sanctus in visibili specie, sicut columba super ipsum. In quo notatur, quod Baptismus facit hominem templum Spiritus sancti. II. Vox patris audita est: Hic est Filius meus dilectus, &c. in

quo notatur, quod per Baptismum de filio irae, filius fit gratiae.

Cur

IMAGINES.

Cur Baptismus institutus sit.

I.

Vt hoc externum signum esset commo-
nefactio peccati originalis, & omnium alio-
rum peccatorum, in quibus in hac vita viui-
mus, & hanc carnalem natiuitatem ream &
damnatam, per diluuium & aquam maris
rubri submergendam, vt nouus homo re-
surgat. Roma: 6. II. Vt sit fons patens,
vt quotiescunq; homo sit prolapsus, anco-
ram,

IMAGINES.

ram, portum & asyllum inueniat. III. Vt sit obfignatio & sigillum iusticiæ fidei, Esaiæ 61. IIII. Vt Baptismus sit tegumentum contra reliquias peccati in carne nostra &c. V. Et sit signum pacti, quod Deus inter se & nos, fœdere sempiterno statuit. VI. Vt per Baptismum tollatur Circumcisio pactum veteris Testamenti. VII. Vt sit signum & commonefactio crucis & mortificationis, veterem nostrum hominem cum Christo crucifigendum esse. VIII. Vt sit commonefactio mortis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, pro peccatis nostris fusi. IX. Vt sit testimonium iræ diuinæ aduersus peccatum, quod propter peccata nostra, æternus Pater vnigenitum suum filium merfit in mortem acerbissimam, Baptismus enim passionem & mortem Christi significat. X. Vt sit testimonium gratiæ, Correctio super eum, vt nos pacem habereamus. XI. Vt sit commonefactio in resurrectione & vita æterna. Quia enim hæc vita nihil aliud est, quàm perpetua merfitio in mortem, ideo restat alia vita.

Ideo inquit Basilus: Baptismus est tessera Christiani militis, Baptismus est similitudo crucis, mortis, sepulturæ ac resurrectionis mortuorum. Ambrosius in 6. Cap. ad Roma-

Roma-

IMAGINES.

Romanos: Baptismus resurrectionis pignus & imago est.

II.

Lutherus in Tomo V. 124. Wenn

man einen Christen teufft / so teuffet man in auff den tod / das er solle sterben / gleich wie man ein Korn in die Erden wirfft / so man seet / das wird begraben / also / das es in der Erden sterben mus / vñ widerumb heraus wachsen ein newes Korn / So werden wir in der Tauff gepflantzet mit dem HErrn Christo / gehen durch vnd in der Tauffe in sein sterben vnd Grab / vnd durch den tod in ein newes vnd ewiges leben. Das ist nu die Summa: Wer getaufft ist / hat nicht mehr zuthun / denn das er begraben werde. Denn ob ich gleich im leibe bin / gehe ich doch damit vmb / das ich in immer zuscharre / krieche se tieffer vnd tieffer ins Grab hinein / bis ich verfaule / Also / das ich teglich der begierde abbreche / die lûst dempffe vnd wûrge / vnd der Welt absterbe / so lang bis ich gar

gar verweise vnter der Erden/so mus
ich der Welt zugescharret werden/sol
ich mit Gott leben/das sey das Myste
rium.

III.

Idem in Psalmo 29. Dominus diluuium
inhabitare facit. In der Arche sind aller
ley Thier / sie vnd hee/ darnach Noah
selb acht / das ist / in der Predigt von
der Tauff/ im Euangelio sind verfaß
set mancherley Menschen/nicht allein
so da glauben/ sondern die nicht glau
ben/ haben dennoch alle das Euanges
lium / das sie hören vnd wissen/Denn
die andern / die es nicht hören / sind
nicht im Kasten/sondern ersauffen im
wasser.

IIII.

Huc referendæ sunt duæ insignes concio
nes de Baptismo Christi, in Tomo IIII. fo
lio 359. Tomo VI. folio 174. Cyprianus
der treffliche grosse Man vnd heilige
Merxerer schreibt / man sol ein Kinde
lin/ wenn es geboren / vnd noch vnges
taufft

taufft ist/ küssen / zu ehren den Göttli
chen henden / als auff frischer thut bez
griffen. Was meinstu/ wird er sagen/
von einem getaufften Kindlein? Das
ist ein rechte Christen Man gewesen/
der Gottes werck vnd Creaturn rechte
erkant vñ angesehen hat/Darumb sag
ich/das alle Nonne vñ Mönche/die on
glauben sind/vnd sich irer keuscheit vñ
ordens trösten / nicht werd sind/das
sie ein getaufft kind wiegen / oder im
ein brey machen sollen / wenns gleich
ein Hurenkind were. Brsach/ denn
jr orden vñ leben hat kein Gottes wort
für sich/ mügen sich auch nicht rhü
men/das Gott gefalle das sie thun/etc.

VL

Idem in eodem Tomo, Folio 562.
Lieber du hast in der Tauff ein Bru
derschafft mit Christo/ allen Engeln/
Heiligen vnd Christen auff Erden
angefangen / halt dieselbe vnd thue jr
gnug / so hastu gnug Bruderschafft/
las die andern gleissen wie sie wollen/
so

IMAGINES.

so sind sie gleich wie die zalspenning
gegen die Gilden.

VII.

Debemus quoque certò statuere Baptis-
mum esse efficacem propter Dei verbum,
promissionem & institutionem. Nihil enim
Sacramentis accedit ob ministri dignitatem,
Sint duo annuli, aureus hic, ferreus alius, v-
terque eadem regia imagine sculptus, ceræ
ambo imprimantur, quid inter signum hoc
& illud intererit? nihil. Discerne materiā in
cæra, etiam si sapientissimus existas, dic quod
nam ferri, quòdne sit auri signaculum? quia
inter materiā, non characterem, est diuersi-
tas: Ita & tibi omnis sit Baptizator, qui ta-
met si conditione excellat, æqualis tamen bap-
tismi vis est, ac vnusquisque tibi sit æqua-
lis expurgator.

VIII.

Augustinus: Deus igitur abluit, non ho-
mo, iuxta illud: Christus dilexit Ecclesiam,
& seipsum tradidit pro ea, vt eam sanctifica-
ret.

IX.

Et sicut olim fuit vſitatum, quando po-
tentum

IMAGINES.

rentum liberi sunt baptizati, vt Episcopi eos
fisciperent: Sic hoc tempore multi illos
vocant, qui affluunt diuitijs, qui potentia
florent. Illi fortassis pietate vera inflammati
tales vocauerunt, hi vt sibi inde aliquid ve-
nentur, nulla habita ratione, an tales homi-
nes sint amici Christi, &c.

X.

Non volo autem hic nimis curiosè scru-
tari, cur Christus voluit adhiberi aquam in
hoc Sacramento: sed potius concludere, non
aquam nudam illam habere vim & effica-
ciam: sed ideo, quòd huic aquæ verbum,
mandatum & ordinatio & promissio diuina
addita est, sicut sonat promissio: Qui credi-
derit & baptisatus fuerit, saluus erit. Hæc so-
la aqua vitæ est & salutis.

XI.

Sic 2. Regum 5. Naaman Syrus curatur
à lepra, non vi & virtute Iordanis, in cuius
aqua lauans mundatur: sed ex vi & effica-
cia verbi & mandati diuini, facti per Elise-
um Prophetam, quia aqua Iordanis non est
melior fluminibus Syriæ: Ita & Baptismi
aqua, vt sit aqua vitæ & salutis, non ex se,
E sed

IMAGINES.

sed ex ordinatione, verbo, mandato & promissione diuina habet, vt dictum est.

XII.

Sic idem Eliseus sanat aquas Hiericho, vt non vltrà in eis mors, neq; sterilitas sit, & sanat sale, & verbo diuino, in quibus alioqui mors, & sterilitas mansisset: sed vbi verbum Dei additur, mutantur, vt sint salutare & fertiles, inde & Baptismus suam vim & efficaciam habet.

XIII.

S. Gregorius. In Baptismo dealbamur, dum amissa nigredine peccatorum ad mundiciem nouæ vitæ reformamur.

XIIII.

Fortunatus.

*Ardua sacrati Baptismatis aula coruscat,
Quo delicta Ade Christus in amne lauit.
Hic pastore Deo puris grex mergitur undis,
Hec maculata diu uellera gestat ouis.
Traxit origo necem de semine, sed pater orbis
Purgauit medicis, crimina mortis, aquis.
Rex sacer ecce tui radiat pars magna triumphi,
Cum puras animas sancta lauacra beant.*

Candida

IMAGINES.

*Candidus egreditur nitidis exercitus undis,
Atq; uetus uitium purgat in amne nouo.
Fulgentes animas uestis quoq; candida signat,
Et grege de niueo gaudia pastor habet.*

XV.

Et sicuti aqua lustralis Papistarum non mundat: sic nec illa aqua, si non adesset Dei verbum, mandatum atq; promissio. Iulianus aliquando cum cœtu & pompa ad fanum fortunæ progreditur, in quo vtrubiq; stabant æditui, introeuntes pro more aqua lustrati aspergentes, quod purgationem dicebant. Præibat in ea pompa Imperatori Valentinianus, qui post Imperator factus est, cuius chlamydi cum uix guttam ædituus aspersisset, pugnum illi infixit, pollutum se ab illo, non purgatum memorans. Quod indignè Iulianus ferens, in Armeniam eum relegari mox imperauit, alio tamen, quàm quod religionis Imperatoris sui contemptor esset, nomine.

XVI.

Deinde si quis aqua Baptismi vellet vni ad sanationem lepræ aut vlceris, opinione tali concepta, Spiritum sanctum fore efficacem per hanc aquam extra ordinatum diuini

E 2 nitus

IMAGINES.

nitus vsum, non esset Sacramentum, sed impius & supersticiosus abusus: Ita & de coena Dominica est cogitandum, quæ cum ad hunc vsum est ordinata à Christo, vt ibi fiat sumtio panis & uini, cum certa fiducia, quod ibi certò adsit, comedatur & bibatur verum corpus & verus sanguis Domini, ad confirmationem fidei, de remissione peccatorum in verbo promissa, & simul cogitetur de causa impetratæ remissionis, hoc est, fiat recordatio mortis Domini, gratiarum actio & publica confessio & prædicatio beneficiorum Christi, sicut verba ipsius iubent: Accipite, comedite.

DE FORMA BAPTISMI.

Ego baptiso te in nomine Patris, Filij & Spiritus sancti.

Cyrillus, Manifestum igitur est, in Trinitatem nos ideo baptisari, quoniam ad eum numerum personarum ratio exit. Item totius Trinitatis vna est Deitas. Item, Vna Deitas Trinitatis est, vna glorificatio, eademq; dominatio.

IMAGINES.

II.

Athanasius. Quòd infantem ter in aquam immergimus, & ter educimus, mortem & triduanam Christi resurrectionem significamus. Hieronymus in cap. 4. ad Ephes. Ter mergimur, vt Trinitatis vnum appareat Sacramentum. Ambrosius libro 2. de Sacramento capite 7. Ter significat baptisandos & immerfos, & ter ad quamlibet immersionem interrogatos articulos fidei confessos esse, videlicet se credere in Deum

IMAGINES.

Patrem omnipotentem, se credere in Dominum nostrum Iesum Christum & crucem eius, se credere in Spiritum sanctum. Rursus de alijs gestibus usurpatis inter baptizandum, videlicet tangi os, aures, nares baptizandis à sacerdote, assistere verò baptizandis solitos parentes & amicos, verisimile est. Olei inunctio, Deinde candida vestis. Statio in quam post Baptismum ante magnum altare constitueris, venturæ gloriæ est præludium. Psalmodia, cum qua susciperis, laudis venturæ est anteaambulatrix. Lampades, quas accendis, venturæ sunt illuminationis mysteria. In quibusdam locis candida stola post Baptismum induta, statim ad synaxin accesserunt, & hæc, vt faciliè iudicare potes, de adultis intelligenda sunt. Hæc Nazianzenus. Ritus alios plures Ambrosius enumerat libro III. de Sacramento capite 1. Vt quod Baptizati egressi ex aqua, lectionem audiuerunt, illisq; Episcopus aut Presbyter succinctus pedes lauit, ad exemplum Christi, lauantis pedes Petro. Postea, ductis ad altare, luto illiti sunt oculi, lac ac mel gustauerunt ad infantia significationem.

III.

Nos Dei beneficio retinemus vsitatum
formam

IMAGINES.

formam baptizandi. Papistæ solent & aquam cõsecrare, & quidem hoc modo: Aquam sale conspersam habent, vt ea aspersi sanctificentur ac purificentur. Sequuntur rationes non minus ineptæ, quàm impiæ. Nam si cinis vitulæ aspersus sanguine populum sanctificabat ac mundabat, multò magis aqua sale aspersa, diuinisq; precibus sacrata sanctificat atq; mundat.

IIII.

Addiderunt quidam oleum, cuius vsus multis populis orientalibus, nobis incognitus. Vngunt certaturos athletas, & in lege vngentur Sacerdotes, Reges & Prophetæ. Hinc aliqui vsum vngendi Baptismo accommodarunt, sine verbo & Christi autoritate. Exponunt veteres illius significationem, quod videlicet, qui Christo obsignantur, reges sunt, sacerdotes, athletæ, contra Satanam, peccatum & mundum decertaturi. Verùm hoc posteri sic dissimularunt, vt plebi Christianorum paradoxo loco fuerit, cum nostra ætate ex sacris literis doceretur esse omnes Christianos, Sacerdotes. Salis vsus in veteri Testamento legalis fuit Iudæis. Si Christus veller respicere ad ritus Mosaiscos,

E 4 profectò

IMAGINES.

profec̃to expressisset. Sputum, quo non illuminant, sed conspurcant infantes, ex miraculoso Christi facto Iohannis 9. sumserunt, quo ille oculos coccinati, sputo ac luto oblitos aperuit. Viderunt hoc Apostoli, & tamen in administratione Baptismi non illo ritu vsi sunt. Potius in explicatione illius Historiæ de miraculis quid sunt, quam ob causam fiunt, & quomodo discernantur à miraculis Ethnicorum suo tempore dicendum fuisset. Quod cereas ardentibus adhibent, idq̃ claro die, omnino est ex superstitione Ethnica. Vsi sunt prisca Christiani cereis ardentibus, sed noctu, quod non liceret interdiu conuenire, nec commodum esset sedere in tenebris. Quod aquam Baptismatis consecrant bis in anno, non requiritur ad substantiam Baptismi, nec exempla sunt in promptu.

V.

Quod attinet ad immersionem baptisandi infantis, iudicant non esse necessarium, vt non sit liberum Ecclesijs baptisare vel mergendo vel aspergendo. Libertatem hanc seruata esse in Ecclesijs Augustinus in libro de Ecclesiasticis dogmatibus capite 74. docet, Cyprianus libro 4. Epistola 7.

VI.

IMAGINES.

VI.

Quod verò infantes baptizandi sunt Christus docet: Sinite paruulos ad me venire, quoniam talium est regnum cœlorum, Et alia firmissima fundamenta in locis reuerendi viri D. Philippi proponuntur, ac deliria Anabaptistarum fundamentaliter refutantur.

VII.

Et posset aliquis copiosè illustrare corruptionem
E s p tionem

IMAGINES.

ptionem humanæ nostræ naturæ hoc in loco, sumtis imaginibus ex Historia Evangelica & Christi miraculis, vt de Samaritano, de Cocco, Surdo, Muto.

VIII.

De loco & tempore. Baptismum soliti sunt doctores Ecclesiæ interdum initiationem appellare. Chrysosto. homilia I. in Acta Apostolorum. In templis autem vt plurimum Baptismus administratus est, & erat quidē ad istum ritū certus in sacris ædibus locus destinatus, qui baptisterium vocabatur. Quam autem sacrosanctus fuerit Baptismi locus, testatur Historia, quod aliqui, vt effugerent mortis periculum, ad sacrosanctissimum baptisterium se receperunt. Quo in loco & barbaris & cunctis ferocibus hominibus reuerentia quædam incutitur.

IX.

In priuatis domibus interdum, cum necessitas postulabat, baptisatum est. Sic in initio nascentis Ecclesiæ apud Britannos, vbi tam citò templa non potuerunt extrui, passim ad flumina turba est baptisata.

X.

Eti

IMAGINES.

Eti autem non fuerunt allegati ad certum tempus, tamen potentiores, præsertim solennia Festa obseruarunt, quibus voluerunt liberos suos baptisari. Crebræ autem verbi cœlestis prædicatio & institutiones, præsertim apud adultos, Baptismo præmissæ fuerunt.

XI.

In carcere quidam conuersi, baptisati sunt, hoc testatur exemplum de Basilide carnifice, qui vixit sub Seuero, & est conuersus, ac Christianum se confessus, in carcerem abreptus, ibiq; à fratribus baptisatus est. Eusebius lib. 6. cap. 5.

XII.

Olim autem fuit recepta consuetudo bis in anno baptizandi, semel in Paschate, & iterum in Festo Pentecostes, præsentē tota Ecclesia, atq; hoc tempus veteres appellauerunt lumina siue tempus luminarium, à beneficio, quod baptisati illuminantur à Spiritu sancto, & huc accommodauerunt historiam cœci à natiuitate, iussi à Christo lauare in piscina Siloe, qui cum lauisset, venit videns. Cyrillus scribit Baptismum esse aquam Siloe, ad quam mittimur mandato Dei, vt à pec-

IMAGINES.

à peccatis abluamur. Tertullianus in libro de Baptismo diem solenniore Baptismo Pascha præstat, cum & passio Domini, in qua tingimur, impleta est. Exinde Pentecoste ordinandis lauacris latissimum spacium est, quo & resurrectio Domini inter discipulos frequentata, & gratia Spiritus sancti dedicata. Indicant & hoc leges Cæsarium, quibus cauetur, ne quenquam sacerdotes baptizarent excepto mortis articulo, præterquam in Paschate & Pentecoste.

XIIII.

Nominarunt Dominicam Quasimodo geniti, siue Dominicam in albis, quod illo in tempore anni, circa pascha, tali vestimento induti fuerunt, vt hac veste admoneretur, bonam militiam esse militandam, retinendam fidem & bonam conscientiam.

X V.

Vtilis & digna laude esset obseruatio, si adhuc diebus Festis Baptismus celebraretur coram Ecclesia, cæteris verò diebus per Septimanam, exigente infirmitate infantium, Aut si vsitarum nobis morem placeret mordicus retinere, & quouis die abluere sacro fonte peccatis immundos, saltem id fieret ante

IMAGINES.

ante meridiem, quando habentur sacræ conuersiones & publicæ preces in coetu, quò maiori reuerentia perageretur Dei opus, & populus congregatus vnanimiter oraret pro baptizandis, & pro inenarrabili beneficio hoc ageret gratias, atq; ea ratione Baptismus maiori in honore haberetur, adducentes paruulos, & testes Baptismi essent, tum sobrij magisq; idonei ad orandum.

XVI.

Possunt & mulieres in tempore necessitatis baptizare. Non solis enim viris sed fidelibus foeminis quoq; dictum est à Christo. ubi duo vel tres consenserint petere aliquid, id fiet eis à patre meo, qui in cœlis est. Vbi enim duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi in medio eorum sum. Exaudit ergo etiam mulieres pias orantes pro recens natis infantibus, Christus in medio illarum adest, ipsemet per illarum ministerium baptizat, nec mulierum, sed Christi est Baptismus, ac tam efficax, ac si Apostolus aliquis, & Episcopus baptizasset. In coetu totius Ecclesiæ Zipora Mosi vxor, circumcidit Filium suum. Nunquid minus valuit illa Circumcisio, quàm si vel Moses, vel Aaron circumcidisset? habuit Dominus ratam circumci-

IMAGINES.

circumcisionem Ziporæ, & irritus erit Baptismus, datus à muliere, inuocato nomine S. Trinitatis.

IX.

Constantinum senem admodum & morti propter morbum uicinum, baptisatum deum Theodoretus tradidit, libro 1. capite 31. Constantius bello congressurus cum Gottis baptisatur, Et Theodosium, cum in morbum incidisset, baptisatum scribit So- crates.

X.

Nicephorus libri 7. capite 34. refert maximas accessiones ad Ecclesias esse factas eo anno, quo Constantinus baptisatus est, & addit super duodecies mille homines, exceptis mulieribus & pueris, tum simul baptisatos.

XI.

Ad Baptismum nemo fuit admissus, præsertim ex adultis, nisi qui in doctrina Christianorum prius fuit mediocriter instructus, ideoque præcesserunt catechisationes & examina, traditur etiam paternos baptisandis tum infantibus tum adultis adfuisse, ut Per-

lica

IMAGINES.

ficæ reginæ patrinus Constantinus Imperator fuit.

XII.

Nemo ad munus patrini seu fideiussoris est admissus, nisi qui Symbolum & orationem Dominicam firmiter tenuit. Fuitque huius Sacramenti magna veneratio, adeo ut patrini non licuit coniugali copulatione misceri. Soliti sunt insuper plurimi homines huic ceremoniæ interesse, siquidem in publicis congressibus, & plæruncque in solenni festiuitate peragi consueuerunt. Peculiari quoque vestitu utebantur tum baptisantes, tum illi, qui baptisabantur.

XIII.

Sicuti autem in omnibus articulis fidei ratio est captiua ducenda: sic etiam in doctrina Sacramentorum. Nam certum est, Deum Optimum Maximum esse efficacem in infantibus, etiamsi excedat hoc lucem nostræ rationis.

XIIII.

Rationem nostram captiuam ducere debemus in his maximè arduis rebus. Zacharias senex mutus est factus, propterea quod ordinem diuinum inuerterat, & voluerat re-

ipsa

IMAGINES.

ipsa & experientia certus fieri, prius quàm crederet, cum interrogaret: Vnde hoc sciam? ego sum senex, & vxor mea processit in diebus suis. Sed obiurgatur duriter ab angelo dicente: Ego sum Gabriel, qui adsto ante Deum, & missus sum loqui ad te, & tibi hæc Euangelizare.

XV.

Sicuti etiam ad virginem Mariam dixerat idem angelus, ante paucos dies, ex infirmitate puellari etiam allegantem creatum naturæ ordinem, necessarium ad conceptum & generationem hominis. Non est impossibile apud Deum omne verbum.

XVI.

Porro ritus ille in baptizandis infantibus considerandus est accuratius. Non dicam nunc de signo crucis, quod pectori & fronti imprimitur. Non profectò est inanis gestus. Sine dubio significare volunt tristissimum lapsum generis humani. II. Neminem posse deriuare hoc malum à nobis, nisi crucifixum Filium Dei ac Mariæ. III. Vt præparemus nos ad crucem ferendam, causasq; consideremus omnes altius.

XVII.

Euan.

IMAGINES.

Euangelium Marci quoq; recitatur de paruulis illis, qui non sunt arcendi à Baptismo. Hic natura puerorum consideranda erat. I. Pueri facile pedibus in sententiam aliquam descendunt, omnia credunt: sic nos omnia sine vlla cunctatione & tergiuersatione credere debemus, quæ nobis in verbo Dei proponuntur. II. Pueri scholas frequentant, diligenter discunt, præceptoribus obediunt: sic & nos debemus verbum Dei non negligere, etc. III. A parentibus petunt & expectant necessaria: Sic nos à nostro coelesti patre omnia debemus petere, sine vlla fluctuatione & dubitatione. IIII. Facile ignoscunt suis commilitonibus & reconciliantur: sic discemus ab ijs, ne alta mente reposita sint semina odij & discordiarum. V. Non videmus in ijs superbiam, inuidiam, auaritiam & multorum aliorum uitiorum riuulos, quamquam facile scaturiant, quando parum ætate confirmantur, &c.

XVIII.

Non temerè recitatur oratio Dominica. Quomodo verò singula verba sint ponderanda, in quarta parte Imaginum audiui-

F

XIX.

Restat etiam nunc, vt parum subiiciam,
quare compadres, vel vt vocant, patrini ad-
hibeantur.

XX.

Vetus est consuetudo iam multis retro
seculis obseruata, quod spectatæ pietatis
homines (vulgò dicuntur Patrini & Com-
padres) natos paruulos offerunt ad baptis-
mum, & illorum nomine edunt confessio-
nem catholicæ fidei, Et propter multas cau-

sas

fas hæc consuetudo est retinenda. I. Vt pos-
sint veritati testimonium dare, et pueri æta-
te nunc confirmati ex illis sciant rei certitudi-
nem de accepto Baptismo. Vnde etiam tes-
tes Baptismi solent appellari. Hoc genus te-
stimonij est necessarium propter Anabaptis-
tas, qui dubium & irritum faciunt Baptis-
mum, eamq; ob causam rebaptisant, quia di-
cunt, adultos ablutos olim in infantia igno-
raturus an baptizati sint, nec ne, & fidei fuis-
se expertes. Isti impostores testibus possunt
refutari, Et lex Mosi pro rato habet testimoni-
um duorum vel trium testium. II. Viri &
foeminae fideles ex mandato Christi addu-
cunt pueros ad Baptismum, & illorum no-
mine petunt, vt Baptismate sacro abluantur.
Augustinus Epistola 23. ad Bonifacium:
Offeruntur quippe paruuli, non tam ab eis,
quorum gestantur manibus, quamuis & ab
ipsis, si & ipsi boni fideles sunt, quàm ab uni-
uersa societate Sanctorum atq; fidelium. Ab
omnibus namq; rectè offerri intelliguntur,
quibus placet, quod offeruntur. III. causa,
cum superiore concurrit, deferentes pueros
ad salutare lauacrum orant pro ipsis, vt Do-
minus, qui venit saluum facere quod perie-
rat, iussitq; paruulos ad se venire, recipiat
eos, gratiamq; regenerationis impertiat spi-

IMAGINES.

ritum suum sanctum, & veram fidem eis donet, Sicut pro muto & surdo adducto ad Christum & pro Paralytico demisso per te-ctum fideles orauerunt. Non equidem satis suo funguntur officio, quod infantulos manibus ad Baptismum portant, nisi & cordis affectibus sanctis, & oratione sua redemptori Christo exhibeant. Hinc Minister admonet adstantes testes de precibus ad Deum fundendis pro baptisandis, & præit verbis conceptis sanctarum precationum, quas sequantur. Interest parentum, vt interea pie & serio orent pro baptisandis. Mater post partum imbecillior est, quam vt possit infantem comitari in templum, tamen domi simul orandi potestas conceditur ei etiam in lecto quiescenti & colligenti vires, Pater vero merito & optimo iure posset in templum ire, ibique pie supplicando Dei dona recens nato filio aut filiolarum impetrare. IIII. Testes adhibiti Baptismo, fidem profitentur & renunciant pro paruulis Diabolo, cunctisque eius operibus, Obligant sese ex caritate, vt commonefaciant baptizatos progressos aliquantulum ætate, quid ipsorum nomine promiserint, quodnam fœdus cum Deo inierint, ac diligenter rationem habeant, vt stent pactis initi fœderis & promissis suis, præfer-

IMAGINES.

præsertim cum parentes hac in re sint plerumque negligentiores, vel citius vitam cum morte commutent, vt non possint filios rectè educare. Postremò, parentes memores suarum partium aduocent fideiussores, non tantum ex consuetudine, nec solum propter munera, quæ solent dare vocatos. Aduocantur testes Baptismi, rogati solennibus verbis, vt paruulis adiumento sint, quò ad Christianismum perueniant. Quia verò cedit in Baptismi contemptum & contumeliam, & non leue datur scandalum, quòd homines sceleribus & criminibus manifestis obnoxij adhibentur ad sacrosancti Baptismi administrationem & infames testes admittantur, quos leges non sinunt testimonium ferre in rebus ciuilibus: Adhibere debent, testes baptismi notis veræ fidei conspicuos, qui ad consequendum Christianismum auxilio esse, inque fide orare uereque dicere possint: Credo in Deum Patrem &c. & abrenuncio diabolo. Nō sint homines impij, adulteri, stupratores, ebriosi, fornicatores & talibus flagitijs infames. Quomodo orabunt pro paruulis, ipsi mer nulla pietate præditi? quomodo placebit oratio non petentium in fide? quomodo profitebuntur fidē, fide uacuis ignorantibus & nō timentes Deum? quomodo

IMAGINES.

curabunt, vt illi infantes ætate confirmati, quando vel parentes ipsorum è vita migrarunt, vel negligentiores sunt, in pia educatione rectè erudiantur, cum illi ipsi in luto peccatorum hæreant. Et si autem virtus Baptismi non pendet à fide & pietate offerentium infantes, sed propter Dei verbum, institutionem, & præsentiam, & efficaciam, & necesse est, vt iustus sua fide viuat; tamen plurimum refert, habere illos integritatis fidei & uitæ commendationem, qui paruulos ad Baptismum adducunt. Respiciebat Dominus fidem offerentium paraliticum: respiciebat fidem mulieris Cananæ. Magna est fides in patre adducente filium lunaticum, qui interrogatus, an crederet Christum posse filium à Dæmone liberare, respondebat: Credo Domine, succurre incredulitati meæ: quem consolando confirmabat dicens: Crede tantum, omniaabilia sunt credenti.

XXI.

De nominum impositione Chrysostomus reprehendit nouum morem, quo repudiatis nominibus Sanctorum, talia imponerent nomina liberis, quæ aliquam longæ vitæ significationem haberent: in 4. caput ad Corinthios. Illa verò impositio nominum est

IMAGINES.

est commune factio de multis rebus, de Dei beneficijs, liberationibus, de nostra miseria, de æterna vita. Sicuti hoc tam ex veteri quàm ex nouo Testamento facile probare possemus. Imo de nostro officio, quomodo nos gerere erga Deum, & proximum debeamus, & quàm excelsò animo crucem nostram ferre debeamus. Sed nolo, vt oratio mea progrediatur longius.

XXII.

Porro & hoc obseruandum est contra furores Anabaptistarum, quod infantes nullo modo sunt rebaptisandi. Baptismus semel debet fieri, sicut Circumcisio, cui Baptismus successit, semel tantum facta est, & sit in conspectu hæc ratio grauissima. Qui improbant veram inuocationem, & abutuntur nomine Dei, horribiliter peccant. Qui rebaptisant, improbant ueram Dei inuocationem factam de baptisato in priori Baptismo. Ergo horribiliter peccant, qui rebaptisant.

XXIII.

Typi etiam designantes Baptismum noui Testamenti, semel tantum facti sunt, vt diluuiò seruata Arca Nohe, iter per mare rubrum, Deinde & hoc verum est, qui semel

F 4 natu

IMAGINES.

natus est, renasci non potest. In Baptismo nascimur spiritualiter, id est, renascimur collatione natiuitatis nostræ corporalis, qua in peccatis nati sumus. Ideo renati renasci non possumus. Atq; ita Baptismus repeti non potest.

Tertullianus in libro de Baptismo ait: Baptismum non esse iterandum, quod & Origenes asseruit, Homelia 8. in Leuiticum. Et Cyprianus lib. 2. Epistolarum, Epistola III. qui & hanc rationem adiecit, quia nimirum Christus dicat, qui biberit ex aqua, quam ego do, non sitiet in æternum.

XXIII.

Sicut Circumcisio tantum semel in singulis fiebat: sic homines semel tantum baptisantur. Et si autem iteratio Baptismi non debet fieri: tamen poenitentia multoties in vita & debet & potest iterari, nec agentibus poenitentiam, spes veniæ & salutis prædicanda est, quam nec autor Epistolæ ad Hæbreos, quamuis duriusculè loqui videtur, præcidit.

XXV.

Et sicuti, si nuptiæ semel sunt confirmatæ publica promulgatione & benedictione in Ecclesia, non est necessarium vt iterum publica

IMAGINES.

blica benedictio instituat, etiam si coniuges aliquoties inter se dissentiant, vt alter ab altero fugiat, ac postea iterum reconcilientur. Nam si reconciliantur, redeunt ad ius benedictionis semel factæ: Ita, si quis abiicit Christum post Baptismum acceptum, & resipiscit, tunc redit ad ius prioris Baptismi, nec debet iterum rebaptisari.

XXVI.

Renunciamus quoq; Diabolo. Cyprianus: Diabolus in Baptismo amittit omnes nequitia suæ vires, vt Pharaon in mari rubro.

XXVII.

Sicuti in rebus pub: interdum solent ciues quidam donari libertate, vt non necesse habeant annuum tributum persolvere, nec cogantur alia reipublicæ onera ferre: sed propter hanc libertatem eis non conceditur, vt noctu in plateis vagentur & effringant fores ciuium: Ita Christiani sunt consecuti libertatem à lege propter Christum, in iudicio quidem Dei & coram tribunali Dei, ne accusatione legis condemnentur: sed non ideo consecuti sunt libertatem, vt liceat eis quiduis inter homines pro sua libidine facere.

XXVIII.

F S

Bapti-

IMAGINES.

Baptizandi renunciabant Diabolo, & pompæ & angelis eius, sicut Tertullianus refert in libro de corona militis, & in libro de idolatria. Vniuersis deniq; alijs Dijs & dominis, vt Origenes ait Homilia 8. in Exodum.

XXIX.

Gregorius Nyssenus: Oportet omnes, qui Sacramentalem Baptismatis aquam transeunt, vniuersum vitiorum exercitum in aqua occidere: vt auaritiam, rapacem mentem, luxuriam, libidinem, superbiam, elationem animi, inuidiam, cuncta hæc & his similia.

XXX.

Hieronymus claudas, inquit, cubiculum pectoris, & crebro signaculo crucis munias tuam frontem, ne exterminator Aegypti in te locum reperiatur. Quin & dormientes idem obseruasse Prudentius innuere videtur, in Hymno ante somnum:

Fac, inquit, cum uocante somno

Castum petis cubile,

Frontem locumq; cordis,

Crucis figura signet.

Gentiles quoq; Christiani facti, crucis Dominicæ signum in multis locis appinxerunt,

IMAGINES.

runt. Is verò ritus, etiam hoc seculo nouus videtur, & paulatim in superstitionem degenerauit, vt existimarint simpliciores magnam vim in signatione huiusmodi sitam esse.

XXXI.

Est & hoc quoq; accuratè cogitandum, quòd baptizandi interrogantur, an credant in Deum Patrem, Filium & Spiritum sanctum, tunc patrini & compadres nomine infantis illius respondent Ita. Nam sicuti requiritur, vt sponsa interrogata, an nubere velit huic sponso, non repugnet, sed adfirmet, dico adfirmo, &c: Sic Deus à nobis requirit, vt verbum Dei audiamus, & Deo uocanti nos obtemperemus, & Spiritu sancto nulla ratione morosè repugnemus.

XXXII.

In contrahendo Matrimonio ciuili primum proci aut amicus quispiam sponsi, alloquitur sponfam, suadet ei nuptias, commendat sponsum & commemorat bona sponsi. Deinde si puella consentiat, manus sponsi manu sponsæ iungitur, & aut sponsus dicit: Accipio te in uxorem, aut amicus dicit: Hanc tibi trado: Sic & in Matrimonio spiritali, proci & amici veniunt, annunciant

cient bona sponsi. Aqua Baptismi est velut Dei manus, Dicit ergo sponsus, tuus ero.

XXXIII.

Fuit mos in primitiua Ecclesia, vt ad confirmandū articulum resurrectionis mortuorum baptizarentur super sepulcris, quo testarentur, ipso facto & hoc signo, se credere mortuorum futuram resurrectionē. Hoc enim initio difficulter poterat hominibus Ethnicis persuaderi, sicut adhuc multi homines Epicurei & Saducei hunc articulum rident, & habent pro fabula. Falsa est autem eorum

eorum interpretatio, qui adfirmant quosdam bis esse baptizatos, primum pro se, deinde pro parentibus & amicis sine Baptismo defunctis, ne scilicet damnarentur, quem morem & Martionistæ hæretici seruauerunt. Certum est enim, quemq; non nisi sua fide & Baptismo, non alieno seruari, sicuti Christus hanc vocem repetit: Fides tua saluum te fecit. Et sicuti pro alio Baptismus factus non prodest illi: ita quoq; sumtio corporis & sanguinis Christi, non potest applicari alijs. Pugnant enim hæc cum dicto Prophetæ: Iustus sua fide viuet.

XXXIII.

Quare illa beneficia fide in Christum nobis applicare debemus. Extrat insignis etiam imago hac de re in Psalmo 2. Osculamini filium. Osculari in hebraico textu vsurpatur pro amanter complecti, obedire, & ei se subijcere. Est verò triplex osculum, oris, manuum & pedum. Osculum oris est testificatio veri & ardentis amoris & caritatis. Osculum manuum est testificatio obedientiæ. Osculum pedum est extrema humilitas & subiectio. Christus assumit carnem nostram, & naturam humanam iungit sibi arctissimo foedere, sumit carnem de carne nostra, os de ossibus

IMAGINES.

ossibus nostris, pro nobis fit victima, & soluit poenam pro peccatis. Hoc osculo testatur verum & ardentem amorem erga nos. Nos igitur vicissim debemus illum amplecti osculo oris, hoc est, agnoscere illum suum in nos amorem, & credere nos propter Christum recipi, & amari ab æterno Patre, pro hoc amore & misericordia gratias agere, & veram gratitudinem declarare nostra obedientis & omni officio, & non osculum ab illo refigere. Ab osculo oris ad osculum manuum descendamus & toto pectore ipsi obediamus. Postea ad osculum pedum, vera confessione agnoscamus nostras sordes, indignitatem & immundiciem, libenti animo toleremus afflictiones, crucem & ærumnas propter confessionem filium, Bar. Magna emphasis est in voce hac, significat proprium, electum &c.

XXXV.

Christus est victima. Victima est res destinata morti, sustinens poenas, in quam ira Dei effunditur, quæ est destinata, ut placeat iram Dei. Cum ergo Christus vocatur victima, intelligamus eum esse destinatum, ut fiat maledictum, sustineat iram Dei, subeat mortem, ut iræ Dei hac poena satisfiat, & placet.

IMAGINES.

placatio ac reconciliatio impetretur. Præterea magnitudo iræ Dei considerata est. Nam inenarrabilem iram Dei cognoscimus, quare non potuit vlla alia re placari, sed filium Dei victimam fieri oportuit. Nullum est ardentius testimonium iræ Dei aduersus peccatum, quàm victima Christi. Hic tota ratio sacrificiorum est cogitanda.

XXXVI.

Esaias Capite 61. Gaudens gaudebo in Domino,

IMAGINES.

Domino, & exultabit anima mea in Deo meo: quoniam induit me vestibus salutis, & indumento iusticiæ circumdedit me, tanquam sponsum amictu pontificio ornatum, & tanquam sponsam decoratam monilibus suis. Inest magna vis in figura de vestimento, figura plena est consolationis. Vestis hominum non ex cute nascitur, sicut plumæ anseribus, & tegumentum villosum in boue & equo. Sed textitur ex lanitio, & vellere ouium. Hoc vestimentum, de quo hic loquitur, de suo vellere attulit agnus Dei, qui tollit peccatum mundi, & in cruce pendens sanguine suo infecit, tinxit atque rubricauit tanquam preciosissimo coccino. Sicut in Psalmo de sua extrema abiectione loquitur: Ego sum vermis & non homo. Est quoque mentio sponsi & sponsæ dulcis commonefactio arctissimo foedere necessitudinis, quo Christus assumpta humana natura Ecclesiam sibi copulauit & adiunxit. Induit me vestimento salutis, id est, liberauit me à summis malis, à peccato, morte, damnatione, tyrannide Diaboli, & omnibus miserijs.

Induimur autem, cum Deus voce Euangelij & per Sacramenta nobis applicat hæc bona &c. Quomodo verò nobis applicamus? Cum Princeps nouam vestem ad-

fert

IMAGINES.

fert è suo vestiario, & eam alicui donat, en hoc tibi, inquit, pro mea liberalitate & clementia dono: tum ille manus profert, accipit, induit, & sibi accommodat: Sic fide nobis ipsi applicamus bona diuinitus oblata. Deus voce Euangelij & per Sacramenta offert, impertit, & applicat hanc vestem. Nos verò fide accipimus & ad nos accommodamus.

XXXVII.

Et sicuti est vsitatum, vt petitori gradum in Theologia vel iuris prudentia, vel qui ad alias honoris dignitates debent admitti, vt iuramento confirmet, se seruatuos fidem & bonam conscientiam coram Deo & hominibus, in illo vitæ genere & officio, Imo opifices ipsi non admittuntur ad communionem & societatem aliorum, nisi literis fide dignis probent, quod in coniugio legitime nati sunt: Sic necesse est & nos habere has literas fidei, & (vt vocant, *credentia*) quod ex Deo nati sumus, si velimus esse vera & viuua membra Ecclesiæ. Simul quoque illa religiose faciamus, quæ Deo promissimus. Et sicuti in ciuitatibus bene constitutis, nemo in ciuium numerum accipitur, nec particeps illius ciuitatis priuilegiorum & immunitatum,

G

IMAGINES.

nitatum fit, nisi iuramento fidem promittat: Imo talis iura ciuitatis omnia amittit, qui contra fidem datam sine omni emendatione peccat: Sic & nos futuri cœlestes ciues, promittimus fidem, sed danda erit opera ne fidem & Spiritum sanctum, & omnia bona cœlestia amittamus, naufragium fidei passi, Postremo, sicuti feudalialia bona accipiens à Domino, se obligat ad obedientiam debitam, ad fidem, & inobedientia & ingratitude illud ius potest amittere: Sic nos cogitabimus rem ipsam postulare, ne feudum amittamus, si non expedire velimus partes nostri officij.

XXXVIII.

CONSILIUM DE baptizanda Iudæa.

Primò nomen ipsi imponendum est, quod tamen ipsa elegerit.

Secundò interroganda est, an teneat decalogum, eumq; recitet.

Deinde quærendum: Credis'ne te etiam esse peccatorem, in peccatis natam, egentemque filio Dei Messia saluante à peccatis, à morte & potestate Diaboli redimente nos,

Quartò: Credis ne etiam quòd Domi-

nua

IMAGINES.

nus noster Iesus Christus sit ille Messias, per Prophetas passim promissus ex semine Abrahamæ, & ex Davidis progenie, natus ex pudica virgine Maria, & verus Deus & homo, nobis in hoc à Deo patre datus, vt pro nostris peccatis pateretur, crucifigeretur, ac mortem tandem obiret, rursusq; ex morte resurgeret, vt nos à peccatis redemptos in æternum iustos ac uiuos redderet, per Spiritum sanctum, quem nobis absq; omni merito & dignitate nostra à patre impetrauit atq; donauit: Hicq; iubeatur Symbolum Apostolicum recitare.

Quintò, Quandoquidem hæc fides, & talis Spiritus vnum Deum inuocat, iuxta dictum Ioëlis: Omnis quicumq; inuocauerit nomen Domini saluus erit: Itaq; recita orationem Dominicam.

Conclusio fiat cum adhortatione in hunc modum: Iam in posterum certa sis, nec vlla dubitatio aboriat, quin peccata tua sint tibi remissa, & vocaberis ac eris filia Dei per Iesum Christum vnigenitum eius Filium, in quem verè credis. Gratia & pax Dei sit tecum. Et dicat Baptizatus homo, Amen.

Debent quoq; infantes baptizari in lingua nota, Et si autem nihil refert, an in Latina, Græca, vel Hebraica lingua homines

G 2 bapti-

IMAGINES.

baptizentur, tamen adstantes ardentioribus votis Deum inuocant, quando ipsi intelligunt, quid agatur & dicatur.

XXXIX.

Postremo, etsi peccata in Baptismo remittuntur, tamen adhuc manent multa semina & reliquæ peccatorum, quibus sancti beneficio Spiritus sancti repugnant. Nam magna lucta est inter carnem & Spiritum. Et pulchra extat imago in veteri Testamento, quod populus Dei ex Aegypto eductus per mare rubrum, semper coactus est manus conferere cum impijs gentibus, antequam in terram Canaan peruenerunt.

XL.

Quod peccata reliqua maneant post Baptismum, Apostoli his fundamentis confirmant. I. Quod asserunt renatos constare ex nouo & veteri homine. II. Quod concionantur de lucta spiritus aduersus carnem. III. Quod iubent omnes sanctos se peccatores agnoscere & non negare, quin adhuc peccatum habeant. IIII. Quod negant Sanctorum obedientiam esse perfectam.

XLI.

Iam

IMAGINES.

Iam & hoc est adijciendum, non modo ægrotos verum nonnullus in extremis existentes, ipsamque iam animam agentes Baptismi vndis esse ablutos. Chrysostomus addit causam, cur Baptismum distulerunt, ut interea temporis liceret indulgere peccatis, quod grauissimè in septimum caput ad Hæbreos reprehendit. Item Homilia prima in Acta Apostolorum. Vbi etiam amplius subiicit, videlicet, quod etiam mortuis sit aqua infusa, quod itidem reprehendit, dicitque: Nihil esse quàm sancta in terram projicere.

XLII.

Meminerimus dictum Bernhardi, quod extat in sermone de coena Domini, in casu primi hominis, cecidimus omnes. Credimus autem super acervum lapidum & in lutum, unde non solum inquinati: sed etiam vulnerati, & grauiter quassati sumus. Lauari quidem citò possumus: Ad sanandum vero opus est curatione multa. Lauamur igitur in Baptismo, & sanamur in tota vita per verbum & Sacramenta. Hæc ita volui pro mei ingenij imbecillitate Dei beneficio in medium proferre, & rogatum volo candidum Lectorem, ut de meo hoc labore, quo

IMAGINES.

scholis & Ecclesijs prodesse cupio, candidè
quoq; iudicet, quam dexteritatem in mul-
tis nunc desideramus. Omnia enim
telis calumniorum & ventis ca-
uillationum sunt ex-
posita.

Deo immortalis sit gloria.

DE BAPTISMO.

Iam conscensurus sublimia regna parentis
Christus, discipulis talia iussa dedit:
In cœlo, terraq; simul cùm plena potestas
A patre sit data nunc omniregente mihi.
Ite per immensum, quâ gens habitauerit, orbem,
Atq; Euangelij uerba docete mei.
In patris, Natiq;, & nomine Flammis almi
Gentes saluifica tingite fontis aqua.
Quisquis crediderit, fueritq; immersus in undis,
Cœlorum regnum saluus is aspiciet.
Qui non crediderit, iam condemnatus, in igne
Inferni poenas excruciante luet.
Verùm non simplex, res tantas efficit, unda,
Sed quia mandato cingitur illa Dei.
Ergo diuinum signum Baptismus habetur,
Quo uult credentes certificare Deus.

Creden-

Credenti, pater ob gnatum, cum flamine sancto,
Quod sit propitius, respiciatq; preces.
A quo proueniunt, accepta remissio culpæ,
Spiritus & sanctus, qui noua corda facit.
A morte, inferno, Sathana, defensio, tandem
Et noua credenti, uita salusq; datur.
Quare, in Baptismo cum sit stipulatio facta
Fœderis, & nullum rumpere iura sinunt,
Militis intrepidi gestemus corda, fidemq;
Præstemus Domino, præmia digna dabit.

M. Iohannes Slageke.

ORATIO
DAVIDIS
CHYTRAEI, CVM POST
REDITVM EX AVSTRIA, AD
CHRONICI LECTIONEM
REVERTERETVR.

IN QVA DE STATV
Ecclesiarum hoc tempore in Græcia,
Asia, Ungaria, Boëmia, etc. nar-
rationes cognitu non inutiles, nec
iniucunda, exponuntur.

DITAT SER-

VATA FIDES.

GORLICI
Excudebat Ambrosius Fritsch.

ANNO
M. D. LXXV.

Oratio

DAVIDIS CHY

TRA EI, CVM POST REDITUM
ex Austria ad Chronici lectionem
reuertetur.

*V*M in longa & diuturna hac professione, multa de statu Ecclesiarum in varijs gentibus, in Gracia, Asia, Aegyptio, Vngaria, Boemia & alijs regionibus, partim ipse coram cognouerim, partim ex hominum fide dignorum, nobilium & eruditorum sermonibus, Vienne & alibi didicerim: existimaui nihil me redeuntē ad Epitomes Historiae mundi, in qua Ecclesiae consideratio praecipua esse debet, praelectionem aptius: nihil vobis, qui verae Ecclesiae membra & ciues patriae amantissimi estis, incundius & gratius: nihil ad piam oblectationem & prudentiam alendam vtilius, praefari posse: quam si summa sequens fastigia rerū, ea, quae de Ecclesiarum praecipue conditione in illis gentibus, memorabilia & certa percepi, oratione mea breuiter delibarem.

Mihi quidem in tantis vitae humanae & religionum confusionibus, & in tanta multitudine ac potentia hostium Christi, & tristissimis dilacerationibus eorum cœtuum, qui de nomine Christi gloriantur, pergrata & dulcis etiam consolatio fuit: Quod Ecclesiam Christi, recte Deum agnoscentem & celebrantem, & victuram apud Deum in omni

eternitate, non solum conseruari in mundo omnibus temporibus & locis, nec exiguis hisce & angustissimis Europæ finibus tantum contineri: sed in media Turcia, in Gracia, Asia, Armenia, Iberia & intima Africa regnis latissimis, publico Euangelij Christi & sacramentorū ministerio colligi & propagari, tum antea ex monumentis historiarum publice editis, tum verò nunc per oculatos etiam testes magna ex parte, edoctus sum.

Scio in peregrinationibus, alios vrbiū frequentiam, edificiorum splendorem, formam vestitus nouam, quam ferè solam fatui ex peregrinis regionibus secum referunt, mirari: alios prudentiores, Rerumpub. formas, & peritorum hominum sensus ac mores, & historias rerum memorabilium in ijs regionibus bello & pace olim gestarum, studiose inquirere. At Ecclesia Christi ciues, Doctrinam de DEO in singulis regionibus sonantem, formam Ecclesiarum, ritus religionum, studia literarum & artium laudabilem, & piorum ac eruditorum de maximis rebus sententias & iudicia sciscitari & considerare in primis decet.

Fuit igitur meum quoq; in hac profectione, ad quam non curiositate aliqua, aut libidine propria: vsu enim edoctus sum, Domini melius esse: sed summi Magistratus autoritate & vocatione extrusum me esse scitis: præcipuum studium, vt mandatos mihi labores & necessaria vocationis officia, DEO iuuante, fideliter facerem, & de statu Ecclesiarum, in illis gentibus & exteris etiam nationibus,

nibus, multa, ex viris sapientibus & peritis, sciscitarer.

Initiò autem, vt proposui de Gracia, postea de Asia, Vngaria & Boëmia Ecclesijs dicturus, aeterno Deo conditori & custodi Ecclesiae suae, toto pectore gratias ago, quòd immensa bonitate & misericordia, Ecclesiam sibi aeternam, pura Euangelij voce, ex genere humano, passim toto orbe terrarum colligit & conseruat. Nam in ipsa GRACIA, Religio hodierno die, non modo doctrinam & ritus Christianae religionis, verum etiam ordinem & gradus Episcoporum, totamq; potestatem & iurisdictionem Ecclesiasticam, sub Turcica tyrannide tolerari & defendi, ex multis fide dignis testibus, qui Constantinopoli, & in Gracia diu vixerunt, cognoui.

Certum est enim, nostro etiam tempore, aliquot Patriarchas, quorum crebra in veteribus historia Ecclesiastica & imperij Byzantini scriptis Bifantiū ribus mentio sit, ac Byzantium præcipue, omnibus quæ sub imperio Turcico sunt, Ecclesijs Christianis præesse. Omniumq; latissimè patere Byzantini Patriarchæ diocesi, quæ in Europa, totam Graciã, Mysiam seu Seruiam & Bulgariam, Thraciam, Vualachiã, Moldauiam, Rusiam, Moscouiam, insulas Aegæi maris, & Asiam minorem, complectitur. Is Constantinopoli sedem habet, vbi quanquam splendidissima S. Sophia filij Dei ades, & aliæ veteres & recens à Solymanno edificata, Mahometicis blasphemijs possessæ tenentur: tamen plura quàm viginti Christianorum templa reli-

qua sunt. Habet & Senatum seu Collegium nobilium & eruditorum sibi adiunctum, cum quo communicatis sententijs ac consilijs, Ecclesias suas diocesi subiectas per Archiepiscopos & alios inferiori ordinis Episcopos gubernat: quibus ministeriū doctrinae ac sacramentorum, & rectio disciplina libera, sed prorsus nulla ciuitatum et oppidorum dominia vel iurisdictio politica concessa est. Vni Archiepiscopo amplissima vrbis Thessalonica (quam Salonich hodie vocant) vbi tria tantum templa Turci, Christiani verò plura quàm triginta tenerent, duodecim adhuc Episcopos esse subiectos: Attica verò pauciores aliquanto subesse, Graecus quidam Thessalonicensis nobis commemorauit: addens, se Athenis ante quinquenniū, 250. sacerdotes Christianos in publica processione incedentes, simul vidisse. Quod etsi ab aliorum narrationibus, qui planè deletam & extinctam hoc tempore urbem Athenas, & vix paucas piscatorum casas & mapalia hinc inde sparsa extare referunt, planè discrepat: tamen vt quae volumus & credimus libenter, ita mihi de ATHENIS, vetustissimo doctrinarum et artium omnium laudatarum domicilio, de cuius cognomine Neptunum & Palladem, vt in his quoque, Baltici littoris vrbibus accidit, contendisse ferunt, plūsne maritimis nauigationibus ac mercatura, quàm studijs sapientiae & doctrinae deberet: studiose sciscitanti, periuicundū fuisse fateor, quod urbem Athenas nostro tempore adhuc superstitem esse, & hospitium ac sedem Ecclesiae Christi medicrem

crem praeberet, Thessalonicensis ille retulit, cuius utpote hominis Graeci fidem, et si Hodeporico Hugonis Fauolij & aliorum diuersa dicentium sermonibus ipse nequaquam antetulerim, tamen congruere cum ipsius narratione, aliqua ex parte videntur, quae in Laonici Chalcondyle historia legimus, Athenarum urbem, post captum Byzantium, adhuc amplam & populosam floruisse, & Mahometum 2. Imp. Turcicum, quinquennio post captam Constantinopolin, ex Peloponneso subiugata reuertentem, Athenas deflexisse, & vrbis arcisq; magnificentiam, portuumq; commoditatem, miratum esse.

Tenuerant paulò antè principatum Athenis & Corinthi, multis annis, Acciaiolii Florentini, à Reinero, qui, cum prouinciae Imperij Byzantini à Gallis, Venetis & Italis diriperentur, Atticam & Boeotiam occupauerat, vsq; ad Antonium & Nerium. Quo mortuo, vxor, prae-textu filioli ex Nerio suscepti, principatum beneficio Turci retinens, exarsit amore patricij Veneti Palmerij, cuius patri, vrbis Nauplium à Venetis commissa erat. Huic, coniugium, & Athenarum ac Boeotiae ducatū promittit, si coniugem, quam Venetis nobilissimo genere natam, habebat, quocunq; modo repudiaret. Palmerius regni cupiditate accensus, priore coniuge veneno sublata, Nerij vxorem ducit, ac pro Athenarum principe se palam gerit. Francus Acciaiolus, Nerij ex fratre Antonio nepos, indignitate rei motus, & quod principatum à sua familia ad

Venetum transferri agerrime ferret, in aula Mahometis Palmerium accusat, eoq; remoto, tutelam legitimi heredis ex Nerio nati, & vrbis Athenarum praefecturam, ipse impetrat. Iussu igitur Mahometis, ab Atheniensibus benigne receptus, uxorem patrii, Megaris, in carcerem conclusam necat. Ea de cade, cum rursus in aula Turcica, interfecta filius, acerbissime quereretur: Mahometes finem nullum disidiorum & parricidiorum esse in ea familia cernens: Omarem Thessalia praesidem cum exercitu Athenas occupare, & praefectum, addito praesidio in arce collocare iubet: qui nomine Regio, & amplissimam urbem tranquillam in officio retineret, & vicinam Atticam, Boeotiam, Locros & Phocidem gubernaret. Francus post aliquot annos recuperare urbem conatus, iussu Mahometis, à Zogano, Peloponnesi praefecto, occisus est.

Ab eo tempore, vrbis Attica, sub Turcarum imperio, mediocri tranquillitate & quiete vsa, religionem Christianam, qualis antea etiam sub Palaeologis Imp. passim vsitata erat, fortasse retinuit: sicut & passim alibi, in tota Graecia, Christiani sparsi sunt. Quibus cum tributum annuum de singulis capitibus singulos aureos pendunt, & facultates & religio libera relinquuntur.

11 Sed hoc tristissimum est, quod, ut olim Christiani imperatores, ex singulis Graeciae oppidis, certum numerum liberorum, in quibus egregia indoles praeter ceteris elucebat, delegerunt: quos ad publica officia

cia

cia militia togata & bellica in aula educari curarunt: ita Turci, occupato Graecorum imperio, idem ius eripiendi patribus familias liberos ingenijs eximijis praeditos, vsurpant: qui ad Turcicae religionis ritus & ad militiam instituuntur. Veruntamen hos pecunia redimere à conquistatoribus saepe parentibus licet. Reliqui cum virtutis specimen in bellis egregium praebent, ad summos dignitatis & honorum gradus euehuntur. Et multos hac exempla, & gloria militaris, quae in generosis naturis acerrimus stimulus est, ad Mahometicam religionem inuitant.

Sed Athenas redeo, quae olim omnis Philosophia & eloquentia, & postea etiam doctrina religionis, & omnium optimarum artium domicilium fuerunt. Quae artes, ante centum annos, in ipsa Italia, primum exilio Graecorum, Theodori Gaza Thessalonicensis, Demetrii Chalcondyla Athenensis, Georgii Trapezuntii & Marci Musuri Cretensum, & ante hos Emanuelis Chrysolora, qui in Germania tempore Constantiensis concilij obiit, restituta sunt.

Nunc verò, & Athenis, & in reliqua Graecia, Religio plane frigere studia veteris Philosophiae & eruditioris doctrinae, & plerisque Sacerdotes ac Monachos etiam veterem linguam Graecam ignorare, imò legibus Episcoporum alicubi, ne quis veteres Poetas, Oratores, Philosophos, aliosue scriptores Ethnicos legat, prohibitum esse audio.

A V

Discunt

Discunt igitur plarique in Scholis Graecè legere tantum eo consilio, ut Horologion Graecum, quod Latini Breuiarium nominant, seu Horarias preces, euoluere possint, cuius Troparia, Stases, Contactia, Apolyticia & ceteras preces, eleganti oratione Graeca compositas, ut nostri Horas Canonicas, aut Nonna Psalterium, legunt quidem, sed non intelligunt, non Sacerdotes solum & Monachi, verum etiam ex vulgo plurimi, qui bonam religionis partem in harum precum recitatione quotidiana collocant.

Nam & ipse talem Horologij seu Menologii libellum, diligentissime lectum & detritum à Cyprio quodam, vulgaris solummodo linguae Graecae (qua à veteri non minus, quam Italica aut Gallica à Latina differt) perito, à tritremum fabrica in armamentario nauali Vienna praefecto, mihi comparauit. Ex quo, inuocationem & honores sanctorum, ac imprimis Mariae virginis cultum superstitiosum, in Graecia hoc tempore non minus, quam in regno Pontificio, vigere animaduerti.

Est enim, de veteris & purioris Ecclesiae doctrina & ritibus, aliquando plus reliquum apud Graecos mansit, ut ex Liturgiis ipsorum, & narrationibus hominum fide dignorum apparet, nullam in eorum Canone, sacrificij corporis & sanguinis Christi pro redemptione viuorum & mortuorum oblatis, mentionem fieri, sed $\lambda\omicron\gamma\mu\kappa\alpha\ \lambda\alpha\gamma\epsilon\iota\alpha\varsigma$, hoc est, preces, gratiarum actiones, laudes Dei, & eleemosynas in usus pauperum praecipue offerri, ut verba Cano-

nus

nis sonant: Tua ex tuis tibi offerimus, & in omnibus te glorificamus, te benedicimus, tibi gratias agimus & supplicamus Domino DEO nostro: praeterea integrum sacramentum, seu vtramque speciem populo etiam distribui & maritas à sacerdotio non arceri, &c. tamen alioquin omnia non minus quam apud Pontificios superstitiorum plena esse intelligo.

Tota vulgi & sacerdotum pietas ferè in cultu Mariae virginis & imaginum (quas tamen non sculptas, sed pictas solummodo habent) posita est. Nec tantum intercessionem & precibus, verum etiam meritis & auxilijs sanctorum confidunt. Ac tetra & idolotrica inuocationis, non modo exempla, in eorum Templis, quotidie conspiciuntur, verum etiam formulae, in illis ipsis precibus Horologij Graecorum solennibus, in singulis Horis praescriptae sunt: ut in Mesorytico: Te inexpugnabilem murum, & munimentum salutis, DEI genitrix virgo, oramus, inimicorum consilia dissipa, populi tui tristitiam in gaudium verte, urbem tuam muni, cum Rege simul pugna, pro pace mundi intercede, quia tu es DEI genitrix spes nostra, In Matutinis: Patrona timenda, & Virgo intemerata, ne contemne bona preces nostras, gloriosa DEI genitrix, stabili orthodoxorum Rempub. serua quos iussisti imperare, & da illis de caelo victoriam, quia peperisti DEVM, sola benedicta. Et vsitatissima in Troparijs, quam singuli è somno mane surgentes recitare iubentur.

conclu-

conclusio est: Sanctus es DEVS, propter Dei genitricem miserere nostri

Quanta verò superstitione, non sanctos modo in cælis viuentes, verum etiam imagines ipsas colant & adorent, vna hæc, omnium Græcorum ore decantata precandi formula ostendit: DEI genitrix omnium regina, orthodoxorum gloria, hæreticorum fastum & faciem confunde, non adorantium neq; colentium, tota sancta, venerandam imaginem tuam.

De iustificatione, Basilij sententiam plerosq; in ore habere, intelligo: quæ in Homilia de penitentia extat, eadem pagina, vbi de filio prodigo celebrem illam vocem edit: Tantum velis, & Deus præoccurrit. Quid iustum est apud iustum Deum! paucorum meminisse, aut multorum obliuisci? Appendantur lances, et quæ mensura mensi fuerimus, remittetur nobis. Si plura peccata erunt, iniustus erit: Sin plura bona opera, iustus sit. Quæ vox, doctrinam de fide in solius CHRISTI, pro nobis passi & resuscitati iusticia acquiescente, abolens, ostendit, legalibus & philosophicis opinionibus doctrinam Euangelij propriam de gratuita remissione peccatorum, & iusticia fidei, statuentis, se propter vnam & solam filij DEI Mediatoris intercessionem & meritum, à DEO recipi & saluari, apud eos obscuratam esse. Et in vniuersum à Scholastica Theologia sententijs, plerosq; hac arte non abhorreere inde apparet, quod Thomæ Aquinatis scripta, & Summam præcipuè, in Græcum sermo

sermonem conuersam, magna cum subtilitatis & acuminis disputationum illius admiratione, studiose legunt.

Intelligo & opiniones de applicatione sacrificij Missæ pro viuis & defunctis passim inoleuisse, & pecunia Missas emi, et Basilij Liturgiam duobus aureis, Chrysostomi verò paucis denarijs redimi.

Multò autem purior & splendidior cæteris est Basilij CANON, illustri oratione, pro omnibus beneficijs, inde vsq; ab exordio mundi Ecclesia collatis, ac imprimis pro redemptione generis humani, per filium Dei pro nobis natum, passum, mortuum & resuscitatum facta, gratias DEO agens, & verba institutionis Cæna, quam ἡρώδης (herodis) suorum beneficiorum esse voluit, recitans, & propositis muneribus panis & vini à populo oblati, petens, vt hæc ἀντίδοτον (antidotum) corporis & sanguinis Christi à DEO consecrentur, ac vt participantes dignè accipiant, & misericordiam & gratiam coram DEO in cætu omnium sanctorum Patrum, Prophetarum, Apostolorum, Mariæ virginis, Iohannis Baptiste, &c. inueniant. Deinde sacrificium precum offerens, pro Ecclesia Catholica, pro ijs, qui obtulerunt eleemosinas, pro Imperatore, pro omni populo, pro Repub. pro Archiepiscopo, & omnibus ministris Ecclesie, pro sæcundis tempestatibus, pro extirpatione hæresium & schismatum, deniq; vt omnes, vno corde & ore, DEVM Patrem, Filium & Spiritum sanctum, in omni æternitate celebrent. Hac solenni precatione finita & præmissis litanijs, ac præ-

ac. precatione Dominica, OMNES communi-
cant, & dum reliqui panes ac eleēmosynae à popu-
lo oblata in sacrarium deferuntur, gratias DEO
solemnibus verbis Diaconus & populus agunt. Nec
vlla omnino offerendi in hac Liturgia corporis &
sanguinis CHRISTI, multò minus redimendi
hoc opere viuos & mortuos, aut pro alijs applican-
di, mentio fit.

Chrysostomi verò Liturgia, etsi crebrius obla-
tionis meminerunt: tamen non de propitiatorio,
aut ceremoniali corporis & sanguinis CHRIS-
TI, sed de Eucharistico precum & laudum ac
eleēmosynarū sacrificio præcipue loquuntur: Of-
ferimus tibi rationalem hunc & incruentum
cultum, & inuocamus & supplicamus, &c. Of-
ferimus tibi pro Patriarchis, Prophetis, Apo-
stolis, Euangelistis, pro virgine Maria, &c. E-
tiam offerimus tibi hunc rationalem cultū, pro
orbe terrarum, pro sancta Ecclesia, pro nostris
Regibus, & exercitu illorum, &c. sicut Tertul-
lianus ad Scapulam inquit: Sacrificamus pro sa-
lute Imperatoris, DEO nostro & ipsius, quo-
modo præcipit Deus, pura prece.

Extant autem aliquot formae Missarum Chry-
sostomi dissimiles: Græca ab Erasmo conuersa:
alia ante annos 400. Constantinopoli sub Ema-
nuēle Commeno, Caliohannis filio Imp. à Leoni
Tusco diuulgata, quæ in Canone, ὁ ὡς ἡμεῖς
pro fideliter dormientibus, pro patribus & auis no-
stris, interuenientibus Patriarchis, Prophetis, &
omni-

omnibus sanctis offert: & precationibus, alicubi no-
men Chrysostomi additum habet. Vnde cetera
non omnia eidem authori adscribenda esse facile
aliquis ratiocinetur. Dissentit etiam ab his for-
mis, ea, quam Ambrosius Pelargus conuertit, quæ
etiam adhuc in Bibliotheca pontificia, ab omnibus
his discrepantem, extare testatur. Quæ varietas
Liturgiarum, falso eas Chrysostomo tribui, &
haud dubie eius etate multò puriorem, ac sincero-
rem adhuc Liturgia formam fuisse, manifestè de-
monstrat. Nam & Dionysius, quem Arcopagiten
vocant, quemq; non multis annis Chrysostomi eta-
tem antecessisse, Erasmus etiam coniectat, cum di-
ligentiſſimè omnes suo tempore ritus in Ecclesia
vſitatos recitet, nullam prorsus oblationis aut sa-
crificij pro mortuis mentionem facit. Recentiores
etiam formæ, etsi mortuorum animas in requie &
lucē vultus diuini collocari petunt: tamen oblationem
pro animabus ex igne purgatorio liberandis
nullam faciunt. Et quamquam tria loca discenden-
tium ex hac vita Græci discernunt: Eorum enim,
qui pie vixerunt, & in Domino mortui sunt, ani-
mas beatas rectè in cælum transferri: Impiorum
verò, qui sine pœnitentia obierunt, rectè ad inferos
detrudi docent: Eos autem, qui in fine vite pri-
mum ad Deum conuersi sunt, alio in loco, media
conditione inter beatos et damnatos, collocant: vnde
eos eleēmosynis & precationibus viuorum libe-
rari sentiunt: Tamen hunc locum, ignem purga-
torium non appellant.

In Baptismo tertiam personam in pronunciationem verborum usurpant : Baptizetur seruus Christi, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. & totum hominem in aquam immergunt, Maritis sacerdotio fungi concedunt, sed monogamis duntaxat. Digamos enim, iuxta Canonum præscriptum ab officio suspendunt. Coniugium vero intra septimum consanguinitatis & affinitatis gradū, & in secundo genere affinitatis intra quartum, in tertio, intra secundum gradum contrahere legibus interdictum est. Cuius vetusta prohibitionis etiam in c. Nullum. 35. q. 3. indicia extant,

Sed hæc de doctrina & ritibus Ecclesiarum in Græcia dixisse sufficiat. Nam de processione Spiritus sancti, de pane azymo, de momento consecrationis, de Romani pontificis primatu, quem Græci non agnoscunt, & de cæteris, quæ in Synodo Ferrariensi & Florentina, ante 130. annos disputata, singuli in actis Conciliorum legere possunt, nihil in hac temporis angustia differri à me, ad alia properante, hoc loco commodè potest.

De Ecclesijs & Scholis in Asia. In ASIA verò, multo quàm in Græcia tristior vastitas, per Saracenos & Turcos facta est, qui non solum Ecclesias & Scholas, verum etiam urbium florentissimarum, quæ hospitia Ecclesijs & doctrine studijs olim præbuerunt ædificia deleuerunt, Niceam, vbi Symbolum fidei nostra, quod Nicenum appellamus, conditum est, & vicinam ei Cæsarea. Nicomediam, & Cæsaream, D. Basilij Episcopi doctrina & eloquentia illustratam, & Antiochiam Syria,

Syriæ, vbi Christiani primum nominari cæperunt, aliasq; vrbes plurimas, quæ olim populosissima, & doctrina religionis ac potentia celeberrimæ fuerunt, nunc cadauera urbium, & rudera, veteris magnificentie & amplitudinis vestigia tantum ostendere intelligo. Passim tamen inter multitudinem Mahometicam, Ecclesia Christiana (vt in vindexia non vberè, vnus & alter botrus) sed dogmatum & rituum dissimilitudine, & varietate quadam differentes, & sectis dissectæ passim, in toto Oriente reliquæ sunt. Ex quibus, Syri & Geor- Syri. giani veterem Iberiam incolentes : quos ad Bo- Geor- ream Caucasus : ad Occasum Colchi (Mengrellios giani, hodie nominant, Trapezuntinis finibus propinquos) ab Ortū, Mare Caspiū : à Meridie, Armeni ambiunt : in octodecim Episcopatus, qui vno Catholico seu Patriarcha parent, distributi, Græcorum doctrinam & ceremonias in vniuersum sequuntur, ac Syri, Liturgia suæ anthorem D. Basilium laudant. Sed Sanctorum commemoratio, in quorum intercessionem latere & per eos ad DEVM accedere cupiunt, aliquando impudentior, & oratio pro mortuis prolixior est, nec tamen vlla sacrificij corporis & sanguinis CHRISTI pro defunctis ex purgatorio liberandis mentio est.

Armeniorum, qui à finibus Cappadociæ & Cilicia, in qua Terasa S. Pauli patria, Tarsus olim nūq; appellata, hodie floret, vsq; ad Iberiam, mare Caspiū, Mediam & Assyriam longissima terrarum spacia occupant : Religio & Ritus, nostris etiam homini-

hominibus, qui Vilna in Lithuania, aut Leopoli Rustiae, ubi templa Armeni propria habent, negotiationem exercent, non ignoti sunt. Hi quoque Ecclesys suis proprium Patriarcham Christianum, quem Catholicon nominant, praefectum habent: nec in sacris alia quam ipsis vernacula & vulgo nota lingua utuntur. Quem morem Ruthenos, ac Moscovitas, & Moldauos, aliasque gentes, Byzantino Patriarcha subiectas, & alias in Oriente & Africa Ecclesias Christianas, hodie etiam seruare scimus. Vbiq; autem extat forma Liturgia Armeniorum, in qua, etsi multa cum Christi institutione & nostris ritibus congruant, omnibus enim integrum sacramentum distribuitur: nec vlla sine distributione Sacramenti Missa celebratur: nec sacerdotes mariti ab administratione sacri arcantur: tamen inuocationis, & intercessionis sanctorum & oblationis sacramenti pro alijs, expressior & prolixior, quam in veteribus Graecorum Liturgijs mentio sit. Et in Symbolo, verba quaedam, nec Graecis nec Latinis vsitata, sed tamen pie sententiam Symboli declarantia, intexunt. Et formula verborum, quibus Sacerdos communicans utitur, ceteris dissimilis est.

Nestoriani.

Pasim etiam in Syria & Perside, ac toto Oriente, Nestorianorum Ecclesia, vni Patriarchae, quem Iacelichum appellant, obaerientes, sparsa sunt. Et ad montem Libanum, Syri Maronitae, quos olim Monothetas, nunc solos ferè in Asia Latine Ecclesia conformes esse referunt.

Multò

Multò autem latius, in Asia & Africa, Iacobitae Iacobi-propagantur, à Iacobo Syro nomen ducentes, qui circa annu Christi 550. singulari acumine ingenij, & eloquentia excellenti, pro Eutychis & Monothetarum doctrina, de vnica post vnionem in Christo natura acerrimè propugnauit. Verum Patriarcha Antiochenus, qui Ecclesys in Syria & reliquo Oriente olim praesuit, nunc in solitudinem ferè redacta Antiochia, nec vllò Christianorum templo ibi reliquo, in vrbe Damasco, ad S. Mariae adē, nostra etate habitare dicitur. Summū enim & augustissimū S. Iohannis Baptiste templum, Turci anno 1516. Syria, Aegyptoque subacta, & ante hos Saraceni, occuparunt.

Ierosolymitano Patriarcha, qui hoc tempore Ierosolymae praesit, Germano nomen esse, ac in ipsa vrbe Ierosolyma, circiter decem Christianorum templa superesse audio. Cathedrale ad S. sepulchrum, cui Patriarcha sedes contigua est, circa quod, singulorum ferè Christianarum gentium aliqui sacerdotes aut Monachi habitant, qui suis aduenientibus patrio ritu rem diuinam faciant. His ante 53. annos, Selymus Imperator Turcicus, Campsone Syriae ac Aegypti Rege ad Singam caso, & cum exercitu ex vrbe Damasco per Ierosolymam in Aegyptum proficiscens, clementissimè conseruatissimè munera etiam, vt viris probis & religiosis benignè largitus est. Verum clauēs Templi custodiunt Turci, qui à singulis peregrinis sepulchrū Domini ingressuris quinq; ducatos exigunt. Alterum est S. Resurrectionis &

B ij.

S. Sal-

ECCLESIAE IN

S. Saluatoris templum, quod Armeni tenent. S. Michaëlis, quod à Monachis Georgianis incolitur. S. Iacobi, S. Tecla, Iohannis Baptista, Georgij, Demetrii, Catharina, & radicibus montis Stonis contiguum, quod Latini Monachi, familia Franciscana, possident.

Gaza.

Gazam urbem amplam & populosam, vni adhuc Ecclesie Christiana hospitium praeberet, illiusq; Episcopum se à cognato suo Patriarcha Ierosolyma electum esse, Theſſalonicensis ille Michaël Libadarius, cuius paulò antè mentionem feci, narrabat. Et in oppido BETHLEHEM, quindecim domus Arabum & totidem Christianorum Iacobitarum hoc tempore conspici, & ab his templum Christianum, eo in loco, vbi Maria virgo Christum peperisset, adhuc teneri addebat.

Bethlehem.

Iacobitarum.

Præcipuè autem in Aegypto & contiguis Aegypto amplissimis Aethiopiae regnis, Christiani Iacobita, longe lateq; propagati sunt: Qui Eutychis & Dioscori Alexandrini doctrinam de CHRISTO ex duabus naturis, non in duabus naturis subsistente, à Iacobo Syro & Iohanne Philopono, circa annum Christi 550. acerrimè defensam, sequuntur. Hi infantes primum circumcisos baptizant, et cū scriptum sit, Christum Spiritu sancto & igni baptizatum esse, candenti ferro signum crucis, frontibus aut genis baptizatorum inurunt. Ac in vrbe Alexandrina, quæ Patriarchæ Aegyptij domiciliū, studijs doctrina, populi frequentia, Ecclesiarum multitudine florentissimum olim fuit: nunc veteres ampli-

Alexandria.

AFRICA.

amplitudinis ruinas ostendit: tria tantum templum Christianorum reliqua sunt, quorum duo, ad S. Marcum, & S. Michaëlem, Iacobita: tertium ad S. Sabam, Calogeri, hoc est, boni & sancti Monachi Græci inhabitant. Præterea in curijs mercatorum Catalana, Genuensi, Veneta, singuli sacrificuli Missas quotidie in adium illarum sacellis celebrantes, tolerantur.

Alcairi verò, quæ omnium totius orbis terrarum amplissima & populosissima vrbs esse, & circiter duodecies mille templum, Mahometica religioni dicata, contineri dicitur: Alexandrinum Patriarcham hoc tempore habitare, & tribus solummodo Ecclesijs, ad S. Mariam, vbi cum Christo infante, Herodis scutientem effugiens, hospitio Aphrodisij vrsa latuit: ad S. Nicolai, vbi ipse Patriarcha domicilium habeat, & ad S. Georgij præesse: Græcus ille referebat. Fuit autem auorum adhuc memoria, antequam Selymus Turcorum Imperator Mamaluchis deletis, Aegyptum anno Christi 1517. occupauit, Baptismus in tota ferè Aegypto inter Mamaluchos vſitatus, qui etsi non vera pietatis studio & amore salutis æternæ, sed vt succedere in dignitatibus & officijs parentum liberi possent, baptizari eos à Christianis sacerdotibus curabant (Legem enim constitutum fuit, ne præter Mamaluchos, qui fide Christiana primum imbuti, deinde eam abiēcissent, quisquam ad honores & præfecturas admitteretur) Tamen hac ipsa occasione multos in-

Alcairū.

fantes baptizatos magnam Ecclesiae Christi partem fuisse, non dubium est.

Aethio-
pia. Vltra Aegyptum & Syenen, quam hodie Guageram incolae appellant, Tropico Cancrī subditam, in latissimis Aethiopum regnis, equinoctiali subiectis, passim Ecclesia Christiana florent. Quarum fundamenta primum ab Eunūcho Candaces Reginae Aethiopum, quem Philippus baptizauit, & à Matthaeo & Bartholomaeo Apostolis iacta esse, ipsi earum Doctores testantur.

Priester
Johann. Maximum autem in ea Africa parte Imperium, quadraginta & amplius regna minora complectens tenet potentissimus Monarcha, quem incolae Belulgian: nostri corrupta voce, Pretegian, vel Priestet Iohann appellant. Qui ex professo religionem Christianam colit, & patrum nostrorum memoria, ad Sixtum IIII, & Clementem VII. legatos misit, qui de ipsius pietate & amore Religionis & Ecclesiarum CHRISTI doctrinam in Europa profuturum, & studio amicitiae & coniunctionis cum ipsis tuendae prolixè testati sunt: ac multa, nostros homines, non solum de Pretegiannis aula, copijs, apparatu bellico, rebusq; gestis, & illarum gentium moribus, verum etiam de Ecclesiarum conditione, & sacrorum ritibus docuerunt, quos cum nostris magna ex parte congruere, ex editis etiam Liturgiis formis, in Aethiopia vstitis, tum ea, quam CANONEM vniuersalem nominant, tum altera, quam Petrus Aliares, in legationis suae commentarijs. descripsit, cognoscere singulis licet.

Nam

Nam & Epistolam, & Euangelion, & verba Consecrationis, sine Eleuatione, lingua populo nota retinent, & omnibus, qui sunt in Ecclesia, Sacramentum sub virag, specie Sacerdotes monogami distribuunt. His, in toto Pretegiannis Imperio, vnus Patriarcha praest. Qui inter ceteras suae gubernationis curas, multos suae gentis homines, quos in vniuersum Abbasinos nostri appellant, Ierosolymis assidue alit, & quotannis impenso viatico aliquos eò mittit, qui de rebus Christianis cerè explorata & cognita in patriam referant. Hi Romam religionis causa interdum expatiantur, vbi in Vaticano proprium cum domo delubrum habent, ac patrio ritu sacra celebrant. Cum his Pretegiannis subditis se Ierosolymis lingua Saracenica locutos esse, ac quae nunc recito, cum Sabellici etiam & Iouij historia scriptorum narrationibus congruentia, coràm se ex eorum sermonibus cognouisse, quidam fide digni nobis exposuerunt.

Sed plura de Africanis Ecclesijs, ac de Mahometica etiam blasphemica dogmatis & ritibus, quae totum litus Africa à Pelusio vsq; ad columnas Herculis, & Fesam, Mahometica Academia sedem, Sala fluuiio impositam, NICOLAI CLENARDI etiam, qui literas Arabicas anno CHRISTI 1540. ibi didicit, Epistolis celebratam: & totum ferè Orientem, Turcico ac Persico Imperio subiectum occupauit: ex publicis Historijs, & Alcarano ipso, ac refutationibus Basileae coniun-

B iiij. cūm

Et im editis, studiosi cognoscent. Quos si dissimilitudine editionum Alcorani offenduntur illud monēo, quod ex IACOBO PALAEOLOGO Græco, Pragæ didici, libros, vnde illa translata sunt, non ipsum Alcorani contextū, rhythmis Arabicis constantem, sed paraphrases Alcorani, maiori verborum copia, a diuersis interpretibus institutas, continuisse.

Pannonia.

Nunc in PANNONIAM, vnde paulo antè in Graciam & Asiam digressi sumus, redeo. Quæ Regis MATTHIÆ temporibus adhuc, florentissimum orbis Christiani regnum, à Monte Cecio serè ad Pontum Euxinum pertinens, in septuaginta duos comitatus diuisa, triginta duos Episcoporum Christianorum sedes complexa est. Nunc, tota serè inferiore Pannonia inter Arabonem & Sauum, quæ plurimos Imperatores Christianos & alios VALENTINIANVM, GRATIANVM, & antè hos CONSTANTIVM Chlorum, CONSTANTINVM magni patrem, IOVIANVM, AVRELIANVM, PROBVM, DECIVM, &c. olim genuit: horribiliter per Turcas vastata, & in solitudinem serè reducta: & Mysia superiore ac inferiore, & Illyrici parte (in qua oppidi Sdrigno, D. HIERONTIMI ortu celebrati, nomen & vestigia adhuc extare audio) & trans Danubium, maxima Dacia parte, auulsa: angustis sanè & passim interruptis finibus continetur. Et tamen in his ipsi regni

regni Pannonici ruinis, æternam sibi Ecclesiam DEV S, per ministerium puræ Euangelij doctrinæ & sacramentorum, colligit, non in ea tantum parte, quæ nostro Imperatori MAXIMILIANO paret, ab ostio Morauæ ad longissima montis CARPATHI iuga, in Translyuaniam vsq; porrecta: & trans Danubium circa fluuium Arabonem (quæ S. MARTINI patria fuit, cuius eponymon montem, arce & sepultura S. STEPHANI primi Vngariæ Regis Christiani insignem, ex ciuitate RABA, quæ nostro tempore Imperij Christiani & Turcici limes est, & a fortissimo heroe, ECCIO Comite à SALMA defenditur, & Euangelici pastoris voce de DEO, & eterna salute eruditur: conspeximus) & circa Pisonis lacum, vberibus agris, nobilibus vineis, opidorum frequentia, & vetustissima ac regia vrbe ODEBVRGO illustrem: verum etiam in ipsa vrbe BUDA, duobus Christianis concionatoribus Pontificio & Lutheranò, locum in publico Templo à Turcis concessum fuisse, ex multis fide dignis audiui.

Sunt autem in citeriore hac Vngariæ parte, monti Carpatho finitima, multæ Ecclesiæ, puritate doctrinæ, discipline seueritate, populi in ornando ministerio frequentia, assiduitate, reuerentia & rituum grauitate, DEI beneficio florentes, & in Domino nobis coniunctæ, præcipuè in vrbibus metallicis, & in Cepusiensi tractu, & Translyuanic

Transyl
uania.

parte precipua, quam Saxones incolunt: in qua, Ecclesia & Schola, eruditissimi viri IOHANNIS HONTERI Coronensis (cuius Cosmographicis libellos carmine scriptos, & elegantibus tabellis Geographicis ornatos, saepe vobis commendaui) pietate, doctrina & sapientia praeclare constituta, & postea VALENTINI VVEGNERI, cuius Catechesis Græco sermone, piè, graviter & copiose scripta extat, eruditione & fide illustrata sunt. Etsi autem nunc BLANDRATÆ & furarum cum eo conspirantium blasphemys, Ariana certamina renouantibus, non leuiter Ecclesia Transylvanica perturbantur: tamen in vera & orthodoxa doctrina DEO adiuvante firma & stabiles permanent, ac doctores pietate, doctrina, constantia & zelo singulari lupos ab ouilibus suis arcuentes, benigne & constanter fouent.

Pro hac immensa DEI bonitate & clementia, quod ruentibus Regnis & furentibus haereticis, hereditatem filio suo aeternam seruat: sicut in diluvio, cum aedificia omnia aquis obruta essent, tamen ARCAM, qua Nobis & DEI Ecclesiam vehebat, incolumem conseruauit: toto pectore ipsi gratias agamus.

Boemia *In BOEMIA, quam bis in hoc itinere per-
agraui, Ecclesie duabus hoc tempore appellationi-
bus precipuis notari solejit. Alie enim, Pontifi-
cia omnia sine ulla exceptione, retinentes, SVB
VNA;*

VNA: Alia, IOHANNIS HVSSI doctrinam secuta, & Basiliensis Synodi tempore pontificijs rursum coniuncta, & permissu Pontificis in cana sacra populo quoq; calicem distribuentes, verum in doctrina & ritibus ceteris ferè omnibus, pontificijs conformes, SVB VTRAQVE nominantur. Ab vtriusq; seiuncti & velut καθάρματα

& ^WALDENSES & PICARDOS vulgò ap-
 pellant, qui se veros & constantes, ac germanos
 IOHANNIS HVSSI discipulos, & doctri-
 na ab ipso accepta, fidos custodes esse, profitentur.
 Extant autem, Confessio fidei, & Apologia doctri-
na Fratrum, publica editæ. Et cum duobus Ecclesiæ
 eorum præpositis, ego & collega meus, de singulis
 Christiana religionis partibus, ordine collocuti su-
 mus, ac tum ex scriptis editis, tum viva eorum vo-
 ce comperimus, eos, de omnibus doctrina Articulis,
 eandem sententiam, cum fundamento Prophetarum
 & Apostolorum congruentem, quam & no-
 stræ Ecclesiæ vna voce & vno spiritu, cum Catho-
 lica Ecclesiâ CHRISTI profitentur, piè ample-
 cti & confiteri, & à fanaticis opinionibus, cum ver-
 bi diuini norma pugnantibus, & iudicio veræ Ec-
 clesiæ damnatis abhorrere. Nam quod, qui sunt
SVBVTRAQVE, & alij, Donatistarum erro-
rem ipsi abiiciunt, quòd Ecclesiâ suis cœtibus
 tantum definiant, & ministrorum qui moribus
 sunt vitiosos, inefficax esse ministerium, doceant :
 id constanter pernegant : tametsi hos ab officio re-
 moueri,

~~VVal-~~
~~denses~~
~~feu Pi-~~
~~cardi.~~

in place
of the old
one at the
old site.

o b m o c y
h u e - p o
s i e t h i
m e t h o d
h e t h o d

moneri, & excommunicari oportere, sentiunt. Coniugium nemini interdicitur, sed tamen ministerio fungi coelibes castos volunt, ut commodius ac expeditius Ecclesiae seruire queant, ac ut auditores, qui eleemosynis suis prepositos alunt, minus onerentur. De cæna Domini sententiam suam in Apologia D. GEORGIO Marchioni Brandenburgensi exhibita prolixè & piè explicat: ac in priuatis sermonibus & publicis scriptis ac cantilenis, panem & vinum cæna Domini, verum CHRISTI corpus & sanguinem esse, aperte profitentur: tametsi disputationem de OMNIPRAESENTIA ab hoc loco planè remouendam esse censent. Iterationem Baptismi olim usurpatam, & communionem paruulorum, his, qui SVB VTRAQVE sunt, adhuc passim in Boemia vsitatum, omittunt. Disciplinam honestissimè & seuerissimè regunt. In sacris suis nulla alia, quàm populo nota lingua vtuntur, ac etiamsi aliquot linguarum peritos & doctos viros suis catibus praefectos nostra aetate habent: tamen videlicet Sophistarum & Monachorum contagijs longissimè abesse viderentur: paulò antè ne literarum quidem & artium liberalium studia coluerunt, ac multis in locis hoc etiam tempore ministri Latinae linguae planè ignari, sed vitæ honestissimæ, & in scripturis diligentissimè exercitati, Ecclesijs eorum praesunt. Pontificios ritus per se impios vel aliquin ad adificationem veræ pietatis & disciplinam inutiles, planè exploserunt, & ad primæ ac

Apostolici

Apostolica Ecclesia simplicitatem & gravitatem, totum ordinem concionum, lectionum, precum, cantilenarum (quas sanctissimis sententijs, selectissimis verbijs, & elegantissimis numeris compositas, nuper Casarea Maiestati publicè inscripserunt) & ceteras ceremonias omnes reformarunt. Esi autem Fratres isti, per probum & ignominiam, se VV ALDENSES & PICARDOS ab aliquibus vocari ostendunt : & nominis Picardorum originem à IOH ANNE quodam, ex PICARDIA Galliae orto, qui Platonicam communione[m] facultatum & vxorum, in Boëmia inchoavit : eaq[ue] de causa cum suo agmine, per CISCAM deletus sit, extitisse, vnus ex fratrum Doctoribus mihi sciscitanti respondit : Tamen collatis historijs, & aliorum eruditorum, cum quibus PRAGAE, de Husi negotio, contuli, sermonibus didici, longè antè Husi tempora, communionem vtriusq[ue] speciei in Boëmia aliquibus in locis vsurpatam, & pontificia dogmata, & abusus multos esse improbatos. Cum enim PETRVS VV ALDVS Lugdunensis, à quo VValdensium appellationem primum ortam esse, certum est, tyrannide Pontificia Lugduno cum auditoribus suis, pulsus esset : alij in vicinam prouinciā NARBONENSEM, alij in LOMBARDIAM vbi frequentes cœtus & Scholas suae religionis longo tempore habuerunt, alij, ac in his ipse VV ALDVS, in PICARDIAM Galliae, delati sunt, vbi plures collegas & in his praecipuum

ECCLESIAE IN

puum HIERONYMVM in PICARDIA natum, sibi adiunxit, qui ROTHOMAGI, AMBIANI & in vicinia amplos cœtus symystrarum collegit. Cùm autem per LVDOVICVM Gallie Regem ex PICARDIA etiam eijcerentur: in Germania prope MOGVNTIAM & FRANCOFORDIAM ad Mœnum aliquantisper docuerunt. Inde in Boëmiam primum profecti sunt, vbi duobus ferè seculis ante HVSSVM doctrinae suae semina sparserunt, quae inde in Moraviam, Poloniam, Silesiam & huius quoq; Balthici litoris regiones, multis ante Hussum annis, propagata sunt.

Vuicle-
fus.

Postea primum anno 1404. ex Anglia, IACOBUS professione Theologus, & CONRADVS Cantabrigensis, VVICLEFI doctrina & libris instructi, PRAGAM venerunt, qui de illius sententijs publicè in Academia disputare crebrius soliti sunt: panis substantiam in Eucharistia non mutari, ritum confirmationis, leuem ceremoniam & in scripturis non traditam esse. Confessionem arcanam sacerdoti faciendam, ab INNOCENTIO proceptam, non adeò necessariam esse, vt ipse definit, ordinatione Episcoporum non fieri sacerdotem, sed sancta vita testificante eum ex DEO natum esse. Papam esse Antichristum. Prælatos Casareos, varios Monachos, vanos Canonicos, & fratres mendicantes, non esse membra CHRISTI sancta, nisi ante mortem,

anno

BOEMIA.

animo saltem deserant acceptam stolidè sectam suam, & CHRISTI sectam liberè induant. Sacerdotibus & Clericis tempore legis gratiæ, non licere prædia & fundos dominio ciuili possidere. Clerici Antichristi & alijs notoriè delinquentibus, bona & eleëmōsynas Ecclesiæ eripiendas esse, & excommunicationem ea de causa illatam contemni debere. Ad verum seculare dominium requiri iustitiam dominantis, &c.

Hæc dogmata annis 40. ante, sub patricinio & tutela EDVARDI III. VViclefus in Anglia, & viua voce, & scriptis Dialogis, quorum libri quatuor adhuc extare dicuntur, acerrime defenderat, ac, mortuo EDVARDO, ex Anglia pulsus, in Boëmia aliquandiu apud MATTHIAM Parisiensem, cuius de abominatione seu Antichristo liber prolixus citatur, quem eundem esse arbitror, qui sub IOHANNIS HVSSI nomine excusus est, latitauit. Vnde tandem in Angliam reuersus anno 1387. ex hac vita discessit.

Huius igitur VVICLEFI discipulis Pragæ Iohannes HUSSVS venientibus, IOHANNES HUSSVS magna cum ingenij, doctrina & eloquentia ad-
miracione in Schola & pro concione docens, & vitia seuerè arguens, à populo & clero amabatur. Postea cum in sacerdotum & pontificum libidines, auaritiā, prophanitatem, pari zelo inuече-

ECCLESIAE IN

inueheretur, & sacerdotum munus esse, concionari & docere, non politico more dominari, & Imperia, ditiones & principatus possidere, & non fungentibus suo officio, aut morum turpitudine pollutis, auferri eleemosynas Ecclesiae, & alijs idoneis attribui, aut in alios vsus pios conferri debere affirmaret : & disputationes de ficta conuersione panis, de discrimine vera & falsa Ecclesiae, ministerij Euangelici & dominationis politicae, & alia, ex VVICLEFI placitis, accederent : hic vero Cleri furij exarserat atro felle dolor. ac ilico Archiepiscopus Pragensis SBINCO, edictum, de credenda necessariò panis metusia, & de comburendis publicè VVICLEFI libris proponit. Huic edicto cum in Schola & pro concione HVSSVS cum suis aduersaretur, certamen atrocius exarsit, quod exorti in Academia PRAGENSIS, eo tempore florentissima, de tribus suffragijs exterarum nationum ad Boëmos transferendis, quod HVSSI opera præcipuè à Rege VVENCESLAO impetratum erat, tumultus auxerunt. Germanis igitur scholasticis LIPSIAM migrantibus, ubi FRIDERICVS, qui post Electoris Saxoniae dignitatem primus in familiae Marchionum Misniae intulit, sedes eis benignè tribuit, ac sequenti anno 1409. impetratis Priuilegijs, Academia Lipsensi, initium fecit (ex quo senfis indecennio post, hac ROSTOCHIENSIS Academia, velut colonia, primum deducta est) atrociora odia, in tota Germania & reliqua Europa, aduer-

BOEMIA,

aduersus HVSSVM, ubiq; inflammata sunt. Et iam SBINCO Romae pontificiam condemnationem dogmatum VVICLEFI, & omnium ea tuentium consecerat : vnà cum interdicto, ne vsq; alibi, quam in parochiarum templis, populus pro concione Praga doceretur. Sed HVSSVS in sacello BETHLEHEM concionari nihilominus constanter pergit. Ac HVSSI paulò post CONSTANTIAM euocati, & propter confessionem veritatis constantem combusti, vices in docendo IACOBELLVS Misensis subit, qui vtriusq; speciei communionem publicam PRAGAE primus inchoauit.

Fouebat HVSSI partes SOPHIA, regis VVENCESLAI regina, & ciuitates regiae ferè omnes, ac multi procures HVSSI doctrinam, Regi non improbatam, sequebantur.

Itaq; SIGISMUNDO Caesari, qui quadriennio post crematum HVSSVM, VVENCESLAO mortuo, successurus erat, inter cetera etiam hos articulos proponunt : vt Verbum DEI à Sacerdotibus & Leuitis legitime vocatis, purè & sincere ubiq; in regno predicari, & vtramque speciem Sacramenti, iuxta CHRISTI institutionem & mandatum sine discrimine ex aequo sumi : & publica ac manifesta flagitia in quolibet hominum statu legitime corrigi : & Sacerdotes ac Clericos concionari & docere, non regio morte dominari, & ditiones ac prouincias possidere,

fineret. Quibus postulatis, cum assentiri SIGISMUNDVS nollet, ipse quidem sedecim annos regno caruit. Ordines verò regni, PRAGA Synodo coacta, supremam inspectionem Ecclesiarum in Boëmia & Moravia, quatuor doctoribus in Academia Pragensi commendant, & regulas Ecclesiasticas, ut nominant, seu statuta, de norma doctrina, de ordine gubernationis Ecclesiae, de concionibus, de Eucharistia, de bonis Ecclesiasticis, de peccatis mortalibus seuerè coercendū, de moribus Clericorum & pœnis delinquentium, &c. viginti tria condunt, quae Ecclesiarum salutis & tranquillitatis in Boëmia & Moravia seruirent. Inde bella, continuum ferè decennium, Pontifice Germaniam in Boëmos incitante secuta sunt: Quae cum Boëmi, CISCAS Duce, cuius monumentum CZASLAVIAE vidi, feliciter profligassent, tandem Concilij Basiliensis tempore, ad amicam pacificationem decursus est, in qua, post aliquot annorum tractationem, postremo quatuor illi articuli, quos SIGISMUNDUS Caesari propositos fuisse dixi, aliquantulum mitigati sunt, & Boëmis concessi, hac tamen conditione, ut in ceteris omnibus religionis Christianae dogmatis & ritibus, Ecclesiae Romanae prorsus se subijcerent, & conformes redderent. Eius pacificationis formula, anno Christi 1436. die quinta Iulij, IGLAVIAE in Moravia solemnibus literis, quas vfitatissima in illis regionibus appellatione COMPACTATA nominant, sancita & confir-

confirmata est. Huic conciliationi IOHANNES ROCHEZANA (qui eruditione & auctoritate ceteros HVSSI discipulos facile antebat) & omnes ferè procures ac ciuitates, HVSSI doctrinam profitentes, pacis & concordiae studio assensu sunt. Pauci alij, & in his TABORITAE, quos VVALDENSIUM doctrinam amplexu fuisse historiae testantur, cum tetros Missarum abusus, & sacrificia pro viuis & mortuis, inuocationem diuorum, cultus statuarum, idolatricum cultum panis circumgestati, & alias superstitiones pontificias planè auersarentur, post longi temporis disceptationes, tandem se à pontificijs, & ROCHEZANAE auditoribus, pontifici coniunctis, quos SVBVTRAQVE hodie nominant, prorsus separarunt, & electis ex suo cœtu Ecclesiae ministris, proprias congregationes instituerunt, quae inter varias persecutiones & arumnas multiplices huc vsq; in Moravia, Boëmia, Polonia & alibi diuinitus conseruatae sunt, & VVALDENSIUM ac PICARDORVM nomine ab aduersarijs passim traducuntur. Inter Pontificios etiā & HVSSI seu potius ROCHEZANAE sectatores Boëmos, cum pontifice reconciliatos, male facta gratia nequidquam coijt & saepe rescissa est: praesertim cum IOHANNES CAPISTRANVS (quem CHALCONDYLES historicus PRAGAM ad Boëmos Apollinem coequentes missum esse refert, ut eos ad religionem IESV transferret) à pontifice in Boëmiam & Vngariam

Compactata

ECCLESIAE IN BOEMIA.

gariam ablegatus, articulum de communione vtriusq; speciei, à Synodo Basiliensi concessam, publicis concionibus impugnaret, cui vehementissime ROCHEZAN A restitit: & postea titulum Regis Boëmia, GEORGIO POGEBRADIO ademptum, pontifex MATTHIAE HVENIADI conferret. Nunc etiam, qui SVB VTRAQVE celebrant, etsi omnia fere pontificia in ceteris articulis retinent, tamen iugo dominationis pontificia excusso, ex senatus Ecclesiastici PRAGAE olim instituti auctoritate, potissimum pendent & reguntur.

Hac de Ecclesiarum Græciæ, Asiæ, Ungariæ & Boëmiæ conditione, præfari hoc loco, Chronici lectioni, quod usq; ad Augustum & nati Christi tempora deduximus, volui. Nam ea de causa præcipuè scribi & extare Chronica DEVS voluit, ut ubi & qualis semper fuerit in mundo Ecclesia, sciremus. Quod autem vetus Poëta inquit: Floriferis ut apes in saltibus omnia libant, Omnia nos itidem depascimur aurea dicta, Au-

rea

rea perpetua semper dignissima vita: Id alibi dixi ad hunc quoq; libellum CHRONICI Carionis Philippicum rectissime accommodari, in quo vertices omnium Historiæ virtutum decerpit, nec res gestas in Ecclesia & Imperijs solummodo nudè narrat: sed sapientissime accommodat exempla ad regulas, & gravissimis Noëmatis ac Gnomis & Epiphonematis ubiq; intertextis, usum & applicationem historiarum ad omnia Reipub. consilia & actiones rectè gerendas demonstrat. Ut igitur hætenus in priore CHRONICI parte, ita deinceps etiam, fontes primos & loca authorum, ex quibus Historiæ ac Gnomæ omnes depromptæ sunt, fideliter ostendam. Et Ecclesiæ imprimis Christianæ historiæ, & dogmatum controuersias,

C iij ac

ac earum dijudicationes, diligenter
DEO iuvante, explicabo. Quem
ardentibus votis precor, ut Eccle-
siam sibi aeternam, voce Evangelij,
in his regionibus & toto terrarum or-
be, immensa bonitate colligat, & ve-
re de CHRISTO doctrina, &
optimarum artium, historiarum ac
linguarum studia Ecclesiae necessaria,
in hac Sarepta seruet, & nos singu-
los doceat, gubernet & regat, ut
CHRISTO grata, & Ec-
clesiae DE Iac Reipub. &
animabus nostris salu-
taria discamus
& doceamus.

D I X I.

